

Zondagskinderen

**Kanttekeningen bij de
Heidelbergse Catechismus**

H. Veldkamp

**Deel. 2
(Zondag 23 - 52)**

www.christelikemedia.org

Inhoud

Kopierecht	8
ZONDAG 23.....	9
Wat hebben we aan ons geloof ?	10
Zegen of succes.	11
Erfgenamen Gods.	12
Een waar geloof in Jezus Christus.	13
Het "nochtans" des geloofs.	15
Wat wordt ons toegerekend?	15
Niet om, maar door het geloof.	16
ZONDAG 24.....	18
Niet dóór, maar evenmin zónder de werken,	18
Loven en bieden.....	19
Waarom niet?.....	20
Onze slechte beste werken.....	21
Het loon.	22
Zorgeloze en goddeloze mensen.....	23
ZONDAG 25.....	26
De slotsom en nog wat.....	27
Hel is Gods gave.....	28
De weg der middelen.	29
De versterking van hel geloof.....	30
Wat zijn sacramenten?	32
Het sacrament als teken.	33
Het sacrament als zegel.	34
Woord en sacrament.	34
De twee sacramenten.	35
ZONDAG 26.....	37
Een persoonlijke vraag.	38
Wat de Doop verzekert.	38
Het bloed en de Geest.	41
Het Schriftbewijs.	43
ZONDAG 27.....	45
Veruitwendiging.	46
Geen uitgeholde Doop.	48
De Kinderdoop.	51
ZONDAG 28.....	55
Doop en Avondmaal.	56
Bevel en belofte.	57
Aanschouwelijk onderwijs.	58
De verzekering.....	59
Vergeving der zonden en het eeuwige leven.	60
De vrucht van het Avondmaal.	62
Het Schriftbewijs.	63
ZONDAG 29.....	64
Noodzakelijke herinnering.	64
De tegenwoordigheid van Christus.....	65
De roepstem van Christus in het Avondmaal.	67

De verzekering van Christus in het Avondmaal.	68
De gemeenschap met Christus in het Avondmaal.	70
ZONDAG 30.	72
Het Avondmaal des Heren en de paapse mis.	73
Voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld?.....	75
Het Verbond Gods ontheilgd.	78
ZONDAG 31.	81
Het slotstuk van de verlossing.	81
Wat is het hemelrijk?	82
Wat zijn de sleutelen des hemelrijks?.....	83
De sleutel van het Woord.	85
Het karakter van de dienst des Woords.	87
De sleutel van de tucht.	88
ZONDAG 32.	91
Waar het hart vol van is.	91
Hoofd en hart.	92
Extra-ordinair of niet?	92
De beide acten.	93
Geestelijke groei.	94
Winst voor Christus.	95
In generlei wijze	96
ZONDAG 33.	98
Gods werk in ons	98
De bekering des mensen.	99
De waarachtige bekering.	102
Droefheid naar God	104
De zonde haten.	105
De zonde vlieden	106
Blijdschap in God.	106
Lust en liefde.	109
Het doel der bekering.	109
De vrucht der bekering.	110
De toepassing.	112
ZONDAG 34.	113
De wet des Heren.	115
De verdeling van de wet.	119
ZONDAG 35.	124
Gij zijt die man!	124
Van gesneden en andere beelden.	125
Eigenwillige godsdienst.	126
De straf en zegen.	127
De boeken der leken.	128
Zijn christenen.	129
ZONDAG 36.	131
Zondig spreken.	131
Zondig zwijgen.	132
Met de dood te straffen bevolen.	133
Om die te doen uit dankbaarheid.	133
ZONDAG 37.	135
De eed en de eeuwige troost.	135

Het pleidooi.	136
De begrenzing van de eed.	137
De Schriftuurlijke fundering.	139
Handhaving, verplichting en gebondenheid.	139
De betekenis van de eed.	140
Waar men altijd zweert en nooit.	140
De eed van de hemel.	141
ZONDAG 38.	142
De arbeid op de rustdag.	142
Wat voorop gaat.	143
Onze eredienst.	145
Het ware Sabbatsleven.	147
ZONDAG 39.	150
De actualiteit van het onderwerp.	150
Het karakter der door God gewilde gehoorzaamheid.	151
Het vijfde gebod en Gods goedheid.	152
De openbaring dezer gehoorzaamheid.	153
Goede leer en straf.	154
Grenzen voor het gezag.	155
De drangreden.	157
ZONDAG 40.	159
Het leven en het zwaard.	160
Gij zijt die man!	162
Het zwaarste der wet.	163
ZONDAG 41.	164
Zwijgen of spreken.	164
Met het oog op Christus en de gemeente.	165
De hereniging van Christus en Zijn gemeente.	170
ZONDAG 42.	174
De kerk en de stoffelijke dingen.	174
Uit dankbaarheid.	175
Wat God verbiedt.	177
Wal God gebiedt.	180
ZONDAG 43.	182
Het liegt.	182
Levensvernieuwing en de tong.	183
Levensverwoesting door de boze tong.	184
De gevolgen!	187
Christus en het negende gebod.	188
De christen en het negende gebod.	189
ZONDAG 44.	192
De letter en de geest.	192
De negatieve en de positieve eis.	194
De onheilige allerheiligsten.	196
De heiligen en de onheiligen.	197
Geen verspilde moeite.	198
Zelfkennis.	199
De geboden begeerte.	200
Gebod en gebed.	200
ZONDAG 45.	201

Het gebod tot gebed.	202
Het gebed en Gods deugden.	204
Het voornaamste stuk der dankbaarheid.	205
Alleen aan diegenen.	205
Het aangenaam gebed.	207
Onze nood en ellendigheid.	209
Het gelovig gebed.	210
De inhoud van het gebed.	211
ZONDAG 46.	214
Het gesprek.	214
Zijn geboden zijn niet zwaar.	215
De grond van het gebed.	217
De grond van de verhoring.	218
Die in de hemelen zijt.	219
Uitzien naar verhoring.	220
Niet aardseijk denken.	221
ZONDAG 47.	222
Eerstelijk.	222
Waar het om gaat.	223
Het kennen van God.	225
God prijzen in Zijn werken.	227
Geef....!	228
Schikken en richten.	229
ZONDAG 48.	231
Kinderen en soldaten.	231
Wat er is en wat komen moet.	232
Bij onszelf beginnen.	233
Bewaar en vermeerder Uw kerk.	235
Verstoort de werken des duivels.	237
Alle heerschappij, welke zich tegen U verheft.	238
De hoofdaanval.	238
De voltooiing.	239
ZONDAG 49.	241
Gebed om gehoorzaamheid.	241
De consequentie van dit gebed.	243
Gelijk in de hemel, also ook op de aarde.	244
De verhoring van de derde bede.	245
ZONDAG 50.	247
De beurt aan ons.	247
De woorden van de vierde bede.	248
Doet het alles ter ere Gods.	251
Aan Gods zegen is alles gelegen.	251
Ons vertrouwen.	252
ZONDAG 51.	254
Onze schulden.	254
De vergeving.	256
Gelijk ook wij vergeven.	257
ZONDAG 52.	261
De macht der zonde.	262
De macht van God.	263

Eén of drie?.....	264
De ongelijke strijd.	265
Het gebed.....	270
Het pleidooi.	271
Amen.	273

Kopierecht

Ek het alles in my vermoë gedoen om te probeer bepaal wie die huidige kopiereghouer is, maar het helaas geen sukses hiermee gehad nie.

Ek het in die eerste plek die uitgewer van die derde druk (Wever van Wijnen BV, Franeker) gekontak. Hulle advies was dat die kopiereg oorgegaan het na die seun van die outeur, admiraal Veldkamp en het aanbeveel dat ek die Nederlandse Vloot kontak aangesien admiraal Veldkamp, so ver hulle bewus was, ook reeds oorlede is.

Kontak met die Vloot en via hulle met die Veteraneninstituut, het ook geen nuwe leidrade opgelewer nie, daarom het ek besluit om tog maar die boek elektronies te verwerk en gratis te versprei in PDF en e-Sword formaat.

Ek is daarvan oortuig dat ds. Veldkamp persoonlik geen beswaar sou hê dat Zondagskinderen sal voortleef nie. Hierdie bly 'n kosbare stuk werk en verdien om bewaar te word.

Indien iemand, wat hierdie weergawe onder oë kry, bewus is van oorlewende nasate van ds. Veldkamp, sal ek dankbaar wees as dit onder my aandag gebring kan word.

Willem Swanepoel

wjswanepoel@telkomsa.net

ZONDAG 23

Vraag 59.

Maar wat baat het u nu dat gij dit alles gelooft?

Antwoord:

Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens^a.

^a Hab 2:4; Ro 1:17; Joh 3:36.

Vraag 60.

Hoe zijt gij rechtvaardig voor God?

Antwoord:

Alleen door een waar geloof in Jezus Christus^a; alzo dat, al is het dat mij mijn consciëntie aanklaagt dat ik tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen daarvan gehouden heb^b, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben^c, nochtans God, zonder enige verdienste mijnerzijds^d, uit louter genade^e mij de volkomen genoegdoening^f, gerechtigheid en heiligheid van Christus^g schenkt en toerekent^h, evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja, als had ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeftⁱ, in zoverre ik zulke weldaad met een gelovig hart aanneem^j.

^a Ro 3:21, 22, 24; Ro 5:1, 2; Gal 2:16; Eph 2:8,9; Php 3:9,

^b Ro 3:9,

^c Ro 7:23,

^d Tit 3:5; De 9:6; Eze 36:22,

^e Ro 3:24; Eph 2:8,

^f 1Jo 2:2,

^g 1Jo 2:1,

^h Ro 4:4; 2Co 5:19,

ⁱ 2Co 5:21,

^j Ro 3:22; Joh 3:18.

Vraag 61.

Waarom zegt gij dat gij alleen door het geloof rechtvaardig zijt?

Antwoord:

Niet dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs Gode aangenaam ben; maar daarom, dat alleen de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is^a, en dat ik die niet anders dan alleen door het geloof aannemen en mij toeëigenen kan^b.

^a 1Co 1:30; 1Co 2:2,

^b 1Jo 5:10.

Wat hebben we aan ons geloof ?

Het troostboek is tegelijk boek van het geloof.

Dit kan ook moeilijk anders, want ons geloof is het contact met God, de kracht en de rust van het leven, de overwinning der wereld.

Minstens even belangrijk als de vraag wat u gelooft, is de vraag waarmee dit tweede deel opent: "Wat baat het u, dat gij dit alles gelooft?" Wat hebt ge daar nu aan. Dat is weer een vraag, zo echt op de man af, zoals we dat van de Catechismus gewoon zijn. Ze roept ons tot bezinning. We moeten niet alleen geloof hebben, maar we moeten er ook wat aan hebben; het geloof moet iets voor ons betekenen, het moet onze kracht wezen en een schat, die we voor geen geld zouden willen missen. Het geloof moet ons zóveel waard zijn, dat we onder geen enkele omstandigheid bereid zijn het te verkwanselen, of er mee te transigeren, of wat te geven en te nemen. Is het geloof voor ons niet het meest waardevolle bezit, kunnen we 't er evengoed buiten stellen, of het bij bepaalde gelegenheden laten gelden, dan is er alle reden om ons op de waarachtigheid van ons geloof te gaan bezinnen. Er zijn namelijk mensen genoeg, die aan hun geloof *niets* hebben. Bij de vraag: wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft, staan ze eigenlijk maar wat met de mond vol tanden. Baat? baat? ja dat is me nu óók een vraag! Nee, dat kunnen ze niet eerlijk verklaren, dat ze er baat bij hebben. Ze kennen noch de blijdschap, noch de rust, noch de kracht van het geloof. Er straalt geen geloofsblijdschap uit hun ogen; in de donkere dagen hebben ze er geen steun aan; in tijden van gevaar missen ze er alle houvast aan. Het geloof is niet de wortel, waaruit hun leven opbloeit, het is niet de stuwkracht, die hen met opgeheven hoofd voort doet gaan, het is niet het schone geheim, waarin ze zich al den dag verblijden. Zij hebben eens 'n keer geloofsbelijdenis gedaan. Meer niet. Men kan eigenlijk niet zeggen, dat zij geloof hebben, laat staan dat ze er iets *aan* hebben. Het is nu eenmaal uitgesloten, baten te putten uit hetgeen men niet bezit. Zo is dus de vraag: maar wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft? een hoogst ernstige. Ze raakt diep. Ze wil, dat we nu eens de kaarten op tafel leggen en zullen *tonen* wat we hebben aan ons geloof, en dat het niet bij praten blijft. We moeten niet proberen ons van zo'n vraag af te maken. Daar hebben we in geen geval baat bij!

"Dit alles" slaat terug op de twaalf artikelen. Van die artikelen is reeds vroeger gebleken, dat ze getuigden van God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest. Ik kan de vraag: wat baat het u, dat gij "dit alles" gelooft, dus ook eenvoudig zó lezen: wat hebt gij aan uw geloof in de Drieënige God? Maar nu moeten we goed oppassen en er wel op letten, uit welke hoek de wind waait, want als de vraag zo gesteld wordt: zeg nu eens, wat ge aan uw geloof in God hebt, dan kan ze van een geheel verkeerde kant komen, en de bedoeling is een minder goede dan de Catechismus er mee heeft. De duivel pleegt namelijk ook met zulke vragen aan te komen. Wat hebt ge er nu feitelijk aan, dat ge nog aan God vasthoudt? Hij vraagt dat niet rechtstreeks, maar meestal via mensen, soms via mensen, die wij liefhebben. Denk maar aan

de vrouw van Job. Job, ja, wat baat had die eigenlijk nog aan zijn geloof? Was alles hem niet letterlijk ontnomen? Nu dan, zegen God en sterf! Wanneer er honger is in het land of besmettelijke ziekten waren rond, baat het u dan soms iets, dat ge een gelovige zijt? Gaan het leed en de dood uw deuren voorbij? Is uw geloof een onfeilbaar middel om uw doodziek kind in 't leven te houden? Waarborgt uw geloof u voorspoed en succes? Komt ge er mee vooruit? Komen de tegenslagen niet even hard op u neer, als op uw buurman, die niets gelooft? Of is het zelfs niet vaak zo, dat het hem voor de wind gaat, en gij slag op slag met allerlei rampen te kampen hebt? En blijft niet alles gelijk, hoeveel ge ook bidt? Nu, zeg dan eens op: wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft?

Zegen of succes.

Men kan al zulke vragen nog met vele vermeerderen. Er is maar één antwoord op, namelijk: dat het geloof geen succes waarborgt in deze wereld. Wèl zegen! Herhaaldelijk heet het in de Schrift, dat gezegend de man is, die de Here vreest! Maar zegen is heel wat anders dan succes. Slagen in deze wereld kan een vloek zijn! De zegen kan bestaan in tegenspoed. De zegen is niet in guldens of rijksdaalders uit te tellen. In elk geval: stoffelijke voordelen zijn aan het geloof niet verbonden. Er schuilen in de bodem van het koninkrijk Gods geen goudmijnen, noch petroleumbronnen. De gelovige heeft geen enkele belofte, dat het hem altijd meelopen zal. Integendeel. De vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des mensen heeft niets, waar Hij Zijn hoofd nederlegge, waarschuwt Jezus de man, die meende, dat het achter Jezus aan steeds excelsior zou gaan. Voor ons geloof — zo zeg ik het liever dan: voor ons beginsel — moeten we bereid zijn, veel prijs te geven, tot ons leven toe. Wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen, maar wie het zal willen verliezen om Mijns naams wil, zal het behouden. Het ongeloof moge op alle manieren kunnen schipperen en transigeren, het geloof nooit. Het is niet goedkoop, een gelovige te zijn. Er zijn geen koopjes te halen, en er is geen winst te boeken. Wij moeten voortdurend verliezen, we moeten vooral leren onszelf te verliezen, en deze zelfverloochening is meestal nog het zwaarste verlies. Toch onmisbare voorwaarde voor wie Jezus volgen wil. Nee, voor het vlees heeft het volgen van Hem niet de minste bekoring. En de portemonnaie wordt ook niet vetter van het geloof. Want wie geloof zegt, zegt offer! Niet de buidel, maar het altaar is het vlammend symbool van het geloof. Op baten, in goud of zilver uitgedrukt, valt niet te rekenen. Wie dus de vraag: wat baat het u, dat gij dit alles gelooft, lezen wil met het oog van een speculant, of van een verzekeringsagent, komt teleurgesteld uit. Zulke baten zijn nihil. Het geloof werpt geen winst af. Wèl zegen. Welke die zegen is, gaan we nu horen.

De Catechismus geeft namelijk ten antwoord: "Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens". Op de betekenis van dit "in Christus voor God rechtvaardig" zijn, wordt straks in de tweede vraag uitvoerig ingegaan.

Zoveel is terstond duidelijk, dat de baten van het geloof niet bestaan in stoffelijke, maar in geestelijke realiteiten. Ik spreek met opzet van "realiteiten", omdat menigeen ten onrechte de mening koestert, dat alleen wat zichtbaar en tastbaar is, ook werkelijk bestaat, terwijl de geestelijke "dingen" allemaal even onwerkelijk zouden zijn. Dit is natuurlijk onzin. Er zijn meer dingen tussen hemel en aarde dan waarvan wij dromen, of die wij kunnen *zien* met onze ogen. Geestelijke waarden zijn even werkelijk als die, welke in guldens uit te tellen zijn, ook al zijn ze onzichtbaar. Er *zijn* dus wel baten van het geloof, maar ze zijn geestelijk van aard. Niettemin zo reëel, dat Christus tot de verdrukte, vervolgte en verarmde gemeente van Smyrna zeggen durft: Ik weet uw armoede, maar gij zijt rijk. Ge *zijt* rijk, en niet: gij zult rijk worden, later in de hemel. Nee, nu al! En dezelfde taal voert de Catechismus ook. Hij zegt: dat ik in Christus voor God rechtvaardig *ben*. Niet, dat ik het eens zal zijn, als voor aller oor publiek het vonnis zal worden geveld, op de jongste dag, maar vandaag, en morgen en heel

mijn leven, dat ik voor God en mijn geweten rechtvaardig *ben*. Wij moeten de baten van het geloof dus niet verschuiven naar een verre toekomst, en Gods beloften voor dit leven niet devalueren tot een "wissel op de eeuwigheid".

Nee, waarlijk niet! Wie hier, voor dit leven, de schone baten van het geloof niet kent, is als de man, die wel een schat in zijn akker verborgen heeft, maar die nog steeds niet heeft weten te exploiteren.

Ik wil nu de "bate" van het geloof als volgt weergeven: dat ik Gods kind ben.

Dat is wel niet de uitlegging van het Catechismusantwoord (dat komt nog), maar daar komt het toch op neer.

Daarin ligt de ganse "bate" van het geloof besloten.

Wat een vreugde en wat een rust geeft dat! Anderen mogen dan de weelde van de wereld genieten, en de glans van mijn leven moge weggenomen zijn: ik heb God! En in God heb ik alles voor dit en voor het toekomstige leven. Nu is er de mogelijkheid om te zingen: zij zullen in Uw naam zich al den dag verblijden. Al den dag! Of die dag nu donker is of licht. De levensomstandigheden, waarin wij verkeren, geven ons meestal niet veel stof tot blijdschap. Tenminste niet elke dag weer. Maar in Zijn naam, d.i. in de openbaring van Zijn liefde en goedheid en almacht kan ik mij elke dag opnieuw verblijden. Dat is de onuitputtelijke bron. Wanneer ik tenminste heb leren zeggen:

Amen! Vader, op Uw paden. Amen! ook in tegenspoed.

Amen! schoon met kruis beladen. Amen! alles, wat Gij doet.

Amen! op Uw tuchtelingen. Amen! op Uw majesteit.

Amen! op Uw zegeningen. Amen! tot in eeuwigheid.

Erfgenamen Gods.

Wij komen nu op het eigenlijke antwoord: "dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens". Als we ons de rijkdom dezer woorden goed indenken, dan is het haast om duizelig te worden van vreugde. Wat moesten Gods kinderen toch eigenlijk blij zijn onder alle omstandigheden, en wat zijn ze vaak droefgeestig. Dat komt natuurlijk, omdat we niet leven uit onze rijkdom, ons niet bezinnen op ons bezit, dat onvergankelijk is. Want er is heel veel, dat ons kan worden afgenomen: onze gezondheid, onze vrijheid, onze dierbaren, ons leven, maar dit ene kan ons in der eeuwigheid niet ontnomen worden: "dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens". Neem nu direct maar dat eerste: rechtvaardig te zijn voor God. De tegenstelling daarvan is: verdoemelijk zijn voor God. Dit laatste zijn alle mensen van nature. Rijp voor de hel. We hebben door onze zonden de eeuwige dood verdiend. We hebben niets anders te verwachten dan de buitenste duisternis in te tuimelen, waar de worm niet sterft en het vuur niet uitgeblust wordt. Daar zitten we nu in de troosteloze gevangenis op de uitvoering van ons vonnis te wachten, en daar gaat ineens de celdeur open, en er wordt gezegd: u is vrijgesproken, u moogt de vrijheid weer in en het licht tegemoet, het eeuwige licht! O, u moest eens weten, wat dat is voor een gevangene! Alles, wat hij nog verwacht had, maar dat nooit! Het is bijna ongelooflijk. Nu, zo ongelooflijk mooi is de evangelieboodschap: gij, arme gevangene van satan, gij zijt vrij! Voor goed vrij, als gij gelooft in Jezus Christus, Die gezonden is om de gevangenen vrijheid uit te roepen. Dit laatste moet er natuurlijk bij. In *Christus* ben ik voor God rechtvaardig. Buiten Christus verdoemelijk. Ook de vriendelijkste en meest beschaafde mens. Ja, al gaf hij al zijn goederen aan de armen. Christus is de Weg,

de Waarheid en het Leven. En behalve dit, wat we in Christus reeds hebben, staat ons ook nog iets anders te wachten: en een erfgenaam des eeuwigen levens. We moeten dat "eeuwige leven" hier in engere zin verstaan, als de eeuwige zaligheid. Bij de bespreking van het artikel over het eeuwige leven hebben we reeds gezien, dat dit eeuwige leven niet alleen maar wat toekomstigs is, maar hier wordt het wèl zo verstaan. Nu, van die eeuwige en nooit meer te verstoren vreugde zijn wij erfgenamen. Een erfgenaam verdient zijn erfenis niet, maar hij krijgt die. Zo maar. Zo *krijgen* wij ook het eeuwige leven uit genade. Van de ongelovigen staat ergens, dat de toorn Gods op hen ligt te wachten als een "schat" in de dag des oordeels. Maar op ons ligt de vreugde Gods te wachten. En wij wachten op haar. En we wachten niet tevergeefs, want zij, die in Christus geloven, zijn *wettige* erfgenamen. Die erfenis wordt voor ons bewaard, zegt Petrus, en wij worden voor die erfenis bewaard. Zo is het totaal onmogelijk, dat ze ons nog zou ontgaan. Nu kunnen we begrijpen, dat Christus tot de mensen in Smyrna zei: gij zijt rijk. Ze waren toen nog berooid en van alles beroofd. Zo kan het gaan met iemand, die een erfenis te wachten staat. Maar hij weet: straks wordt alles anders en beter. Wij gaan ten hemel in en erven koninkrijken! Zo zijn wij dan erfgenamen Gods en mede-erfgenamen van Christus! Heft dan uw moede hoofden op, gij kinderen Gods! Ik weet uw armoede, en verdrukking, uw nood en uw tranen, maar gij zijt rijk! En hoe doodarm zijn zij, die geen deel dan in dit leven wachten. Zoudt u willen ruilen?

Een waar geloof in Jezus Christus.

U hebt natuurlijk heel goed gemerkt, dat ik tot nog toe om de woorden: "dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben" feitelijk wat heengepraat heb. Ik deed dat opzettelijk, omdat de eigenlijke verklaring van de woorden nu pas komt: in de tweede vraag van Zondag 23. Op de vraag namelijk: hoe zijt gij rechtvaardig voor God?, wordt een antwoord gegeven, dat behoort tot de allerschoonste van de Catechismus, en dat we eerst nog eens in zijn geheel willen lezen:

"Alleen door een oprecht geloof in Jezus Christus; alzo dat, al is het dat mij mijn geweten aanklaagt, dat ik tegen alle de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen daarvan gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God. zonder enige verdienste mijnerzijds, uit louter genade, mij de volkomene genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja, als had ik ook al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, in zoverre ik zulke weldaad met een gelovig hart aanneem".

Er ligt in de vraag: *hoe* zijt gij rechtvaardig voor God? een verklaarbare verwondering. Hoe is dat mogelijk? Rechtvaardig te zijn voor *God*? Ik kan voor de *mensen* misschien nog wel vrijuit gaan, maar voor *God*, die de verborgenste zondige gedachten kent? Het wil nogal heel wat zeggen, door die alwetende en allerhoogste Rechter *rechtvaardig* verklaard te worden. Het wil niets minder zeggen, dan dat Hij op ons niets aan te merken heeft. Dit is geen vrijsprekend vonnis uit gebrek aan bewijs, zoals een aardse rechter dat nog wel eens kan doen, want God weet alle dingen; zulk een rechterlijke uitspraak kan Hij dus niet doen. God kan maar twee dingen doen. Veroordelen òf vrijspreken. Zo stelt Paulus ze ook tegenover elkaar: God is het, die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt? En met dat rechtvaardigmaken bedoelt de Schrift dan: verklaren, dat iemand rechtvaardig, onschuldig is; evenals de psalmdichter, die uitnodigt: komt, maakt God met mij groot, bedoelt te *verklaren*, dat God groot *is*. De belijdenis, dat ik voor God rechtvaardig ben, steunt dus op niets minder dan op een weloverwogen, goddelijk vonnis van de Rechter der ganse aarde: Ik vind geen schuld in deze mens. Als ik gedaagd word voor de vierschaar van mijn *geweten*, dan buig ik schuldig het hoofd onder de aanklacht: dat ik tegen alle geboden Gods zwaarlijk gezondigd, en geen daarvan gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben; hoe kan dan

voor de vierschaar *Gods* verklaard worden, dat ik nooit zonde gehad heb noch gedaan? Dat is toch ongerijmd? Vandaar de verwonderde vraag: *hoe* zijt gij rechtvaardig voor God?

Het simpele antwoord luidt: alleen door een waar geloof in Jezus Christus. Dit is een ietwat bredere omschrijving van wat eerst genoemd is: dat ik *in Christus* voor God rechtvaardig ben.

In *zichzelf* is niemand voor God rechtvaardig. Geen mens heeft een schone lei. Farizeeërs en rijke jongelingen mogen dat al *menen*, maar dat is een vergissing. Alléén door een waar geloof in Jezus Christus dus. Het geloof in Jezus Christus is toch zo'n zalig wonder. Het maakt van goddelozen rechtvaardigen, van doodschuldigen heiligen, van verdoemden hemelbewoners. Een waar geloof in Jezus Christus is dus het allervoornaamste, dat een mens moet zien te krijgen, en als hij het heeft, moet zien te behouden. Niets gaat de waarde van het geloof te boven.

Zonder geloof in Jezus Christus grijnst de hel ons aan. Daarom dringt de Schrift op elke bladzijde aan: geloof in de Here Jezus Christus!

Ik veronderstel, dat de Catechismus hier met opzet het woordje "waar" heeft tussengevoegd: een *waar* geloof in Jezus Christus. Het is de waarschuwende vinger: pas op voor namaak!

Maar er zijn ook tobbers, die zich gedurig pijnigen met de vraag: zou mijn geloof wel ècht wezen? Nu, daar heeft de Catechismus ook een afdoend antwoord op. Het ware geloof openbaart zich op velerlei manier, maar o.a. ook in de taal van het geweten. Bij de een is het geweten tot zwijgen gebracht, bij een tweede verroest, bij een derde verknoeid, maar de consciëntie van de gelovige is fijn als de naald van een magneet. De taal van zelfbeschuldiging en zelfmishagen, die hier vernomen wordt, kan door geen ongelovige of schijngelovige worden gesproken. Het is de door de Heilige Geest geopende consciëntie, die aldus aanklaagt: "dat ik tegen alle geboden Gods zwaarlijk gezondigd, en geen daarvan gehouden heb en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben". Dit is oprechte geloofstaal, want geloofstaal is niet alleen hemelhoog roemen in de Here, maar ook ten dode bedroefd zijn over eigen kwaad. Dit is de taal der waarachtige bekering, waarvan de Catechismus later als eerste kenmerk zal noemen: een hartelijk leedwezen, dat ik God door mijn zonden vertoornd heb. Wie zó kan spreken, behoeft zichzelf niet af te vragen, of hij wel een waar geloof in Jezus Christus bezit.

Het ware geloof zegt maar niet vaag in de ruimte: ik heb gezondigd. Dat is de goedkoopste manier van schuldbelijden en de schijnheiligste manier, zichzelf op de been te houden. De gelovige mens is niet de nonchalante groothandelaar en is niet van oordeel, dat men in 't veen niet ziet op een turfje. Hij is detaillist. Hij let op de kleintjes, de komma's en punten. Hij specificeert zijn zonden, een voor een. Hij probeert ook niets achter te houden, maar belijdt: ik heb tegen *alle* geboden Gods gezondigd, en zelfs *zwaarlijk* gezondigd. Dat is de eerste zware aanklacht. Ik heb gedaan, wat God mij verboden had. Maar hier blijft het niet bij. De gelovige heeft niet alleen last van wat hij deed, maar ook van wat hij niet deed: en geen daarvan gehouden heb. Mijn leven is zo schrikkelijk *vol*. . . . zonde! En zo hopeloos *leeg*. . . aan liefde! Dat is de tweede aanklacht. En deze wordt nog gevolgd door een derde: en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben. Hiermee wordt afgedaald tot de diepste diepte. Er is geen zonde zo gemeen, of ik vind de kiemen daarvan in mijn eigen hart. De zonden van de wereld zie ik in miniatuur in mijn eigen leven. Ik ben een onderdeel van die grote, afschuwelijke wereldzonde van hoogmoed en godslastering en razernij en geweld en overspel. Daar sta ik niet vreemd tegenover, maar ik ben tot al die boosheid geneigd. Dat ik niet alle boosheid *doe*, is alleen Gods genade over mij. Zo klinkt de schuldbelijdenis van de gelovige. Hij doet geen belijdenis van zijn kwaad met de gedachte: zie zo, dat is gewéést, o nee, hij is zich angstig bewust, nog steeds tot alle boosheid geneigd te zijn, en dat hij elke dag

weer zal struikelen in veel De ware gelovige denkt er dus niet aan te verklaren, dat hij beter is dan andere mensen, maar onderstelt veeleer, dat andere mensen beter zijn dan hij. Hij kan zich nogal goed vinden in de belijdenis van Paulus: ik ben de voornaamste der zondaren.

Het "nochtans" des geloofs.

Wij hebben nu wel gehoord, dat wij gerechtvaardigd worden door een waar geloof in Jezus Christus, en ook welk een taal dit ware geloof voert, maar met dit al nog steeds niet vernomen, hoe het nu toch mogelijk is, dat God diezelfde zondaar kan rechtvaardigen, die zich zelf zo diep verfoeit en veroordeelt.

Dit schijnt inderdaad een onmogelijkheid.

Hoe we 't ook wenden of keren, het blijft altijd zo gesteld, dat wij goddelozen zijn, en die goddelozen worden gerechtvaardigd! Tussen mijn goddeloosheid en de rechtvaardigmaking Gods ligt een diepe kloof. Die kloof wordt echter overbrugd door dat wondere woordje: nochtans. Dat is het "nochtans des geloofs". Het wil zoveel zeggen als: het schijnt onmogelijk en is ook inderdaad onmogelijk en toch is het zo. En toch! Daartoe kom ik niet door redeneren, maar daarvoor moet ik met behulp van mijn geloof een sprong maken. Geen sprong in 't onzekere, maar een sprong in Gods armen. Zo: "nochtans God, zonder enige verdienste mijnerzijds, uit louter genade, mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent".

In het laatste woordje, dat hier staat: "toerekent", ligt de sleutel van het geheim.

Wat Christus gedaan heeft, rekent God mij toe, alsof ik het zelf gedaan had. Zo wonderlijk "rekent" God nu. Als iemand in de Zoon gelooft, dan rekent God alsof die "iemand" (hij moge dan nog zo'n groot zondaar geweest zijn) precies even gehoorzaam en heilig en onschuldig geweest is, als Zijn eigen Zoon Jezus Christus. De gerechtigheid, die wij hebben en dus niet een "eigen" gerechtigheid, maar een geschonken en een toegerekende gerechtigheid. De Catechismus zegt het uitdrukkelijk zo met die twee woorden: schenkt en toerekent, om ons er maar goed van te doordringen, dat wij door eigen daden of levenshouding er niet komen. Het is hier eigenlijk net zo mee als met de eerste ongehoorzaamheid van onze stamvader Adam.

Wij leefden toen nog niet, hadden er part noch deel aan, zouden wij zeggen, en toch wordt de zonde van de eerste mens ons toegerekend. Wij hebben *in Adam* allen gezondigd. Nu, precies zo wordt de gehoorzaamheid van Christus ons ook toegerekend. We hadden daar part noch deel aan. Maar zoals wij allen *in Adam* ongehoorzaam geweest zijn, zo zijn wij in Christus voor God gehoorzaam.

Om alle verdienste bij de wortel af te snijden, voegt de Catechismus er nog aan toe, dat God dit doet "zonder enige verdienste mijnerzijds, uit louter genade". God rechtvaardigt niet de besten en de braven, die eerst dit of dat gepresteerd hebben; niet de beginselvasten, gereformeerd of rechtzinnig, maar Hij rechtvaardigt de goddelozen zonder meer, mensen, die zich op de borst slaan en bidden: "God, wees mij zondaar genadig!" Deze ging gerechtvaardigd naar zijn huis terug, in tegenstelling met de ander!

Wat wordt ons toegerekend?

Hoe het nu met die "toerekening" nader toegaat, wordt ons duidelijk, als we er nauwkeurig op letten, dat God "mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent". We moeten over die *drie* woorden niet heenlezen, maar ze stuk voor stuk bekijken. Dan blijkt ons namelijk, dat ze precies kloppen op de drie bovengenoemde

beschuldigingen van de consciëntie, en dat ze die drie aanklachten volledig liquideren. Mijn consciëntie had mij aangeklaagd, dat ik tegen alle geboden Gods zwaarlijk gezondigd had, maar daar staat nu de "genoegdoening" van Christus tegenover. Hij heeft voor die misdrijven geboet met het offer van Zijn leven. En dit wordt mij nu "toegerekend", alsof ik zelf voor al mijn overtredingen had geboet. De tweede beschuldiging was het totale gemis aan gehoorzaamheid: "en geen daarvan gehouden heb". Deze ongehoorzaamheid van mij wordt echter opgeheven door de gehoorzaamheid van Christus. Niet alleen zijn genoegdoening, maar ook Zijn "gerechtigheid", d.i. Zijn gaan in de rechte sporen van Gods wet, wordt mij toegerekend "als had ik zelf alle gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft". God rekent dus, alsof ik had gezegd: "zie, ik kom om Uw wil te doen". En dat niet alleen gezegd, maar ook gedaan. En de derde beschuldiging was: "en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben". Dat was de aanklacht van mijn innerlijke bedorvenheid en onheiligheid, maar deze worden nu weer goed gemaakt door de "heiligheid" van Christus. Ook die wordt mij toegerekend, evenals had ik nooit zonde gehad. Als ik het eens heel sterk mag zeggen: God rekent, alsof ik Christus Zelf ware. Hij behandelt mij, en ziet mij aan, alsof ik heel mijn leven even zuiver en heilig en gewillig geweest was als Zijn lieve Zoon Jezus Christus. Dat was natuurlijk niet zo, maar Hij rekent mij dat toe. En Hij vraagt daarvoor niet dit noch dat, doch alleen maar geloof. Geloof in de Here Jezus Christus: "in zoverre ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem".

Niets doen, maar "aannemen", eenvoudig maar de hand ophouden, de hand des geloofs, of zoals de Catechismus het nog inniger zegt: met een gelovig *hart*. Over de graad van het geloof wordt niet eens gesproken. Sommigen zouden denken, dat er wel een heel sterk geloof voor nodig is. En zeker, God wil niets liever, dan dat wij sterk staan in 't geloof. Kleingeloof is zonde. In het Avondmaalsformulier wordt als schuld beleden, "dat wij geen volkomen geloof hebben". Maar dit neemt niet weg, dat de man, die geloof en ongeloof in z'n hart naast elkaar zag liggen, toen hij bad: ik geloof Here, kom mijn ongelovigheid te hulp, evenzeer gerechtvaardigd naar huis kon gaan, als Abraham, de vader der gelovigen, wiens geloof hem tot rechtvaardigheid is gerekend. God vraagt vóór alles oprechtheid, een waar geloof. En op dat geloof vloeit mij die grote weldaad toe, dat God mij behandelt "evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja als had ik zelf alle gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft". Het is dus geen half werk, dat God doet. Om Christus' wil ben ik in Zijn ogen een volmaakt rechtvaardige, en een volkomen heilige. Er ontbreekt niets meer aan. En omdat zo al het volkomene van Christus op een zondaar wordt overgedragen, daarom kan het wonder gebeuren, dat de goddeloze wordt gerechtvaardigd. Ziedaar het geheim! Christus!

Niet om, maar door het geloof.

De laatste vraag luidt: "Waarom zegt gij, dat gij alleen door het geloof rechtvaardig zijt". Antwoord: "Niet, dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs Gode aangenaam ben; maar daarom, dat alleen de genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is, en dat ik die niet anders dan door het geloof aannemen en mij toeëigenen kan".

Hierover kunnen we nu heel kort zijn.

Het komt hierop neer, dat ik niet *om*, maar *door* het geloof gerechtvaardigd word. Ieder voelt het verschil.

Om het geloof zou het zijn, dat mijn geloof weer een soort goed werk zou worden; omdat ik zo goed en vriendelijk ben om te geloven, geeft God mij in ruil daarvoor de vrijspraak en het eeuwige leven. Zo zijn wij nu! We willen altijd weer iets naar voren brengen, God iets aanbieden. Van genade alleen te leven, is zo moeilijk. Maar de Catechismus slaat ons dit uit

de hand: niet, dat ik vanwege de *waardigheid* mijns geloofs Gode aangenaam ben. Natuurlijk niet. Het is God wel "aangenaam", dat de mens Hem gelooft op Zijn Woord, maar dat geloof is niet mijn waardigheid, niet mijn verdienste. Dat geloof is ook maar gegeven goed. En hoe zou ik nu kunnen of durven stoffen op gegeven goed, alsof ik het zelf verdiend had! Nee, niet *om* het geloof! We moeten geen hoge borst opzetten, dat wij geloven en niet uit de hoogte neerzien op anderen, die niet geloven. Het is verkiezing, dat ik geloof, meer niet. En Gods weldaden kan ik alleen door het geloof aannemen en mij toeëigenen. Er is dus wel geloof nodig, maar dat geloof is de opgehouden hand van de bedelaar. Door zijn hand uit te steken, neemt hij de aalmoes in ontvangst. Heeft hij nu dit geld verdiend? Natuurlijk niet. Hij heeft het alleen maar aangepakt. Zijn hand was het middel om de gave in ontvangst te nemen. Daar hebben we nu de functie van het geloof. Aannemen, niets dan aannemen. Dóór het geloof! Het geloof is het kanaal, waardoor de gaven Gods ons toevloeien, de hand, waarmee wij ze dankbaar accepteren. Noodzakelijk! Onmisbaar! Maar toch niet meer dan de weg waarlangs. Het geloof is geen grond, maar middel. Here, geef mij altijd maar mijn beide handen op te houden, opdat Gij ze vult met Uw schatten. En bewaar mij voor die afschuwelijke, geestelijke hoogmoed, alsof ik U door de waardigheid mijns geloofs aangenaam zou wezen.

ZONDAG 24

Vraag 62.

Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God of een stuk daarvan zijn?

Antwoord: Daarom, dat de gerechtigheid die voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen en der wet Gods in alle stukken gelijkvormig zijn moet^a, en dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonden bevlekt zijn^b.

^a Gal 3:10; De 27:26,

^b Jes 64:6.

Vraag 63.

Hoe? Verdienen onze goede werken niet, die God nochtans in dit en in het toekomstige leven wil belonen?

Antwoord:

Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade^a.

^a Lu 17:10.

Vraag 64.

Maar maakt deze leer niet zorgeloze en goddeloze mensen?

Antwoord:

Neen zij; want het is onmogelijk, dat, zo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid^a.

^a Mt 7:18; Joh 15:5.

Niet dóór, maar evenmin zónder de werken,

Het gaat hier over de onverdienstelijkheid der goede werken. Sommigen zeggen: Ik weet dat allang: Vertelt u de gereformeerde mensen alstublieft iets van de noodzakelijkheid der goede werken. Want zo zuiver als ze in de leer zijn, zo arm zijn ze aan werken. En daar heeft deze wereld zo'n behoefte aan! Stel u gerust. Ons veelzijdig leerboek zal hier ook een woordje over spreken.

Zondag 24 is de tegenligger van Zondag 23. Daar was positief beleden, dat wij door het geloof alleen gerechtvaardigd worden; hier wordt negatief uiteengezet, dat het *niet* geschiedt door onze goede werken. Wat dat "door het geloof alleen", het "sola fide" van Luther, betreft,

moet nog even opgemerkt, dat we ons feitelijk nòg beter uitdrukken, als we zeggen, dat we door *Christus alleen* gerechtvaardigd worden, omdat Christus de Gever is van deze weldaad, en het geloof slechts de hand, die ze in ontvangst neemt. Ook onze Ned. Geloofsbelijdenis wil daar alle nadruk op leggen, als ze in artikel 22 belijdt: "Doch wij verstaan niet, dat het, om eigenlijk te spreken, het geloof zelf is, dat ons rechtvaardigt, want het is maar een instrument, waarmee wij Christus, onze rechtvaardigheid, omhelzen. Maar Jezus Christus, ons toerekenende alle Zijne verdiensten en zo vele heilige werken, die Hij voor ons in onze plaats heeft gedaan, is onze rechtvaardigheid; en het geloof is een instrument, dat ons met Hem in de gemeenschap aller Zijner goederen houdt". Maar hierover nu niet meer. Zoals gezegd, komt Zondag 24 deze belijdenis nu nog even onderstrepen, door te zeggen, dat *niet* onze goede werken de oorzaak zijn, dat wij rechtvaardig zijn voor God. Wij *verdienen* dat niet door ons werk of onze voortreffelijkheid. Daarom plegen we te spreken van de *onverdienstelijkheid* der goede werken. Als ik zeg, dat de goede werken onverdienstelijk zijn, dan beweer ik natuurlijk niet, dat ze *overbodig* zijn. In geen geval! Later, in Zondag 32, zal de Catechismus nog eens op die goede werken terugkomen, en met nadruk in het licht stellen, dat en waarom ze zelfs *noodzakelijk* zijn. Dit is nogal logisch. Christus en Zijn apostelen zijn éénstemmig in het vermanen tot goede werken, opdat de wereld die zien moge, en de Vader in de hemelen verheerlijken.

Het doen van "goede werken" is een stuk van de bekering, waartoe *ieder* Christen geroepen is, zoals in Zondag 33 staat: "lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven". Daarom zijn ze dus voor de christen noodzakelijk. Niettemin. . . onverdienstelijk. Dat blijft afgesproken! We verdienen er niets mee, en toch moeten we ze doen. Het wordt een bar-koude wereld, waar alles achterwege blijft, waar niets mee verdiend wordt. Dacht u, dat de christen zo'n stakingsmaniak was, die 't bijltje er bij neerlegt, als er niet genoeg verdiend wordt? Als er niets mee te verdienen valt, steek ik er geen hand naar uit. Ik weet wel, dat er dikwijls zo gedacht en gedaan wordt. Het komt in de beste families voor, ook in domineesfamilies. Maar er is toch ook nog zoiets als liefdedienst. Waar niets voor betaald wordt, en die men toch met vreugde doet. Nu, zo staat het met de goede werken, die wij om 's Heren wil *moeten* doen. Die behoren bij ons onbezoldigd ere-baantje van christen-zijn. Daarvan zingen wij: Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten. Het brengt niets op. Integendeel, we ondervinden er soms allerlei narigheid en schade van. Toch doen. Omdat het moet. En als we 't gedaan hebben, zijn we slechts onnutte dienstknechten, die gedaan hebben, wat ze behoorden te doen. En zo is dit de conclusie: we worden niet *door* onze goede werken zalig. We worden alleen door Christus zalig. Maar we worden evenmin *zonder* goede werken zalig. Dat zit 'm niet in die goede werken, maar daarin, dat die goede werken een onlosmakelijk bestanddeel zijn van 'n levend geloof. Ze vloeien daar vanzelf uit voort. Zo horen er bij, zoals het licht hoort bij de zon. Een geloof *zonder* de werken is geen geloof, het is dood. Maar hiermee loop ik al op de laatste vraag van deze Zondag vooruit, dus voorlopig genoeg hierover.

Loven en bieden.

De eerste vraag van deze afdeling luidt: "Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God of een stuk daarvan zijn?" Ik kan deze vraag ook aldus omschrijven: "maar waarom kan God ons geen toegang tot het eeuwige leven verlenen op grond van wat *wij gedaan* hebben?"

U kent deze redenering wel: *hij* was zo'n edel en onberispelijk mens, als die niet in de hemel komt, dan komt er niemand. Hij gaf ieder het zijne (behalve aan God Zijn eer, daar heeft hij nooit aan gedacht). Dus....

En ofschoon *wij* nu geheid opgevoed zijn in de gereformeerde leer, moeten we tegen zo'n vraag toch niet al te raar aankijken, alsof ze uit een andere wereld kwam. "Maar waarom"! Vooral dat "maar" is ook óns uit het hart gegrepen. Tegenwerpingen maken, en tegenover Gods: zó en niet anders, ons "maar" stellen. En tegenover Gods "daarom" ons "waarom". Dit is onze bekende zelfhandhaving, dat aanwrijven en aanschuren tegen de vernederende leer van vrije genade. "Maar waarom" kunnen wij nu ook niet een rol spelen? Waarom moeten onze goede werken nu gehéél uitgeschakeld worden? Weet u, wat die uitschakeling betekent? Iemand heeft z'n leven lang geploeterd, en dan zegt de patroon: vriend, ik kan je niet meer gebruiken. Je wordt te oud. Je werk deugt bovendien ook niet. Zo worden *wij* door God aan de kant gezet. Nu, dat nemen we niet. Wij zouden toch ook zo graag iets willen doen, en God iets willen aanbieden. en zeggen: zie Here, dit en dat, heeft dat nu allemaal niets te betekenen? Nu ja, we zullen niet durven beweren, dat we 't helemaal alleen voor elkaar kunnen spelen, maar dat we anderzijds helemaal 'n nul in 't cijfer zijn, dat wil ons toch ook zo maar niet aan. Ik hoor zo iets van loven en bieden in deze vraag. De man, die hier aan 't woord is, wil wel met God onderhandelen. Hij wil niet al te stevig op z'n stuk staan, maar ook nog wel iets laten afdingen. Laten die goede werken dan niet volledig in rekening gebracht *kunnen* worden, en niet als volle *afbetaling kunnen gelden*, ze kunnen toch nog een *stuk* daarvan zijn. Ieder weet, dat de roomse kerk (daaraan dachten de opstellers van de Catechismus hier) nooit beweerd heeft, dat wij er met de goede werken alléén kunnen komen. Dan zou er immers in 't geheel geen plaats meer blijven voor Christus. Nee, voor Christus blijft een plaats ingeruimd, maar voor de "goede werken" eveneens. Een soort coöperatie dus. Christus doet wat en de gelovige doet wat. Zijn de goede werken niet *al* de gerechtigheid voor God, dan toch zeker "een stuk daarvan". En een niet onbelangrijk stuk! Nu, de humanistische beschouwing van: leef braaf en ordentelijk, en dan komt het hiernamaals alles in orde, moge dan een flink eind van ons afstaan, die roomse opvatting van een *stuk* daarvan, al is het dan maar nog zo'n klein stukje, ligt ons beter. Dat ik dit en dat getrouw doe, en buigen wil voor Zijn Woord, en mij verootmoedig over mijn zonde, en vergevensgezind ben, cijfert God dat allemaal zo maar weg? Heeft dat niets te betekenen? Zal de Here daar geen rekening mee houden, en mij geen streepje vóór geven boven zovelen, die dat toch maar niet hebben? Laat mijn gedrag dan geen 10 waard zijn, een 6 of een 7 is het toch altijd wel. Ziet u, zo zoekt mijn arglistig en hoogmoedig hart naar allerlei gronden in mijzelf, opdat *mijn* goede werken, zo al niet *de* gerechtigheid voor God, dan toch een stuk daarvan zijn. Maar waarom, ach ja, altijd dat "maar" en dat "waarom"!

Waarom niet?

En nu komt de Catechismus ons al die "maars" en waaroms" uit de vingers slaan, zodat ze in duizend stukken vallen. Waarom niet? "Daarom, omdat de gerechtigheid, die voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen, en der wet Gods in alle stukken gelijkvormig moet zijn, en dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonde bevekt zijn".

De Catechismus had het natuurlijk ook wel anders kunnen zeggen.

Hij had er op kunnen wijzen, dat, als wij 't zelf àfkonden, de komst van Christus in de wereld overbodig en het drama van Golgotha één grote vergissing geweest zou zijn. Hij had ook kunnen aantonen, dat onze goede werken, goed beschouwd, niet de onze zijn. Al wat ik goeds doe, dat doet Christus in mij. Het verkeerde doe ik zelf, het goede doet Christus. Hij werkt het willen en het werken. De goede werken zijn door Christus voorbereid, opdat *wij* in dezelve zouden wandelen. Het spreken van "onze" goede werken is dus feitelijk diefstal. Het zijn Christus' goede werken. Als een kind zegt: dat is *ons* huis, dan bedoelt hij: dat is het huis van mijn vader. De kinderen mogen er alleen in wonen.

Maar ik ga nu niet verder opsommen, op welke manieren de Catechismus dat "maar" óók had kunnen weerleggen, want ik zou de schijn op mij laden, hem te willen verbeteren. Dat is mijn bedoeling allerminst, en is ook niet nodig, want de redenering, die de Catechismus volgt, is even juist als afdoende. Hij zegt: als gij met uw goede werken voor God wilt komen en die in rekening wilt brengen, nu, laat dan maar eens zien wat ge hebt. Maar om één ding moet ge denken: God is niet tevreden met half werk. Zelfs als het maar een *beetje* geschonden is, kan het Zijn goedkeuring niet meer wegdragen. God is Zelf de Volkomene, en kan dus alleen met het volkomene genoeg nemen. Als u iets koopt, verlangt u, dat het artikel niet geschonden is. En u betaalt niet met valse bankbiljetten. Zou God dan maar met dit alles genoeg nemen? Als gij uw vrijspraak wilt op grond van uw leven, en van uw verrichtingen, dan moet ge kunnen aantonen, dat uw leven gaaf was, geheel gaaf, en dat ge nooit of te nimmer, ook niet in 't geringste onderdeel, iets gedaan hebt dat tegen Gods heilige wil inging.... dat is de bedoeling van het "dat de gerechtigheid, die voor Gods gericht bestaan kan, gans volkomen, en der wet Gods in alle stukken gelijkvormig zijn moet".

Daar staan we nu!

Want als ik mijn "maar" van zo pas wil handhaven, moet ik durven beweren, dat ik nooit iets gedaan heb, wat God verbood, en nooit iets nagelaten heb, wat God gebod. Nooit! Dus niet alleen in de jaren, dat de wilde haren er wat uit waren, maar ook in mijn jeugd niet. Daarbij moet ik bedenken, dat God niet alleen mijn daden, maar ook mijn woorden en zelfs mijn gedachten kent. Ik moet dus durven volhouden, dat er ook nooit één zondige gedachte in mijn hart is opgekomen. Dat ik, te allen tijde, jaar in jaar uit, dag in dag uit, God liefgehad heb boven alles, en mijn naaste als mijzelf. Er zijn mensen, die veel durven, maar ik geloof toch niet, dat er iemand is, die dat zou durven volhouden. Ik meen zelfs, dat dit de Farizeeër, die een hoge borst opzette in de tempel, te kras zou wezen. Welnu, als we dat niet durven en niet kunnen volhouden, dan is het pleit verloren. Want de wet Gods is niet een optelsom van een aantal bepalingen, maar is één geheel, en wie tegen één gebod gezondigd heeft, staat schuldig aan alle.

Onze slechte beste werken.

We staan nu al met de mond vol tanden, en de Catechismus is nog maar half uitgesproken. Hij zal ons nog wat anders vertellen. "En dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonde bevlekt zijn". Dat is nogal wat. Daar gaan we nu met het allerbeste wat we hebben. God eist het volkomene, en het allerhoogste en het allerbeste, waar de allerheiligsten in dit leven aan toe kunnen komen, is nog onvolkomen. En niet alleen onvolkomen, maar met zonde bevlekt. Nog te vuil om aan te pakken. Jesaja spreekt van onze gerechtigheden als van een wegwerpelijk kleed. Ongeschikt om langer gedragen te worden. Niet eens goed genoeg *meer* om gekeerd of opgelapt te worden. Men werpt het weg. Of liever niet "men", maar God. "Men" paradeert er graag in. Onze beste werken, zouden we die wegwerpen en verafschuwen? Dat is ons galacostuum. Daar kunnen we moe voor de dag komen. Daar kunnen we in gezien worden. Nee, zegt de Catechismus, ze zijn met zonde bevlekt. En als we ze goed bekijken, moeten we dat nog beschaamd toegeven ook. Tot onze beste werken behoren zeker wel onze gebeden. Nu, wat een zelfzucht zit daar nog in. Wat draaien die allemaal om *onze* belangen! En wat zijn de motieven, die we met onze goede werken hebben? Ze zijn alleen goed, zal de Catechismus later zeggen, als ze zijn tot Gods eer. Bedoelen we altijd Gods eer of bedoelen we ook niet vaak onszelf? Als we ergens verzoening over moeten vragen, dan is het wel over onze beste werken. O God, vergeef ons onze gebeden, vergeef ons onze barmhartigheid en onze kerkgang, onze preken!

Het loon.

Het kost veel moeite, de mens Gods wegen te doen goedkeuren, en hem de hand op de mond te doen leggen. Zondag 24 is daar een duidelijk bewijs van. We zouden zo zeggen, dat er nu toch niets meer tegen te spreken was, na alles wat in de eerste vraag en het antwoord gezegd is. Maar ziedaar! Het pakt heel anders uit! De vrager is nog lang niet tevreden gesteld, en heeft nog meer pijlen op z'n boog, meent die althans te hebben. Als we aandachtig toeluisteren, worden er tegen de leer der onverdienstelijkheid der goede werken nog twee argumenten naar voren gebracht, het eerste met een beroep op de Schrift en het tweede met een beroep op de levenspraktijk. Nu, naar Schriftuurlijke argumenten wil ieder Schriftgelovige natuurlijk graag luisteren, en wij luisteren dan ook met open oren, als de verwonderde vraag gedaan wordt: Hoe?, dat is te zeggen: wat is dat nu? Wat komt u me nú vertellen? *Verdiene*n onze goede werken niet, die God nochtans in dit en in het toekomstige leven wil belonen? M.a.w.: kunt gij volhouden, dat de goede werken volstrekt onverdienstelijk zijn, waaide Schrift er toch duidelijk van spreekt, dat God loon op de goede werken in uitzicht stelt? Als het zo is, zoals de Catechismus het heeft beleden, hoe moet ik dan met al die goddelijke uitspraken van het loon aan?

Dit Schriftuurlijk argument schijnt inderdaad afdoende.

Het is niet tegen te spreken, dat de Schrift spreekt van loon. De Catechismus denkt er ook niet aan, dit te ontkennen, want dat zou nutteloos zijn. Zegt dus ook niet: dat leest ge verkeerd; er *is* geen beloning, maar spreekt alleen uit, dat ze niet uit verdienste, maar uit genade wordt uitgekeerd. Daarover straks.

De Schrift spreekt dus inderdaad van loon!

Ik denk, om één uit de vele plaatsen aan te halen, aan Marc. 10:29-31: "Jezus zeide: Voorwaar Ik zeg u, er is niemand, die huis of broeders of zusters of moeder of vader of kinderen of akkers heeft prijsgegeven om Mij en om het evangelie, of hij ontvangt honderdvoudig terug: nu, in deze tijd, huizen en broeders en zusters en moeders en kinderen en akkers, met vervolgelingen, en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven".

Terecht spreekt de Catechismus dus, gelijk uit deze uitspraak blijkt, van een belonen in dit en in het toekomstige leven. Als loon in het toekomstige leven wordt zelfs beloofd het *eeuwige leven zelf*. Evenals in die bekende uitspraak: wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten, komt in, in de vreugde uws Heren. Ik wijs daar nu al direct met nadruk op. Dikwijls toch wordt het zo voorgesteld, dat de beloning van het toekomstige leven niet zou bestaan in het eeuwige leven zelf, maar in een grotere heerlijkheid van de eert boven de ander. Ik wil niet ontkennen, dat er in de hemel graden van heerlijkheid zijn, maar dat is op aarde ook al zo, er zijn aarden en gouden vaten, en de een straalt meer glans uit dan de ander. Dat dit met de beloning echter iets te maken heeft, daar geloof ik niets van. Ik lees er althans niets van in de Schrift. Integendeel, in de reeds aangehaalde tekst wordt duidelijk het eeuwige leven zelf als loon aangewezen. Daarmee komt de vrager van de Catechismus dus nog sterker te staan met zijn tegenwerping. Maar dat hindert niet. We zullen hem het volle pond geven. Straks zal toch wel blijken, dat zijn argumentatie niet opgaat, en dat hij ongelijk heeft.

En dat er loon op de goede werken is in *dit* leven, is evenmin tegen te spreken. Dit wil niet zeggen, dat hier de deugd steeds beloond, en de ondeugd gestraft wordt. O, nee! Dat gebeurt wel vaak in boekjes, maar niet in de werkelijkheid. Er blijft hier heel veel onvereeffend. Maar dit neemt niet weg, dat er loon is op de goede werken: wat *vreê* heeft elk, die Uwe wet bemint. Het gaan in eigen wegen maakt ons zo onrustig, de zonde maakt alles zo somber, maar in de weg van zelfovergave en zelfverloochening hebben we vrede. Het kan dan

allemaal weer zo licht en zo blij worden, als we ons weer op 's Heren wegen bevinden. We hebben er misschien uiterlijk schade van, en voor ons vlees was 't pijnlijk, maar innerlijk wordt 't evenwicht hersteld, en de rust herboren.... wat vreê heeft elk, die Uwe wet bemint! En als we zelf 't loon van onze goede werken niet krijgen, dan krijgen anderen 't wel. ... ze betekenen dus nooit schade, maar altijd voordeel!

Zó staat het dus met het loon op de goede werken.

Komen we daar nu niet mee vast te zitten? Kunnen we na deze duidelijke uitspraken van de Schrift nog wel volhouden, dat de goede werken geheel onverdienstelijk zijn? Dat kunnen we inderdaad!

De Catechismus wijst ons de oplossing van het probleem aan: deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade. We moeten dit antwoord goed leren verstaan. Het betekent niet, dat God eigenlijk geen loon zou behoeven te geven, maar dat Hij dit, nu ja, toch maar doet, een beloning, zoals de meester de kinderen aanspoort tot vlijt, door ze een beloning in 't vooruitzicht te stellen of, zoals een vader z'n kind beloont, zonder dat het eigenlijk zelf wat verdiend heeft. In al deze gevallen hebben die kinderen geen recht op 'n beloning. Ze zouden niets in te brengen hebben als ze geen beloning kregen. En daartegenover wil ik volhouden, dat de kinderen Gods wèl recht kunnen doen gelden op hun loon. Het is wel een gegeven recht, ik zou haast zeggen een genade-recht, maar toch een recht. Kinderrechten zijn ook rechten.

Die zaak van het loon zit eigenlijk zó:

We hebben vroeger al gehoord, dat *Christus* de goede werken eigenlijk in ons doet. Niet wij werken, maar Hij werkt ze in ons en door ons uit. Het loon, dat daarop gesteld is door God, komt dus ook *Christus* toe. Hij kan alleen zeggen, dat verdiend te hebben. En Hij heeft daar ook recht op, op dat loon. Dat loon is het eeuwige leven. Zo had God het gezegd in het werkverbond: doe dit en gij zult leven. Nu, dat Verbond heeft Christus vervuld, en de wet volbracht, en de goede werken gedaan vóór ons, en *in* ons. Hij kan dus recht laten gelden op het loon. Deze beloning geschiedt niet uit genade, maar uit verdienste. Maar zie, wat gebeurt er nu? Dit loon, dat Christus verdiend heeft, wordt *ons* uitgekeerd. Hij heeft gaven genomen, om uit te delen aan wederhorigen. En zo valt het ons in handen. Voor óns geschiedt die beloning dus niet uit verdienste, maar uit genade. Het rechtens door Christus verdiende loon van het eeuwige leven wordt óns genadig in handen gegeven. Zó zit dat.

Zorgeloze en goddeloze mensen.

Het laatste argument, dat tegen de Schriftuurlijke leer van de onverdienstelijkheid der goede werken wordt ingebracht, is ontleend, nu niet aan de Schrift, maar aan de levenspraktijk: "Maar maakt deze leer niet zorgeloze en goddeloze mensen?"

De "leer" maakt geen zorgeloze en goddeloze mensen, maar het misbruik, dat van deze leer gemaakt kan worden, wel. De duivel spant zich natuurlijk altijd in, om de waarheid Gods te verdraaien. Hij geeft er dan nog wel een schijn van waarheid en van vroomheid aan, maar meer dan schijn is dat dan ook niet. Zo zijn er inderdaad zorgeloze en goddeloze mensen geweest, en ze zijn er nog, die zich door de duivel wat lieten voor-praten, en die de leer van de onverdienstelijkheid der goede werken misbruikt hebben om zichzelf uit te leven, en het vlees te doen genieten. Zo waren er in de dagen van Paulus al, die zeiden: laat ons de zonde doen, opdat de genade te meerder worde! Echt duivels!

Zondigen op Gods barmhartigheid! Doe het maar gerust. God vergeeft toch wel weer! Dat is niet alleen zorgeloos, maar ook echt goddeloos. En in de dagen der Reformatie was het onder

de wederdopers precies zo. Ze gooiden met het badwater ook het kind weg, d.w.z. ze verwierpen met de verdienstelijkheid der goede werken ook de goede werken zelf. Die goddeloze en zorgeloze mensen zijn er nú nog genoeg. Bij bosjes. Ook in de kerk.

Ik zou niet graag durven beweren, dat de goddeloosheden en zorgeloosheden zich alleen opstapelen buiten de kerkdeuren. Het is huiveringwekkend hoeveel goddeloosheid er wordt bedreven onder de wapperende banieren der Pro Rege vlag. En zo maar zorgeloos, zelfs in 't gezicht van de Avondmaalstafel. En ik heb lang genoeg in geestelijk-zieke streken van ons land gewoond, om te weten, dat het satanisch beginsel van zoëven nog steeds niet is uitgeroeid. Een *deel* van de "leer" wordt dan met beide handen aangepakt: dat de mens onmachtig is in zichzelf tot het goede; dat wij ons zelf niet bekeren kunnen, maar dat God het moet doen. Allemaal waarheden, maar men vergeet de andere waarheden, dat de mens verantwoordelijk is, opgeroepen wordt zich te bekeren, enzovoort. En als men dan maar voort leeft, omdat wij toch onmachtig zijn, dan is dat weer de *verdraaiing* der leer, die zorgeloze en goddeloze mensen kweekt.

Maar de leer zelf doet dat niet!

Als er één geweest is, die *gezien* heeft: niet uit de werken, opdat niemand roeme, dan is het Paulus geweest, maar het is deze zelfde apostel, die zich dagelijks oefent om onstraffelijk te leven voor God.

De Catechismus voegt hier nog aan toe: "want het is onmogelijk, dat, zo wie Christus door een waarachtig geloof ingeplant is, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid".

Het valt ons in deze woorden in de eerste plaats op, hoe de Catechismus orde op zaken stelt, en wat scheef getrokken is, recht zet. Hij spreekt nl. van de goede werken als "vruchten" der dankbaarheid. Ze zijn niet, zoals sommigen ons willen doen geloven, de wortel waaruit onze rechtvaardigheid opbloeit, maar ze zijn *vruchten* van het geloof. Ze zijn niet het fundament, waarop ik mijn zaligheid bouw, maar ze zijn de vanzelf groeiende vruchten van de rank, die in de wijnstok is ingelijfd, en in Christus reeds zalig is.

In de tweede plaats worden we getroffen door het woordje "onmogelijk".

De redenering: ik verdien er niet mee, dus doe ik de goede werken ook niet (en zo zouden dan die zorgeloze en goddeloze mensen in de wereld komen), is voor Gods kind een onmogelijkheid. Zo *kan* hij niet redeneren. Het is hem een reine onmogelijkheid *geen* goede werken te doen. Ook al zou hij het willen, hij zou het niet kunnen. Hij moet wel. Zoals de rank van de wijnstok wel vrucht *moet* dragen. Zoals een bloem *moet* bloeien en een vogel *moet* zingen en de zon *moet* schijnen. Ze zouden hun eigen aard verloochenen, als ze 't niet deden. En ze doen dat niet, om er mee te pralen en te pronken, maar zo geheel vanzelf en onbewust. Ze wisten het niet eens, dat ze Jezus hadden geherbergd, en gekleed en gevoed. Jezus moest het hen vóórzeggen: voorzover gij dit één van Mijn minste broederen gedaan hebt, hebt gij dat Mij gedaan. Die anderen, die het zo goed wisten, en de Here voorhielden wat ze niet allemaal gedaan hadden, toonden daarmee juist, geen ranken van de wijnstok Jezus Christus te zijn. Want zoals Christus is, zo zijn de Zijnen: zij laten hun stem niet horen op de straten, en doen hun aalmoezen in 't verborgen. Ze zijn als Mozes, wiens aangezicht glinsterde, toen hij van de berg afging, en hij wist het niet. Zij bloeien dus, omdat zij uit Christus leven. En omdat ze daarom moeten bloeien. Ze zouden zichzelf geweld moeten aandoen, om het niet te doen. Dit is de goddelijke onmogelijkheid. Het is onmogelijk, dat zo wie Christus *niet* toebehoort, vruchten der dankbaarheid voortbrengt. Maar het is even onmogelijk, dat wie Christus *wel* toebehoort, de goede werken nalaat. Het raadsel, waarvoor ik sta is, dat deze goddelijke vanzelfsprekendheid zo weinig vanzelfsprekend schijnt te zijn. Leven wij zó weinig in gemeenschap met Christus?

ZONDAG 25

Vraag 65.

Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk geloof?

Antwoord:

Van den Heiligen Geest^a, Die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging des heiligen Evangelies, en het sterkt door het gebruik van de Sacramenten^b.

^a Eph 2:8; Eph 6:23; Joh 3:5; Php 1:29,

^b Mt 28:19; 1Pe 1:22,23.

Vraag 66.

Wat zijn Sacramenten?

Antwoord:

De Sacramenten zijn heilige zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingezet, opdat Hij ons door het gebruik daarvan de belofte des Evangelies des te beter te verstaan geve en verzegele; namelijk, dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt^a.

^a Ge 17:11; Ro 4:11; De 30:6; Le 6:25; Heb 9:7-9,24; Ez 20:12; Jes 6:6,7; Jes 54:9.

Vraag 67.

Zijn dan beide, het Woord en de Sacramenten, daarheen gericht of daartoe verordend, dat zij ons geloof op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als op den enigen grond onzer zaligheid wijzen^a?

Antwoord:

Ja zij toch; want de Heilige Geest leert ons in het Evangelie en verzekert ons door de Sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is.

^a Ro 6:3, Ga 3:27.

Vraag 68.

Hoeveel Sacramenten heeft Christus in het Nieuwe Verbond of Testament ingezet?

Antwoord:

Twee, namelijk den Heiligen Doop en het Heilig Avondmaal.

De slotsom en nog wat.

"Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk een geloof?" — dat is de belangrijke vraag, waarmee Zondag 25 begint. Vragen zijn vaak minstens even interessant als antwoorden en dat geldt zeker van deze vraag, die nogal heel wat inhoudt. Zij begint met de slotsom te geven van alles, wat in de beide vorige Zondagen gezegd is en deze conclusie is niet minder dan een ootmoedige belijdenis: aangezien dan *alleen* het geloof ons Christus en Zijn weldaden deelachtig maakt.... zie zo, nu zijn we eindelijk, waar we wezen moeten. Alle tegenwerpingen, of het dan door de goede werken niet kan, of de leer van de onverdienstelijkheid der goede werken niet met de Schrift in conflict komt, of ze geen goddeloze en zorgeloze mensen maakt, en wat men nog meer zou willen aanvoeren, zijn nu volkomen prijsgegeven. Er wordt geen enkele bedenking meer geopperd. De vrager is overtuigd, niet maar verstandelijk, maar met hart en ziel, zoals blijkt uit de innige en min of meer verheugende loon. waarop hij nu belijdt, dat alleen het geloof ons Christus en *al* Zijn weldaden deelachtig maakt — hij kan er nu haast niet over uit, wát wij niet allemaal ontvangen, alléén maar door het geloof! Zo laat hij zich drijven op de wijde wateren der vrije genade, en... . zal er niet in verdrinken.

Ik merkte reeds op — en dit is het tweede mooie element in deze vraag —, dat de Catechismus er bijna niet over uit kan, wat we niet allemaal krijgen door het geloof. Behalve belijdenis is deze vraag ook lofprijzing. Het geloof, zo wordt immers gezegd, maakt ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig! Nu moet ik wèl even iets zeggen over dat deelachtig-maken. Ieder kan weten, dat ik steeds de Catechismus geprezen heb om z'n correcte manier van uitdrukken. Men zal als regel tevergeefs proberen dat te verbeteren. Dat wil niet zeggen, dat de Catechismus feilloos is. Hij is niet, zoals de Bijbel, door de Heilige Geest geïnspireerd. Het blijft tenslotte mensenwerk, en daarom mag men zo af en toe ook wel eens een kleine bedenking maken. Ik doe dat hier, omdat de eerlijkheid dat gebiedt. Te zeggen, dat het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig *maakt*, is dunkt mij niet helemaal juist. Het geloof, zo hoorden we de Ned. Geloofsbelijdenis zeggen, is slechts instrument; het is de hand, die de gave in ontvangst neemt. Niet de hand maakt de bedelaar rijk, maar de gift. Zo *maakt* ook niet het gelóóf ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig. *Dal* doet, goed beschouwd, de Heilige Geest. Die zal het uit het Mijne nemen, zei Jezus, en zal het u verkondigen. En het Doopsformulier belijdt van de Heilige Geest: ons toe-eigenende, hetgeen wij in Christus hebben. En dit gaat via het kanaal van het geloof. Daarom zou het beter zijn, als deze vraag aldus luidde: aangezien dan alleen door het geloof Christus en al Zijn weldaden ons deelachtig worden.... Zo heeft het de Catechismus natuurlijk ook bedoeld. Maar het gaat meer zo: als men zo overstelpt wordt met weldaden, dan struikelt men wel eens in de woorden om het te vertolken; daar slaan we dan maar niet te veel acht op, maar luisteren liever naar de hartelijke toon van lof en dank. . . . Christus en al Zijn weldaden! Dat is er allemaal voor wie gelooft! Christus eerst! Dan Zijn weldaden. De persoon gaat voorop, de Gever, daarop volgen de gaven. De persoonlijke gemeenschap met Christus is het allervoornaamste, maar in en door die gemeenschap vloeien al Zijn weldaden ons toe!

Tenslotte mondt dit alles vanzelf uit in de vraag: "Vanwaar komt dan zulk geloof?" Als het geloof dan van zo grote betekenis is, als daar zoveel van afhangt, als ik er Christus mee gewin met al Zijn weldaden, terwijl heel de zaligheid mij ontgaat als ik in ongeloof zou blijven volharden, hoe kom ik dan aan dit geloof? Deze vraag klinkt als de bede van de Samaritaanse vrouw: Here, geef mij van dat water, opdat ik hier niet meer behoef te komen om te putten.

Hel is Gods gave.

Op de vraag, vanwaar het geloof komt, wordt geantwoord: van de Heilige Geest. Het is dus een gave Gods. Wij komen er niet uit onszelf toe om te geloven, maar God de Heilige Geest moet ons daar eerst toe brengen. Het geloof is geen vrucht, die op de akker van ons eigen hart groeit. God moet mij, en ieder ander, persoonlijk dat geloof geven. Wij kunnen het dus ook elkander niet geven. Dominees kunnen het aan hun gemeenteleden niet geven. De gezanten van Christuswege kunnen de mensen trachten tot geloof te bewegen, maar verder kunnen ze niet gaan. De ouders kunnen het ook aan hun kinderen niet geven. Wij kunnen aan onze kinderen iets nalaten, maar het geloof is geen erfgoed. Wel werkt God in de lijn der geslachten. Hij heeft beloofd: Ik ben uw God en uws zaads God. U komt de belofte toe en uw kinderen. Daar mogen we heel dankbaar voor wezen. Ook de kinderen, dat ze geboren en opgevoed worden op het terrein van het Verbond, waar het Woord Gods in ere is, en waar de Heilige Geest woont. Dat is van onschatbare betekenis. Maar dit alles wil toch nog niet zeggen, dat het geloof als vanzelf van vader (of moeder) op kind overgaat. U komt de belofte toe. . . . maar die moet dan ook door ieder persoonlijk worden aangenomen met een gelovig hart. Men kan wel vaststellen, dat de kerk over vijf en twintig jaar zal worden gevormd door de kinderen van de thans levende gelovigen, maar dit is geen regel zonder uitzonderingen. Wie zal zeggen, of er niet velen uitgevallen zijn.

In het huisgezin van Noach was ook een onheilige Cham. Ezau was ook een bondeling. Het geloof is een strikt persoonlijke zaak, die de Heilige Geest aan ieder weer opnieuw moet uitreiken, ook al volgt Hij daarin als regel de lijn der geslachten. Wij moeten ons allen er persoonlijk van overtuigen, of wij het geloof bezitten.

De belijdenis, dat het geloof van de Heilige Geest komt, en niet uit ons eigen hart, van boven afdaalt als een gave Gods, en niet van beneden opwelt, is ook zeer verootmoedigend. Er blijkt uit, dat *alles* van God is, niet alleen de gift, maar ook de hand, die de gave aanneemt. Niet alleen de spijs, maar ook de mond om te eten en de honger om spijs te begeren. Christus is de onuitsprekelijke gave Gods, maar het geloof, waardoor wij met Christus in contact komen, is eveneens Gods onuitsprekelijke gave. Er is in het werk der zaligheid niets, dat niet van God is, de wortel en de vrucht en de wasdom — alles! Wie mocht menen, dat het geloof nu eindelijk eens iets is, waarbij de mens een beurt krijgt, en eens zal tonen, wat hij wil of kan, komt door dit antwoord teleurgesteld uit. Zeker, ik moet *geloven*, dat is een daad waartoe ik word opgeroepen, maar het *geloof* is Gods gave, en ik kan niet geloven, als ik niet eerst het geloof als gave bezit, evenmin als er in de akker iets groeien kan, als niet eerst de kiem van het zaad er in geworpen is, en evenmin als iemand spreken kan, die geen tong, of horen, die geen oren heeft. De Heilige Geest geeft het geloof, dus het vermogen om te geloven, en als wij dan leren geloven, maken we van dat door God gegeven vermogen gebruik. Helemaal dus geen reden om zich er op te verheffen, dat men gelooft, evenmin als wij er prat op kunnen gaan, dat we ogen en oren hebben, alsof wij ons die zelf gegeven hadden! We moeten deze onderscheiding tussen geloof als gave Gods en daad des mensen, tussen geloof en geloven dus, trachten te onthouden, want het komt ons later, als we over de Kinderdoop spreken, weer te pas.

En nu tenslotte: is de belijdenis, dat het geloof een gave van God is, verootmoedigend, ze is ook verblijdend. Was het geloof iets van mijzelf, dan zou het geen stand houden. Het zou ondergaan in de storm van verzoeking en vervolging. We lezen wel van een soort "geloof", dat geen stand houdt, dat voor een "tijd" is, maar dat is mensenwerk, een geloof, dat men zichzelf aangemeten heeft en dat zetelt in het hoofd of in 't gevoel. Maar de Heilige Geest, zegt de Catechismus, werkt het geloof in onze *harten*. Dan is het diep geworteld. En wat ons afgenomen kan worden, het geloof niet.

Het kan fel bestreden en aangevochten, maar niet verloren worden. Gods werk is geen mensenwerk. God werkt niet voor de tijd, maar voor de eeuwigheid. Wat Hij geeft is een blijvend bezit. Hij verlaat niet, wat Zijn hand begon.

De weg der middelen.

Ik liep al even op het vervolg van het antwoord vooruit. Op de vraag namelijk vanwaar het geloof komt, wordt niet maar kortweg geantwoord: "Van de Heilige Geest", maar er wordt nog aan toegevoegd: "Die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging des heiligen evangelies".

De Heilige Geest wil dus de verkondiging van het evangelie gebruiken als *middel*, om het geloof te werken in de harten der mensen; we zullen straks zien waarom. Dit is heel gewoon, dat God de weg der middelen gebruikt, en we zien dat overal. *Hij* geneest de zieken, maar de middelen zijn de dokter en de medicijnen. *Hij* geeft ons ons dagelijks brood, maar *wij* moeten daarvoor werken. Hij bewaart de stad, maar de wachters moeten waken. Als we eenzijdig naar die middelen kijken, is er kans, dat we God uit het oog verliezen, en gaan we wanen, dat we 't zelf doen. Zien we daarentegen eenzijdig op Gods werk, dan lopen we gevaar de middelen te verwaarlozen, en te vervallen in valse lijdelijkheid. Dit gevaar is er ook ten aanzien van de "middelen der genade", waarvan de verkondiging van het evangelie er één is (het sacrament, dat aanstonds ter sprake komt, is het andere genademiddel). Er zijn mensen, die het genademiddel van de prediking niet erg hoog aanslaan. Ze beweren, dat God de mens evengoed in de kroeg of op de wandeling bekeren kan als in de kerk, en ze kiezen dan de voor hen prettigste weg van die kroeg of die wandeling. Ik ontken geen ogenblik, dat God zo werken kan. God heeft niemand nodig. Ook de kerk en de dominees en hun preken niet. De Heilige Geest is dus ook aan de verkondiging van het evangelie heus niet gebonden. Talloos vele wegen staan Hem ten dienste, om van een mensenhart bezit te nemen. Hij kan dat rechtstreeks doen, zonder van enig middel gebruik te maken. Maar het is voor ons nooit de vraag, wat God *kan*, maar wat Hij *wil*. Daarmee hebben wij alleen te maken. We kunnen er heel wat over filosoferen, wat God niet allemaal kan doen, maar dat is nutteloos, omdat wij ons enkel maar te houden hebben aan Zijn geopenbaarde wil. Als wij daarover de Schrift raadplegen, dan blijkt duidelijk genoeg, dat Hij aan de verkondiging van het evangelie Zelf niet gebonden is, maar dat Hij *ons* er wel aan bindt. Talrijk zijn de gegevens van de Heilige Schrift, waaruit blijkt, dat de verkondiging van het evangelie het middel bij uitnemendheid is, om het geloof te werken. Ik denk nu alleen maar aan de bekende geschiedenis van Philippus en de kamerling. Hoe gemakkelijk zou het voor de Heilige Geest geweest zijn, om Zelf de ogen en het hart te openen voor de schoonheid van Christus. Maar Hij gaat een hele omweg. Wat komt daar niet allemaal aan te pas! Eerst een engel, die Philippus opdracht geeft, naar de weg van Jeruzalem naar Gaza te gaan. Vervolgens de Schrift, waarin de kamerling zit te lezen, Jesaja 53, het evangelie van het Oude Testament. Dan zegt de Geest tot Philippus, dat hij zich bij die wagen moet voegen. En eindelijk gaat Philippus de Schrift verklaren. *verkondigende hem Jezus*. Inplaats dat de Geest direct tot de kamerling spreekt, laat Hij deze Philippus het evangelie verkondigen. Nogal omslachtig, zouden wij zeggen, en toch: *dit* is Gods weg geweest om die Moorman tot het geloof te brengen, zodat hij zijn weg verder reisde met blijdschap. Zo wilde God ook Paulus en zijn medewerkers gebruiken om de heidenen tot het geloof te brengen, en zo wil Hij nu de kerk en de prediking, en heel die omslag van de opleiding tot de dienst des Woords, en wat daar niet allemaal bij komt kijken, gebruiken om Zijn doel te bereiken. Wij willen nu nagaan, waarom God deze middelen en mensen inschakelt, en welke grote verantwoordelijkheid dit voor de kerk des Heren meebrengt.

Wat het eerste betreft, waarom de kerk wordt ingeschakeld als verkondigster van goede

boodschap, — die vraag behoeft eigenlijk nauwelijks beantwoording. Zou ze kunnen zwijgen? Waar het hart vol van is, loopt de mond van over! Wie zelf begenadigd is met de schat der genade, móét ervan vertellen. Anders hapert er iets aan. De genezen zieken brachten het overal op straat, en 't was hun nog wel verboden! De kerk zou stellig in slaap vallen, als zij niet de opdracht had het evangelie te verkondigen. Daarom verhaalt Lukas in één van de drie gelijkenissen over het zoeken van het verlorene, in hoofdstuk 15, van de vrouw, die haar penning verloren had. De vrouw is het beeld der kerk. In de beide andere gelijkenissen van het verloren schaap en de verloren zoon, is het God Zelf, Die zoekt. Dat schaap raakte zoek door eigen domheid en de zoon door eigen moedwil. Maar de penning door onachtzaamheid van de vrouw. Zij juicht dan ook niet om de penning, die verloren *was*, maar die *ik* verloren had. Daar klinkt de toon van zelfbeschuldiging in door. In de beide andere gelijkenissen staat: die verloren *was*! Bij God is geen schuld, bij de kerk wel. Daarom is die vrouw beeld der kerk. Zij heeft ook opdracht om het verlorene te zoeken, en dit kan alleen door de verkondiging van het evangelie.

Deze verkondiging brengt een grote verantwoordelijkheid mee! Het lijkt zo gewoon, en het wordt ook zo gewoon: elke Zondag weer naar de kerk, waar gepreekt wordt. Maar het *is* toch zo iets geweldigs! Als we bedenken, dat de Heilige Geest in de kerk is, en de bediening van het Woord als voertuig gebruikt om het geloof te werken, dan komen wij daar met heilige eerbied. En wordt het geloof niet gewerkt, dan treedt verharding in, want de Heilige Geest doet altijd wat! Niemand komt de kerk uit, zoals hij er ingegaan is. Het is dus een geweldig ding, om naar de prediking te luisteren, maar niet minder, om die te houden. Het zou te wensen zijn, dat iedere dienaar, vóór hij zijn preek maakte, bij zichzelf dit zinnetje van de Catechismus overdacht, dat de Heilige Geest het geloof werkt door de verkondiging van het evangelie. Hij zou dan overleggen: het gaat er bij mijn preek niet om, wat de mensen er van zullen zeggen, maar om het eeuwig wel of wee van de mensenziel. Zal er weer een worden afgemaand van de paden des doods ? Of niet ? Het zou er hem dan uitsluitend om te doen zijn, het evangelie te verkondigen, en dat heel eenvoudig, omdat er ook kinderen in de kerk zitten, en zal een mens tot geloof komen, dan moet hij dat als een kind leren!

Is de verkondiging van het evangelie het middel om de mensen te brengen tot het geloof, dan moet de kerk er ook voor zorgen, dat dit evangelie overal verkondigd wordt. Zending, maar ook evangelisatie is de dure en hoge roeping der kerk. De kerk, die deze roeping verwaarloost, verloochent haar aard. Christus heeft voor Zijn kerk op aarde geen andere bestemming, dan Zijn lof te vertellen. Doet ze dat niet, dan kan ze voorgoed verdwijnen. Dit wil niet zeggen, dat we er enkel maar voor te zorgen hebben, dat de collecten voor de zending worden gehouden, en dat we een goed georganiseerd evangelisatie-systeem hebben met tal van commissies en sub-commissies. Dat is allemaal wel noodzakelijk, maar als daar het hart van heel de kerk niet in klopt, dan organiseren we ons dood, en wordt het een lichaam zonder ziel, dat is een lijk. Anders gezegd: de verkondiging van het evangelie is levensroeping, voor ieder christen, en als hij het niet of moeilijk met woorden kan, dan doet hij het door zijn daden. En wat dan èn van de prediking, èn van de zending èn van de evangelisatie het resultaat zal zijn, dáár hebben wij ons niet bezorgd over te maken. De Heilige Geest zal daarvoor zorgen. Een zaaier ging uit om te zaaien. Meer had hij niet te doen. Zaaïen, niets anders dan zaaien!

De versterking van het geloof.

Gelijk alles wat leeft, moet ook het geloof groeien. Het moet steeds dieper wortel schieten, en al rijker vruchten dragen. Vandaar, dat de Catechismus zegt, dat de Heilige Geest niet alleen het geloof werkt, maar het ook versterkt door het gebruik der sacramenten. Daarmee is natuurlijk niet bedoeld, dat het sacrament het *enige* middel is om het geloof te versterken. Het

wordt eveneens gesterkt door de regelmatige lezing en verkondiging van het Woord. Als de evangelieprediking uitsluitend diende om het geloof te werken, zouden zij, die tot het geloof gekomen zijn, de bediening des Woords niet meer nodig hebben. En we weten allen veel te goed, dat we het zeer nodig hebben. En alle gelovigen zullen er van kunnen meespreken, hoe hun geloof dikwijls wonderlijk is versterkt onder de prediking. Vooral in moeilijke en zorgvolle tijden als nu. Dan gaat het Woord ons zo bijzonder toespreken. Dan zien we, dat de Bijbel zo verbazend actueel is. Dat God er voor gezorgd heeft, dat Zijn Woord altijd nieuw blijft en dat wij er voor elke levensomstandigheid kracht en troost uit kunnen putten. Dat Woord stelt ons nooit teleur. De dienaren van het Woord soms wel. Als zij het Woord niet toepassen op de levens-noden van de dag. Als zij preken buiten alle werkelijkheid om, en preken houden, die vóór 100 jaar precies zo gehouden hadden kunnen zijn. Wie preekt, moet niet alleen het Woord verstaan, maar ook de tijd, waarin hij leeft, en vooral het menselijk hart. Dan sterkt ons de verkondiging des Woords in het geloof. Dit betekent niet slechts, dat we er door gebouwd worden, maar ook, dat we er door tot de grond afgebroken worden.

Zo wil de Heilige Geest dus ook de verkondiging van het Woord gebruiken, om het geloof te versterken. Maar de Here heeft nog andere middelen ook. Er zijn velen, die noch het Woord kunnen horen, noch de sacramenten kunnen gebruiken. Op het ogenblik, dat ik dit schrijf, ben ik er zelf reeds lange tijd van verstoken. Niettemin heeft de Heilige Geest ook mijn geloof willen versterken. Hij denkt ook aan de eenzamen, de zieken en de ballingen. Zij hebben juist bijzonder geloofsversterking nodig. En, wonderlijk genoeg, gebruikt de Here juist de beproevingen en het verdriet daarvoor. En ook het gebed. Hoe kan het verkeer met God dan sterken, en het zoeken van Zijn aangezicht het schoonste moment worden van de dag! Wat zijn we dan gelukkig, als we de Bijbel bij ons hebben. In mijn gevangenis ben ik ook daarvan een tijdlang verstoken geweest, en velen met mij. Wat is het dan een zegen, dat we de psalmen kennen, en de Catechismus, en vele teksten uit de Bijbel. Wat kan een enkel woord van God, een kleine psalmregel dan bemoedigen. Ja, de Heilige Geest zorgt op allerlei manier voor de versterking van het geloof. Hij is aan de genademiddelen niet gebonden. Maar de gewone, normale weg is toch, dat de Heilige Geest het geloof sterkt door het gebruik der sacramenten. Dat zegt de Catechismus goed zo, want daartoe dienen de sacramenten hoofdzakelijk. Het Woord heeft een dubbele functie: het werkt en versterkt het geloof: Maar het sacrament heeft een enkelvoudige functie: het versterkt alleen. Zij, die het sacrament gebruiken, bezitten reeds het geloof, wat niet gezegd kan worden van allen, die het Woord horen. De sacramenten zijn er alleen voor de gelovigen, niet voor de ongelovigen of geveinsden. En zij, die de sacramenten gebruiken, doen dat om hun geloof te laten sterken. Dat gebeurt zowel door het sacrament van de Doop als door dat van het Avondmaal. In de volgende Zondagen over Doop en Avondmaal wordt dat vanzelf aangewezen. Ik wil hier alleen opmerken, dat we van die versterking van het geloof, in het bijzonder door het Avondmaal, geen verkeerde voorstelling moeten koesteren. Sommigen denken zich dat zó in, dat de gelovige eigenlijk gedurig blijft tobben met zijn twijfelingen, en dat dit zwakke en slingerende geloof dan opnieuw weer op de been moet worden geholpen. Deze gedachte is fout. Kleingeloof is juist zonde, een der zonden, waarover wij ons tevoren recht moeten beproeven en mishagen. Maar afgezien daarvan, wat moet iemand met een sterk en krachtig geloof dan aan de Avondmaalstafel? Zou hij dit sacrament soms kunnen missen? Natuurlijk niet. Het staat met die versterking van het geloof dan ook heel anders. Ieder weet, dat het geloof werkzaam moet zijn. Het geloof heeft ontzettend veel te doen. We moeten door het geloof goede werken doen, bidden, onszelf verloochenen, strijden, het kruis dragen, en zelfs vrolijk dragen, kortom, het geloof heeft het ontzettend druk, en moet zwoegen van de morgen tot de avond. Iedereen kan begrijpen, dat het geloof daar erg moe van wordt. En zoals nu iemand, die hard werkt, door de slaap en door spijs en drank weer rust en kracht krijgt na zijn vermoeidheid, zo heeft het vermoeide geloof weer de spijs en drank nodig van de tafel des

Heren. Wij komen tot het Avondmaal als vermoeide strijders, als uitgeputte zwoegers. Natuurlijk, als wij ons geloof op non-activiteit zetten, als we er niets mee doen, dan komt het Avondmaal ons na drie maand, om zo te zeggen, overvallen. We zeggen dan: is het nu alwéér Avondmaal? We hadden er nog in 't geheel geen behoefte aan. Maar als ons geloof werkzaam is, dan duren die drie maanden tussen het ene en het ander Avondmaal ons te lang. Dan zien we er verlangend naar uit. Dan begeren we, dat het Avondmaal vaker gevierd wordt! En in de gemeenschap met Christus aan het Avondmaal worden dan weer nieuwe krachten ingestort in onze vermoeide ziel. Zonder het sacrament zou de weg voor ons te veel zijn. Maar nu, aangegord met nieuwe kracht, kunnen we weer verder. Die de Here verwachten, zullen de kracht vernieuwen.

Wat zijn sacramenten?

We hebben nu aldoor over de sacramenten gepraat, maar we weten nog helemaal niet wat sacramenten *zijn*! De Catechismus licht ons als volgt in: "de sacramenten zijn heilige, zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingezet, opdat Hij ons door het gebruik daarvan de beloften des evangelies des te beter verstaan geven en verzegelen zou; namelijk, dat Hij ons, vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt".

Er ligt in dit antwoord heel wat opgesloten.

In de eerste plaats blijkt er uit, dat de sacramenten heilig zijn; het zijn heilige, zichtbare waartekenen en zegelen. Later, in Zondag 30, wordt nog eens nadrukkelijk gezegd, dat de christelijke kerk de wacht heeft te betrekken bij deze heiligheden des Heren, opdat het Verbond Gods niet ontheilgd en de toorn Gods over Zijn gemeente niet worde verwekt. De plaats, waar het Doopvont en de Avondmaalstafel staan, is heilige grond. Wij verkeren daar in de lichtcirkel van de hemel! Toch moeten we oppassen, aan de sacramenten geen grotere heiligheid toe te schrijven dan aan het Woord. Ze zijn heilig, de sacramenten, pas op en schroei er uw onheilige vingers niet aan, maar weet wel, dat het Woord even heilig is. We spreken immers ook van het heilig evangelie? Waarom doorvaart ons niet dezelfde huivering als wij onder de prediking zitten, als wanneer wij aan de Avondmaalstafel aanzitten? Men kan zich een oordeel eten en drinken aan de dis des Heren, maar men kan zich ook een oordeel horen onder de preek. Als we namelijk onszelf willen blijven handhaven. En men kan ook verdrinken in het Doopwater!

In de tweede plaats wordt in dit antwoord gezegd, dat de sacramenten niet door mensen zijn uitgedacht, maar "van God ingezet", zodat we ze dus als goddelijke instelling hebben te eerbiedigen en te gebruiken. Alle willekeur en eigenwilligheid wordt daardoor uitgesloten. Maar daarop komen we bij de laatste vraag nog terug.

Eindelijk, in de derde plaats, omschrijft de Catechismus de sacramenten als "zichtbare waartekenen en zegelen". Dezelfde beloften Gods, die in het Woord hoorbaar tot ons oor komen, verschijnen hier zichtbaar voor ons oog. Door twee poorten wil God in ons hart binnendringen: door die van het oor, en van het oog. Hij laat zien in het sacrament, wat Hij laat horen in het Woord. God geeft dus *aanschouwelijk onderwijs*. Zoals een onderwijzer op school duidelijk maakt, wat hij verteld heeft aan de kinderen, door een plaat of een tekening op het bord. Daarom zijn de sacramenten waartekenen of zegelen, om ons, zoals er nog verklarend bijstaat, "de beloften des evangelies des te beter te verstaan (te) geven". Er is de Here alles aan gelegen, dat wij Zijn beloften maar goed verstaan met verstand en hart. We moeten ze al beter leren verstaan. En zo onderwijst God Zijn kinderen door zichtbare tekenen, opdat het gehoorde Woord nog dieper zal wortelen in hun ziel.

Maar de sacramenten zijn niet alleen *onderwijs*. Het zijn wel zichtbare tekenen om die beloften beter te doen verstaan, maar het zijn ook zegelen, om die beloften nog nader te bevestigen of te verzegelen. Wij spreken daarom nu eerst van het sacrament als *teken*, en daarna van het sacrament als *zegel*. Natuurlijk nog zeer in 't algemeen. Als de Catechismus in de volgende Zondagen over Doop en Avondmaal afzonderlijk handelt, komt het karakter van teken en zegel nog meer naar voren.

Het sacrament als teken.

Een zichtbaar teken spreekt ons, mensen, bijzonder toe. Er zijn tegenwoordig veel mensen, die niet meer willen geloven in een God, Die in liefde en rechtvaardigheid de wereld bestuurt. Als zij daar een teken, een zichtbaar bewijs van kregen, zouden zij geloven; dat zeggen ze tenminste. Zo zeiden de hogepriesters op Golgotha ook: kom af van het kruis, en wij zullen in U geloven. Maar clan hadden ze evenmin geloofd. Jezus heeft eens gezegd: al zou er iemand van de doden opstaan, ze zouden zich niet laten gezeggen. Daarom voldeed Hij ook niet aan de wens der schare, om een teken, als bewijs van Zijn Messiasschap. Als een teken gevraagd wordt in ongeloof, wordt het niet gegeven, omdat het toch niets uithaalt. Wie de Here niet op Zijn Woord gelooft, zal Hem ook niet geloven, al geeft Hij nog zoveel zichtbare tekenen. Maar heel anders staat het, als de Here Zelf in Zijn genade een teken gééft. Dat is geen verspilling, omdat Hij die tekenen geeft aan de *gelovigen*. Om hen de belofte nog beter te doen verstaan. Voor Zichzelf heeft God zulke tekenen niet nodig. Hij is de Waarachtige, en Zijn Woord is de Waarheid. Zijn Woord alleen zou voldoende zijn. Maar God is de grote Paedagoog, Die dit daarom doet met een opvoedkundig doel. Niet, om degenen, die niet geloven, er door tot geloof te brengen. We hebben al gezien, dat dat toch niet baat. Maar om degenen, die reeds geloven, nog meer aan Zich te binden. Zo heeft God in alle tijden in heilige tekenspraak gesproken tot Zijn kinderen. Allang vóórdat Hij de sacramenten instelde. Zo sprak Hij, om één voorbeeld slechts te noemen, tot Abraham. God had hem beloofd, dat hij de vader van een groot volk zou worden, maar Hij wist ook, dat deze belofte zware eisen stelde aan Abrahams geloof, omdat hij nog niet één zoon had, en reeds zeer oud was. Daarom gaf de Here, opdat Hij hem die "beloften des evangelies des te beter te verstaan gawe", hem het teken van de sterren des hemels. En zo geeft de Here ons ook tekenen. In de Doop het water. Zoals het water de onreinheid des lichaams afwast, zo wast het bloed van Christus de onreinheid der ziel, dat is de zonde, af. Dat is iets geweldigs, de vergeving der zonden. 't Is haast niet te geloven. Maar nu komt het allersimpelste teken van dit water dat verduidelijken. Een kind kan het nu verstaan. In het Avondmaal zijn er twee tekenen: brood en wijn, de gewone voedingsmiddelen in het Oosten. Zoals iemand daardoor werd gevoed, en in het leven bleef, zo verkrijgen wij door Christus' lichaam en bloed het *eeuwige* leven. Want het brood is teken van Zijn lichaam, de wijn teken van Zijn bloed. Het blanke brood teken van Zijn gekruiste lichaam; de rode wijn teken van Zijn vergoten bloed!

Daarom eindigt dit antwoord ook aldus: "namelijk, dat Hij ons vanwege het enige slachtoffer van Christus aan het kruis, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt". Die twee: vergeving der zonden, en het eeuwige leven, zijn dus de beide "beloften des evangelies", die wij door de teken-spraak der sacramenten beter moeten leren verstaan.

Er zijn natuurlijk veel meer "beloften des evangelies", maar deze twee worden alleen genoemd. Niet alleen, omdat dit de twee voornaamste zijn, waarin alle andere als het ware opgesloten liggen. Maar ook, omdat juist deze twee beloften door de beide sacramenten het duidelijkst worden belicht. De Catechismus heeft bij het noemen van deze twee, ongetwijfeld aan Doop en Avondmaal gedacht. De doop betekent de vergeving der zonden. Het water roept, als symbool van Christus' bloed, de reiniging, de afwassing, de vergeving der zonden uit. Maar het Avondmaal is een maaltijd. Gelijk door een maaltijd het leven wordt gevoed en

onderhouden, zo is het Avondmaal de dis, die het "eeuwige leven" voedt en onderhoudt.

Het sacrament als zegel.

De sacramenten zijn behalve tekenen ook zegelen. Zij dienen niet alleen tot nadere onderwijzing van het gehoorde wonder, maar ze zijn ook de zichtbare waarborgen, die de waarheid van het Verbond en zijn vastheid bevestigen. We noemen ze daarom ook Bondszegelen. God verklaart er als op handslag mee, dat Zijn Woord bondig en zeker is. Ze zijn als het ware schuldbekentenissen Gods, waarin Hij plechtig verklaart, dat Hij niet aan ons, maar aan Zichzelf verplicht is, Zijn eenmaal gedane toezeggingen waar te maken. Zoals een koning zijn proclamaties merkt met het koninklijk zegel, zo zijn de beide sacramenten de zegelen van 's Konings Woord. Zo'n zegel is de Doop. Zo'n zegel is ook het Avondmaal.

Een bankbiljet van honderd gulden is op zichzelf een waardeloos stuk papier, maar het ontleent zijn waarde daaraan, dat aan "toonder" door de Nederlandse Bank honderd zilveren guldens worden, althans werden, uitbetaald. Zo wil de Drieënige God al de beloften, die Hij in het Verbond neergelegd heeft, ook uitkeren aan een ieder, die Hem Zijn Doop "toont" en daarop pleit. Ziet gij dat water, waarmee het kind gedoopt wordt? Daar vergist ge u toch niet in wel? Uw ogen bedriegen u niet. Nu, zo waar als het is, dat het kind uitwendig met het water besprenkeld is, zo waar is het, dat zijn zonden afgewassen zijn. Ziet ge dat brood en die wijn? Ge moogt het niet alleen zien, maar ge moogt het brood en de beker in uw handen nemen, en het brood eten met uw mond, en de wijn drinken. Nu, zo waar als dat in uw lichaam is ingegaan, en één is geworden met uw vlees en bloed, zo waar is het, dat gij één zijt met Christus, en dat Christus één is met uw. Verder kan God toch niet gaan. Vastere waarborgen kan Hij u niet geven. In de sacramenten betuigt *en verzegelt* God, dat Hij mij de vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.

Woord en sacrament.

In de nu volgende vraag worden de beide genademiddelen, Woord en sacrament, met elkaar vergeleken. Die vraag luidt: "Zijn dan beide, het Woord en de sacramenten, daarheen gericht, of daartoe verordend, dat zij ons geloof op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als op de enige grond onzer zaligheid wijzen?"

De bedoeling van deze vraag is duidelijk genoeg. Zij wil wijzen op de overeenkomst tussen Woord en sacrament. Beide zijn naar éénzelfde doel "gericht", beide zijn om éénzelfde reden "verordend" of ingesteld. En dat is, dat beide als met uitgestrekte vinger naar Golgotha wijzen: het offer van Jezus Christus is de *enige* grond onzer zaligheid!

Er is natuurlijk ook wel verschil tussen Woord en sacrament. In het Woord komt de belofte hoorbaar tot ons oor, in het sacrament zichtbaar tot ons oog. Het sprenkelen van water, het rondgaan van brood en beker, het is een zwijgende prediking, en daarin is de lofzang in stilheid tot God. Maar beide malen, hetzij het Woord of het sacrament bediend wordt, is het precies dezelfde prediking: het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden.

Een tweede verschil tussen Woord en sacrament is, dat het Woord tot een ieder uitgaat, terwijl het sacrament alleen voor de gelovige ingesteld is. Het sacrament veronderstelt de aanwezigheid van geloof, dat nu versterking behoeft. Het Woord gaat uit om gehoord te worden, ook waar geen geloof is, om dat geloof te werken. Het geloof is uit het gehoor. Hoe zullen zij geloven, zonder die hun predikt. Daarom is het horen van het Woord noodzakelijk voor het verkrijgen van het geloof, en dus noodzakelijk ter zaligheid, want niemand kan zonder geloof zalig worden. Dit kan van het sacrament niet worden gezegd, het is niet absoluut onmisbaar ter zaligheid. Men kan noch mag zeggen, dat iemand, die niet gedoopt is,

of nooit het Heilig Avondmaal heeft genoten, niet zalig kan worden. Dit is terstond duidelijk, als men bedenkt, dat de sacramenten *zegelen* zijn. Goud is goud en blijft goud, of het als zodanig gestempeld is of niet. Men zet er wel een keur, een stempel op, maar daardoor *wordt* het geen goud. Precies omgekeerd: omdat het goud is, wordt het gemerkt. Zo wordt een kind niet een kind van God *door* de Doop, maar omgekeerd: *omdat* het een kind van God *is*, ontvangt het de Doop. Dat is het zichtbare zegel van het kindschap. Maar ook zonder dat zegel blijft het kindschap er even goed, evenals het nog niet gestempelde goud, goud is.

Natuurlijk mag het feit, dat de sacramenten niet onmisbaar zijn voor de zaligheid, ons er niet toe brengen, om nu die sacramenten te gaan verwaarlozen of te verachten. Want niet onze zaligheid is het hoogste goed of het laatste doel, maar de ere Gods. Nergens wordt God meer door geëerd dan door de getrouwe onderhouding, eeuw in, eeuw uit, van Doop en Avondmaal. Elke Doopsbediening roept Zijn trouw uit van geslacht tot geslacht, en elke Avondmaalsviering is ter *gedachtenis* van de naam des Heren. Bovendien zijn de sacramenten wel noodzakelijk voor ons geloof en de sterking daarvan, en wij kunnen ze slechts tot grote schade voor onszelf verwaarlozen!

Hiermede hebben we dan gewezen op enige verschillen tussen Woord en sacrament. Maar de grote overeenkomst tussen beide is het meest opvallend, en straalt overal doorheen. En op de vraag, of beide, Woord en sacrament, dan op éénzelfde doel gericht zijn, antwoordt de Catechismus dan ook volmondig: "ja zij toch; want de Heilige Geest leert ons in het evangelie, en verzekert ons door de sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus staat, die voor ons aan het kruis geschied is". Dit antwoord is een beetje gedrongen, en zoals me op de catechisatie herhaaldelijk gebleken is, voor kinderen wat moeilijk verstaanbare taal. Het komt hierop neer: de Heilige Geest beoogt met Woord en sacrament precies hetzelfde; Hij wil ons namelijk leren en verzekeren, dat onze volkomen zaligheid enkel en alleen rust op (staat op) het offer van Christus, aan het kruis geschied. Andere gronden zijn er niet. Dat moest in de dagen, dat de Catechismus opgesteld werd, telkens en telkens weer herhaald vanwege de roomse zuurdesem. Het wordt in Zondag 25 wel driemaal achtereenvolgens herhaald. En we zullen het bij de afzonderlijke bespreking van Doop en Avondmaal nog wel eens weer horen. 't Maakt nu op ons een wat wijldlopige indruk, zoals wanneer een dominee telkens weer in herhaling valt. We denken dan: man, schiet toch een beetje op. Maar zo'n verwijt de Catechismus doen, zou onbillijk zijn. Als hij in deze tijd opgesteld was, ja, dan was het wat anders. Maar voor die tijd was de herhaling *geboden*. Het "frappez toujours" was heilige plicht!

De twee sacramenten.

Tenslotte belijdt de Catechismus tegenover de zeven-sacramentenleer van Rome, dat Christus in het Nieuwe Testament slechts twee sacramenten heeft ingesteld, namelijk de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal.

Volgens 1 Cor. 10:1, 2 en 1 Petr. 3:21 is de Doop reeds in het Oude Testament afgeschaduwd door de zondvloed en de tocht door de Rode Zee. Terecht worden in het formuliergebed voor de Doop die beide feiten gememoreerd. Wij kunnen daarop hier niet in den brede ingaan, maar als iemand vraagt, wat toch zondvloed en Rode Zee met de Doop te maken hebben, dan is de symboliek er aan alle kanten, maar dit is althans één punt van overeenkomst, dat het telkens het water is, dat *scheiding maakt* tussen het volk Gods en de wereld. Het water van de Doop moet voor ons zich uitbreiden *tot een* onmetelijke watervlakte, een diepe zee, waar we niet overheen kunnen, en niet overheen willen. Het Doopwater trekt een onherroepelijke scheidslijn tussen de bondeling en de wereld, gelijk de Rode Zee de Egyptenaren van het Bondsvolk scheidde, en het water van de zondvloed de ark uithief boven het graf, waarin de

wereld verdronk.

Het Oud-Testamentische zegel van het Verbond was de besnijdenis. Daarvoor in de plaats is nu de Doop gekomen, omdat *bloedige* tekenen slechts thuishoren in de bedeling der schaduwen, waar ook het bloed der offerdieren riep om het bloed van Christus. Nu *dat* bloed eenmaal gestort is, is alle verdere bloedstorting overbodig geworden. De betekenis van de Doop zou eigenlijk het beste verzinnebeeld worden door onderdompeling. Doop is ook onderdompelen, zoals men een pen doopt in de inkt. Zoals de dopeling helemaal onder het water verdween, om er daarna gereinigd weer uit te komen, zo worden wij met Christus *begraven* door de Doop in de dood, om daarna met Hem op te staan in een nieuw leven. Maar waar deze Doop door onderdompeling praktisch moeilijk uitvoerbaar is, is ze niet beslist noodzakelijk. Het is maar een bijkomstig element. Ook het Oude Testament spreekt reeds van het bloed der *besprenging*. En wij moeten er onze verbeelding dan maar bij te hulp roepen, om in die besprenging te zien de onderdompeling met Christus in de dood tot het leven.

Het O.-T. Avondmaal was het Pascha. Het lam, voor elk huisgezin geslacht, verzinnebeelde het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Ook hier wordt het bloedige offer weggenomen, en de onbloedige tekenen van brood en wijn komen er voor in de plaats.

Zó heeft Christus beide sacramenten ingezet. Het Avondmaal in de nacht, in welke Hij verraden werd, en de Doop vóór Zijn hemelvaart, toen Hij de opdracht gaf: gaat dan heen, onderwijst alle volken, hen dopende in de naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Dit was *wezenlijk* geen andere Doop, dan die Johannes reeds in opdracht van God bediend had. Het was dezelfde Doop, de Doop der bekering tot vergeving der zonden. Maar Jezus breidt het nu uit. Johannes doopte die tot hem kwamen, de apostelen moeten uitgaan tot *alle* volken!

Beide, Doop en Avondmaal, zijn sacramenten van gelijke betekenis. Het Avondmaal staat niet hoger dan de Doop, al is het, dat wij in de Doop Gods genade onbewust ondergaan, en bij het Avondmaal bewust genieten. De Doop is het sacrament der *inlijving* in Christus, het Avondmaal is het sacrament van het *opwassen* in Christus. De inlijving geschiedt maar eenmaal, en daarom worden we maar één keer gedoopt. Maar het opwassen in Christus, de groei in het geloof, is niet met éénmaal afgelopen. Evenals we maar éénmaal geboren worden, maar daarna herhaaldelijk gevoed moeten worden om het leven in stand te houden, zo moeten wij het sacrament van het Avondmaal herhaaldelijk gebruiken. Men kan het dus ook zo zeggen: De Doop verzegelt de wedergeboorte en het Avondmaal verzegelt de bekering. De wedergeboorte is met één keer afgelopen, maar de bekering moet een dagelijkse bekering zijn.

De prediking van en het onderwijs in de Catechismus dient nu, om van het ene sacrament te voeren tot het andere. De gedoopte, maar nog onmondige leden van Christus moeten belijdende en mondig lidmaten van Christus worden. Daarom moeten zij in de eerste plaats hun Doop verstaan. Zij moeten inzien, welke voorrechten en welke verplichtingen die Doop voor hen meebrengt.

Dan leren zij ook vanzelf verlangen naar het Avondmaal. En het is met het oog daarop, dat de Catechismus nu eerst uitvoerig over de Doop gaat spreken, om daarna de schoonheid van het Avondmaal des Heren te belichten.

Weide hier onze ziel met een verwonderd oog!

ZONDAG 26

Vraag 69.

Hoe wordt gij in den Heiligen Doop vermaand en verzekerd dat de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied, u ten goede komt?

Antwoord:

Alzo, dat Christus dit uitwendig waterbad ingezet^a en daarbij toegezegd heeft^b, dat ik zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest van de onreinheid mijner ziel, dat is van al mijn zonden, gewassen ben^c, als ik uitwendig met het water, hetwelk de onzuiverheid des lichaams pleegt weg te nemen, gewassen ben.

^a Mt 28:19,

^b Mt 28:19; Mr 16:16; Han 2:38; Joh 1:33; Mt 3:11; Ro 6:3,4,

^c 1Pe 3:21; Mr 1:4; Lu 3:3.

Vraag 70.

Wat is dat, met het bloed en den Geest van Christus gewassen te zijn?

Antwoord:

Het is vergeving der zonden van God uit genade te hebben om des bloeds van Christus wil, hetwelk Hij in Zijn offerande aan het kruis voor ons uitgestort heeft^a; daarna ook, door den Heiligen Geest vernieuwd en tot lidmaten van Christus geheilgd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer der zonden afsterven, en in een godzalig, onstraffelijk leven wandelen^b.

^a Heb 12:24; 1Pe 1:2; Opb 1:5; Opb 7:14; Zac 13:1; Eze 36:25,

^b Joh 1:33; Joh 3:5; 1Co 6:11; 1Co 12:13; Ro 6:4; Col 2:12.

Vraag 71.

Waar heeft ons Christus toegezegd dat Hij ons zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest wassen wil, als wij met het doopwater gewassen worden?

Antwoord:

In de inzetting des Doops, welke alzo luidt: Gaat dan henen, onderwijst al de volken, dezelve dopen in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes^a. En: Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden^b. Deze belofte wordt ook herhaald, waar de Schrift den Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt^c.

^a Mattheüs 28:19,

^b Markus 16:16,

^c Tit 3:5; Han 22:16.

Een persoonlijke vraag.

Het brede Doop-onderwijs van de Catechismus begint met de vraag: "Hoe wordt gij in de Heilige Doop vermaand en verzekerd, dat de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied, u ten goede komt?"

Er liggen in deze vraag verschillende elementen, die onze volle opmerkzaamheid verdienen. Het valt ons in de eerste plaats terstond op, dat het bij de Doop uitsluitend gaat om *Christus*. Als men, thuiskomende uit de kerk, waar Zondag 26 "aan de orde van behandeling" was, zegt, dat er over de *Doop* gepreekt is, werd òf niet goed gepreekt, òf niet behoorlijk geluisterd. Het had over Christus moeten gaan. Van de Doop alleen te spreken zou hetzelfde wezen als de schatten uit het paleis te tonen, en van de Koning te zwijgen. De Catechismus legt daarom van meetaf alle nadruk op "de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied" en wil nu alleen maar weten, welke waarborg de Doop biedt, dat dit offer van Christus mij ten goede komt. Daarvan worden wij nl. door de Doop *vermaand* en *verzekerd*. Men moet dat "vermanen" opvatten in de oude betekenis van onderwijzen of leren, zoals men bij de Doopsgezinden een godsdienstoefening ook nog wel de "vermaning" noemt.

We herinneren ons uit Zondag 25, dat de Doop als sacrament *leken* en *zegel* is, en dat hij als teken ons *onderwijst*, de belofte des evangelies beter te verstaan geeft — dit is het "vermanen" —, terwijl hij als zegel ons *verzekert*, dat de enige offerande aan het kruis geschied, ons ten goede komt.

Met deze laatste woorden kom ik op het *persoonlijke* van deze vraag.

De vrager wil van mij weten, niet of ik wel gedoopt ben, en zelfs niet of ik de betekenis van mijn Doop wel goed begrepen heb, maar of ik er zeker van ben, dat het offer van Christus mij ten goede komt. Dat dit offer gebracht is, weet ik, maar weet ik ook, dat het voor *mij* gebracht is? Dit behoort ieder te weten, wil de Catechismus zeggen, omdat een neutrale houding tegenover het kruis niet mogelijk is. Als het mij niet ten goede kwam, dan is het mij ten kwade.

Als de weg tot deze verzekerdheid wijst de Catechismus de *Doop* aan. De Doop vermaant en verzekert mij, dat Jezus Christus voor mij gestorven en opgewekt is, en wat alleen nog onderzocht moet worden, is, *hoe* de Doop daarvan verzekert. Wij zoeken het vaak heel "diep" en heel ver. De een wil weten, of zijn berouw wel diep genoeg gaat, en 'n ander of zijn gebed wel ernstig en oprecht genoeg is. De Catechismus vermaant: gemoet veel dichter bij huis blijven, want ge bevindt u met die vragen op doolpaden. Het ligt zo vlak voor de hand. Het Doopwater, op uw hoofd gesprengd, is de weg tot de zekerheid des geloofs.

Ik wil, alvorens tot het antwoord over te gaan, er tenslotte nog de aandacht voor vragen, hoe keurig de Catechismus zich hier uitdrukt, door te spreken van een "ten goede komen" van de offerande van Christus. Wij zijn immers in de Doop geheel passief. Als het ons later niet verteld was, zouden we niet eens weten, dat we gedoopt waren. De stroom van Gods genade klaterde zo maar over ons heen. Het kwam ons ten goede, zonder dat we 't merkten. Later, als de Catechismus over het tweede sacrament, het Avondmaal, spreekt, waar wij bewust en actief aan deelnemen, zal hij zich heel anders uitdrukken, en vragen, hoe wij door het Avondmaal *gemeenschap hebben* aan de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied. We komen daar in Zondag 28 nader op terug.

Wat de Doop verzekert.

Het antwoord op het "hoe wordt gij verzekerd" luidt: "Alzo, dat Christus dit uitwendig waterbad heeft ingezet en daarbij toegezegd heeft, dat ik zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest

van de onreinheid mijner ziel, dat is, van alle mijne zonden, gewassen ben, als ik uitwendig met het water, hetwelk de onzuiverheid des vleses pleegt weg te nemen, gewassen ben".

Dit is ondubbelzinnige en kloeke taal.

De Doop verzekert mij (daar komt het in 't kort op neer), dat ik van al mijn zonden, inderdaad van *al* mijn zonden, gewassen ben door Christus' bloed. Dat is nog maar één schat uit de rijkdommen, die in het Verbond (waarvan de Doop een zegel is) opgestapeld liggen. Bij deze afwassing der zonden door Christus komen ook nog al de weldaden van de Vader, en die van de Heilige Geest, want ik ben gedoopt in de naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes — we zullen straks nog nader zien, wat dat inhoudt.

Dat de weldaad van de afwassing of de vergeving der zonden hier alleen genoemd wordt, ligt voor de hand. Het is niet zozeer, omdat de vergeving der zonden de kern van het evangelie en de parel van al Gods zegeningen is, maar vooral omdat het water van de Doop zo'n treffend beeld is van het *bloed* van Christus. God heeft in het gewone water een reinigende kracht gelegd; het pleegt de onzuiverheid des *lichaams* weg te nemen, zegt de Catechismus; en daarom kan het een gepast en treffend symbool zijn van de reinigende kracht van Christus' bloed, dat reinigt van alle zonden: het neemt de onzuiverheid der *ziel* weg.

Er wordt evenwel in dit antwoord maar niet gezegd, dat het water van de Doop het bloed van Christus *afbeeldt*, maar veel sterker: de Doop *betuigt* en *verzegelt* de afwassing der zonden. De Doopdruppels zijn herauten Gods, die zeggen: hoort mij onder u betuigen: gij *zijt* gereinigd van uw zonden! De Doop is een zegel van God Zelf, dat elke twijfel buitensluit: gij *zijt* gewassen.

Zó spreekt onze eigen belijdenis.

Er is geen wrikken of buigen aan: dat ik zo zeker van mijn zonden gewassen *ben*, als ik uitwendig met het water gedoopt *ben*. Er wordt niet gezegd, dat ik van mijn zonden gewassen zal *worden*, maar dat ik er van gereinigd *ben*, evenzogoed als ik gedoopt ben. Het is niet een onzekere kans, en evenmin 'n belofte voor een verre toekomst, maar de Doop *constateert* de afwassing der zonden als een feit, dat gebeurd is. Die geestelijke weldaad is even zeker en evenzeer werkelijkheid als de uiterlijke handeling. De vergeving der zonden is geen gevolg van die uiterlijke handeling, maar van Gods *toezegging*. En daarom is het zo zeker, want Gods toezeggingen zijn even zeker als wat ik met mijn ogen gezien heb. En als ik er ooit aan mocht twifelen, dan denk ik maar weer aan mijn Doop en zeg: het *kan* toch niet anders. De Here heeft het mij Zelf toegezegd en bezegeld met de Doop.

De Doop is dus maar niet een kerkelijke plechtigheid. Iets wat er zo bij komt, en lang geleden ook eens met mij gebeurd is, maar mij verder niets zegt. Nee, toen ik gedoopt werd, heeft de Here Zijn toezeggingen aan mij zichtbaar bezegeld, dat al mijn zonden verzoend waren. Hij gaf mij in de Doop een schuldbekentenis Zijnentwege mee, waarop ik mij altijd kan beroepen. Vanaf het ogenblik van mijn Doop is de Here niet meer vrij van mij, maar gebonden aan Zijn eigen toezegging. En de gedoopte bondeling weet nu, kan althans weten: ik *ben* verlost, God heeft mij welgedaan!

Als ik als dominee een kind gedoopt heb, dan vraagt niemand mij: is dat kind nu werkelijk gedoopt? Iedereen heeft dat met z'n ogen kunnen constateren. Zo moest ook geen bondeling ooit vragen: ben ik werkelijk tot Gods kind aangenomen? Dat is geen vraag meer, en geen "misschien". Dit is de zin van dit antwoord: dat ik even zeker van al mijn zonden gewassen ben, als ik uitwendig met het water gewassen ben.

Iemand zal misschien bij zichzelf denken: dit is mij toch wel 'n beetje te kras! Is dus iedere gedoopte een verlost? Het is toch niet alles Israël, wat Israël genaamd wordt? Nee, dat is ook

zo! Maar nu moeten we ons toch wel even herinneren, wie er hier in de Catechismus aan het woord is. Het is de gemeente van Christus! Het zijn de geroepen heiligen, die hier hun diepste zielsovertuiging uitspreken. En daar horen de geveinsden en de bondsbrekers nu eenmaal *niet* bij. Ze worden hier gewoon genegeerd. Namens hèn spreekt de Catechismus niet, want ze hebben geen stem om hun Doop te belijden! Nee, hier spreekt de gelovige: ik ben van al mijn zonden verlost, en daarvan is mij de Doop een waarborg. Niet, omdat ik beter ben dan die anderen! Nee! Met de *verlossende* taal van het Doopwater kunnen we immers pas instemmen, als we eerst z'n *veroordeling* hebben beaamd: dat wij met onze kinderen in zonde ontvangen en geboren, en daarom kinderen des toorns zijn. Dat water verklaart: gij zijt onrein; ge moet gewassen worden.' En als ik mij daarover verootmoedig voor God, en mijn zaligheid *buiten mijzelf* in Jezus Christus zoek, dan eerst kan ik roemen: de Doop betuigt en verzegelt de afwassing mijner zonden door Jezus Christus!

Zo trekt de Doop een lichtend spoor door mijn leven. Hij is een fontein, waaruit ik altijd weer kan drinken, een pleitgrond, waarop ik mij steeds weer mag beroepen. Al werd ik slechts éénmaal gedoopt, toch staat dit sacrament niet achter bij het Avondmaal, dat ik gedurig weer geniet.

De verhoring van het gebed: vergeef ons onze schulden, ligt in de Doop vast.

En dit is nu alleen nog maar wat de *Zoon* in de Doop waarborgt en verzekert.

Wij zijn evenwel in de naam van de *Drieënige* God gedoopt.

Als wij in de naam des *Vaders* gedoopt worden, zo betuigt en verzegelt ons God de Vader, dat Hij met ons een eeuwig Verbond der genade opricht. God is onze Bondgenoot in 't strijdperk van dit leven — een Bondgenoot, Die over *alle* hulpmiddelen beschikt, en ons *nooit* in de steek laat.

Maar de Vader verzekert er ook door, dat Hij "ons tot Zijn kinderen en erfgenamen aanneemt"! Dat is nog veel teerder. . . . kinderen Gods. En als zodanig zal Hij "ons ook van alle goed verzorgen, en alle kwaad van ons weren, of ten onzen beste keren".

De verhoring van de bede: "geef ons heden ons dagelijks brood", ligt in de Doop vast.

En we zijn ook gedoopt in de naam van de *Heilige Geest*.

De Geest zal er voor zorgen, zegt het Doopsformulier, dat wij in het leven der uitverkorenen onbevlekt verschijnen. Hij maakt, dat wij van het smalle pad niet afraken. De Doop in Zijn naam is de waarborg van de volharding der heiligen.

De verhoring der bede: "leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze," ligt in de Doop vast.

Ons hele leven, vanaf de aanneming tot kinderen tot aan het verschijnen in de vergadering der uitverkorenen in de hemel, liggen wij voor Zijn rekening. Onze gehele verzorging, stoffelijk en geestelijk, is ons bij voorbaat verzekerd. En als we zo gelovig werkzaam zijn met *onze* Doop, dag aan dag, voor ons en onze kinderen, wat kan ons dan toch gebeuren!

Wij kunnen van deze eerste vraag en het antwoord geen afscheid nemen zonder de vraag onder het oog gezien te hebben, of dan de Doop voor de *bondsbrekers* niets te zeggen had. Was de Doop voor hen *geen* verzegeling van Godswege? Was de toezegging, hun gedaan, niet waarachtig gemeend? Het antwoord moet luiden: ja zeker wel!

Van z'n Doop komt niemand af. Ook de bondsbreker neemt hem mee op zijn vlucht in de wereld, en als een aanklacht in het graf. Maar zoals het *Woord der belofte* in z'n tegendeel verkeert, voor wie het verwerpt, zo is de Doop ook niet ijdel, maar werkt in de

ongehoorzamen *ten kwade*. De Doop blijft een zegel, maar kan ook een zegel worden van de put des afgronds. Zoals men zich aan het Avondmaal een oordeel kan eten en drinken, zo kan men in het Doopvont verdrinken. De Doop is altijd een graf. Wie er met Christus in begraven wordt, staat weer op, maar anders is de Doop een eeuwig graf. Het water van de Rode Zee *beduidde* de Doop, was er een beeld van. . . . deze zee bood veilige doortocht voor Gods volk, maar werd een graf voor zijn vijanden! Ieders geweten zal dit bevestigen. Als de God des Doops eens zal zeggen: Ik heb u nooit gekend, zal niemand zich op de onwaarachtigheid van zijn Doop durven beroepen, maar moet het vonnis der verwerping als rechtvaardig worden erkend.

Het bloed en de Geest.

De Doop is niet alleen een waarborg voor de vergeving der zonden, maar ook van de *vernieuwing des levens*. Daar spreekt de tweede vraag van deze Zondag over. Op de eigenaardige uitdrukking, in de eerste vraag terloops gedaan, dat wij door het bloed en de Geest van Christus gereinigd worden, komt nu de Catechismus breedvoering terug en vraagt: "Wat is dat, met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?" Waarop dit antwoord gegeven wordt: "Het is vergeving der zonden, van God uit genade te hebben om des bloeds van Christus wil, hetwelk Hij in Zijn offerande aan het kruis voor ons uitgestort heeft; daarna ook door de Heilige Geest vernieuwd en tot lidmaten van Christus geheiligd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer der zonden afsterven, en in een godzalig, onstraffelijk leven wandelen".

Deze twee: vergeving der zonden en vernieuwing des levens, rechtvaardigmaking en heiligmaking worden hier dus onlosmakelijk aan elkaar vastgekoppeld. De Schrift noemt ook de Doop niet alleen een Doop "tot vergeving der zonden", maar spreekt ook van de "Doop der bekering". Toen Johannes doopte, zei hij: ik doop u wel met water, maar die na mij komt zal u met de Heilige Geest en met vuur dopen. Zo gaat het nog in elke Doopsbediening toe. Wat we *zien* is alleen water. Zomin de bedienaar des Woords in de prediking het geloof kan geven, zomin kan hij in de Doop de Heilige Geest geven. Achter hem staat Christus, en Die doet het eigenlijke werk. . . . Hij doopt met bloed en met Zijn Geest.

Allereerst met bloed.

Wat dat betekent, hebben we nu voldoende gezien in wat voorafging. De Catechismus zegt het mij nog eens ten overvloede: het is vergeving van zonden, van God uit genade te hebben, om des bloeds van Christus wil, hetwelk Hij in Zijn offerande aan het kruis voor ons uitgestort heeft.

De dopeling wordt (we moeten ons nl. altijd herinneren, dat "dopen" oorspronkelijk onderdompelen betekent) om zo te zeggen in het bloed van Christus ondergedompeld, en komt uit dat reinigende bloed nu geheel vrij van schuld weer te voorschijn.

Maar hierbij laat Christus het niet.

Dit zou maar een halve verlossing betekenen.

Christus doopt behalve met Zijn bloed ook nog met vuur, d.i. met de Heilige Geest, zodat er vlammen schieten uit het Doopvont. Nu, dat we met bloed gedoopt zijn, begrijpen we nu wel — alleen door Zijn bloed kregen we vergeving der zonden — maar wat wil dat nu toch zeggen, dat we met vuur, met de Heilige Geest gedoopt zijn? Het wil dit zeggen, dat Christus de zondaar niet alleen *vergeeft*, maar ook *heiligt*. Hij drijft ook de smetstof der zonden uit door de Geest der uitbranding. De zonde is ook een macht, en die macht moet ook gebroken worden. Daarom legt Hij Zijn Geest in de bondeling, Die er zorg voor draagt, dat hij een *nieuw mens* wordt.

Christus gaf ons dus niet alleen het *recht* om kinderen Gods genaamd te worden (door Zijn bloed), maar Hij geeft ons ook de eigenschappen, de *trekken* van het kind (door Zijn Geest), zodat wij weer het beeld van Zijn Vader gaan vertonen — dit is de zin van het: "daarna ook door de Heilige Geest vernieuwd en tot lidmaten van Christus geheiligd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer der zonden afsterven, en in een godzalig, onstraffelijk leven wandelen".

Vergeving en vernieuwing horen bij elkander, het zijn de twee zijden van de ene medaille, ze liggen beide in de Doop besloten.

Wat God hier samengevoegd heeft, scheidt de mens niet!

Daar is wel gevaar voor! Wij zijn o zo gauw geneigd dat "daarna ook" te vergeten.

Het eerste: vergeving der zonden te hebben, willen we allemaal wel; maar dat tweede: tot lidmaten van Christus *geheiligd* te worden, daartegen verzet zich ons vlees. Vrijgesproken te worden van schuld en straf is ons wel aangenaam, maar deze vernieuwing niet, omdat ze met zich meebrengt het pijnlijke afsterven van de oude mens. Wij zijn allen met water gedoopt, en dat deed helemaal geen pijn, maar is nu ook in ons leven te zien, dat we met het vuur gedoopt zijn van de Heilige Geest, en schroeit en brandt dat vuur ook al het onheilige weg?

Slaat de heilige brand des Geestes uit de gedoopte kerk? Wie met Christus' bloed in aanraking kwam, is ook in aanraking gekomen met Zijn Geest, en waar de levensvernieuwing door die Geest niet gezien wordt, daar is de *levensredding* door Zijn bloed slechts een droombeeld. Want deze twee zijn één!

Duidelijk laat de Catechismus hier weer voelen, dat de levensheiliging niet *ons* werk, maar *Gods* werk is. Christus is onze heiligmaking. Gedoopt te zijn, zo verklaart de Catechismus, betekent: door de Heilige Geest vernieuwd te *zijn*, en tot lidmaten van Christus geheiligd te *zijn*. Dat zijn dus *feiten*! De bondeling wordt niet door eigen inspanning een heilig mens en een geheiligd christen, maar hij is dat door de Geest van Christus al geworden. Zoals ook in een van de Doopvragen gezegd wordt: of gij niet gelooft, dat zij (die kinderen nl.) in Christus geheiligd *zijn*, en daarom *als lidmaten van Christus* behoren gedoopt te wezen.

Gedoopt zijn en een nieuw mens zijn is een en hetzelfde.

Het is niet zó, zoals jonge mensen wel eens denken, dat die doop eigenlijk niets betekent, maar dat het pas ernst wordt, als men belijdenis van z'n geloof gedaan heeft, en naar het Avondmaal gaat. Nee, gedoopten *zijn* al geheiligd, en "van de kinderen der ongelovigen onderscheiden". De bodem van de wereld gaat branden onder onze voeten. Een gedoopte onheilige is een vierkante cirkel. Een gedoopte, die daar z'n genoegen vindt, heeft z'n eigen Doop vermoord. Als hij op verboden plaatsen z'n Doop niet als een vlammend "mene, tekell" op de muren ziet staan, is het niet zo best.

Het spreekt eigenlijk vanzelf dat iedere gedoopte in beginsel reeds een nieuw mens is. Immers, hij wordt door zijn Doop niet alleen maar in de boeken der kerk ingeschreven, maar als lidmaat in Christus ingelijfd. Zoals in elk lid van het lichaam het levensbloed stroomt, en zoals elke rank de levenssappen van de wijnstok opzuigt, zo is de bondeling één plant met Christus geworden. Hij is vanaf dat ogenblik geheel aan Christus vastgegroeid, en het heilige leven van Christus vloeit in de gedoopte over.

Toch is hiermee niet alles gezegd.

De Catechismus zet hier dan ook geen punt, maar laat volgen: "*opdat* wij hoe langer hoe meer der zonden afsterven, en in een godzalig, onstraffelijk leven wandelen". Het Doopsformulier zegt dit nog iets uitvoeriger: wij worden door de Doop vermaand en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid, namelijk dat wij Vader, Zoon en Heilige Geest

aanhangen, betrouwen en liefhebben van ganser harte, onze oude natuur doden, en in een nieuw godzalig leven wandelen.

Deze *verplichting* tot een nieuw leven is niet in strijd met de *gave* van het nieuwe leven, ons in de Doop geschonken. Die verplichting vloeit uit de gave vanzelfsprekend voort. Wij zijn door de Doop wel geheiligd, maar nog geen complete heiligen geworden. Het nieuwe leven moet zich als alle leven verder ontplooien. En in dat proces worden wij niet uitgeschakeld, maar ingeschakeld. Ook voor het gewone leven is God het, in Wiens hand onze adem is, maar wij moeten toch ademen, eten en arbeiden, om dat leven in stand te houden, en tot ontwikkeling te brengen. Zo is het ook in het geestelijke leven. Wij moeten uitwerken wat God werkt, naar het woord van Paulus: werkt uws zelfs zaligheid, want God is het, Die in u werkt. Het gaat niet buiten onze wil om, maar, zoals de Dordtse leerregels het zeggen: God stort in *onze* wil nieuwe hoedanigheden uit, en maakt dat de wil, die boos was, goed wordt.

Die heilig is, zegt Johannes, dat hij nog geheiligd worde. Het "*opdat* wij hoe langer hoe meer der zonde afsterven", kan dus niet gemist.

Wij brengen van deze eis vaak maar weinig terecht.

Maar nu willen we eens van dit Catechismusantwoord overstappen op het Doopsformulier. Daar staan de vertroostende woorden: "Maar als wij somtijds uit zwakheid in zonde vallen, zo moeten wij aan Gods genade niet vertwijfelen, noch in de zonde blijven liggen, aangezien de Doop een ontwijfelbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig Verbond met God hebben".

Deze woorden worden niet gezegd om ons in slaap te sussen, of ons er toe te brengen, het met de zonde maar niet al te nauw te nemen. We zouden dan in de zonde gaan *leven*, en dat is hoogst bedenkelijk. Nee, hier wordt het woord gericht tot hen, die niet in de zonde leven en daar lust in vinden, maar tot hen, *die somtijds uit zwakheid in zonde vallen*. Dan mogen wij niet tot wanhoop vervallen, als de zonde altijd weer zo sterk blijkt te zijn. We mogen niet denken: het is alles verloren. Maar we moeten ons herinneren, dat God zeer barmhartig is en gaarne vergevende, en dat onze zaligheid niet vastligt in onze bekering en in onze zondestrijd, maar in het eeuwig Verbond Gods.

Hij gedenkt altijd Zijn Verbond.

Wie op de beloften daarvan biddend pleit, *kan* niet verloren gaan.

Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het Verbond mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Here, uw Ontfermer.

Het Schriftbewijs.

De krasse beweringen over de Doop vragen natuurlijk bewijs. Vandaar de slotvraag: "Waar heeft ons Christus toegezegd, dat Hij ons zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest wassen wil, als wij met het Doopwater gewassen worden?" In het antwoord worden daarvoor een drietal Schriftbewijzen opgesomd, en wel uit Matth. 28:19, Markus 16:16 en Titus 3:5, waaruit blijkt, dat de Doop inderdaad die verzekerende kracht heeft, die de Catechismus er aan toekende. Wel heel sterk drukt Paulus dit uit in de laatste tekst: de Doop *is* het bad der wedergeboorte en *is* de afwassing der zonden.

Het behoeft nu, na alles wat gezegd is, geen betoog meer, dat dit alleen voor de *gelovigen* geldt, die hun Doop aanvaarden. In de geciteerde tekst uit Markus wordt *daar* heel sterk de nadruk op gelegd: die *geloofd* zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden. Ja, hij zou zalig worden, ook wanneer hij niet gedoopt zou zijn, want de doop bewerkt de zaligheid niet. Maar omgekeerd: wie gedoopt zou zijn, en niet geloofd zou hebben, en de werkzame kracht

van het geloof niet bewezen heeft in zijn levensvernieuwing, die zal veroordeeld worden.

En zo komen we tenslotte tot de instellingswoorden van de Doop, waarmee dit antwoord begint: gaat dan heen, onderwijst alle volken, hen dopende in de naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes. Dit was de "inzetting des Doops", zegt de Catechismus. Wel had ook reeds Johannes de Doper gedoopt, en in *wezen* was dat ook wel dezelfde Doop, als waarmee Christus de apostelen de wereld inzond: de Doop der bekering en vergeving der zonden, maar terwijl Johannes zich uitsluitend tot Israël beperkte, omvat Christus alle volken en eist die als eigendom voor Zich op. In deze vorm en over zo breed terrein was de Doop nog nooit eerder gezien.

Ook vóórdat Johannes doopte bestond er reeds een vorm van Doop in de z.g. Proselitendoop, die aan de heidenen bediend werd, ten teken van inlijving in Israël. Deze heidenen waren "onrein" en moesten dus eerst de Doop ondergaan. Voor de Joden was dit niet nodig. Maar nu was het optreden van Johannes de Doper een ware revolutie. Hij zei tot de Joden, die kinderen van Abraham, en al de nette Farizeeërs: ook gij moet gedoopt worden. Dat betekende dus: ook gij zijt onrein, en moet gewassen worden. Ook gij zijt onheilig, en moet u bekeren!

Men kan zich begrijpen, hoe de mensen zich ergerden. Ze waren immers besneden? Maar ze begrepen niet, dat die besnijdenis doelde op het wegsnijden van het zondige vlees en de aflegging der zonden. En nu veroordeelde Johannes de besnijdenis zonder zulk een bekering, evenals wij een gedoopt-zijn zonder bekering moeten veroordelen; zulk een Doop brengt slechts oordeel inplaats van voordeel.

Laten wij tenslotte bedenken, dat wij de Doop slechts aanvaarden of verwerpen kunnen, en dat er geen derde mogelijkheid is. Verwerpen wij onze Doop, dan zeggen we daarmee: we willen liever onreine en vuile zondaren blijven. Aanvaarden we de Doop, dan belijden we daarmee: wij zijn afgewassen van al onze zonden. Wij zijn verlost, God heeft ons welgedaan.

ZONDAG 27

Vraag 72.

Is dan het uiterlijk waterbad de afwassing der zonden zelve?

Antwoord:

Neen het^a; want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van alle zonden^b.

^a Mt 3:11; 1Pe 3:21; Eph 5:26,

^b 1Jo 1:7; 1Co 6:11.

Vraag 73.

Waarom noemt dan de Heilige Geest den Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?

Antwoord:

God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak; namelijk niet alleen om ons daarmede te leren, dat, gelijk de onzuiverheid des lichaams door het water, alzo ook onze zonden door het bloed en den Geest van Jezus Christus weggenomen worden^a, maar veelmeer, omdat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil verzekeren dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden^b.

^a Opb 1:5; Opb 7:14; 1Co 6:11,

^b Mr 16:16; Ga 3:27.

Vraag 74.

Zal men ook de jonge kinderen dopen?

Antwoord:

Ja het; want mitsdien zij alzowel als de volwassenen in het verbond Gods en in Zijn gemeente begrepen zijn^a, en dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonden^b en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan den volwassenen toegezegd wordt^c, zo moeten zij ook door den Doop, als door het teken des verbonds, der Christelijke Kerk ingelijfd en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden^d, gelijk in het Oude Verbond of Testament door de Besnijdenis geschied is^e, voor dewelke in het Nieuwe Verbond de Doop ingezet is^f.

^a Ge 17:7,

^b Mt 19:14,

^c Lu 1:15; Ps 22:10; Jes 44:1-3; Han 2:39; (* Ps 22:10 AV = Ps 22:11 SV),

^d Han 10:47,

^e Ge 17:14,

^f Col 2:11-13.

Veruitwendiging.

De Doop is wat een stempel is op het goud. Dóór die Doop *wordt* niemand wedergeboren of heilig. Maar de kinderen des Verbonds behóren tot het Godgeheiligd zaad, en men zal, zoals het Doopsformulier zegt, de kinderen *als* erfgenamen van het rijk Gods en van Zijn Verbond, d.i. in hun kwaliteit van erfgenamen, dopen. Ze *worden* dat niet door de Doop, maar ze *waren* het al. Door de Doop wordt dat nu bezegeld, en zo'n goddelijke verzegeling hebben wij wel nodig. Als wij namelijk op onszelf en op onze kinderen zien, is er niets ten onzen gunste te zeggen, en lijkt het min of meer belachelijk, om van onszelf als heiligen, en van onze kinderen als heilige kinderen te spreken. Het zweemt naar hoogmoed, zou men zeggen, om te verklaren: wij *zijn* van goud, en dragen in de Doop het stempel van echtheid. Dit zou ook inderdaad het geval wezen, als we dit van onszelf verklaarden, maar nu God het zegt, nemen we dat met beide handen aan. En opdat we vastelijk zouden geloven, dat wij tot dit Genadeverbond behoren, gaan we niet onszelf ontleden, noch wroeten in eigen ingewand, maar hebben we te letten op het *zegel Gods*. Niemand gaat toch ook, om de echtheid van een ring te keuren, deze eerst smelten, maar men controleert het merk. En lettende op dit zegel van de Doop, zullen we ootmoedig belijden: Here, het is groot, maar Gij hebt het gezegd! En ofschoon wij somtijds uit zwakheid in zonde vallen, zullen wij aan Gods genade niet vertwijfelen, overmits onze Doop een ontwijfelbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond met God hebben.

Dit is de hoge waarde van de Doop.

Wij voelen allen, ik zou haast zeggen bij gereformeerde intuïtie, wel iets van de hoge betekenis van de Doop. Wanneer men ons bijvoorbeeld de Doop zou willen afnemen, of verbieden, er kan immers van alles gebeuren, zouden ook zelfs de traagsten onder ons in beweging komen. Dit neemt echter niet weg, dat, zolang de Doop ons nog als een rustig bezit gelaten wordt, de meesten van ons hem niet op de rechte waarde schatten, en er in de praktijk van hun geloofsleven nauwelijks of in 't geheel niet mee bezig zijn. Het is mogelijk de Doop op allerlei manieren krachteloos te maken, en het eerste gevaar, waartegen de Catechismus nu komt waarschuwen, is het gevaar van *veruitwendiging*. Dit monster heeft reeds zijn duizenden verslagen, en gaat er in onze tijd, die met zijn vreselijke oordelen juist tot verdieping leiden moest, nog steeds mee door. Ik ben er nog banger voor dan voor oorlog, hongers- en watersnood samen. Laten we dit gevaar eens goed onder ogen zien door te luisteren naar de Catechismus. Hij vraagt: "Is dan het uiterlijk waterbad de afwassing der zonde zelve?" Dat zou men nl. *kunnen* lezen uit de slotwoorden van Zondag 26, waar gezegd is, dat de Schrift het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden noemt, Tit. 3:5, Hand. 22:16. En dit *is* ook inderdaad de Doopsbeschouwing van de roomse, en in zekere zin ook van de lutherse kerk. De eersten beweren, dat er in het doopwater een verborgen kracht schuilt, die de wedergeboorte tot stand brengt, zodat de heiligende genade als het ware de dopeling ingegoten wordt. Daaruit vloeit dan vanzelf voort, dat de Doop onmisbaar wordt voor de zaligheid, wat de roomse kerk dan ook inderdaad beweert. Als er levensgevaar is, en er is geen priester bij de hand, dan moet zelfs de "Nooddoop" door een "leek" bediend worden. En de luthersen houden vol, dat de Doop een kanaal is, waarlangs Gods genade de dopeling wordt toegevoegd. Beiden zijn het er dus over eens, om bij het bovengenoemde beeld te blijven, dat *door* het zegel de ring van goud *wordt*, inplaats van omgekeerd, of om met de Catechismus te spreken, dat het uiterlijk waterbad de afwassing der zonde zelf is.

Men voelt, welk een monsterachtig gevaar hier opdoemt. Het is het gevaar der veruitwendiging, die de vorm voor het wezen, en het kleed voor het lichaam aanziet. Als dat waterbad gelijk is aan de afwassing der zonden, d.i. als het water van de Doop zonder meer de zonden afwast, dan is het voldoende dat ik gedoopt ben. Dan is de zaak in orde, en kunnen

de gerusten in Sion zonder geloof en bekering zich op de divan van hun Doop te slapen leggen. Dat is een prachtig idee! Van de duivel namelijk! Iets soortgelijks heeft hij de kerk al eens eerder wijsgemaakt. . . . oude dwalingen duiken altijd in een nieuw kleed weer op. Toen Israël eens door de Filistijnen verslagen was, haalden ze de ark in het leger, want daar waren vroeger immers ook wonderen door verricht. Ze dachten er niet aan, dat, sinds zij God verlaten hadden, die ark niet meer het symbool van Gods tegenwoordigheid was, doch niet meer dan een houten kist. En die kist werd toen hun doodkist, want ze zagen de vorm voor het wezen aan; en die ark werd een soort toverding. Precies zo is het als men de Doop losmaakt van Christus, en gelooft, dat het Doopwater een toverkracht bezit om de zonden af te wassen, inplaats van in te zien, dat alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest ons reinigen van alle zonden. Dan verdrinkt men geestelijk in de Doop, zoals Israël met die ark ten onder ging.

Ik ben er niet helemaal zeker van, of alleen Israël en later de roomse kerk daar in gelopen zijn, en of wij immuun zijn voor dit spook van veruitwendiging. Heeft het halt gehouden voor de deuren van onze gereformeerde kerken? Het schijnt mij integendeel soms toe, dat dit kwaad zich over de hele linie heeft uitgebreid. Het uitwendig lidmaatschap van de kerk wordt dan aangezien voor het kindschap Gods zelf; het aanzitten aan de tafel des Heren vereenzelvigd met het rank-zijn van de wijnstok Christus; het gaan naar de kerk op één lijn gesteld met het verschijnen voor Gods heilige ogen. Dan ontbreekt de diepgang. We verliezen ons in een hoera-stemming. We lopen gevaar de gedaante der godzaligheid te ver-tonen, maar de kracht ervan te missen. In hoeverre dit gevaar van veruitwendiging nu ook ten aanzien van de Doop onder ons zijn slachtoffers maakt, is moeilijk precies te bepalen. De gevaren komen gewoonlijk niet van één kant opzetten. Er zijn velen, die de Doop schromelijk *onderschatten*, en daar spreken we straks nog over, maar er zullen er toch ook wel zijn, die hem *overschatten*, het feit, dat ze gedoopt zijn, allang genoeg vinden, en zo heel dicht naderen bij de opvatting, dat het uitwendig waterbad de afwassing der zonden zelve is. Het zal daarom wel niet overbodig wezen, met de Catechismus af te steken naar de diepte, van de vorm door te dringen naar het wezen, van het *uitwendig* waterbad naar de eigenlijke inhoud, door ons het korte en bondige antwoord te laten inprenten: "Neen het, want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van alle zonden".

Alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest!

Christus' verlossend werk door Zijn bloed, en Christus' vernieuwend werk door Zijn Geest, is door *niets* te vervangen. Door geen Doop, geen Avondmaalsviering, geen kerkgang, geen goede werken of gebeden, geen geloof of berouw, door *niets*! Met Christus' bloed en Geest moet elke zondaar worden geconfronteerd. We moeten bij de Jordaan van de Doop niet blijven staan, maar uitkomen op Golgotha. En vandaar verder gaan naar de Pinksterzaal, waar zij allen vervuld werden met de Heilige Geest.

Alleen Christus' bloed en Geest doen het!

Dit moeten we natuurlijk weer niet misverstaan. Als de Catechismus zich door dat "alleen" zo exclusief uitlaat, en bloed en Geest van Christus zeer verre boven het "uitwendig waterbad" verheft, dan horen we de Catechismus ook weer niet zeggen, dat het uitwendige waterbad niets betekent, en de Doop dus evengoed achterwege kan blijven. Een waardeloze vorm is het niet, zoals sommigen smalen. Als de Schrift zegt, dat de ziel meer is dan het lichaam, dan is het lichaam daarom niet overbodig! Als Paulus jubelt: Die gestorven is, ja *wat meer is*, Die ook opgewekt is, heeft hij dan gezegd, dat de dood van Christus niets betekent? Nee, de Doop is van onberekenbare waarde voor ons leven, daarover straks nog meer, maar de Doop wordt ons *verderf*, als we aan het uiterlijke teken blijven hangen, en niet verder komen dan het water, d.i. als we niet uitkomen bij het bloed en de Geest van Christus.

Met dit uitkomen bij het bloed en de Geest van Christus bedoel ik, dat wij niet roemen in allerlei uitwendige dingen, maar weten: Christus is ook voor mij gestorven, en de Heilige Geest heeft ook mijn leven vernieuwd. Dat laatste hoort er natuurlijk ook bij: bloed en Geest worden hier in één adem genoemd, omdat schuldvergeving en levensvernieuwing in de gelovige onlosmakelijk verbonden zijn. De verlostten moeten in die vernieuwing juist blijken geven verlost te zijn. Als wij dit allen verstaan, houden we het spook van veruitwendiging buiten de deur. Bij het uitwendig waterbad houden we niet halt, alsof we ons doel reeds bereikt hadden, maar het is de poort, die ons de toegang ontsluit tot de verbondsgeheimen van Christus' bloed en Geest.

De jongste kerkscheuring, waarbij de "Geest" buiten spel is gezet, is een der droevigste symptomen van deze veruitwendiging.

Geen uitgeholde Doop.

De volgende vraag luidt: "Waarom noemt dan de Heilige Geest de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?"

De achtergrond van deze vraag is duidelijk.

Waarom, zo wil de Catechismus zeggen, heeft zich de Heilige Geest (bedoeld is natuurlijk de Schrift, die door de Heilige Geest is ingegeven) niet onthouden van zulke krasse uitspraken omtrent de Doop, die tot zulk een jammerlijk misverstand van veruitwendiging aanleiding gegeven hebben?

Het is immers niet tegen te spreken, dat de Schrift de Doop toch zelf de afwassing der zonden noemt. In Titus 3:5 wordt van de Doop als het bad der wedergeboorte gesproken, en in Hand. 22:16 verklaart Ananias aan Saulus van Tarsen: "laat u dopen, en uw zonden afwassen".

Hoe zit dat nu eigenlijk?

Het verstandige antwoord luidt: "God spreekt also niet zonder grote oorzaak". God, de Heilige Geest weet precies wat Hij zegt, en Hij had "grote oorzaak" d.i. heel dringende rijden, om het juist zó te zeggen. Op gevaar af van misverstaan te worden, heeft de Heilige Geest zich in de Schrift zo kras uitgelaten, en de Doop de afwassing der zonden genoemd, omdat Hij een gevaar heeft voorzien, dat niet minder verwoestingen in de kerk zou kunnen aanbrengen. Was het eerste gevaar dat der veruitwendiging, het gevaar hier bedoeld, is dat van het uithollen van de Doop. Men maakt van de Doop een kerkelijke plechtigheid, waarbij het ceremonieel en het versje na de Doop het vooral moeten doen, maar waar men later nooit meer aan denkt, en waaraan men in elk geval geen houvast heeft. Die doop is iets wat lang geleden gebeurd is (de kinderen kunnen toch niet als heidenen opgroeien!) maar geen Goddelijke verzekering voor het ganse leven; een ceremonie zonder inhoud, maar geen feestklank en geen pleitgrond, waarmee men dagelijks werkzaam is voor Gods troon. Op die manier wordt de Doop van z'n sap en pit beroofd, totaal uitgehold, en er blijft niets meer van over. Deze wijdverbreide opvatting heeft reeds haar duizenden verslagen, en geleid tot een jammerlijke vermagering der kerk. En omdat er God alles aan gelegen was, dat Zijn kerk niet aan geestelijke tering wegsterven zou, maar sterk zou zijn en leven uit het geloof, daarom heeft Hij aan de kerk de Doop gegeven en Zich over die Doop zo sterk mogelijk uitgelaten; wij moeten die Doop *zien als Gods handslag op het Verbond*, een hemelse schuldbekentenis, een zeker pand van onze verzoening met God. . . . het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden!

Daarmee heeft de Here *niet* willen zeggen, dat de Doop de afwassing der zonden *bewerkte*, maar *wel*, dat de Doop die afwassing *afbeeldde* en *verzegelde*, en dat is al heel veel.

Luister nu maar weer eens naar het onderwijs van de Catechismus.

Het antwoord vervolgt: "namelijk: niet alleen om ons daarmee te leren, dat, gelijk de onzuiverheid van het lichaam door het water, also ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden; maar veelmeer, opdat Hij ons door dit goddelijk pand en waarteken wil verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden".

Twee dingen worden hiermee gezegd.

In de eerste plaats, dat de Heilige Geest ons in de Doop iets wil *leren*. In de Doop geeft Hij ons aanschouwelijk onderwijs. Hij wil er ons door onderwijzen, door dit zichtbare teken, dat, *gelijk* de onzuiverheid van het lichaam door het *water*, *also*, precies zo, onze zonden door het bloed van Christus worden weggenomen. Maar daarmee is de betekenis van de Doop nog lang niet uitgeput. De Doop is niet alleen een zichtbaar *teken*, maar ook een *zegel*. Hij brengt Gods genade niet slechts in beeld, maar verzegelt die ook. Daarom volgt er in de Catechismus een "veelmeer".... maar *veelmeer*, opdat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken wil *verzekeren*. De Heilige Geest is niet alleen Paedagoog, Onderwijzer, Die ons met alle Hem ten dienste staande middelen Zijn belofte beter wil doen verstaan, maar Hij is "veelmeer" de trouwe Bondsgod, Die ons door dit Goddelijke *pand* iets *verzekeren* en plechtig bevestigen wil.

En wat houdt die verzekering in?

"Dat wij zo waarachtig van onze zonden gewassen zijn" — dat is dus gebeurd, het is een vaststaand en werkelijk feit, waarover niet meer te discussiëren valt — "als wij uitwendig met het water gewassen *worden*". Ziet ge dat water? Daar is toch geen twijfel mogelijk, wel? Dat water is gesprenkeld; dat was geen schijnbeweging. Nu, precies zo werkelijk is *uw* verlossing door Christus' bloed.

De Doop betuigt van de gedoopten *zelf* niets goeds.

Wie gewassen moet worden, en wie gedoopt moet worden, is aan allerlei ellendigheid onderworpen, een kind des toorns!

Dat water van de Doop roept dus onze ellende luide uit, en zegt, dat wij onze reinigmaking en zaligheid niet bij en in onszelf maar *buiten* onszelf, in Jezus Christus, moeten zoeken. En die zaligheid in Christus is er. Wij hebben niets anders te doen, dan dat, wat de Doop daarvan betuigt en verzegelt, gelovig en kinderlijk aan te nemen. De Doop zegt mij: al de schatten van het Verbond zijn uw eigendom, ze komen u toe. Neem ze dus aan! Zeg: zie, Uw dienstknecht, Uw dienstmaagd, mij geschiede naar Uw Woord.

Als iemand vraagt: aan *wie* worden deze weldaden van het Verbond toegezegd, dan is er maar één antwoord: aan *allen*, die gedoopt zijn! En voor hun geloof en hoop hebben ze geen andere grond nodig, dan wat de Drieënige God eerst in Zijn Woord heeft beloofd, en bovendien nog door de Doop bezegelt en bekrachtigt. Als *dat nog* niet genoeg is, als dat nog te simpel is, ja, dan weet ik het niet meer. En nu voelen we wel, waarom de Heilige Geest Zich over de Doop zo kras heeft uitgelaten, het is alleen en uitsluitend opdat wij geloven zouden, en gelovende het leven hebben in Zijn naam.

In de Doop heeft God dus zeer nadrukkelijk en opzettelijk verklaard aan de gelovigen en hun zaad, dat God hùn God wilde zijn, en daar hoeft nu toch geen aparte verklaring meer op te volgen. Zo is het nu toch heus genoeg. Ik hoop, dat dat nu voor ieder duidelijk is, dat het dwaas en belachelijk en hoogmoedig is, om op zo'n aparte verklaring nog te wachten. Dat het beledigend voor God is om te menen, dat er nu nog wat *bij* moet komen. Toen God aan het volk Israël beloofde, dat Hij het in het Beloofde Land zou brengen, behoefde Hij die

verklaring toch niet aan elk lid van dat volk afzonderlijk te herhalen. Er zijn er waarlijk nog, die op zo'n apartje, op zo'n onderscheidingsteken, een hemels erelintje zitten te wachten. Dat is bespottelijk. Erger: het is goddeloos: "dit boos en overspelig geslacht begeert een teken", zou de Heiland kunnen zeggen: "en hun zal geen ander teken gegeven worden dan het teken van de Doop!" Mijn geloof zal uitkomen niet daarin, dat ik nog wacht op iets heel bijzonders, de Doop is al iets heel bijzonders! maar dat ik aanvaard, dat ik *persoonlijk* vanzelfsprekend ook deel heb aan de beloften, die God aan heel Zijn kerk heeft gedaan. Wie dit niet gelooft, holt zijn Doop uit, maakt hem krachteloos, en hééft er dus niets aan, terwijl hij er *alles* aan zou kunnen hebben, door God eenvoudig Zijn eigen beloften voor te houden, en te zeggen: Here, Gij hebt mij in de Doop Uw grote genade toegezegd, doe mij naar Uw toezegging!

Dit uithollen van de Doop komt helaas schrikkelijk veel voor!

Toen ik gedoopt werd, ben ik als het ware in de betuigingen van Gods genade ondergedompeld. Toen heeft de Here mij bezegeld, dat Jezus Zijn bloed ook voor mij vergoten had. Moet ik nu, als ik ouder word, en dan vanzelf ga nadenken, zeggen: ja, maar dat is toch eigenlijk niet vol te houden. Is het dan ineens *niet zeker* meer, waarvoor heel de gemeente heeft gedankt: dat Gij dit kind ook tot Uw kind aangenomen hebt; en dit met de Heilige Doop bezegelt en bekrachtigt? Gaat het nu aan, dat ik in twijfel ga trekken, wat God ontwijfelbaar zeker gesteld heeft? Geef ik daarmee mijn Bondsgod niet een slag in het aangezicht? Maar ja, weet u wat de kwestie is? Wij willen altijd weer onze reinigmaking en zaligheid binnen, inplaats van buiten onszelf, in Jezus Christus, zoeken. Wij willen het huis onzer hoop bouwen op wat wij voor de Here zijn, inplaats op wat de Here voor ons is! En daarom hebben wij aan onze Doop niet genoeg! Dat gaat zo geheel buiten ons om! Daar leggen wij zelf geen eer bij in! Daar zijn we niet in *gekend*, want God vroeg niet eens: wilt ge een Verbond met Mij aangaan, maar Hij proclameerde eenvoudig: *Ik richt Mijn Verbond met u op!*

En laat ons dit daarom eens voorgoed inzien: de Doop verklaart niet, dat wij zulke liefhebbende kinderen zijn en gehoorzaam, maar dat God zo'n liefhebbend God is. En wat Hij van ons verwacht is nu, dat wij uit dankbaarheid daarvoor wandelen in nieuwe gehoorzaamheid.

Wij worden door de Doop niet alleen verzekerd van de afwassing der zonden, maar, zoals reeds vroeger opgemerkt is, ook van de aanneming tot en de verzorging als kinderen. Ja, we kunnen nog een stap verder gaan, en belijden, dat zelfs onze *uitverkiezing* in de Doop vastligt. We lezen immers in het Doopsformulier, dat de Heilige Geest ons zolang Zijn inwoning verzekert: "totdat wij eindelijk onder de gemeente der *uitverkorenen* in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden". Als wij dus aan de Doop niet al te veel waarde hechten, d.i. deze van het Verbond *losmaken* (waarvan de Doop een zegel is) dan kunnen we ook, naar de vermaning van de Schrift, onze *verkiezing niet vastmaken*. Daarvoor zouden we dan òf in de hemel moeten opklimmen, om Gods boeken in te zien, òf we zouden van die verkiezing een buitengewone openbaring of verzekering moeten ontvangen. Het eerste kunnen we niet, en het tweede krijgen we niet. Maar als we ons eenvoudig aan de Doop houden, is de Doop in de naam des Heiligen Geestes het bewijs, dat we tot de gemeente der *uitverkorenen* behoren, en daarom ook in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden, d.i. volharden zullen tot het einde.

Het allereerste begin (de verkiezing) en het allerlaatste resultaat (de volharding der heiligen) reiken elkaar zo in de Doop de hand.

Kunnen er dan eigenlijk nog wel gedoopten verloren gaan? Jawel!

Als was door de zon weekgemaakt wordt, en klei verhard, dan komt dat natuurlijk niet, omdat

de *zon* tweërlei houding aanneemt, maar dat ligt aan de gesteldheid van die beide voorwerpen.

Evenmin neemt God tweërlei houding aan tegenover de bondelingen, maar men kan Gods beloften met geloof of ongeloof beantwoorden. De Schrift noemt de zondvloed het tegenbeeld van de Doop, en we weten allen, dat in hetzelfde water, dat de ark van Noach *droeg*, velen zijn verdronken. Als de onderwijzer aan de klas een schoolreisje belooft, dan geldt dat voor alle kinderen. Maar als een van de kinderen door ongehoorzaamheid een dag van tevoren van school gestuurd wordt, dan heeft het zichzelf buiten de gemeenschap geplaatst, en men kan niet zeggen, dat de onderwijzer z'n belofte gebroken' heeft. Ik behoef het aantal voorbeelden niet te vermeerderen; het zal nu wel duidelijk zijn, dat de Doop steeds van kracht blijft, ook voor de kinderen der ongehoorzaamheid. Als het op een of andere manier misloopt, dan ligt het niet aan de Here, maar aan ons! Noach bleef tijdens de zondvloed bewaard, omdat hij in 't geloof de ark gebouwd had, en daarin met zijn gezin blijven kon toen de geweldige wateren neerplasten. En nu is het voor ons niet zo: nu ja, ik ben wel gedoopt, maar de vraag is nu maar, of ik ook uitverkoren ben, en daarom behouden zal worden. Maar het staat eenvoudig zó: blijf in de ark (d.i. blijf bij uw Doop), dan zijt ge veilig, en ge zult in de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt gesteld worden. Maar loopt ge uit de ark, dan zijt ge verloren.

De Kinderdoop.

De laatste vraag luidt: "Zal men ook de jonge kinderen dopen?" Deze vraag lag voor de hand, omdat er destijds waren, en heden ten dage nog zijn, die daar bezwaar tegen hebben. In de jongste tijd is het Karl Barth, die er z'n scherpste aanvallen tegen richt. Zij beweren, dat de Schrift daar niet van weet, en het een insluipsel is van de latere tijd. In het Nieuwe Testament worden alleen volwassenen gedoopt, zoals de kamerling, Lydia, de stokbewaarder, enzovoort. Maar zij vergeten daarbij, dat het boek der Handelingen is het zendingsboek, dat verhaalt wat er gebeurde op het zendingsterrein van de heidenwereld. Het spreekt wel vanzelf, dat deze bekeerde heidenen pas op volwassen leeftijd werden gedoopt en dus eerst hun geloof beleden, precies zoals het nu ook nog toegaat op het zendingsterrein. En dat de Here terstond de kinderen deed delen in het heil, mag wel blijken uit het feit, dat b.v. Lydia gedoopt werd *met haar huis*. Men kan beweren: daar waren geen kinderen bij. Maar men kan met evenveel recht beweren: daar waren wel kinderen bij — dat laatste ligt zelfs 't meest voor de hand.

Een schijnbaar ernstig argument tegen de Kinderdoop is de volgende bewering: de Doop is een sacrament, en de sacramenten zijn alleen voor de *gelovigen* ingesteld. De jonge kinderen kunnen nog niet geloven, dus moet men eerst wachten, totdat dit geloof zich openbaart, d.i. dat dit geloof eerst wordt beleden. De Schrift, zo voegt men er aan toe, stelt immers ook die volgorde: wie *geloofd* zal hebben en *gedoopt* zal zijn, zal zalig worden: eerst het geloof, dan de Doop!

Natuurlijk zal niemand onder ons tegenspreken, dat de Doop alleen voor de gelovigen bestemd is, en dat dus het geloof aan de Doop moet voorafgaan. Men lette wel op: het *geloof* en niet het *geloven*. God schiep mij met een mond, en daarom kan ik later spreken. Zo is het *geloof* een gave Gods, en daarom kunnen wij later geloven. Met het schenken *van de gave* van het geloof is God niet van een bepaalde leeftijd afhankelijk, en daarom moet ten stelligste worden ontkend, dat eerst op het *geloven* moet worden gewacht. Want dan komt, wat God deed, op de achtergrond, en wat de mens doet, op de voorgrond. Wij gaan niet een verbond met God aan, maar God richtte Zijn Verbond met ons op. Mijn geloof steunt op de verzegeling Gods en God verzegelt niet op de verzekering (geloofsbelijdenis) van de mens.

Wij moeten niet onszelf willen verzekeren inplaats van ons door God te laten verzekeren. Sommigen vinden een Volwassen-doop "ontroerender" dan de Kinderdoop. Dat zal wel daarmee samenhangen, dat we aan de Kinderdoop zo "gewend" zijn, en een Volwassen-doop maar zelden onder ons voorkomt. Maar goedbeschouwd is de Kinderdoop veel ontroerender, als men dat woord wil gebruiken, omdat daar Gods vrijmachtig welbehagen ten volle uitschittert. Dat kleine kindje is zich van alles wat er gebeurt, niets bewust. Het ondergaat alles. Daar is geen groot mens, die eerst z'n geloof *belijdt*. Daar is een kind des Verbonds, dat slechts het geloof als Gods gave bezit. Tenzij, wat God genadig verhoede, bij het opwassen het tegendeel zou blijken.

Door de eis te stellen van de belijdenis des geloofs op volwassen leeftijd, alvorens deel te kunnen krijgen aan de Verbondsbelofte, sluit men tegelijk alle jonggestorven kinderen feitelijk van de zaligheid uit, waardoor de troost wordt gemist, waarvan onze gereformeerde belijdenis spreekt: "nademaal de kinderen der gelovigen heilig zijn, niet van natuur, maar krachtens het Verbond der genade, in hetwelk zij met hun ouders begrepen zijn, zo moeten de godzalige ouders niet twifelen aan de verkiezing en zaligheid der kinderen, welke God in hun kindsheid uit dit leven wegneemt".

De kinderen horen er dus ook bij.

De kerk gelooft dit op zeer goede gronden.

Het antwoord toch op de vraag, of men ook de jonge kinderen dopen zal, luidt als volgt:

"Ja het, want mitsdien zij zowel als de volwassenen in het Verbond Gods en in Zijn gemeente begrepen zijn, en dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonden, en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan de volwassenen toegezegd wordt, zo moeten zij ook door de Doop, als door het teken des Verbonds, in de christelijke kerk ingelijfd, en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden, gelijk in het Oude Verbond of Testament door de besnijdenis geschied is, voor dewelke in het Nieuwe Verbond de Doop ingezet is".

Dit is een zeer gelovige en daarom logische redenering.

Zij bevat drie onweerlegbare stellingen.

Ten eerste: de kinderen zijn zowel als de volwassenen in het Verbond begrepen — zij horen bij het Verbond.

Ten tweede: zij hebben derhalve ook recht op de weldaden van het Verbond: de verlossing der zonde, en de Heilige Geest is hun niet minder dan de volwassenen toegezegd.

Ten derde: zij moeten dus ook het *teken* van het Verbond ontvangen: zo moeten zij door de Doop, als het teken des Verbonds, in de christelijke kerk ingelijfd worden!

Na alles, wat reeds van de Doop gezegd is, kunnen we hier kort over zijn.

Het eerste is dus: de kinderen horen bij het Verbond.

Was de kerk een soort vereniging, dan zou men pas als lid kunnen toetreden op volwassen leeftijd. Maar nu de kerk is het volk des Heren, horen de kinderen daar, krachtens hun geboorte op dat heilig terrein, ook bij. Zij worden later geen lid bij hun belijdenis, maar ze zijn dat allang, ofschoon onmondig. Evenals onze kinderen krachtens hun geboorte ook horen bij het Nederlandse volk. God verkiest zich niet enkele naast elkaar staande individuen, maar een volk. Hij schenkt Zijn genade in de lijn der geslachten. Zoals de takken in de boom begrepen zijn: U komt de belofte toe, en uwe kinderen. Voor degenen, die verre zijn (de heidenen) moet er eerst een bijzondere roeping komen, zegt Petrus er nog bij: en allen, die

daar verre zijn, zovelen als er de Here onze God toe roepen zal! Maar van het Bondsvolk geldt in z'n geheel en zonder reserve: u komt de belofte toe en uwe kinderen. Daarom moesten in de vergadering Israëls behalve de ouderen ook steeds de kinderen verzameld worden, en dan zegt de Here: Ik zal Mijn Geest geven aan uw zaad, en Mijn zegen aan uw nakomelingen. En wat van het Oude Verbond gold, geldt in nog veel ruimer zin van het Nieuwe Testament. Het Verbond der genade is de bedding, waar de stroom van Gods weldaden doorheen vloeit, en dit Verbond is dus de grondslag voor de Kinderdoop.

Nu volgt het tweede: "dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonde, en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan de volwassenen toegezegd wordt". Wat zou het voor zin hebben, te behoren bij het Verbond, en geen deel te hebben aan de schatten van het Verbond? Dit wordt helaas uit 't oog verloren door hen, die de grenzen van het Verbond zo wijd maken, dat Izak en Ismaël "bondeling in dezelfde zin" genoemd worden. Zo wordt het Verbond uitgehold, losgemaakt van z'n schatten, en verliest evenals het bondszegel, de Doop, alle betekenis en troost. Van die schatten worden hier een tweetal genoemd: de verlossing van de zonde, en de gave van de Heilige Geest, die het geloof werkt. Dat zijn dus schatten, die hun, de kinderen, toekomen, waar zij eigendomsrecht op hebben, niet uit zichzelf, maar omdat God die rechten hun geschonken heeft.

Het Doopsformulier zegt dat zo: "hoewel onze kinderen deze dingen niet verstaan, zo moet men ze nochtans van de Doop niet uitsluiten, aangezien zij ook zonder hun weten der verdoemenis in Adam deelachtig zijn, en alzo ook weder in Christus tot genade aangenomen worden". Dat is duidelijke taal.

De mens behoeft niet eerst volwassen te zijn, om deel te hebben aan de verdoemenis van Adam. Die erfenis krijgen we van de geboorte af mee. Evenmin behoeft *men* volwassen te zijn, om de genade van Christus deelachtig te worden. Op U ben ik geworpen, van de baarmoeder af. De kinderen zijn onwetend het voorwerp van Gods mishagen, maar in Christus tegelijk het voorwerp van Gods welbehagen. Deel te hebben aan Adam is *een* vreselijke werkelijkheid, deel te hebben aan Christus is een heerlijke werkelijkheid. Maar beide zijn voor de kinderen des Verbonds werkelijkheden. ... gelijk, alzo!

En nu de laatste conclusie:

"Zo moeten zij ook door de Doop als door het *teken* des Verbonds, der christelijke kerk ingelijfd, en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden". Door de *Doop* en niet door de besnijdenis, omdat dit *bloedig* teken na de bloedstorting van Christus op Golgotha kan vervallen, en vervangen door het onbloedig teken van het water, precies zoals voor het geslachte lam van het Pascha brood en wijn van het Avondmaal in de plaats kwam, toen het Lam Gods geslacht was.

Het is van het grootste belang dat de kinderen *zo spoedig mogelijk* door het teken des Verbonds der christelijke kerk worden ingelijfd. Tegenover een zondige geboorte van "beneden" staat het bad der wedergeboorte van boven, en er mag tussen deze geen neutrale zône zijn. Wij antwoorden bevestigend op de vraag: of we niet geloven, dat onze kinderen als lidmaten van Zijn gemeente behoren gedoopt te *wezen*. Niet, dat zij behoren gedoopt te worden, maar te *wezen*. Als een schuld betaald moet worden, kan het misschien nog wel een paar dagen wachten. Maar als een schuld betaald behoort te *wezen*, is elk uur van uitstel zonde. Het kind des Verbonds behoort vanaf het ogenblik der geboorte gedoopt te *wezen*. Niet, omdat het anders de zaligheid eens zou kunnen ontgaan, maar om God daarin te eren, dat wij Zijn weldaden gaarne ontvangen. We moeten niet zeggen: dat komen we eens ophalen, dat doen we met stoffelijke dingen ook niet. De Doop is geen sacrament voor de ouders, maar voor het kind. De moeder heeft wel met de opvoeding te maken, maar vader is

verantwoordelijk. Bovendien is de opvoeding niet hetzelfde als de Doop, maar slechts een uitvloeisel ervan. Slechts één van de drie Doopvragen, en dan nog de allerlaatste, wordt eraan gewijd. Niet de Doopbelofte, die *wij* doen aan de Here, maar de belofte, die de Here doet aan ons kind, is het voornaamste. Het zou te wensen zijn overigens, dat veel moeders evenveel ernst maakten met die Doopbeloften, als met de begeerte om bij de Doop van haar kind aanwezig te zijn.

Als een jong rankje wordt het kind zo in Christus ingelijfd, maar nu moet het ook groeien. Daarom bidt de kerk, dat Christus dat onder Zijn hoede neme, en door Zijn Heilige Geest *altijd* wil regeren, opdat het een *levende* rank zij, want de dode ranken neemt Hij weg. Dat gebed vraagt ook het *werk* der ouders; God geeft de wasdom, maar zij hebben te planten en nat te maken, en als men ziet, hoe weinig er van het persoonlijk "onderwijzen in de voorzegde leer" terecht komt, kan men zich slechts verbazen over de barmhartigheid Gods, dat er van de Doop nog zoveel terecht komt!

Tenslotte voegt de Catechismus hier nog aan toe, dat de kinderen der gelovigen door de Doop van de kinderen der ongelovigen *onderscheiden* worden. Natuurlijk niet zo, dat ze de Doop als een zichtbaar merkteken dragen, want van die Doop is straks niets meer te zien. Maar dat onderscheid bestaat in de nieuwe gehoorzaamheid, in een nieuw *leven*. Tegenover het *zichtbare* merkteken van de antichrist, hebben onze jonge mensen het onzichtbare merkteken van de Doop. En al zou het hun het leven moeten kosten, zij weigeren het teken van het Beest te dragen, en de God van hun Doop te verloochenen; indien zij tenminste steeds bedenken, dat het gaat om het al of niet verschijnen onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven!

ZONDAG 28

Vraag 75.

Hoe wordt gij in het Heilig Avondmaal vermaand en verzekerd dat gij aan de enige offerande van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al Zijn goed gemeenschap hebt?

Antwoord:

Alzo, dat Christus mij en allen gelovigen tot Zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en van dezen drinkbeker te drinken bevolen heeft, en daarbij ook beloofd heeft^a; eerstelijk dat Zijn lichaam zo zekerlijk voor mij aan het kruis geofferd en gebroken en Zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met de ogen zie dat het brood des Heeren mij gebroken en de drinkbeker mij medegedeeld wordt; en ten andere dat Hij Zelf mijn ziel met Zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed zo zekerlijk tot het eeuwige leven spijst en laaft, als ik het brood en den drinkbeker des Heeren (als zekere waartekenen des lichaams en bloeds van Christus) uit des dienaars hand ontvang en met den mond geniet.

^a Mt 26:26-28; Mr 14:22-24; Lu 22:19,20; 1Co 10:16,17; 1Co 11:23-25; 1Co 12:13.

Vraag 76.

Wat is dat te zeggen, het gekruisigd lichaam van Christus eten en Zijn vergoten bloed drinken?

Antwoord:

Het is niet alleen met een gelovig hart het ganse lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen^a, maar ook daarbenevens door den Heiligen Geest, Die èn in Christus èn in ons woont, alzo met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden^b, dat wij, al is het dat Christus in den hemel is^c en wij op aarde zijn, nochtans vlees van Zijn vlees en been van Zijn gebeente zijn^d, en dat wij door één Geest (gelijk de leden van een lichaam door één ziel) eeuwiglijk leven en geregeerd worden^e.

^a Joh 6:35,40,47,48,50,51,53,54,

^b Joh 6:55,56,

^c Col 3:1; Han 3:21; 1Co 11:26,

^d Eph 5:29,30; Eph 3:16; 1Co 6:15; 1Jo 3:24; 1Jo 4:13,

^e Jo 6:57; Joh 15:1-6; Eph 4:15,16.

Vraag 77.

Waar heeft Christus beloofd dat Hij de gelovigen zo zekerlijk alzo met Zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij van dit gebroken brood eten en van dezen drinkbeker drinken?

Antwoord:

In de inzetting des Avondmaals, welke alzo luidt^a: De Heere Jezus, in den nacht, in welken Hij verraden werd, nam het brood, en als Hij gedankt had, brak Hij het, en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn

lichaam, dat voor u gebroken wordt; doet dat tot Mijn gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook den drinkbeker na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed; doet dat, zo dikwijls als gij dien zult drinken, tot Mijn gedachtenis. Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt^b. Deze toezegging wordt ook herhaald door den heiligen Paulus, waar hij spreekt: De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn^c.

^a Mt 26:26-28; Mr 14:22-24; Lu 22:19,20,

^b 1 Kor. 11:23-26,

^c 1 Kor. 10:16-17.

Doop en Avondmaal.

Zondag 28 over het Avondmaal vertoont grote formele overeenkomst met Zondag 26 over de Heilige Doop. De drie vragen in beide afdelingen lopen geheel parallel.

In Zondag 26 heet het: "Hoe wordt gij in de Heilige Doop vermaand en verzekerd, dat de enige offerande van Christus aan het kruis geschied, u ten goede komt".

In Zondag 28: "Hoe wordt gij in het Avondmaal vermaand en verzekerd, dat gij aan de enige offerande van Christus aan het kruis volbracht, gemeenschap hebt".

Vervolgens: "Wat is dat, met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?" En hier: "Wat is dat te zeggen, het gekruisigde lichaam van Christus te eten, en Zijn vergoten bloed te drinken?"

Eindelijk over de Doop: "Waar hoeft Christus ons toegezegd, dat Hij ons zo zekerlijk met Zijn bloed en Geest wassen wil, als wij met het Doopwater gewassen worden?"

En van het Avondmaal: "Waar heeft Christus beloofd, dat Hij de gelovigen zo zekerlijk also met Zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij van dit gebroken brood eten en van Zijn drinkbeker drinken?"

In de antwoorden, die ik nu maar niet in den brede neerschrijf, is ook een soortgelijke overeenkomst op te merken, men kan dat zelf gemakkelijk nagaan.

Er is evenwel tussen de eerste vraag van Zondag 26 en die van Zondag 28 een klein verschil, dat onze aandacht niet mag ontgaan, omdat daarin het onderscheid en de samenhang tussen Doop en Avondmaal prachtig aan het licht treedt.

Van de Doop wordt namelijk gezegd, dat het een betuiging van Godswege is, dat het offer van Christus *ons ten goede komt*. Van het Avondmaal wordt beweerd, dat wij er door verzekerd worden, aan het offer van Christus *gemeenschap te hebben*.

Ieder voelt terstond het onderscheid. In de Doop komt Christus volbrachte werk mij ten goede, zonder meer. Dat onderga ik passief. Ik was toen "nog niet tot mijn verstand gekomen", en had er dus helemaal geen weet van, wat er met mij gebeurde. Onbewust werd ik in de Verbondsweldaden ondergedompeld, en er werd gehandeld door de Here bij mij, zonder mij, en over mij.

Bij het tweede sacrament, van het Avondmaal, staat de zaak echter heel anders. Er wordt in

de vraag niet gesproken van een "ten goede komen", maar van een "gemeenschap hebben" aan Christus en al Zijn goed. Het Avondmaal toch onderga ik niet onbewust, maar ik treed bewust tot de dis toe. Ik werd naar het Doopvont gedragen, maar ik ga zelf naar het Avondmaal. Ik ben niet passief, maar zelf actief bezig. In de Doop werden Gods weldaden mij gegeven, zonder dat ik er om vroeg, of mijn hand er naar uitstak, maar wat ik toen nog niet kon doen, doe ik nu aan het Avondmaal wel: ik vraag toegang tot het Avondmaal, en aan de dis gezeten, strek ik mijn hand uit, en neem het brood en de drinkbeker aan. En daarin oefen ik welbewust gemeenschap met Christus, en met Zijn volk. Die gemeenschap was er door de Doop ook wel, want toen werd ik Christus ingelijfd, lid van Zijn lichaam, rank van de wijnstok, maar van die gemeenschap ga ik nu bij het Avondmaal bewust genieten.

Zo is dus mijn Avondmaalsviering een amen zeggen op mijn Doop.

En van Gods zijde gezien is de inzetting van het Avondmaal een schone voortzetting van wat Hij in de Doop begonnen is. Want nadat God mij door de Doop in Zijn huisgezin had opgenomen, gaat Hij nu, zoals Calvijn het uitdrukt, als een goed huisvader voor mij zorgen, door mij te voeden met Zijn vlees en bloed in het Avondmaal.

Doop en Avondmaal horen dus onlosmakelijk bij elkaar.

De Doop was het sacrament van de *aanneming tot kinderen*; het Avondmaal is het sacrament van de *verzorging, als kinderen*. De Doop verzegelt de *inplanting* van het nieuwe leven, het Avondmaal de *groei* van het nieuwe leven.

De Doop betekent en bezegelt het *komen* bij Christus, en het Avondmaal het *blijven* bij Hem. De Doop is sacrament van de oorsprong van het nieuwe leven: de *wedergeboorte*; het Avondmaal van de ontwikkeling van hét nieuwe leven: de *bekering*. Wij worden maar eenmaal geboren, doch moeten dagelijks groeien. Zo worden we ook maar eenmaal wedergeboren, maar de eis der bekering komt dagelijks terug. Vandaar, dat we ook maar éénmaal gedoopt Worden, maar geregeld weer Avondmaal vieren, om in geloof en hoop en liefde steeds toe te nemen.

Bevel en belofte.

De bedoeling van de eerste vraag is, te informeren hoe het nu toegaat, als wij in het Avondmaal gemeenschap oefenen met Christus, en hoe daardoor ons geloof wordt gesterkt. Het antwoord geeft daar een verklaring van, maar het begint met een enigszins brede inleiding, waarin staat "dat Christus *mij* en alle gelovigen tot Zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft en daarbij ook beloofd heeft. . . ." Wat er dan beloofd wordt, laten we nu eerst even rusten, om voorlopig onze aandacht te vestigen op die twee woorden: *bevolen* en *beloofd*.

Het is stellig niet zonder zin, dat Christus de Avondmaalsviering bevolen en daarbij ook iets beloofd heeft. Daarin ligt de schone tweeëenheid, die uitkomt in *elk* onderdeel van onze godsdienst: het is bevel en belofte, een moeten en een mogen, het voldoen aan een plicht en aan een zielsbehoefte. Leggen we alle nadruk op het bevel, het moeten, de plicht, dan wordt de Avondmaalsviering een koude plichtmatigheid, een uitwendig vertoon, een vorm. Maar leggen we alle nadruk op de behoefte, dan dreigt het niet minder grote gevaar van willekeur en eigenwillige godsdienst. Dan gaan we alleen aan het Avondmaal als we er zin in hebben, en de behoefte ons dringt. En omdat de duivel er steeds op uit is, ons er van te overtuigen, dat we beter *niet* kunnen bidden, naar de kerk gaan, en dus ook het Avondmaal-houden, als we 't niet uit volle behoefte des harten doen, stelt de Catechismus met grote nadruk *voorop*, dat Christus van dit brood te eten en van de drinkbeker te drinken *bevolen* heeft. Werd het alleen aan onze behoefte overgelaten, dan zou er nooit meer Avondmaal gevierd worden: de

behoefte groeit juist in de weg der *gehoorzaamheid*. De Avondmaalsviering is geen kwestie van believen of willekeur, maar dit is het bevel van de Heer der Heren, aan Zijn Israël. Als ik overleg, het Avondmaal maar eens over te slaan, omdat het met een broeder of zuster niet vlak is, of omdat mijn hart er niet toe gestemd is, dan komt de Koning mij Zijn bevel voor de voeten leggen, dat ik moet zorgen, dat mijn hart dan wel gestemd is, en dat ik er voor moet zorgen, dat er een bereide weg is voor de Koning.

Er wordt dan wel eens vroom geschermd met "geen vrijmoedigheid" te hebben, maar we moeten ons afvragen, of we wel vrijmoedigheid hebben om ongehoorzaam te zijn, en wel vrijmoedigheid om oude kwesties te laten zitten, d.i. *zich niet te bekeren*. . . . Elke ledige plaats van een ongehoorzaam bondeling aan de dis verwekt een schaterlach in de hel!

Het is bovendien zo'n *genadig* bevel! We behoeven geen schatten te brengen, maar mogen schatten halen uit Zijn paleis. Het bevel luidt: komt tot de bruiloft! Satan beveelt zijn slaven te zwoegen voor het brood, dat niet verzadigen kan. Christus beveelt: komt, koopt zonder geld en zonder prijs! Hij beveelt dat mij en *alle gelovigen*. Het zijn niet alleen de sterke gelovigen, de grootsten in het koninkrijk Gods, maar *alle* gelovigen zonder onderscheid, die genodigd en bevolen worden.

En waarom dit hoog bevel?

De Catechismus zegt dat duidelijk: dat Christus mij en alle gelovigen *tot Zijn gedachtenis* te eten en te drinken bevolen heeft. Niet dat *wij* zalig worden, dat *wij* genieten zullen, dat *ons* geloof versterkt wordt, is de hoofdzaak waar het om gaat; dat komt er ook wel bij, maar het eerste is: God heeft *alle* ding gemaakt, ook het Avondmaal, om *Zijns Zelfs wil*. Tot Zijn gedachtenis!

De Here wil in het Avondmaal Zijn naam een gedachtenis stichten.

Tot aan de voleinding der wereld moet de eenvoudige Bondsdis er staan als een monument van Zijn trouw. Tot de jongste dag moet er gedachtenis blijven aan de enige naam, waardoor wij moeten zalig worden.

In de dienst des Woords *horen* wij steeds van die naam, maar als de Avondmaalstafel staat toegericht, is de gemeente door op te staan van haar plaats, en toe te treden tot de dis, actief bezig, die naam een gedachtenis te *stichten*. Het is de daad der belijdende kerk: Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen!

Aanschouwelijk onderwijs.

Het Avondmaal dient dus wel in de eerste plaats *tot Gods eer*, maar dan in de tweede plaats ook *tot ons heil*. We moeten immers nog altijd horen het antwoord op de vraag: *hoe* wij in het Heilig Avondmaal vermaand en verzekerd worden van ons deelgenootschap aan Christus!

Vermaand en verzekerd! Het Avondmaal is in de eerste plaats een goddelijke vermaning, d.w.z. gelijk we vroeger zagen, een goddelijk onderwijs.

Wat houdt dit aanschouwelijk onderwijs in?

"Dat Zijn lichaam zo zekerlijk voor mij aan het kruis geofferd en gebroken en Zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met de ogen zie, dat het brood des Heren mij gebroken, en de drinkbeker mij medegedeeld wordt".

In zoverre is het Avondmaal dus *zichtbaar evangelie*.

Nooit schoner preek kan er gehouden worden in de kerk dan de stille, woordenloze prediking van het gebroken brood en de vergoten wijn. Deze twee zijn de herauten van Gods liefde, de

voeten dergenen, die vrede verkondigen. Zij roepen luide: hoort mij onder u betuigen wat Ik heb gedaan; "dat Ik voor u, daar gij anders de eeuwige dood hadt moeten sterven, Mijn lichaam aan het hout des kruises in de dood geve en mijn bloed vergiete". Als wij het brood zien breken en de wijn vergieten, is de lofzang in stilheid tot God.

Hebben wij de schone symboliek dezer tekenen verstaan?

Het was een lange weg totdat het brood tot brood werd. Eerst moest het tarwegraan in de aarde vallen en *sterven*, en daarna moesten de aren sterven, toen ze door de scherpe sikkel werden gemaaid, vervolgens moesten de korrels in de molen worden *vermorzeld* en het meel in de *hete* oven tot brood gebakken, en eindelijk wordt het brood nog eens weer voor onze ogen *gebroken*. ... al die duizend doden doorleed Christus voor mij! En de wijn komt niet tot stand, zonder dat de beziën *geperst* zijn, en die wijn wordt daarna nog *vergoten*. . . . het bloed van Christus, dat langs de kruispaal omlaag sijpelt. Het is alles de grote roep van het kruis: de bezoldiging der zonde is de dood, maar Christus heeft tot de laatste penning betaald.... Ik geloof de vergeving der zonden!

De verzekering.

We ontvangen in het Avondmaal niet alleen aanschouwelijk onderwijs in de weldaad van de vergeving der zonden, maar we worden daarvan ook *verzekerd*. Die persoonlijke zekerheid hebben we nodig.

Dat Christus heeft geleden en is gestorven geloven we wel, maar het fijne puntje, waar de Catechismus alle nadruk op legt, is: dat Zijn lichaam zekerlijk voor *mij* aan het kruis, voor mij geofferd en gebroken, en Zijn bloed voor *mij* vergoten is! Er was trouwens niet in het algemeen, maar heel speciaal aan *mij* gevraagd: hoe wordt *gij* in het Heilig Avondmaal verzekerd.

Nu, die persoonlijke zekerheid ontvang ik alleen, als ik mij herinner, en geloof, dat het Avondmaal is de *dis des Verbonds*.

De Catechismus informeert naar mijn gemeenschap hebben aan *Christus*, en dit wordt zo prachtig aangevuld door het Avondmaalsformulier, waar het heet: opdat wij vastelijk zouden geloven, dat wij tot dit *Genadeverbond* behoren. De vraag: behoor ik bij Christus, is dus te herleiden tot de vraag: behoor ik tot het Genadeverbond?

Op deze vraag zegt de Avondmaalstafel: ja! Ziet ge dit brood en die wijn? Als ge uw ogen soms niet vertrouwt of dat echt is, neem het dan in uw handen, breng het naar uw mond, en proef het, dan is alle twijfel uitgesloten. Nu, zó is ook alle twijfel uitgesloten of de trouwe Bondsgod nog wel met mij, ontrouwe bondeling, te doen wil hebben. Dat kan ik zien met mijn ogen, tasten met mijn handen, proeven met mijn mond, en die tekenen en zegelen van brood en wijn, die mensen niet uitvonden, maar God Zelf instelde, verzekeren mij, dat de vergeving der zonden mijn rechtmatig eigendom is als bondeling.

Die verzekering gaat nog een stap verder.

De Catechismus spreekt niet alleen van een "voor mijn ogen zien", maar ook van een mij *meegedeeld* worden van brood en beker. Opdat wij vastelijk zouden geloven, dat wij tot dit Genadeverbond behoren, nam de Here Jezus in Zijn laatste Avondmaal het brood, en *gaf* het Zijn discipelen. De Here Jezus zei niet: er is brood, en zie nu dat ge 't krijgt. Hij biedt het ook aan. Hij dringt aan: toe, neem het nu, want het is zo van harte gegund. Er is geen plaats, waar de neerbuigende liefde Gods zo groot is als aan de Avondmaalstafel. De Here wacht niet, tot wij vragen: geef ons van dat brood. Hij komt ons al tegemoet, en *geeft* het brood. Hij zegt: neem het gerust, het *is* voor u! En dat alles hebben wij niet te danken aan *onze* trouw, maar

aan Zijn hartelijke liefde en trouw jegens ons. Aan de trouw van Zijn Trouwverbond. Dit is de vastheid van ons leven. Het zou alleen dan geen waarde hebben, als iemand zei: ik wil dat Avondmaals-brood niet, ik veracht het! Maar als wij onszelf mishagen over het feit, dat er nog zoveel ellendigheid in ons bevonden wordt, dan roept de Here van de Bondstafel ons toe: Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Here, zo ik lust heb aan de dood van dit Bondskind. Hij wil integendeel ons, onwaardigen, voor waardige medegenoten van de tafel Zijns Zoons Jezus Christus houden. Want daar hangt Zijn naam aan!

Op dit "eerstelijk" volgt nu in dit antwoord nog een "ten andere": "Ten andere, dat Hijzelf mijn ziel met Zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed zo zekerlijk tot het eeuwige leven spijst en laaft, als ik het brood en de drinkbeker des Heren (als zekere waartekenen des lichaams en bloeds van Christus) uit des dienaars hand ontvang en met de mond geniet".

Hier wordt dus van het "eeuwige leven" gesproken, als tweede weldaad die ons, naast de vergeving der zonden, in het Avondmaal wordt verzegeld.

Wij zien niet alleen het brood gebroken worden en de wijn vergoten; het wordt ons ook niet slechts "medegedeeld", maar wij mogen het brood ook *eten* en de wijn *drinken*, en daarvan genieten. Nu, wat wij eten en drinken, wordt een deel van onszelf, het gaat in ons vlees en bloed over, en het wordt er één mee. Waar nu brood en wijn tekenen zijn van het lichaam en bloed van *Christus*, gaat dat leven van Christus als het ware *in* ons over. wij worden zozeer één met Hem, dat we kunnen zeggen: Christus leeft in mij. En dat leven van Christus is het *eeuwige* leven.

Dit antwoord eindigt met het woord: genieten. Wij moeten over dit weeldewoord niet heenlezen. Er staat niet, dat wij dat brood nuttigen, maar dat wij het *genieten*. Wie brood en beker ongelovig aanneemt, eet en drinkt zich de dood, maar voor Gods volk is het een genieting. Het leven der gelovigen is een feest. Want Christus geeft de Zijnen steeds weelde en overdaad.

Zeg niet, 't is niet voor mij, 'k heb veel misdaan,
Zie niet op u, maar wend naar Hem uw ogen,
Hij noodt ook u, Hij zit vol mededogen
Aan Zijnen dis met u als zondaars aan;
Laat slechts uw schuld het rusteloos gemoed
Tot meer geloof en sterker liefde dringen.
Dan wordt uw ziel met hemels brood gevoed
En heil'ge vreugd zal u met kracht omringen.

Vergeving der zonden en het eeuwige leven.

Vergeving van zonden en het eeuwige leven waren, zo leerde ons de eerste vraag en het antwoord, de beide Verbondsweldaden, die in het Avondmaal worden verzegeld. De vergeving der zonden danken wij aan de gemeenschap met de dood van Christus, en het eeuwige leven aan de geloofsgemeenschap met de levende Heiland.

We kunnen dus ook zeggen: de Avondmaalsviering is gemeenschapsoefening met de gekruiste en verhoogde Heiland. De gekruisigde Christus zegt ons, wat Hij *voor* ons deed, en de verhoogde Christus wat Hij *in* ons deed en nog steeds doet. Het kruis van Christus waarborgt ons de rechtvaardigmaking, en de levende Here, Die door Zijn Geest in ons. Zijn lidmaten, woont, de heiligmaking.

Op deze twee feiten gaat de Catechismus nu in de tweede vraag nader in.

Over dat "tot het eeuwige leven spijzen en laven" hebben we slechts terloops gesproken,

maar we krijgen nu gelegenheid, ons daarop nader te bezinnen, als de Catechismus vraagt: "Wat is dat te zeggen, het gekruisigde lichaam van Christus te eten, en Zijn vergoten bloed te drinken". "Het is eerst", zegt de Catechismus, "met een gelovig hart het ganse lijden en sterven van Christus aannemen, en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven te verkrijgen". Het "eten en drinken" aan de Avondmaalstafel wordt hier dus allereerst gezien als een gelovig aanvaarden van Christus' volbrachte werk. Het is een belijdenisacte.

Ik spreek er niet mee uit: die vrome man ben *ik*, dat ik de eer mag genieten, hier te zitten aan Christus' tafel, maar omgekeerd: die goddeloze ben ik, die niet anders gered kan worden dan door Christus' bloed. Maar tegelijk belijd ik er mee: ik behoor bij Christus, en Hij bij mij, want ik mag immers niets aannemen, wat mij niet toekomt. Als ik dat niet geloofde, zou ik het brood en de beker moeten weigeren. En dit te belijden is geen hoogmoed. Zó er nog enige hoogmoedige gedachte in mijn hart mocht wezen, dan wordt die helemaal weggeblazen als ik lees in de Catechismus wat *ik* doe en wat *God* doet bij het Avondmaal.

Wat *ik* doe, is niet mijn vroomheid verkondigen, maar de dood des Heren verkondigen. Ik kom er niet om wat te brengen, maar, zoals de Catechismus zeer juist zegt, om wat te *verkrijgen*. Ik kom niet betuigen, wat de Here aan mij, Zijn trouwe dienstknecht te danken heeft, maar wat ik aan Hem te danken heb. Het enige, maar dan ook noodzakelijke, wat ik te doen heb, is: aannemen, de hand ophouden, verkrijgen!

Christus geeft en breekt het brood — de gelovige neemt en eet.

Christus schenkt de beker, de gelovige drinkt daaruit.

Christus lijdt en de gelovige "geniet"!

Terecht wijst de Catechismus er op, dat de Avondmaalsviering in dit gelovig aannemen en verkrijgen niet opgaat. Er zijn er wel, die bij dat "verkrijgen" willen blijven staan. Het zijn de geestelijke egoïsten en hamsteraars. De mensen, die de ene preek na de andere aanhoren en van het ene Avondmaal in het andere vallen, maar vrijwel precies dezelfde blijven. Ze willen wel veel ontvangen, maar niets doorgeven. Het moet voor dezulken toch wel tot diepe beschaming wezen, als zij nu uit de Catechismus vernemen, dat er nog iets volgt: "*daarbenevens* door de Heilige Geest, die èn in Christus, èn in ons woont, also met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden, dat wij, al is het dat Christus in de hemel is, en wij op aarde zijn, nochtans vlees van Zijn vlees, en been van Zijn gebeente zijn, en dat wij door één Geest (gelijk de leden van één lichaam door één ziel) eeuwiglijk leven en geregeerd worden".

Hier wordt dus van de Avondmaalgangers gezegd, dat ze niet alleen iets ontvangen, maar dat zij door de Heilige Geest geregeerd worden, en dus niet meer door hun eigen lusten en luimen en begeerten. Het staat er wel bijzonder slecht voor met die Avondmaalgangers, bij wie in 't geheel geen verandering te zien is, die even gierig, hatelijk, of driftig blijven als altijd.

Rechte Avondmaalsviering is ook gemeenschap oefenen met de *levende Christus*. En wat er bij het Avondmaal gebeurt, is feitelijk dit: zoals brood en wijn in ons vlees en bloed overgaan, zo stort de verhoogde Heiland Zijn Geest, Zijn kracht en Zijn leven over in ons. Dat gevoelen komt nu ook in ons, hetwelk ook in Christus Jezus was. Zoals de sappen van de wijnstok zich in de ranken persen, zo stroomt het leven van Christus in ons over, en stelt ons in staat vrucht te dragen.

Dit is dan ook eigenlijk de *geloofsversterking* aan het Avondmaal.

Ons geloof heeft namelijk een zware taak. Daar wordt het vermoeid van, en als vermoeiden komen we nu aan het Avondmaal, om van Christus nieuwe kracht te ontvangen en opnieuw

bezield te worden tot de strijd. Hoe minder het geloof doet, hoe minder er behoefte zal zijn aan het Avondmaal — hoe meer het geloof werkt, hoe vuriger de begeerte er naar zal zijn. De tijd tussen het ene en het ander Avondmaal duurt ons dan te lang. Als de gemeente het best vindt, dat er viermaal in het jaar Avondmaal gevierd wordt, en er niet over nadenkt, dat het ook best vaker kon (Christus heeft nooit gezegd dat het maar 4 X per jaar mocht) en zelfs opschrikt, als het al weer zo ver is, dan is dat een bewijs, dat het geloof niet erg werkzaam is, dat het zelfs lui is. Er is zo ontzettend veel te doen voor het geloof, vooral nú. Men moet wel mee worden van het worstelen! En als de gemeente daar ernst mee maakt, dan zal ze vragen aan de kerkeraad, of het voortaan niet om de twee maanden kan, of misschien elke maand. Christus zelf ziet het liefst zo dikwijls als het maar kan.

De vrucht van het Avondmaal.

Wat zal nu de vrucht van het Avondmaal wezen?

Waarom is het te zien, dat wij met een gelovig hart Avondmaal gevierd hebben, en gemeenschap geëend met Christus? Er wordt bij het huisbezoek geïnformeerd naar de vrucht van prediking en Avondmaal. Sommigen zeggen: ja, dat is zo moeilijk te constateren, en anderen: och, dat is zo wat op en neer. Alsof Christus geen overvloed gaf!

En wat die vraag betreft, of die geestelijke groei moeilijk te constateren is, daarop geeft de Catechismus toch wel een ander en duidelijk antwoord.

Ondubbeltzinnig wordt hier getoond, waarin de vruchten van het Avondmaal uitkomen. We lezen nl. vooreerst, dat de Heilige Geest èn in Christus èn in ons woont. Dat is dus de eerste vrucht, dat niet de wereldgeest of welke andere onheilige geesten ook, maar de Geest Gods, d.i. de Geest der liefde, in ons woont.

Vervolgens wordt gezegd, dat wij door die Geest *geregeerd* worden, gelijk het lichaam door de ziel geregeerd wordt. Dat wil niet zeggen, dat er geen zonde meer in ons achtergebleven is, maar dat de *regering* van ons leven berust bij de Heilige Geest.

En eindelijk wordt gezegd, dat wij door het Avondmaal met Zijn (Christus') heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden.

Dat heilig lichaam van Christus is de *kerk* des Heren. Hij is het hoofd; de kerk is het lichaam; ik ben een lid van dat lichaam.

Juist aan het Avondmaal komt de gemeenschap der heiligen zo heerlijk uit. Daar verdwijnen alle rangen en standen. Voor God zijn we als zondaren allen gelijk. De dagloner zit er naast de kapitalist, de geleerde naast de eenvoudige van geest. Aan het Avondmaal zijn we allen één.

Maar hoe staat het, als we van die tafel het gewone leven weer ingaan ?

Ons Avondmaalsformulier is nuchter en levenswijs genoeg om op te merken, dat wij zulks niet alleen met woorden, maar ook met de daad jegens elkander bewijzen! Er zijn in de regel woorden genoeg! Maar de daad? Er is niets dat meer met het Avondmaal vloekt, dan de tweespalt in woord en daad, de Avondmaalsviering en de levenspraktijk van twist en tweedracht. Weet u, wat de oorzaak daarvan is?

Het Avondmaalsformulier zegt: gelijk uit vele beziën samengeperst, één wijn en drank vliet, en uit vele graankorrels één meel gemalen wordt — zo zullen wij ook allen één zijn. Maar weet ge, die korrels moeten eerst *vermalen*, en die druiven eerst *geperst*! *Dat is hel offer!* Door die opoffering van de delen komt het geheel tot stand. Maar dat is nu juist het ongeluk. Wij willen het offer niet. Wij willen ons zelf niet verloochenen. We willen niet vermalen en

geperst worden, en niet de minste wezen. Zolang we dat niet willen, kan er ook geen onderlinge liefde en eenheid zijn. Maar zolang hebben we ook nog nooit recht Avondmaal gevierd, en nog nooit gezien, hoe Christus voor ons vertreden en geperst is!

Het Schriftbewijs.

De Catechismus eindigt met uit de Schrift te bewijzen, waar Christus de gelovigen dit alles beloofd heeft. Het zijn twee citaten uit 1 Corinthe 10 en 11. We zijn daarvan feitelijk gedurig uitgegaan, zodat nu met een enkele opmerking volstaan kan worden.

De eerste is, dat Paulus er aan herinnert, dat de Here Jezus Christus het Avondmaal instelde in de nacht in welke Hij verraden werd. De Heiland heeft dus Zijn uiterste liefde geopenbaard, toen het zwartste verraad, nog wel uit eigen apostelkring, rond Hem heensloop. In die diepe duisternis schittert het licht van Christus' liefde te schoner.

Toen Jezus in die nacht het Avondmaal instelde, zeide Hij: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam. Christus wilde dus niet, dat de Zijnen alleen zouden toezien wat Hij deed met het brood en die wijn, maar dat ze zouden mee-eten en -drinken. De Here duldt dus geen toeschouwers. Wij moeten allen medespelers zijn. Vooral is dat nodig, omdat Paulus de Avondmaalsviering in nauw verband brengt met Christus' wederkomst. Van de Bondsdis gaat de voortdurende roep uit: Hij komt, Hij komt! En hoe verder de historie zich ontwikkelt, hoe meer de tegenstellingen zich gaan toespitsen lussen het teken van het Avondmaal en het teken van de antichrist. En des te moeilijker wordt het "neutraal" te blijven, indien dat althans ooit mogelijk geweest is!

Hef u, mijn ziel, eerbiedig hemelwaarts,
Daar leeft de Heer, Wiens Avondmaal wij vieren.
Laat ootmoed, laat geloof uw hart versieren,
Dan wordt berouw aan stille vreugd gepaard.
Bewonder Hem, die Zijn verborgenheid
Aan Zijn gemeente liefd'rijk wil ontdekken,
Die voor de Zijnen deze dis bereidt,
En ieder wil door liefde tot Zich trekken.

ZONDAG 29

Vraag 78.

Wordt dan uit brood en wijn het wezenlijk lichaam en bloed van Christus?

Antwoord:

Neen^a; maar gelijk het water in den Doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt, noch de afwassing der zonden zelve is (waarvan het alleen een Goddelijk waarteken en verzekering is)^b, also wordt ook het brood in het Avondmaal niet het lichaam van Christus zelf^c, hoewel het naar den aard en eigenschap der Sacramenten^d het lichaam van Christus Jezus genaamd wordt.

^a Mt 26:29,

^b Eph 5:26; Tit 3:5,

^c 1Co 10:16; 1Co 11:26,

^d Ge 17:10,11; Ex 12:11,13; Ex 13:9; 1Pe 3:21; 1Co 10:3,4.

Vraag 79.

Waarom noemt dan Christus het brood Zijn lichaam en den drinkbeker Zijn bloed, of het Nieuwe Testament in Zijn bloed, en Paulus de gemeenschap des lichaams en bloeds van Christus?

Antwoord:

Christus spreekt also niet zonder grote oorzaak; namelijk niet alleen om ons daarmede te leren, dat, gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, also ook Zijn gekruisigd lichaam en Zijn vergoten bloed de waarachtige spijs en drank zijn, waardoor onze zielen ten eeuwigen leven gevoed worden^a; maar veelmeer om ons door deze zichtbare tekenen en panden te verzekeren dat wij zo waarachtiglijk Zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden, als wij deze heilige waartekenen met den lichamelijken mond tot Zijn gedachtenis ontvangen^b; en dat al Zijn lijden en gehoorzaamheid zo zekerlijk onze eigene is, als hadden wij zelve in onzen eigen persoon alles geleden en Gode voor onze zonden genoeg gedaan.

^a Jo 6:55,

^b 1Co 10:16.

Noodzakelijke herinnering.

In Zondag 29 wordt nogmaals in den brede over het Avondmaal gesproken, en in Zondag 30 voor de derde keer. Gelet op de tijd, waarin de Catechismus werd opgesteld, is dit zeer begrijpelijk, want in de tijd van de Reformatie was het Avondmaal één van de meest brandende kwesties. Als er nu een Catechismus werd geschreven, gesteld, dat de kerk daar de geestelijke kracht toe bezat, zou een en ander wel wat korter uitvallen. Het is de vraag, of het beter zou worden. Intussen geloof ik, dat we met ons oordeel van "al te breedsprakig" en "uit de tijd" een beetje voorzichtig moeten wezen. Dit telkens weer terugkomen op het Avondmaal kan voor onze ingezonken tijd buitengewoon nuttig zijn. Als noodzakelijke

herinnering. We worden er op deze manier gedurig weer vóór geplaatst. Want het is nu dikwijls zó, dat we de volgende week nauwelijks meer weten, dat we de vorige Zondag Avondmaal gevierd hebben. Ja, we herinneren ons nog wel, dat het die Avondmaalszondag anders was dan anders. Er werd niet gepreekt, we kwamen vervelend laat thuis, en de kinderen konden niet mee naar de kerk.... het Avondmaal is immers alleen voor grote mensen! Voor de rest ligt alles in een wazig verleden, en de glans van de gemeenschap met Christus ligt allang niet meer in onze ogen, zo ze erin geweest is!

Zijn we door de laatste Avondmaalsviering geloviger, sterkere mensen geworden, of is er niets veranderd, en is alles bij het oude gebleven? Nee, dat laatste kan ook weer niet, want er gaat van Woord en sacrament altijd iets uit, is het niet ten goede, dan ten kwade. We worden er beter of minder van! *Zingen* we nu alleen maar, dat we van kracht tot kracht steeds voortgaan, of is dat werkelijk zo? We moeten toch wel goed beseffen, dat wij de krachten, die Christus schonk in het Avondmaal, ook hebben te *gebruiken*, door te worstelen tegen de zonde, en tegen alles wat ons naar beneden halen wil. Niet om de drie maanden, maar elke dag en elk uur. Het is een strijd op leven en dood. Het leven is geen pleziervaart, het dagelijkse leven niet, en het geestelijke leven nog minder! Alle krachten moeten ingespannen om bij Christus te blijven. Ik ben daarom blij, dat in deze Zondag het Avondmaal nog eens weer aan de orde gesteld wordt, want dat kan er ons voor bewaren, dat de vele Avondmaalsvieringen aan ons voorbijgaan als schepen in de nacht; dat wij ons integendeel er voortdurend weer op bezinnen, hoe wij tegenover het Avondmaal, en daarin tegenover de Here staan.

De tegenwoordigheid van Christus.

Allereerst wordt nu de zeer belangrijke vraag onder ogen gezien, op welke wijze Christus Zelf bij het Avondmaal tegenwoordig is. De werkelijke tegenwoordigheid van Christus bij dit sacrament meent de roomse kerk alleen maar te kunnen handhaven door de eerste vraag: "Wordt dan uit brood en wijn het wezenlijke lichaam en bloed van Christus", bevestigend te beantwoorden. Als door een wonder *verandert* het brood in het lichaam, en *verandert* de wijn in het bloed van Christus. Men kan zich Christus' tegenwoordigheid niet anders dan stoffelijk voorstellen, en wil de Here kunnen aanraken, zoals Maria Jezus na Zijn opstanding bij zich wilde houden. En ook Luther zuiverde deze roomse zuurdesem niet geheel uit, want hij leerde, dat Christus onder de tekenen van brood en wijn aanwezig was "zoals het vuur het ijzer doorgloeit". Beiden was het er natuurlijk om te doen, de tegenwoordigheid van en de gemeenschap met Christus met klem te handhaven, maar ze zochten dat in de verkeerde richting, zó namelijk, dat Christus lichamelijk tot *ons* moest afdalen, inplaats dat, zoals het Avondmaalsformulier zegt, "wij onze harten opwaarts in de hemel verheffen, waar Christus is".

De Catechismus wijst deze voorstelling als volgt af: "Neen, maar gelijk het water in de Doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt, noch de afwassing der zonde zelve is (waarvan het alleen een goddelijk waarteken en verzegeling is), also wordt ook het brood in het Avondmaal niet het lichaam van Christus, hoewel het naar de aard en eigenschap der sacramenten het lichaam van Christus *genaamd* wordt".

De Catechismus wijst er dus allereerst op, dat deze dwaling in dezelfde lijn ligt als die bij de *Doop*, waar men ook meende, dat het *Doopwater* de afwassing der zonden zelf was, en dus aan het *water* de kracht toekende, die alleen aan het *bloed* van Christus toekwam, een opvatting, die leidde tot veruitwendiging van de Doop, en wat *dit* sacrament betreft tot een verering van de hostie (het in Christus' lichaam veranderde brood), wat de Catechismus straks een "vervloekte afgoderij" zal noemen.

Dit alles moest dus wel met een krachtig "neen" worden afgewezen.

Zoals het water van de Doop alleen de vergeving der zonden betekende (afbeeldde) en verzekerde, zó dienen brood en wijn in het Avondmaal alleen om de weldaden van vergeving der zonden en het eeuwige leven af te beelden en te verzekeren. De Catechismus voegt er nog aan toe, dat het brood alleen naar de aard en de eigenschap der sacramenten het lichaam van Christus *genaamd* wordt. Hij wil daarmee zeggen, dat, als Jezus verklaart van het gebroken brood: dit is *Mijn* lichaam, dit dan figuurlijke, sacramentele taal is. Als ik wijzende op een portret zeg: dat is die en die, dan begrijpt ieder wel, dat het die persoon *zelf* niet is.

Tot zover de Catechismus hierover.

Dit is alles duidelijk en klaar, en daar hoeft dus geen woord meer bij.

Intussen — en daar lette men wel op — wordt door deze afwijzing geen ogenblik de wezenlijke tegenwoordigheid van Christus bij het Avondmaal ontkend!

In de tijd der Reformatie, toen zoveel godsdienstgesprekken gehouden zijn over dit onderwerp, bestond daarover tussen gereformeerden, luthersen en roomsen dan ook niet het minste verschil. *Dat* Christus bij het Avondmaal tegenwoordig was, stemden allen volmondig toe. Men ging echter uiteen bij de vraag: *hoe* die tegenwoordigheid van Christus zich manifesteerde. Daarvan nu zegt de Schrift, dat Christus wel degelijk tegenwoordig is, maar niet lichamelijk, doch geestelijk. Niet zichtbaar, maar onzichtbaar. Niettemin wezenlijk en werkelijk.... engelen en duivelen zien we ook niet, maar daarom *zijn* ze er toch wel!

Die "geestelijke tegenwoordigheid" moeten we dus niet vervlakken tot een tegenwoordigheid in onze gedachten of verbeelding. Hij is niet zo tegenwoordig als een mens met z'n gedachten ergens anders, heel ver weg, vertoeven kan. Maar Hij is wezenlijk, krachtdadig tegenwoordig, laat mij 't zo zeggen: Hij laat zich aan het Avondmaal vertegenwoordigen door de Heilige Geest. In de Heilige Geest is Christus werkzaam present. Door die Geest schenkt Hij Zichzelf en al het Zijne weg aan de gelovigen. Door die Geest stort Hij nieuwe levenskracht in ons uit. Door die Geest vertroost of verhardt Hij de harten — al naar men gelovig of ongelovig aanzit: waarlijk de Here is aan deze plaats!

Deze dingen mogen wij vooral niet vergeten.

Anders wordt ons Avondmaal een *Avondmaal zonder Christus*, een plat-menselijk gedoe, precies even verfoeilijk als de "vervloekte afgoderij" van Rome, maar dan net andersom. Luther noemde de roomse mis een "tremendum mysterium", een mysterie om van te huiveren, maar *dit* kunnen en mogen wij bij het Avondmaal toch ook niet missen, dat wij Christus Zelf zien, dat er een huivering, een golf van ontroering gaat door de rijen: hier is God Zelf!

Zoals wanneer er een elektrische vonk van enthousiasme door de schare gaat, als de koningin komt. Welk een rilling van genot: gezegend is de grote Koning, Die tot ons komt in 's Heren naam. Hij rijdt niet maar in gala voorbij, zodat ik slechts een schim van Hem bespeur. Hij staat aan de tafel als Gastheer. Hij buigt Zich tot mij neer. Hij richt de tafel toe voor mijn aangezicht tegenover mijn wederpartijders. Hij zalft mijn hoofd met olie, mijn beker is overvloeiende. Hij geeft mij van Zijn gekruisigde lichaam te eten, en van Zijn vergoten bloed te drinken.

Dit vergeet men z'n leven lang niet meer.

Zó hebben wij Christus' tegenwoordigheid bij het Avondmaal te zien!

Die tegenwoordigheid van Christus kan *tweeërlei uitwerking* hebben. Voor hen, die zich als zondaren overgeven aan de genade des Heren, is ze tot heil. Nee, niet steeds zo, dat we dat

ogenblikkelijk merken. Het Avondmaal is een maaltijd, en werkt dus ook op onze ziel als de spijs op het lichaam, of als een medicijn op de ziekte. . . . eerst later merkt men, hoe goed het gedaan heeft.

Het kan evenwel ook anders.

Als men tot het Avondmaal nadert, ik zeg niet als zondaar, want dat zijn we allemaal, maar met onbeleden en onbestreden zonden, dan brengt dat vloek in plaats van zegen. In de tegenwoordigheid Gods te zijn is heerlijk, maar het kan gevaarlijk worden ook — onze God is een verterend vuur!

Laat ons van de tegenwoordigheid van Christus aan het Avondmaal steeds diep doordrongen zijn! Uit brood en wijn worden niet het lichaam en bloed van Christus, maar van de Avondmaalstafel klinkt het niettemin: hier woont Hijzelf! Als we dat doen, zal er eerbied zijn bij de Avondmaalsviering.

De roepstem van Christus in het Avondmaal.

Als dan de roomse en lutherse opvatting moet worden afgewezen, mag met recht gevraagd worden: "Waarom noemt dan Christus het brood *Zijn lichaam* en de drinkbeker *Zijn bloed* of *het Nieuwe Testament in Zijn bloed* en Paulus *de gemeenschap des lichaams en bloeds van Christus*?"

Waarom dus deze sterke uitdrukkingen?

Het antwoord luidt, dat Christus alzo niet zonder grote oorzaak spreekt, dat Hij Zich dus welbewust en opzettelijk zo kras uitlaat, omdat Hij daarmee tweeërlei beoogt, en dat volgt dan in een "niet alleen", en een "maar veel meer". Niet alleen om ons daardoor iets te *leren*, maar veel meer om ons daardoor te *verzekeren*.

Het Avondmaal is *teken*, aanschouwelijk onderwijs, en die heilige teken-spraak dient om ons iets te *leren*, om ons de belofte van het evangelie beter te doen verstaan.

Dat onderwijs houdt in, dat "gelijk als brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, alzo ook Zijn gekruisigd lichaam en Zijn vergoten bloed de waarachtige spijs en drank zijn, waardoor onze zielen ton eeuwigen leven gevoed worden".

Het Avondmaal is ook *zegel*, en dient "om ons door deze zichtbare tekenen en panden te verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk Zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden, als wij deze heilige waartekenen met de lichamelijke mond tot Zijn gedachtenis ontvangen, en dat al Zijn lijden en gehoorzaamheid zo zekerlijk onze eigene zijn, als hadden wijzelf in onze eigen persoon alles geleden en Gode voor onze zonden genoeg gedaan".

Dit laatste blijve nu voorlopig even rusten, en we gaan nu eerst eens horen, welke grote levensles er ligt in de tekenen van het Avondmaal, d.i. welke *roepstem* daarin tot ons uitgaat.

Christus spreekt alzo niet zonder oorzaak, namelijk om ons daarmee te *leren*.

Als Christus Zijn mond opendoet om ons iets te leren, dan is daarvoor steeds grote oorzaak. Hij spreekt tot ons op velerlei wijze. Hij spreekt door Zijn Woord. Hij spreekt ook in de sprakeloze taal van het gebroken brood en de vergoten wijn. En wat zegt Hij daarmee? Dit: "dat gelijk als het brood en wijn dit *tijdelijke leven* onderhouden, *alzo* Zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed de *waarachtige* spijs en drank zijn, waardoor onze *zielen* ten eeuwige leven gevoed worden".

Dat komt dus hierop neer: bedenk, dat ge niet alleen een *lichaam* hebt, dat gevoed en gekleed

moet worden, maar ook een *ziel*, een onsterfelijke ziel, die ten eeuwige leven gevoed moet worden, zal ze niet in de eeuwige dood ondergaan.

Wat doen wij niet allemaal tot onderhoud en bewaring van ons tijdelijk leven. Al wat de mens heeft, zal hij geven voor zijn leven. Al ons zinnen is daarop gericht. Onze dagelijkse gesprekken en zorgen cirkelen om spijs en drank. De deviezenpositie is veel belangrijker dan een Avondmaalsviering. Het gaat om ons leven en nog eens om ons leven. En de ziel? En de vragen van het eeuwige leven? Och, daar is immers nauwelijks tijd voor!

En nu komt tot ons de roepstem der eeuwige liefde: Ik ben de eeuwige dood ingegaan, om u het eeuwige leven te geven. Zie hier Mijn gekruisigd lichaam en Mijn vergoten bloed. Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij gij het vlees van de Zoon des mensen eet, en Zijn bloed drinkt, zo hebt ge geen leven in uzelf.

Jezus roept: Ik ben het brood des levens. Ik ben broodnodig. Ja, nodiger dan brood, want de ziel is meer dan het lichaam, en het eeuwige leven belangrijker dan het tijdelijke leven!

Deze roepstem gaat uit tot *ons*, d.w.z. de gemeente des Heren.

Daar horen onze kinderen ook bij, en zij moeten dus ook de roepstem des Heren in het Avondmaal verstaan. Het is nogal eens gewoonte, dat de kinderen thuisgelaten worden als het Avondmaal gevierd wordt. We vergeten daarbij blijkbaar, dat het Avondmaal de dis des *Verbonds* is, dat bestaat uit geslachten en gezinnen, en waartoe dus ook de *kinderen* behoren.

Het was reeds een inzetting in Israël, dat de kinderen bij de ceremoniën van het Pascha zouden vragen: Vader, wat is dit, wat betekent dit? En dan vertelde vader van die glorieuze uittocht uit Egypte, en hoe de verderf-engel de huizen voorbijging, aan welker deurposten het bloed gestreken was.

Zo nemen nu de vaders en moeders hun kinderen ook mee naar de kerk als het Avondmaal bediend wordt, en thuisgekomen vertellen zij hun, wat dit allemaal betekent, *ook al vragen zij daar niet naar*. Zij zullen zeggen: zie, dat is nu precies zo, als met het Pascha in Israël, toen de Here zeide: als Ik het bloed zie, zal Ik voorbijgaan! Dat brood en die wijn zijn het teken van het bloed van Jezus, voor ons aan het kruis vergoten, kinderen, wij moeten allemaal schuilen achter het verzoenende bloed van Christus, opdat wij niet omkomen, zoals de Egyptenaren in die vreselijke nacht. Vader kan wel zorgen voor jullie brood voor dit tijdelijke leven, maar de Here Jezus zegt: Ik ben *het* brood des levens, wie in Mij gelooft zal nimmermeer hongeren.

Christus schenkt evenwel niet alleen leven, maar ook *overvloed*.

Ik herinner hier nog even aan dat woordje "genieten" uit Zondag 28. Dat is een weeldewoord. Het doet denken aan een feest. We krijgen elke dag ons dagelijks brood, maar 's Zondags is er wat extra's, daar genieten we van! Laten we nu zeggen, dat we in 't gewone dagelijkse leven uit Hem *leven*, dan is het Avondmaal een feestdis. Maar nu dient het Avondmaal, om ons gewone leven steeds hoger op te voeren, het te maken tot een gedurig feest, en dat wij ons in Hem verblijden. Christus is ons *brood*. Hij is ook ons *feest*. Hij is ons dagelijks voedsel, maar tevens de wijn, die het hart des mensen verheugt. Hoe lieflijk, hoe vol *heilgenot*, o Heer der legerscharen God, zijn mij Uw huis- en tempelzangen!

De verzekering van Christus in het Avondmaal.

Daar het Avondmaal niet alleen teken is, maar ook zegel, wil Christus ons daarin iets leren, maar ons ook iets verzekeren.

Deze verzekering is feitelijk een tweevoudige, zegt de Catechismus. Zij is in de eerste plaats

een *onderwerpelijke verzekering* van mijn eenheid, mijn mystieke gemeenschap met Christus, en dit wordt uitgedrukt in de woorden: "om ons door deze zichtbare tekenen en panden te verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk Zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes *deelachtig worden*, als wij deze heilige waartekenen met de lichamelijke mond tot Zijn gedachtenis ontvangen".

Daar spreken we straks nog apart over.

Maar die verzekering is in de tweede plaats een *voorwerpelijke verzekering* van de vergeving der zonden. Wij gedenken aan het Avondmaal niet *onze* trouw, maar de Here roept *Zijn* trouw over ons uit. Hij zegt ons, dat Hij met heilige eden aan Zichzelf, aan Zijn gegeven Woord verplicht is Zijn geloften gestand te doen, zo waar als dat brood in onze hand gelegd, en met de mond genuttigd wordt.

Dit komt uit in de slotwoorden: "en dat al Zijn lijden en gehoorzaamheid zo zekerlijk onze eigene is, als hadden wij zelf in onze eigen persoon alles geleden, en Gode voor onze zonden genoeg gedaan".

Reeds in het *evangelie* is ons gepredikt, dat Christus' lijden en sterven en gehoorzaamheid ons wordt *toegerekend* als wij in Hem geloven. Het is een volkomen uitwisseling. Wij hebben zo volledig kwijtschelding van straf, als hadden wij in eigen persoon alle straf geleden, en Gode voor onze zonden genoeg gedaan.

Aan deze prediking wordt nu in het Avondmaal het zegel gehecht. Voor iedere gelovige *persoonlijk*.

"Zo dikwijls als *gij* van dit brood eet, en van deze beker drinkt, zult gij daardoor, als door een gewisse gedachtenis en pand, vermaand en verzekerd worden van deze Mijn hartelijke liefde en trouw *jegens* u, dat Ik voor u (daar gij anders de eeuwige dood hadt moeten sterven) Mijn lichaam aan het hout des kruises in de dood geve, en Mijn bloed vergiete, en uw hongerige en dorstige zielen met dit Mijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven spijze en lave, even zeker, als een iegelijk dit brood voor zijn ogen gebroken, en deze beker hem gegeven wordt, en gij die tot Mijn gedachtenis met uw mond eet en drinkt".

Dat Christus mij brood en beker in de hand geeft, is Zijn handslag op het Verbond. Het sacrament is niet ijdel en ledig, om mij te bedriegen. En deze krachtige verzekering hebben wij zeer nodig.

Wij *geloven* de vergeving der zonden, maar al is de straf weggenomen, de strafwaardigheid toch niet, en daarom moet ons telkens weer gezegd en verzegeld worden: ga heen in vrede, uw zonden zijn u vergeven. Ons geloof kan geen ogenblik in zichzelf bestaan. Als de radiouitzending onderbroken wordt, zwijgt uw 'toestel, het kan alleen spreken als er uitgezonden wordt. En alleen als God Zijn genade telkens weer *uitzendt* in Woord en sacrament, kunnen wij belijden: ik heb geloofd, daarom heb ik *gesproken*.

In de tekenen van brood en wijn, d.i. *de kruisdood*, wordt ons getoond, wat onze zonde waard is, hoe ontzettend de schuld is: de bezoldiging der zonde is de dood! Maar in die tekenen wordt ons tegelijk getoond de *afbetaling* van die schuld. God zegt nu niet meer: dit zijt gij Mij schuldig, maar: dit het Ik betalen voor u. . . . als hadden wij in eigen persoon geleden en Gode voor onze zonden genoeg gedaan!

Dit vraagt nu niets anders van ons dan kinderlijk geloof.

We moeten nu niet langer willen afbetalen.... onze gerechtigheid verbrandt in het gericht, maar Christus' gerechtigheid alleen houdt het uit. Wij komen niet tot het Avondmaal om daarmee te betuigen dat wij *in onszelf* volkomen en rechtvaardig zijn, maar integendeel, dat

wij midden in de dood liggen. Maar nochtans, desniettemeenstaande, zullen wij gewis en zeker zijn, dat geen zonde, noch zwakheid, die nog (tegen onze wil) in ons overgebleven is, ons kan hinderen, dat ons God niet in genade zou aannemen, en also deze hemelse spijs en drank waardig en deelachtig maken.

De gemeenschap met Christus in het Avondmaal.

In Zondag 28 was gevraagd, hoe wij in het Avondmaal verzekerd werden aan Christus en al Zijn goed gemeenschap te hebben. Daar ging dus de persoonlijke gemeenschap met Christus *voorop*, en daarna volgde het deelhebben aan Zijn goederen. Dat is ook de juiste volgorde. Er worden soms huwelijken uit berekening gesloten, om het geld, maar wie met Christus contact zoekt om Zijn gaven, komt bedrogen uit. Christus Zelf moet ons het één en het al zijn, de eerste en de laatste. Dan volgen ook Zijn weldaden, maar daar gaat het niet in de eerste plaats om. 't Gaat om Hem! Er kan m.a.w. geen gemeenschap zijn aan Christus' kruisverdienste, als er niet eerst gemeenschap met Christus Zelf is. Van geloofsgemeenschap kan geen sprake zijn, als er geen levensgemeenschap is. Die levensgemeenschap stelt de Catechismus dan ook in deze vraag voorop.

Ik heb hier eerst gesproken over het deelhebben aan de gave van Christus in de vergeving der zonden, niet omdat dat van 't meeste belang was, maar omdat ik, evenals op de bruiloft te Kana, de goede wijn voor het laatst wilde bewaren. Dat is dus de levensgemeenschap met Christus.

Wat de Catechismus noemt: dat wij waarachtiglijk Zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden.

Christus laat ons de tekenen van brood en wijn niet alleen *zien*, maar Hij geeft ze ook te eten en te drinken. En zoals brood en wijn nu in ons lichaam overgaan, daar één mee worden, zo worden wij ook één plant met Hem. Zoals het leven van het ongeboren kind wel een ander leven is, maar toch één is met dat van de moeder. Het leven der moeder gaat gedurig in dat van het kind over. Zo gaat, door de werking van de Heilige Geest, het leven van Christus in mij over.... Christus leeft in mij!

Deze gemeenschap is een gemeenschap met de *ganse* Christus. Wij worden daardoor niet alleen, zoals Petrus zich heel sterk uitdrukt, der *goddelijke* natuur deelachtig, maar het is ook een gemeenschap met Zijn "lichaam en bloed". Zijn *menselijke* natuur. We treden er ook door in gemeenschap met Zijn *lijden*. We ervaren: ze hebben Mij gehaat, ze zullen ook u haten!

Omgekeerd is de gemeenschap, die Christus met *ons* oefent, ook een gemeenschap met de *ganse mens*. Het is niet alleen de gevoelige stemming, waartoe wij opgewekt worden aan het Avondmaal, maar Zijn levenskracht doordringt *heel ons leven*. Hoofd, hart en hand worden Hem gewijd!

Het is in de eerste plaats een instorten van nieuwe kracht in ons, zwakke mensen. We kunnen nu weer verder. We zijn weer bekwaam om de goede strijd te strijden.

Maar het is ook een ingieten van nieuw *leven*. Zijn leven gaat in ons over. Wij hebben de zin van Christus. Hij krijgt in ons een gestalte. Hij zet Zijn leven in goedheid en liefde en vergevingsgezindheid op de aarde in de Zijnen voort. . . . Dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was.

Het is eindelijk ook een gemeenschap met onze medegelovigen: de gemeenschap der heiligen. Want Zijn *lichaam*, waarmee we in nauwer contact komen door het Avondmaal, is immers de *kerk*.

Zo is het Avondmaal de vervulling van de Doop.

Worden we door de Doop Christus ingelijfd, door het Avondmaal wassen we op in de genade van onze Here Jezus Christus. We worden steeds meer één met Hem, gelijk het brood één wordt met de genieter.

Laat m' in U blijven, groeien, bloeien,
O, Heiland, Die de wijnstok zijt!
Uw kracht moet in mij overvloeien,
Of 'k ben een wis verderf gewijd;
Doorstroom, beziel en zegen mij,
Opdat ik waarlijk vruchtbaar zij.

ZONDAG 30

Vraag 80.

Wat onderscheid is er tussen het Avondmaal des Heeren en de paapse Mis?

Antwoord:

Het Avondmaal des Heeren betuigt ons dat wij volkomen vergeving van al onze zonden hebben door de enige offerande van Jezus Christus, die Hij Zelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft^a, en dat wij door den Heiligen Geest Christus worden ingelijfd^b, Die nu naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde maar in den hemel is, ter rechterhand Gods Zijns Vaders^c, en daar van ons wil aangebeden zijn^d. Maar de Mis leert dat de levenden en de doden niet door het lijden van Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hen van de mispriesters geofferd worde, en dat Christus lichamenlijk onder de gestalte des broods en wijns is, en daarom ook daarin moet aangebeden worden. En also is de Mis in den grond anders niet, dan een verloochening der enige offerande en des lijdens van Jezus Christus, en een vervloekte afgoderij^e.

^a Heb 10: 10,12; Heb 7: 26,27; Heb 9: 12,25; Joh 19: 30; Mt 26: 28; Lu 22: 19,

^b 1Co 10: 16,17; 1Co 6: 17,

^c Joh 20: 17; Col 3: 1; Heb 1: 3; Heb 8: 1,

^d Mt 6: 20,21; Joh 4: 21; Lu 24: 52; Han 7: 55; Col 3: 1; Php 3: 20; 1Th 1: 10,

^e Heb 9: 26; Heb 10: 12,14.

Vraag 81.

Voor wie is het Avondmaal des Heeren ingesteld?

Antwoord:

Voor degenen, die zichzelf vanwege hun zonden mishagen, en nochtans vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid met Zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren hoe langer hoe meer hun geloof te sterken en hun leven te beteren. Maar de hypocrieten en die zich niet met waren harte tot God bekeren, die eten en drinken zichzelf een oordeel^a.

^a 1Co 11: 28+ 1Co 10: 19-22.

Vraag 82.

Zal men ook diegenen tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun belijdenis en hun leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen?

Antwoord:

Neen; want also wordt het verbond Gods ontheiligd, en Zijn toorn over de ganse gemeente verwekt^a. Daarom is de Christelijke Kerk schuldig, naar de ordening van Christus en Zijn apostelen, zulken, totdat zij betering huns levens bewijzen, door de sleutelen des hemelrijks uit te sluiten.

^a 1Co 11: 20,34; Jes 1: 11; Jes 66: 3; Jer 7: 21; Ps 50: 16.

Het Avondmaal des Heren en de paapse mis.

De Catechismus oefent een onbarmhartige critiek op datgene, wat juist de glorie en het glanspunt is van heel de roomse eredienst: de mis, en noemt datgene, waarmee men God op het schoonst te dienen waant, een verloochening van Christus en een vervloekte afgoderij. Als een roomse dit hoort, zal hij met een medelijdend schouderophalen zeggen: Och, dat zegt ge, omdat ge 't niet begrijpt — als buitenstaanders begrijpt ge niets van de diepe zin, die er achter schuilt! Dit is mogelijk. Maar de Reformatoren, die de Catechismus hebben opgesteld, wisten het *wel*; zij waren bij de leerstellingen van de roomse kerk groot geworden, en hadden die vroeger zelf ook omhelsd en liefgehad. Maar toen de Here hun ogen opende voor de voosheid van dit alles, hebben ze het niet alleen in gehoorzaamheid losgelaten, maar ook verfoeid. Nu valt het terecht op, dat de opstellers van de Catechismus niet in de geest van het antipapisme hun kracht gezocht hebben in het hakken en houwen op Rome. Ze wisten te goed, dat men van negatie alleen niet leven kan, en dat de muren van Jericho niet vallen door de kracht van houwelen, maar door de kracht van het geloof. Zondag 30 geeft daar een staaltje van.

Daar wordt niet maar afgebroken, maar allereerst opgebouwd. De eerste vraag en het antwoord geven een positieve uiteenzetting van wat het Avondmaal des Heren betuigt, en als vanzelf gaat dan tegenover de glans van het Avondmaal des Heren de caricatuur van Rome — een caricatuur die ook in ons hart schuilt — als een schim verbleken.

Op *drie* punten wordt dit nader aangetoond.

Op de vraag toch: "Wat onderscheid is er tussen het Avondmaal des Heren en de paapse mis", worden drie verschilpunten naar voren gebracht, die betrekking hebben op de *verzoening door Christus, de gemeenschap met Christus, en de hulde, die aan Christus dient gebracht*.

Wat in de eerste plaats *de verzoening door Christus* betreft, wordt het volgende beleden: "Het Avondmaal des Heren betuigt ons, dat wij volkomen vergeving van alle onze zonden hebben door de enige offerande van Jezus Christus, die Hij Zelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft".

Deze inzet klinkt als een lied.

Het is de blijde zang, die onze verlossing meldt.

Het is geen *halve*, maar een *volkomen* vergeving, zo heet het, en dan niet maar van *enkele*, maar van *alle* onze zonden, ook de allerzwaarste.

Hoe zwaar, hoe menigmaal wij ook Zijn wetten schonden, Hij straft ons, maar naar onze zonden niet!

Dit alles geschiedt, zo vernemen wij verder, niet *om* wat wij doen, ook niet *om* ons geloof, onze trouw, ons gebed, de diepte van ons berouw, maar "door de enige offerande van Jezus Christus, die Hij Zelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft" — *dit* is de enige grond voor onze zaligheid!

Dit *betuigt* het Avondmaal des Heren.

Dat is meer dan een *betogen* — het is met klem en nadruk verkondigen : *alleen* het sterven van Christus is uw leven. En daarin ligt uw leven ook gewaarborgd. Zo zeker, als ge het brood gezien, getast en geproefd hebt. Elke vergissing is ten enenmale uitgesloten.

Hoe armelijk staat daartegenover de caricatuur, die de mens van het Avondmaal des Heren gemaakt heeft!.... "maar de *mis* leert dat de levenden en de doden niet door het lijden van

Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hen van de mispriesters geofferd worde".

Het volbrachte werk van Christus is dus *niet* voldoende! Zelfs de doden hebben nog geen rust! Eerst moet het werk van Christus *aangevuld* worden. Door de mispriester! De *mens* moet er eerst nog tussen komen!

De kerk — de heilige Moeder der gelovigen — zo beweert men van die zijde, brengt door het wonder van de mis Christus telkens opnieuw ter wereld, en door het brengen van het onbloedige misoffer wordt het bloedig offer van Christus door de kerk aangevuld ten behoeve van levenden en doden.

Daar geloven wij natuurlijk niets van!

Maar zijn we er nu wel zo zeker van, dat er totaal niets van deze roomse zuurdesem in ons overgebleven is? Denken we niet vaak, dat Christus' werk toch eigenlijk nog moet worden *aangevuld*, dat *ik*, de *mens*, er nog aan te pas moet komen? Wij moeten toch ook wat doen?

Ik hoor jonge mensen nogal eens zeggen: vóór we toegang vragen tot het Avondmaal, moeten wij eerst *beter* worden! Zie, daar hebt ge 't! Christus halverwege tegemoet lopen! Niet tot Hem komen, zoals we zijn, als zondaren, maar zoals we eigenlijk *behoren* te zijn! En laat ons bij al dit pogen *om* Christus' werk aan te vullen, het harde woord van de Catechismus in onze oren laten klinken: het is "in de grond anders niet dan een verloochening der enige offerande en des lijdens van Jezus Christus, en een vervloekte afgoderij".

Ik kom nu aan het tweede geschilpunt: *de gemeenschap met Christus*.

De positieve uiteenzetting van wat het Avondmaal des Heren betuigt, gaat namelijk aldus verder: "en dat wij door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd, Die nu naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde, maar in de hemel is, ter rechterhand Gods, Zijns Vaders".

Ziedaar de gemeenschap met Christus in het Avondmaal.

Daar is bij de vorige Zondagen al voldoende van gezegd. We recapituleren slechts: zoals het brood één wordt met de eter, zo vloeit het leven van Christus in ons over, en wij worden zodoende in staat gesteld, Zijn beeld weer te vertonen. Het is een zuiver geestelijke gemeenschap, die door de Heilige Geest wordt tot stand gebracht, en die ons één met Christus doet zijn, Christus *inlijft*, zoals de Catechismus zegt, niet voor de eerste maal, want dat geschiedde reeds bij de Doop, maar zo, dat wij nu groeien kunnen en vrucht dragen, zoals de ranken, die hun sappen putten uit de wijnstok.

De Catechismus voegt er in dit verband nog aan toe, dat die Christus, met Wie wij in gemeenschap staan, naar Zijn menselijke natuur niet op de aarde, maar in de hemel is, ter rechterhand Gods, Zijns Vaders.

Dit is geen overbodige aanvulling, geen poging om de zin wat mooier te maken, zoals dominees in hun preken en gebeden plegen te doen, maar het typeert de gemeenschap met Christus nader als een zuiver geestelijke gemeenschap, wat het Avondmaalsformulier zo zegt: dat wij onze harten opwaarts in de hemel verheffen, waar Christus is, en niet aan de uitwendige tekenen van brood en wijn blijven hangen.

Hierteenover staat weer de caricatuur van de roomse kerk.

De mis leert "dat Christus lichamelijk onder de gestalte des broods en wijns is", het is een plomp en platvloers neerhalen van Christus uit de hemel; men zoekt het in het grof-zinnelijke, het zichtbaar-uitwendige, zoals heel de roomse eredienst uitwendig en zinnelijk is, een dienst van pracht en praal, van vormen en uiterlijkheden, van onbegrepen ceremonie en

opgedreunde gebeden.

Maar andermaal stel ik de vraag: lopen wij ook dit gevaar niet van veruitwendiging? Blijven we niet bij de uiterlijke vormen staan, en vergeten we niet onze harten opwaarts in de hemel te verheffen?

En weer klinkt het ons uit de Catechismus tegen: anders niet, dan een verloochening van Christus, en een vervloekte afgoderij!

Ik kom nu op het derde: *de hulde, die aan Christus dient gebracht.*

De mis leert, "dat Christus lichamelijk in de gestalte des broods en wijns is, *en daarom ook daarin moet aangebeden worden*". Zodra de priester zijn machtswoord gesproken heeft, verandert de ouwel in Christus Zelf, en gaat men knielen om stof te aanbidden.... de Catechismus gruwt ervan: vervloekte afgoderij!

Daartegenover wordt beleden, dat het Avondmaal betuigt, dat Christus in de hemel is, ter rechterhand Gods Zijns Vaders, *en daar van ons wil aangebeden zijn.*

En als Christus niet het middelpunt is van onze aanbidding, als wij wel Avondmaal gevierd hebben, maar niet in aanbidding zijn neergeknield, onbewogen zijn heengegaan, en even onbewogen terugkeren, dan dreunt het ons voor de derde maal in de oren: verloochening van Christus en vervloekte afgoderij!

Voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld?

Zo hebben we dan eerst gezien, dat deze Zondag over de "paapse mis" (tussen haakjes, dat is geen scheldwoord, maar betekent eenvoudig de "pauselijke mis", want paus is in 't latijn pápa) een Zondag, die bij velen nogal in discrediet is, ons toch heus nog wel iets te zeggen heeft.

We komen nu op de tweede vraag, die hierboven reeds is uitgeschreven.

Het antwoord moet ook maar direct volgen: "voor degenen, die zichzelf vanwege hun zonden mishagen, en nochtans vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid met Zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren hoe langer hoe meer hun geloof te sterken en hun leven te beteren. Maar de hypocrieten en die zich niet met waren harte tot God bekeren, die eten en drinken zichzelf een oordeel".

In dit antwoord valt ons in de eerste plaats op, dat de Catechismus niet de roomsen streng veroordeelt, om nu de gereformeerden maar veilig buiten schot te laten. Men lette maar eens op het strenge oordeel over de ingeslopen broeders, de hypocrieten, en die zich niet met waren harte tot God bekeren — zij eten en drinken zichzelf een oordeel! En men lette er ook op, hoe in de volgende vraag van "godeloze en ongelovige mensen" gesproken wordt, die buitengesloten moeten worden, en die zich dus bevinden binnen de muren van eigen kerk. En eindelijk lette men op de strenge maatstaf, die de Catechismus aanlegt voor degenen, die waardig zijn aan het Avondmaal des Heren te komen. Als op de vraag: "voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld", geantwoord was: voor mensen, die onberispelijk leven, dan was de keur lang zo streng niet als nu, nu het peillood in de diepte geworpen wordt, en niet zozeer op het uiterlijke, als op het innerlijke, de verborgen mens des harten wordt gelet. De maatstaf ligt in de *gezindheid des harten*: een *mishagen* over de zonde, een *vertrouwen*, dat de zonden vergeven zijn, een *begeren* z'n geloof te sterken, en z'n leven te beteren. Dit is de waarschuwende vinger: God ziet het *hart* aan, en de vraag is niet: wie zijt ge in 't *publiek* — op de publieke markt in Jeruzalem waren de priesters en de levieten ook achtenswaardige mensen — maar wie zijt ge in de *eenzaamheid*, waar niemand op u let, en waar de verslagen

Jood aan de kant van de eenzame weg ligt!

We gaan nu deze vraag en dit antwoord nader bekijken.

Voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld?

Nu, dat zouden *wij* wel eens willen uitmaken. Dat keuren en schiften zit ons in 't bloed. Deze kan er komen, en die, maar Petrus, doet die óók al belijdenis ?

De Catechismus zegt: ge moet van anderen afblijven. Ge kunt dit nooit voor anderen beoordelen. Wat weet *gij* er van, of de andere zichzelf mishaat, of dat hij vertrouwt, dat z'n zonden vergeven zijn, of begeert z'n leven te beteren. Gij ziet hem wel in veel struikelen, maar van z'n diepste begeerten en roerselen des harten weet gij niets af. Daarom zegt ook de Schrift: de mens beproeve *zichzelven*. Niet z'n buurman, maar zichzelf! En daarmee heeft ieder al meer dan genoeg te doen.

We moeten dus bij de vraag: voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld, niet omkijken, maar naar binnen kijken. We worden hier geroepen tot zelftucht. Dat is de allereerste en de allervoornaamste tuchtoefening. Er is ook wel een onderlinge tucht, een toezien op elkander, en een kerkelijke tucht, maar daar komen we met de Catechismus vanzelf wel op.

Eerst dus de zelftucht, of de zelfbeproeving, en deze is noodzakelijk, omdat het Avondmaal *Verbondsdin* is. Van onze kant wordt het Verbond herhaaldelijk geschonden, en door het telkens opnieuw wederkeren moet het Verbond gedurig worden vernieuwd.

Nu dan, nog eens: voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld?

De Catechismus zou het zich gemakkelijk hebben kunnen maken, door eenvoudig te zeggen: voor bekeerde mensen. Maar de Catechismus weet het ook wel, dat het leven der bekering geen stilstaande poel, maar een bruisende stroom is, een worstelen, een jagen of ik het grijpen mocht, een loslaten en weer gegrepen worden, een juichen en een schreien. En *dit* leven der bekering wordt nu in z'n innerlijkste wezen getekend in *drie trekken*, die neerkomen op de zo bekende drie stukken, van de kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid.

De kennis der ellende is: zichzelf vanwege hun zonden mishagen.

De kennis der verlossing is: nochtans vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn.

De kennis der dankbaarheid: die ook begeren, hun geloof te sterken, en hun leven te beteren.

We bezien nu eerst de afzonderlijke trekken, om daarna ons een totaal-beeld te vormen van hen, die voor "waardige medegenoten van de tafel Zijns Zoons Jezus Christus gehouden worden".

Eerst dus: die zichzelf vanwege hun zonden mishagen.

Dat zegt direct al heel veel!

Avondmaalgangers zijn geen mensen, wier zonden reeds afgestorven zijn. Ze hebben nog zonden, en volop! Maar ze *mishagen* zichzelf daarover. Ze verfoeien zichzelf, hebben een walging van hun zonden. Dat is, zo zal de Catechismus later leren, het eerste teken der bekering: een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben. De natuurlijke mens glanst van zelfbehagen. Ook dan, als hij zichzelf tegenvalt, en zich wel voor 't hoofd kan slaan, zoekt hij zichzelf. Maar de wedergeboren mens betuigt in zelfmishagen: het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik, ik ellendig mens!

Het Avondmaalsformulier gaat daar nog wat dieper op in. Daar heet het: "ten eerste bedenke een iegelijk bij zichzelf zijn zonden en vervloeking, opdat hij zichzelf mishage, en zich voor

God verootmoedige". Mensen als Kaïn, Saul en Judas hadden ook wel zondekennis, maar dit leidde niet tot een "zich voor God verootmoedigen". Ze bleven in de grond der zaak even hoogmoedig. Alleen de ootmoed van het zelfmishagen leidt tot de heldenmoed des geloofs.

En tot deze kleinen wendt de Here Zijn hand.

Het Avondmaal is het lazaret, het Bethesda, waar de ellendigen genezing zoeken. Daar zegt de Here tot de melaatsen: wordt gereinigd.

Nu volgt het tweede: en nochtans vertrouwen, dat deze hun *om Christus'* wil vergeven zijn. Nochtans — dat is steeds de taal van het geloof.

Het geloof vraagt niet alleen: wat heb ik misdaan, maar ook: wat heeft de Here voor mij gedaan.

Hoe groot is Uw goedgunstigheid!
Hoe zijn Uw vleug'len uitgebreid!
Hier wordt de rust geschonken!

Er is, om te vertrouwen dat al mijn zonden *om Christus'* wil vergeven zijn, niet meer geloof nodig, dan om mijzelf vanwege mijn zonden te mishagen. Als ik mijzelf mishaag, geloof ik in de strenge *rechtvaardigheid* Gods; als ik vertrouw, dat mijn zonden *vergeven* zijn, geloof ik in de grote *barmhartigheid* Gods.

Nochtans vertrouwen!

Het Avondmaalsformulier zegt hiervan: "ten andere onderzoekte een iegelijk zijn hart, of hij ook deze gewisse belofte Gods gelooft, dat hem al zijn zonden, alleen om het lijden en sterven van Jezus Christus vergeven zijn".

Dat is klare taal. Er wordt niet gezegd: of gij gewis gelooft, maar of gij de gewisse belofte Gods gelooft. Niet de gewisheid en zekerheid der belofte is het punt waar het op aan komt. En wat de Here van ons geloof vergt, is in de eerste plaats, dat het *oprecht* zal zijn.

En dan wordt deze aflat gepredikt: "dat ook de overblijvende zwakheid met Zijn lijden en sterven bedekt is". Ja, er *blijft* inderdaad nog zoveel zwakheid over. Het Avondmaalsformulier somt maar op hoeveel gebreken en ellendigheid zich nog in ons bevinden, dat wij geen volkomen geloof hebben, dat wij ons met zulk een ijver om God te dienen niet begeven, als wij schuldig zijn, maar dagelijks met de zwakheid onzes geloofs, en de boze lusten onzes vleses te strijden hebben.

Maar ook die overblijvende zwakheid is met het lijden en sterven van Christus bedekt! Volkomen bedekt, geheel onzichtbaar geworden, zover het west verwijderd is van 't oosten, zover heeft Hij, om onze ziel te troosten, van ons de schuld en zonden weggedaan.

En het Avondmaalsformulier weer: "en de volkomen gerechtigheid van Christus, hem als zijn eigene toegerekend en geschonken is, alsof hijzelf in eigen persoon voor al zijn zonden betaald, en alle gerechtigheid volbracht had". Wat vullen de gereformeerde symbolen elkander schoon aan! En wat een prachtige taal spreken zij!

In de derde plaats komt de vraag: hoe staat het met onze dankbaarheid?

We mogen niet slechts door het geloof beslag leggen op Gods beloven, maar dat geloof moet vruchten dragen ter verheerlijking Gods. Anders is het geloof ijdel.

Dat zegt de Catechismus met deze woorden: "die ook begeren hoe langer hoe meer hun geloof te sterken en hun leven te beteren".

De rechte Avondmaalganger begeert: had ik toch wat sterker geloof, wat zou ik dan door de kracht van dat geloof veel meer voor de Here kunnen doen!

Hoe sterker geloof, hoe schoner *leven*.

Het geloof staat niet buiten het leven, maar is er de wortel van.

Hoe meer we door het geloof aan Christus gebonden zijn, hoe meer vrucht het voortbrengt.

Ons leven te beteren — zegt de Catechismus, dat is niet bedoeld als een humanistisch opknappen van mijn leven, maar als een ontplooiing van het nieuwe leven, dat Christus in ons gelegd heeft. Het is *zonder* Christus niet mogelijk, z'n leven te beteren — zonder Mij kunt gij niets doen. We gaan aan de verbaasde wereld niet laten zien, wat *wij* kunnen, maar wat 'n ommekeer er plaats grijpt, als "Christus leeft in mij!"

En nu, na deze afzonderlijke trekken, het totaalbeeld:

Aan het Avondmaal komen *zondaren*, die buiten Christus niet kunnen leven. Hun zondige staat *kennen* zij, op Gods beloften *vertrouwen* zij, en het nieuwe leven *zoeken* zij. Zij weten, dat God niet vraagt: wat hebt gij misdaan, maar hoe *verkeert* ge daaronder? Er wordt ons in het Avondmaalsformulier een lang schuldenregister voorgehouden, en daarop volgt dan: "deze allen, zolang zij in zulke zonden *blijven*, zullen zich van deze spijs (welke Christus alleen voor Zijn gelovigen verordeneerd heeft) onthouden, opdat hun gericht en verdoemenis niet des te zwaarder worde".

Wat ons het oordeel brengt, is dus niet de zonde, maar het *blijven* in de zonde.

Voor het vasthouden aan de zonde, en er in leven, is geen verontschuldiging.

Maar die somtijds uit zwakheid in zonde *vallen*, zullen aan Gods genade niet vertwijfelen. En ook: die zichzelf waardig achten, missen het bruiloftskleed, en worden uitgeworpen, maar die zichzelf onwaardig weten, zijn waardige medegenoten van de tafel Zijns Zoons Jezus Christus. Vele laatsten zullen de eersten zijn, en vele eersten, de laatsten — dat blijkt ook uit het slot van dit antwoord: "maar de hypocrieten, en die zich niet met waren harte tot God bekeren, die eten en drinken zichzelf een oordeel".

Hier wordt van twee soorten ongelovigen gesproken.

Eerst de hypocrieten, d.i. in goed Nederlands: geveinsden, mensen met een masker voor, die zich als vromen voordoen, naarmate ze meer te verbergen hebben aan heimelijk kwaad, mensen, die liefst de "zwaarste" dominees nalopen zonder zich te bekeren. Dat zijn hypocrieten: vroomheid met een bijsmaak.

Vervolgens: die zich niet van harte bekeren. Dat zijn zij, wier hart niet volkomen is met de Here, die niet alle schuilhoeken van hun hart willen laten doorlichten.

Wat moeten deze lieden nu doen? Wegblijven van het Avondmaal? Ja, zolang ze in hun zonden blijven. Want dan doet het Avondmaal hun kwaad. Doen ze er goed mee, gedurig van het Avondmaal weg te blijven? Nee, ook niet, want dit is de spijs des eeuwigen levens. Wat dan? Komen is zonde; wegblijven is zonde; er blijft dan maar één weg meer open: zich bekeren!

Het Verbond Gods ontheiligd.

We komen nu tot de derde en laatste vraag: "Zal men ook diegenen tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun belijdenis en hun leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen?"

Hier komt dus een heel andere kwestie aan de orde.

Het gaat nu niet meer om de vraag, wat de Avondmaalgangers moeten doen, maar wat de

christelijke kerk schuldig is te doen. Die wordt, zoals uit het antwoord blijken zal, met die "men" bedoeld. Dit is dus geen *persoonlijke* vraag, maar een *kerkelijke*, en dient om ons zo zachtjes aan te brengen naar Zondag 31, waar over de *kerkelijke tucht* speciaal zal worden gesproken. En in de tweede plaats is deze vraag van een geheel ander gehalte dan de vorige, omdat het *niet* gaat over de vraag, wat de christelijke kerk met de *hypocrieten* moet doen, maar met hen, die zich *openlijk* als ongelovigen en goddelozen gedragen.

Tegen de hypocrieten *kan* ze ook niets doen. Die sluipen door de mazen van het net heen, precies zoals de man zonder bruiloftskleed ook clandestien binnenkwam. Over de *harten* kan en mag de kerk niet oordelen. Ze kan dan ook geen tucht oefenen over hypocrieten, door hen de toegang tot het Avondmaal te ontzeggen. Ze kan over dezulken alleen maar tucht oefenen door het *Woord*, en hopen, dat ze 't daaronder zo benauwd krijgen, dat ze zich bekeren.

Het gaat hier evenwel over mensen, die niets te verbergen hebben. Ze hebben dit op de geveinsden voor, dat ze eerlijk zijn. Ze zijn niet gelovig, maar nemen ook niet de schijn aan. Zij stellen zich openlijk als ongelovige en goddeloze mensen aan. En nu vraagt de Catechismus, of men dezulken nu ook tot het Avondmaal zal toelaten, en hierover zijn we dus van de zelftucht overgestapt op de kerkelijke tucht.

De ongelovigheid, zo merkt de Catechismus in deze vraag nog op, kan op twee manieren uitkomen: in *belijdenis* en *leven*. De tucht gaat dus ook over de leer, en ook over degenen, die beginselen aanhangen, die met de beginselen der Heilige Schrift in strijd komen. Of nu die verkeerde beginselen beleden worden op staatkundig of ander terrein, doet er verder niet toe, want Christus is Koning op elk terrein, en de kerk heeft daarover dus ook te oordelen. Zij doet niet aan "politiek", maar toetst alleen de beginselen! De kerk is belijdeniskerk, en zo ze alle beginselen maar losliet, zou ze al heel spoedig afgebroken worden, omdat het goddeloze *leven* altijd begint met de *leer*. De revolutie, d.i. omwenteling, begint nooit op straat, maar bij de omwenteling in de gedachten en harten der mensen.

De kerk heeft echter niet alleen te waken voor de zuiverheid van de leer, doch ook over de levenswandel. Ook in het leven kan men goddeloos zijn, en dan vat ik goddeloos op in de letterlijke betekenis: zonder God. Dus als men niet Gods wet, maar eigen begeerte tot maatstaf neemt. Als men in het Avondmaalsformulier naleest, wat er zoal valt onder een ergerlijk, goddeloos leven, dan worden niet alleen dronkaards en hoereerders genoemd, maar ook "die in haat en nijd tegen hun naaste leven". Ook "die hun ouders ongehoorzaam zijn", dus niet eren, en tot behoeftige ouders zeggen: ga maar naar de diaconie, wij helpen niet! En ook "gierigaards", die de kerk laten verkommeren. Dat zijn dus de ongelovige en goddeloze mensen! Het vreselijke hiervan is, dat deze mensen zich blijken te bevinden *binnen* de gemeente! Ze hebben ook eens belijdenis van hun geloof gedaan, en hun heilige eden afgelegd, en nu zo! De christelijke kerk (en niet maar de kerkeraad: heel de gemeente is verantwoordelijk) heeft nu enerzijds toe te zien, dat ze de tucht niet verwaarloost, maar tot deze mensen duidelijk, maar ook vol liefde zegt: er is voor u geen plaats aan het Avondmaal, zolang ge u niet bekeert.

En deze mensen mogen anderzijds wel toezien, wat de kerk met hen doet. De Catechismus zegt: "de christelijke kerk is schuldig, naar de ordening van Christus en Zijn apostelen, zulken, totdat zij bekering huns levens bewijzen, door de sleutelen des hemelrijks uit te sluiten".

Zij worden dus buitengesloten. Alleen buiten de kerk? Nee, ook buiten de hemel, als ze zich niet bekeren. Het oordeel van Christus is gelijkkluidend aan dat van de kerk, als de kerk getrouw is: naar welke getuigenis God zal oordelen in dit en in het toekomstige leven!

De uitoefening der tucht is dus iets geweldigs.

Maar het moet!

Het wordt in de Catechismus aldus gemotiveerd: anders wordt het Verbond Gods ontheiligd, en Zijn toorn over de ganse gemeente verwekt. Het Avondmaal is de maaltijd der verzoening met God, en hoe zou tussen die kinderen Gods dan een *vijand* Gods kunnen aanzitten? Het Avondmaal is zegel van het Verbond, en als het Avondmaal wordt ontwijd, wordt het Verbond ontwijd. En hoe, als de tucht niet wordt geoefend, Gods toorn zich niet alleen ontlaadt boven de zondaar, maar over de *ganse gemeente* wordt verwekt, dat bewijst de ontroerende geschiedenis met Achan, toen heel Israël nederlagen leed, zolang er een ban in het leger bleef.

Ik wees er reeds op, dat de verantwoordelijkheid berust bij de ganse gemeente. De Catechismus zegt terecht niet, dat de kerkeraad, maar de christelijke kerk schuldig is, dezulken buiten te sluiten. We moeten niet direct zeggen: dat is een zaakje voor de kerkeraad, en daar mochten de dominee en de ouderlingen wel eens naar kijken! Tussen de zelftucht en de kerkelijke tucht staat de *onderlinge* tucht, het ambt aller gelovigen! Niemand zegge: ben ik mijns broeders hoeder?

Het zijn onze mede-leden, die dwalen. Wat doen we niet om ons oog te behouden, als we gevaar zouden lopen het te verliezen? Men passe dit nu maar toe op het lichaam van Christus!

Het buitensluiten is niet het einde der tucht!

Ze dient niet om te verderven, maar om te behouden!

De tucht is medicijn!

Het einde moet zijn: deze mijn zoon was verloren, en is gevonden! Daarover is blijdschap bij de engelen, en 't is wel heel droevig als die blijdschap bij de gemeente gemist wordt. De knechten verheugen zich, en de kinderen mopperen maar wat.

De Catechismus zegt dan ook: totdat zij bekering huns levens bewijzen. Niet maar beloven, maar *bewijzen*. In dat "totdat" trilt het goddelijk geduld, de wachtende liefde, de lankmoedigheid, waarvan wij tenslotte *allen* elke dag leven moeten, en die roept: Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Here, zo Ik lust heb in de dood des zondaars, maar daarin heb Ik lust, dat hij zich bekere en leve!

ZONDAG 31

Vraag 83.

Wat zijn de sleutelen des hemelrijks?

Antwoord:

De verkondiging des heiligen Evangelies en de Christelijke ban of uitsluiting uit de Christelijke gemeente, door welke twee stukken het hemelrijk den gelovigen opengedaan en den ongelovigen toegesloten wordt.

Vraag 84.

Hoe wordt het hemelrijk door de prediking des heiligen Evangelies ontsloten en toegesloten?

Antwoord:

Alzo, als, volgens het bevel van Christus, aan de gelovigen, allen en een iegelijk, verkondigd en openlijk betuigd wordt dat hun, zo dikwijls als zij de belofte des Evangelies met een waar geloof aannemen, waarachtelijk al hun zonden van God, om der verdiensten van Christus wil, vergeven zijn; daarentegen allen ongelovigen, en die zich niet van harte bekeren, verkondigd en betuigd wordt dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang als zij zich niet bekeren^a; naar welk getuigenis des Evangelies God zal oordelen, beide in dit en in het toekomstige leven.

^a Joh 20: 21-23; Mt 16: 19.

Vraag 85.

Hoe wordt het hemelrijk toegesloten en ontsloten door den Christelijken ban?

Antwoord:

Alzo, als, volgens het bevel van Christus, degenen, die onder den Christelijken naam onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij, ettelijke malen broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen of hun schandelijk leven niet willen afdaten, der gemeente, of dengenen die van de gemeente daartoe verordineerd zijn, aangebracht worden; en, zo zij aan de vermaning zich niet storen, van henlieden door het verbieden der Sacramenten uit de Christelijke gemeente, en van God Zelfen uit het Rijk van Christus gesloten worden; en wederom als lidmaten van Christus en Zijn gemeente aangenomen, zo wanneer zij waarachtige betering beloven en bewijzen^a.

^a Mt 18: 15-17; 1Co 5: 4,5,11; 2Co 2: 6-8.

Het slotstuk van de verlossing.

Na de opmerking in Zondag 30, dat de christelijke kerk schuldig is, de openbare zondaren door de sleutelen des hemelrijks uit te sluiten, moet vanzelf de vraag wel volgen: "Wat zijn de sleutelen des hemelrijks?" Met een uiteenzetting daarvan eindigt nu het stuk *der* verlossing, waarvan Christus de Hoofdpersoon was. En het is de *volle* Christus, die ons hier nog eenmaal

voor ogen gesteld wordt, naar Zijn twee zijden: van val en opstanding, de Rots der ergernis en de Rots des behouds, de ongelovige tot oordeel, maar de gelovige tot heil.

Als de dienstknechten van Christus met het evangelie de wereld ingaan, vervullen zij eerst dan recht hun opdracht, als zij dit *tweesnijdend* zwaard hanteren, de *twee* wegen duidelijk aanwijzen, het eeuwig wel luide verkondigen, maar het eeuwig wee niet verzwijgen. Christus heeft dit Zelf zo gewild.

Heel duidelijk is dat gebleken, toen Hij Zijn apostelen de *sleutelen* des hemelrijks verleende. Een sleutel toch dient tot een dubbel doel: om te *openen*, en om te *sluiten*, en zo moesten Zijn herauten nu de deur openen voor allen, die Zijn Woord gelovig aannamen, maar de deur sluiten voor degenen, die hun prediking verwierpen.

Ter verduidelijking voegde Christus daaraan nog toe, dat ze van nu voortaan een dubbele taak en bevoegdheid hadden, namelijk om te *binden* en te *ontbinden*, de zonden te *houden*, en die te *vergeven*.

Het is over deze bevoegdheid, die men ook wel de *sleutelmacht* noemt, welke Christus via Zijn apostelen aan de kerk verleend heeft, dat we nu een ogenblik samen moeten spreken.

Wat is het hemelrijk?

Als we een duidelijk antwoord willen hebben op de vraag: "Wat zijn de sleutelen des hemelrijks", dan dienen we natuurlijk eerst te weten, wat met het *hemelrijk* zelf wordt bedoeld. Dat hemelrijk heet in de Schrift ook: het rijk Gods, of het koninkrijk Gods, of ook wel: het koninkrijk der hemelen.

Dat hemelrijk is niet de hemel, en we lezen dan ook nergens, dat Petrus, of wie dan ook, aangesteld is tot poortwachter van de hemel.

De hemel hoort er wel bij, maar is er toch maar 'n deel, 'n provincie van. De andere provincie is de aarde. Als het heet, dat het koninkrijk der hemelen nabij gekomen is, en Jezus zegt, dat het koninkrijk Gods binnen ulieden is, wordt daarmee duidelijk gezegd, dat wij dat koninkrijk ook hier op aarde hebben te zoeken. Wel is deze aarde een wingewest van de hel geworden, en de satan heet er de overste van, maar dit mocht zo niet blijven. In Christus heeft het koninkrijk der hemelen weer vaste voet op aarde gekregen, en in de bede: Uw koninkrijk kome, smeekt de kerk, dat Zijn koningschap over heel de aarde weer worde erkend. Waar de sleutelmacht nu een bevoegdheid is, die de kerk natuurlijk slechts op aarde kan uitoefenen, moeten wij bij het hemelrijk speciaal denken aan het rijk Gods, zoals zich dat *op de aarde* heeft gevestigd. Maar dit moet er direct bij gezegd: al is het de hemel zelf niet, het staat niet los van de hemel. De onderdanen van het rijk Gods op aarde hebben hun burgerschap in de hemelen, en met hun sterven gaan zij van de strijd in de rust, van de aarde naar de hemel. En omgekeerd heeft het uitsluiten van de ongelovige buiten het rijk Gods op de aarde ook effect voor de hemel, want naar het getuigenis der *kerk zal* God ook oordelen in het toekomstige leven.

Zo is het koninkrijk der hemelen dus naar één zijde begrensd.

Het is niet met de hemel te vereenzelvigen, maar is te zoeken op de aarde.

We moeten het nu nog naar een andere zijde begrenzen.

Het rijk Gods is namelijk evenmin te vereenzelvigen met de kerk, waartoe ik op aarde behoor. De grens van het koninkrijk Gods loopt niet langs mijn kerkdeuren. Het is niet zo, dat al wat niet tot mijn kerk behoort, ook niet tot het koninkrijk Gods behoort. Dat is rooms, maar niet gereformeerd. Er is wel een innig verband tussen kerk en koninkrijk Gods — de

kerk is er het strijdend leger van — maar ze dekken elkaar niet.

Het is mogelijk, dat er op de rol van de burgers van het koninkrijk der hemelen een naam staat, die niet voorkomt in het register der kerk.

Het koninkrijk Gods is dus ruimer dan de kerk.

En zo begint het hemelrijk zich dan voor ons af te tekenen.

Het is dat rijk op aarde, waarover Christus de scepter zwaait, en waartoe *allen* behoren, ongeacht van welke kerk ze lid zijn, die Hem erkennen als hun Heiland en Koning.

Het is een zeer merkwaardig koninkrijk.

Het *is wel* op aarde, maar men kan niet zeggen waar precies, en wat er ten noorden of ten zuiden van ligt, want het is overal, waar gelovigen wonen. Het heeft een Koning, Die niet regeert door geweld, maar alleen door Zijn Geest en Woord. Het heeft een leger, maar de soldaten zijn de zachtmoedigen, die het aardrijk beërven zullen. De burgers van dat rijk zijn heel anders dan anderen. Ze hebben wel zorgen, maar zijn nimmer bezorgd. Ze zijn droevig, maar altijd blijde, als stervende en zie, zij leven, en hun wenkt de heerlijkste toekomst, als het hemelrijk eens weer alles omvatten zal. . . . een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont.

Het is dus ook zeer *begeerlijk*, dat koninkrijk der hemelen, en daarom vergeleek Jezus het eens met een schat in de akker, en met een parel van grote waarde.

Wat zijn de sleutelen des hemelrijks?

Nu ons duidelijk geworden is, wat het hemelrijk is, kunnen we onze aandacht wijden aan de *sleutelen* des hemelrijks.

Het verdient al dadelijk onze opmerkzaamheid, dat het koninkrijk der hemelen blijkbaar een *besloten gebied* is, want anders waren er geen *sleutelen* nodig. Want waar sleutelen zijn, daar zijn ook *sloten* en *deuren*!

Zo is het ook inderdaad! Het koninkrijk Gods is geen gebied, waar iedereen willekeurig binnen kan komen. Het is geen rijk zonder passen-controle. Er zijn muren en poorten en deuren. En Christus heeft wachters aangesteld op Sions muren, en de sleutels der poorten hun toevertrouwd, met de opdracht nauwkeurig controle te oefenen, en niemand binnen te laten, die onbevoegd is. Wij *beginnen* zelfs allen buiten te staan, gelijk het Doopsformulier ons herinnert, dat wij van nature kinderen des toorns zijn, en in het "rijk Gods" *niet kunnen komen tenzij wij van nieuws geboren worden*.

Men zie in deze bewaking met slot en sleutel geen onvriendelijkheid.

Integendeel, in de veelheid der onderdanen is 's Konings heerlijkheid, en Hij legt de burgers van Zijn rijk het gebed op de lippen: Uw koninkrijk kome, dat is, bewaar en *vermeerder* Uw kerk.

Vermeerderen, maar ook *bewaren*!

De bewaring en bewaking, de sloten en sleutelen zijn daarom nodig, opdat de *poorten der hel* het niet overweldigen, want dat rijk Gods *is* op de aarde, waarvan de satan de overste is! Tegenover het rijk des lichts staat het rijk der duisternis, en tegen de aanvallen des bozen is de kerk in de hemel wel veilig, en daarom behoeft het nieuwe Jeruzalem geen muren meer, maar op de aarde is dat anders, omdat daar de strijd nog woedt.

Het is niet alleen geweld, dat haar bedreigt.

Het zijn ook onheilige mensen en machten, die pogen onder vrome schijn binnen te sluipen, om zo door valse leringen en beginselen en onheilig leven de fundamenten te ondergraven en het koninkrijk Gods te overweldigen. Daardoor zou het Verbond Gods ontheiligd worden, en daarom is de christelijke kerk schuldig, wachters op Sions muren te plaatsen, aan wie de bewaking is toevertrouwd, en die met hun sleutelen buitensluiten alle onheiligen, maar binnenlaten, die de Here ootmoedig vrezen.

De kerk mag niet tot wereld worden. Dat zou haar ondergang betekenen. De vermenging van het heilige en het onheilige was juist de oorzaak van de ondergang van de eerste wereld. Daarom mag tot het koninkrijk der hemelen niemand worden toegelaten, die niet voldoet aan de voorwaarden, die de Koning Zelf daarvoor heeft gesteld — over die voorwaarden zelf straks, als we aan de beide afzonderlijke sleutels toegekomen zijn.

Aan wie zijn nu deze sleutelen toevertrouwd?

Aan wie is de bewaking opgedragen?

Aan wie staat het te beslissen, wie al of niet het koninkrijk der hemelen binnengaan?

In hoogste instantie aan Christus Zelf. Hij opent en niemand sluit, Hij sluit en niemand opent! Maar het heeft de Here behaagd, de uitvoering daarvan (in Zijn naam) op te dragen aan *mensen*. Eerst aan Petrus, daarna aan alle apostelen als vertegenwoordigers der christelijke kerk. Het is de *kerk* dus, die deze bevoegdheid bezit, niet maar de dominees en ouderlingen, maar de kerk, zoals in de vorige Zondag reeds beleden is, dat de christelijke *kerk* schuldig is de onheiligen buiten te sluiten.

Het spreekt wel vanzelf, dat de gemeenteleden niet hoofd voor hoofd in staat zijn dit uit te voeren, maar zoals het lichaam ziet door het oog, zo handelt de kerk door haar opzieners. En als men vraagt, waarin die macht dan nu bestaat, dan zij er aanstonds op gewezen, dat de macht van de kerk gesymboliseerd wordt door een sleutel. Zij draagt het zwaard niet. Aan de wereldlijke overheid gaf God het zwaard, en zij bezit dwingende macht. Zij kan zich doen gehoorzamen, als 't moet, door geweld. Zij kan overtredingen straffen met boeten, gevangenis en dood. Maar zulk een macht bezit de kerk niet.

Wie op dit heilig terrein het zwaard neemt, zal door het zwaard vergaan.

De macht der kerk is geen dwingende, maar een dringende macht. Het is de geestelijke macht van het *Woord*.

De Catechismus antwoordt dan ook op de vraag: "wat zijn de sleutelen des hemelrijks?": de *verkondiging* des heiligen evangelies! Het is de verklaring in de naam van Christus: uwe zonden zijn u *vergeven*, zo gij gelooft. En eveneens de verklaring: uwe zonden zijn u *gehouden*, zo gij niet gelooft. Dat is het openen en sluiten door de sleutelen des Woords. Dat is het binden en ontbinden, waar Christus van sprak. Indien ge in de Here Jezus gelooft, zo zijt ge een ontbondene, een ontslagene, een vrije, maar weigert ge te geloven, dan zijt ge een gebondene van satan.

Die sleutel wordt dus in de bediening van het Woord gehanteerd.

Men moet niet zeggen: dat kunnen we thuis evengoed lezen, want de bediening van het Woord geschiedt in opdracht van Christus, en is geen stichtelijke toespraak, maar een verkondiging met volmacht, wie al of niet behoort tot het koninkrijk der hemelen.

Er is echter sprake van *sleutelen* des hemelrijks, in 't meervoud.

Behalve de sleutel van het Woord is er ook nog de sleutel van de tucht. De Catechismus noemt die: de christelijke ban of uitsluiting uit de christelijke gemeente.

Die tweede sleutel moet gebruikt, als de eerste geen effect blijkt te hebben, en men voor het Woord niet buigen wil.

Maar ook dan wordt het nog geen dwang. De kerkelijke tucht bestaat niet in boeten, lijf- of gevangenisstraffen. Ook die bansleutel is een geestelijke macht van het Woord, vermaning en nog eens vermaning in de naam des Heren. En bij voortgaande onboetvaardigheid de uitsluiting uit de christelijke gemeente, maar ook dat is weer niet anders dan een verklaring: *gij hebt geen deel aan Christus!*

Misschien valt dit iemand tegen.

Hij denkt bij zichzelf: die macht van de kerk is toch niet zo groot als ik dacht, dat ze het laten moet bij woorden en vermaningen! We leven in een tijd, dat macht op heel andere wijze wordt uitgeoefend, en al kan ons dit niet bekoren, de macht der kerk valt daarbij toch wel erg in 't niet. Maar ik voeg er aanstonds bij, dat we ook in een tijd leven, waarin we toch wel erg duidelijk zien *de macht van het woord*. Het is vooral de macht van het leugenwoord, die we bespeuren. Maar hoe geweldig moet dan wel de macht van het Woord van God zijn!

Het is voor een dienaar des Woords haast om er bang voor te worden, als hij deze macht moet aanwenden, door Zondag aan Zondag het Woord te bedienen. Dan *gebeurt* er iets! Er worden onder de prediking zielen *gebonden* en verhard, of *ontbonden*. Nooit keert Gods Woord ledig weder!

En het is om van te huiveren, als de "christelijke ban" wordt uitgesproken.

In het formulier van de ban heet het: "wij verklaren dat N. om de voorzeide oorzaken uitgesloten is, en wordt uitgesloten, mits dezen, buiten de gemeente des Heren, en vreemd is aan de gemeenschap van Christus, van de heilige sacramenten, en van alle geestelijke zegeningen en weldaden Gods, die Hij aan Zijn gemeente belooft en bewijst".

Men moet deze dingen dus waarlijk niet te laag aanslaan.

Niemand zegge: zij kunnen mij wel uit de kerk, maar niet uit het rijk Gods bannen!

Voor de kerk gelden dezelfde regelen als voor het koninkrijk der hemelen. Ik voeg hier expres bij: zolang de kerk de kenmerken der ware kerk vertoont. Luther is ook buiten de kerk gezet, en door de banvloek getroffen. Niettemin bleef hij burger van het koninkrijk Gods! De Catechismus zal ons straks dan ook zeggen, dat God zal oordelen in het toekomstige leven niet naar een willekeurig getuigenis van mensen, maar naar het "getuigenis des evangelies".

De sleutel van het Woord.

Nu gaat de Catechismus iets over de beide sleutelen afzonderlijk zeggen.

Eerst de sleutel van het Woord.

Op de vraag: "hoe wordt het hemelrijk door de prediking des heiligen evangelies ontsloten en toegesloten?", worden in het antwoord de voorwaarden genoemd, voor wie het hemelrijk *geopend* en voor wie het *gesloten* is. Het begint met datgene, wat de schoonste taak der evangelieverkondiging is: het *openen*: "Alzo, als, volgens het bevel van Christus, aan de gelovigen, allen en een iegelijk verkondigd, en openlijk betuigd wordt, dat hun, zo dikwijls als zij de belofte des evangelies met een waar geloof aannemen, waarachtiglijk al hun zonden van God, om de verdienste van Christus' wille, vergeven zijn". <

Daar springt de deur dus al aanstonds wijd open!

Al hun zonden, om de verdienste van Christus' wil, vergeven! Het bloed van Jezus Christus is de sleutel, waarvoor de deur wijkt, die door "al hun zonden" gesloten was. Maar *alle* zonden,

hoe zwaar en groot ook, kunnen het openen niet meer verhinderen. Daar hangt de moordenaar aan het kruis met *al* zijn zonden! Maar één blik op het kruis, en heel dat verzondigde leven wordt gereinigd, de deur gaat open! Daar staat een tollenaar achter in de tempel. In aalmoezen en vasten staat hij ver bij de Farizeeër achter, maar één zucht: o God, wees mij zondaar genadig, en de deur gaat open!

Dit moeten we dus direct goed vasthouden, dat niet onze getrouwheid en actie, niet onze gebeden en verootmoedigingen, maar het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden! En de *weg*, waarlangs wij daaraan deel krijgen is, gelijk bij die moordenaar en tollenaar, *het geloof*. Zoals de Catechismus verklaart: zo dikwijls zij de beloften des evangelies *met een waar geloof aannemen*.

Die vergeving der zonden is geen vrome wens, geen ver verwijderd ideaal, maar heerlijke werkelijkheid. Die zonden *zijn* vergeven, zegt de Catechismus. En hij *kan* en *mag* dat zeggen, omdat dit "volgens het *bevel* van Christus aan de gelovigen verkondigd en *openlijk betuigd* wordt". Het is een verklaring in Christus' naam. Het is een overtuigende, hemelse proclamatie. Elke twijfel is uitgesloten!

De Here zegt: Ik wil niet dat gij onwetende zijt, dat al uw zonden u vergeven zijn. En Ik wil evenmin, dat gij nu in vrijwillige armoede voortleeft of door uw kleingeloof Mij beledigt.

Het wordt daarom niet alleen *verkondigd*, maar ook *betuigd*, met klem en nadruk ons voorgehouden, dat alle zonden, ook die van de afgelopen week, en van vandaag, vergeven *zijn*. Blijf daar nu niet op broeden, geloof Zijn heil- en troostrijk Woord.

Deze vergeving der zonden is de onze, zo wordt gezegd, *zo dikwijls als* wij de beloften des evangelies met een waar geloof aannemen.

Dat wil niet zeggen, dat de werkelijkheid der verzoening met ons schommelend geloof op en neergaat. Ze blijft even waar, ook al durven we er nauwelijks amen op zeggen. Ze ligt vast verankerd bij God, en 't is Zijn getuigenis, dat *eeuwig zeker is*. Maar we kunnen ons er pas in verheugen, als we 't gelovig aanvaarden. En zo dikwijls als het evangelie der genade nu weer verkondigd wordt, en zo dikwijls als wij daar na een week van zwoegen, ook van struikelen en vallen, weer helemaal *in leven*, worden de nevelen weer weggevaagd en kunnen we ons verlustigen in het heil des Heren.

Deze blijde boodschap wordt verkondigd: *allen en een iegelijk*.

Dit is dus zo ruim mogelijk. Bekommerden en vreesachtigen, wanhopigen en twijfelenden, komt *allen* tot Mij! Aan *allen* wordt het verkondigd in de kerk, aan een *iegelijk* afzonderlijk bij de ziekbedden en op het huisbezoek. De Here Jezus, de goede Herder, zoekt door Zijn ambtsdragers ook de schapen afzonderlijk op. Hij wijdt al Zijn aandacht aan de enkeling. En ook als het aan *allen* verkondigd wordt, moet ik maar doen, alsof de Here heel persoonlijk tot *mij* spreekt, en alsof ik alleen in de kerk zat!

Nu komt helaas de keerzijde. De sleutel van het Woord dient ook om te sluiten! Er is een "daarentegen"!

". . . daarentegen alle ongelovigen, en die zich niet van harte bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang zij zich niet bekeren, naar welk getuigenis des evangelies God zal oordelen, beide in dit en in het toekomstige leven."

Het hemelrijk wordt dus toegesloten voor de *ongelovige*.

Men denke daarbij niet alleen aan de ongelovige wereld, die het evangelie negeert of brutaal verwerpt. Deze mensen plegen trouwens ook niet in de kerk te komen. Maar er zijn blijkbaar

ook ongelovigen onder de kansel, wellicht ook er op! Er is behalve een "brutale" ook een "nette" en beleefde afwijzing, een "fatsoenlijke" verontschuldiging. Men hoort dan wel, maar gehoorzaamt niet. Er zijn talloos velen, die van twee wallen willen eten, en die worden nu gerangschikt onder degenen, die "zich niet van harte bekeren". Het zijn in de regel erg rustige mensen, die *zelfs* niet uit hun rust worden opgeschrikt, als zij de verschrikkelijke woorden horen: "dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt". Die *ligt* er dus al. Zeker, nog getemperd, anders zou geen mens het uithouden. Maar wat moet het dan zijn, als ze eens ongetemperd doorbreekt, die toorn Gods, de verdoemenis, eeuwig!

Zo is dus nu de tegenstelling.

Geopend voor de gelovige — gesloten voor de ongelovige.

Wij denken ons de tegenstelling soms anders.

In de Openbaring van Johannes staat, dat in haar (het nieuwe Jeruzalem) *niet* zal inkomen, wat leugen spreekt of gruwelijkheid doet. En dan denken we: dus zullen er wel inkomen, die waarheid spreken en geen gruwelijkheid doen. Maar Johannes maakt de tegenstelling anders: maar die geschreven staan in het boek des levens des Lams. Het is dus niet de tegenstelling: zonde—deugd, maar: zonde—genade. Het bloed des Lams maakt vrij en zalig. In de hemel komen alleen zondaren. Maar dan verlost zondaren. Toch.... zondaren! Wat buiten de hemel houdt is niet de zonde, maar het *ongeloof*.

Men kan intussen zien, dat de Catechismus er de meeste lust in heeft, om te openen, want nauwelijks zijn deze dreunende woorden gezegd, of er volgt: zolang als zij zich niet bekeren. Het is nog niet onherroepelijk en nog niet te laat, zolang het heden der genade er is. Elke dienst des Woords roept mij tot bekering, en betuigt openlijk, dat God geen lust heeft aan de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere, en leve.

Deze twee dingen zijn nu door deze sleutels te doen: openen en sluiten!

Een derde is er niet.

Wie daarop gewacht heeft, komt bedrogen uit.

Tussen de brede en smalle weg loopt geen paadje, waarop men zich veilig kan voelen. Voor allen en een iegelijk geldt: ge zijt er binnen, of ge zijt er buiten.

Het karakter van de dienst des Woords.

Tussen de regels door geeft de Catechismus hier een schone karakteristiek van de dienst des Woords.

Wij spreken tegenwoordig veel over heilshistorische, Christocentrische, exemplarische prediking en dergelijke, maar vergeten wel eens, dat de prediking allereerst is en moet zijn: bediening van de sleutelmacht, openen en sluiten, verkondigen van wel en wee. Een preek is geen stichtelijk woord, geen wetenschappelijke verhandeling, geen opgeven van raadsels, maar het is het Woord Gods, aan allen en persoonlijk aan een iegelijk. En dat Woord, gebracht met de hoogste autoriteit, niet op eigen gezag, maar *volgens het bevel van Christus*. En dat bevel van Christus houdt klaar en duidelijk in, dat heel eenvoudig gezegd zal worden, dat de zonden vergeven zijn van wie gelooft, maar niet vergeven van wie niet gelooft. Er kunnen allerlei mooie en ook lelijke, soms erg ingewikkelde dingen (wat maken de dominees het eenvoudige toch vaak ingewikkeld) gezegd worden, maar als *dat* de inhoud niet was, dan is de preek mislukt. Aan de zondaren moet gezegd worden, hoe de weg naar de hemel loopt, en welke gevaren er zijn, zodat ieder precies kan weten, of hij in de plaats der zaligheid of in die der rampzaligheid uitkomt. De heerlijkheid der zaligheid, en de schrikkelijheid der

rampzaligheid *moet* elke preek welsprekend maken. Mooie preken, heeft iemand gezegd, zijn als mooie vrouwen: ze deugen zelden. Een preek deugt alleen, als een zondaar er door tot bekering gekomen is. Wie tegenwerpt, dat de kerk geen evangelisatie is, bedenke dat *alle* hoorders in de kerk zondaren zijn, die zich elke dag bekeren moeten.

En wat nu het horen betreft: Wie honger heeft, onderzoekt niet eerst nauwkeurig de samenstelling van het brood, maar *eet*.

We hebben de gevaarlijke kunst geleerd, om preken te horen, te beoordelen, te veroordelen, er mee in te stemmen, ze toe te passen en nog veel meer, *zonder ons te bekeren*. We horen met het oor van een kunstcriticus, soms van een verspieder, maar zelden met het oor van Lydia, wier hart de Here geopend had, dat zij *acht nam* op hetgeen van Paulus gesproken werd. Wij roemen er als gereformeerden in, dat de tucht bij ons geoefend wordt (ik beoordeel hier niet of deze roem terecht is) en dat gaat dus over de *tweede* sleutel, maar ik vrees voor een algeheel kerkverval, als de *eerste* sleutel van de bediening van het Woord zó wordt genegeerd, als dat veelal geschiedt door prekers en hoorders beide. Men moet van elke prediking naar huis gaan òf in het versterkte en heerlijke besef, dat alle zonden vergeven zijn, òf met de vreselijke wetenschap: de toorn Gods rust op mij, en ik moet mij heden nog bekeren!

De sleutel van de tucht.

De bediening van het Woord is feitelijk al tuchtoefening. Maar als de zonde verborgen blijft, kan de kerk niet verder gaan; over de harten oordeelt de kerk niet. Geheel anders wordt het, als de verborgen zonde *openbaar* wordt. Dan moet het Woord niet alleen gepredikt, maar ook gehandhaafd. Dan heeft de kerk tucht te oefenen. Zoals er in het huisgezin tucht moet zijn, behoort die er ook te wezen in het grote huisgezin der kerk. Dat is noodzakelijk voor het welzijn der kerk en voor het heilig houden van het Verbond Gods.

Daarom luidt nu de vraag: "Hoe wordt het hemelrijk toegesloten en ontsloten door de christelijke ban?"

Het antwoord is: "Alzo als, volgens het bevel van Christus, degenen, die onder een christelijke naam onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij, ettelijke malen broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen of schandelijke leven niet willen afdaten, der gemeente, of degenen, die van de gemeente daartoe verordineerd zijn, aangebracht worden, en, zo zij aan de vermaning zich niet storen, van henlieden door het verbieden der sacramenten uit de christelijke gemeente, en van God Zelfen uit het rijk van Christus gesloten worden; en wederom als lidmaten van Christus en Zijn gemeente aangenomen, wanneer zij waarachtige betering beloven en bewijzen".

Dat de kerkelijke tucht zich moet uitstrekken over *leer en leven*, is bij Zondag 30 reeds besproken, en wordt hier nog eens herhaald.

De *voorwerpen* der kerkelijke tucht of censuur worden evenwel nog wat duidelijker aangewezen als degenen, die onder christelijke naam onchristelijke leer of leven *voeren*.

Men lette op dit *voeren of leiden* van een onchristelijke leer of leven.

Bedoeld zijn dus degenen, die in onbekeerlijkheid en onboetvaardigheid aan hun zonde *vasthouden*, en niet degenen, die door het kwaad verrast, in zonde *vielen*.

Ik weet wel, dat de laatsten dikwijls het voorwerp zijn van aller critiek, meer dan van aller *gebed*. Daar wordt dan schande van gesproken, en de hoofden worden geschud. Maar die dat doen, zijn nog erger zondaars, want *zij voeren* een onchristelijk leven en nog wel onder

christelijke naam! Al is *die* zonde dan ook ongrijpbaar voor kerkelijke tucht! Zij praten maar, en maken zich schuldig aan achterklap, en dat gaat dan onder christelijke naam: och, och, wat wordt de naam des Heren er onder gelasterd! Maar weet u, zij staan zo bij hun "gevallenen" broeder of zuster, over wie ze zo'n grote mond hebben, nog ver ten achter! Maar dit tussen haakjes.

Wie in zonde viel, en verbrijzeld door berouw neerzit, is geen voorwerp van kerkelijke tucht. Wel kan het dan nodig zijn soms, dat het sacrament wordt ontzegd, ook omdat de kerk wil weten, dat betering niet alleen beloofd, maar ook bewezen werd, maar het doel der tucht is juist tot berouw en boetvaardigheid te *wekken*. Is dat bereikt, dan heeft ook de tucht haar doel bereikt. De kerkelijke tuchttoefening leidt niet tot terechtstelling, maar tot verzoening. Het doel der tucht is niet: te verderven, maar te behouden. Wat voor God verdoemelijk maakt, is niet de *grootheid* van het kwaad, maar de *onbekeerlijkheid*.

Heel anders staat het, als er onboetvaardigheid is, en onchristelijke leer of leven wordt *gevoerd*.

Dan is de christelijke kerk schuldig tucht te oefenen.

Maar op enkele dingen moet daarbij gewezen, die al te dikwijls worden vergeten.

In de eerste plaats, dat men niet de zonde tegen het ene gebod ernstiger of minder ernstig mag aanrekenen dan tegen het andere.

Ernstig is de zonde tegen het zesde of zevende gebod. Maar even schuldig staat wie het vierde gebod, dat zegt dat de kerkedienst onderhouden worde, overtreedt, door de kerk zijn gaven te onthouden.

Vervolgens is er wel op te letten, dat de tucht niet *begint* bij de kerkeraad, — de kerkeraad moest daar eens naar kijken — maar daar *eindigt*. Zij begint bij de *onderlinge tucht* of liever bij de zelftucht, want alleen wie aan zelftucht doet, kan anderen vermanen. Op die onderlinge tucht heeft de Catechismus het oog, als er gesproken wordt van herhaaldelijke broederlijke vermaning, alvorens de zaak wordt aangebracht bij de gemeente — dit is de weg van Matth. 18, die bijna nooit bewandeld wordt — u weet wel van die broeder, die gezondigd heeft, en die tussen hem en u alleen moet worden bestraft. We scheuren dat hoofdstuk rustig uit de Bijbel!

Maar het kan zijn, en het gebeurt helaas zo dikwijls, dat de zondaar hardnekkig is. Dan wordt hij der gemeente aangebracht. Natuurlijk niet bij alle gemeentelieden hoofd voor hoofd, om dat nu eens rond te vertellen, maar zoals er verklarend bijstaat: degenen, die daartoe door de gemeente verordineerd zijn, dat zijn de ambtsdragers! Niet, om zich op zo'n "aangebrachte" zondaar zich nu eens te wreken, maar uit begeerte hem te behouden. *Dit* aanbrengen is geen verraad, maar opzoekende liefde.

En ook dan gaat het de weg van de uiterste lankmoedigheid.

Er zijn verschillende trappen in de kerkelijke censuur, het gaat stap voor stap, en eindelijk, als blijkt, dat het niet anders kan en mag, ja, dan *moet* de uitsluiting volgen, een taak, die niemand op zich zou durven nemen, als het niet was op uitdrukkelijk *bevel van Christus*.

De zondaar wordt dan niet hardhandig buiten de deur geplaatst, maar de kerk verklaart, dat hij *zichzelf* door zijn onboetvaardigheid buiten de gemeenschap van Christus geplaatst heeft.

Maar ook dit is niet het einde der tucht. Met dit "buitensluiten" is het laatste woord niet gesproken. Ook deze sleutel is gemaakt van het goud der liefde.

De kerk laat de buitengesloten zondaar niet los, maar blijft biddend met hem bezig. Zij blijft

uitzien naar de terugkeer van de verloren zoon. Hem te behouden was het enige doel der tuchtoefening, en zij viert haar hoogste triumpf, als zij met deze sleutel de deur voor de berouwvolle zondaar weer mag opendoen.

Daarom eindigt dit antwoord aldus: "en wederom als lidmaten van Christus en Zijn gemeente aangenomen, wanneer zij waarachtige betering beloven en bewijzen".

Op de belofte — beloften zijn vaak niet duur •— moet dus het *bewijs* volgen van het bekeerde leven.

Maar dan mag de deur ook geen ogenblik langer gesloten blijven. Dan is er blijdschap in de hemel over de zondaar, die zich bekeert, en het is te hopen, dat die blijdschap er ook is in de gemeente. Zij zal er ongetwijfeld zijn, als die terugkeer gevolg was van *haar* gebed: het is dan niet alleen een blijdschap over de redding ener ziel, maar een blijdschap in God, Die de gebeden hoort, en Die groot van goedertierenheid is.

Dit zijn dan nu de sleutelen des hemelrijks.

Zij openen en sluiten niet slechts de deur van de kerk, maar van het koninkrijk der hemelen, en straks van de hemel zelf. En welgelukzalig is de mens, die met Johannes op Patmos verklaren kan: "na deze zag ik, en zie, een deur was geopend in de hemel".

ZONDAG 32

Vraag 86.

Aangezien wij uit onze ellendigheid, zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?

Antwoord:

Daarom, dat Christus, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heiligen Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons ganse leven Gode dankbaar voor Zijn weldaden bewijzen^a, en Hij door ons geprezen worde^b. Daarna ook, dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij^c, en dat door onzen godzaligen wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden^d.

^a Ro 6: 13; Ro 12: 1,2; 1Pe 2: 5,9; 1Co 6: 20,

^b Mt 5: 16; 1Pe 2: 12,

^c 2Pe 1: 10; Mt 7: 17; Ga 5: 6,22,

^d 1Pe 3: 1,2; Ro 14: 19.

Vraag 87.

Kunnen dan die niet zalig worden, die, in hun goddeloos ondankbaar leven voortvarende, zich tot God niet bekeren?

Antwoord:

In generlei wijze; want de Schrift zegt dat geen onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, noch rover, noch dergelijke, het Koninkrijk Gods beërven zal^a.

^a 1Co 6: 9,10; Eph 5: 5,6; 1Jo 3: 14.

Waar het hart vol van is. . .

"Aangezien wij uit onze ellendigheid zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?"

Dit is een lange zin, maar allerminst langdradig of langademig. Men kan ook hier weer zien, dat de Catechismus meer met het *hart*, dan met het hoofd geschreven is. Deze belijdenis is veel meer gezang dan dogmatiek. Dit gezang luidt: alle roem is uitgesloten, onverdiende zaligheên, heb ik van mijn God genoten, 'k roem in vrije gunst alleen. Dit is berijmd precies hetzelfde als wat de Catechismus onberijmd zegt. In het duet van Ursinus en Olevianus is ook alle roem uitgesloten. Zó volledig uitgesloten, dat niet minder dan driemaal achtereen de mens uitgeschakeld wordt: *Zonder* enige verdienste onzerzijds; *alleen uit* genade; *door* Christus! Zo treden zij het heiligdom der dankbaarheid, waarvan Zondag 32 de poorten ontsluit, binnen, met de beker der verlossing in de hand, en het lied der verlossing op de lippen. Het lied is hooggestemd ook. Het is geen klacht uit de diepte van "nog eens verlost te mogen worden", maar de fiere zegezing: wij *zijn* verlost, God heeft ons welgedaan. Aldus begint het stuk der dankbaarheid met het lied der dankbaarheid: Gij Here, zijt waardig te ontvangen de

lof en de eer en de dankzegging, want Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed.

Dit belijden der verlossing is op zichzelf reeds een stuk der dankbaarheid. Dit zijn de varren der lippen. Daar kan het natuurlijk niet bij blijven. Niet alleen tong en mond, maar ook hand en voet moeten in de dienst des Heren gesteld. Dan zal zich 't hart met mijne *daden* paren. Belijden èn beleven. Dat hebben onze zangers ook heel goed begrepen. Zij zingen niet slechts met vaardige tong van 's Heren goedertierenheên, maar hun lied mondt uit in de vraag: waarom moeten wij dan nog *goede werken* doen. Here, wat wilt Gij, dat ik doen zal? In deze *daden* krijgt het leven der dankbaarheid vlees en bloed.

Met woorden *alleen* blijft het een rammelend geraamte. Maar de woorden moeten er ook zijn. Een zwijgend christen, die niet vertelt van de grote dingen, die de Here aan Hem gedaan heeft, is een onwezenlijk wezen. Waar het hart vol van is, loopt de mond van over.

Hoofd en hart.

Wie met het hart schrijft, verliest het hoofd niet.

Niemand heeft ooit hartelijker gebeden dan onze Heiland, maar het gebed, dat Hij ons Zelf geleerd heeft, is schoon van orde. Er heerst een symmetrie, die verbaast.

En zoals Jezus met hoofd en hart gebeden heeft, hebben onze vaders met hart en hoofd beleden. Men merkt aan alles, dat zij hun *verstand* hebben laten gaan over wat ze geschreven hebben. Dit blijkt allereerst uit de bouw van dit geschrift, dat Catechismus heet. Er zit stijl in. Het "stuk der dankbaarheid", waarover wij nu gaan nadenken, begint op soortgelijke wijze als het "stuk der verlossing", dat nu achter ons ligt, en met Zondag 5 begon. Daar een "teruggrijpen naar het stuk der ellende", hier naar dat der verlossing. De belijdenis der ellende luidde: "aangezien wij naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straffen verdiend hebben". In volledige overeenstemming daarmee luidt de belijdenis der verlossing nu: "aangezien wij uit onze ellendigheid zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade, verlost zijn".

Maar ook over de plaats, die de "goede werken" in ons leven behoren in te nemen, hebben zij verstandig en "dogmatisch" nagedacht.

Zij hebben niet met de Antinomianen aan de "goede werken" verachtelijk een plaats *ontzegd*. Zij hebben wel met alle kracht er de *verdiensteljkheid* aan ontzegd, maar de *noodzakelijkheid* er van met evenveel kracht geproclameerd. Maar anderzijds hebben zij tegenover Rome de plaats van de goede werken niet ingeruimd in het stuk der verlossing, maar in dat der dankbaarheid. Die goede werken waren, wisten zij, niet de weg *naar* de verlossing, maar de *vrucht van* de verlossing. Om die te doen uit dankbaarheid. Men moet geen goede werken doen om verlost te worden, maar men is verlost om goede werken te doen. Zo hebben zij, heel nuchter, orde op zaken gesteld.

Extra-ordinair of niet?

De vraag, die om een antwoord roept, is dus: "Waarom moeten wij goede werken doen?"

Wij denken bij die goede werken meestal direct aan iets buitengewoons. De uitdrukking heeft een rooms bijsmaakje van het extra-ordinaire, en onwillekeurig gaan de gedachten in de richting van aalmoezen, extra dankoffers, en nog een paar van die heuveltoppen, die zich uit de vlakte van het gewone leven opheffen. Dit is natuurlijk helemaal mis. Het christelijk leven is niet een aaneenrijging van grauwe dagen met één sporadische St. Nicolaas-avond vol gulheid en verrassingen. Het heeft die verrassingen elke dag. Wij kunnen het in de Catechismus goed verstaan, in verband met de toenmalige strijd met Rome, dat er veel met de

term "goede werken" wordt gewerkt, maar het was duidelijker geweest, als geschreven was: waarom moeten wij *Gods geboden* doen? Dat is namelijk de kennelijke bedoeling. Even later, in Zondag 33, worden "goede werken" dan ook gekarakteriseerd als datgene, wat "naar de wet Gods, Hem ter ere" geschiedt. "Goede werken" is de formulering van het christelijke leven der dankbaarheid, in gebondenheid aan Gods ordinantiën. Ze omspannen heel het stuk der dankbaarheid, waarin de wet Gods een brede plaats krijgt. Men denke dus niet aan extra-ordinaire dingetjes, maar aan het heel "gewone" dagelijkse leven, dat zich richt op de vraag: Here, wat wilt Gij, dat ik doen zal. Het is de gebondenheid aan het vierde gebod, om niet zo-zeer op Zondag het werk, maar alle weekdays het *boze* werk te laten staan. Het is naar het vijfde gebod de gehoorzaamheid van het kind aan z'n ouders, en tevens de heilige ongehoorzaamheid jegens overheden, als haar geboden indruisen tegen Gods geboden. Het is naar het zesde gebod zelfs toorn en wraakgierigheid als doodslag zien en haten; en zo maar door. Zelfs eten en drinken wordt opgetild tot de reeks "goede werken" als we het doen ter ere Gods. Men ziet, het is alles heel "gewoon". Toch ook weer buitengewoon, omdat deze gebondenheid aan 's Heren geboden uit de Here is, een wonder van Gods Geest. Daardoor wordt het ongewone gewoon, en het ordinaire extra-ordinair.

De beide acten.

Ondanks jarenlange Catechismusprediking heerst bij velen nog een zeer eenzijdige voorstelling over Christus' genadewerk in ons leven. Die voorstelling komt hierop neer, dat halt gehouden wordt bij de eerste helft van de eerste zin uit het eerste antwoord van Zondag 32: dat Christus ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft. Punt. Als je in Christus gelooft, ga je dus naar de hemel. Daar spreek je met de dominee over op het ziekbed en op het sterfbed. Op huisbezoek, op de catechisatie en in de kerk worden er voorts enige goede woordjes aan gewijd, maar voorts blijft deze "verlossing door Christus' bloed" buiten je leven staan. Die gesprekken van zoëven waren de enkele oasen in de woestijn van het leven, maar doen die woestijn niet bloeien als een roos.

Het woord van de Heiland, dat Hij gekomen is om de werken des duivels te verbreken, wordt zo veranderd, dat Hij gekomen is, om zondaren in de hemel te brengen. In die zondaren komt, volgens deze beschouwing, ook niet de minste verandering tot stand, zolang hij op de aarde leeft. 'n Mens blijft maar 'n mens. Dat Christus van de schuld en straf der zonde heeft verlost, wordt gretig beleden, maar dat Hij ook van de macht en invloed der zonde verlost, wordt schandelijk vergeten.

De Catechismus wil van deze *halvering* van Christus' werk niets weten, en beschrijft dat niet in één, maar in *twee* acten. Zegt niet, dat Christus ons met Zijn bloed gekocht heeft zonder meer, maar dat, *nadat* Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, er nog *iets anders volgt*. Dat eerste was nog maar de inzet, de ouverture. Op het "nadat" volgt een "daarna".

De *verlossing* door Zijn bloed vindt haar voortzetting in de *vernieuwing* door Zijn Geest: "Ons ook door de Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt". Het bloed neemt de schuld, de Geest de smet weg. Wij worden niet alleen *zalige* mensen *straks in de hemel*, maar ook *nieuwe* mensen *hier op aarde's*. Deze twee staan niet los naast elkaar, maar hangen ten nauwste met elkaar samen. De vernieuwing hier is het begin van de zaligheid straks; de volkomen zaligheid in de hemel is de kroon van de levensverandering op de aarde. Een mens blijft dus maar niet een mens, maar wordt een ander mens. Dat andere is, zegt de Catechismus, dat wij *tot Zijn evenbeeld* vernieuwd worden. Dat wil zeggen, dat we op Christus gaan gelijken, Die, als Hij gescholden werd, niet wedschold, en als Hij leed, niet dreigde; Die Zijn discipelen de voeten wies. ... dit gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was!

In deze vernieuwing van ons leven, het herstel naar het beeld Gods, bereikt Christus Zijn eigenlijke doel. Herstellen is Zijn levenswerk. Wat door de zonde geschonden is — het beeld Gods — weer te vernieuwen, en wee de mens, in wie niets hersteld wordt!

Daarin bereikt ook God Zijn eer. "Opdat Hij door ons geprezen worde", dat zijn de woorden, waarin deze zin uitloopt. Christus bedoelde niet de mens, maar God. In de herstellende, herschapen mens vindt God het werk Zijner handen terug.

We worden naar Zijn beeld vernieuwd, opdat wij ons met ons ganse leven Gode dank voor Zijn weldaden bewijzen. Wij! We hebben pas vernomen, dat de vernieuwing van ons leven even volledig Christus' werk is als de verlossing. Niettemin gaat die vernieuwing niet buiten ons om. Wij worden niet uit-, maar ingeschakeld. Wat Christus werkt, hebben *wij* uit te werken. Wij geven de Here terug, wat Hij onszelf eerst geschonken heeft. Met ons *ganse leven*. Niet met een kwart of de helft of driekwart. Maar met ons ganse leven. De Here eist ons *leven* op. Hij vraagt het onze niet, maar onszelf. Hij vraagt niet veel, maar alles. Zoals Hij Zichzelf weggeschonken heeft aan ons, eist Hij, dat wij ons zullen wegschenken aan Hem. Ons ganse leven in z'n breedte, van de prille jeugd tot de hoge ouderdom. Ons ganse leven in z'n diepte, te beginnen bij het liefhebbende hart en eindigend in de werkzame hand en de voet, geschoeid met bereidheid des evangelies.

Zodat, om kort te gaan, hij, die z'n belijdenis van de verlossing door Christus niet beleeft in een nieuw leven, ernstig reden heeft zich goed te bezinnen, omdat deze twee bij elkaar horen als de warmte bij de zon. Het kinderdeel is voor de kinderen, die de trekken van hun Vader vertonen, en hun licht also laten schijnen dat hun Vader in de hemelen verheerlijkt worde.

Geestelijke groei.

Door een leven in de "goede werken" wordt niet alleen de Vader in de hemelen verheerlijkt, maar ook het kind op de aarde gebaat: "daarna ook dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij". De gelovige *bedoelt* zichzelf nooit en *zoekt* zichzelf nooit. Hij doet zijn goede werken zo argeloos, dat hij in 't laatste gericht verwonderd vraagt: wanneer heb ik U hongerig gezien en gevoed, wanneer naakt en gekleed, wanneer in de gevangenis en U bezocht? Maar al zoekt hij zichzelf niet, hij wordt niettemin ontzaglijk rijk door z'n "goede werken". Hoe meer hij anderen geeft, hoe meer z'n geestelijk kapitaal groeit. De zegenende ziel wordt vet gemaakt. Het kapitaal, dat gebruikt wordt, groeit; de spieren die zich spannen, worden des te steviger; arbeid adelt en rust roest. De egoïstische mens, die slechts voor zichzelf leeft, wordt geestelijk zo dor als een huilende wildernis, maar wie Gods geboden doet met lust is als een springende fontein.

De Catechismus specialiseert de geestelijke winst, die de geestelijke mens boekt, als een winst aan *geloofsverzekerdheid*; hij wordt *van* zijn geloof *uit* de vruchten verzekerd.

De Catechismus beweert niet, dat elk bij zichzelf uit de vruchten tot de aanwezigheid van geloof concludeert. Van die aanwezigheid is de gelovige zich nu eens meer, dan minder helder bewust. De rechtvaardige leeft uit het geloof, zoals de bloem uit de wortel leeft. Hij zou ogenblikkelijk ophouden te bestaan, zodra zijn geloof ophield te werken. Bovendien is de aandachtige beschouwing der vruchten geen opwekkende bezigheid. Ze is eerder néérdrukkend dan opwekkend. Want er is geen enkele vrucht gaaf. Ze zijn alle wormstekig. Zelfs de beste werken zijn met zonde bevlekt, de gerechtigheden een wegwerpelij k leed en de vurigste gebeden zelfzuchtig. Het is bepaald om mismoedig te worden, hoe langer we naar die vruchten kijken. Het is afschuwelijk. Het brengt niet tot de conclusie: de wortel is toch wel goed, al zijn de vruchten verre van gaaf, maar: ik ben in ongerechtigheid geboren. Zei de Catechismus nu nog, dat *anderen* mogelijk uit de vruchten van onze levensboom tot ons

geloof konden concluderen, dan was dat nog te verstaan. Anderen zien ons weer anders dan wijzelf ons zien. In de Pinksterzaal zag niemand de vlam op zijn eigen hoofd, maar wel bij zijn buurman. In de Paaszaal dacht niemand aan verraad bij de ander, maar vermoedde men die zwarte zonde wel in eigen hart aanwezig. Maar de Catechismus zegt niet, dat elk van een ander, maar dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij. Dat is juist de moeilijkheid.

Intussen is het toch eenvoudig genoeg. Wij worden uit de vrucht niet van ons geloof *overtuigd*, maar *verzekerd*. De eenvoudige zin van deze woorden moet wezen, dat de zekerheid van het geloof toeneemt, naarmate de vruchtbaarheid toeneemt. Deze twee houden gelijke tred. De weg van geloofsgehoorzaamheid is de weg tot geloofszekerheid, zoals omgekeerd de gifplant van de twijfel groeit op de bedorven akker van een slordig en onvruchtbaar leven. Hoe meer ik vruchten voortbreng, hoe vaster mijn tred wordt, en hoe steviger mijn geloof. Door "goede werken" te doen, raak ik hoe langer hoe meer mijzelf kwijt. De somberste gevangenis is die, waarin ik mijzelf heb opgesloten. Wie de kluisters van z'n "eigen ik" doorbroken heeft, ademt weer vrij. We leren zien, dat het een vreugde is, de Here te mogen dienen, en dat vreê heeft, elk, die 's Heren wet bemint. Wat het leven somber maakt, en de mooiste verhouding lelijk, is niet de dienst des Heren, maar de zonde. Vrijheid, vreugde, vrede, ziedaar enkele voetstappen op de weg der geloofszekerheid voor dien, die vrucht draagt in goede werken.

Dat elke gelovige vrucht moet dragen, wordt door de Catechismus stilzwijgend en als vanzelfsprekend ondersteld. Onvruchtbaarheid is de grootste zonde die denkbaar is. Wie onvruchtbaar bleef, heeft z'n levensdoel gemist, want de hemelse Landman komt om de vrucht. De onvruchtbare vijgeboom beslaat onnut de aarde. Hij wordt omgehouden en in het vuur geworpen. Het is onmogelijk, dat wie Christus door een waar geloof is ingeplant, *niet* zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid. De gaafheid moge dan al ontbreken, maar dat brengt de gelovige geen ogenblik in de war, want hij heeft geleerd, dat de gaafheid niet op de aarde, maar in de hemel te vinden is. Het goede, dat hij *wil*, doet hij niet, en dit beschaamt hem wel, maar verontrust hem niet, omdat hij alweer geleerd heeft, dat het *onwedergeboren* leven het goede evenmin doet als wil. Wat een wonder is het dat ik het wel wil. . . . verlaat niet wat Uw hand begon, o Levensbron, wil bijstand zenden.

Winst voor Christus.

"En dat door onze godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden", — dat is de derde reden, die de Catechismus opgeeft, waarom wij goede werken moeten doen.

Door uit de rijkdom van Christus te leven, maken wij de wereld, die van honger en armoede omkomt, jaloers. Zij kan er begerig door worden hetzelfde geloofsgeheim te kennen, waaruit ik dagelijks kracht put. Christus is het beste kapitaal, dat ik mijn naaste kan aanbieden, zonder geld en zonder prijs, en zonder rente. Maar dit is ook feitelijk weer niet wat de Catechismus bedoelt. Hij spreekt niet van winst — stoffelijke of geestelijke van de naaste, maar van winst voor Christus. Beide gaan trouwens samen. De naaste wint er bij en Christus wint er bij. Maar om de winst voor Christus, Wiens glorie ligt in de veelheid der onderdanen, moet het ons allermeest te doen zijn.

We zijn er nogal eens op uit, onze naaste *voor onszelf* te winnen, en hebben er meer belang bij onszelf dan Christus dierbaar te maken. Het kan daarbij gebeuren, dat wij ons geloof in Christus liever verdoezelen dan er voor uit te komen. ... we zouden hun vriendschap er eens door kunnen verliezen! We zijn dan wel erg slechte getuigen — liever: helemaal geen getuigen. Het is nu eenmaal onze levensroeping, *Christus rijk te maken*, zoals de dienstknechten, die de talenten kregen, er op uit moesten zijn, hun heer rijk te maken, en zijn

kapitaal te vermeerderen. Wie slechts geleefd en gezwogen heeft om zichzelf rijk te maken, heeft nooit z'n eigen roeping verstaan. Roeping! Want het winnen voor Christus van wat van Hem vervreemd raakte, is geen liefhebbij van enkelen, maar taak van allen. Als wij, om met deze Zondag te spreken, naar Zijn beeld vernieuwd zijn, mag ook *deze* trek van de Heiland niet ontbreken: zoeken wat verloren was. De kerk is geen gereformeerd rusthuis, waar men wat kan keuvelen over dominees, preken en de zitplaatsenkwestie in de kerk. Maar de kerk is het strijdende leger, dat de opdracht heeft, de verloren provincie van het koninkrijk der hemelen, die wingewest van de hel geworden was, weer terug te winnen voor Christus.

Het gewone middel om zielen voor Christus te winnen, is de prediking van het Woord. Zending en evangelisatie! Men kan preken door woorden, maar soms nog beter door daden. Dat heeft de Catechismus goed begrepen, door *alle* gelovigen tot zendelingen en evangelisten te promoveren met te zeggen, dat door onze godzalige *wandel* onze naasten voor Christus gewonnen dienen te worden. Een evangelisatie, keurig georganiseerd in commissies en sub-commissies, *kan* soms de dood in de pot betekenen. De ongeorganiseerde evangelisatie van een wandel in het licht moet er in elk geval het kloppende hart van zijn. Het is niet te zeggen, hoeveel geestelijke schade er al teweeggebracht is door een slordige levenswandel, die de belijdenis weersprekt, en Christus en Zijn kerk in discrediet brengt. Velen zijn een belemmering vóór inplaats van een lokmiddel tot Christus. Zij lopen Hem voortdurend voor de voeten. Zij vormen, evenals de Farizeeërs vroeger, zo'n dichte haag om Christus, dat de geraakten niet eens bij Hem kunnen komen. Wee hun! Wie Christus verlies toebracht, moet zelf wel verloren zijn.

In generlei wijze

In de vierde plaats verklaart de Catechismus in z'n vurig pleidooi voor de goede werken, dat "in generlei wijze" zalig worden, die in hun goddeloos ondankbaar leven voortvarende, zich tot God niet bekeren. Dat is geen liefdeloos oordeel van Ursinus of Olevianus, maar de *Schrift* zegt, dat geen onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dronkaard, lasteraar, noch rover, noch dergelijke het koninkrijk Gods beërven zal. Zij *kunnen* op generlei wijze zalig worden. Ze mogen dit op allerlei wijze proberen, en zichzelf wijsmaken, dat ze best twee heren kunnen dienen, maar dit is puur zelfbedrog. De moordenaar aan het kruis is natuurlijk geen bewijs, dat het ook *zonder* de goede werken kan. Zodra het geloof in z'n hart opbloeit, treden de goede werken terstond dit verzondigde leven binnen. De man waarschuwt z'n medekruiseling — hoeveel "brave" christenen laten hun buurlieden zonder enige waarschuwing de duisternis ingaan. Hij getuigt publiekelijk voor zijn Koning - hoeveel zwijgende christenen is hij tot beschaming!

Nee, zonder goede werken gaat het absoluut niet. Dal zit 'm natuurlijk niet in die werken. Het geloof beslist. Maar een geloof zonder de werken is dood. Daarom gaat het zonder die goede werken niet.

Als we de dreunende zin van dit zeven en tachtigste antwoord lezen, rijst natuurlijk direct de vraag, wie dan wel zalig kan worden. Die vraag komt niet op bij de oppervlakkige lieden. Zij horen dat: geen onkuise, afgodendienaar, enzovoort, gelaten aan. Nee, stel je voor, zulke booswichten ook al in de hemel? Maar wie goed staat voor God, ziet in deze spiegel zijn eigen beeld. Hij zegt: die echtbreker, afgodendienaar, lasteraar, ben ik. Daar kan geen ander mee bedoeld zijn.

Maar nu moeten we toch werkelijk *goed* lezen.

Er staat niet, dat zondaren niet zalig kunnen worden. Daarmee zou het evangelie de nek omgedraaid zijn. De hemel is juist voor zondaren.

Anderen komen er niet in. Maar er staat wel, dat die in hun goddeloos ondankbaar leven *voortvaren* op generlei wijze zalig kunnen worden. Dat is heel wat anders. *De onbekeerlijkheid* is de doodzonde. Het onderscheid tussen gelovigen en ongelovigen (of schijngelovigen) is niet, dat de eersten heilig zijn, en de laatsten zondaren. Zondaren zijn ze allemaal. Maar het *verschil* is, dat de eersten "soms uit zwakheid in zonden vallen", terwijl de laatsten in hun zonden *voortvaren*.

Wat zegt het Doopsformulier van degenen, die dagelijks in velen struikelen? Dat zij aan Gods genade niet moeten twifelen, noch in de zonde blijven liggen, aangezien hun Doop een stellig getuigenis is, dat zij een eeuwig Verbond met God hebben.

En wat zegt het Avondmaalsformulier van degenen, die in hun zonden *blijven*? Zij zullen zich van de tafel, die Christus alleen voor Zijn gelovigen verordineerd heeft, onthouden, opdat hun gericht en verdoemenis niet des te zwaarder worden.

Uit *genade* zijt gij zalig geworden, en dat niet uit u, het is Gods gave. Als wij ons voor God verootmoedigen, dat er zo weinig goede, en zoveel slechte vruchten rijpen aan de boom des levens, dan zullen we bedenken, dat deze ootmoed zelf niet een geringe vrucht van het geloof is. De zwaarst beladen takken buigen zich het diepst ter aarde.

ZONDAG 33

Vraag 88.

In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen?

Antwoord:

In twee stukken: in de afsterving des ouden, en in de opstanding des nieuwen mensen^a.

^a Ro 6: 1,4-6; Eph 4: 22-24; Col 3: 5,6,8-10; 1Co 5: 7; 2Co 7: 10.

Vraag 89.

Wat is de afsterving des ouden mensen?

Antwoord:

Het is een hartelijk leedwezen dat wij God door onze zonden vertoornd hebben, en die hoe langer hoe meer haten en vlieden^a.

^a Ro 8: 13; Joe 2: 13; Hos 6: 1.

Vraag 90.

Wat is de opstanding des nieuwen mensen?

Antwoord:

Het is een hartelijke vreugde in God door Christus^a, en een ernstige lust en liefde om naar den wille Gods in alle goede werken te leven^b.

^a Ro 5: 1; Ro 14: 17; Jes 57: 15,

^b Ro 6: 10,11; Ga 2: 20.

Vraag 91.

Maar wat zijn goede werken?

Antwoord:

Alleen die uit waar geloof^a, naar de wet Gods^b, alleen Hem ter eer geschieden^c, en niet die op ons goeddunken of op mensen-inzettingen gegrond zijn^d.

^a Ro 14: 23,

^b Le 18: 4; 1Sa 15: 22; Eph 2: 10,

^c 1Co 10: 31,

^d Eze 20: 18,19; Jes 29: 13; Mt 15: 7-9.

Gods werk in ons

Zondag 33 spreekt ons over de bekering.

Dit onderwerp komt niet zo maar uit de lucht vallen. We zijn immers bezig na te denken over het stuk der dankbaarheid, en dat leven der dankbaarheid komt hierop neer, zo heeft Zondag 32 ons geleerd, dat we door de Heilige Geest tot Christus' evenbeeld *vernieuwd*, dus andere, *nieuwe* mensen geworden zijn. Men kan ook zeggen: *bekeerde* mensen, want dat komt op hetzelfde neer. Nieuwe of bekeerde mensen zijn mensen, die niet meer leven naar hun eigen wil, maar naar Gods wil. Dit leven naar Gods gebod is, om zo te zeggen, de algemene definitie van het leven der bekering, en dat wordt nu in de volgende Zondagen, 33—44, voor de afzonderlijke geboden nader gespecialiseerd: zó moet de bekeerde mens leven naar het eerste gebod, en zo naar het tweede gebod. Enzovoort. Dat is dus het verband tussen deze Zondag en de volgende. En ook is er verband met wat voorafging. In Zondag 32 was namelijk gevraagd of zij niet zalig kunnen worden, die in hun goddeloos ondankbaar leven voortvarende zich tot God *niet bekeren*. Dat geeft de Catechismus nu aanleiding om van het zich bekeren iets meer te zeggen. Er wordt geen theoretische uiteenzetting gegeven over het wezen der bekering, maar praktisch aangetoond, waarin de waarachtige bekering des mensen bestaat. Opdat wij onszelf controleren of er in ons eigen leven ook iets van te zien is. Het is gelukkig, dat de Catechismus dit zó aan de orde stelt, en dat het dus zó ook in de prediking aan de orde moet komen, want anders bestond er gevaar, dat er over de "waarachtige bekering des mensen" weinig of niet meer gepreekt zou worden. Daar is namelijk niet zoveel vraag naar tegenwoordig. Of liever: er is vraag genoeg, en ik geloof, dat de gemeente er naar hunkert, maar er is niet zoveel aanbod. Er heeft zich in de laatste jaren een soort revolutie in de prediking voltrokken. Wij horen daarin veel over de geschiedenis der heilsopenbaring, en met nadruk wordt ons ook telkens verzekerd, dat het niet gaat om Mozes, Elia, Paulus of waar de tekst dan ook maar over sprak, maar om *Christus*. Daarin is heel veel, dat te waarderen is. Als de mensen thuis komen uit de kerk, en ze vertellen dat de dominee over Saul gepreekt heeft, of over Jona, dan heeft dominee zijn roeping verzaakt, want hij had over Christus moeten preken, daarmee uit; en het is gelukkig, dat de ogen meer en meer opengaan voor de noodzakelijkheid van een prediking, waarin Christus in het centrum staat — Christocentrisch noemt men dat dan ook. Maar ook hier ligt het gevaar van eenzijdigheid voor de deur, doordat men schijnt te vergeten, dat wat Christus *in* het hart en leven van de zondaar doet, ook echte Christus-prediking is. Wij vernemen, hoe bijvoorbeeld Christus door Mozes verlossing bracht aan Zijn volk, en hoe Christus in David reeds werd vervolgd en gesmaad. Prachtig! Maar ook het helderste inzicht daarin baat mij niet, als ik niet weet van de genade, die Christus *in* mijn leven teweegbracht. Het is juiste en volle Christusprediking als wij horen, wat de Heiland niet alleen *voor*, maar ook *in* het leven des zondaars teweegbracht. En dat is nu o.a. de bekering. Dat is niet mijn werk en mijn ervaring, maar Christus' werk in mij. En daarin wordt Christus grootgemaakt.

De bekering des mensen.

Het is alleszins de moeite waard, om bij de vraag: "In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen?" een poosje stil te staan. Het treft ons daarbij allereerst, dat de Catechismus spreekt van de bekering des *mensen*, zo algemeen mogelijk, en daarmee dus bedoelt, dat de bekering een eis is, die *ieder* mens aangaat. Zo heeft Paulus het ook verstaan, als hij in Athene verklaart: "God dan, de tijden der onwetendheid overzien hebbende, verkondigt nu *alle mensen alom*, dat zij zich bekeren".

Dit laat dus geen enkele uitzondering toe.

De gangbare mening is, dat de eis der bekering alleen grote zondaren geldt. Wij denken aan Joden en heidenen en Mohammedanen, aan hoeren en tollenaars, dieven en overspelers en dronkaards, en communisten. Die moeten zich bekeren. En daarmee uit! Maar daarmee is het *niet* uit! Het is heel Farizees als we zo denken, dat *wij* de bekering niet nodig hebben, en

daarvoor veel te netjes en te fatsoenlijk zijn. Zeker, tollenaren en zondaren moeten zich bekeren van hun goddeloosheid, maar Farizeeërs moeten zich bekeren van hun braafheid, die dikwijls nog veel goddelozer is. Het grootste struikelblok voor de hemelpoort is niet die openbare zonde, maar die eigengereide braafheid, die eigengerechtigheid, die van God vervloekt is. Wie zich zelf heeft leren kennen, noemt zich de grootste van alle zondaren, en weet, dat hij zich van alle mogelijke boosheid bekeren moet, ook al *zien* de mensen van die boosheid misschien niet zoveel. De zonde is universeel, en daarom is ook de eis der bekering universeel; hij strekt zich ook uit tot de gelovigen, die reeds bekeerd zijn, maar toch elke dag opnieuw bekeerd moeten worden. Als we maar zien willen, dan blijft er elke dag heel wat ongerechtigheid over, waarvan we ons bekeren moeten, en we hebben er wel dagwerk mee. We moeten ons steeds weer bekeren van ons egoïsme, onze vleselijke bedenkingen, onze zelfhandhaving, onze nalatigheden, ja zelfs van onze beste werken, van onze zelfzuchtige gebeden, onze sleur in het heilige, onze verkeerd gebrachte offeranden — ik noem maar *iets*. En de *kerk* van Christus moet zich in haar geheel bekeren van haar wereldgelijkvormigheid, haar versplintering, haar gebrek aan verootmoediging en bewogenheid, haar veruitwendiging — ik noem maar weer *iets*. We zijn soms zo blind en hoogmoedig, dat we denken, dat God de oordelen van deze tijd zendt om de *wereld*. Hij zendt ze om *ons*! Om *ons* tot bekering te roepen. Evenals die storm, waarvan we lezen in het boek Jona, niet was opgestoken om die heidense zeelieden, maar om *de profeet Gods*! — *die* wilde God terugroepen. De roepstem der bekering komt ook tot de gelovige, wedergeboren mens. want zonder voorafgaande wedergeboorte is geen bekering mogelijk. Zomin een plant kan groeien zonder wortel, zomin kan een onwedergeboren mens zich bekeren. De wedergeboorte is dus de wortel der bekering. God legt door de wedergeboorte het beginsel, de kiem van een nieuw leven in ons. Maar dit nieuwe leven moet natuurlijk groeien, het moet zich ontwikkelen.

Voor zover het zich richt op ons wilsleven noemen we het bekering. In de bekering komt het nieuwe leven voor aller oog te voorschijn, dat in de wedergeboorte in de verborgenheid van ons hart in kiem was neergelegd. Zoals uit de tarwekorrel halm en aar zich ontplooien. Het kan soms lang duren voor het uitbot. De ontwikkeling kan door allerlei omstandigheden worden geremd; maar als het nieuwe leven er is, *moet* het tenslotte zich uiten, dat is nu eenmaal de drang van alle leven. Het uit zich in de "opstanding van de nieuwe mens", zoals de Catechismus het straks noemen zal. In lust en liefde om naar Gods wil te leven. Maar als die "nieuwe mens" zal groeien (de bekering) dan moet die "nieuwe mens" eerst geboren worden (de wedergeboorte) — dat zal wel voor ieder duidelijk zijn!

We komen nu weer terug op de bekering des *mensen*.

We hebben een streep gezet onder "mens" en daaruit eerst gelezen, dat *ieder* mens zich moet bekeren. We lezen er in de tweede plaats uit, dat de *gehele* mens zich moet bekeren, of wil men, dat de mens zich *geheel* moet bekeren; niet ten dele, niet voor de helft of driekwart, maar geheel. Over heel de breedte en heel de lengte van z'n leven; niet alleen wat z'n uiterlijk gedrag, maar ook wat z'n innerlijke gezindheid betreft.

Eerst een enkel woord over dat laatste.

Er zijn twee kanten aan ons menselijk bestaan: een publieke zijde, ons levensgedrag, dat voor ieder is als een open boek; maar ook een verborgen zijde: onze gezindheid, gedachten en begeerten, die alleen bekend zijn aan mijzelf en... . God!

Nu wil God niet alleen, dat wij ons bekeren naar ons uiterlijk gedrag, zodat onze *daden* in overeenstemming zijn met Zijn gebod, maar ook en vooral, dat er een *innerlijke* verandering in ons plaatsgrijpt. Zó dus, dat ook mijn wil en genegenheden, mijn begeerten en verlangens een andere kant uitgaan. Dat ik niet alleen *doe* wat God wil, maar dat ik het ook doe met

liefde, dat het al de lust heeft van mijn hart.

Op dat laatste legt de Schrift zelfs alle nadruk: Mijn zoon, geef Mij uw *hart*. De Here heeft lust aan waarheid in het *binnenste*. Als dit ontbreekt, heet het dat iemands hart niet volkomen is met de Here, ook al is er van de uiterlijke gedragingen misschien weinig te zeggen.

En ook de Catechismus acht die "zinsverandering", gelijk men dat noemt, de belangrijkste factor van de bekering. Bekering is, zo zullen we later horen: een hartelijk *leedwezen* en een hartelijke *blijdschap*; het is niet *maar de zonde laten, maar die haten; niet slechts doen wat God wil, maar lust en liefde* om naar de wil Gods in alle goed werk te leven. Men ziet dus — allemaal woorden, die de innerlijkste roerselen van het menselijk hart beschrijven. "De goddeloze verlate zijn *weg* en de ongerechte man zijn *gedachten* en hij bekere zich tot de Here" — daarmee zijn in één adem de beide zijden der bekering genoemd: verandering van *weg* en verandering van *gedachten*, uitwendige en inwendige bekering. Als de wijzers van uw horloge niet meer gaan, komt dat in de regel omdat het uurwerk kapot is. Dat uurwerk is het *hart* van het horloge. Het geeft natuurlijk niets, of men dan wat aan de wijzers peutert, het hart moet eerst gerepareerd. Dat bedoelt ook de dichter van Psalm 119 als hij zegt: als Gij (God) mijn *hart* zult verwijden (vernieuwd) hebben, zal ik in het spoor van Uw geboden lopen. Maar al is het hart het voornaamste, dat betekent toch niet, dat het uiterlijke van geen belang is. Aan een horloge zonder wijzers heeft men ook weinig. Beide zijn noodzakelijk: de innerlijke verandering der gezindheid, en de uiterlijke verandering van levenswandel. Het kan gebeuren, dat het uiterlijk alles in orde is, we gaan trouw naar de kerk, aan de opvoeding onzer kinderen ontbreekt niets, op onze eerlijkheid in handel en wandel is niets aan te merken, en toch.... er hapert iets. Het gaat niet van harte. De liefde ontbreekt er aan. We zijn als de oudste zoon in de gelijkenis (beeld van de Farizeeër) knechten in huis inplaats van kinderen.... een uiterlijke bekering zonder de vernieuwing des harten. Maar een vernieuwing des gemoeds, die niet zichtbaar wordt in handel en wandel is een "bekering" die in de geboorte blijft steken. We zullen 't beste doen, ons te houden aan die bekende psalmregel: dan zal zich 't *hart* met mijne *dadens* paren!

Bekering dus van de *gehele* mens naar z'n innerlijk en uiterlijk bestaan!

Bekering ook over de *breedte* van het menselijk leven.

Wij hebben ons te bekeren niet van één bepaalde zonde, maar van alle kwaad. De strijd tegen onze boezemzonden is natuurlijk wel de taaiste, maar daarmee zijn we niet klaar. Er schuilt allerlei kwaad in ons leven, waarvan we ons misschien niet eens bewust zijn. Zelfonderzoek is daarvoor nodig, of liever Gods onderzoek: zie of bij mij een schadelijke weg zij en leid mij op de eeuwige weg.

En deze bekering, die in het *persoonlijke* leven begint, zet zich dan natuurlijk voort in alle andere verhoudingen: in het huiselijk, kerkelijk en maatschappelijk leven. Er zijn mensen, die menen, dat het woord bekering-alleen thuis hoort in de *kerkelijke* sfeer; het komt voor, dat iemand in het kerkelijk leven 'n geëerd man is, en 'n ijverig ambtsdrager, maar thuis 'n tiran, en 'n slecht patroon voor z'n werklieden, of 'n dagdief als hij arbeider, of 'n gauwdief als hij koopman is. Dat is 'n surrogaatbekering. De bekering, die werkelijk die naam waard is, doet haar invloed gelden in alle levensverhoudingen; ze maakt ons tot nieuwe mensen op elke plaats, waar we door God gesteld zijn: huis en school, kantoor en fabriek ondervinden er de gezegende uitwerking van.

Eindelijk sluit de bekering des *mensen* ook in 'n bekering over de ganse *lengte* van het leven: de kinderleeftijd, de rijpere leeftijd, de middelbare leeftijd, de ouderdom. Geen van die perioden mag den Here worden onttrokken. We mogen geen stukje leven voor onszelf houden, en de jonge mensen mogen niet zeggen: het kan later nog wel!

Maar hiermee is tegelijk gezegd, dat wij met de eis der bekering nooit klaar zijn. Niemand kan ooit beweren: nu *bèn* ik er, er blijft niets meer te bekeren over. Feitelijk kan geen mens verklaren: ik *ben* bekeerd, want we moeten ons elke dag op nieuw bekeren, en dat proces gaat door tot de laatste dag van ons leven toe.

Dit eist nog wel even 'n nadere toelichting.

Er heerst op het stuk der bekering nogal wat begripsverwarring, omdat men gewoonlijk de onderscheiding tussen het *begin* en de *voortgang* der bekering, of wil men: de eerste en de voortgaande (of dagelijkse) bekering over het hoofd ziet.

Een heel eenvoudig beeld kan dit ophelderen.

Ik ben een verkeerde weg ingeslagen, en op dit doolpad loop ik mijn ondergang tegemoet. Nu komt God mij waarschuwen. Hij roept: gij moet rechtsomkeert maken — dat is bekering, zich omkeren! Zo is Paulus tot staan gebracht vlak voor de afgrond. En zo heeft de stokbewaarder in Philippi rechtsomkeert gemaakt in die vreselijke nacht van de aardbeving. En zo ook Lydia, maar dat ging veel rustiger. Haar bekering wordt aldus beschreven: dat zij acht nam op het woord, dat van Paulus gesproken werd. Dat is nu de eerste, de principiële bekering. Dag, uur en plaats is door de een aan te wijzen, door de ander niet. In de kring van het Verbond gaat het meestal heel geleidelijk, zoals bij Lydia. Maar zo'n begin moet er natuurlijk bij ieder geweest zijn, het moment, dat hij rechtsomkeert maakte. Dan kan men zeggen, dat iemand bekeerd is. . . . de grote overgang van de duisternis naar het licht.

Maar ieder voelt, dat het daarmee niet afgelopen is. Ik ben er niet klaar mee, als ik op het verkeerde pad tot staan kom, en zelfs niet, wanneer ik rechtsomkeert maak, dat is mij bekeer. Ik moet nu *de weg terug* gaan. Ik moet het doolpad naar de afgrond verlaten, en de weg inslaan, die naar de hemel, liever, die naar God leidt. Dat is het smalle pad, en dat pad loopt niet evenwijdig aan de brede weg, maar precies in tegenovergestelde richting. De weg der bekering gaat tegen de stroom op. Het is geen koersverandering, maar een radicale omzetting. Ging ik eerst van noord naar zuid, dan ga ik nu van zuid naar noord — men moet zich dus door die bekende plaat van de brede en de smalle weg, die heel keurig naast elkaar lopen, niet van de wijs laten brengen. Als nu het "rechtsomkeert maken" de *eerste* bekering is, dan is het gaan van de weg terug de *voortgaande of dagelijkse* bekering. En daarom zei ik: feitelijk is niemand bekeerd, hij moet het elke dag opnieuw worden. Calvijn zegt daarom: "en deze wederoprichting wordt niet in een ogenblik, jaar of dag volbracht, maar God maakt de verdorvenheid des vleses in Zijn uitverkorenen te niet door een gedurige, ja soms langzame *voortgang*. Hij reinigt hen van hun vuiligheden, heiligt hen Zich tot tempelen, al hun zinnen vernieuwende, opdat zij zich *gedurende hun hele leven* in boetvaardigheid oefenen, en weten mogen, dat aan deze krijgsdienst geen einde komt dan *door de dood*". En daarom spreekt de Catechismus van het leven der bekering ook als van een *proces*, zoals men dat elk voorjaar en najaar in de natuur kan zien: een *afsterven* en een *opstanding*; een afsterven van de oude mens; dat is niet op één moment gebeurd, evenmin als de bomen in de herfst op één dag alle bladeren verliezen; een opstanding van de nieuwe mens, dat gaat niet bij toverslag, maar "hoe langer hoe meer", zoals de heesters in het voorjaar langzaam uitbotten, en als uit de dood opstaan.

De waarachtige bekering.

Opzettelijk stelt de Catechismus een onderzoek in naar de elementen ener *waarachtige* bekering. We moeten voor niets zo bang zijn als voor de *schijn*, waarmee we onszelf en andere mensen wel bedriegen kunnen, maar God nooit. Er is naast de waarachtige bekering ook een schijnbekering mogelijk, die zelfs zeer onderscheidene vormen kan *aannemen*. Dit

is, wat de Schrift noemt, de *gedaante* der godzaligheid aannemen, maar de *kracht* ervan missen. Men hoeft daarbij heus niet altijd aan onoprechtheid of bewuste huichelarij te denken: 't is mogelijk, dat men zich met een ingebeelde bekering tevreden stelt, in de vaste overtuiging het ware te bezitten. Het is derhalve niet overbodig, tegen elke bedrieglijke vorm te waarschuwen.

De Schrift gaat ons daarin voor.

De Heiland sprak van mensen, die het Woord terstond en met vreugde aannamen, maar niet volhielden als verdrukking en vervolging kwam. Dit *was een bekering van het gevoel, maar geen bekering des harten*; ze was slechts voor een tijd, maar had geen blijvende resultaten. Een soort suggestie, hetzij massa-suggestie of meer individueel. Heilsleger- en Oxford-bekeringen, ik zeg er liever geen kwaad van, maar als daar iemand van de drank of van de gierigheid bekeerd wordt, dan is hij nog niet *aller* zonde vijand geworden. Bekering is een diep werk, en geen bewogenheid of ontroering. Zij tast niet één bepaald kwaad aan, maar zet de ganze mens radicaal om!

Het is ook nog geen bewijs van waarachtige bekering, wanneer wij ons als gevolg van opvoeding en het milieu, waarin we leven, netjes en fatsoenlijk gedragen. En evenmin kan men zeggen, dat iemand bekeerd is, als met de jaren de wilde haren zo langzamerhand uitvallen. Er kan dan wel een hele verandering plaats grijpen, en men herkent de losbol van vroeger nauwelijks meer, maar bekering is het nog niet. Men kan een stuk hout glanzend schaven, terwijl het van binnen nog rot blijft, de graven kunnen met bloemen worden versierd, maar van binnen zijn ze vol dorre doodsbeenderen; een tijger in een dierentuin blijft een wild dier, ook al doet het achter de tralies geen kwaad meer. Bekering is nog heel iets anders dan een goede toon of beschaafde manieren.

De Catechismus gaat er toe over de "stukken" of bestanddelen op te noemen, waarin de waarachtige bekering bestaat. Men zou hier ook van de "kenmerken" der ware bekering kunnen spreken, hoewel sommigen o zo bang zijn voor dat woord. Wonderlijk is dat; ik begrijp dat niet goed. De Bijbel spreekt ook heel nadrukkelijk van de kenmerken van de ware bekering. Ik wil er slechts twee noemen. "Wij weten", zegt Johannes, "dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben". Dat is een kenmerk. We zijn van nature geneigd onze naasten te haten, maar niet zodra breekt het nieuwe leven der bekering door of de broederband begint te trekken. De *band aan elkander* dus. En een tweede kenmerk wijst de Schrift aan in de *band aan God*. Als Ananias nog niet geloven kan, dat de vervolger der gemeente, Paulus, bekeerd is, en niet naar hem toe durft gaan, ontzenuwt de Here al die bedenkingen door te zeggen: "zie, hij bidt", de woesteling is een bidder geworden, dat is wel het voornaamste kenmerk der waarachtige bekering.

Maar we willen nu samen nagaan, welke elementen de Catechismus naar voren schuift. Het antwoord op de vraag: "In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen" luidt: "In twee stukken, in de afsterving des ouden, en in de opstanding des nieuwen mensen".

Hieruit blijkt, dat er in het leven van de bekeerde mens een breuk *is* geslagen. Het leven van de natuurlijke mens is ongebroken; het kent slechts één richting, die naar de dood; er werkt maar één beginsel in, dat van het vlees. Maar in de bekeerde is tweeeërlei leven: dat van beneden en dat van boven, het leven der zonde en dat der genade; vlees en Geest, of zoals de Catechismus zegt: de oude en de nieuwe mens. We hebben het feit te aanvaarden, dat naast het nieuwe leven ook het oude nog aanwezig is, en dat deze twee met elkaar strijd voeren tot onze dood toe. Romeinen 7 geeft daar een ontroerende beschrijving van. Die "oude mens" is het zondebeginsel, het vlees, ons "ik", de oude, boze natuur, en die moet afsterven, d.i. al minder te zeggen krijgen. De "nieuwe mens" is het leven uit God, uit de Geest, het beginsel

der genade, de vernieuwde natuur, en die moet opstaan, d.i. al meer te zeggen krijgen. Mijn "oude mens" zal, om een voorbeeld te noemen, zeggen: ik zal het onrecht, mij aangedaan, wel betaald zetten. Maar mijn "nieuwe mens" zegt amen op Jezus' woord: zegent ze die u vervloeken, bidt voor degenen, die u geweld aandoen. Heel kort kan men zeggen: de "oude mens" is, wat nog van Adam in ons overgebleven is, en de "nieuwe mens" is, wat van Christus in ons gekomen is. En nu moet ik (de oude mens) minder worden, en Hij moet wassen. Dat zijn de twee schalen van de ene balans. Naarmate de een naar beneden gaat, gaat de ander naar boven. Het zijn de twee zijden van de ene bekeringsdaad: de afsterving van de oude mens is de negatieve zijde, en de opstanding van de nieuwe mens is de positieve zijde. We gaan dit nu met de Catechismus afzonderlijk zien.

Droefheid naar God

Eerst komt de negatieve zijde der bekering aan de orde. Het antwoord op de vraag: "Wat is de afsterving des ouden mensen?", luidt: "Het is een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben, en die hoe langer hoe meer haten en vlieden". Drie dingen horen er dus toe: zonde-droefheid, zonde-haat en zonde-vlucht. Het treft ons weer, dat de volle nadruk valt op onze innerlijke gezindheid, op onze geestelijke instelling tegenover de zonde: twee van de drie hier genoemde factoren wijzen in die richting: leedwezen hebben óver, en haten vàn de zonde zegt, hoe wij innerlijk over de zonde denken. Pas in de derde plaats komt aan de orde onze houding tegenover de zonde, zoals die naar buiten zichtbaar wordt: het vlieden van de zonde. Die innerlijke breuk met de zonde is niet de enige; er moet ook een uitwendige breuk met de zonde komen, maar God ziet het hart aan, en men zou een bepaalde zonde nog wel kunnen vlieden zonder die te haten en zonder die te betreuren; het omgekeerde is niet mogelijk.

Het allereerste van de bekering is dus: een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben. Dit leedwezen of deze droefheid is dus een stuk van de bekering, en niet een soort voorhof, dat men eerst door moet gaan, om tot het heiligdom der bekering te kómen. Was dit zo, dan zou men, eens tot bekering gekomen, die droefheid volkomen achter zich laten, en zou het leven der bekering één langdurig hallelujah wezen. Ieder weet, dat dit niet zo is. In het leven der bekering is juist die wondere twee-eenheid van "bedroefd en altijd blijde" — de droefheid over de zonde wordt zelfs voortdurend dieper, hoe meer we onze zondige aard leren kennen, en de bekeerde mens weet, dat God eerst in de toekomstige eeuw alle tranen van de ogen zal afwissen. Wie dus bedroefd is om z'n zonde, moet zich niet twijfelmoedig afvragen of hij wel ooit tot bekering zal komen, want hij staat reeds in het leven der bekering, dat is der dankbaarheid, en is dus verder dan hij zelf al vermoedde.

Deze droefheid is er bij de onbekeerde mens niet. Daar is ook wel droefheid — de Schrift spreekt ook van een "droefheid der wereld", en we moeten heus niet denken, dat het in de wereld alles "luchthartigheid" is. Het is echter niet de droefheid naar God, dat is: dat men bedroefd is, *God* door z'n zonde vertoornd te hebben. Het is een andersoortige droefheid, die men eerder *spijt* dan *berouw* zou kunnen noemen. Men is zichzelf tegengevallen, men zou zichzelf wel voor 't hoofd willen slaan. Men schaamt zich voor de mensen, die men nauwelijks meer onder de ogen durft komen; er is droefheid omdat de *gevolgen* van de zonde zo bitter ernstig zijn — het zijn allemaal vormen van zonde-droefheid, maar 't is een droefheid der wereld en niet naar God. Kaïn en Judas kenden ook droefheid, maar ze vluchtten er mee van God weg; de ware droefheid vlucht naar God toe — tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan wat kwaad was in Uw ogen. Het is een droefheid niet over de gevolgen, maar over de zonde zelf; we hebben er last van, dat we *God* door onze zonde vertoornd en beledigd hebben. Sommigen vragen: zou mijn berouw wel *diep* genoeg gaan, een vraag, waaruit blijkt, dat men van zijn berouw nog graag weer 'n grond voor z'n zaligheid

zou maken! Die vraag komt dus niet aan de orde. Toch spreekt de Catechismus van een *hartelijk* leed-wezen, d.w.z. dat het oprecht moet zijn, en uit het *hart* opkomen. Z'n droefheid uit te spreken met de mond alleen, is niets waard. Dit is niets dan een uiterlijk misbaar, waarvoor God z'n oren stopt. Hij luistert alleen naar het vallen van de scherven van een gebroken hart, en dat offer van een verslagen geest veracht Hij niet. Die oprechtheid, de hartelijkheid van het leedwezen zal daarin vooral uitkomen, dat wij niet maar bedroefd zijn over onze zondige handelingen, maar over heel ons zondig bestaan: ik *heb* zonde, maar wat nog veel erger is: ik *ben* zonde!

Dit hartelijk leedwezen over de zonde onderstelt een waarachtig schuldbesef. Maar het is dit schuldbesef, dat tegenwoordig op allerlei manier dreigt afgestompt te worden. We schuiven onze schuld van ons af. We vinden de wereld wel erg slecht. De wereld? Nee, onszelf. Wij hebben allerlei doekjes voor 't bloeden. We belijden zo ootmoedig: tegen alle geboden Gods zwaarlijk gezondigd te hebben, maar als 't er op aankomt, weten we van de prins geen kwaad. En zo wordt de schuld verbloemd en 't geweten verkracht. Maar als we oog in oog staan tegenover God, zullen we dit toch niet kunnen volhouden, doch moeten we belijden: het is mijn schuld. Inderdaad *belijden*, want schuldbelijdenis is van berouw onafscheidelijk. Belijden allereerst natuurlijk voor God. Niet al te vlot liefst, met een vloed van woorden, want dan menen we er niet al te veel van, maar zó: Ik ellendig mens! Maar dan ook schuldbelijden tegenover elkander. Er ligt een schone en diepe gedachte in de biecht, hoewel we die als sacrament niet kunnen aanvaarden. Jacobus heeft dit al verstaan, als hij aandringt: "belijdt *elkander* de misdaden, en bidt voor elkander, opdat gij genezing ontvangt!" — er ligt inderdaad een genezende kracht in het opbiechten van zijn kwaad. Het verruimt het hart en zuivert het leven. Augustinus noemde de schuldbelijdenis een "uitdrijven der gebreken", het kwaad baant zich door de schuldbelijdenis een weg naar buiten!

De zonde haten.

Na het "hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben", noemt de Catechismus verder: "en die hoe langer hoe meer haten en vlieden".

Het tweede element van de bekering is dus het *haten* van de zonde. Dat is meer dan het *laten* van de zonde. Men kan de zonde laten, zonder die te haten; men kan moeilijk de zonde haten en haar niet laten. . . . het laten of vlieden van de zonde volgt dan vanzelf, als we eerst maar geleerd hebben haar te haten. Onze uiterlijke houding tegenover de zonde zal voor een groot deel afhangen van de innerlijke houding, of we de zonde al of niet *gezind* zijn, en daarom schuift de Catechismus ook hier weer de gezindheid des harten voorop: de zonde haten!

Doen we dat, dan is dat wel een heel duidelijk bewijs van bekering. Bekering is immers radicale omkeer, liefhebben wat we vroeger haatten, en haten wat we eerst liefhadden. Als dus onze zonde-liefde in zonde-haat veranderd is, dan mag dat stellig wel bekering genoemd worden.

Van nature hebben we de zonde lief. . . . geneigd tot *alle* kwaad. De wereld buiten God heeft echt lust in de zonde; men heeft er plezier aan. Lange tijd is die zondelust geremd door de teugels der algemene genade, beschaving en fatsoen. Maar God schijnt bezig te zijn die teugels weg te nemen, en de meest schaamteloze zonde breekt zich baan, nog wel in naam van cultuur en beschaving.

Het is niet zo moeilijk deze zonde te haten, die zich in algemene vorm openbaart, veel moeilijker wordt het, de zonde te haten, die er schoon en verlokkelijk uitziet, die leven en vrijheid belooft, en haar ook dan nog te blijven haten, als die standvastige haat ons offers gaat kosten, zelfs van het leven!

Het is ook niet zo moeilijk, de zonde in *anderen* te haten, vooral niet als die anderen onze vijanden zijn. We haten hun hebbelikheden en onhebbelikheden, ja wat niet al. Het is daarbij de vraag, of we niet meer de *zondaar*, dan de *zonde* haten. We mogen slechts de zonde haten. We behoren de zondaar, ook onze vijand, lief te hebben. Maar zo gemakkelijk het is, de zonde van anderen te haten, zo moeilijk is het, de zonde in ons eigen leven te haten. Het kan soms gebeuren, dat we bij onszelf vergoelijken, wat we in anderen haten. Zonde is altijd zonde, in welke vorm ze zich ook voordoet. En de kerk heeft het recht verbeurd, getuigenissen te doen horen tegen de hemeltergende zonden der wereld, als ze de zonde in haar eigen boezem laat voortwoekeren, de zonde van wereldzin en zelfzucht, van twist en tweedracht. God rekent juist de zonden bij Zijn volk dubbel zwaar.

We moeten niet al te haastig zeggen, dat we de zonde haten, want dat haten is een heel sterk woord. Hatens duidt op volstrekte onverdraagzaamheid ; haten is weg willen hebben. De zonde haten wil dus zeggen: haar niet kunnen verdragen, er van walgen, ze uit mijn leven willen bannen. Alles aan de zonde vervult mij met weerzin, alles in mij komt er tegen in verzet. Zó — haat ik zó de zonde? Ik zou dat liefst maar zachtjes willen zeggen. Er zijn zonden, waar ik heel vriendelijk voor buig; er zijn zonden, die ik niet genoeg loslaat, maar stilletjes aan de hand houd; kan ik nu eerlijk zeggen, dat ik die *haat*? Wanneer we zo nog allerlei zondelust bij onszelf ontdekken, zouden we haast gaan twifelen aan de waarachtigheid van onze bekering. Het is daarom, dat de Catechismus er bij voegt, dat we de zonde *hoelanger hoe meer* haten en vlieden. We leren de zonde steeds beter in haar hatelijk karakter kennen, vooral die zonde, die ons 't meest beheerste, en naar die mate zal ook onze zondelust gaan tanen, hoewel ze ons tot aan de dood nog bijblijft.

De zonde vlieden

Daarmee bedoelt de Catechismus de uiterlijke breuk met de zonde. Het is het tegenovergestelde van het opzoeken van de zonde, of van alles wat tot de zonde zou kunnen leiden. Men moet de zonde zo ver mogelijk uit de buurt blijven, want ze is levensgevaarlijk. Vlieden dus! Beter te vluchten, dan ons vrijwillig of gedwongen te begeven naar plaatsen, waar de zonde haar gemakkelijke prooi vindt. Er zijn veel mensen, die een voorzichtig verdrag willen sluiten met de hel, en banger zijn voor de dood dan voor de zonde. Zij vrezen degenen, die het lichaam verderven, maar niet hem, die beide, ziel en lichaam, doodt. De zonde vlieden — dat is de eis van de Heilige Schrift, radicaal met haar breken, haar de rug toekeren, niet spelen met vuur. De zonde vlieden, in welke vorm ze zich ook vertoont! Dit is geen lafheid, maar de ware heldhaftigheid des geloofs. Als we de zonde vlieden, vluchten we naar God toe.

En zo sluit zich de kring der waarachtige bekering, althans wat haar negatieve zijde betreft. Zonde-droefheid dat is in-keer. De verloren zoon kwam tot zichzelf. Daar begint het mee. De zonde *halen*, dat is de voortgang. Het is de afkeer van de zonde. En de zonde vlieden is het einde. Het is de toe-keer tot God!

Blijdschap in God.

Met de "opstanding des nieuwen mensen" raken we de positieve zijde der bekering. Naarmate het oude leven afsterft, doet het nieuwe leven zich meer gelden. De bedoeling is, dat dit nieuwe leven zo tot heerschappij komt, dat wij geheel nieuwe, andere mensen worden, zodat wij geheel, innerlijk en uiterlijk de Here worden toegewijd. We denken anders, spreken anders en doen anders. Die nieuwe mens is, zoals we ons herinneren, datgene wat van Christus in ons is, wat Paulus noemde: Christus leeft in mij. Hij krijgt hoe langer hoe meer "gestalte" in ons. Dat gevoelen is in ons, hetwelk ook in Christus Jezus was. We leggen dan

ook het opperkleed af om de broederen de voeten te wassen. We gaan er iets van verstaan, dat de meeste is die aller dienaar wil wezen. Ook dit komt niet op éénmaal, als bij toverslag tot stand, maar het groeit langzaam. Evenmin als we de restanten van ons oude zondige leven, allerlei verkeerde gewoonten en neigingen, plotseling verliezen, zomin komen ons zomaar de trekken van het nieuwe leven aanwaaien. Het is een opstanding, zoals in de natuur in 't voorjaar het nieuwe leven ontwaakt. Eerst de zwakke uitspruitsels, dan de bloem en eindelijk de vrucht. We doen daar niet enkele weken of maanden, maar een geheel leven over, en dan is het nog zó, dat de allerheiligste dan nog slechts een klein beginsel heeft van de nieuwe gehoorzaamheid. We kweken het ook niet aan door eigen inspanning of goede voornemens, maar het nieuwe leven groeit alleen als we in Christus' gemeenschap blijven, zoals de rank, die in de wijnstok blijft, en daaruit de sappen trekt, bloeien en vrucht dragen kan.

Op de vraag: "Wat is de opstanding des nieuwen mensen", antwoordt de Catechismus: "Het is een hartelijke vreugde in God door Christus, en lust en liefde om naar de wil van God in alle goede werken te leven."

In dit antwoord wordt ook weer de volle nadruk gelegd op de *gezindheid des harten*. Gewezen wordt op de gemoedstoestand van de *vreugde des harten*, en daarna op de *lust en liefde* om naar Gods wil te leven. God vraagt niet slechts, dat wij Zijn wil doen, maar ook en vooral het *hoe* is van waarde.... we zullen dat straks nader bespreken.

Voorop gaat dus de hartelijke *vreugde*.

De hartelijke vreugde of blijdschap in God is de tegenhanger van de hartelijke droefheid, waarover we gesproken hebben bij de afsterving van de oude mens, die droefheid namelijk, dat we God door onze zonden vertoornd hebben. Beide, droefheid en blijdschap, zijn dus in het leven van de Christen aanwezig. Het is namelijk niet zo, dat de afsterving van de oude mens en de opstanding van de nieuwe mens twee opeenvolgende perioden zijn, twee etappes van de christenreis naar de eeuwigheid. Niet zó dus, dat we eerst het donkere hol van de "droefheid" doorgaan, om daarna te komen op de berghoogten van de "blijdschap", waar altijd Hallelujah gezongen wordt, en waar we de zonde-droefheid voorgoed achter ons gelaten hebben. Nee, die twee gaan altijd met ons mee, ze blijven ons vergezellen, ons hele leven lang, droefheid en blijdschap.

We horen de heiligen in de Bijbel jubelen in God, maar tegelijkertijd klagen over hun zonde. Zij lachen, maar hun ogen staan ook vol tranen.

Pas als we in de hemel aangekomen zijn, hebben we de droefheid voor altijd achter ons gelaten, en daar zal "eeuwige blijdschap op hun hoofden zijn".

Al blijft dus de droefheid over de zonde ons altijd bij, en wordt die zelfs steeds dieper, niettemin is de grondtoon van het nieuwe leven geen somberheid, maar blijdschap. Het evangelie is de boodschap van grote blijdschap, en Paulus vermaant: verblijdt u in de Here *te allen tijd*, wederom zeg ik u: verblijdt u. Dit is dezelfde toon, die we ook reeds in het Oude Testament beluisteren: zij zullen in Uw naam zich *al den dag* verblijden.

Dit schijnt een onmogelijke eis.

Er is immers zo ontzaglijk veel in dit leven, dat ons neerdrukt. Het is niet alleen de zonde, maar het zijn ook de levensomstandigheden, die vooral nu weinig rooskleurig zijn. We gaan er iets van verstaan, dat dit leven een jammerdal is, ook al wordt het leed gecamoufleerd, en in het "jam-merdal" een dansvloer gelegd. En we zeggen van harte amen op het woord van Mozes: "en het uitnemendste van die is moeite en verdriet".

Moesten we onze blijdschap dan ook putten uit de dingen om ons heen, wat de mensen "levensvreugde" noemen, dan zou de vermaning om zich te allen tijde te verblijden

eenvoudig onzin wezen. Paulus voegt er evenwel een klein woordje aan toe, dat alles opheldert: *in de Here*. Wat psalm 89 noemt: zij zullen *in Uw naam* zich al den dag verblijden. En wat in onze Catechismus heet: een hartelijke vreugde *in God door Christus*.

Daar ligt het geheim der waarachtige levensvreugde.

Christus heeft ons weer naar God gebracht, of God weer naar ons gebracht, hoe men het maar uitdrukken wil, maar in elk geval, we hebben God weer terug, zoals een moede zwerveling eindelijk weer thuisgekomen is. Rust! Vrede! Blijdschap! De last der zonde moge nu nòg zo zwaar zijn, ik weet: mijn schuld is vergeven. God is om Christus' wil mijn Vader, en ik ben Zijn kind. De levensnoden mogen nog zo drukken, ik weet: de Here denkt aan mij. Hij doet alles meewerken ten goede. Al ging ik ook door het dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, Uw stok en Uw staf, die vertroosten mij.

Het lijden van deze tegenwoordige tijd is niet te waarden tegen het gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der zaligheid.

Ruwe stormen mogen woeden,
Alles om mij heen zij nacht,
God, mijn God, zal mij behoeden,
Houden over mij de wacht.

Door Christus heb ik God weergevonden, en in God heb ik *alles*. Is dat geen reden voor uitbundige blijdschap? Zou ik God weer willen missen?

Zou ik mijn hoop op de eeuwige blijdschap willen ruilen voor een leven van voorspoed en plezier buiten Hem? Immers nooit! O, als wij ons goed indenken, wat wij in God bezitten, dan kunnen we alles missen. Dan zingen we (liefst niet al te luidruchtig, dat hebben we lang genoeg gedaan): delf vrouw en kinderen 't graf, neem goed en bloed ons af, het brengt u geen gewin, wij gaan ten hemel in, en erven koninkrijken! Niet ons leven, onze vrijheid, onze voorspoed, maar *God* is ons hoogste goed en rijkst bezit. Niet alleen wat Hij belooft en geeft in de toekomst, ook dat. De eeuwige blijdschap die komt, werpt haar glans al vooruit in de donkerste uren. Maar onze blijdschap moet vooral liggen in God Zelf. Zo zegt het de Catechismus ook. Niet een hartelijke vreugde in Gods hemel en Gods schatten, maar in God. Het is de vreugde van Zijn gemeenschap te mogen smaken, Zijn handdruk te mogen voelen, met Hem te mogen wandelen, Hem in onze moeilijkheden te kunnen raadplegen, Zijn kracht en steun te ervaren. Maar daarom is deze vreugde in God óók een vreugde in Zijn *dienst*. Zijn geboden worden onze vermakingen en gezangen. Het is geen harde slavernij, maar enkel vreugde: Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten. En dan nog, niet te vergeten: een *hartelijke* vreugde in God door Christus. Het is een blijdschap, die diep in het hart verborgen ligt, een blijdschap die ons rustig maakt, stil temidden van de woedende golven, en die zich niet uit in luidruchtige stemmingen en massabetogingen. We zijn in dat opzicht wel eens wat te luidruchtig geweest in de dagen, toen het de kerk zo goed ging. Wat hoorden we toen de tenten en de kerk en de bondsdagen weergalmen! In de tijd van nood bleef er weinig van over. Wat er *echt* in was, bleef over in hen, die rustig en moedig hun kruis droegen, en met een glimlach gegaan zijn in gevangenschap en in de dood.

Intussen dreigt het alweer te komen. We schijnen niets geleerd en alles vergeten te hebben. Ondanks de kerkscheuring en de vale schaduw van de antichrist! O, God, wees Uw kerk genadig!

Het is een belediging van de Vader, een verloochening van Christus, en een bedroeven van de Heilige Geest, als men in de ellende blijft steken, het ware christendom in zuchten en klagen meent te vinden, en men niet met de kamerling z'n weg met blijdschap reist.

Vaak komen ons de tranen in de ogen.

Maar juist dan moet de blijdschap, die we in God hebben, gaan blinken, en hebben we tegenover de armoede dezer wereld onze rijkdom uit te buiten. We zullen met diepe ootmoed hebben te erkennen, dat deze blijdschap in God door Christus veel te weinig wordt beleefd. We roemen nog niet in de verdrukkingen. Het leven van de christen is een leven van blijdschap, en kan altyddurende vreugde zijn. Wat we horen, is niet veel meer dan klagen. Dat dit zo is, ligt enkel en alleen aan onszelf. We zijn er dus nog lang niet. We zullen ons dagelijks moeten bekeren van ons gemis aan blijdschap. Ik heb al gezegd, dat men met de bekering nooit klaar is.

Blijdschap in God!

Er zijn velen, die van deze blijdschap van het christenleven weinig geloven. Immers, de prediking der bekering roept allerlei sombere gedachten op. Boetpredikers zijn niet erg gewild. Wat zij eisen is, dat wij in een gareel zullen lopen. Dit mag niet meer, en dat niet. Het is gebod op gebod en regel op regel. We moeten allerlei prettige dingen opgeven. Nee, die "bekering" is werkelijk al te somber. Deze redenering is weer een van de vele vergissingen, die de "oude mens" maakt. Wat het leven somber maakt, is niet de prediking van het evangelie, maar de zonde. Daarom is de wereld, hoe schoon ze lijkt, troosteloos en vreugdeloos. Er is wel pret, maar dat is de caricatuur van de vreugde. Men tracht over z'n eigen ongeluk heen te lachen, en z'n pessimisme te begraven. De zonde maakt de mens tot een willoze slaaf, maar de genade tot een vrije zoon. We weten nu zo langzamerhand wel, hoe bitter en vernederend de slavernij is, en hoe blij de vrijheid. De vrijheid, die Christus schenkt, is de ware vrijheid!

Lust en liefde.

Naast de droefheid over de zonde staat dus de blijdschap in God.

Maar zoals dat hartelijke leedwezen een vervolg had in: "en die hoe langer hoe meer haten en vlieden", krijgt de hartelijke vreugde in God door Christus aldus gestalte: "en lust en liefde, om naar de wil Gods in alle goede werken te leven".

Behalve een leven van *blijdschap* is de bekering dus ook een leven van *gehoorzaamheid*. Deze twee zijn één!

Bestond de gehoorzaamheid hierin, dat wij, *nu* ja, wel doen wat *God* zegt, maar eigenlijk met tegenzin, tegen wil en dank, dan zou het leven der bekering het allernaargeestigste wezen dat er bestond. We werken dan op de klok en onder de zweep van de drijver; zijn blij als de vervelende werkdag eindelijk weer afgelopen is. Dat is geen nieuwe, maar oude gehoorzaamheid, die alle blijdschap uitsluit. Het lied der vreugde wordt dan in onze arbeid niet gehoord. Het gaat in de trant van de oudste zoon in de gelijkenis, die nooit met z'n vrienden durfde vrolijk te zijn. Hij loopt in het gareel, durft niet als zijn jongere broer de wereld ingaan, maar zou het heimelijk toch o, zo graag willen.

De *nieuwe* gehoorzaamheid beschrijft de Catechismus als een "lust en liefde" om naar de wil Gods te leven. We doen Gods geboden niet alleen, maar we doen ze met lust. We verrichten ons werk niet gedwongen, maar het heeft de liefde van ons hart. We vragen met Paulus niet alleen: Here wat wilt Gij dat ik doen zal, maar verklaren met dezelfde apostel: ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendige mens. 'k Doe Uw geboën oprecht en welgezind.

Het doel der bekering.

De opstanding van de nieuwe mens is dus lust en liefde om *naar de wil Gods te leven*. In deze

laatste woorden ligt het hoogste doel der bekering opgesloten: God zoekt Zijn eer in de gehoorzaamheid van Zijn schepsel. Natuurlijk heeft God ook de mens op het oog. Niet minder dan 140 maal komt in de Schrift de eis der bekering tot ons, nu eens dreigend: indien gij u niet bekeert, zo zult gij desgelijks vergaan, dan weer verwijtend: maar zij hebben zich niet bekeerd van de werken hunner handen, soms ook smekend: waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls. In deze en dergelijke uitspraken doet de Here een beroep op ons "welbegrepen eigenbelang". Onze zelfliefde moet ons dringen tot bekering, en het is ook daarom, dat de Heiland spreekt van een vuur, dat niet uitgeblust wordt. Deze zelfliefde mag niet de enige drijfveer zijn, maar zij kan er toch wel de eerste stoot toe geven, om de zondaar in Gods armen te drijven, terwijl het daarná komt tot de belijdenis: ik zal U hartelijk beminnen.

Op veel hoger plan komen we te staan, als we de bekering zien van *Gods* kant. Bekering is daarom zo belangrijk, niet omdat de mens, maar omdat God Zelf er belang bij heeft. Hij wordt weliswaar van mensenhanden niet gediend als iets *behoevende*, maar dan toch *gediend*. Hij wil, dat de vaten, die Hijzelf formeerde, zijn tot eer, en niet tot oneer, en Hij kan er niet in berusten, dat de vrucht van wat Hij zaaide, de duivel in handen valt. Bekering is vernieuwing en herstel, waarin God zich alleen verlustigen kan, terwijl de satan zich in afbraak vermaakt. God wil de mens terug hebben, niet òm de mens, maar om Zijn heilige naam, die verheerlijkt wordt in het herstel van de mens naar Zijn beeld. Zo hervindt in de bekering de mens z'n geluk en God Zijn eer. Goddelijke glorie en menselijk welzijn ontmoeten en kussen elkander. God wordt op velerlei wijze verheerlijkt, maar het meest in de bekering van de mens. Dat de stormwind Zijn woord doet, is veel, maar dat de mens lust en liefde krijgt om Zijn wil te doen, is meer: het eerste is de luister van een Koning in de strakke gehoorzaamheid der knechten; het tweede de vreugde van een Vader in de liefde van Zijn kinderen. Deze blijde gehoorzaamheid is ook in staat, onze naasten voor Christus te winnen. Iemand heeft de bekeerde mens eens met een reddingsboei vergeleken, die altijd wit en niet zwart geschilderd is. . . . anders zou ze niet *gezien* kunnen worden. Sombere, nalatige en norse "christenen" zijn zwart, de blijmoedige christen is een witte boei, die in het donker terstond in het oog valt, en waarheen de armen zich als vanzelf uitstrekken, om door dat instrument behouden te worden.

De vrucht der bekering.

Het is geestelijk egoïsme, te denken dat bekering alleen dient om in de hemel te komen. Sommigen gaan daarin zó ver, dat ze menen dat bekering alleen bestaat in 'n soort geestelijke ervaring, en dat handel en wandel er niet zo op aankomt. Dat is 'n tragische vergissing, ook daarom, omdat zij de hemel wel eens nooit zouden kunnen bereiken, want het is nogal logisch, dat men dan ook *de weg erheen moet* bewandelen. Het zijn deze onvruchtbare "christenen", die er juist het meest over tobben, dat hun geloof op "inbeelding" berust, en... . ze konden ook wel eens gelijk hebben!

De bekering moet te zien zijn in de vruchten, zoals de Heiland zei: "Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken". Herinnert u zich nog de verduistering, — wat is dat al weer lang geleden! Je kon op straat geen hand voor de ogen zien. Nu, die *verduisterde steden* waren het symbool van een verduisterde wereld, en die duisternis is nog wat toegenomen, nu alles weer baadt in het licht, en u de bioscoop zonder moeite weer vinden kunt. In die wereld staat met vlammend schrift voor ons geschreven: gij zijt het licht der wereld!

Uit het zopas aangehaalde woord van de Heiland is al gebleken, dat met dat "licht" bedoeld wordt het doen van "goede werken". De Catechismus wil ook die richting uit, door te zeggen, dat de bekeerde lust heeft, om naar de wil Gods in *alle goede werken* te leven. Dat zijn geen extra-ordinaire dingen, zoals een legaat vermaken aan kerk of armen, of zo iets. Dat zou maar

een enkele kunnen doen en tot het doen van "goede werken" zijn wij *allen* zonder uitzondering geroepen. Het is het volbrengen van het gebod des Heren in het gewone, ordinaire leven. Maar ook daar zijn er heel weinig werken, die werkelijk goed zijn. Ze zijn alle gebarsten, gaaf is er niet één. We krijgen geen van allen een tien. Volgens de schoolrapporten is 8 = goed. Tot die 8 komen we ook nog niet. 't Meeste is volstrekt beneden peil, onvoldoende, als we tenminste niet onze eigen maatstaf aanleggen, want dan zijn we over ons eigen werk nogal gauw tevreden, maar als we de maatstaf aanleggen, die de Catechismus ons op grond van Gods Woord ons in de handen geeft. Daar heet het namelijk in antwoord op de vraag: wat *zijn* goede werken: "alleen die uit waar geloof, naar de wet Gods, alleen Hem ter ere geschieden, en niet die op ons goeddunken of op menseninzettingen gegrond zijn".

Uit een waar geloof, daar wordt allereerst de *bron* aangewezen, waaruit ons doen en laten moet voortkomen, zal het goed zijn. Als twee hetzelfde doen, is het nog niet hetzelfde. Kaïn en Abel offerden beide, de een deed het uit geloof, de andere niet. Dat is zo van buitenaf niet te zien. Het raakt de wortel. Maar God ziet dat wel! De een gaat naar de kerk uit gewoonte of uit sleur, of uit dwang, een ander uit waar geloof. Voor het oog der mensen beide malen precies dezelfde daad. Toch was het ene goed, het andere niet goed. Wat wij doen, moet dus uit het gelovige hart als vanzelf opwellen, zoals een vruchtboom "vanzelf" vruchtdraagt. Die boom doet dat nog niet eens om de mensen te gerieven, hij *kan* niet anders; hij zou vrucht dragen, ook al was er geen mens die de vruchten plukte.

Naar de wet Gods is het twee-criterium.

De tegenstelling is: "en die niet op ons goeddunken of op menseninzettingen gegrond zijn". Menseninzettingen, bepalingen en verordeningen kunnen niet alleen geen maatstaf zijn voor ons doen en laten, maar moeten zelfs afgewezen worden, indien ze in strijd zijn met Gods Woord, met eer en geweten. Maar ook met "ons goeddunken" moeten we voorzichtig zijn. Er zijn dingen, die *ons* wel goeddunken, maar die toch kwaad zijn. De maatstaf ligt nooit in onszelf. Vooral wanneer voordeel, veiligheid of leven er mee gemoeid zijn, trachten we graag de dingen zo te wenden en te keren, dat ze naar onze mening wel door de beugel kunnen. Men kan daar zelfs een zekere vaardigheid in krijgen, zó, dat men het tenslotte zelf nog gaat geloven. En ook is het geweten geen maatstaf voor goed en kwaad. We hebben in het geweten een kostbare vermaner, maar onfeilbaar is het niet. Zoals een klok gelijk gezet moet worden naar de zon, moet het geweten zich regelen naar Gods Woord. Als iemand zegt: mijn geweten verbiedt mij dit of dat niet, is dat niet het einde van alle tegenspraak, want het geweten kan dwalen, het kan ook zwijgen. Sommigen hebben een nauw, anderen een ruim geweten, enkelen hebben helemaal geen geweten meer. We moeten ons dus maar houden aan de Catechismus: goed is alleen wat beantwoordt aan de wet Gods. Dat is de enige, zuivere maatstaf. Niet wat iedereen doet, niet wat er voor gangbare mening bij door kan, maar

Wat Gods bevel ons zegt,
Vertoont ons 't heiligst recht.

En alle werken, hoezeer ze door de mensen misschien toegejuicht worden, en welke edele motieven er achter mogen schuilen, zijn kwaad, als ze tegen Gods wet ingaan.

De bron der "goede" werken is dus een waar geloof.

De maatstaf is de wet Gods.

Het doel moet tenslotte zijn, zoals de Catechismus er nog bij voegt: de ere Gods. Wij kunnen allerlei dingen doen, om daarmee onze eigen eer te zoeken, of om van de mensen gezien te worden. Wij kunnen onszelf zo moeilijk kwijt raken, dat het uiterst zeldzaam is, dat iets gedaan wordt zuiver tot eer van God. Hoe heftiger wij het betuigen, des te minder is het

meestentijds het geval.

En zo zien we dus, dat het allemaal ontzettend nauw luistert. God vraagt niet alleen, dat wij iets doen of laten, maar Hij vraagt ook naar het hoe, het waarom en het waartoe. De motieven die ons dringen, en het doel dat wij beogen, kunnen ook het beste waardeloos maken. Gemeten naar Gods maatstaf blijven er maar heel weinig "goede werken" over.

De toepassing.

Het is dus wel duidelijk geworden, dat God niet alleen de wereld, maar vooral Zijn kerk tot bekering roept. Hij doet dat in Zijn Woord en Zijn stem klinkt eveneens luide in het wereldgebeuren. God had ons tijdens de oorlog veel afgenomen in ons kerkelijk en politiek en maatschappelijk en ook in veler persoonlijk leven. We hadden geen bonden en organisaties meer, en geen bladen en geen jeugdactie en zoveel meer. Dit gebeurde misschien omdat wij er zoveel mee geknoeid hadden. We hebben in onze naïveteit geloofd, dat het na de oorlog totaal anders zou worden, dat we wat minder "geleerd" en wat meer vroom zouden zijn, dat we zouden leren leven uit het geloof, en ons egoïsme en onze vleselijkheid kwijt zouden worden. Dat we ook veel ootmoediger zouden worden, en meer de eenheid der kerk zoeken. Ja, dat hadden we allemaal zo gedacht. God had dat ook verwacht! En Hij wacht nòg, want er is tot nog toe niets van gekomen. God is wel geduldig, maar wee ons als we Zijn geduld tarten! Hij wacht, dat wij ons bekeren van onze halfheid en lafheid, van wereldzin en gemis aan eschatologisch besef, en van zoveel meer. Ook van onze "goede" werken, en onze grote woorden, en onze gebeden. Het zou vreselijk zijn, als nu weer het sombere refrein moest weerklinken, dat Amos eens deed horen: nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here. Het is inderdaad mogelijk, dat wij God maar laten roepen. We worden dan niet bewogen om van onszelf afstand te doen, noch door Gods oordelen, zodat we geslagen worden en geen pijn voelen, noch door Gods weldaden. Want het is ook dikwijls Zijn *goedheid*, die ons tot bekering roept, zoals de stralen van de zon de slapende willen wakker kussen. En dat "God maar laten praten" eindigt dan tenslotte in verharding: eerst *willen* we niet luisteren, en straks *kunnen* we niet luisteren. Ons hart is onvatbaar geworden voor het heilige. Zijn stem dringt niet meer door de harde korst heen. God zwijgt — dat is vreselijk! Zolang we God nog horen kunnen, en ons hart nog onrustig wordt, is er nog hoop. We zullen dus goed doen, de bekering niet uit te stellen, zoals Felix deed onder de prediking van Paulus, door te zeggen: "voor ditmaal ga heen, en als ik gelegen tijd zal bekomen hebben, zal ik u tot mij roepen". Hij spotte niet met Paulus, maar de tijd kwam hem niet gelegen. Hij dacht de genade tot zich te kunnen roepen, als het hèm gelegen kwam, en vergat dat de gelegen tijd nooit morgen, maar *heden* is: heden, zo gij Mijn stem hoort, verhardt u niet, maar laat u leiden. God dwingt nooit en niemand, want Hij wil niet gedwongen, maar vrijwillig gediend worden. Doch Hij dringt wel aan, want Hij staat aan de deur en klopt, vragend om opengedaan te worden. En welke weg der bekering Hij dan met u of mij houdt, is zeer bijkomstig. De weg van de een is niet maatgevend voor de ander. . . . ieder kind heeft z'n eigen behandeling nodig. Maatgevend is wel datgene, wat het wezen is en moet zijn van elke waarachtige bekering: de afsterving van de oude, en de opstanding van de nieuwe mens. Er moet nog veel af, en er moet nog veel bij. Wij moeten maar weer terug naar ons oude kindergebedje: Here, bekeer mij, bewaar mij, *om* Jezus' wil, Amen.

ZONDAG 34

Vraag 92.

Hoe luidt de wet des Heeren?

Antwoord:

God sprak al deze woorden^a:

Ik ben de HEERE uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis, uitgeleid heb.

Het eerste gebod

Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Het tweede gebod

Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van hetgeen boven in den hemel is, noch van hetgeen onder op de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen; want Ik, de HEERE uw God, ben een ijverig God, Die de misdaad der vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten; En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben, en Mijn geboden onderhouden.

Het derde gebod

Gij zult den Naam des HEEREN uws Gods niet ijdelijk gebruiken; want de HEERE zal niet onschuldig houden, die Zijn Naam ijdelijk gebruikt.

Het vierde gebod

Gedenkt den sabbatdag, dat gij dien heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; Maar de zevende dag is de sabbat des HEEREN uws Gods; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is; Want in zes dagen heeft de HEERE den hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage; daarom zegende de HEERE den sabbatdag, en heiligde denzelven.

Het vijfde gebod

Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.

Het zesde gebod

Gij zult niet doodslaan.

Het zevende gebod

Gij zult niet echtbreken.

Het achtste gebod

Gij zult niet stelen.

Het negende gebod

Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.

Het tiende gebod

Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets, dat uws naasten is.

^a Ex.20: 1-17; Deut.5: 6-21.

Vraag 93.

Hoe worden deze tien geboden gedeeld?

Antwoord:

In twee tafelen^a; waarvan de eerste leert, hoe wij ons jegens God zullen houden; de andere, wat wij onzen naaste schuldig zijn^b.

^a De 4: 13; Ex 34: 28; De 10: 3,4,

^b Mt 22: 37-40.

Vraag 94.

Wat gebiedt God in het eerste gebod?

Antwoord:

Dat ik, zo lief als mij mijner ziele zaligheid is, alle afgoderij^a, toverij, waarzegging, superstitie of bijgeloof^b, aanroeping van de heiligen of van andere schepselen^c, mijde en vliede, en den enigen waren God recht lere kennen^d, Hem alleen vertrouwe^e, in alle ootmoedigheid^f en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe^g, van Hem alleen alles goeds^h verwachte, Hem van ganser harte liefhebbeⁱ, vreze^j en ere^k, alzo, dat ik eer van alle schepselen afga en die varen late, dan dat ik in het allerminste tegen Zijn wil doe^l.

^a 1Jo 5: 21; 1Co 6: 10; 1Co 10: 7,14,

^b Le 19: 31; De 18: 9,10,

^c Mt 4: 10; Opb 19: 10; Opb 22: 8,9,

^d Joh 17: 3,

^e Jer 17: 5,7,

^f 1Pe 5: 5,

^g Heb 10: 36; Col 1: 11; Ro 5: 3,4; 1Co 10: 10; Php 2: 14,

^h Ps 104: 27; Jes 45: 7; Jak 1: 17,

ⁱ De 6: 5; Mt 22: 37,

^j De 6: 2; Ps 111: 10; Spr 1: 7; Spr 9: 10; Mt 10: 28,

^k Mt 4: 10; De 10: 20,

^l Mt 5: 29; Mt 10: 37; Han 5: 29.

Vraag 95.

Wat is afgoderij?

Antwoord:

Afgoderij is in de plaats des enigen waren Gods, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Hem, iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet^a.

^a Eph 5: 5; 1Kr 16: 26; Php 3: 19; Ga 4: 8; Eph 2: 12; 1Jo 2: 23; 2Jo 1: 9; Joh 5: 23.

De wet des Heren.

Aansluitend bij de laatste woorden van Zondag 33, dat ons doen en laten niet gebaseerd mag zijn op ons goeddunken of menseninzettingen, gaat de Catechismus er thans toe over, de inzettingen des Heren of de tien geboden te bespreken.

Op de vraag: "Hoe luidt de wet des Heren?" volgen dan die bekende "tien woorden", die we elke Zondag in de *kerk* horen, maar waarnaar we in de regel niet luisteren. U weet toch het verschil tussen horen en luisteren, is 't niet? We horen de wet, als de klanken over ons heen daveren, zonder dat we er verder aandacht aan besteden. We luisteren naar de wet, als we haar op ons laten inwerken; dat luisteren is dan synoniem met gehoorzamen.

Dat we zoveel horen en zo weinig gehoorzamen, komt daarvandaan, dat we die wet eigenlijk maar erg lastig vinden. Ze belemmert ons in onze bewegingen, ze blokkeert onze begeerten; ze is ons een lelijke sta-in-de-weg. omdat ze voortdurend met opgeheven vinger waarschuwt, dat dit niet mag en dat verboden is en telkens dringend verklaart: gij zult zus en gij zult zó. We hebben het gevoel, dat die tien geboden even zoveel boeien zijn, die onze handen en voeten kluisteren, en ons onze vrijheid ontroven. Dat gevoel is ook niet zo te verwonderen, want in de wet des Heren heeft God Zijn wil *voor ons leven tot* uitdrukking gebracht, en tegen die wil Gods botst onze eigen wil in. Wij vinden het veel gemakkelijker en prettiger om onze eigen zin te doen, en onze lusten te volgen. Die botsing is soms zo hevig, dat het tot een obsessie wordt, zoals in het geval van Herodias, die het niet langer kon verdragen, almaar dat eentonige vermaan: gij zult geen overspel doen, en daarom Johannes de Doper uit de weg heeft geruimd, na hem eerst te hebben doen gevangen nemen. Dit was 'n goddeloze houding, maar tenslotte consequent. Men moet òf de wet Gods en de vertolkers ervan tot zwijgen brengen òf ze gehoorzamen. Men moet ze gevangen nemen of zich er door laten gevangen nemen. Die tussenpositie van God maar laten praten is de meest goddeloze die ik ken, omdat men precies zo doet als de vijanden Gods, maar de schijn van vroomheid er bij aanneemt. Ik kan van Herodias en al haar geestverwanten van onze tijd, die Gods herauten lieten gevangen nemen, geen woord goeds zeggen, maar zij kwamen tenminste met hun vijandschap voor de

dag. Dat doen de schijnheiligen niet. Integendeel, zij hebben nog een groot woord.

Wij zullen het beste doen, ons door Gods wet te laten gevangen nemen, en haar niet meer lastig te vinden, want God bedoelt met Zijn wet geen kwaad, doch enkel goed. De wet des Heren is de grootste weldoenster van het mensenleven. De tien geboden zijn geen hand- en voetboeien, maar bevrijders van ons bestaan. Er kunnen allerlei menselijke wetten en bepalingen zijn, die het leven knellen en kneuzen, ja die het zelfs ernstig beschadigen, niet maar in stoffelijk, doch ook en vooral in geestelijk-zedelijke zin. Maar de wet des Heren is over de hele linie een *zegen*. God had natuurlijk kunnen zwijgen, en ons onze gang laten gaan, door ons onze eigen wil uit te laten doen leven, maar er is niets vreselijks denkbaar, want daarmee laat God de mens los. Als wij vroeger als kinderen zeurden om onze zin te krijgen, en vader of moeder zei: nu, je moet je gang dan maar gaan, dan wisten we wel hoe laat het was. Wij mogen God danken, dat Hij niet zegt: ga je gang maar, maar Zijn wil handhaaft tegen onze wil met Zijn: gij zult! Dat klinkt even hard en streng, maar het is geladen met *liefde*.

Ik wil eerlijk erkennen, dat wij dat liefde-element in de wet Gods, dat bevrijdende en zegenende ervan, veel te veel over het hoofd hebben gezien. niet in het minst in de prediking. Wij hebben veel te veel van de *donder* van de Sinaï gesproken, om nog te ontwaren, dat de wet des Heren meer op een zegenende *dauw* lijkt; we hebben de wet te dikwijls als boeman laten fungeren, om haar te zien als een engel, die ons bewaart, opdat wij onze voet aan geen steen stoten. We kennen allen die psalmregels: wat vreê heeft elk, die Uwe wet bemint, zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten. Nu, dat is het! We voelen zelf heel goed, wat een onvrede er is, als wij Gods wet hebben verlaten, en eigengekozen paden bewandelen. En als we daarin volharden, zijn we ook voor onze omgeving niet te gebruiken, en wordt het onvrede, ruzie en oorlog in het gezin ook nog, en daarbuiten. Maar niet zodra wordt er met die zonde gebroken, of de vrede komt terug. En zo is het ook in de grote wereld. Er is geen dageraad, zegt de Schrift, als men niet terugkeert "tot de wet en tot de getuigenis". Nu, dat zien we in de duisternis van deze tijd heel goed. Geen licht en geen dageraad, maar nacht over de volken; geen rust, maar revolutie, die de wereld ruïneert. En dat alles, omdat men God heeft onttroond, en Zijn wet heeft afgeschaft.

Dat het overal spaak loopt en de chaos komt, zodra en zo dikwijls de wet des Heren wordt genegeerd, is een *negatief* bewijs, dat Gods wet de grootste zegen voor de mensheid is. Ik kan het ook meer *positief* zeggen: wat de lucht voor de longen, en het water voor de vissen is, wat regen en dauw zijn voor het veld en de rails voor de spoortrein, dat is de wet Gods voor het menselijk leven. . . . breek die rails (de wet) op, en de (levens-) trein deraileert! In Zijn wet heft God een beschermend schild op over ons leven, en de heiligheid van het huwelijk, ons eigendom en onze goede naam.

En dan spreek ik nog niet eens van de eerste tafel der wet, waarin God de verhouding van de mens tot Zichzelf regelt, hetgeen juist voor de onderlinge samenleving der mensen, en de mogelijkheid daarvan, van 't grootste belang is, maar daarmee zou ik vooruitlopen op de tweede vraag van deze Zondag, dus daarover straks meer.

Ik wijs hier alleen nog even op de grote sociale betekenis, die de wet des Heren heeft, voorzover dat uitkomt, om slechts één voorbeeld te noemen, in het Sabbatsgebod. Die sociale strekking blijkt nog duidelijker uit de woorden van Deuteronomium 5 dan van Exodus 20. In Exodus 20 wordt het Sabbatsgebod gebaseerd op de schepping, in Deuteronomium 5 wordt herinnerd aan de Egyptische slavernij. Toen lagen ze onder de zweep des drijvers, gebukt bij tichelstenen neer. De Egyptische heidenen kenden geen verschil tussen Sabbat en werkdag, het was 'n onduldbaar leven. Nu moeten zij juist de Sabbat houden, en ook laten houden door dienstknecht en dienstmaagd, want ze weten er alles van wat tirannie betekent. Als de slaven vrij komen en zelf heren worden, moeten ze niet met gelijke munt betalen, maar "zo wat gij

wilt, dat u de mensen zullen doen, doe gij hun desgelijks".

Indien de wet Gods over de gehele linie door mensen gehoorzaamd werd, zouden alle sociale en maatschappelijke vraagstukken, de internationale problemen en die van oorlog en vrede met één slag opgelost zijn. Er komt nooit een nieuwe wereld buiten de wet Gods om. Misschien wel een nieuwe, maar geen betere. Alleen Gods wet stelt orde op zaken. Zij is zo goed, omdat ze *wet des Heren* is, de allerzuiverste die men zich kan denken, een wet van recht en gerechtigheid, een wet, die elk regiem van leugen en revolutie moet ondermijnen en wegvagen. Wat Gods bevel ons zegt, vertoont ons *'t heilig recht*.

Als wij de wet Gods zo bezien als een zegen, als de lucht waarin wij alleen ademen, en het element waarin wij alleen leven kunnen, dan is er geen sprake meer van, dat men die wet een lastpost kan vinden, en danken wij de Here, dat Hij aan onze dwaasheid van "ik wil" paal en perk stelt door de wijsheid van het "gij zult". Dan gaan we niet klagen over de hardheid van die wet, maar kunnen we een gedicht maken op haar schoonheid en teerheid. Niet maar, omdat wij er voordeel van hebben, en er ongelukken komen, als we tegen haar ingaan. Maar vooral, omdat zij de wil vertolkt van onze God en Vader in de hemelen, en ons hart eenswillend is geworden met Zijn wil. De dichters van Israël hebben het al goed begrepen, welk een zegen de wet des Heren in zich sloot. Psalm 19 en 119 zijn lofliederen op de wet des Heren. En inplaats van te klagen over een dwangbuis, dat de Here hun aandeed, zongen ze er van, als van een weldaad:

Hij gaf aan Jacob Zijne wetten,
Deed Isrel op Zijn woorden letten.
Hij deed hen in Zijn wegen wand'len
Zo wou Hij met geen volken hand'len.
Die moesten Zijn getuigenissen
en Zijn verbondsgeheimen missen.
Laat dan Gods lof ten hemel rijzen,
Laat al wat adem heeft Hem prijzen.

Met dit al zijn we met de simpele vraag: "Hoe luidt de wet des Heren" nog niet klaar. Wij moeten behalve op de zegenende, ook nog letten op de *blijvende betekenis* van de wet. In de Catechismus wordt de wet afgeschreven, zoals deze in Exodus te lezen staat. Het is al vele eeuwen geleden, dat die wet is afgekondigd, en dan nog slechts aan één bepaald volk, namelijk het volk Israël. Maar het eigenaardige is nu, dat zij bestemd is voor *alle* volken, en voor alle tijden.

Wat het laatste betreft, voor alle tijden, dan herinnere men zich, dat de wet des Heren wel voor de eerste maal op de Sinaï is afgekondigd in de *vorm* van tien geboden, maar dat ze toch reeds lang van tevoren bestond. Als bijvoorbeeld gezegd wordt: *gedenkt* de Sabbatdag, dat ge die heiligt, dan ligt in de vermaning, dat ze daaraan *denken* moeten, opgesloten, dat het geen nieuw gebod was — het stamde reeds uit het paradijs. En men wist vóór Sinaï natuurlijk ook wel, dat doden en stelen enzovoort verboden was. Men kan dus zeggen, dat de wet der tien geboden wat de vorm betreft, nieuw was, toen ze op de twee stenen tafelen werd geschreven, maar wat de *inhoud* betreft al zeer oud. Dan reikt ze terug tot het paradijs. Vanaf het ogenblik, dat God mensen schiep, heeft Hij ze ook Zijn wet meegegeven, en dat ligt voor de hand, want de wet Gods bevat Gods wil over het mensenleven, en die wil moet de mens altijd geweten hebben. Oorspronkelijk was deze de mens ingeschapen, zoals het voor de vissen een ingeschapen trek is dat ze zwemmen, en voor de mens om adem te halen. Dat behoeft niet aangeleerd te worden, het gaat vanzelf. Maar door de zonde is ook dat vanzelfsprekende aangetast en bedorven. Zoals een opschrift op een grafzerk uitslijt door de mensenvoeten, die er over heen gaan, zo is de kennis van Gods wet, die in het mensenhart gegraveerd was,

uitgesleten. Daarom was het nodig, dat waar de mens het van zichzelf, van binnenuit niet meer wist, God hem Zijn wil van buitenaf weer bekend maakte.

En Hij schreef die wet op twee stenen tafelen. Dat was maar een gebrekkig hulpmiddel, een tijdelijke maatregel, een soort noodverband. Er zal een tijd komen, profeteert Jeremia, dat de wet weer geschreven zal staan op de vleses tafelen onzer harten; dat wij dus herschapen worden tot datgene, wat eens ingeschapen was. Dan kan het noodverband worden weggenomen, dat is te zeggen, niet de wet zelf, die altijd blijft, maar de vorm van het "gij zult" op de stenen tafelen. Principieel is dat al gebeurd bij onze bekering: het werd ons weer een lust en liefde om de wil Gods te doen. Maar omdat de oude mens nog altijd leven blijft, kan het noodverband nog steeds niet worden weggenomen. Dat gebeurt pas in de hemel. Gods wet gaat ook in de hemel mee. Natuurlijk, want Gods wil blijft eeuwig en onveranderlijk dezelfde. Dat is het juist, wat de hemel tot hemel maakt, dat Gods wet wordt gehoorzaamd, en Zijn wil geschiedt in volmaaktheid. Maar Zijn geboden staan dan onuitwisbaar gegraveerd in onze harten. Wat achterblijft, zijn alleen de stenen tafelen. Wat verdwijnt is het: *gij zult* en *gij zult niet*. Dat hoeft ons niet meer gezegd, het spreekt vanzelf. Er behoeft ons niets meer verboden te worden; we weten niet eens meer wat zonde is!

Geldt de wet zo voor alle *tijden*, ze heeft ook bindende kracht voor alle volken, ja voor *alle mensen*. Formeel is ze alleen aan Israël gegeven. En wel op het moment, dat Israël een eigen volksbestaan kreeg, vrijgemaakt van Egypte. Tegelijkertijd kreeg het toen wel meer wetten, die van voorbijgaande betekenis waren, maar dit was de onveranderlijke grondwet. Het was de wet des Verbonds, en elke overtreding was bondsbreuk. Maar de bedoeling was, dat Israël deze woorden Gods zou *doorgeven* aan alle volken. Ze waren hun toevertrouwd, niet om ze voor zichzelf alleen te bewaren, maar om alle volken er mee te zegenen. De vorm draagt natuurlijk een sterk Israëlietisch stempel, zoals bijvoorbeeld de belofte van een lang leven in het Beloofde Land in het vijfde gebod, en ook het herhaaldelijk noemen van *os* en *ezel*, enzovoort. Maar op de inhoud komt het aan, en die geldt voor iedereen. Er is geen aparte wet voor verschillende volken. Er is ook geen dubbele moraal voor verschillende standen. Vorsten en onderdanen, heren en knechten, rijken en armen zijn gelijkelijk aan de ene wet des Heren gebonden. Ieder zonder onderscheid heeft zich er aan te onderwerpen. En de kerk des Heren in onze tijd heeft nog dezelfde roeping als Israël eertijds: deze wil des Heren door te geven, en voor te leggen aan de consciëntie van allen. In elke prediking moet steeds de stem van Johannes de Doper doorklinken, die niet schroomde aan de *vorst* te zeggen: het is u niet geoorloofd! Zwijgen is ontrouw! Als de kerk haar getuigenis niet meer doet uitgaan, en niet oproept tot een onvoorwaardelijk buigen voor de eeuwige wet Gods, ook in het staatkundige en sociale leven, dan mag wel angstig gevraagd worden, wie het dan *wèl* zal doen. Ja, dan zal God het Zelf doen, en Hij zal de ongehoorzame kerk en de ongehoorzame wereld door de taal der feiten laten ervaren, dat er geen dageraad is voor wie zich niet keert tot de wet en de getuigenis.

In de derde of laatste plaats moet nog herinnerd worden aan, wat ik zou willen noemen, de *steunende* betekenis van de wet des Heren. In Zondag 33 is gesproken over de bekering, en nu is de wet Gods als 't ware de staf Gods in onze hand, die ons in staat stelt, het smalle pad te lopen. Zij leert ons de weg die we gaan moeten, en welke we te mijden hebben. Ze is de norm en de regel van onze handel en wandel. Ze wordt ook wel genoemd de *regel der dankbaarheid*. Zeker, de wet heeft ook *veroordelende* kracht, en daarmee hebben we kennis gemaakt in Zondag 2. We leren er onze ellende uit kennen, als we letten op haar eis om lief te hebben, terwijl wij slechts kunnen haten. Daarom was het toen genoeg, ons de *hoofdsom* van de wet voor te houden. Maar als wij nu in die nood de verzoening bij Christus gezocht en gevonden hebben, dan komt die wet terug. Niet in een hoofdsom, maar in afzonderlijke, gespecificeerde geboden, om ons tot in de kleinste details aan te wijzen, hoe wij nu te doen

en te laten hebben om God onze dankbaarheid te tonen: Here, wat wilt Gij dat ik doen zal. Daarom staat er een *opschrift boven de wet*: Ik ben de Here, uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb. En dan volgen er tien geboden. God wil zeggen: dit deed Ik voor u, wandel nu voor Mijn aangezicht in dankbaarheid! Die verlossing uit het diensthuis van Egypte is een beeld van de verlossing door Christus uit het diensthuis der zonde. Door Christus zijn we vrijgemaakt van de vloek der wet, maar niet van de wet zelf. Daar worden we juist temeer aan gebonden. Christus heeft de wet voor ons volbracht, maar gaat nog steeds voort, die wet *in* ons te volbrengen. Als wij die wet doen uit dankbaarheid, is het Christus, Die dat in ons doet. Het was Zijn spijze de wil des Vaders te doen, en zo leert Hij het ons ook te doen, door de Heilige Geest. Zo leeft Christus nog steeds in de Zijnen voort.

De verdeling van de wet.

De tweede vraag luidt: "Hoe worden deze tien geboden verdeeld?" Ieder zal wel begrijpen, dat het de Catechismus niet te doen is, om een formele indeling van de tien geboden te geven. Het gaat minder om verstandelijk inzicht dan om ware godsvrucht. Deze vraag is er in zekere zin om het antwoord: "In twee tafelen, waarvan de eerste leert, hoe wij ons jegens God zullen houden: de andere, wat wij onze naasten schuldig zijn".

In de tien geboden wordt onze verhouding tot God en de naaste geregeld en hersteld. En dat niet maar in algemene lijnen en vage termen, maar zeer gespecificeerd en gedetailleerd. Er is niets, wat aan onze willekeur wordt overgelaten. In de eerste tafel van de wet wordt gezegd, hoe wij staan tegenover God als *Persoon* (1e gebod), *Zijn dienst* (2e gebod), *Zijn naam* {3e gebod) en *Zijn dag* (4e gebod).

In de tweede tafel wordt de verhouding tegenover onze naasten geregeld, allereerst tegenover hen, die ons het allernaast zijn, onze ouders (5e gebod). Voorts zullen wij onze naaste eerbiedigen in zijn leven (6e gebod), zijn huwelijk (7e gebod), zijn bezit (8e gebod) en zijn naam (9e gebod). Het tiende gebod is eigenlijk geen nieuw gebod, maar recapitulatie, een samenvatting van het geheel. Het zegt, dat niet alleen de zondige *daad*, maar reeds de *begeerte* tot de zondige daad door God veroordeeld wordt: dat ook de minste *lust* of *gedachte* tegen *enig* gebod in mijn hart nimmermeer kome!

We moeten vooral letten op de *volgorde* van deze twee tafelen. Er is soms een neiging om aan de geboden van de tweede tafel meer aandacht te schenken dan aan die van de eerste tafel. Er is soms meer schuldbesef over wat wij de naaste misdeden, dan God. Doodslag, echtbreuk en diefstal vinden algemene veroordeling, maar over de zonde van eigenwillige godsdienst of degradatie van de Sabbat oordelen we soms erg zachtzinnig, of in het geheel niet. In de tien geboden gaat echter "hoe wij ons jegens God zullen houden" voorop. Dan volgt: "wat wij onze naaste schuldig zijn". De moraal volgt dus op de religie en steunt daarop. Volgens sommigen betekent religie: band aan God. Nu, die band aan God wordt in de wet eerst gelegd, en dan komt er ook een band tussen de mensen, zoals het in de Schrift ook ergens heet, dat men zich eerst aan de Here, en daarna aan elkander gaf. Het laatste kan er niet zijn zonder het eerste. Een wet, die alleen bestond uit voorschriften voor de onderlinge verhouding onder de mensen, zou een lichaam zonder hoofd zijn. Er kan geen echte moraal zijn zonder rechte godsvrucht. Van de onrechtvaardige rechter in de gelijkenis heet het, dat hij God niet vreesde en geen mens ontzag. Dat is geen toevallige combinatie, maar zo gaat het altijd in de wereld: als God niet meer gevreesd wordt, wordt geen mens ontzien. De vreselijke achtergrond van haat en de mensenslchting in de oorlogen is het gemis aan vreze des Heren.

Wanneer wij nu in deze en de volgende Zondagen de onderscheiden geboden gaan lezen, zullen ons verschillende dingen treffen. In de eerste plaats, dat in elk van deze tien ons niet

alleen iets wordt verboden, maar ook geboden. We zijn niet klaar met het nalaten van wat God verbiedt. In het gebod: gij zult niet stelen, wordt mij voorgehouden, dat ik mijn naaste niet mag benadelen. Maar als ik dat nooit gedaan heb, kan ik niet zeggen : met dat achtste gebod heb ik dus afgerekend. Gods gebod is zeer wijd, en houdt ook in, wat dit speciale gebod betreft, dat ik mijn naaste ook moet bevoordelen voorzover ik kan en mag, en zijn nut heb te bevorderen. En dan kijken we al een beetje anders tegen dat gebod aan! We zijn toch niet zover als we dachten!

In de tweede plaats valt het ons op, dat in elk gebod slechts één zonde genoemd wordt, en wel de zonde in haar meest markante vorm. Maar de zonde is in de regel zeer vruchtbaar gevarieerd. Ze kan zeer geraffineerde en verfijnde gestalten aannemen, en al worden die niet alle *genoemd*, ze worden toch wel terdege bedoeld. Zo zou men bijvoorbeeld niet op het eerste gezicht (om maar bij datzelfde achtste gebod te blijven) gierigheid en verkwisting als diefstal kwalificeren, en toch is ook dat begrepen in het gebod: gij zult niet stelen.

Terwijl in de derde plaats Gods oordeel niet alleen gaat over de daden, maar ook over de gedachten. Geen enkele rechter zal mij straffen, als ik mijn naaste haat, zolang die haat zich niet in daden omzet. Maar Gods wet houdt ook nijd en haat reeds voor een doodslag. Als iemand de leugen niet spreekt, maar niettemin liefheeft, valt hij onder Gods gericht. Inderdaad, aan alle dingen heb ik een einde gezien, maar Uw gebod is zeer wijd!

Het eerste gebod.

Het eerste gebod vraagt van ons, dat wij God zullen liefhebben boven alles. Boven alles wil zeggen: meer dan ons aards bezit, vrouw en kinderen, ja meer dan het leven. En dan God niet liefhebben om wat Hij geeft, maar om wat Hij *is*. Om Zijns Zelfs wil. De volledige overgave en toewijding van ons leven, omdat Hij Schepper is, en wij schepselen zijn. Meer nog: omdat Hij Vader is, en wij kinderen zijn. Liefhebben met een wederliefde, omdat Hij ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, zelfs toen wij nog vijanden waren.

Daartoe zullen we allereerst uit ons leven wegdoen, alles wat de wederzijdse liefde krenken en belemmeren kan. Dat is het negatieve, de afsterving van de oude mens, hetgeen de Catechismus aldus vertolkt: "dat ik, zo lief als mij mijner ziele zaligheid is, alle afgoderij, toverij, waarzeggerij, superstitie of bijgeloof, aanroeping der heiligen of van andere schepselen, mijde of vliede".

En vervolgens zullen wij alles moeten cultiveren, wat de liefdeband verstevigen kan. Dat is de positieve zijde, de opstanding van de nieuwe mens, wat de Catechismus als volgt tot uitdrukking brengt: "en de enige ware God recht lere kennen, Hem alleen vertrouwe, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe, van Hem alleen alles goeds verwachte, Hem van ganser harte liefhebbe, vreze en ere, alzo, dat ik eer *van alle schepselen afa* en die varen late, dan dat ik het allerminste *tegen* Zijn wil doe".

Letten we nu eerst op die negatieve zijde.

Wij weten allen, dat het gebod letterlijk luidt: "gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben". Reeds in de vorm, waarin dit gebod gegeven is, ligt de liefde-eis opgesloten. De verhouding tussen God en Zijn volk is een liefdesverhouding, dikwijls in de Schrift voorgesteld als een huwelijksverbond, waarin God de Man, en Israël de vrouw is. De kerk is de bruid van God. En alle afgoderij is overspel. Het is een kijken naar andere "mannen" of erger. God kan dat niet dulden. Hij is een ijverig God, dat is: een jaloers God. Hij wil Zijn volk voor Zich alleen hebben, en kan het niet verdragen, dat zij iets van hun liefde overdragen aan anderen, ook niet aan schepselen, om daar enige hulp van te verwachten. God vraagt alles of niets. Er mogen geen medeminnaars in 't spel komen. Zo klinkt diep uit dit "gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben", de stem der

goddelijke liefde, die beantwoording zoekt. Niet voor Mijn *aangezicht*, de Here kan ze voor Zijn ogen niet zien! Maar die ogen zien ook overal! Hoe wij die afgoden ook verstoppen, soms diep in ons eigen hart, God ziet ze wel!

Eigenlijk zou God om die "afgoden" niet moeten geven, zouden wij zeggen. Immers, afgoden bestaan er niet. Er is geen enkele god behalve God. Alles wat zich als zodanig aandient, of vereerd wordt, is een "niet", ijdelheid, ja, nietiger dan de ijdelheid zelve! God weet dat natuurlijk veel beter dan wij. Hij waarschuwt er dan ook niet tegen, omdat Hij bevreesd is voor enige macht naast Zich, maar omdat Hij bezorgd is voor *ons*. Wij zouden de liefde van ons hart kunnen wegschenken aan iets, wat geen god is, en te laat tot de ontdekking komen, dat we op minder dan de ijdelheid vertrouwd hadden. Dat zou onze ondergang, onze rampzaligheid betekenen, en daarom begint dit antwoord dan ook ons te vermanen, de liefde van ons hart daaraan niet weg te schenken met een beroep te doen op onze zelfliefde: "zo lief als mij mijner ziele zaligheid is". Goed beschouwd, was het nóg beter, als er stond: "*liever* dan mij mijner ziele zaligheid is", want de ere Gods, die er mee gemoeid is, moet ons nog hoger gaan dan de zaligheid onzer ziel!

Voor Israël was dit gebod zeer op z'n plaats, omdat het leefde temidden van afgodische volken. In Egypte had het er ook kennis mee gemaakt. De natuurkrachten, dat is het *schepsel*, werden als godheid vereerd. Zo bijvoorbeeld de Nijl-god door het kinderoffer. En als in de tien plagen de Nijl het eerst getroffen wordt, wijst dat er duidelijk op, dat de eigenlijke strijd niet gaat tussen Israël en Egypte, maar tussen God en de afgoden, en reeds bij het eerste treffen wordt Egypte in zijn voornaamste afgod getroffen.

Later, in Kanaän, treft Israël diezelfde natuurvergoding aan in de dienst van Baal, de zonnegod, en Astarte, de maangodin. En omdat het zichtbare altijd meer trekt dan het onzichtbare, en het ging om vruchtbaarheid en koren en most, lag het gevaar voor de deur, dat men de liefde van z'n hart verpandde aan die afgoden. We horen alle profeten er tegen toornen.

De zonde moge haar *vormen* al veranderen, in wezen blijft ze steeds dezelfde.

De Catechismus laat zien, hoe die oude Baal- en Astarte-dienst in de dagen der Reformatie nog springlevend was. Het is zelfs een hele rij, de zonde vermenigvuldigt en verbreidt zich snel — afgoderij, toverij, waarzeggerij, superstitie of bijgeloof, aanroeping van de heiligen of van andere schepselen! — middeleeuwse heidense praktijken en roomse superstitie zijn hier doorengemengd.

Heeft onze tijd hier nog iets mee te maken? Heeft de verlichte 20e eeuw zich aan dit alles niet ontworsteld? En is het nog wel actueel, de *christen* van onze tijd af te manen van afgoderij, bijgeloof en aanroeping van heiligen?

Nu, wat de "wereld" betreft, hoeven we daar niet veel woorden over te zeggen. Nooit heeft het bijgeloof weliger getierd, en nimmer deden de waarzeggers betere zaken. En wat de afgoden betreft? Nee, die worden netjes weer op hun voetstuk gezet. Vroeger heetten ze Dagon of Baal of zo. Later werden ze omgedoopt, en werden er beelden opgericht voor de "Staat". Dat is allemaal weer uit de tijd. Nú doen het de "Democratie", de Dolllar en zowaar ook het "Humanisme" weer. Als je ze goed aankijkt, vertonen ze dezelfde trekken als die afgoden, die vergaan zijn. Ze kregen alleen een nieuw verfje. En "Mammon" is er ook nog altijd bij! Ik heb zo'n vermoeden, dat Mammon iets dergelijks doet als de duivel: hij maakt de mensen altijd wijs, dat hij er *niet* is, en juist daarom voert hij zo'n onbeperkte macht.

En wat de *kerk* betreft, nu, wij hebben altijd gezongen, dat ze ons niet zouden hebben, de goden van de tijd. Het staat evenwel te vrezen, dat die goden van de tijd meer invloed op ons hebben, dan wij vermoeden. En hebben wij ook niet onze afgoden, die wij vereren?

Luistert u maar eens, want ontdekkend wordt dit alles pas, als wij in antwoord op de laatste vraag van deze Zondag: *Wat is afgoderij?* lezen: "Afgoderij is in de plaats van de enige ware God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Hem, iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet".

In de plaats van God, nu, zóver zijn we nog niet. We willen God niet helemaal wegdringen uit ons leven. Een klein plaatsje is er voor Hem nog wel. Dat is ook ons eigen belang, want anders zouden we helemaal niemand meer hebben tot Wie we in de nood kunnen bidden, als al onze afgoden als Dagon ter aarde gevallen zijn, en alles ons uit de hand geslagen is.

Dus niet in de plaats van God.

Maar dan toch wel benevens Hem!

Zegt u nu maar eerlijk, is er naast God nu helemaal totaal niets waar u op vertrouwt? Een heel klein beetje maar op vertrouwt? Niet op uzelf, uw eigen inzicht en handigheid, die zijn toch ook niet zo mis? Niet een klein beetje op de mensen, die u vooruithelpen kunnen, of op de goede kansen, het geluk, het avontuur? Waren we er in de oorlog van overtuigd, dat God alleen beslist, en niet de sterkste legers? Verwachtten we onze vrijheid uitsluitend van de Here, en niet uit het oosten of wel uit het westen? Zo zou ik kunnen doorgaan met vragen, u voelt, er is nogal een en ander *naast* God waar we op vertrouwen. En toch — al die afgoden moeten begraven. God wil alleen en geheel mijn en uw vertrouwen hebben. Er mag niets naast Hem komen. Dat duldt Zijn liefde niet. Hij is een jaloers God. Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben! Weg er mee!

Er is behalve een verbod ook een gebod.

We zijn er niet mee klaar, als we alle afgoderij mijden en vlieden, maar moeten ook de Here, en Hem alleen, heel ons hart geven, en al ons vertrouwen schenken.

Ik lees nog eens, wat de Catechismus daarvan zegt: "de enige ware God recht lere kennen, Hem alleen vertrouwe, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe, van Hem alleen alles goeds verwachte, Hem van ganser harte liefhebbe, vreze en ere, alzo, dat ik eer van alle schepselen afa, en die varen late, dan dat ik het allerminste tegen Zijn wil doe".

Er zijn verschillende dingen , die ons in deze uitlegging opvallen.

Allereerst, dat de volle nadruk gelegd wordt op de *gezindheid des harten*. De liefde neemt natuurlijk ook gestalte in de uitwendige *dadén*, maar waar het 't allermeeft op aankomt, is de gestalte van het hart. De woorden, die de Catechismus bezigt, wijzen alle in die richting: kennen, vertrouwen, onderwerpen, verwachten, liefhebben, vrezen, eren! Als deze gezindheden ontbreken, ontaardt onze godsdienst in een religieus formalisme. Van buiten gezien is dan alles in orde, maar innerlijk deugt het niet. Ons hart is dan niet volkomen met de Here. Op dat *volkomene* legt de Catechismus in de tweede plaats ook alle nadruk. Gods eisen zijn altijd radicaal. Hij wil niet, dat wij op twee gedachten hinken. De Catechismus kan haast geen woorden genoeg vinden, om ons op het hart te binden, dat de Here ons geheel en volkomen opeist: Hem *alleen* vertrouwe, mij Hem *alleen* onderwerpe, in *alle* ootmoedigheid en lijdzaamheid, Hem van *ganser* harte liefhebbe, en niet het allerminste tegen Zijn wil doe. Wij horen in onze tijd nogal eens de term: totaal. Nu, het gebod des Heren is *totaal*: geheel voor Hem! In de derde plaats treft het ons, dat het ene gebod, om God boven alles lief te hebben, zich zo differentieert. Ik behoef al die onderdelen der liefde nu niet weer op te sommen. Maar we zien in elk geval, dat de liefde veel te doen heeft. Zij is niet spoedig gereed. Maar de liefde vindt dat niet verdrietig. Zij draagt niets liever dan het werkkleed. Haar leven is dienen. Wie niet waarachtig liefheeft, schermt graag met het woord liefde, maar

verder blijft alles even vaag en onbestemd. Maar de waarachtige liefde is concreet. In 1 Cor. 13 wordt ook heel concreet en gedetailleerd gezegd, wat de liefde zoal is en doet. Naar analogie van dat hoofdstuk zou de Catechismus nu ook kunnen zeggen: de liefde tot God wil de enige ware God recht *kennen* (want hoe kunnen wij liefhebben, Die wij niet kennen) De liefde *vertrouwt* op de Here *alleen*, hoe donker het ook moge lijken. Hij maakt alles wel. De liefde *onderwerpt* zich aan de Here, want zij weet, dat Hij recht is in al Zijn weg en werk. Zij becritiseert Gods doen niet hoogmoedig, maar zij is *ootmoedig*. De liefde is ook lijdzaam, zij houdt het uit tot het einde. En boven alles, de liefde is bang om ook maar het allerminste tegen Gods wil te doen. De liefde is gehoorzaam. Zij spreekt geen schone woorden, maar zij is daad. Zij meent ook wat zij zegt als zij zingt:

Wien heb ik nevens U omhoog,
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er, daar ik in kan rusten.

ZONDAG 35

Vraag 96.

Wat eist God in het tweede gebod?

Antwoord:

Dat wij God in generlei wijze afbeelden^a, en op geen andere wijze vereren, dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft^b.

^a Jes 40: 18,19,25; De 4: 15,16; Ro 1: 23; Han 17: 29,

^b 1Sa 15: 23; De 12: 30; Mt 15: 9.

Vraag 97.

Mag men dan ganselijk geen beelden maken?

Antwoord:

God kan en mag in generlei wijze afgebeeld worden^a. Maar de schepselen, al is het dat zij mogen afgebeeld worden, zo verbiedt toch God hun beeltenis te maken en te hebben, om die te vereren, of God daardoor te dienen^b.

^a Jes 40: 25,

^b Ex 34: 17; Ex 23: 24; Ex 34: 13; Nu 33: 52.

Vraag 98.

Maar zou men de beelden in de kerken als boeken der leken niet mogen dulden?

Antwoord:

Neen; want wij moeten niet wijzer zijn dan God, Dewelke Zijn Christenen niet door stomme beelden^a, maar door de levende verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben^b.

^a Jer 10: 8; Hab 2: 18,19,

^b Ro 10: 14,15,17; 2Pe 1: 19; 2Ti 3: 16,17.

Gij zijt die man!

Wij zijn als gereformeerde mensen onmiddellijk bereid, de vlotte belijdenis af te leggen, dat wij "tegen *alle* geboden Gods zwaarlijk gezondigd hebben en geen daarvan gehouden hebben". Zulke algemeenheden zijn niet bijster duur. Ze boeten haar waarde echter volledig in, als we, aan de afzonderlijke geboden toegekomen, allerlei uitzonderingsbepalingen maken. En gerust, dat dóen we. Gij zult niet doodslaan. Nee, stel u voor! Gij zult niet echtbreken. . . . U moest eens weten, wat een gelukkig huwelijksleven we hebben! Gij zult u geen gesneden beelden maken; nu, wie haalt dat in z'n hoofd? Dit tweede gebod hebben we allang voor de roomsen gereserveerd. Gij zijt die man? Och, kom!

Deze overleggingen, dat wij toch *niet* tegen alle geboden Gods gezondigd hebben, vinden

haar oorzaak in het feit, dat we er nog steeds niet genoegzaam van doordrongen zijn, dat in *elk* verbod een gebod opgesloten ligt. Dat is te zeggen: De Here vraagt niet alleen, dat wij bepaalde ondeugden zullen nalaten, maar ook, dat we bepaalde deugden zullen beoefenen.

Dé christelijke deugd bij uitnemendheid is de liefde.

Hebben we bewezen God lief te hebben, door geen beeld van Hem te *maken*? Nee! Dit bewijs wordt eerst geleverd door Zijn beeld te *zijn*! Zo komen we, waar we wezen moeten. God verbiedt ons, Zijn beeld te maken, dat eerst. En God gebiedt ons, Zijn beeld te zijn, dat daarna. Daar houdt niemand een geruste consciëntie bij, en hij schudt niet heftig het hoofd, als de dreigende vinger wijst: *gij* zijt die man.

Van gesneden en andere beelden.

Men hoort God niet zeggen in het tweede gebod: Gij zult u van *Mij* geen gesneden beeld maken. Niettemin legt de Catechismus rustig uit: "Dat wij *God* op generlei wijze afbeelden". En even later: "Gòd kan noch mag op enigerlei wijze afgebeeld worden".

Deze parafrase van het gebod is juist.

Als het reeds streng verboden is beelden te maken van *iels*, dat in de hemel, op de aarde of onder de aarde is, het mogen dan engelen, mensen of dieren zijn, met de uitgesproken bedoeling deze te gebruiken als voorwerpen van godsdienstige verering, om zich daarvoor te buigen of die te dienen, dan geldt dit in nog veel sterker mate voor de hoge God Zelf. Dit is zó vanzelfsprekend, dat de Here daar verder van zwijgen kan.

Men verstaat het *waarom* van dit hoog bevel.

Een beeld van God maken kan God alleen, de opperste Kunstenaar. Hij hééft een beeld van Zichzelf ontworpen in Zijn Woord. Trek voor trek heeft Hij Zich laten uitbeelden als de Verhevene en de Neerbuigende; als de Rechtvaardige en de Barmhartige; als een Vader voor Zijn kinderen, en een Moeder, die haar zuigeling niet vergeet.

En heel deze Woord-openbaring loopt uit op de Christus—God, vele malen gesproken hebbende door de profeten, heeft ten laatste gesproken door de Zoon, het uitgedrukte beeld Zijner Zelfstandigheid, zodat Deze naar waarheid kon zeggen: wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien.... zó duidelijk vertoonde Hij de trekken van Zijn hemelse Vader.

Maar als de mens zich laat vermeten een beeld van God te maken, naar eigen fantasie, dan wordt het altijd een spotbeeld, een caricatuur, een -belediging van God. Dat dit niet te sterk gesproken is, blijkt wel als Aäron, een hogepriester Gods nog wel, een beeld van God maken gaat en dan terecht komt bij... een beest!

Tot zóver spreekt dit alles nog weinig tot onze consciëntie.

Het zou trouwens nog de eerste maal moeten worden, dat iemand mij op heterdaad betrapte op de zonde van het maken van een gesneden beeld.

Maar nu moet ik mijn Catechismus goed leren lezen!

Dat wij God op *generlei* wijze afbeelden.

Souverein worden nu ineens alle gouden, zilveren, koperen, houten, stenen en tinnen beeldjes losgelaten, en gezegd: *op generlei wijze*. Geen gesnéden beeld zegt de Wetgever. Geen enkel beeld, zegt de wetuitlegger. Inlegkunde, deze uitlegging? Op generlei wijze! God noemt toch bij *elk* gebod alleen de grofste zonde bij de naam? Behalve doodslag noemt God toch ook haat, toorn en twistgierigheid bij dezelfde naam? Aan alle dingen heb ik een einde gezien, maar Uw gebod is zeer wijd. Gods geboden zijn geen verordeningen, waarbij men op zeker

moment een grens bereikt, en zeggen kan: dat valt er nu precies buiten. Het blijft er dus bij: dat wij God op generlei wijze afbeelden!

Behalve gesneden beelden zijn er ook allerlei valse *denkbeelden* van God in omloop.

Deze ver-beel-ding is een kundig beeldhouwer.

De een maakt met zijn verbeelding een beeld van God met blinde ogen. Zo kan hij zich 's Zondags verschansen achter allerlei godsdienstige plechtigheden en in de week rustig zijn zondeleven voortzetten. In 't fatsoenlijke natuurlijk. Heel geen uitspattingen; alleen maar een beetje zelf-handhaving. Nummer twee heeft een God zonder oren. Hij bad wel, maar God hoorde niet, en nu laat hij 't bidden maar helemaal na. Een derde heeft een God zonder armen, Die machteloos is te helpen. Daarom zoekt hij zijn steun maar hij de mensen en de wisselende omstandigheden. Weeleen ander ver-beeldt zich een God, Die slaapt, ofschoon de Bijbel uitdrukkelijk zegt, dat de Bewaarder Israëls zelfs niet sluimert. Of: God kiest de partij van de sterken. Zij slagen in het leven en hebben succes en "nu weet ik dat God met hen is". Ofschoon hij in werkelijkheid 't recht der armen en der verdrukten gelden doet. Als men maar geduld heeft en wachten kan.

Eigenwillige godsdienst.

"En Hem op geen andere wijze vereren, dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft".

Daarmee komt de Catechismus vragen: houdt u nu niet langer krampachtig vast aan die beelden, hetzij werkelijke of denkbeelden, maar tracht door te dringen van de letter tot de geest van het gebod. Deze is: God dienen op Zijn en niet op mijn manier. Niet wij maken de dienst uit, maar God. Hij zegt *dat* wij Hem dienen zullen, en Hem alleen, eerste gebod. Hij zal óók zeggen *hoe* wij Hem dienen zullen, tweede gebod. In de dienst des Heren wordt *niets* aan onze smaak of willekeur overgelaten. Godsdienst is, zal het die naam waard zijn, *dienen* van God in absolute gebondenheid aan Zijn Woord.

Sommigen schakelen in de term Godsdienst de eerste lettergreep uit, *en* er blijft alleen dienst over. Slavernij! Anderen schakelen de dienst uit, en zelfs God blijft niet meer over. Godsdienst wil zeggen, dat we te allen tijde bij God in dienst zijn. In het leger heeft niet de soldaat de dienst uit te maken, maar die het commando voert. In de *welgeordende* staat zeggen niet de onderdanen, maar de overheid, hoe het moet en zal. Zo zegt de Here: als ge Mij dienen wilt zoals *Ik* het wil, is het goed. Maar anders kan Ik u in Mijn dienst niet gebruiken.

Dit voert ons op het veelbetreden terrein van de *eigenwillige godsdienst*.

Deze uitdrukking lijkt aan innerlijke tegenstrijdigheid.

Want God, de Volstreckte, te dienen, sluit het prijsgeven van eigen wil en inzichten in. Wie God dient naar eigen smaak, dient God niet, maar zichzelf. Het is degradatie van de godsdienst. Erger nog: ontzenuwing! Maar goed: men noémt dit verschijnsel dan: eigenwillige godsdienst.

Het is dat soort van godsdienstigheid, dat met Gods Woord als richtsnoer voor het leven wel bekend is, en zich daar ook nog wel aan houden wil, voorzover het niet in botsing komt met eigen begeerten of gedachten. Van de openlijke goddeloosheid, die van God noch Zijn dienst weten wil, verschilt de eigenwillige godsdienst in zoverre, dat althans de *schijn* van godsdienst nog behouden blijft. De mens, die eigenwillige godsdienst pleegt spreekt gemeenlijk vrome woorden, en heeft veel religieuze liefhebberijen. Hij heeft met God veel op, zegt hij. Met Zijn *dienst* minder. Dat zegt hij niet. Al is dus de schijn van godzaligheid

behouden, de kracht is er uit. Daarom staat de eigenwillige godsdienst met de goddeloosheid wezenlijk op één lijn.

We betreden samen eens de tempel van de eigenwillige godsdienst.

Daar zijn ze verzameld, de hogepriesters, opperzangmeesters en koorknapen, die God allemaal willen vereren, maar op een andere wijze dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft. *Hoe* wil God dan vereerd worden? Wel, altijd en overal! in de kerk, in huis, op het werk, en waar eigenlijk niet? Nee, zegt men, alleen in de tempel. De kerk, ziet u, dat is de enige plaats voor Godsverering. Het heilsinstituut bij uitnemendheid. Een kweekschool voor de hemel. Maar verder moet u met uw godsdienst niet gaan. Met de Bijbel niet komen op het terrein van de politiek of van de arbeid. U kunt rustig Christen wezen en tegelijk lid van het N.V.V., dat heeft zelfs een Synode gezegd! Overigens zijn we niet tegen de kerk, maar er juist vlak voor. We willen er zelfs kruistochten voor organiseren! Eigenwillige godsdienst!

We kunnen van deze dingen heel veel kwaads zeggen. We moeten dat zelfs doen, opdat de ogen open blijven. Maar we moeten ook heel veel kwaads durven zeggen van onszelf, want eigenwillige godsdienst is ook die willekeurige beperking van het christendom tot de Zondag, om voorts alle dagen des levens zichzelf uit te leven. Er zijn er, die juist dat stukje uit de Bijbel knippen — en dat is maar 'n heel klein stukje — dat hen zelf aanstaat. Al het andere, van de minste te willen wezen, neerbukken om de voeten van anderen te wassen, 70 X 7 maal per dag te vergeven, laten ze rustig liggen. . . . eigenwillige godsdienst!

Ik denk aan het eenmaal per Zondag ter kerk gaan. Z'n bijdrage voor de eredienst geven naar eigen verkiezing. Trouwen of verloven met 'n ongelovige. Ja, in al die gevallen kan de schijn van de godsvrucht nog worden bewaard. . . . daar is het nu juist eigenwillige godsdienst voor! Men kan bijvoorbeeld de vraag stellen, waar het staat in de Bijbel, dat de mens tweemaal per Zondag naar de kerk moet. Daar sta je al! En kan die omgang met ongelovigen soms niet goed werken? Wordt de ongelovige vrouw niet geheiligd door de man? Liever dan op al die drogredenen stuk voor stuk in te gaan, zeg ik: ge zijt er in de grond van de zaak op uit, om het uzelf zo gemakkelijk en plezierig mogelijk te maken, waar of niet? Je wilt God dienen met een minimum van inspanning en zelfverloochening, zeg eens eerlijk, of het niet zo is?

God op geen andere wijze dienen dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft — dat geldt natuurlijk ook van de dienst der barmhartigheid. Dat is ook dienst, en kan alleen geschieden door hen, die de Here vrezen en dienen. Deze "dienst" is het privilege der kerk. Alle andere betoning is vertoning van barmhartigheid, en een roof op Christus en aan Zijn kerk gepleegd. Alle "humanistische" barmhartigheid is slechts barmhartigheid die men aan zichzelf bewijst — gecamoufleerd egoïsme: de barmhartigheden der goddelozen zijn wreed.

Wellicht zijn hier nog vele vormen van eigenwillige godsdienst vergeten. Men vuile dit dan zelf maar aan, maar vergete niet, zichzelf eerlijk voor God te plaatsen met de vraag: wat wilt *Gij*, dat ik doen zal. Telkens als ik aan *die* maatstaf niet voldoe of wil voldoen, is er een godsverering, die in wezen slechts zelfverheerlijking is.

De straf en zegen.

Jammer genoeg maakt de Catechismus met geen woord melding van de dreiging, die op het verbod volgt. Ze luidt: "want Ik de Here, uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde en vierde lid dergenen, die Mij haten".

De Here is een ijverig, na-ijverig, jaloers God. Hij wil Zijn mensen ge-héél hebben, en niet voor een kwart, de helft of driekwart. Heel de godsdienst is een aanfluiting en een uitermate slap zaakje, zolang we niet verstaan: God heeft mij in Zijn dienst genomen met *al* mijn

krachten en talenten, met mijn kinderen, mijn geld, met alles.

Het verdient bijzondere opmerkzaamheid, dat de Here de zonden der vaderen bezoekt aan de kinderen tot in het derde en vierde geslacht dergenen, die Hem haten. Hatén — zo noemt God dat. Al die "vrome" mensen zijn haters van de Here. We hebben zopas dus niet te veel gezegd, toen we eigenwillige godsdienst en goddeloosheid op één lijn stelden. God zegt het nu Zelf.

Nu, die "misdaad" bezoekt God nu tot in het vierde geslacht.

Het is natuurlijk volkomen waar, dat ieder voor zichzelf verantwoordelijk is, maar het is even waar, dat niemand voor zichzelf zondigt. Als *ik* God voor de helft dien, doen mijn kinderen het voor een kwart en mijn kleinkinderen in 't geheel niet meer. Zo gaat dat. De gemengde huwelijken en halve Zondagschristenen hebben hun tienduizenden verslagen. Aäron maakte een beeld van een beest, en de antichrist maakt straks een beeld van het Beest, en onder de meelopers, die zich verwonderen achter het Beest, bevinden zich al die "vrome" lieden met hun kinderen, wier hart niet volkomen was met de Here hun God; al die beste mensen, die zeiden, dat het 'm niet in het kerkgaan zat, en waarom je nu juist christelijk georganiseerd moest wezen, en waar het stond in de Bijbel dat je tweemaal naar de kerk moest, en dat je door een huwelijk een ongelovige tot zegen kan wezen. Tot "zegen", zegt u toch?

"Mij liefhebben" en "Mijn geboden onderhouden" zegt God altijd in één adem. Voorts telt Hij in Zijn straffen tot drie, hoogstens vier, en in Zijn barmhartigheden tot duizend.

De boeken der leken.

Het verbod in het tweede wetswoord bevat ook een *gebod*, waaraan direct moet worden toegevoegd, dat dit meer een privilege dan een gebod is, meer een mogen dan een moeten. 't Is een liefde-dienst, die nog nooit heeft verdrotén. Zondedienst is slavernij — godsdienst is vrijheid.

Voor dit gebod wordt nu aandacht gevraagd in een tweetal vragen: "Mag men dan ganselijk geen beelden maken?" En: "Zou men de beelden in de kerk als boeken der leken niet mogen dulden?" Twee vragen, die wel heel erg het stempel van hun tijd dragen, maar toch buitengewoon actueel zijn, omdat ze de kwestie van de ware dienst van God in het hart raken. Immers, de Catechismus wil ons iets zeggen over de ware dienst van God; en nu is het wel volkomen waar, dat deze dienst heel ons leven omspannt, terwijl deze vragen zich alken schijnen bezig te houden met *de kerkelijke eredienst*, waarbij de vraag beantwoord wordt of het *Woord* daarbij in het middelpunt dient te staan, of dat ook iets anders geoorloofd is, maar het is nu juist de machtige greep van dit leerboek, dat het de aandacht vraagt voor wat in heel de dienst van God het brandende en kloppende hart is: de eredienst in de kerk op de Zondag; om daarna nog weer nader aan te tonen, dat van die eredienst: de dienst der gebeden, der barmhartigheid en der sacramenten, de dienst des *Woords* weer het centrale middelpunt is, het Woord, dat nu heel ons leven op komt eisen voor de dienst van God.

Over die beide vragen zelf een enkel woord.

In de eerste plaats blijkt er uit, dat het gebod niet absoluut is, en 't niet zozeer gaat om het *maken* van beelden dan wel over het buigen daarvoor en dienen daarvan. Hoe zou de Here, die Zelf Aholiab en Bezaleël inspireerde tot het maken van engelenfiguren op het verzoendeksel van de ark, dit ook absoluut kunnen verbieden? Met uitgestrekte vinger wordt hier naar Rome gewezen, die niet alleen de kansel ruilde voor het altaar, maar ook haar nissen opvulde met heiligen- en Mariabeelden en haar wanden versierde met voorstellingen van de *via dolorosa*. Ter verontschuldiging voert Rome aan, dat, verre van aanbidding te vragen voor

deze "beelden", deze dienst moeten doen als "boeken der leken". Rome maakt namelijk onderscheid tussen geestelijken en leken. De geestelijken zijn de ingewijden, de mondigen, de elitestand, die dicht bij God leeft en op hoger plan staat. De leken zijn de oningewijden, de onmondige kinderen, de schare, die de wet niet kent. Kunnen de geestelijken de heilige boeken zelf lezen, met de leken is dit niet het geval. Zij zijn de kleine kinderen, die de plaatjes kijken in een prentenboek. En door het kijken daarnaar, door dit "aanschouwelijk onderwijs" worden zij dieper ingeleid in de zin van het evangelie.

De Catechismus antwoordt hierop met een vermaning, die niet alleen roomsen, maar alle christenen op hun beurt goed ter harte moeten nemen: wij moeten niet wijzer zijn dan God. Nee, inderdaad niet. De paedagogie van Rome, die de kinderen aanschouwelijk onderwijs wil doen geven, kan geen genade vinden in de ogen van de grote Paedagoog, Die Zijn christenen niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben.

De Here kent het onderscheid tussen geestelijken en leken niet. Ze zijn allemaal geestelijk en allen van de Here geleerd. De Here duldt geen degradatie van Zijn kerk tot kinderen, waar Hij ze allen gemaakt heeft tot priesters, profeten en koningen. Niet wat de kerk leert, maar wat de Here zegt, is in de kerk alleen belangrijk. Niet het gezang, het koor, de liturgie, het orgel, maar de prediking is het sieraad der kerk. Een roos behoeft niet geverfd, en een lelie niet geblanket. Zo behoeft het evangelie geen opsmuk of versiersel van liturgie, omdat het, als hel tenminste naar de vermaning van de Catechismus geen dorre, dode, schoolse, maar *levende* verkondiging des Woords is, in zichzelf schoon genoeg is.

We kunnen natuurlijk met deze afwijzing van de roomse eredienst niet volstaan, om met zekere zelf-genoegezaamheid te verklaren: bij ons is dat in orde!

Als onze eredienst in sleur en uitwendigheid verstart, dan hebben de stomme beelden in de roomse kerk reden om ons verwijtend aan te kijken, en als die stomme beelden spreken konden, zouden ze misschien zeggen, dat onze theorie wel mooi is, maar de praktijk even stom en onbewegelijk en kil als zij, die beelden, zelf.

En dit wordt nog erger, als wij ons van die levende verkondiging des Woords niets aantrekken.

De Catechismus wil uitdrukkelijk de christenen door dat Woord *onderwezen* hebben. Hier zijn de profeten, priesters en koningen van zoëven weer *kinderen*, en die kinderen moeten de onderwijzing en vermaning van het Woord ter harte nemen. Ze mogen niet koppig noch eigenwijs zijn. Als er hier en daar wat aan hun leven hapert, en het wordt ze in het Woord gezegd, dan moeten ze dat veranderen. De dominee moet natuurlijk in die verkondiging geen hoogdravende woorden zeggen, die niemand begrijpt; hij moet zich bewust zijn, dat hij vooral in de Catechismuspraak te *onderwijzen* heeft, en geen ogenblik vergeten, dat er ook heel veel kinderen in de kerk zitten. Maar zijn hoorders moeten zich dan ook *laten* gezeggen. Het Woord moet *beslag* op ons leven leggen. Anders hadden we 't beter niet kunnen horen.

Zijn christenen.

Het gaat in het tweede gebod om de rechte dienst van God.

De Catechismus heeft zich nu wel in hoofdzaak bepaald bij het brandpunt, de kerkelijke eredienst, maar hij weet opperbest, dat dit niet de hele dienst van God is. Het tweede gebod is geen gebod voor één dag. De dienst van God op Zondag is de stuwende kracht van de dienst van God in de week. Daar wijst de Catechismus zijdelings ook op, door heel nadrukkelijk te spreken van "Zijn christenen", die God door de levende verkondiging des Woords wil

onderwezen hebben.

Hoe zit dat namelijk met de dienst van God in ons leven?

Men kan dat op verschillende manieren omschrijven, maar laat het hier nu eens zó gezegd worden: God dienen is: Zijn beeld vertonen.

God had ons in 't paradijs naar Zijn beeld gemaakt. En daarin kwam de eer Gods op 't schoonst uit, dat de hemelse Vader in Zijn kind Zijn trekken herkende. De zonde heeft dat mooie beeld kapot gemaakt. Maar in Christus daagt nu het licht der verlossing. Christus is het lichtende middelpunt van het tweede gebod. Anders zou de prediking over het tweede gebod geen Christusprediking kunnen zijn, en konden we niet worden opgewekt: om dit te doen uit *dankbaarheid*. Want het beeld van God, dat in u en mij verloren ging, heeft God in Jezus Christus weer teruggeschonken. En voor de gestalte van Hem hebben wij ons diep te buigen. Daar is alle reden voor. Want in de eerste plaats heeft Hij in volmaakt zuivere dienst van God, door Hem op geen andere wijze te dienen dan God in Zijn Woord bevolen had, de eis der goddelijke wet voor ons vervuld. Daarna heeft de eigenwillige godsdienst der Joden ('t en zijn de Joden niet, Heer Jesu, die U kruisten) Hem de dood ingejaagd, en daardoor heeft Hij alle eigenwillige godsdienst van u en mij verzoend.

Maar dat is niet het enige.

Christus is niet alleen onze gerechtigheid, maar ook onze heiligmaking.

Door geloofsgemeenschap met Hem te oefenen, worden we één plant met Hem, zoals de sappen van de wijnstok door de ranken heengaan. En zo worden wij weer naar Zijn beeld vernieuwd. Het gebed wordt verhoord: O, Zoon, maak ons Uw beeld gelijk. We gaan Zijn trekken vertonen. Wij gaan iets weerspiegelen van Zijn geduld en vergevensgezindheid. Ziedaar onze redelijke godsdienst. De vervulling van het tweede gebod is niet deze of die levensgewoonte aan te nemen, maar andere, nieuwe mensen te zijn en dagelijks meer te worden.

Misschien zegt iemand: dat is wel een aardige constructie, maar in de Catechismus is daar met geen woord sprake van. Nu, dan vraag ik thans aandacht voor het woordje "christen". De Catechismus pleegt zijn woorden zorgvuldig te wikken en te wegen. Waarom niet: God wil Zijn kerk, Zijn kinderen, Zijn discipelen, of wat dan ook, zo onderwezen hebben? Wel, om dezelfde reden, die zopas uiteengezet werd. God wil gediend zijn daarin, dat wij nieuwe mensen zijn, die Zijn beeld vertonen. Nu, dat zegt het woord: christen. Een christen is, naar de uiteenzetting van Zondag 12, niet iemand die naar de kerk gaat, geen Jood of heiden is, maar een nieuw mens, die de zalving van *Christus* deelachtig is, op Hem *gelijkt* dus, Zijn beeld vertoont, evenals Christus, zij het in andere zin, gezalfd is tot profeet, priester en koning. Profeet om te belijden, koning om te strijden, priester om zijn leven te wijden.

Deze profeet-priester-koning is geen leek, maar een geestelijke, in wie door Gods genade weer hersteld is, wat door de zonde vernield is: Zijn heerlijk beeld. En wie in *beginsel* niet naar dat beeld vernieuwd werd, zal in de hemel niet door het goddelijk beeld verzadigd worden, ook al zegt hij: al deze dingen heb ik onderhouden van mijn jeugd aan. Want één ding ontbreekt hem nog.... *de liefde*.

ZONDAG 36

Vraag 99.

Wat wil het derde gebod?

Antwoord:

Dat wij niet alleen met vloeken^a of met valse eed^b, maar ook met onnodig zweren^c, den Naam Gods niet lasteren noch misbruiken, noch ons met ons stilzwijgen en toezien zulke schrikkelijke zonden deelachtig maken^d; en in het kort, dat wij den heiligen Naam Gods anders niet dan met vreze en eerbied gebruiken^e, opdat Hij van ons recht beleden^f, aangeroepen^g, en in al onze woorden en werken geprezen worde^h.

^a Le 24: 15,16,

^b Le 19: 12,

^c Mt 5: 37; Jak 5: 12,

^d Le 5: 1; Spr 29: 24,

^e Jer 4: 2; Jes 45: 23,

^f Mt 10: 32; Ro 10: 9,10,

^g Ps 50: 15; 1Ti 2: 8,

^h Col 3: 17; Ro 2: 24; 1Ti 6: 1.

Vraag 100.

Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God Zich ook over diegenen vertoort, die, zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?

Antwoord:

Ja gewisselijk^a; want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoort, dan de lastering Zijns Naams; waarom Hij die ook met den dood te straffen bevolen heeft^b.

^a Spr 29: 24; Le 5: 1,

^b Le 24: 16.

Zondig spreken.

Volgens de Catechismus wordt door het derde gebod *verboden* met vloeken of met valse eden of ook met onnodig zweren de naam Gods te lasteren of te misbruiken. Schakelt men die valse eed en het onnodig zweren uit — waarover immers in Zondag 37 apart gehandeld wordt — dan blijft alleen het vloeken over.

Gereformeerde lieden mitsgaders nette mensen, die van oordeel zijn, dat vloeken hoogst onbeschaafd is, kunnen hieruit mogelijk de conclusie trekken, dat zij met het derde gebod op vrij goede voet leven. Deze illusie moet hun direct ontnomen worden. Hetgeen geschiedt

door de simpele herinnering aan het feit, dat reeds de letter van het gebod niet zozeer het *misbruik* van Gods naam, dan wel het *ijdel gebruik* veroordeelt.

Deze eenvoudige overweging maakt de rij "vloekers *en* lasteraars" direct al heel wat langer, zoals straks blijken zal. Men mag intussen de Catechismus de schuld niet geven van het afschuwelijk misverstand, dat uitsluitend Godslasteraars vallen onder het vloekverbod. Deze is trouw genoeg, door niet alleen zelfs de schuldige zwijgers op één lijn te stellen met de schuldige sprekers, maar ook door aan te tonen, dat de keerzijde van het verbod is het *gebod*: "in één woord, dat wij de heilige naam Gods niet anders dan met vreze en eerbied gebruiken, opdat Hij door ons recht beleden, aangeroepen, en in al onze woorden en werken geprezen worde". Daarmee zijn we dus direct waar we wezen moeten. Niet alleen het misbruik, maar ook alle ijdel gebruik valt onder het oordeel. IJdel, dat is leeg, hol, nietszeggend, lichtvaardig, oppervlakkig. Het noemen van Gods naam, waar de eerbied uit weggeleden is. Alle "belijden" van Gods naam, en "aanroepen" van die naam, dat niet "recht" is, en niet "echt", gezwollen, bombastisch, oratorisch lippenwerk, waar het hart niet in klopt. Woorden, en nog eens woorden, vlot en vaardig gebeden, gezongen, op-gedreund, maar zonder ziel. Fanfares, die even luid klinken als hol. Waar wordt nu toch het meest gevloekt, in de kerk of in de kroeg? Op de vergadering des kerkerads of in de kazerne? Op de catechisatie of op de Jodenmarkt?

Het is moeilijk uit te maken, maar als men de "vrome" vloeken telt bij de grove vloeken, dan wordt het één grote kakophonie, waarover de engelen Gods zich bedroeven. Als ik iemand in een kerk of vergadering "mooi" hoor bidden, dan denk ik: man, vloek toch niet zo. Als een ander na een hele herrie thuis, buiten adem de kerk binnenploft op Zondagmorgen — ze waren allemaal even laat en er was niets in orde — om dan aan God te betuigen dat zijn genegenheden branden om 's Heren voorhof in te treën, en er zowaar nog bijvoegt, dat zijn ziel brandt van sterk verlangen, dan komt mij zo te binnen, dat er geen groter zonde is, noch die God meer vertoornt, dan de lastering Zijns naams. Gij zult de naam des Heren uws Gods niet ijdel gebruiken, hóórt u dat nog wel, bidders, zangers en opperzangmeesters, bijbellezers en opzeggers van de Catechismus, en voorts allen, die een spelletje speelt met het heilige en de Heilige, zonder u wèg te schamen voor de hoge God?

Zondig zwijgen.

Men zou er dan maar liever het zwijgen toe doen. Spreken is zilver, maar zwijgen is goud. En als je je nu zo gemakkelijk verspreekt, dat het gebed zelfs een vloek kan worden en je je herinnert, dat God rekenschap komt vragen over elk ijdel gesproken woord, dan is het toch maar raadzamer niets dan iets te zeggen. Maar nu komt de Catechismus ons aan alle kanten in 't nauw drijven door de bewering, dat zwijgen even zondig kan zijn als spreken: "noch door ons stilzwijgen en toezien ons zulke schrikkelijke zonde deelachtig te maken". Dit zwijgen lag Ursinus en Olevianus blijkbaar zó hoog, dat ze er in een volgende vraag nog eens op terug komen door te zeggen "dat God Zich ook over diegenen vertoornt, die zoveel als hun mogelijk is het vloeken en lasteren niet helpen weren en verbieden".

Wie menen mocht, met dit "stilzwijgen en toezien" klaar te zijn door z'n schroom te overwinnen, en eens een goed woordje te plaatsen in gezelschap van vloekers, vergist zich. Zo op die manier van in een trein-eoupé, waar het al te grof toegaat, te interrumpen met een: moet dat nu zó? of: kan dat niet een beetje minder? Ziezo, dat hebben we dan maar weer gezegd. We zijn "getuigen" geweest! Ik wil de waarde van een dergelijk getuigenis niet verkleinen. Valse schaamte doet nog al te veel zwijgen, waar gesproken dient te worden. De Catechismus heeft daar stellig ook wel aan gedacht. Maar het zou toch al te oppervlakkig wezen, te menen, dat hiermee de zin van dit "stilzwijgen en toezien" uitgeput was. Het lijkt er

niet op!

De kwestie, waar het hier om gaat, is het zogenaamde neutraliteitsbeginsel. Ik bedoel de neutraliteit tegenover God. De uitschakeling van God en Zijn Woord van de onderscheidene levensterreinen door middel van de gelijkschakeling van groepen, bonden en verenigingen in één verband: de "neutrale" school, de "neutrale" pers, de "neutrale" radio, de "neutrale" organisatie, en zoveel meer wat kleurloos is. Daardoor wordt, zo vertelt men, de versplintering van ons volk tegengegaan, omdat elke overtuiging er geëerbiedigd wordt. Toe dan maar! Doch God wordt niet geëerbiedigd. Hij wordt eenvoudig genegeerd. Er wordt van Hem gezwegen. In alle talen.

Scheld iemand uit voor alles wat lelijk is. Dat wondt. Zwijg hem dood — dat wondt nog veel *meer*. Vloek en laster God — het is vreselijk. Zwijg van Hem — het is eenvoudig onduldbaar. Zijn goedheid ligt verspreid op al Zijn werken en Hij heeft Zijn naam geopenbaard op de ganse aarde! Hoe kan men dan zeggen: roep Zijn naam uit in de kerk, maar zwijg van Hem op het terrein van de politiek, en van de arbeid, in de school en in de krant, door de aether en in uw vakvereniging? En wie dat nu maar als een vloedgolf over zich komen laat, en stilzwijgt en toeziet, en de banier, waarin Gods naam geschreven staat, niet opheft over de aarde en haar volheid, die maakt zich deze schrikkelijke zonde deelachtig door z'n stomme zwijgen. En dat God Zich daarover vertoorn, zoals de Catechismus opmerkt, daarvan is heel onze "christelijke wereld" van nu een bewijs. We *willen* geen banierdragers zijn, en we laten "onze voormannen" maar zwoegen, en de mannetjes van het C.N.V. maar tobben, en we zitten vanachter het ochtendblad te critiseren bij de huiselijke haard.

Zo is er dus ook zoiets als *zonde van nalatigheid*. Het slechte doen, wel foei! Het goede nalaten — wie tobt er over? En toch is het verzuim er van een van de ergste en ernstigste dingen, die zich denken laat, omdat uit de nalatigheid blijkt, dat de *liefde* ontbreekt, en de liefde is juist de vervulling der wet. Ik was naakt en gij hebt mij niet gekleed. En die zullen gaan in de buitenste duisternis. En met hen allen, die alleen maar nagelaten hebben te getuigen van de naam des Heren "op alle terrein des levens", die zwegen, waar ze spreken moesten; die toezagen, waar de handen uit de mouw gestoken moesten zijn. O, Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim op een hoge berg, hef uw stem op met macht, zeg tot de steden van Juda: zie, hier is uw God. En *spreek* met eerbied en ontzag van Zijn wond'ren, nacht en dag. Als dat 's Zondags gezegd wordt, denkt het kerkpubliek: man, bazel niet, wij willen alleen maar een goeie preek *horen*.

Met de dood te straffen bevolen.

Onze Here Jezus Christus heeft ondervonden wat het zeggen wil, dat God de lastering Zijns naams met de dood te straffen bevolen heeft. Hij heeft God gelasterd, wat hebben wij nog getuigen van node? Onder deze zware aanklacht is Christus bezweken, en met deze beschuldiging is Hij de dood ingejaagd. Maar om *onze* overtredingen is Hij verbrijzeld. Hij die zweeg als Hij zwijgen moest, is gestorven om boete te doen voor ons zwijgen als we spreken, en voor ons spreken als we zwijgen moesten. Zo rijst lichtend de gestalte van Christus op uit dit zeer zware wetswoord, en wordt door Zijn zoendood Zijn naam door ons geprezen.

Om die te doen uit dankbaarheid.

Nu verstaan wij ook, dat het spreken van Hem dankbaarheidsplicht is. Waar het hart vol van is, loopt de mond van over. En het hart, dat vol van de Heiland is, omdat Hij de doodstraf voor ons onderging, kan nu niet meer stilzwijgen en toezien. De Catechismus vat de

liefdedienst, waartoe wij geroepen zijn, samen in het geweldige: dat Hij in al onze woorden en werken geprezen worde.

Gods naam ligt op al Zijn werken verspreid, maar glanst niet het minst in Zijn kinderen. Zij vertellen maar niet meer Zijn lof, maar ze *zijn* Zijn lof, want Hij heeft ze gesteld tot een lof op aarde. Het mensenleven, dat door de zonde één rauwe vloek geworden was, wordt nu weer een lied, een symphonie in Gods kinderen. In al hun woorden en in al hun werken fonkelt en schittert die naam. Het schrijverke van Guido Gezelle is er niets bij. Zij schrijven, herschrijven en schrijven nog de heilige name van God. We dragen niet slechts Zijn naam op ons voorhoofd, maar we zijn doortrokken van die naam. Die naam is ons vlees en bloed geworden. We moeten er nu maar goed op passen, dat de Vader in de hemel geen slechte naam krijgt door Zijn kinderen op de aarde. Het derde gebod legt ons de grootst mogelijke verantwoordelijkheid op de schouders. Let op uw woorden. Let op uw werken. Wordt Gods naam geprezen door de brief, die ik schrijf, door het gesprek, dat ik voer, door het werk, dat ik doe? Of zou er een vlek door kunnen geworpen worden op Zijn schone naam? Dat is de vraag, die ik mij stellen zal van dat ik ontwaak, totdat ik mij ter ruste begeef, de ganse lieve dag. En zolang ik dat niet doe, heb ik niets begrepen van het hoog bevel van de Heer der Heren aan Zijn Israël: gij zult de naam des Heren uws Gods niet ijdelijk gebruiken.

Het schoonste en meest Godverheerlijkende *gebruik* van Gods naam is het pleiten op die naam. Er is niets, dat God meer liefheeft dan Zijn naam. Daar gaat niets boven uit, omdat in die naam Zijn wezen ligt. Daarom kan een zwak mensenkind met een beroep op die naam Gods, schier alles bereiken. Dat heeft Mozes goed begrepen. Toen de Here Israël verdelgen wilde, pleitte Mozes: "Maar wat zult Gij dan met Uw heilige naam doen?" De heidenen zouden smalen: Hij heeft dat volk wel uit Egypte, maar niet in Kanaän kunnen brengen. En voor dat sterkste van alle argumenten is God Zelf bezwiken. Wij bidden veel. Maar we moeten in onze gebeden weten te argumenteren. Zodra we kunnen bidden: doe het om Uws heiligen naams wil, staan we onoverwinnelijk sterk. Het argument van eigen rust en veiligheid is meestal bewijs van egoïsme. Maar Zijn naam is de "zwakke plek", waar gij God kunt treffen. Zoek daarnaar in de gebeden voor uw kerk, voor uw land en volk. Gij zult het ervaren:

Uw Heiland zal niet slapen,
Al zijt gij nu verstrooid.

ZONDAG 37

Vraag 101.

Maar mag men ook godzaliglijk bij den Naam Gods een eed zweren?

Antwoord:

Ja, als het de overheid van haar onderdanen, of anderzins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen, en dat tot Gods eer en des naasten heil; want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond^a, en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest^b.

^a De 6: 13; De 10: 20; Jes 48: 1; Heb 6: 16,

^b Ge 21: 24; Ge 31: 53; Jos 9: 15; 1Sa 24: 22; 2Sa 3: 35; 1Ko 1: 29; Ro 1: 9; Ro 9: 1; 2Co 1: 23; (* 1Sa 24: 22 AV = 1Sa 24: 23 SV) .

Vraag 102.

Mag men ook bij de heiligen, of bij enige andere schepselen een eed zweren?

Antwoord:

Neen; want een rechten eed zweren is God aanroepen, dat Hij, als Die alleen het hart kent, der waarheid getuigenis wil geven, en mij straffe, indien ik valselyk zweer^a; welke eer aan geen schepsel toebehoort^b.

^a 2Co 1: 23; Ro 9: 1,

^b Mt 5: 34-36; Jak 5: 12.

De eed en de eeuwige troost.

In dagen van "droefenis en vervolging" hebben onze vaders even rustig over de eed geschreven als over de enige troost in leven en sterven. Dit is de prachtige alzijdigheid van het gereformeerd belijden, dat evenveel oog heeft voor het objectieve als voor het subjectieve, zich in de persoonlijke gelukservaring van "het eigendorn van Christus te zijn" niet verliest, doch te allen tijde de banier met het "ere zij God" weet te ontplooiën. Want een rechte eed zweren, verklaart de Catechismus, is *God aanroepen*. God aanroepen, ditmaal niet in het intiem gebed, en ook niet binnen de vier muren der kerk, maar in de rechtszaal, voor het front van de troep, op het Binnenhof, kortom op het publieke terrein des levens. En dit *aanroepen* van God is tegelijk een *inroepen* van Gods alwetendheid, als die alleen de harten kent, waarvan de eed-afnemer de diepte niet peilen kan, en een inroepen van Zijn geduchte straf voor wie valselyk zweert, welke eer aan geen schepsel toebehoort. Ten overvloede verklaart de Catechismus zelf ook, dat bij de eed, behalve des naasten heil ook *Gods eer* gemoeid is. Het is dus vanwege een mogelijke blaam van eenzijdigheid alleen al gelukkig, dat behalve Zondag 1 ook Zondag 37 in de Catechismus staat.

Maar ook om een andere reden is het gelukkig.

Met het vraagstuk van de eed stond meer op het spel dan men oppervlakkig zou vermoeden.

In de dagen, waarin de vraag aan de orde kwam, of men godzalig bij de naam Gods de eed mocht afleggen, deed zich een richting gelden, die het juist "godzalig" vond, dit niet te doen. Het was de doperse richting, de levensbeschouwing van "met een boekje in een hoekje", die een absolute tegenstelling zag tussen heilig en onheilig terrein, de genade en de natuur, en die daadwerkelijk de religie isoleerde.... ze moest van het natuurlijk leven volstrekt afgesloten blijven.

Dit betekende dus een groot gevaar.

Het is precies hetzelfde gevaar, dat in de twintigste eeuw, in geheel andere vorm, en uit geheel andere motieven, maar toch in wezen daaraan gelijk, de kop opsteekt en luide propageert: bedrijf uw godsdienst voor u zelf, maar kom met uw Bijbel niet op het publieke erf van de arbeid, de politiek en de staat.

Nu dan — reeds in de zestiende eeuw is dit gevaar *gezien* en bestreden. Het verwijt, dat de leuze: evangeliebelijder, óók op het terrein van de staat, pas door een verpolitiekt christendom der laatste decennien is uitgevonden, is daarmee bij de wortel afgesneden. Wie echter "vroom wil blijven" is Gods "dienaar t' *aller stond*", en niet alleen in de binnenkamer of in de kerk. Dezelfde geest als dit aloude Wilhelmus ademt de belijdenis der kerk. Zij heft in de belijdenis van de eed de naam Gods op als een banier over het publieke levensterrein. Dit is de ademtocht der Reformatie. De schijnbaar nogal peuterige uiteenzetting over de eed, waarmee menige dominee verlegen zit als hij er over preken moet, is in wezen een worsteling van levensbeschouwing. De kerk van Christus heeft in Zondag 37 haar anathema uitgesproken over alles wat dopers is en... . antichristelijk denkt. Een rechte eed zweren is God aanroepen. In die dagen begon men dus de naam des Heren aan te roepen. En de kerk blijve dit doen, zolang zij bestaat. Het gaat om haar leven. Met de soevereiniteit Gods staat of valt de kerk. De glans van Zijn naam is de wortel van haar bestaan. Daarom liggen de vragen: "welke is uw enige troost in leven en sterven" en "mag men ook godzalig bij de naam Gods een eed zweren" niet zover van elkaar af als iemand wel vermoeden zou.

Het pleidooi.

In een logisch betoog over de eed zou men eerst gaan zeggen, wat een eed eigenlijk was, om daarna het pleit te voeren voor het goed recht ervan. De Catechismus doet juist andersom: de eerste vraag handelt over het *geoorloofde* van de eed, en de tweede vraag komt met een nadere *omschrijving* van de eed. Dit komt, omdat de Catechismus een belijdenis, maar geen betoog is. Een belijdenis, die in de hitte van de strijd geboren is. Daarom is een logische volgorde 'n kwestie van de tweede rang. Dat komt allemaal wel in orde, als men maar geduld heeft.

In die strijd beweerden sommigen, dat het godzalig was, geen eed te zweren, naar het Woord van de Heiland: zweert ganselijk niet. Daarover straks meer. Maar de gereformeerde christen beleed en belijdt, dat de godzaligheid tot alle dingen nut, en dus van geen levensterrein buitengesloten is; dat de godsvrucht *heel* het leven beheerst, en dat wie godzalig, d.i. uit het geloof eet en drinkt, ook uit hetzelfde motief een eed kan zweren.

Dat gaat de Catechismus nu nader motiveren.

Er is natuurlijk ook een ongodzalig, een onnodig zweren, maar die eed, zo worden wij onderwezen, is godzalig en dus geoorloofd, "die de *overheid van haar onderdanen vordert om trouw en waarachtigheid daardoor te bevestigen*".

Het *doel* — dat in de tweede plaats — dat daarbij steeds moet voorzitten is: "en dat tot *Gods eer en des naasten heil*".

Waaraan in de derde plaats een *Schriftuurlijke fundering* wordt toegevoegd: "want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond, en daarom van de heiligen in Oud en Nieuw Testament recht gebruikt geweest".

De begrenzing van de eed.

De Catechismus begint met het trekken van enige grenzen.

Alleen dan — zo wordt beweerd — is de eed geoorloofd, als het de overheid van haar onderdanen vordert. Er wordt nog aan toegevoegd: "of anderszins ook de nood vordert". In de dagen van de Reformatie waren de grenzen nog niet zo streng afgebakend, en werden bevoegdheden aan instanties toegekend, die thans naar ons besef aan de overheid alleen toekomen. Vandaar de nogal eens voorkomende nood-eed tussen burgers onderling. We kunnen dit geval thans gerust uitschakelen. Blijft dus: als het de overheid van haar onderdanen vordert.

Welk een prachtig *inzicht* in de positie der overheid.

Zij is *Gods dienaressen*, en heeft als *zodanig* het recht mij op te roepen om te verschijnen in de tegenwoordigheid Gods. Dat is immers het vorderen op de eed? Zoals een agent van politie de overtreder voor de commissaris en de rechter kan brengen in zijn functie van gerechts-dienaar, zo kan de overheid als Gods dienaressen mij dagen voor het opperste gericht — het aangezicht Gods — en vragen: belooft gij voor God trouw te zijn in uw ambt — verklaart gij als getuige voor God de waarheid en niets dan de waarheid te spreken?

Welk een prachtige *eerbied* legt het volk des Heren in deze belijdenis ook aan de dag voor het gezag der overheid. Zijn eerbied is geen heldenverering of mensenvergoding, maar het eert zijn overheden, omdat het in haar ziet glanzen de souvereiniteit Gods — aangezien het Gode belooft ons door hun hand te regeren.

Dit zij met nadruk voorop gesteld. Het volk Gods is vreemd van alle revolutionaire gezindheid, hetzij links of rechts georiënteerd. Het denkt noch internationaal noch reactionair. Indien het dus in vroegere en latere tijden beschuldigd werd van revolutionaire tendenzen of het verwijt op zich laadde, zich moeilijk te kunnen schikken, dan is dit te verklaren uit het feit, dat men het hoog devies: Gode meer gehoorzaam dan de mensen, nimmer begreep, en nooit verstond, dat in zulk een conflict de anti-revolutionair heilig revolutionair is, en zich tot het uiterste grimmig verzet.

De overheid — zo onderwijst de Catechismus verder — vraagt deze eed om *trouw* en *waarheid* daarmee te bevestigen.

De *trouw* wordt onder ede bevestigd in de ambtseed.

De *waarheid* door de getuige voor de rechtbank.

Het zijn de twee steunpilaren der samenleving, deze trouw en waarheid.

Wordt de trouw in ontrouw, de waarheid in leugen verkeerd, dan zijn we in de geestelijke chaos terechtgekomen.

Tegen de overheersing van die machten der duisternis worstelt God in Zijn ontferming in. En welk een machtig wapen heeft Hij daarbij in de eed.

Daar verzoekt de mens zelf, geplaatst in Gods onmiddellijke tegenwoordigheid, de Here, hem te straffen, indien hij valselyk zweert, hem voor altijd Zijn hulp en gunst te onzeggen. De eed is een hoger beroep op het *eindgericht* — God moge mij daar verdoemen, als ik niet trouw ben in mijn ambt, niet waar ben in mijn getuigenis. De eed is óók een beroep op de

rechtbank van het *geweten*. Daarbinnen zegt een onhoorbare goddelijke stem: wees waar en wees trouw, want anders krijgt ge met een God te doen, Die in het derde gebod gezegd heeft, dat Hij niet onschuldig zal houden, die Zijn naam ijdelijk gebruikt. Zo werpt God in de eed een dam op tegen de vloedgolf van ontrouw en leugen. Men moet wel met de duivel samenspannen, als men dan nog *durft* zondigen, al zou men het *willen*.

Intussen durft de mens veel.

Wij zijn langzamerhand terecht gekomen in die wereld, waarvan de Schrift zegt, dat de gewetens met brandijzers worden toegeschroeid, en de satanische machten ongebreideld huishouden. Als een overheid zelf, die trouw en waarheid met haar goddelijk schild moest dekken, voorgaat in ontrouw en leugen, de duurste eden breekt en de plechtigste geloften vertrappt, en verdragen door haar worden geschonden, dan mag de beklemmende vraag worden gesteld of in die maalstroom ook niet te eniger tijd de eed zal worden meegezogen, en van zijn goddelijke kracht beroofd.

Het is juist in deze tijd, waarin alle banden worden verscheurd, dat de kerk des Heren de grote verantwoordelijkheid krijgt om trouw en waar te zijn, en door innerlijke heilige weerstand de macht van leugen, ontrouw en verraad te breken.

Waar de mens de teugels van Gods algemene genade verbreekt, die hem de *moed* om té zondigen moest benemen, daar moet de kerk, door Gods *bijzondere genade*, de *lust* om te zondigen steeds meer verliezen en de heilige wil, om trouw en waarheid te bevestigen, stalen. Zó kan de kerk regenererend werken als het zout der aarde in een wereld, die de waarheid veracht en de trouw bezoedelt.

Het doel van de eed. Heeft de Catechismus zo eerst aangewezen in welke gevallen de eed geoorloofd en geboden is, in de tweede plaats wordt het *doel* aangewezen in de woorden: "en dat tot Gods eer en des naasten heil".

Het doel is dus tweëerlei.

Vooreerst tot *Gods eer*.

Dat met de handhaving van de waarheid, trouw en recht, Gods eer gemoeid is, spreekt wel vanzelf. Het zijn Gods eigen deugden, en daarom heeft Hij ze lief. Voorzover Hij een afglans van die deugden in de mens gelegd heeft, wil Hij dat deze glans niet wordt gedooft. In de gedoofte lichten wordt Zijn naam gelasterd, maar in de heldere schijn geëerd. Daarom is Gods eer rechtstreeks gemoeid met de handhaving van trouw en waarheid in de wereld. Worden ze geschonden of in hun tegendeel verkeerd, dan mag en *moet* Gods kerk bidden om de vernietiging der machten, die de lichten, die God aangestoken heeft, willen doven. Om Zijns naams wil.

In bijzondere zin is de *eed* tot Gods eer, omdat deze de kleinheid van de mens en de grootheid van God luide uitroept. De mens kan ontzaglijk veel; met zijn pantserwagens doorbreekt hij de vijandelijke linies en bestormt hij de hechtste bolwerken, maar in de diepste schuilhoek van het menselijk hart kan zelfs de beste overheid niet binnendringen. Wie weet precies wie Judas is? Welke overheid weet precies of haar ambtenaren trouw, welke rechter of de getuigen waar zijn? Wie van de mensen weet, wat in de mens is? Daarom gaat de niet-wetende mens de hulp inroepen van de alwetende God. . . . mij straffe, indien ik valselijk zweer! Met deze laatste woorden is ook gezegd, dat in de eed God geëerd wordt als Degene, Die *recht* doen zal, en de waarheid zal doen triomferen, zij het hier niet, dan in het eindgericht. De rechter der ganse aarde zal eens recht doen over alle geschonden eden, gebroken beloften, geschonden verdragen en verbroken grenzen — ere zij Zijn naam!

"En tot des naasten heil."

In de handhaving van Gods eer ligt steeds het heil van de naaste besloten. Ze liggen in eikaars verlengde. Het is best mogelijk, dat door mijn eed de deur van de gevangenis achter mijn naaste dicht gaat, maar als trouw en waarheid daarmee bevestigd zijn, is dit tenslotte ook tot heil van de naaste en van heel de samenleving, die slechts bloeien kan, waar de trouw en de waarheid elkander ontmoeten.

De Schriftuurlijke fundering.

"Want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond, en daarom van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest."

Men lette er wel op, dat de Catechismus terecht *niet* zegt: de eed is op de Schrift gegrond, *want* de heiligen in Oud en Nieuw Testament hebben ook de eed gezworen. Dit zou een al te zwak argument zijn. Ze hebben wel eden gezworen, Abraham en Jacob en David en Jonathan en Paulus. Maar wat de heiligen doen en laten, is voor ons geen onfeilbare maatstaf.

Heiligen kunnen dwalen en hebben gedwaald.

De Catechismus beweert alleen, dat de eed Schriftuurlijk is, en daarom door de heiligen gebruikt. Jammer genoeg, ontbreekt de nadere argumentatie in dit leerboek. We zouden haast zeggen, dat het omgekeerde het geval was.

De dopersen beriepen zich op het "zweert ganselijk niet" van de Heiland, en dit absolute woord schijnt afdoende. We willen echter niet vergeten, dat Jezus zich keerde tegen het onnodig zweren in de dagelijkse gesprekken. De Joden waren gewend sterke uitdrukkingen te gebruiken. Ze waren direct klaar hun woord kracht bij te zetten met een "zowaar als God leeft" of iets dergelijks. Dat, zei Jezus, is misbruik maken van Gods naam. Geen grote woorden! Laat uw ja, ja zijn, uw neen, neen. Wees eenvoudig, eerlijk en betrouwbaar. Elke bekrachtiging van uw woorden klinkt anders verdacht. Zweert ganselijk niet. Maar dat Hij zelfs niet *bedoeld* heeft, de eed geheel te veroordelen, blijkt wel genoegzaam uit het feit, dat Hij niet geweigerd heeft, onder ede te verklaren voor de Joodse rechtbank, dat Hij de Zoon van God was. Niet dat de heiligen, maar dat *de* heilige, Jezus Christus, de eed gezworen heeft, is voor ons genoegzame grond. En de God der waarheid Zelf, Die niet nodig had Zijn Woord kracht bij te zetten, omdat Zijn Woord de waarheid zelf is, heeft om onze zwakheid tegemoet te komen, gezworen bij Zijn eigen heiligheid: zo Ik aan David lieg', zo hem Mijn woord misleid'.

En als ik dan door God of mensen op de eed gevorderd word, laat mij dan, Here, navolger Gods zijn, als Uw geliefde kind, om plechtig te verklaren: Zó ik dan heden lieg', zo ooit mijn woord misleid'.

Handhaving, verplichting en gebondenheid.

Het is een uitermate moeilijke vraag, of in 't algemeen de eed nog wel gehandhaafd kan blijven in een god-loze staat, en afgelegd kan worden door hen, die "God niet vrezen en geen mens ontzien". Maar zolang God Zijn ordinantiën handhaaft, hebben wij niets af te schaffen. Breekt men ook de tempel af, waarin huichelachtigheid met ware godsvrucht hand aan hand gaat? Wij kunnen slechts bidden, dat het God behagen moge, de laatste steunsels van Zijn algemene genade in deze wereld te laten staan. In de dag van de antichrist zal elke dam zijn weggespoeld, en alle trouw en waarheid zijn vergaan. Indien deze dagen niet verkort werden om der uitverkorenen wil, geen vlees zoude behouden worden.

Niemand zal wel durven beweren, dat men te allen tijde tot de eed is *verplicht*. Het wórdt reeds verbazend moeilijk, een eed van trouw af te leggen in handen van hen, die zelf van het

schone woord een caricatuur maken. Maar het is te enenmale *onmogelijk*, zulk een eed af te leggen, als ge niet precies weet, welke de consequenties zijn van hetgeen men onder ede beloofd heeft. Men dient dat eerst nauwkeurig te weten.

Want eden dienen gehouden te worden.

God ontferme Zich over degenen, die hun eed van trouw schenden. Zij hebben niet alleen hun blazen besmeurd, maar tergend moet het steeds in hun oren klinken: mij straffe indien ik valselijk zweer.

Maar er is een tijd, dat men z'n eden *moet* breken.

Een Jefta en een Herodes hadden hun — overigens lichtvaardige — eden moeten breken, toen ze erdoor in conflict kwamen met Gods gebod.

Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen.

En zodra een gelofte — afgedwongen of vrijwillig afgelegd — in conflict brengt met de eis van Gods Woord en geweten, past een heilig neen.

Hier geldt het gebed: dat ik toch vroom mag blijven, *Uw* dienaar t' aller stond.

Ge kunt voor uw weigering gestraft worden, maar bedenk, dat de straf Gods altijd nog zwaarder is dan de straf der mensen. Onze vaders hebben gebeden voor zieken en aangevochten mensen: "kastijd ons liever hier, dan dat wij hierna met de wereld zouden moeten verloren gaan".

De betekenis van de eed.

Want — en zo komen we tot de omschrijving, die de Catechismus van de eed geeft — de eed is een geweldig gebeuren. Ge zegt er mee: ik sta hier voor het aangezicht van God, Wiens ogen zijn als vlammen vuurs, en Die alleen het hart kent. Zo zal ik eens staan voor de rechterstoel Gods in het eindgericht. Ik doe hierbij afstand van alle hulp en bijstand Gods, meer nog, ik roep al Zijn straffen in, indien ik nu valselijk zweer. Dit kan ik alleen zeggen in een zondige wereld. Het kan voor de christen pijnlijk zijn, zonder meer niet vertrouwd te worden, en zo in Gods tegenwoordigheid te worden gedaagd. Op de nieuwe aarde, waar de trouw opspruit uit de aarde, de mens altijd in Gods tegenwoordigheid leeft, en God alles en in allen is, zal de eed voorgoed verdwenen zijn. Daar zweert niemand een eed, omdat elk woord er de kracht heeft van een eed. "Ach, wanneer zal ik nad'ren voor *Uw* ogen, in *Uw* huis *Uw* naam verhogen?"

Waar men altijd zweert en nooit.

Daar de christen zijn burgerschap in de hemelen heeft, en het eeuwige leven hier reeds in beginsel — in het nieuwe leven — z'n doen en laten beheerst, kan ik zeggen, dat voor de christen — niet op publiek, maar op kerkelijk terrein — de eed feitelijk overbodig geworden is. Hij behoeft daar niet voor Gods aangezicht *gedaagd*, omdat hij er te allen tijde verkeert. Hij gebruikt daarom bij de Doop, bij z'n belijdenis, bij z'n huwelijk of z'n ambtsaanvaarding geen eedsformule, maar zijn ja is ja.

In de kerk is er geen eed. Men kan ook zeggen: in de kerk is er *altijd* een eed. Elk woord weegt er even zwaar als een eed.

Niemand kan dan ook zeggen, dat Zondag 37 hem niets te zeggen had, omdat hij met de eed zelden of nooit in aanraking kwam. Ieder gelovige komt er mee in aanraking. Hij heeft zijn geloften gedaan in bange dagen en zingt daarvan:

Ik zal, nu ik mag ademen.
na zoveel bange tegenspoed,
al mijn geloften U betalen.
U, Die in nood mij hebt behoed.

Dat was een eed.

Hij heeft een eed gezworen bij de belijdenis des geloofs, bij de sluiting van zijn huwelijk, bij de Doop van zijn kind. Zo hij ouderling of diaken is, bij de aanvaarding van zijn ambt

Zal het goed zijn, als de Here ons leven komt doorzoeken, als Hij komt vragen, hoe ernstig wij de psalm gemeend hebben, die we zo luid zongen: al mijn geloften U betalen? en als Hij ons straffen komt, zo wij valselijk hebben gezworen en onze eden niet hebben gehouden? Waar *zijn* onze geloften, onze kinderen zelf te zullen onderwijzen, onze eden van volledige toewijding van ons leven aan de Here? Waren wij trouw in ons ambt van gelovigen en in ons ambt van dominee, ouderling of diaken?

De eed van de hemel.

En als wij, meinedigen, schuldig ons hoofd buigen, dan willen wij samen luisteren naar de eed van de hemel: zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Here, zo Ik lust heb aan de dood des goddelozen.

Zo heeft God eens gezworen bij Zijn eigen heiligheid.

Maar eist deze heiligheid Gods dan niet de dood van de meinedige? Zeker!

Maar in een der psalmen staat: heeft hij gezworen tot zijn schade, nochtans verandert hij niet.

Zo heeft de Here — mag ik het eens zo heel menselijk zeggen — gezworen tot Zijn schade. Zijn eed kostte Hem Zijn eigen Zoon. De volle zwaarte van het: de Here zal niet onschuldig houden, die Zijn naam ijdelijk gebruikt, kwam niet op óns hoofd terecht, maar op dat van Zijn heilig Kind Jezus, Die als Godslasteraar door het Sanhedrin ter dood werd veroordeeld.

Komt nu naar voren, meinedigen, leugenaars, trouwelozen, en gij allen, die uw psalmen *van* het betalen der geloften niet *waar gemaakt hebt*, en knielt eerbiedig neer voor Hem, Die alle ongerechtigheid op Christus deed aanlopen.

De eed Gods, dat Hij geen lust heeft aan uw dood, vraagt uw geloof. Hij vraagt óók uw dankbare wederliefde.

En gelde dan voor ons leven der dankbaarheid, wat eens getuigd werd van de eerste christengemeente: alles wat zij zeggen is vaster dan een eed.

Trouw tegenover de Here. Trouw en waar onder elkander. Trouw aan vorstenhuis en vaderland. Wij heffen hart en handen voor 't heil der Nederlanden.

Hij, die trouw is, voere ook verder onze voet uit der bozen netten.. Hij leide ons niet in verzoeking, maar verlosse ons van den boze, en brenge ons veilig naar de nieuwe aarde, waar gena van waarheid blij ontmoet wordt, en de gerechtigheid neerziet van 's hemels boog. Volgens het massieve woord van de profeet Jesaja: "want dit zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan, also heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen, noch u schelden zal".

ZONDAG 38

Vraag 103.

Wat gebiedt God in het vierde gebod?

Antwoord:

Eerstelijk dat de kerkedienst, of het predikambt, en de scholen onderhouden worden^a, en dat ik, inzonderheid op den sabbat, dat is op den rustdag, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome^b, om Gods Woord te horen^c, de Sacramenten te gebruiken^d, God den Heere openlijk aan te roepen^e, en den armen Christelijke handreiking te doen^f; ten andere dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste, den Heere door Zijn Geest in mij werken late, en alzo den eeuwigen sabbat in dit leven aanvange^g.

^a Tit 1:5; 2Ti 3:14; 1Co 9:13,14; 2Ti 2:2; 2Ti 3:15,

^b Ps 40:9,10; Ps 68:26; Han 2:42; (* Ps 40:9,10 AV = Ps 40:10,11 SV, Ps 68:26 AV = Ps 68:27 SV),

^c 1Ti 4:13; 1Co 14:29,

^d 1Co 11:33,

^e 1Ti 2:1; 1Co 14:16,

^f 1Co 16:2,

^g Jes 66:23.

De arbeid op de rustdag

De Catechismus begint zeer terecht met te vragen, wat God in het vierde gebod gebiedt. Dit is geheel in overeenstemming met de letter van het Sabbatsgebod, dat juist in onderscheiding van de meeste geboden niet begint te zeggen, wat wij laten, maar wat wij doen zullen. Het luidt niet negatief: gij zult niet, maar positief: *gedenkt* de Sabbatdag, dat gij die *heiligt*. Het is ook volkomen in overeenstemming met de geest van dit gebod, waarvan de glorie niet schuilt in de onthouding van de natuurlijke arbeid, maar in het verrichten van geestelijke arbeid. Wel moet, om die geestelijke arbeid te doen, een deel van het gewone werk stilstaan, maar het zou dwaasheid zijn te menen, dat God verheerlijkt werd met een dag "vrijaf" zonder meer, die in vadsig niets-doen verloopt. Daarom klinkt in de Catechismus het lied van de arbeid ook hoog op. Het zijn allemaal werkwoorden vol spanning.

Kerken en scholen moeten *onderhouden*, wij hebben *naarstig* te komen tot de gemeente Gods, om met al de vezels der ziel te *luisteren* — is er iets zwaarders dan luisteren? — naar wat de Here zeggen zal. Wij hebben de sacramenten te *gebruiken*, de Here *aan te roepen* in de worsteling van het gebed en christelijke *handreiking* te doen aan de armen. Daar zit vaart in en actie. Het is gewoonweg verbijsterend, wat de christen op de rustdag niet allemaal te doen heeft. Maar wie niet werkt op de Sabbat, zal ook niet eten van het levensbrood, en nooit sterk worden, en de ware rust, de diepe geloofsrust van de Sabbat niet kennen. En nauwelijks hebben we die eigenlijke Sabbat achter ons, of 's Maandags wacht ons het Sabbatswerk alwéér, daar we *al de dagen onzes levens* van onze boze werken te rusten hebben, en dus in hevige strijd daarmee gewikkeld worden. Men kan gerust zeggen, dat wie de rustdag wijden wil naar het gebod, zó overladen is met werk, dat hij er nooit mee klaar komt. Als we er dan

vast maar aan beginnen!

Het is opmerkelijk dat wij deze voor-de-hand-liggende Sabbats-opdrachten bijna nooit hebben begrepen, of niet willen begrijpen. Listiglijk veranderen wij het: "wat gebiedt God" in een: "wat verbiedt God", en sommen een hele rij verordeningen op van wat "niet mag" op Zondag, kwesties, die de Catechismus zelfs niet aanroert. Liever dan *bezig* te zijn in de dingen des Vaders, zoeken we de vervulling van het vierde gebod in het stipt *nalaten* van allerlei dagelijkse bezigheden. Gij onderhoudt maanden en Sabbatten, reist niet op Zondag, sluit uw zaken, naait en borduurt niet, maar laat na het zwaarste der wet: de liefde. Want de liefde vraagt: Here, wat wilt Gij, dat ik *doen* zal. Ze wil weten, wat God gebiedt in het vierde gebod, om dat te doen uit dankbaarheid. Stond deze geloofsactiviteit, welke God *vraagt* , ons meer voor de geest, dan zouden we geen tijd meer hebben voor allerlei splinterige Sabbatskwesties, wat wel of niet mag, dan waren we niet langer slaaf, maar heer van de Sabbat, was de Zondag niet langer een concentratiekamp, omgeven door prikkeldraad-versperring, van raak niet en smaak niet en roer niet aan, waar de kinderen zich vervelen en ouderen afleiding zoeken in wereldse visites, maar werd de Zondag de roem der dagen.

Wat gebiedt God in het vierde gebod?

Op het gebod komt het dus voornamelijk aan!

Waarbij we natuurlijk niet vergeten willen, dat ook deze dienst liefde-dienst is. Ook van het vierde gebod geldt, dat het meer een mogen dan een moeten is. Meer privilege dan opdracht. Zijn bevel is hier een geschenk, de plicht een vreugde, het gebod is een gezang.

Laat ons de rustdag wijden
met psalmen tot Gods eer.
't Is goed, o Opperheer,
dat w' ons in U verblijden.

Wat voorop gaat.

Het allereerste wat we dan mogen is: "dat de kerkedienst, of het predikambt of de scholen onderhouden worden",

We kijken bij deze woorden even verrast op.

In het gebod: gedenkt de Sabbatdag, dat ge die heiligt, lees ik niets over kerken en scholen, die onderhouden moeten worden. De uitlegging schijnt willekeurig en eigenwillig; op zijn zachtst gesproken, ver gezocht. Dit oordeel is echter voorbarig. Het moet integendeel onze verwondering wekken, dat de geestelijke zin van het gebod hier zo goed begrepen is. Immers, de *rust* , waarvan de "rustdag" spreekt, doelt allereerst op de rust, die *Christus* de vermoeide en beladen mens schenkt. Zeker, als scheppings-ordinantie is de rustdag ook een zegen voor het natuurlijk leven. Door deze wekelijkse adempauze bewaart God de mens voor zelfvertering in het razend tempo van de arbeid. Maar in de diepste zin was de Sabbat profetie van de rust, die in Christus' volbrachte werk te vinden is. Tot de Israëlitische man, die op straffe des doods zelfs geen hout sprokkelen mocht, zegt de Christus-voor-de-vleeswording: staak al uw werk, opdat Ik voor u, daar gij anders de eeuwige dood hadt moeten sterven, Mijn lichaam aan het hout des kruises in de dood geve.

Rust mijn ziel, want Christus heeft voor u gearbeid!

En waarom zijt gij onrustig in mij, nu de eerste dag der week spreekt van Zijn overwinning?

Rust mijn ziel, uw God is Koning, heel de wereld Zijn gebied.

Dit is de rust, de grote kalmte des geloofs, die weet met *lichaam* en *ziel* het eigendom van

Christus te zijn, die also bewaart, dat zonder de wil Mijns hemelsen Vaders geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja ook alle ding tot mijn zaligheid dienen moet.

Welnu, omdat de Catechismus deze diepe blik in de "rust"-dag ontvangen heeft, kan hij ook rustig verklaren: "Eerstelijk dat de kerkedienst, of het predikambt, en de scholen onderhouden worden". Want het predikambt, dat van de kerkedienst weer het middelpunt is, is het van God gegeven middel om dit evangelie der rust in deze rusteloze wereld te verkondigen: Komt tot Mij, allen die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal u rust geven.

Zonder deze prediking kan de kerk niet *leven*, en zonder kerk — is zij niet het licht der wereld? — zou de laatste vlam in deze wereld worden gedoofd. En omdat er zo ontzaglijk veel op het spel staat, is allereerste en allervoornaamste Sabbatsplicht van de christen "eerstelijk, dat de kerkedienst, het predikambt, en de scholen onderhouden worden". Deze geestelijke haard moet tot elke prijs blijven branden. De instandhouding van kerk en school is *meer* waard dan de instandhouding *van eigen* huis. Hebben we dit "eerstelijk" goed verstaan? Kerkedienst óf predikambt onderhouden? Ja, zózeer waren de opstellers ervan doordrongen, dat de prediking centrum van de kerkedienst was, dat ze niet schreven: kerkedienst én, maar kerkedienst óf predikambt. Dat intussen de kerkedienst in de predikdienst niet opgaat, wisten zij ook wel. Dat blijkt wel, als ze even later een kerkedienst beschrijven met z'n velerlei dienst van Woord, sacrament, gebed en armverzorging. Bedoeld is dus: alles, wat met het kerkelijk leven samenhangt, en er uit voortvloeit. Zending, evangelisatie, diaconie en zoveel meer. Dat móét allemaal onderhouden. In eerste instantie doet de Here dat Zelf. Christus houdt Zijn kerk in stand. Hij beschikt over het vee op duizend bergen, en heeft niets en niemand nodig. Maar Hij wil ons toch gebruiken als medearbeiders Gods. Hij schakelt ons in, en houdt Zijn kerk door onze handen in stand. Door biddende handen allereerst. Door *offerende* handen daarna. Dit offer berust op vrijwilligheid en verplichting tegelijk. De offeraar in Gods koninkrijk is vrije èn onderdaan; kind en knecht. Er is een gebod om te offeren, maar dit gebod is voor Gods kind niet zwaar, omdat het liefdedienst is. In de regel wordt het element van de vrijwilligheid gedegradeerd tot willekeur, terwijl dan het andere element: de verplichting, uit het oog wordt verloren.

Toch ligt die verplichting zeer voor de hand.

De kerk gaat niet als bedelares haar weg, en vraagt geen aalmoes. Het Sabbatsgebod legt de onderhouding als verplichting op. Dit spreekt ook vanzelf. Wij hebben krachtens het ambt der gelovigen ons kerkelijk huis samen gebouwd, en hebben daarmee op ons genomen alle verplichtingen, die er uit voortvloeien, samen te dragen. Wel is die verplichting "vrijwillig" aangegaan, maar men moet haar daarom juist te meer nakomen. Men sluit ook z'n huwelijk vrijwillig, maar niemand zal toch wel beweren, dat er nu geen huwelijks*plichten* zijn. Wie zich aan de onderhoudsplicht van de kerkedienst geheel of gedeeltelijk onttrekt, staat schuldig aan het vierde gebod: eerstelijk, dat de kerkedienst, of het predikambt, onderhouden wordt. De Sabbatschenders zitten in een andere hoek dan men gewoonlijk denkt. Ze zijn 's Zondags op het voetbalveld, maar zitten ook vromelijk in de kerkbanken zolang ze met hun kerkelijke bijdragen knoeien, en er zich met een fooi afmaken. Het zal de voetballers verdraaglijker zijn in de dag des oordeels dan deze gierigaards. Zij vragen, dat hoereerders en dronkaards kerkelijk getuchtigd worden, maar waar staat, dat de zonde tegen het vierde gebod minder ernstig is in Gods oog, dan die tegen het vijfde of zevende gebod?

De Catechismus noemt er ook nog de *scholen* bij.

Ursinus schrijft in zijn Schatboek over deze scholen als "planthoven der gemeente", waarin de jeugd "in de kennis en vreze Gods moet onderwezen worden". Hij heeft dus wel degelijk aan het gewone christelijk onderwijs, en niet aan de opleidingsscholen voor het predikambt

gedacht. De school is in onze tijd weer in hoge mate actueel. Men werpt zich het eerst op de jeugd, maar: "gij hebt met het kind in de armen de wacht betrokken bij het kruis; laat dat kind niet los, en laat dat kruis niet los". Doch hoe de kerk en hoe de school zal zijn, hangt voor een groot deel af van de vraag, hoe het *gezin* is. Het gezin moet kerk en school tegelijk wezen — in miniatuur. Er komt een tijd, dat noch van de christelijke school, noch van de kerk als zichtbaar instituut meer sprake zal zijn. Dat is niet in strijd met de belofte, dat Christus Zijn kerk in stand zal houden. De vreze des Heren is onuitroeibaar. De vlam van het waarachtig geloof wordt nooit uitgeblust. Maar de zichtbare organisatie zal bezwijken onder de mokerslagen van de antichrist. Deze wetenschap zal onze handen niet slap maken, maar ons juist prikkelen tot verhoogde inspanning om kerk en school te onderhouden. Wij hebben er namelijk voor te zorgen, dat onze kinderen en kleinkinderen straks de steun van kerk en ambt en school kunnen missen. De gebeden en offeranden worden zo verdubbeld.

Onze eredienst.

"En dat ik inzonderheid op de Sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome, om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God de Here openlijk aan te roepen, en de armen christelijke handreiking te doen".

Deze kostelijke omschrijving van een gereformeerde eredienst zegt duidelijk, wat de christen op de Zondag te doen heeft.

Niet, dat het Sabbatsgebod daarin òpgaat.

Het vierde gebod is geen ééndagsvlinder.

Het staat niet zó, dat dit gebod mij 's Maandags en Dinsdags niets kan doen, maar dat ik terdege moet oppassen, zodra de Zondag is aangebroken, om geen Sabbatschender te zijn. Wie alleen op de Zondag "godsdiensplichten" kent, met niet-werken op die dag meent een goed werk te doen, en door-de-week geen Sabbatsmens is, is Jood en geen christen.

De Catechismus waarschuwt terdege tegen zo'n "Zondagschristendom".

Reeds het onderhouden van kerk en school is een door-de-weeks werk, maar even later ziet ge het Sabbatslicht ook door de vele werkdagen spelen, als de Catechismus verklaart: "dat ik *alle* dagen mijns levens van mijn boze werken ruste".

We hebben met het vierde gebod dus elke dag te maken.

's Maandagsmorgens in de vroegte staat het alweer met opgeheven vinger voor ons: gedenk de Sabbat, dat ge die heiligt.

Nooit kan de Sabbat meer geschonden worden dan in de week.

De kwestie is eenvoudig deze, dat *heel* ons leven "eredienst" moet zijn, maar nu heeft God in Zijn goedheid één dag uit de stroom der dagen uitgelicht, om ons voor die grote en grootse taak te bekwamen. De Zondagse eredienst is de toerusting voor de daagse eredienst. De dienst van Woord en gebeden vandaag is oefenschool voor de permanente eredienst van morgen en overmorgen. De Sabbat heeft geen *doel* in zichzelf, maar is *middel* tot het grote doel, dat we mensen Gods worden, tot alle goed werk bekwamelijk toegerust.

Van de Zondag gaat een kracht uit voor de werkdagen.

In de *kerk* leert ge God dienen in uw *werk*.

De Sabbat staat niet los van het daagse leven, mag er ook geen schril contrast mee vormen, maar is er het kloppende hart van.

Dit hart moet dan ook gezond blijven.

De wereld, die nu eenmaal geen hart hééft voor de dienst des Heren, zal de Zondag natuurlijk opeisen voor haar sport en festijnen, maar de kinderen Gods zullen alles doen — en nalaten — wat het "hart der dagen" krachtig kan doen kloppen. Zij vermijden alles wat hun zou kunnen afleiden van de Here, en hen zou verhinderen hun harten opwaarts in de hemel te verheffen, omdat er ook genoeg *in* hen is, dat ze neerhaalt naar de wereld. De vraag of dit of dat niet *mag* op Zondag, is hiermee, hoop ik, voldoende uit de wereld geholpen. Wat uw *hart* in gevaar brengt, doet ge *vanzelfsprekend* niet. En nú gaan we luisteren naar wat een Zondagse eredienst eigenlijk is.

"Dat ik inzonderheid op de Sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome".

Zolang we 's Zondags naar de *kerk* gaan, een gebouw van *dode* stenen, blijft alles even kil, maar als we verstaan, dat we tot de *gemeente* Gods, de tempel van levende stenen, komen, gaat alles leven. Dan zijn we saam-gekomen en voelen we ons één met Gods volk, en viert de gemeenschap der heiligen hoogtij. Dan wordt het warm in ons, als we zingen: ik ben een vriend, ik ben een metgezel van allen, die Uw naam ootmoedig vrezen.

Er zijn er, die het "naarstiglijk" komen, wijzigen in een "af en toe" komen, hoogstens éénmaal per Zondag, en die het "inzonderheid" wijzigen in "alleen" op de rustdag. Dit is een heel kwaad ding, want zalig zijn slechts die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid.

Tot de gemeente Gods komen wij dan allereerst: *om Gods Woord te horen*. Niet om een dominee te horen, maar om Gods Woord te horen. Dat Woord moet onze ziel doorhuiveren, ons leven beheersen. Het is de bron des levens, het licht op ons pad, de gids naar de hemel. Het beschaamt en bemoedigt, het breekt af en bouwt op. We moeten het niet slechts aanhoren, en voor kennisgeving aannemen, maar er voor buigen. Het rechte horen van het Woord is: het bewaren, en zijn leven er naar te richten.

Deze dienst des Woords is het eerste centrale in de eredienst. Het legt allen, die het Woord te *brenge*n hebben, de hoge verplichting op, dat Woord Gods geheel en dat Woord alleen te vertolken.

Daarna komt de tweede dienst: de sacramenten te gebruiken.

De kerk is geen gehoor- of collegezaal, maar de plaats, waar het volk verzameld is, en actief bezig is in de dienst des Heren. Reeds het *horen* van Gods Woord is niet louter passiviteit, maar in het gebruik der sacramenten vooral treedt de gemeente Gods naar voren, om in Doop en Avondmaal het Verbond te vernieuwen. Door in z'n beschrijving van een normale kerkdienst zomaar in te voegen: de sacramenten te gebruiken, gaat de Catechismus er blijkbaar van uit, dat de sacramenten heel vaak worden bediend, en dat zonder de dienst der sacramenten een kerkdienst nauwelijks volledig is. Is de dienst des Woords hoorbaar voor het oor, in het sacrament geeft God aanschouwelijk onderwijs voor het oog. Maar dat niet alleen. In elke Doopsbediening merkt de gemeente Gods op, dat haar Koning de gemeente sticht, d.i. bouwt, en bezig is het getal der uitverkorenen te completeren. En in elke Avondmaalsbediening belijdt het volk des Heren door zijn plaatsnemen aan de dis, dat God het Verbond aanschouwt. En de vermoeide strijders, die uitgeput raakten van de arbeid des geloofs, ontvangen hemelspijs om de reis naar hun eigenlijk Vaderland voort te zetten.

"God de Here openlijk aan te roepen" — dat is de derde dienst, de dienst der gebeden. In de dienst des Woords is de voorganger stem van God tot de gemeente, in de dienst der gebeden is hij de stem der gemeente tot God. De gemeente hoort dus niet slechts bidden, maar roept God de Here *Zelf* daadwerkelijk aan. Ze doet dat ook in het zingen van haar psalmen, die

meest gebeden zijn. Dit gebed is schuldbelijdenis, dankzegging, smeking en voorbede. Aan de *profetische* dienst van het Woord paart zich de *priesterlijke* voorbede voor ellendigen.

In dit publieke gebed vloeien alle private gebeden van binnenkamer en huiskamer samen tot één machtige stroom. Daarom is de gemeente Gods met haar *gevouwen* handen sterk. Veel sterker dan enige macht ter wereld. In biddende handen legde God de teugels van het wereldbestuur — bidt zonder ophouden.

"En de armen christelijke handreiking te doen".

Dit is de laatste, en niet minst belangrijke dienst in Gods huis: de *dienst der barmhartigheid*. Deze dienst hoort in elke kerkdienst thuis, want wat is een tempel zonder altaar, en een altaar zonder offer. Dat is de vrucht van onze wekelijkse arbeid, die wij dankend de Here teruggeven. Hier oefenen wij niet, maar oefent onze Hogepriester Christus barmhartigheid, gebruik makend van *onze dienst*. Daarom heet het *christelijke* handreiking, ze kan alleen in Christus' kerk plaats hebben. De wereld oefent ook een soort milddadigheid, maar zij geeft niet de Here en niet uit de Here, maar uit de mens aan mensen. Het is mensendienst en geen godsdienst; de Here zag Abel en zijn offer aan, maar Kaïn en zijn offer zag Hij niet aan. De kerk des Heren geve aan het Kaïnsoffer nooit een wettige plaats. Zij doe "christelijke handreiking den armen".

Het ware Sabbatsleven.

"Ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken ruste" — met deze woorden trekt de Catechismus de lijn van het centrum naar de omtrek, en laat *alle* dagen der week door de Zondag overkoepelen. Rekent tegelijk af met alle Zondagsvroomheid, die één dag voor de Here reserveert, om voorts alle dagen des levens voor zichzelf uit te leven. Nee, zegt de Catechismus, zó moet het *niet*. Als wij werkelijk Sabbat gehouden hebben, en op de *eerste* dag der week met de opgestane Christus in contact geweest zijn, dan zal dit zijn heiligende invloed hebben op de tweede tot en met de laatste dag der week. Niet het laten staan van z'n werk op Zondag zonder meer, maar het laten staan van z'n *boze* werk op alle dagen is de Gode welbehagelijke offerande. Wie op de meest stipte en puriteinse wijze de Sabbat onderhoudt, maar al de dagen zijns levens aan zijn boze lusten toegeeft, schendt de Sabbat. Daarom werd zopas gezegd, dat de Sabbat nooit meer ontheiligd wordt dan in de week.

Van zijn boze werken rusten, dat betekent dus de wijding van ons ganse leven aan de Here in *heiligmaking*. Maar het betekent *ook* het neerleggen van ons zondepak bij het kruis, uit te rusten aan het Heilands-hart, en te jubelen: *rechtvaardig* volk, verheft uw blijde klanken!

De vraag kan opkomen, of de Catechismus er *recht* toe heeft, dit gebod, dat toch alleen maar van de Sabbat spreekt, uit te breiden over heel het leven.

Deze vraag dient bevestigend beantwoord te worden.

Want de Catechismus heeft scherp geluisterd naar de motivering van het Sabbatsgebod: *want* in zes dagen heeft de Here de hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles, wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage.

Zullen deze woorden iets betekenen, dan willen ze zeggen, dat God Zijn doen ten voorbeeld stelt aan de mens, die naar Zijn beeld geschapen is, of wilt ge: dat het menselijk leven een afspiegeling zal zijn van Gods leven. Dat is Nieuw-Testamentisch uitgedrukt: weest dan navolgers Gods als geliefde kinderen en *vertoont Zijn beeld*.

Dit vertonen van Gods beeld komt reeds uit in de zesdaagse *arbeid*. Die arbeid is geen vloek

en mag evenmin vergoddelijkt. De arbeid is een *trek van Gods beeld*: Mijn Vader werkt altijd. God staakt nooit. In onze dagen mag het gebod tot de arbeid (want dat is het vierde gebod ook) wel worden een gebed tot arbeid, opdat de mens, die naar Gods beeld geschapen is tot werken, niet verteerd worde door de vloek der werkloosheid. De arbeid *kan* een vloek worden als hij ondergaat in slavernij, of als wij er slaven door worden van het geld, en niet de arbeidsweek laten uitkomen in de Sabbat: dat ik getrouwelijk arbeide, opdat ik de nooddriftigen helpen moge.

Maar het vertonen van Gods beeld komt, schoner nog dan in de *arbeid*, uit in de *rust*, het rusten namelijk van de boze werken, onze wandel in het licht: opdat gij Zijn voetstappen zoudt navolgen, Die geen zonde gedaan heeft, en er is geen bedrog in Zijn mond gevonden. Die, als Hij gescholden werd niet wederschold, en als Hij leed niet dreigde, maar gaf het over Dien, Die rechtvaardig oordeelt, dat is de ware Sabbatsviering al de dagen des levens.

Wij hebben vroeger reeds gesproken over ons *profetisch* werk in de dienst des Woords en ons *priesterlijk* werk in de dienst der gebeden en der barmhartigheid. Met het *koninklijk* werk in het triumeren over onze werken wordt nu op schone wijze door de Catechismus de laatste hand gelegd aan de Sabbatsmens, die naar Gods beeld is vernieuwd, profeet, priester, koning, — o Zoon, maak ons Uw beeld gelijk.

De Catechismus vervolgt: "de Here door Zijn Geest in mij werken late". Deze woorden mochten niet ontbreken.

Als de vervulling van het Sabbatsgebod is, naar Gods beeld vernieuwd te worden, dan kan dit alleen geschieden door Gods Geest, Wiens bijzondere werk het vernieuwingswerk is. Wij kunnen dit zelf niet doen. Inste van zelf te werken hebben we slechts de Here te *laten* werken door Zijn Geest. Openstaan voor Zijn krachten. De toegangen van ons hart niet versperren door zelfhandhaving of wereldzin. Dit werk van de Geest is pijnlijk voor ons vlees. Hij brandt radicaal alles weg wat onheilig is. Het is ook vertroostend. Hij heeft reeds bij de Doop ons toegezegd, dat Hij mij Christus en al Zijn weldaden deelachtig make, mij trooste en eeuwiglijk bij mij blijve.

En zo heeft, ook door de Heilige Geest te noemen, de Catechismus het Sabbatswerk van de drieënige God op schone wijze saamgesnoerd.

De Vader heeft de Sabbat *ingesteld*, toen Hij op de zevende dag *volbracht* alles wat Hij geschapen had.

De Zoon heeft de Sabbat *vervuld*, toen Hij aan het einde van Zijn Sabbatsleven met luider stem riep: Het is volbracht.

En de Heilige Geest *viert* Zijn Sabbat, als Zijn vernieuwend werk aan al Gods kinderen is afgelopen, en heel de nieuwe schepping ligt te glanzen in Gods ongeschapen licht op de eeuwige Sabbat.

De eeuwige Sabbat, — daar eindigt ook de Catechismus mee.

Waarschuwt echter tevens, dat wij die eeuwige Sabbat *hier* hebben aan te vangen. De eeuwige Sabbat begint niet boven, maar hier beneden. Wie het Sabbatsleven in *beginsel*, in het rusten van de boze werken, op aarde niet heeft gekend, zal het in de hemel nooit smaken. Die beginselen zijn nog zwak, ik weet het, en we hebben zelfs op de Sabbat nog moeite, onze harten opwaarts in de hemel te verheffen. Laat echter de Here door Zijn Geest in u werken, en het zal anders en beter worden. Het zal volledig anders worden als de eeuwige Sabbat ingaat, en de rust gesmaakt wordt, die er over blijft voor het volk van God.

Reeds luiden de Zondagsklokken in de tekenen der tijden. Het bulderen der kanonnen was

voor Gods kinderen Sabbatsgelui, eveneens het nú opdringend communisme. Die klokken zingen: Zie, Ik kom haastiglijk, Amen, ja kom, Here Jezus.

ZONDAG 39

Vraag 104.

Wat wil God in het vijfde gebod?

Antwoord:

Dat ik mijn vader en mijn moeder, en allen die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze, en mij hunner goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe^a, en ook met hun zwakheid en gebreken geduld hebbe^b, aangezien het Gode belijft ons door hun hand te regeren^c.

^a Eph 6:1,2,5; Col 3:18,20,22; Eph 5:22; Spr 1:8; Spr 4:1; Spr 15:20; Spr 20:20; Ex 21:17; Ro 13:1,

^b Spr 23:22; Ge 9:24; 1Pe 2:18,

^c Eph 6:4,9; Col 3:20; Ro 13:2,3; Mt 22:21.

De actualiteit van het onderwerp.

Het vijfde gebod handelt over gezag en gehoorzaamheid, en niemand zal daaraan wel een grote actualiteit ontzeggen. Het gaat namelijk niet alleen over de vraag, hoe kinderen zich hebben te gedragen jegens hun ouders, maar ook hoe wij ons hebben te gedragen jegens allen, die over ons gesteld zijn, zoals de Catechismus terecht aan het "eert uw vader en uw moeder" uitbreiding geeft. In het gebod zijn vader en moeder wel alleen *genoemd*, omdat het huisgezin de cel is, waar alle andere gezagsverhoudingen uit groeien, maar allerlei andere gezagsverhoudingen zijn natuurlijk evenzeer *bedoeld*. En dan kan de vraag ook niet onbeantwoord blijven, hoe "allen, die over ons gesteld zijn", zich naar Gods Woord jegens ons hebben te gedragen. Hier laat de Catechismus dus het licht van Gods Woord schijnen over alle levenskringen van gezin, school, maatschappij, kerk en staat, en hoe men daar de aanwijzingen van Gods Woord heeft te volgen.

Wie, laat me zeggen de laatste 15 jaar bewust heeft meegeleefd, heeft kunnen bemerken, dat de gedachten en theorieën omtrent gezag en gehoorzaamheid heel wat wijzigingen hebben ondergaan. Hij zal eveneens gevoeld hebben, dat de hoge waarden van gezag en gehoorzaamheid, die van zo ingrijpende betekenis zijn voor het leven van alle volken en individuen, in de handen van mensen allerm minst veilig zijn.

Nu eens werd (en wordt) het gezag verabsoluteerd en in feite gedevalueerd tot geweld en willekeur, dan weer wordt het gerelativeerd, en is men van oordeel dat gezag een vloeibaar begrip is, en dat elke redenering van "gezag is gezag" veel te "rechtlijnig" is. De oorzaak van al deze schommelingen is, dat men niet buigen wil voor het gezaghebbende Woord van God over het gezag. En dat het: "aangezien het Gode belijft ons door hun hand te regeren" in de ijskast is gelegd. Zodra wij iets, wat in Gods hand thuishoort, Hem uit de hand slaan, en in eigen hand gaan nemen, gebeuren er ongelukken. Het is te zwaar voor mensenhanden. Ze laten het vallen. Dan komen er scherven. Door die scherven verwondt deze caricatuur-gezagsdrager of anderen, of zichzelf. De revolutie verslindt steeds haar kinderen.

De prediking van het vijfde gebod is daarom nu actueler dan ooit. Wij zullen zonder aarzeling tot ouders en kinderen, gezagsdragers en onderdanen, overheid en volk moeten zeggen: zoekt eerst het koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid. En wij zullen vooral rechtlijnig moeten durven spreken over de door God gewilde gehoorzaamheid *aan* het door Hem gestelde gezag.

Het karakter der door God gewilde gehoorzaamheid.

Op de vraag: "Wat wil God in het vijfde gebod", antwoordt de Catechismus: "Dat ik mijn vader en mijn moeder, en allen die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze, en mij hun goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe, en ook met hun zwakheid en gebreken geduld hebbe, aangezien het Gode belijft, ons door hun hand te regeren".

Ik onderstreep in dit antwoord enkele woorden, die het *karakter* der door God gewilde gehoorzaamheid doen uitkomen. Er wordt nl. van een *behoorlijke* gehoorzaamheid gesproken, en dat "behoorlijk" wordt dan nader aangewezen in de woorden: eer, liefde en trouw.

We komen namelijk met een opwekking tot gehoorzaamheid aan het gezag zonder meer niet klaar. Immers, ook in niet-christelijke kring wordt de deugd der gehoorzaamheid geacht, en het *heidense* China heeft er zelfs een naam door gekregen. In de z.g. neutrale school wordt het kind opgevoed in christelijke en maatschappelijke deugden, waaronder ook die der gehoorzaamheid een ereplaats vindt. Zelfs door hen, die God onttroond hebben, God als bron van alle gezag niet erkennen, en dus van het "aangezien het Gode belijft ons door hun hand te regeren" niet willen weten, wordt met woorden als gezag, gehoorzaamheid, orde en tucht, letterlijk gedweept. In *zekere* zin is dit nog vrucht van Gods algemene genade: men gevoelt, dat het *gezag een der* pijlers is, waarop de samenleving rust, en dat ondermijning daarvan de mensheid in bloed en tranen doet ondergaan.

Het spreekt wel vanzelf, dat de kerk des Heren met zulk een gehoorzaamheid zonder klem niet kan volstaan. Sterker nog: al dat dwepen met gezag en gehoorzaamheid kan in wezen *anti-christelijk* en daarom de hoogste *ongehoorzaamheid* zijn, omdat ze van God en Zijn souvereiniteit worden losgemaakt. Het gaat dan alleen om de mens, en om de staat, en dat is pure afgoderij.

Ik sprak daarom van een door God gewilde gehoorzaamheid, die geen vrucht van algemene, maar van *bijzondere* genade is, en door Christus Zelf wordt gewerkt.

Er wordt immers gevraagd: wat wil *God* in het vijfde gebod?

Het is helemaal niet belangrijk wat de *mens* wil of eist, en of ik buigen wil voor *zijn* gezag, maar wel of ik *in* die gehoorzaamheid buig voor *Gods* gezag. Want God alleen regeert. Alle gezag van mensen daalt van Hem af. Ze hebben zelf geen gezag, maar zijn er mee *bekleed*. En daarom zijn zij plaatsbekleders Gods. Er is, zegt Paulus in Rom. 13, geen macht dan van God, en de machten die er zijn, zijn door God ingesteld. Hij denkt de personen weg, en ziet alleen God, Die achter vader en moeder, onderwijzer en officier, ambtsdrager en overheid staat en vraagt: Here, wat wilt Gij, dat ik doen zal? En dan dringen vader of moeder ook niet op gehoorzaamheid aan met een: gij zult het doen omdat *ik* het zeg, en daarmee afgelopen! Want daarmee is het niet afgelopen. Het is alleen, omdat God het zegt.

Zo bloeit de bloem der gehoorzaamheid op de wortel der religie, d.i. de *band aan God*. Zonder die wortel verdorren alle "christelijke en maatschappelijke deugden". Waar wij ook ouders en overheden ontmoeten, ontmoeten wij feitelijk God Zelf, en we ontvangen ook dit vijfde gebod uit de hand van Hem, Die zeide: Wie Mij liefheeft, bewaart Mijn geboden.

Hiermee zijn we het karakter der door God gewilde gehoorzaamheid al dicht genaderd, maar we zijn er nog niet *hélemaal*!.

Ook als wij God Zelf zien staan achter de mens, die met het gezag bekleed is, kan er nog tweeërlei gehoorzaamheid zijn, nl. de *knechtelijke* en de *kinderlijke* gehoorzaamheid.

Er is een gehoorzaamheid, die al morrend haar plicht doet; gedwongen, tegen wil en dank; een gehoorzaamheid ook, waarvan de Schrift ergens zegt, dat ze geschiedt om mensen te behagen, een ogendienst, uit zelfzuchtige berekening, die de *schijn* heeft van gehoorzaamheid zonder het werkelijk te zijn.

Dit is niet de "behoorlijke" gehoorzaamheid, waarvan de Catechismus spreekt.

De *liefde* is de vervulling der wet.

Ook van het vijfde gebod!

De behoorlijke gehoorzaamheid is die, welke zich verdiept tot: eer, liefde en trouw bewijzen.

Het "gij zult" van God vindt weerklink in het hart van de gelovige, die zingt: "en Zijn geboden doe met lust!"

Kernachtig noemt Paulus dit: gij kinderen, dienstknechten, onderdanen, weest gehoorzaam *in de Here*. Dat wil zeggen: om des Heren Jezus' wil. Daarom staat ook het vijfde gebod in het stuk der *dankbaarheid*. Hier verrijst de gestalte van de Heiland, Die vraagt dat de *liefde*, waaruit de gehoorzaamheid ontspringt, *wederliefde* zij, dankbaarheid voor de verlossing door Jezus Christus. Christus heeft ons verlost van de eerste zonde die in de wereld kwam, en een zee van ellende heeft gebracht: de ongehoorzaamheid! Niet maar van de *straf* op die zonde van ongehoorzaamheid, maar ook van de zonde zelf. Van de revolutiegeest! Dat wij gehoorzaamheid leren en dat wij anti-revolutionair zijn, en Gods souvereiniteit weer erkennen, is niet *onze* trouw, maar Christus' verlossend werk in ons. En Hij maakt ons door de Geest Zijn beeld gelijk, d.i. gehoorzaam, want waar en wanneer ik ook Zijn leven bezie, het is al gehoorzaamheid van de *Knecht* des Heren, gehoorzaamheid tot de dood!

Dit gevoelen zij in ons, hetwelk ook in Christus Jezus was.

Dat is "behoorlijke" gehoorzaamheid.

In de Here!

Het vijfde gebod en Gods goedheid.

Wij moeten steeds goed vasthouden — er werd vroeger bij Zondag 34 al op gewezen — dat Gods geboden evenzoveel voorrechten en privileges zijn. Van de tien geboden zong Israël: Hij gaf aan Jacob Zijne wetten, deed Israël op Zijn woorden letten. ... zo wou Hij met geen volken hand'len.

En reeds Calvijn merkte op, dat God de gehoorzaamheid van ons vraagt, niet omdat Hij er behoefte aan heeft, of omdat het Hem enige winst brengt, maar *tot onze zaligheid*. Als God beveelt: *eert* allen, die over u gesteld zijn, dan is dat Zijn *goedheid*. Denk u alle gezag weg, een huis zonder ouders, een kerk zonder ambtsdragers, een staat zonder politie en justitie, er zou geen ordelijke samenleving mogelijk wezen; men deed gelijk vóór de zondvloed, toen er nog geen overheid was, wat goed was in eigen ogen; de aarde zou een hel zijn, want de hel is de grote chaos, de anarchie, de uiterste consequentie der revolutie. De hemel daarentegen vertoont volmaakte harmonie, en zijn schoonheid bestaat niet in de glinstering van goud en parelen, maar daarin, dat allen gewillig gehoorzamen. Het is de roeping der kerk, de aarde *copie van de hemel* te doen zijn. Gods wil te doen op de aarde *gelijk* als in de hemel, en door deze "nieuwe" gehoorzaamheid een dam op te werpen tegen de geest der revolutie, hetzij deze uiterst links georiënteerd is, en alle gezag verwerpt, hetzij deze uiterst rechts de bron van het gezag legt in de mens of in de staat — communisme en fascisme zijn beide uiteinden van dezelfde knoet, en beide voeren onherroepelijk tot de chaos. Wie de waarachtige opbouw van zijn volk mee ter hand wil nemen, houde zich aan het goddelijk gebod: eert uw vader en

uw moeder, opdat het u welga!

De openbaring dezer gehoorzaamheid.

Als we vragen waar en hoe de door God gewilde gehoorzaamheid tot openbaring komt, brengt het vijfde wetswoord ons allereerst in de intieme kring van het huisgezin, en dienovereenkomstig legt de Catechismus uit: dat ik mijn vader en moeder alle eer, liefde en trouw bewijze.

De goedheid Gods, waar zopas sprake van was, krijgt hier nog een bijzonder accent.

God laat de leerschool, waar het opstandige mensenkind de heilige kunst van gehoorzaamheid leren moet, aanvangen in het *gezin*, waar de teugels van het gezag niet gelegd zijn in handen van een despoot, maar in de vriendelijke handen van een vader, en in de liefdevolle handen van een moeder.... Zijn geboden zijn niet zwaar!

Daar in het gezin begint het dus. Daar wordt de grondslag gelegd. Daarom is, hoe het daar in het gezin toegaat, van de allergrootste betekenis. In het huisgezin staan we bij de bron. Alle andere verhoudingen van kerk, staat en maatschappij, komen daaruit voort.

Er is geen verantwoordelijker taak, dan daar bij de bron te staan, want als die bron troebel wordt, zal de stroom het ook zijn. Van het gezin uit regeert ook de moeder mee de kerk en de wereld; het is niet zonder betekenis, dat de Schrift van zoveel koningen vermeldt wie hun moeder was! Het gezin is een koninkrijk in miniatuur, maar men kan ook zeggen, dat geen vorst over zoveel macht beschikt over zijn onderdanen als de ouders over hun kinderen. Niet alleen de voeding, maar ook de opvoeding is in hun handen gelegd; niet alleen welke kleren de kinderen dragen, maar ook welke godsdienst zij belijden, hangt voor een zeer groot deel van de ouders af.

Voor deze vorst en vorstin, bij de gratie Gods, vraagt de Catechismus niet maar gehoorzaamheid, dat woord zou hier te ondiep wezen — maar ere, liefde en trouw.

De ere of eerbied gaat voorop! Zij verkrijgt zelfs een plaats vóór de liefde.

Liefde heeft men voor een persoon, *eerbied* voor het *ambt*.

En door nu de eerbied voorop te doen gaan, wil de Catechismus ouders en kinderen doen leren, dat het niet in de eerste plaats moet gaan om de *persoon* van vader en moeder, omdat zij zoveel voor ons gedaan hebben, of omdat ze zo goed en lief zijn, maar dat het gaat om het *ambt*. God heeft hun tot ambtsdragers en onderkoningen aangesteld! God staat Zelf achter hen, en daarom vraagt Hij voor die in Zijn naam regeren: ere!

Zó alleen kunnen Sem en Jafeth hun vader blijven eren, ook als hij de eerbied te grabbel gooit. Dan is het ontzag niet meer afhankelijk van de persoon die het gezag draagt, en zo is ook alleen de *liefde* veilig, waartoe zich de eerbied verdiept. En die liefde zal zich weer bewijzen in *trouw*, ziedaar de schone drie-eenheid van ere, liefde en trouw.

Die trouw — we zijn nog altijd in het gezin — komt juist dan uit als de ouders oud, lastig, gebrekkig of arm worden. Er zijn voor het vijfde gebod geen leeftijdsgrenzen. De kinderlijke liefde en trouw moet blijven, ook als we niet meer klein zijn, en 'n eigen gezin hebben gevormd. Wij zullen dan voor hen blijven zorgen als het nodig is, en dat niet afschuiven op de diaconie, als ze arm zijn. We zullen hen tot een hand en een voet en een oog zijn.

Zo plaatst de Catechismus in het gezin de banier van Gods souvereiniteit — het gebod van liefde en gehoorzaamheid; Hij wil geen halfheden, maar *alle* eer, liefde en trouw. En deze moeten *bewezen*, zegt de Catechismus met nadruk — niet met goedkope woorden afdoen.

De liefde bewijst zich altijd het beste in gehoorzaamheid.

Wie Mij liefheeft, zegt Jezus, bewaart Mijn geboden.

Zo ziet de Catechismus het ook, door aldus verder te gaan: mij hun goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe. Wat die "*behoorlijke*" gehoorzaamheid inhoudt, is reeds gezegd: ze is gehoorzaamheid om Christus' wil. Daarom is ze ook *onvoorwaardelijke* gehoorzaamheid. Niet tegen wil en dank, niet nadat eerst naar het "waarom" van het gebod is gevraagd, en ook niet, nadat die gehoorzaamheid eerst *gekocht* moet worden met een beloning.

Het eerste bewijs der liefde is dus gehoorzaamheid, onderwerping.

Als tweede bewijs noemt de Catechismus: met hun zwakheid en gebreken geduld hebben!

Het is altijd weer goed dat gezagsdragers in 't gezin, in de kerk, in de staat en maatschappij er aan herinnerd worden: gij hebt vele zwakheden en gebreken, ge zijt niet volmaakt, en hebt gebrek aan trouw, geduld, rechtvaardigheid, liefde, en zo maar door! Het is een compleet wonder, dat er nog iets van terecht komt met al die gebrekkige opvoeders, ambtsdragers, regeerders. Die zwakheden en gebreken blijven natuurlijk niet verborgen. Feitelijk zijn ons maar heel weinig mensen "die over ons gesteld zijn" naar de zin — de onderwijzer heeft dit en de patroon dat, en de overheid weer wat anders.

En nu wordt van ons, gelovige kinderen en volwassenen, het bewijs der liefde bij uitnemendheid gevraagd: geduld! En dat geduld zullen we niet beter kunnen leren dan ons elke dag weer te herinneren, hoeveel geduld de *Here* met òns moet hebben!

Goede leer en straf.

De Catechismus vraagt onderwerping aan *goede* leer en straf.

Daarin ligt meteen een *grens* voor de van God gewilde gehoorzaamheid, maar daarover straks uitvoeriger. Als we nu over dat "goede" niet heenlezen, merken we terstond, dat het vijfde gebod niet alleen voor kinderen, maar ook voor ouders, niet slechts voor onderdanen, maar ook voor overheden geschreven is.

En waar dan van goede *leer* en straf gesproken wordt, komt allereerst het bevel tot alle ouders: *leert* uw kinderen! *Laat* ze niet alleen leren, maar *leert* ze zelf. Leert ze niet allereerst een vak of wetenschap (dat kunnen de meeste ouders zelf niet) maar leert ze de vreze des Heren. De natuurlijke onderwijzers voor het kind zijn de ouders. Dat is geen werkje dat de onderwijzer op school of de dominee op catechisatie nu maar eens moet opknappen! De ouders hebben bij de Doop beloofd, de kinderen eerst zelf te onderwijzen en daarna te *doen* onderwijzen!

En dan ook: durf te *straffen*!

Zij, die God vertegenwoordigen in het gezin, *Zijn* recht hebben te handhaven, *moeten* ook straffen, want de Here Zelf kastijdt ook een iegelijke zoon, die Hij liefheeft. Maar dan ook "goede" straf, een straffen zoals God dat altijd doet, niet in toorn, maar in liefde! En die "goede" straf geldt natuurlijk voor de overheid ook!

Zij draagt het zwaard om het kwaad te straffen, maar dat is niet haar eigen zwaard, maar Gods zwaard. Grond en maatstaf voor de straf zijn niet het belang of de veiligheid van staat en maatschappij, want dit leidt tot grenzenloze willekeur. Maar de rechtsgrond kan en mag alleen zijn de handhaving van de majesteit van het goddelijk recht.

Grenzen voor het gezag.

Uit de kiem van het gezin komen alle andere levenskringen op: de school, de kerk, de maatschappij, en de staat. En ten aanzien van kind en onderwijzer, knecht en patroon, gemeentelid en ambtsdrager, onderdaan en overheid, wil de Catechismus nu precies hetzelfde: alle eer, liefde en trouw, geduld met zwakheden en gebreken, behoorlijke onderwerping aan goede leer en straf.

Het ideaal van een christelijke overheid, die in haar beleid en wetgeving rekening houdt met Gods Woord, zal ons allemaal wel te pakken hebben.

Het kan echter ook gebeuren, dat "het Gode belijft" ons een niet-christelijke, of zelfs een anti-christelijke overheid te geven.

Wat dan?

Dit behoeft ons geen vraag meer te zijn, als we Romeinen 13 hebben gelezen:

"Ieder mens moet zich onderwerpen aan de overheden die boven hem staan. Want er is geen overheid dan door God en die er zijn, zijn door God gesteld. Wie zich dus tegen de overheid verzet, weerstaat de instelling Gods, en wie dit doen, zullen een oordeel over zich brengen" (Rom. 13:1, 2).

Dit schreef Paulus niet van een christelijke, maar van een *heidense* overheid. Hij had het overigens nog niet zo slecht getroffen, want het Romeinse rijk was geen machtsstaat, doch een rechtsstaat, en hij heeft er zelf de voordelen van ondervonden. Daarom vraagt hij onderwerping, al was ze heidens. Niet om de voortreffelijke wetsbedeling van het schier onvolprezen Romeinse recht, maar om Gods wil.

Voor deze overheden willen we zelfs mee *bidden*.

"Ik vermaan u dan allereerst smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen te doen voor alle mensen, voor koningen en hooggeplaatsten, opdat wij een stil en rustig leven mogen leiden in alle godsvrucht en waardigheid" (1 Tim. 2:1, 2).

Dat bidden voor de overheid zal in heel veel gevallen moeten zijn een bidden, dat zij zich bekeren. Dat ze geen belemmering zijn van de levensontplooiing van de kerk. Dit gebedsdoel word ook duidelijk aangegeven: een stil en rustig leven, niet van welvaart en prachtige sociale maatregelen en arbeidsvrede. Dat is wel belangrijk, maar niet het eerst. Het eerste is: de *godsvrucht*.

Aan de andere kant is het toch wel erg nodig, goed te weten, welke *grenzen* God gesteld heeft aan het gezag.

En dus ook aan de verplichting tot gehoorzaamheid. Een onbegrensd, totalitair gezag kent Gods Woord niet, en evenmin een verplichting om onder alle omstandigheden te gehoorzamen. Wel een verplichting om in bepaalde gevallen heilig ongehoorzaam te wezen!

Macht mag nimmer leiden tot machtsmisbruik en geweld; regering niet tot despotisme! Toen de Here in Zijn goedheid overheden aanstelde, wist Hij, dat ook deze goede gave zou worden misbruikt, en dat de zondige mens, die macht kreeg, gemakkelijk tot machtswellust kon voortschrijden.

Daarom heeft Hij grenzen getrokken, die het gezag niet mag overschrijden, op straffe van in conflict te komen met het vijfde gebod. Aan *drie* kanten heeft Hij de mens beschermd tegen zijn medemens, die zeggenschap over hem oefent.

De eerste grens ligt in het *doel* van het gezag

De tweede in het *terrein*, waarover hij is aangesteld.

De derde in de *wet des Heren*, waarmee hij niet in conflict mag komen.

Het is noodzakelijk daarover iets te zeggen, vooreerst om te doen gevoelen, dat Gods Woord ook met gezag spreekt tot machthebbers en overheden, maar in de tweede plaats om te waarschuwen tegen anti-goddelijke staatsideeën!

De eerste grens ligt in het *doel* van het gezag.

De bedoeling die God er mee heeft, als Hij mensen met gezag bekleedt, is, zoals Paulus in Romeinen 13 verklaart, dat elke overheid in dienst van God staat, *u ten goede*. Dit kan slechts betekenen, dat de overheid een *dienende taak* heeft. De overheden zijn er niet om hunzelf wil, niet om hun macht ten eigen bate te exploiteren, maar "u ten goede", dus tot het welzijn van allen, die tot gehoorzaamheid geroepen zijn. Het gezag is er niet tot eigen glorie, en nog veel minder om geweld en onrecht te plegen.

"U ten goede" — dat betekent nog niet in de eerste plaats tot ons maatschappelijk en economisch welzijn, zoals heden ten dage de ogen uitsluitend gericht zijn op de stoffelijke goederen. Het betekent zelfs ook niet uitsluitend, dat de overheid als Gods dienaar geroepen is de goddelijke rechtsorde te handhaven, waardoor een dragelijke samenleving mogelijk is. Maar het wil zeer speciaal zeggen, dat de overheid er is om Christus te dienen in Zijn strijd tegen de zonde — zij is er immers om der zonde wil — om dan Christus te dienen in het doorzetten van Zijn koninkrijk in deze wereld. In Christus ligt wel niet de *bron* van het gezag, maar *aan* Hem is alle macht gegeven in hemel en op aarde, en *door* Hem regeren de vorsten.

Als wij *dit* in het oog houden, dan *moet* de kerk van Christus in de naam des Heren protesteren niet alleen tegen het exploiteren ten eigen nutte en niet "u ten goede", door hen die de "macht" hebben, maar dan zullen wij vooral protest aantekenen tegen elke macht, die de Christus wederstaat, en Zijn koninkrijk belemmert, en deze machthebbers voorhouden de tweede psalm: Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne!

De tweede grens ligt in het *terrein* van het gezag.

Als de Catechismus zegt, dat ik gehoorzaamheid verschuldigd ben aan allen, die over mij gesteld zijn, dan blijkt daaruit niet alleen dat alle gezag berust op aanstelling, maar ook dat het gezag niet verder reikt dan die aanstelling.

Een eenvoudig voorbeeld.

Ouders hebben gezag over hun kinderen. Zij hebben daarna ook de macht en het recht om te beschikken, welk onderwijs hun kinderen zullen ontvangen. Daarin heeft de overheid niets te zeggen. Haar gezag bestrijkt een ander terrein. Zij mag niet ingrijpen in de rechten der ouders, noch in het organisme van het huisgezin. Dat is nu de *souvereiniteit in eigen kring*. Zo staat het ook in de *kerk*. De kerkelijke aangelegenheden staan onder het toezicht van hen, die God op het terrein der kerk met gezag bekleed heeft, de ambtsdragers, en daarin mag niemand anders zich mengen. Wij, gereformeerden, hebben eerbied voor het gezag, maar ook, ja juist daarom hebben wij de *vrijheid* lief, en verdedigen we haar in de naam van Christus, Die in de wereld gekomen is om van de banden van despotisme en machtsusurpatie te bevrijden. Deze vrijheidsliefde is eerbiediging van Christus en eerbied voor het gezag. Alle gezag immers, dat z'n grenzen overschrijdt, is een caricatuur van het gezag. Wij hebben te veel eerbied voor het gezag, om het te laten verworden tot een monster.

Daarom is naar gereformeerd belijden het *absolute* gezag, of de "*totalitaire* macht", die totaal wil zijn, niet in eigen kring wil blijven, en met eigen terrein niet tevreden is, maar *alle* terreinen wil bestrijken, evenzeer te veroordelen als revolutionair als het beginsel der

volkssouvereiniteit. Zij is in wezen antichristelijk, omdat de bevoegdheden, die de totalitaire staat zich aanmatigt, alleen liggen in de handen van Christus, Die niet alleen over de staat, maar over alle terreinen van het leven zeggenschap heeft. En in de handen van Christus is deze macht alleen veilig.

Het was dan ook in zekere zin profetisch gezien, dat reeds de gereformeerde synode van 1936 vermaande: "zorg te dragen, dat in de Dienst des Woords deze met de Schrift strijdige beginselen worden aangewezen, en de leden der kerk de vraag te stellen of zij, daarin meegaande, Christus, hun Koning, wel waarlijk eer geven".

Inderdaad, de staat, die niet belijdt er te zijn *om der zonde wil*, komt er toe, de staat te verheerlijken *om zichzelf wil*, en zo wordt, (inplaats van de zonde als "dienares Gods" mee te bestrijden) de zonde *bevorderd*. Zo komt men er ook toe, als regel voor het handelen aan te nemen niet wat God verheerlijkt, maar wat het belang van de staat bevordert, en zelfs de oorlog te verheerlijken als de "normale gangmaker van het leven". En dan ziet ieder hoe ver men ontzonken is aan wat in art. 36 der Ned. Geloofsbelijdenis wordt beleden, dat de reden voor de instelling van het overheidsambt is gelegen in de verdorvenheid van het menselijk geslacht, en dat het de roeping der overheid is, "het koningschap van Jezus Christus te doen vorderen, het Woord des evangelies te doen prediken, opdat God in een iegelijk geëerd en gediend worden, gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt".

En daarom zal in de naam des Heren ons heilig protest gaan tegen elke machtsoverschrijding; tegen het ingrijpen van de arm der overheid in de opvoeding onzer kinderen, de vrijheid onzer scholen en de rechten onzer kerken.

De derde grens wordt getrokken door de wet des Heren.

Toen de overheid destijds Petrus en Johannes gebod te zwijgen van de naam van Jezus, zijn de apostelen Gode meer gehoorzaam geweest dan de mensen. Zij bleven met vrijmoedigheid spreken, en dat was een prachtige ongehoorzaamheid, een heilige revolutie, niet van beneden, maar van boven, van de Heilige Geest, want het Woord Gods is niet gebonden en laat zich niet binden.

Hier geldt het Woord van de Heiland: "wie vader of moeder, veiligheid of positie, vrijheid of leven liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig".

Alles, wat wel voor de revolutie, maar niet voor 't vijfde gebod capituleert, *moet* komen tot de chaos, nu reeds zichtbaar. Zowel achter als voor het ijzeren gordijn, straks over heel de wereld, als de antichrist daar is. Elke overheid, die niet langer dienares *Gods* wil zijn, wordt dienares van de *duivel*. Men moet dus maar weten, hoe men over 't vijfde gebod preken wil!

De drangreden.

De drangreden tot gehoorzaamheid is: aangezien het *Gode* *belieft* ons door hun hand te regeren. Dit maakt het gehoorzamen ook aan *slechte* gezagsdragers makkelijker, als we ootmoedig bedenken: het is Gods welbehagen, Zijn bestel over ons. Het valt soms erg moeilijk, maar des te hartelijker wordt dan ook de begeerte van Psalm 72 naar de komst van Christus: dan zal Hij al uw volk beheren, rechtvaardig, wijs en zacht, en hun ellendigen regeren, hun *recht* doen op hun klacht.

De tweede drangreden, waarop de Catechismus jammer genoeg niet ingaat, is: opdat uw dagen verlengd worden. Dat geldt niet voor ieder kind of onderdaan, hoofd voor hoofd, maar voor het volksgeheel. Een lang volksbestaan is gewaarborgd als het gezag wordt geëerbiedigd, maar een volk, dat de fundamenteën van gezag en gehoorzaamheid door revolutie-beginselen ondermijnt, graaft zijn eigen graf. Herstel en vernieuwing is niet te

verwachten van de beloften der mensen of noeste arbeid, maar van het wandelen in de geboden des Heren. En deze belofte geldt voor ieder persoonlijk in geestelijke zin, die in Jezus Christus gelooft. Zijn gehoorzaamheid: het eeuwige leven, wordt mij *toegerekend*. Alleen door het geloof in Hem zal het mij welgaan in het land — het beloofde land aan de overzijde van het graf — dat de Here geven zal aan allen, die Zijn verschijning hebben liefgehad.

Wij beërven dat land niet door onze, maar door Christus' volmaakte gehoorzaamheid.

Maar de vrucht der dankbaarheid zal dan wezen het gebed: Here, maak mij gehoorzaam!

ZONDAG 40

Vraag 105.

Wat eist God in het zesde gebod?

Antwoord:

Dat ik mijn naaste noch met gedachten, noch met woorden of enig gebaar, veel minder met de daad, door mijzelfen of door anderen ontere, hate, kwetse of dode^a; maar dat ik alle wraakgierigheid aflegge^b; ook mijzelfen niet kwetse of moedwilliglijk in enig gevaar begeve^c; waarom ook de overheid het zwaard draagt om den doodslag te weren^d.

^a Mt 5:21,22; Mt 26:52; Ge 9:6,

^b Eph 4:26; Ro 12:19; Mt 5:25; Mt 18:35,

^c Ro 13:14; Col 2:23; Mt 4:7,

^d Ge 9:6; Ex 21:14; Mt 26:52; Ro 13:4.

Vraag 106.

Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?

Antwoord:

God, verbiedende den doodslag, leert ons dat Hij den wortel des doodslags, als nijd^a, haat^b, toorn^c en wraakgierigheid, haat en zulks alles voor een doodslag houdt^d.

^a Spr 14:30; Ro 1:29,

^b 1Jo 2:11,

^c Jak 1:20; Ga 5:19-21,

^d 1Jo 3:15.

Vraag 107.

Maar is het genoeg, dat wij onzen naaste, zoals tevoren gezegd is, niet doden?

Antwoord:

Neen; want God, verbiedende den nijd, haat en toorn, gebiedt dat wij onzen naaste liefhebben als onszelfen^a, en jegens hem geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid en alle vriendelijkheid bewijzen^b, zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren^c, en ook onzen vijanden goed doen^d.

^a Mt 22:39; Mt 7:12; Ro 12:10,

^b Eph 4:2; Ga 6:1,2; Mt 5:5; Ro 12:18; Lu 6:36; Mt 5:7; 1Pe 3:8; Col 3:12,

^c Ex 23:5,

^d Mt 5:44,45; Ro 12:20.

Het leven en het zwaard.

Het zesde gebod valt in de hedendaagse wereld als een druppel op een gloeiende plaat. Het sist even en weg is het. Het stuit af op de pantsers, waarmee de moderne mens z'n strijdagens beschermt, en op het beton, waarmee hij z'n schuilkelder en z'n hart bomvrij gemaakt heeft. Het gaat verloren onder het gedonder van het geschut, het geraas der vliegtuigmotoren en het geweld van atoomvernietiging. Het wordt overstemd door radio-redevoeringen, het stikt in het bloed der soldaten, het wordt weggevreten door de gloeiende en groeiende haat in de harten van duizenden beroofden en verdrukten. "Dat ik mijn naasten noch met gedachten, noch met woorden of eng gebaar, veel minder met de daad, door mijzelf of door anderen ontere, hate, kwetse of dode, maar dat ik alle wraakgierigheid aflegge".... het klinkt tegenwoordig alles zo ver af, zo naïef, zo verouderd, zo verdwaasd, wilde ik haast zeggen. Je weet niet, of je hardop lachen moet of in tranen uitbarsten. En dan het slot "waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren" — wat moet je daar nu toch mee doen? Inderdaad dragen de overheden zwaarden. En behalve met zwaarden, zijn ze nog met allerlei andere werktuigen toegerust als kanonnen, granaten, vliegende vestingen, afweergeschut, pantserschepen en gifgassen. . . . om de doodslag te weren! O, Zacharias Ursinus en Kaspar Olevianus, houdt op met uw sarcasme!

Onder de verguisde ordinantiën des Heren neemt het zesde gebod dus wel een eerste plaats in. Niettemin blijft het souverain staan: Gij zult niet doodslaan. Dit tweesnijdend scherpe zwaard van Gods Woord zal effectiever blijken dan alle zwaarden en schilden der aarde. Behalve een zwaard is dit wetswoord namelijk ook een schild. God heft het beschermend op over het leven.

Ook over het huwelijk in het zevende, de eigendom in het achtste, en de menseneer in het negende gebod, heft de Here het beveiligend schild op. Maar eerst over het leven. Dit is Gods volgorde. Heden ten dage schijnen bezittingen, olievelden, steenkolen, enz. meer waard dan mensenlevens. In Gods wet is het andersom, en gaat het leven voorop. Al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven, en niemand heeft meer lief dan die zijn leven geeft voor zijn vrienden. Kostbaar is het leven van de mens, temeer omdat het een der trekken is van het beeld van God, Die de bron van alle leven is. Het "want God heeft de mens naar Zijn beeld gemaakt" diende dan ook als krachtig argument voor Noach om de doodslag te weren. Daarom heeft God het leven mateloos lief. Kostelijk is in de ogen des Heren het leven Zijner schepselen. Om het dierbare leven wordt door de Catechismus een hele gordel van verdedigingswerken aangelegd. Het simpele "gij zult niet doodslaan" wordt uitgebreid tot "onteren, haten, kwetsen of doden". Zo worden de voorposten wijd uitgezet, opdat bij het geringste onraad alarm kan worden geblazen. Principiis obsta! Wat met "onteren" begint, zet zich voort in haten en kwetsen, en eindigt in bloed. Het leven is zulk een onschatbare schat, dat het zelfs in de verte niet mag gekwetst of onteerd, bemoeilijkt of ondragelijk gemaakt, gekrenkt of gedrukt. Eveneens is de Catechismus in de weer, om alle belagers van het leven volledig te ontwapenen. De mogelijkheden blijken vele te zijn en de vernietigingswerktuigen zeer gevarieerd. Het kan met de daad en met de dolk, maar ook, zegt de Catechismus, met gedachten of woorden of enig gebaar. Inderdaad!

Men kan verwensen met z'n gedachten, vernietigen met de blikken, fusilleren met veelzeggende gebaren en vermoorden met het vlijmscherpe zwaard van de tong. Er kunnen door genoemde giftige moordwerktuigen meer slachtoffers vallen dan door de bajonet. "Door mijzelf of door anderen", ja, de manier waarop David Uriah om hals bracht is óók een manier; men kan ook miljoenen in de dood jagen door een bevel. . . . door mijzelf óf door anderen! Doodgewone moordenaars worden verguisd en miljoenen-moordenaars vereerd.

"Die Waffen nieder", roept de Catechismus, "afleggen". Al dat moordtuig, óók "de

wraakgierigheid afleggen.... zo grijpt dit gebod, dal alweer wijd blijkt te zijn, aan alle kanten om zich heen, en stelt de massamoordenaar niet meer en niet minder schuldig dan die op wraak belust is. Wat dit laatste betreft, over die nijd, haat, toorn en wraakgierigheid wil de Catechismus straks afzonderlijk nog graag een paar woordjes met ons wisselen. Maar voorlopig is niet zozeer de giftige wortel dan wel de vreselijke vrucht aan de orde. Daarmee rekent de Catechismus ook: "*mijzelve* niet kwetse of moedwillig in enig gevaar begeve". Terecht!

De naastenliefde, die de tweede wetstafel vraagt, vindt haar maatstaf in de geboden zelf: gij zult uw naaste liefhebben *gelijk* u zelf! God neemt behalve anderen ook mijn eigen leven in bescherming, en wil van mij, dat ik het ook doe: "mijzelf niet kwetse of moedwillig in enig gevaar begeve". De vreesachtigen, die uit zelfbehoud *alle* gevaar angstvallig vermijden, zijn lafaards, en deze lafaards zijn *overal* te vinden. Maar wie moedwillig het gevaar opzoekt of tart, mist de geboden eerbied voor het leven.

Het is mij niet bekend, of de Catechismus in z'n formulering ook gedacht heeft aan degenen, die door drank, overdaad, zinnelust of sport-manie hun eigen leven bekorten en verknoeien. Ze vallen er in elk geval wel onder. Mijzelf niet kwetse of moedwillig in enig gevaar begeve. . . . het vreselijke woord zelfmoord, de uiterste consequentie hiervan, heeft de Catechismus nauwelijks durven neerschrijven. Wij blijven er ook hier af, namelijk van hun staat voor God. Wie hier direct zijn oordeel klaar heeft, zat blijkbaar in Gods stoel. De Schrift kent maar één onvergeeflijke zonde. Niemand weet, wat zich op het laatste moment tussen God en de stervende mens afspeelt. Er is geen verschil tussen de moordenaar aan het kruis en aan de strop, die bidt: gedenk mijner, Jezus!

"Waarom ook de overheid het zwaard draagt, om de doodslag te weren": deze slotzin bengelt er een beetje los bij, omdat het niet duidelijk is, waar dit woordje "waarom" op terugslaat. De gedachtenconclusie is echter duidelijk genoeg. God heeft het leven zo lief, dat Hij het behalve met het schild van Zijn bevel: gij zult niet doodslaan, ook nog met het wrekende zwaard der gerechtigheid beschermt. Dit zwaard heeft Hij de overheid in de hand gegeven — dat is de instantie waardoor het Godc belieft, de doodslag te weren, en deze doodslagers te straffen. Het is niemand geoorloofd, dit zwaard aan de hand der overheid te ontwringen, en eigen rechter te wezen. Die machtsbevoegdheid der overheid is al zeer oud. Ze dateert van de dagen van Noach. Vóór de zondvloed was het een chaotische toestand geweest. Ieder deed wat goed was in zijn ogen, en dat "goede" was kwaad. De aarde was vervuld met wrevel, en er was geen instantie, die straffend en wrekend bij de gratie Gods ingreep. Dit mocht zich na de zondvloed niet herhalen. Er moest een ordelijke samenleving mogelijk zijn; de mensheid zou aldus zichzelf verteren en uitmoorden, en er werd geen "geschiedenis" gemaakt. Die "geschiedenis der mensheid" was trouwens niet de hoofdzaak. Wel: Gods raadsplan met de mensheid, en de komst van Christus.

Het natuurverbond (verbond met Noach) was dus de grondslag van het genadeverbond, de bedding waardoor de heilsrivier stroomt. In dit natuurverbond ordineert God de overheid met het zwaard. Wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door de mens vergoten worden. Ieder, die de Schrift onbevangen leest, hoort daarin het bevel Gods aan de overheid om de doodslag met de dood te straffen. Het is geen "schaduwachtig" bevel, waarvoor Christus het bevel der liefde geplaatst zou hebben, maar een bevel aan Noach in zijn kwaliteit van vader der *nieuwe* tweede mensheid, en geldig voor alle tijden.

Door dit wrekende zwaard, dat de kwaden angst en schrik inboezemt, blijkt een samenleving onder de mensen mogelijk, evenals trouwens door de bepalingen van het natuurverbond omtrent de afwisseling der jaargetijden, waardoor de productie gewaarborgd blijft. Zodra Gods plan met de wereld en de kerk voltooid is, het getal der uitverkorenen vol is en door

Christus vergaderd, kan het rasterwerk van het natuurverbond vervallen, en het zal vervallen gelijk de tijdelijke stellages weggebroken kunnen worden zodra het gebouw voltooid is. Zodra dus de natuur in de war schijnt te raken, allerlei natuurrampen, catastrophes en aardbevingen de mensheid treffen, zoals in de openbaring van Johannes visionair voorzeggd is; en zodra in de mensenwereld zelf de zonde-stuitende en remmende factoren worden doorbroken, de zonde zich weer in haar ganse lengte uitrekt, een behoorlijke samenleving schier onmogelijk is, kortom, zodra het weer wordt "gelijk in de dagen van Noach" vóór de zondvloed, een chaos in de wereld der geesten, waarin de ene revolutiegolf de andere inhaalt, weet dan dat het nabij is, voor de deur. Het vast gebouw naar Zijn bestek is dan klaar. De wereld is haar voleinding nabij.

God neemt Zelf die staketsels weg, en het staat niet aan ons, ze op te ruimen. We hebben ons te houden aan Gods geopenbaarde wil. Deze gebiedt, dat "de overheid het zwaard draagt, om de doodslag te weren". Dit zwaard kan *ongebruikt* blijven liggen. Het kan ook in machtswellust worden *misbruikt*.

Wat het eerste betreft: een overheid, die uit z.g. humane overwegingen weigert de doodstraf op de doodslag toe te passen, maakt zich zeer stellig schuldig aan ongehoorzaamheid tegen Gods uitdrukkelijke ordinantie. Wij moeten niet "humaner" zijn dan God! Maar anderzijds, als allerlei lichtere vergrijpen, zelfs die geen weerklank vinden in de consciëntiën, met de dood gestraft worden om schrik in te boezemen, door een macht, die zich zonder deze terreur niet op de been kon houden, dan is dat een schandig machtsmisbruik: het zwaard is in handen van zo'n "overheid" evenmin vertrouwd als een mes in de hand van een krankzinnige.

"Waarom ook de overheid het zwaard draagt, *om de doodslag te weren*".... de doelstelling is hier wel keurig omschreven! Het zwaard dient om af te weren, niet om aan te vallen. Het is defensief en niet agressief. De agressor is massa-moordenaar, de defensieve overheid dienaar van Gods; de aanvaller zwaait het zwaard van de duivel, de verdediger voert het zwaard des Heren — dit zwaard moet om Gods wil worden gesmeed, aangeslept en gebruikt. . . . om de doodslag in het groot te *weren*. Het zwaard is òf de vernietiger òf de beschermer van het leven!

Gij zijt die man!

"Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken". Nu, dat is dan ook alleen maar schijn. Wee degenen, die zich door de schijn laten bedriegen. Die menen, dat Gods oordeel alleen maar gaat over de daad, en *niet* over de dieper liggende gedachten, en de nòg meer verborgen begeerten. De mens ziet aan wat voor ogen is, maar de Here ziet het hart aan. De *daad* moge slechts worden genoemd, de gezindheid des harten wordt ook *bedoeld*. *Alles* komt in het oordeel. Het steekt verbazend nauw in de dienst des Heren. We kunnen niet volstaan met een "houding" aan te nemen. Zelfs de diepste roerselen des harten worden op hun zuiverheid getoetst. "God, verbiedende de doodslag, leert ons, dat Hij de *wortel* des doodslags als nijd, haat, toorn en wraakgierigheid haat, en zulks alles voor een doodslag houdt". Waar *wij* die gevoelens van haat en wrok voor houden, komt in 't geheel niet in aanmerking — God houdt het voor doodslag. Wie z'n broeder haat, is een doodslager. Zo wordt alles bij de wortel blootgelegd. Tot nog toe zaten we op de publieke tribune, en rilden van de wereld van misdaad. Nu worden we zelf naar voren gehaald en pardoes in de beklaagdenbank gezet. En dat niet eens voor een verkeersovertreding. We worden van niets minder dan van moord en doodslag aangeklaagd. Gij zijt die man! Huiveringwekkend! De wortel van de doodslag zit in m'n eigen hart. En diep ook. Tenzij ik de moed heb te beweren, dat nijd en haat, toorn of wraakgierigheid nooit toegang kregen in mijn hart. En wie durft dat zeggen?

Wie zal de stroom van nijd en haat, toorn en wraakgierigheid peilen? De nijd, die z'n naaste

niet het brood in de mond, en de haat, die hem niet het licht in de ogen gunt. Wie liet de zon nooit ondergaan over zijn toornigheid, en wie be kroop nimmer de lust, om het eens goed betaald te zetten? Deze wortel der bitterheid spruit op in gezin en pers, in kerkeraden en synodes, ja, waar niet? Zo vangt de wet des Heren ons allen onder z'n brede wiekslag. Niemand ontkomt er aan. We hebben nu niets meer te zeggen over oorlogs- en andere misdadigers en dergelijke booswichten. *Wij* zijn uit 't zelfde hout gesneden. De wortel zit diep in ons. Dat die niet uitschoot in de schandelijke daad, is niet aan *ons* te danken. Stellig niet! We zingen nu wel een toontje lager. We zingen helemaal niet meer. We zwijgen. We leggen de hand op de mond. Want we hebben het diep-ernstige woord van God gehoord: "en zulks alles voor een doodslag houdt". We hebben de hand gezien, die schreef: Mene, mene, tekël, upharsin. We hebben de vinger ontwaard, die naar *ons* wees, en we hebben ons vonnis vernomen: *gij* zijt die man!

Het zwaarste der wet.

Het zwaarste der wet is de liefde. En de liefde is altijd een daad! Zij is nooit negatief, maar positief. Wij zijn zulke jammerlijk-negatieve christenen. Vinden 't al een hele prestatie, als we dit of dat *niet* gedaan hebben. Is het nu een bewijs, dat *wij* liefhebben, als wij, "zoals tevoren gezegd is, onze naaste niet doden"? Helemaal niet. Dat "niet doden" of kwetsen of krenken is helemaal geen bewijs van liefde. Ik kan dat uit heel andere motieven nagelaten hebben. Motieven, niet ontsproten uit naastenliefde, maar uit doodgewoon egoïsme! Omdat ik mijzelf daar te lief voor had. Omdat ik er voor bedankte, mijn goede naam te grabbel te gooien, of met de politie in aanraking te komen.

En nu komt het gebod der liefde. Dit gebod vraagt een positieve daad.

Toon mij uw naastenliefde uit uw werken.

Geduld, vrede, zachtmoedigheid, barmhartigheid, vriendelijkheid, daar hebben we al een hele rij! En dit niet alleen tegenover je vrouw en je kinderen, maar tegenover je naasten. Ook die vervelende, nare vent. Die je altijd dwars zit. En je vijanden! Geduld mensen, geduld, en zachtmoedigheid en vriendelijkheid! Nooit zeggen: dit kan niet! 't Kan wèl! 't Kan alleen door de liefde Gods, uitgestort in onze harten. De liefde is niet menselijk, maar goddelijk. God heeft mij ook geduld, vriendelijkheid en zachtmoedigheid bewezen toen ik z'n vijand was. Het is deze goddelijke liefde die ons menselijk onvermogen om lief te hebben doorbreekt en overwint. Die ons bekwaamt om lief te hebben. Gun door 't geloof, in Christus krachten, om die te doen uit dankbaarheid.

Dit gaat dan naar de regel: hem liefhebben als mijzelf!

Hoe lief heb ik mijzelf? Mateloos!

Zó ook uw naaste.

Hoe wil ik graag, dat men in die bepaalde situatie *mij* bejegt?

Als ik daarop antwoord gevonden heb, pas ik dat toe op mijn naaste. Dan ben ik er.

Nee, dan ben ik er nog niet. Dan moet ik nog elke dag bidden: Here, leer mij liefhebben omdat Gij mij hebt liefgehad, en nog liefhebt. Geef mij enkele druppels uit de overvloeiende beker van Uw liefde!

ZONDAG 41

Vraag 108.

Wat leert ons het zevende gebod?

Antwoord:

Dat alle onkuisheid van God vervloekt is^a, en dat wij daarom, haar van harte vijand zijnde^b, kuis en ingetogen leven moeten^c, hetzij in den heiligen huwelijken staat of daarbuiten^d.

^a Le 18:28,

^b Ju 1:23,

^c 1Th 4:3-5,

^d Heb 13:4; 1Co 7:7.

Vraag 109.

Verbiedt God in dit gebod niet meer dan echtbreken en dergelijke schandelijkheden?

Antwoord:

Dewijl ons lichaam en ziel tempelen des Heiligen Geestes zijn, zo wil Hij, dat wij ze beide zuiver en heilig bewaren; daarom verbiedt Hij alle onkuise daden, gebaren, woorden^a, gedachten, lusten^b, en wat den mens daartoe trekken kan^c.

^a Eph 5:3,4; 1Co 6:18,19,

^b Mt 5:27,28,

^c Eph 5:18; 1Co 15:33.

Zwijgen of spreken.

Onder de schatten, die uit de ruïnes van het paradijs gered zijn, behoort behalve de Sabbat, ook het huwelijk. Het is er niet geheel ongeschonden uit te voorschijn gekomen, want *niets* is in deze zondige wereld nog helemaal gaaf, en ook de allermooiste dingen zijn door de vuile adem der zonde bewasemd. Reeds het eerste huwelijk ging kapot, toen Adam zijn vrouw niet eens meer bij haar naam wilde noemen, en haar bij God aanklaagde als "die vrouw, die Gij mij gegeven hebt". Het behoeft nauwelijks te verwonderen dat, waar *in* het paradijs het heilig huwelijk al zo'n deuk kreeg, straks *buiten* het paradijs, met name in de onheilige linie een *Lamech* uitroept: laat ons de huwelijksbanden verscheuren. En sindsdien is er een stroom van zedelijk vuil over de aarde uitgegoten. Geen huwelijk is er meer heilig, geen lichaam onbezoedeld, geen tempel ongeschonden, geen gedachtenwereld zuiver, geen leven niet verontreinigd. Alles is ontreddeerd. Wij komen geen van allen onbevlekt van onder het hoog bevel van het zevende gebod te voorschijn. Maar het huwelijk is er Gode zij dank nog, en over huwelijk en gezin strekt God de Here in dit wetswoord Zijn beschermend schild uit, om ze te bewaren tegen de aanvallen uit de onderwereld en uit ons boze hart.

Over de zonden, die liggen op het terrein van het huwelijksleven en voor de dorpel van onze heilige tempel in het leven van jonge mensen — en vaak van oudere mensen helaas — spreekt nu de Catechismus, op voetspoor van de Heilige Schrift, met grote vrijmoedigheid.

Haalt zonder schroom de zondige daden zowel als de gedachten en lusten uit hun verborgen schuilhoeken te voorschijn, houdt ze in al hun vuilheid en voosheid tegen het licht van Gods heilige wet, en wil ze door de hete vloek Gods laten verbranden — dat alle onkuisheid van God vervloekt is! Dit geschiedt, zei ik, in navolging van de Heilige Schrift, die, als het gaat om deze pestilentie die in de donkerheid wandelt, nergens een blad voor de mond neemt, maar de dingen open en ronduit bij de naam noemt. De duivel doet dit soms ook! Het liefst zou hij er volledig van zwijgen, om zo dit kwaad geheel zijn verwoestend werk te laten doen. Maar soms spreekt hij ervan, of laat zijn trawanten er van spreken in boeken of bladen of aanschouwelijk onderwijs geven in bioscopen, maar dan zó, dat het òf de zinnen prikkelt, òf dat de zonde wordt verbloemd en zelfs in het eerbaar gewaad der deugd wordt gestoken.

De Schrift is het enige Boek, dat over de zonde van echtbreuk en onreinheid *goed* en rein spreekt. Zij laat het kwaad zien, zoals het in Gods ogen kwaad is, en heeft niet de bedoeling de zonde begeerlijk te maken, doch met alle kracht af te manen van de paden der ongerechtigheid. Daarom is het onjuist te menen, dat die bladzijden der Schrift, die de grote wondeplek der onzedelijkheid in het mensenleven aanraken, niet voor kinderooren bestemd zijn, en dat het goed zou zijn, die gedeelten maar over te slaan. Er staat geen letter in de Bijbel, die de mens kwaad kan doen. Gods woorden doen slechts kwaad hun, die ze met onreine ogen lezen of met onreine oren horen. Maar dit geldt niet alleen voor die woorden, die op het zevende gebod betrekking hebben, doch voor *alle*. Ieder woord Gods en elke prediking, die met een onbekeerlijk hart wordt aangehoord, verhardt. Ze werken steeds iets uit, hetzij ten goede, hetzij ten kwade.

Wij mogen dus onder geen voorwaarde zwijgen.

Maar als er ook thans in de Catechismus over gesproken wordt, dan is dat niet, om de zonde op al haar sluipwegen te volgen, maar om ons te doen verstaan wat het betekent, dat wij met *lichaam* en ziel het eigendom van Christus zijn, d.i. om ons te doen zien wat Christus voor ons *lichaam* betekent; wat Hij door Zijn verlossing van ons besmeurde leven weer maakt, namelijk een tempel des Heiligen Geestes, waarin wij onze leden stellen tot een Gode welbehagelijke offerande, welke is onze geestelijke eredienst. En ook om ons te doen zien, niet wat wij, maar wat de Here Jezus Christus weer van het onttakelde huwelijk maakt; hoe het alles weer fonkelt, wanneer het een huwelijk „in de Here” is.

Zo doet de kerk des Heren in Zondag 41 belijdenis van de verlossing door Christus van het huwelijksleven en zijn reiniging van het vuil der zonde, en in een nauwgezet leven naar het zevende gebod wil zij haar Heer en Heiland voor die verlossing dankend prijzen.

Met het oog op Christus en de gemeente.

De glans, die Christus weer over het door de zonde verbleekte huwelijk laat vallen is deze, dat het christelijk huwelijk een afschijnsel wordt van het "huwelijk" tussen de hemelse Bruidegom Christus en Zijn Bruidskerk op aarde. Het *christelijk* huwelijk, wel te verstaan. In ons huwelijksformulier staat nl. ergens, dat allen, die tot hun jaren gekomen zijn naar het bevel Gods verbonden en schuldig zijn, zich naar *christelijke ordening* tot de huwelijke staat te begeven. Daar wordt dus het huwelijk — merkwaardig genoeg — een christelijke ordening genoemd. De bedoeling van die uitdrukking kan natuurlijk niet zijn, dat het huwelijk evenals b.v. het sacrament, een *instelling* van Christus is. Het is integendeel *scheppingsordinantie*, waarbij God, Die Zelf het eerste mensenpaar schiep, nu als het ware een deel van Zijn scheppingsmacht overdraagt aan de mens, door te gebieden: weest vruchtbaar; stelt u met uw lichamen in Mijn scheppingsdienst, om het menselijk geslacht te bouwen, opdat Ik Mijn doel met de wereld bereike.

Als het huwelijk niettemin een christelijke ordening heet, dan betekent dit heel letterlijk, dat Christus het in wanorde geraakte huwelijk opnieuw ordent. Hij herstelt, vernieuwt en adelt het scheppingsleven. Zoals in elk mensenleven, waarin Christus binnengetreken is, weer *orde op zaken* gesteld wordt, wat b.v. zo mooi uitkwam in die bezeten Gadarener, die eerst naakt over de graven spookte, maar na zijn verlossing door Christus gekleed en wel bij zijn verstand aan Jezus' voeten zat, zo gaat het ook in het huwelijk, dat "in de Here" gesloten is.

Het heeft dus ook dieperen zin, dat Christus, Wien het niet om de redding van enkele zondaren maar om de wederopbouw van de wereld te doen was, Zijn wereldomvattend werk is *begonnen* op de bruiloft te Kana in Galilea. Want de bruiloft is de inzet van het gezin, en het gezin is de kiem, waar de mensenwereld uit groeit. Uit het gezin komen alle levenskringen van kerk en maatschappij op. Het gezin is tegelijk bron van alle leven. Dat weet ook de duivel zeer wel. Waar hij het scheppingswerk Gods ontwrichten wil, gaat hij daarom allereerst het breekijzer zetten in de fundamenten van het leven en zijn vuil werpen in de bronnen van het leven: huwelijk en gezin; de huwelijksvrouw moet als een verouderd begrip verdwijnen en plaats maken voor vrijere verhoudingen; het lichaam moet zijn wellusten kunnen dienen, en door de hoerij te wettigen en te reglementeren, dicht de satan zelf zijn ontuchtige, schorre parodie op de liefde. Maar daarom heeft Jezus ook het huwelijk zo hoog geëerd door Zijn tegenwoordigheid, giften en wondertekenen op de bruiloft te Kana.

Hier legt Hij de eerste hand aan een nieuwe schepping. Hier gaat Hij niet in roomse trant de genade van het natuurlijk leven *scheiden*, om die op te sluiten in een kloostercel, maar het natuurlijk leven door Zijn genade *wijden*. Hij haalt het huwelijk onder de ban der zonden vandaan om het te stellen onder de tucht van Gods heilige ordinantie. Op de eerste bladzijden van de Bijbel lezen we van een paradijs, waarin twee mensen woonden, door de heilige huwelijksband verenigd. Op de laatste bladzijden van de Bijbel lezen we wederom van een paradijs, waarin de hemelse Bruidgom Zijn bruidskerk ontvangt. Hoe kan het tot die heerlijkheid komen, waar het eerste huwelijk is kapotgeslagen en door het eerste huwelijk alles is geruïneerd? Omdat midden tussen die twee in, in de volheid destijds, Jezus Christus op de *bruiloft* verschijnt, en het mensenleven in zijn fundamenten vernieuwt.

We staan met het huwelijk dus bij de bron van het leven.

En het is van vèrstrekkende betekenis, of deze bron *zuiver* wordt gehouden.

Daarmee is niet alleen bedoeld, dat wij het huwelijk vrij weten te houden van allerlei smetten en knoeierijen. En dat wij de Here durven te ontvangen niet alleen in de huiskamer, via Zijn afgezanten op huisbezoek, maar ook in de slaapkamer. En dat man en vrouw elkander altijd en onder alle omstandigheden recht in de ogen durven zien. En dat we, voorzover we nog niet getrouwd zijn, niet vooruitgrijpen op de huwelijksprivileges, noch met gedachten, noch met gebaren en veel minder met de daad. Dat zijn wel belangrijke vragen, waarvan ik zeggen moet, dat, zo wij in zulke *zonden* leven, wij ons gericht en verdoemenis des te zwaarder maken, omdat alle onkuisheid — zoals de Catechismus zwaar van toon begint — van God vervloekt is. Maar dit zijn niet de belangrijkste vragen.

Immers, ook in een puur werelds huwelijk of de omgang tussen twee ongelovige mensen kan alles eerlijk en eerbaar toegaan, zodat er niet dat op te zeggen valt. Door de stutten van Gods algemene genade wordt gelukkig nog veel overeind gehouden, waardoor een ordelijk samenleven nog mogelijk is. Maar de vraag ligt voor ons christenen toch anders en dieper. Ze is deze, of *Christus* in ons huwelijk is, of voorzover we nog vóór de drempel van dit heiligdom staan: zullen we met Christus beginnen? Dan alleen, als man en vrouw als *christenen* getrouwd zijn en getrouw, en beiden Christus ten volle toebehoren, en Christus heerschappij voert over de verhoudingen in het gezin, is het huwelijk naar christelijke

ordering, en wordt het niet maar op de been gehouden, zoals in de wereld, maar innerlijk vernieuwd en geheiligd.

Deze vernieuwing en heiliging is de positieve eis van het gebod.

De Catechismus legt daar ook de nadruk op door te verklaren, dat wij kuis en ingetogen leven moeten, of zoals het huwelijksformulier voorhoudt: heiliglijk met elkander te leven. Op die positieve eis is vooral goed te letten. Wij menen soms met Gods geboden aardig op goede voet te staan, als we dit *niet* doen of dat nalaten, maar de vervulling der wet is de liefde. Zoals we het achtste gebod: gij zult niet stelen, op geen stukken na vervuld hebben, als we onze naaste geen schade deden, maar pas als de *liefde* haar taak vervult: dat ik met hem handele, als ik wilde, dat men met mij handelde, zo zijn we met het zevende gebod niet klaar, als we ons hoeden voor echtbreuk en dergelijke schandelijkheden, maar alleen dan, als de liefde er woont. De liefde tot God, die ons om Christus wil huwelijk en lichaam Hem tot een tempel doet wijden, en de liefde tot elkander, die man en vrouw als dienende priester en priesteres in die tempel doen wonen.

Dit komt dus weer hierop neer: is Christus in ons huwelijk?

Deze vraag is van het allergrootste belang.

Het geestelijk welzijn van onszelf en onze kinderen, van kerk en school, land en volk, wordt in zekere zin door het huwelijk bepaald. Is Christus de eerste en de laatste in dit verbond, dan zullen man en vrouw elkaar kunnen bijstaan in de dingen, die tot het eeuwige leven behoren, maar ging de huwelijksluiting buiten Hem om, dan zullen ze elkaar in de weg staan voor de hemelpoort. Is het een christelijk huwelijk, dan zullen de ouders hun kinderen, indien het God belieft ze hun te geven, in de waarachtige kennis en vreze Gods, Hem ter eer en tot hun zaligheid grootbrengen, maar is dit niet zo, dan worden de kinderen voor de rampzaligheid grootgebracht.

Kerk en school, maatschappij en staat zijn gebaat of geschaad, gered of ten ondergang gedoemd, al naardat het huisgezin is. Elk huwelijk, dat niet in Christus gesloten is, betekent afbraak voor de kerk en winst voor de hel. Want alles wat niet van Christus is, is van de vijand, en wie met Hem niet vergadert, die verstrooit.

Daarom zien bij elke huwelijksaangifte en elke geboorte de engelen gespannen toe. Wat zal het zijn? Winst voor de hemel of voor de hel. Zo *zijn* de engelen, Gods knechten! Maar de zonen Gods gaan maar door de dochteren der mensen aan te zien, of ze schoon zijn. En zij trouwen maar en geven ten huwelijk, en bekommeren zich alleen maar om wat ze zelf graag willen, en verklaren met een vroom gezicht, dat het de andere partij nog wel eens tot zegen zou kunnen zijn, alsof ze in Gods verborgen raad gezien hadden, vergetende, dat Gods geopenbaarde wil alleen maatstaf voor hun doen en laten mag zijn: trek geen ander juk aan met de ongelovige.

De vraag nu, of Christus in het huwelijk is, en dat huwelijk dus naar christelijke ordering, vindt daarin haar antwoord, dat het huwelijksleven een afdruk, een copie is geworden van de band, die er bestaat tussen Christus en Zijn gemeente.

Dit heb ik zelf niet bedacht, maar zo zegt het de Schrift.

In Efeze 5 spreekt Paulus van het huwelijk aldus: "Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen, en die twee zullen tot één vlees zijn". En daarop laat hij dan deze merkwaardige woorden volgen: "dit geheimenis is groot, doch ik spreek *met het oog op Christus en de gemeente*" — hij ziet dus het aardse huwelijk als een schaduw van het hemelse; de band tussen man en vrouw vertoont gelijkenis met de band tussen Christus en Zijn kerk. Want ook Christus heeft Zijn Vader in de hemelen verlaten om Zijn vrouw, de

kerk, aan te hangen en in de hoogste zin, één vlees met haar te worden.

Als nu Christus in ons leeft, en het huwelijk heiligt, dan wordt het christelijk huwelijk een type van de verhouding tussen Christus en de gemeente, en beeldt het huwelijk het schoon der eeuwige liefde af. Dan vertegenwoordigt de man in het huwelijk Christus Zelf, Die zozeer een gestalte in hem verkrijgt, dat het huwelijksformulier dat nader ontwikkelt, op de man af, en straks ook op de vrouw af, door hen voor te houden: opdat gij haar naar uw vermogen verstandig zult leiden, onderwijzen, troosten en besturen, *gelijk Christus het Hoofd*, de wijsheid, de troost en bijstand Zijner gemeente is.

Dit is de gelijkvormigheid aan Christus in Zijn *koninklijk ambt*: de man is het hoofd der vrouw, *gelijk* Christus het Hoofd Zijner gemeente is. Dat is dus niet als despoot, dictator of hoe men dat ook maar misbruiken wil, maar zoals Christus dit hoofd-zijn ergens uitlegde: Ik ben in het midden van u als een Die *dient*.

Er is ook gelijkvormigheid in het *priesterlijk ambt*: bovendien zult gij uw vrouw *liefhebben* als uw eigen lichaam, *gelijk Christus* Zijn gemeente heeft liefgehad — met een priesterlijke liefde dus, die zich *offert*. De plaats der waarachtige liefde is steeds bij het altaar. De liefde zoekt zichzelf niet, en staat vierkant tegenover het egoïsme. Dit is een liefde, die het huwelijksformulier uitwerkt, door de man te bevelen, zijn vrouw als het zwakke vat, eer te geven Dit is geen natuurlijke liefde, want daarmee komt men, vooral in het christelijk huwelijk, niet klaar. Het huwelijk is geen band tussen twee engelen, maar tussen twee zondige, van nature zelfzuchtige mensen. De liefde, die het zwakkere eer geeft, is die liefde, die de wereld niet kent, maar waarvan Christus het geheim bezit, Die het gekrookte riet niet verbreekt.

En er is tenslotte gelijkvormigheid in het *profetisch* ambt, waar de man wordt voorgehouden zijn vrouw te *onderwijzen*, een taak, die hij natuurlijk alleen volbrengen kan, zo hij zelf onderwezen is.

En anderzijds wordt in het christelijk huwelijk van de vrouw gehoorzaamheid gevraagd, niet gelijk een slavin aan haar heer, maar "gelijk de gemeente aan Christus onderdanig is". Een gehoorzaamheid dus, feitelijk niet aan de persoon, maar aan het ambt van de profeet, priester, koning. Doch waar de vrouw zelf ook profetes, priesteres, koningin is, wordt deze gehoorzaamheid feitelijk een gemeenschappelijke onderdanigheid aan Christus, een last, die licht, en een juk, dat zacht is.

Zie, dat is nu feitelijk de positieve eis van de heiliging van het christelijk huwelijk.

Dit is het, wat de Catechismus bedoelt met "kuis en ingetogen leven in de heilige huwelijke staat": dat Christus heerschappij voert over de zielen en de lichamen, en dat het huwelijk een vergezicht biedt op de hemel; dat er niet twee zijn, maar één, dat twee willen samensmelten tot één wil, twee harten slaan in één klopp, en twee stromen samenvloeien tot één rivier. De twee, die zo één werden in Christus, willen dan niet beide heersen, maar samen dienen, en zij wedijveren samen, niet wie de meeste, maar wie de minste zal zijn. Ieder die het heiligdom van het christelijk huwelijk binnentreedt, leest op de gevel: hier worden uw rechten gehalveerd, en uw plichten verdubbeld.

Wat is nu, in het licht van dit hoge ideaal, de onkuisheid *in* de heilige huwelijke staat, waar de Catechismus van spreekt?

Wij denken en dachten daarbij onwillekeurig aan de ontrouw van de man tegenover zijn vrouw, en omgekeerd, aan huwelijken, die te vroeg gesloten moesten worden; aan driehoeksverhoudingen, en de schrikbarende huwelijksnood, waarvoor aparte bureaux werden opgericht om in de kapot geslagen huwelijken medisch en geestelijk advies te geven;

aan verdierlijkte huwelijken, die alleen gesloten werden om de hartstochten te bevredigen, en aan zedeschandalen, waardoor het brokje huwelijksparadijs tot een hel werd. En aan heel die stroom van onzedelijkheid, van huizen van ontucht en gereglementeerd overspel.

Dit alles veroordeelden wij als echtbreuk en diergelijke schandelijk-beden.

En dat wordt ook terdege *bedoeld*, en — we kennen elkaar gewoonlijk alleen maar van de buitenkant — wie zal zeggen hoeveel ongerechtigheid er in het verborgen geschiedt ook door hen, die geacht worden en geëerd. God stelt ook de heimelijke zonden in het licht Zijns aanschijns — daar ontkomt niemand aan.

Maar goed, laten al deze dingen buiten onze gezichtskring liggen, dit wil nog niet zeggen, dat wij, zoals we hier zijn, buiten schot blijven, en dat het zevende gebod ons niets doet.

Ik spreek nu nog niet eens over de zonden, die liggen buiten het grensgebied van het huwelijk, die daden en lusten en gedachten der onreinheid, waar de Catechismus een aparte vraag aan wijdt, en waardoor de duivel door middel van zijn onreine geesten duizenden jonge levens in de knop doet vergaan.

Maar — in het licht van het ideaal, dat ons zopas voor ogen is gehouden, wordt als onzedelijk gebrandmerkt elk huwelijk, niet maar dat in het slijk en de modder der onzedelijkheid *onderging*, maar dat niet *opgeheven* werd tot de liefdesverhouding van Christus en Zijn gemeente.

In het teken van doorlopend overspel staan die huwelijken, waar wel twee mensenlichamen bijeengevoegd zijn, zonder dat evenwel twee zielen in Christus samenstemmen. *Die* huwelijken, die het beeld van Christus en Zijn gemeente niet vertonen, en waar niet de liefde en het geloof, maar het geld of de bevalligheid de doorslag gaf, en die feitelijk niet in de kerk, maar op de beurs of op het notariskantoor hadden behoren gesloten te zijn. Ze mogen in de wereld eerbaar heten, maar voor de Here zijn ze onzedelijk, de huwelijken, waarin Christus Zijn triumpfen niet viert, en waar de ruzietoon heerst, en de gebeden wel *moeten* verhinderd worden, ook al worden misschien de handen gevouwen — er zijn waarlijk meer huizen van ontucht dan men gewoonlijk vermoedt. We moeten maar niet groot doen; de stenen, die we voor de vrouw in overspel gegrepen, bestemd hadden, zouden op ons eigen hoofd terecht komen.

Wie van u zonder zonde is — en Jezus bedoelde daarmee niet de zonde in 't algemeen, maar speciaal de zonde tegen het zevende gebod — werpe de eerste steen. Niemand, die een steen opnam. En we zullen 't ook nu wel laten, als we onszelf onderzoeken op de vraag, of ons huwelijk een afschaduwing is van het hemels huwelijk of dat wij er naar staan, dat ideaal door Christus' krachten te benaderen. Eerlijk, heeft ook ons huwelijksleven geen dagelijkse bekering en heiliging nodig? Herinneren we ons elke dag, dat we voor Gods aangezicht beloofd hebben, elkaar ook bij te staan in de dingen van het *eeuwige leven*?

En dan nog afgezien daarvan — gij hebt gehoord dat van de ouden gezegd is: gij zult geen overspel doen; maar ik zeg u, dat wie een vrouw aanziet om haar te begeren, die heeft reeds overspel in zijn hart met haar gedaan. Als Jezus ons dit zegt, en met zijn doordringende ogen ons aankijkt, slaan wij de ogen dan ook neer of niet? De zonde zit overal. Zelfs in de ogen!

Ook het huwelijk gaat voorbij — het behoort niet tot de blijvende dingen. In de hemel wordt niet ten huwelijk gegeven. Als dan eens onze echt gebroken wordt, doordat God Zelf met eigen hand de band doorknipt, door Hem Zelf eens gelegd, laat het dan niet voorbij gegaan zijn zonder zijn dienst te hebben gedaan, d.i. zonder een spiegel te zijn geweest, waarin het beeld van de hemelse Bruidegom en de aardse bruidskerk zich heeft weerkaatst. Maar bekeert u dan, want dit zeg ik u broeders, dat de tijd voorts kort is. V

De hereniging van Christus en Zijn gemeente.

Het christelijk huwelijk behoort niet slechts te zijn afschijnsel van de *vereniging* tussen Christus en Zijn gemeente, maar ook het middel tot beider *hereniging*.

Volgens de moderne mens is het huwelijk er niet om de Here te dienen, maar om de mens te dienen. Het heilig huwelijk wordt gedegradeerd tot een contract, een koopacte, waarvan hij de duur en de waarde zelf bepalen zal. Eveneens, hoe groot het gezin zal worden, dat uit zijn huwelijk opbloeit.

In Duitsland scheen hier tijdens de oorlog kentering te komen. Het grote gezin werd uit zijn versmaadheid opgeheven, en kwam in ere. Er werd weer geroepen om kinderen. Maar deze roep klonk vals, want hij kwam niet voort uit de gebondenheid aan 's Heren ordinantiën, maar uit de begeerte om het volk groot te maken, en het leger van manschappen te voorzien. Het was ook niet te doen om de gaafheid van het gezin en de heiligheid van het huwelijk, want of deze kinderen wettig of onwettig waren, kwam er minder op aan. Elke vrouw, die kinderen schonk aan de staat, ze zij gehuwd of ongehuwd, vervulde de ereplicht jegens haar volk — aldus de redenering van de duivel, die Gods orde altijd omkeert.

Ook de Schrift eert het grote gezin, maar noemt de kinderen een erfdeel des Heren. Zij zijn er niet om het volk, maar om de Here groot te maken; het huwelijksformulier noemt als een der doeleinden van het christelijk huwelijk, dat het menselijk geslacht worde gebouwd, en dan speciaal, opdat de ouders hun kinderen tot ere Gods en tot hun zaligheid grootbrengen. En waar Christus uit dit menselijk geslacht zijn kerk vergadert, heeft dus het christelijk huwelijk de grote taak, het Godsrijk te voltooien, en de nieuwe hemel en de nieuwe aarde te bevolken. De hereniging van Christus en Zijn kerk zal plaats vinden, als de laatste uitverkorene is geboren en toegebracht. Deze uitverkorenen worden als regel geboren in de lijn der geslachten, in de Verbondsstroom, waarvan het christelijk huwelijk de bedding is. Dit getal der uitverkorenen vol te maken, de gelovigen eerst tot de strijd te bekwamen en daarna tot de overwinning te voeren, ziedaar het schone huwelijksdoel.

Hieraan moet terstond toegevoegd, dat ons huwelijksformulier dit niet als het enige doel noemt. Zij, die niet tot het huwelijk kwamen, of wier huwelijk kinderloos bleef, zouden anders eens kunnen denken, dat hun levensdoel gemist werd, en dat is nooit zo. De Here, Die aller leven leidt, en alle geboorten regelt, vergist zich nooit. Daarom antwoordt het huwelijksformulier op de vraag "tot welk einde God de huwelijke staat heeft ingezet", ten *eerste*, opdat man en vrouw, door oprechte liefde verbonden, elkander trouw helpen en bijstaan in alle dingen, die tot het tijdelijke en *eeuwige* leven behoren — dat dus de een de ander meeneme en houde op het smalle pad naar de hemel; hoe schrikkelijk het wordt, als zij elkander sterken in een boze zaak, daarvan zijn Adam en Eva, Annanias en Safira huiveringwekkende voorbeelden.

Zo bouwt de Here dan in de weg van het christelijk huwelijk Zijn kerk.

Het christelijk huwelijk is kerk in miniatuur, gemeenschap der heiligen, en daaruit groeit de kerk aller gelovigen, die opwast tot een heilige tempel, die naar Gods gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen.

Dit is dan ook de grote betekenis van de kerkelijke huwelijksbevestiging. Deze vindt niet plaats, omdat het trouwen op het stadhuis wel wat al te mager is, evenals een begrafenis zonder dominee eigenlijk niet staat. Maar deze kerkelijke huwelijksbevestiging is de inschakeling van het te bouwen gezin in het Verbond. Wij beloven bij de intrede van het huwelijk samen plechtig het Verbond te beleven, en medearbeiders te zullen zijn om Gods heilige tempel op te bouwen, en voor zover dat aan ons ligt, er voor te zorgen, dat onze zonen en dochteren priesters en priesteressen in deze tempel zullen zijn.

Waar de huwelijksluiting zo van zulk een enorme betekenis is, de grootste stap in hun leven betekent, en niet dient om zelf gelukkig te worden in de eerste plaats, maar dienstbaar gesteld wordt aan het koninkrijk Gods, en de bevolking van de hemel er in zekere zin van afhangt, daar is dus de voorbereiding tot het huwelijk in het jonge leven van het grootste belang. Het is helemaal niet de belangrijkste vraag, of ge een goede zuinige vrouw krijgt of een flinke man met een behoorlijke positie, maar of ge, zoals het huwelijksformulier zegt: mede-erfgenamen der genade des levens met haar zijt. Is dat wel zo, dan wordt het huwelijk een reuzenstap ten hemel, en zijt ge elkaar tot een steun op de pelgrimsreis. Is het niet zo, dan wordt het een reuzenstap ter hel — in de meeste gevallen gaan in een gemengd huwelijk, of in een huwelijk dat niet in de Here gesloten was, de kinderen voor de kerk, of wat erger is: voor de hemel, verloren. Uw huis wordt een arsenaal voor de hel. Gij hebt — zo klaagt de Here *u* aan, *Mijn* kinderen aan de Moloch geofferd.

En dit alles is niet minder dan het plegen van *tempelroof*. Een tempel-roof, die trouwens evenzeer gepleegd wordt door hen, die meedoen aan het knoeien bij de bron des levens, dat voorzienigheidje-spelen van de wereld, die onder mooie en soms vrome leuzen zelf het kindertal bepalen wil.

Het wil mij voorkomen, dat het met de zopas genoemde voorbereiding voor het huwelijk, zeer tot schade van het koninkrijk Gods, maar droevig geschapen staat. Zij huwen en worden ten huwelijk gegeven — zo karakteriseert Jezus die kerk in verval, de kerk zonder geestelijke weerstand tegen de mokerslagen van de antichrist. Zij trouwen maar, zonder de Here te vragen, en zonder zelfs te weten of de toekomstige vrouw een biddende moeder, de aanstaande man een getrouw priester in Gods tempel, het christelijk huisgezin zal zijn. De Izaks, die biddend hun vrouw *zoeken* en de Rebekka's, die haar ziel kwellen over de dochteren Heths, die haar intrede doen met muziek en zang in de tenten der vromen, zijn werkelijk zeldzame figuren geworden.

Maar niet alleen tegen tempelróóf, doch ook tegen *tempelschennis* worden we door de Catechismus ernstig gewaarschuwd.

Zeer terecht toch wordt het gebod: gij zult niet echtbreken, gelegd niet alleen voor de conscienties van de getrouwden, maar ook van ongetrouwden. Er liggen hier gevaren, waarschuwt de Catechismus, niet slechts *in* de heilige huwelijke staat, maar ook *daar buiten*. Niet alleen mannen en vrouwen, maar ook jongens en meisjes worden hier ter verantwoording geroepen, want behalve echtbreuk, wordt onder zonde tegen het zevende gebod eveneens gerangschikt, en ge ziet uit de sombere opsomming hoe welig het onkruid der zonde altijd opschiet: alle onkuise daden, gebaren, woorden, gedachten, lusten en wat de mens daartoe trekken kan.

Dit alles noemt de Catechismus kortweg en onomwonden *tempelschennis*, door er aan te herinneren, en de ernstige waarschuwing tot reinheid te motiveren met de vermelding, dat ook onze lichamen *tempelen des Heiligen Geestes zijn*.

Niet alleen om mijn ziel, maar ook om mijn lichaam heeft de Here Jezus geworsteld in de arbeid Zijner ziel. Hij heeft mijn lichaam duur gekocht met Zijn bloed, en daarom is het Zijn eigendom, van Hem en voor Hem. Ik mag en kan, als ik Christus aan het kruis zie hangen, met mijn lichaam niet doen, wat ik wil, en mijn lusten niet botvieren. Het lichaam is een heiligdom, het is een tempel, waarvan de Heilige Geest bij de Doop toegezegd heeft, dat Hij er in wilde wonen. Bovendien is mijn lichaam niet alleen voor dit tijdelijke leven bestemd, maar voor de eeuwigheid. Dit mijn vlees zal wederom worden opgewekt en is bestemd om aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig te worden.

Mij dunkt, als onze jongens en meisjes deze eenvoudige waarheid bedenken, — maar hoe

weinig wordt het bedacht — dan zullen zij toch wel begrijpen, dat dit door God geschapen en door Christus gekochte lichaam als een heilige tempel zuiver en heilig bewaard moet worden. Dan zullen ze toch wel terughuiveren, in uren als het bloed bruist en de hese stem van satan fluistert, om door onkuise daden en stomme zonden die mooie tempel te schenden. Dan zullen zij niet door onkuise gebaren, woorden, gedachten of lusten hun ziel vergiftigen en hun verbeelding bezoedelen — het is tempelschennis en klinkt als een vloek in de kerk. Dan zullen jongens en meisjes in de omgang met elkaar eerbied hebben voor elkanders lichamen als heiligdommen des Heren, en zich ook wachten voor alles wat de mens daartoe trekken kan, zoals de Catechismus zegt. Er is maar één vonk nodig om de grote brand te veroorzaken. Speel niet met vuur, vooral niet met het vuur der hartstochten. Speel er niet mee, meisjes met opzichtige of onzichtbare kleding — het is een tempel, je lichaam, en zomin als een tempel in bioscoopstijl gebouwd wordt, zal een christenmeisje haar tempellichaam opsmukken met rouge of draperen met ongepaste gewaden. Al wat de mens daartoe trekken kan — ja, denk er toch aan wat je leest en je fantasie en gedachtenwereld bezoedelt — ook de gedachten staan onder de wet en het oordeel des Heren. Al wat de mens daartoe trekken kan — ja, als je met de wetenschap, dat je lichaam een tempel is van de Heilige Geest, toch naar een dansclub kunt gaan, dan moet je toch werkelijk oppassen niet tegen de Heilige Geest te zondigen.

Met ontroerende zorg heeft God steeds over Zijn tempel gewaakt. Tempelschennis wekte steeds Zijn ontzaglijke toorn op.

Het huwelijksformulier zegt: Wie de tempel Gods schendt, die zal God schenden.

En de Catechismus vat het alles samen in: dat *alle* onkuisheid van God *vervloekt* is.

Ik ga niet in felle kleuren schilderen, hoe de vloek Gods inbrandt juist tegen de zonde tegen het zevende gebod. Ik zou dan kunnen wijzen op de vele imbecielen en gedegeneerden, die een stille en stomme aanklacht zijn tegen hun ouders, die in hun jeugd de tempel huns lichaams niet heilig hebben bewaard. Ik zou kunnen spreken over de stroom van leed, die over vele huwelijken — vaak in stilte gedragen — is uitgegoten. Ik zou kunnen gewagen van geknakte levens in de bloei vergaan; jonge kerels en meisjes, die reeds wrakken geworden zijn, eer ze van stapel liepen. Ik zou kunnen herinneren aan de vloek Gods, die zich daarin manifesteert, dat wie zijn lichaam en verbeelding bezoedelde door onreinheid, langzamerhand onvatbaar wordt voor het heilige, en eindelijk over het feit, dat geen hoereerder het koninkrijk Gods kan beërven; hoe zou ook een onreine zich in de zuivere, heilige sfeer van de hemel thuis kunnen voelen?

Maar ik zwijg hier verder van, omdat het motief om de zonde te laten, niet in de eerste plaats moet zijn de vreselijke vloek Gods, maar dit, wat Jozef zeide: Zou ik zulk een groot kwaad doen, en zondigen tegen God?

God haat alle onkuisheid, en daarom haat ik die ook!

De Catechismus spreekt van een "haar van harte vijand zijn", en kan het iemand moeilijk vallen, een vijand te haten, die wel met mooie woorden de zonde als schoon of onschuldig prijst, en de gestolen wateren zoet noemt, maar die het op de ondergang van ziel en lichaam heeft toegelegd?

Het diepste motief om "heiliglijk te leven" is: mijn lichaam is door Jezus Christus duur gekocht. Daarvan heeft de Here in mijn Doop gesproken. Het is dus niet van mij, maar van Hem, en vóór Hem. Ik mag er niet mijn lusten mee dienen, maar moet er de Heiland mee dienen.

De strijd, die hierin menigeen met en tegen zichzelf te voeren heeft, is heftig, maar de overwinning wordt ook niet gepresenteerd, maar bloedig bevochten.

Niemand mag denken, dat deze strijd nutteloos is, omdat hij dikwijls weer struikelt.

Alle onkuisheid is van God vervloekt, maar ze is, van harte bestreden en beleden, niet onvergeeflijk.

Indien wij somtijds uit zwakheid in zonde vallen, moeten wij aan Gods genade niet twijfelen.

Jezus at met tollenaren en zondaren.

Blijft in Hem en Hij in u, Die zegt: Ik heb de wereld overwonnen.

De mythe van de onoverwinbaarheid der onreine geesten moet zo spoedig mogelijk worden prijsgegeven.

Hij zal houden wat Hij kocht,
Leiden, die Hij heeft gezocht,
Minnen, wat Hij Zich verloor,
Niets daarvan gaat ooit teloor.

ZONDAG 42

Vraag 110.

Wat verbiedt God in het achtste gebod?

Antwoord:

God verbiedt niet alleen dat stelen^a en roven^b, hetwelk de overheid straft; maar Hij noemt ook dieverij alle boze stukken en aanslagen, waarmede wij onzes naasten goed denken aan ons te brengen^c, hetzij met geweld, of schijn des rechts, als met vals gewicht, el, maat, waar^d, munt, woeker^e, of door enig middel, van God verboden; daarenboven ook alle gierigheid^f, alle misbruik en verkwisting Zijner gaven^g.

^a 1Co 6:10,

^b 1Co 5:10; Jes 33:1,

^c Lu 3:14; 1Th 4:6,

^d Spr 11:1; Spr 16:11; Eze 45:9,10; De 25:13,

^e Ps 15:5; Lu 6:35,

^f 1Co 6:10,

^g Spr 23:20,21; Spr 21:20.

Vraag 111.

Maar wat gebiedt u God in dit gebod?

Antwoord:

Dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere; met hem also handele, als ik wilde dat men met mij handelde^a; daarenboven ook, dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik den nooddriftige helpen moge^b.

^a Mt 7:12,

^b Eph 4:28.

De kerk en de stoffelijke dingen.

Zondag 42 handelt over het achtste gebod.

Dit gebod luidt kort en bondig: gij zult niet stelen.

Daarin wordt ons voorgelicht, onze naaste lief te hebben door te eerbiedigen zijn bezit, de stoffelijke dingen, zijn goud en zilver, zijn huis en akker, zijn os en ezel, zijn rijkdom en zijn ooilam. Op geregelde tijden wordt daar dan over gepreekt, en als we dan in de kerk komen als dit achtste gebod aan de orde is, worden onze gedachten zomaar terug-geduwd in het volle leven, waar we pas uitgekomen zijn, in de winkel (waarvan we de gordijnen keurig neergelaten hebben) met zijn ellen, waren en gewichten, in de fabriek of werkplaats, want we zullen horen van onze plicht om "trouwelijk te arbeiden" en dus in al de vragen en moeilijkheden van de dag, wat we eten en wat we drinken, en waarmee we ons kleden zullen.

En waar dan toch de "arbeid" aan de orde komt, kan natuurlijk niet achterwege blijven, dat vanaf de kansel het licht van het Woord des Heren vallen komt op de maatschappelijke en sociale vragen van prijs en aanbod, en van loon en arbeid. En waar de wet des Heren het Woord van God bevat, niet voor een groep van mensen, maar voor iedereen, mag ook niet geschroomd, om aan de groten der aarde en de overheden, wanneer zij inplaats van stelen en roven te *verbieden* die zonden zelf *bedrijven*, het Woord van Johannes de Doper voor te houden: het is u niet geoorloofd, gij zult niet stelen.

Ik zei zopas, dat zo het achtste gebod ons uit de kerk haalt en terugbrengt naar ons dagelijks werk, naar de toonbank en de brandkast en de arbeid en naar allerlei narigheden van de dag. Ik moet dat eigenlijk precies omkeren, en zeggen, dat het uw werk en uw vragen en zorgen van de dag *in de kerk* haalt, en brengt voor het aangezicht Gods. En zo kan het alleen goed worden. Er zijn al veel te veel zielen in de war gebracht door dat dwaas en onvroom gepraat, dat we 's Zondags in de kerk gekomen, onze zorgen moeten thuislaten. Dat kan nu eenmaal niet, en dat hoeft ook niet. We nemen ze mee daarheen, en daar, in Gods nabijheid, komen we dan tot rust en ook tot klaarheid. We moeten ook af van de waan, dat godsdienst een zaak voor de *ziel* alleen is en voor de Zondag, en dat het dagelijks leven met z'n handel en wandel met de dienst des Heren eigenlijk weinig te maken heeft, een apart vak is, waar we ons geloof uitschakelen ! Zeker, in *theorie* weten we het wel, dat de dienst des Heren *heel ons leven* omspannen moet, en dat wij ook op de markt en in de winkel niet de mammon, maar de Here te dienen hebben, maar in de *praktijk* maken we ons dagelijks leven er meestal los van, en blijft er voor het "geestelijk leven" maar een heel klein Zondags vlakje over, een hutje in de komkommerhof! We gaan daarom nu uit het Woord des Heren trachten het licht op te vangen over de stoffelijke dingen der aarde, van geld en goed en bezit en arbeid. En dat moet ons heel persoonlijk raken.

Zopas is wel gezegd, dat de wet des Heren ook *landroof* veroordeelt en diefstal in 't groot van "mensen en materiaal", maar 't zou eens kunnen gebeuren, dat we ons daar zo blind op tuurden, dat we onze eigen zonden vergaten. Het is zo prettig, om zelf buiten schot te blijven! Maar we willen toch maar niet vergeten, dat het gouden kalf gemaakt werd van wat uit de afzonderlijke tenten der Israëlieten te voorschijn kwam!

Uit dankbaarheid.

Alvorens te komen op de uitlegging, die de Catechismus van dit gebod geeft, willen we ons herinneren, dat het staat in het stuk der dankbaarheid. Dat wil zeggen, dat we ook dit achtste gebod ontvangen uit de hand des Heren, Die mij in Christus verlost heeft van de slavernij der zonde, zodat we nu Zijn bevel niet trachten weg te dringen als iets wat onze begeerte maar in de weg staat, maar het gebod wordt een gezang: Gun door 't geloof in Christus krachten, om die te doen uit dankbaarheid.

Het verlossingswerk van Christus omvat meer dan menig een zich bewust is.

Het bestaat niet alleen in het redden der zielen.

Deze aarde toch, met al wat zij bevat aan goud en zilver, olie en steenkolen en duizend dingen meer, is niet van satan, en ook niet van mensen, maar. ... de aarde is des Heren. Mitsgaders haar volheid. En verre van deze aarde en haar volheid aan de macht der zonde over te laten, is Christus gekomen om haar te ontrukken uit de greep van de overste dezer wereld, om die weer terug te geven aan Zijn Vader — een werk, dat pas voltooid zal zijn, als de nieuwe aarde er is, waarop niemand meer rooft en steelt en geweld pleegt, maar waar gerechtigheid woont.

Christus' verlossingswerk heeft dus ook betrekking op de stoffelijke dingen. Reeds Zondag 1

beleed, dat ik met *lichaam* en ziel het eigendom van Christus ben. Maar nu wil dat niet zeggen, dat Hij ons rijk maakt met de schatten der aarde — zo verwacht deze wereld haar "heiland", en zij, die brood en spelen en welvaart en cultuurgooederen beloven, worden toegejuicht. Het wil — en dat is de andere eenzijdigheid — evenmin zeggen, dat Hij ons geheel losmaakt van de aardse, stoffelijke dingen, opdat onze ziel slechts als een brandhout uit het vuur gerukt zou worden.

Maar de verlossing van Christus bestaat hierin, dat Hij ons vrijmaakt van de slavernij van het geld en de goudduivel, die maakt, dat het geld ons heeft inplaats van wij het geld, dat Hij ons geneest van de goudkoorts, die Judas naar de hel dreef, dat Hij de boeien van het materialisme losmaakt, zodat wij niet meer begeren de hele wereld te winnen, en schade te lijden aan de ziel, dat Hij de dorst naar goud omzet in dorst naar God.

Wie aan deze verlossing deel heeft, zegt met de blindgeborene: één ding weet ik, dat ik blind was en nu zie. Zolang ik blind was, meende ik, dat die aarde het eigendom was van de N.V. de mensheid, waarvan ik aandeelhouder was, en dat ik met mijn aandeel maar doen kon, wat ik wilde. Maar nu ik zie, weet ik, dat de aarde *des Heren* is, en dat ik mij schuldig gemaakt heb aan de allerergste vorm van diefstal, die er bestaat: tempelroof. Ik heb God bestolen.

Door de verlossing van Christus worden wij dus van heren der aarde tot dienaren Gods. Ik kan het ook zo zeggen: van slaven van mammon tot knechten des Heren, die bereid zijn te doen, wat de vrouwen deden, die Jezus volgden: zij dienden Hem uit haar goederen.

Het is dus maar de vraag uit welk beginsel wij leven. Het beginsel van de revolutie of dat van het evangelie. Het eerste maakt de mens tot slaven, het tweede tot koningen.

Revolutie betekent omwenteling. Dat wil zeggen: God, Die bovenaan staat, komt onder, en de mens komt bovenaan. Het revolutiebeginsel maakt de aarde los van God, Die de enige Eigenaar is, en maakt de mens heer der aarde. Het is dus hetzelfde als materialisme, het is één grote beroving van God. Maar de mens, die zich heer der aarde waant, is nu tegelijk slaaf de materie geworden. Hij is aan handen en voeten gebonden. Hij zij nu communist of anti-revolutionair, mens der wereld of lid van de gereformeerde kerk, kapitalist of arbeider, dat maakt geen verschil. Allen, wier begeerte in de aarde wortelt, zijn de loon- en geldslaven, voortzwoegend onder de zweep des drijvers, de overste der wereld!

Het is ditzelfde beginsel, dat hele volken en staten, ze mochten links of rechts georiënteerd zijn, totalitair of democratisch heten, *gedreven* heeft in een afschuwelijke oorlog, waarin het heus niet ging om hoge en heilige goederen, maar om macht en koloniën, en oliebronnen en graanschuren en het beheersen van de wereldmarkt. En wij waren er de getuigen van, wat daaraan werd opgeofferd, en hoe de geldgierigheid een wortel is van alle kwaad, en leidde tot moord en onrecht en verkrachting van alle gerechtigheid, omdat men de orde van Christus niet wil, die roept tot het gebod des Heren en de erkenning, dat de aarde des Heren is, mitsgaders haar volheid.

Omgekeerd maakt het beginsel van het evangelie ons tot koningen. Gij hebt ons Gode gemaakt tot koningen! Niet alleen in die zin, dat de "niet vele edelen" de pariahs der maatschappij, die in Christus geloven, zich de koning te rijk voelen, maar vooral in die zin, dat zij nu niet meer slaven, maar koningen zijn van hun geld; zij laten zich er niet door regeren, maar regeren het zelf; het geld doet met hen niet wat het wil, maar *zij* doen ermee wat *zij* willen.

Die laatste woorden moet ik terugnemen, want "koningen" doen niet maar wat ze willen. Alle willekeur is hun vreemd; dat laten zij aan dictatoren over. Koningen weten, dat zij er zijn om te dienen. Gelijk Christus, de Koning der koningen, zeide: Ik ben in het midden van u als een Die dient. Zij, die door Christus tot koningen gemaakt zijn, heten tegelijk met lichaam en

ziel, met heel hun hebben en houden, het *eigendom* van Christus, zó volledig, dat zij beseffen, dat elk dubbeltje en elke cent van de Here, en daarom ook vóór de Here is. De christen is gepromoveerd tot rentmeester Gods, een hoge, maar tegelijk verantwoordelijke post, omdat eens het bevel komt: geef rekenschap van uw rentmeesterschap; hij weet, dat iedere cent, hoe eerlijk ook verdiend met noeste arbeid, maar niet besteed naar de wil des Heren, *diefstal* is, misschien niet jegens mensen, maar jegens de hoge God gepleegd,

Wat God verbiedt.

Het kan heel best gebeuren, dat we gegrepen zijn door het hoge beginsel, zoëven besproken, en dat we toch maar een *klein* beginsel van deze gehoorzaamheid bezitten. De verlossing door Jezus Christus van de geldboeien betekent nog niet de algehele uitzuivering van geldzonden. Er moet nog heel wat weggebrand worden door het vuur des Geestes; want wij verafschuwen roof en plundering in het groot, en waar we dan over praten, kan in miniatuur bij onszelf aanwezig zijn; er zijn rovers, dieven en plundersaars in allerlei soort: clandestiene en officiële, binnen- en buitenlandse, kerkelijke en niet-kerkelijke, en wij staan daar niet buiten!

Daarom wil de wetsprediking ons allereerst onze zondige *aard* doen zien, niet maar dat we hier eens fout gaan, en ginds het juiste pad verloren, maar zij wil ons laten zien de giftige wortel, waaruit al die ellende voortkomt, die ons in ootmoed doet belijden: ik ben al precies eender als de rest! De zonden, die God in het achtste gebod verbiedt, liggen op drieërlei terrein, namelijk van het *verwerven*, *bezitten* en *besteden* van het stoffelijk goed.

Eerst het *verwerven*.

In de volgende vraag zal ons gezegd worden, dat de normale en daarom door God gewilde wijze van verwerving van bezit is: "dat ik getrouwelijk arbeide". De abnormale, zondige, en daarom van God verboden weg is die van *diefstal*.

De Catechismus laat zich als volgt daarover uit: "God verbiedt niet alleen dat stelen en roven, hetwelk de overheid straft, maar Hij (nl. God) noemt ook dieverij (d.i. bestempelt eveneens als *diefstal*) alle boze stukken en aanslagen, waarmee wij onzes naasten goed aan ons denken te brengen, hetzij met geweld of schijn des rechts, als met vals gewicht, el, maat, waar, munt, woeker, of door enig middel, van God verboden; daarenboven ook alle gierigheid, alle misbruik en verkwisting Zijner gaven".... een hele reeks van sluipwegen dus, die de listige mens heeft uitgevonden, om zich ten koste van anderen te verrijken.

De Catechismus maakt allereerst onderscheid tussen dat stelen en roven, dat de *overheid* straft, en voor ieder duidelijk als zonde gebrandmerkt is, en dat stelen en roven, dat aan de aandacht der overheid ontglipt, die verborgen geniepigheidjes, die zo geraffineerd zijn, dat we voor de ogen van andere mensen, en misschien nog wel in eigen ogen, heel eerlijke mensen kunnen schijnen. Onder "schijn van recht", waar de Catechismus ook op wijst, kan heel wat onrecht worden gepleegd, en onder lange gebeden worden de huizen der weduwen opgegeten! Ik kom daarop straks nog terug. Eerst moet er nog op gewezen worden, dat de Catechismus in zekere zin wat achter de feiten aanloopt; maar dat komt natuurlijk, omdat er meer dan drie en een halve eeuw verlopen zijn, sinds dit geschreven werd. Wat *toen* blijkbaar nog *niet* door de overheid gestraft werd, valt nú wèl onder haar toezicht. Onder stelen en roven, wat de overheid toen nog niet strafte, noemt de Catechismus: vals gewicht, el, munt, waar, woeker, en ieder weet, dat we een hele reeks bepalingen hebben en warenwetten en controle van prijsopdrijving, enz., waardoor de oneerlijkheid wel aan banden gelegd, maar niet uitgeroeid kan worden. Daar helpen geen overheidsmaatregelen tegen, maar alleen Gods Geest.

Het was eerst toen *Christus* in het leven van Zacheüs kwam, dat hij zei: indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, geef ik dat vierdubbel weder.

Verder valt het op, dat de Catechismus wèl spreekt van dat stelen en roven hetwelk de overheid *straft*, maar *niet* van dat stelen en roven, hetwelk "overheden" zelf *bedrijven*. Maar dat hadden de opstellers van de Catechismus natuurlijk ook nooit beleefd, en we kunnen ze deze omissie dus moeilijk kwalijk nemen. Het is ook wel heel raar, dat overheden, die als dienaressen Gods geroepen zijn de misdaden te straffen, zelf daarin voorgaan "hetzij met geweld of schijn van recht". En waar hier niet een nog hogere overheid is om straffend op te treden, zal God Zelf Zijn oordeel doen gaan over *allen*, die onrecht deden, en Zijn hoog gebod hebben gekrenkt.

Nu kom ik nog even terug op het merkwaardige onderscheid tussen wat de overheid straft, en wat de overheid niet straft. Er is ook nú nog veel, dat de overheid niet straft, maar dat God wel "dieverij" noemt. Ik wil maar zeggen, dat wij in de eerste plaats met het oordeel Gods te maken hebben. Wij kunnen voor menselijke wetten vrijuit gaan, en voor God schuldig staan. De maatstaf, die de goddelijke Rechter aanlegt, is een heel andere, dan die de aardse rechter aanlegt. Gods ogen ontdekken dieven en rovers in mensen, die wij voor doodeerlijke jongens aanzien, en die voor-aanzittingen in de kerk kunnen hebben. Geen dieven zullen het koninkrijk Gods beërven, maar wie zijn die dieven en waar zijn ze? Zijn het alleen inbrekers, gauwdieven, woekeraars?

Nu, de Catechismus doet daar een ander boekje over open: het zijn ook de *gierige* mensen, en de *verkwisters*. En notabene ook zij, die hun naasten niet *bevoordelen*. Wij zeggen: die hun naasten *benadelen* zijn dieven. God zegt: die hen niet *bevoordelen* zijn dieven. Want als ge niet steelt, houdt ge u alleen nog maar aan Mijn *verbod*. Maar er is ook een *gebod*: hebt uw naasten lief als u zelf! Wie dat vergeet, vergeet het *voornaamste* in de wet. En dieven voor God zijn ook: die niet trouwelijk arbeiden en die *de nooddriftigen niet helpen*. Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij niet te eten gegeven! Kolossaal, wat gaat dit gebod diep! Er zijn geen gevangenen meer tegen te bouwen om ze allemaal op te bergen! Gods ogen zien *anders* dan onze ogen! Ze zijn ook veel *scherper* dan onze ogen!

Gods ogen zien al die zonden, waardoor men des naasten goed aan zich poogt te trekken, hetzij met geweld of schijn van recht. Nu, we kènnen dat, de diefstal in 't groot door schijn van recht. Maar we moeten toch oppassen, dat wij mèt de veroordeling van het geweld onszelf niet aan dezelfde dingen schuldig maken — zij het ook met "schijn van recht".

Gods ogen zien alle *handelszonden*, waar de Catechismus nogal wat aandacht aan besteedt — ik ga ze maar niet met de Catechismus bij de el uitmeten, maar bekering in het handelsleven is geen overbodige weelde, te beginnen bij de bekering van de leuze, dat niemand in de handel eerlijk kan zijn.

Gods ogen zien ook alle zonden op sociaal terrein. Als zonde tegen het achtste gebod is in elk geval te qualificeren, dat de rijke zichzelf in de spullen zet, zonder zich om de minder bedeelden te bekommeren. Z'n behoeftige landgenoten te helpen (opdat ik de nooddriftige helpen moge, zegt de Catechismus, en waardoor kan men tegenwoordig niet al "nooddriftige" worden) is eis van het achtste gebod.

Gods ogen zien ook al de *arbeidszonden*. Zij zien tussen de stenen van prachtige huizen en weivoorzien schuren, het bloed der arbeiders, dat roept tot de Here Sebaoth. Zij zien het, hoe de een zelfs het nodige niet heeft, en de ander zijn voorraden en schatten nauwelijks tellen kan.

Talloos vele zijn de glibberige sluiptwegen, waarlangs de diefstal voortkruipt. De Catechismus heeft er heel wat genoemd, maar als ergens een slimmeling overlegt: *mijn*

trucjes staan er gelukkig niet bij, dan zij hem herinnerd, dat alles wordt saamgevat in het "of enig middel van God verboden". Men kan van de Catechismus niet verlangen, alles te noemen. Maar de conscientie is er ook nog, om aan dat "enig middel van God verboden", inhoud te geven, als de conscientie tenminste nog spreekt! In elk geval: zolang de stelregel mijn leven beheerst: ieder is zichzelf het naast, is dat pure wereldgelijkvormigheid, en ben ik niet bekwaam tot het koninkrijk Gods.

Op deze zonden van het verkeerd *verwerven* van het goed, waarbij men ook nog loterij en spel zou kunnen noemen, wat ook klinkklare diefstal is, volgen de zonden van het verkeerd *bezitten* van het stoffelijk goed.

Daarenboven alle *gierigheid*, zegt de Catechismus.

Men kan iets op eerlijke wijze verkregen hebben, en toch verkeerd bezitten, en dat doet de gierigaard, die ook alweer met "schijn van recht" zijn zonde "gepaste zuinigheid" pleegt te noemen.

Maar de — voor de mensen doodeerlijke — gierigaard is voor God een dief. Want wij mogen niet maar doen, alsof alles van onszelf is. Alles is van de Here, en als ik mijn geld en goed voor mijzelf alleen gebruik, besteel ik God.

Als alles van de Here is, moet het ook allereerst besteed worden voor Zijn dienst, en tot onderhouding van Zijn kerk en armen. Wij zonderen daarvan niet iets af, zoals men dat gewoonlijk zegt — de kruimkens, die er vallen van de tafel des heren — maar precies omgekeerd: wat er overblijft mogen wij "afzonderen" voor onszelf. *Nooit* zou enige tak van arbeid in Gods Koninkrijk met *tekorten* hebben te worstelen, als wij allen getrouwe *rentmeesters* waren.

Dit wordt niet gezegd, om tot het offer te *dwingen*. God wil nooit gedwongen, doch slechts vrijwillig gediend zijn; het luistert in het koninkrijk Gods zeer nauw! Het is niet alleen de vraag *dat* en *wat*, maar ook *hoe* wij geven — de Here heeft alleen de blijmoedige gever lief. Als wij niet gewillig offeren, is ons geld met ons ten verderve.

Wie zijn goed verkeerd bezit, is niet alleen te bestraffen, maar ook diep te beklagen. Want feitelijk bezit hij niet, maar wordt bezeten, en is bezeten van de mammon. En deze bezetene vertoont niet het evenbeeld, maar het tegenbeeld van God. God is de altijd gevende. "Van ons alles te geven wordt de Here nimmer moe." Maar voor de gierigaard geldt: van alles bijeen te schrapen wordt de mens nimmer moe. Zodat de gierigaard er zeer ver van af is, naar het evenbeeld Gods vernieuwd te zijn, waarom het avondmaalsformulier dan ook o.a. van de gierigaard zegt: dat zij zich van deze spijs, welke Christus alleen voor Zijn gelovigen verordeneerd heeft, hebben te onthouden, opdat hun gericht niet des te zwaarder worde.

En eindelijk is er de zonde van het verkeerd *besteden*. De Catechismus noemt dit *verkwisting*,.

Dit schijnt het tegenovergestelde van diefstal te zijn. De verkwister is het tegenbeeld van de gierigaard. Met kwistige hand strooit hij zijn gaven rond.

Zelfs God schijnt wel eens verkwistend te zijn, als Hij de mooiste bloemen doet groeien in de bergen, waar nooit een mens komt, de regen "verspilt" op de kale rotsen, en vele bloesems doet afvallen. Maar. . . "quod licet Jovi, non licet bovi", hetgeen vrij vertaald *hier* wil zeggen: Wat God mag, mag de mens nog niet. Wat ons verkwistend toeschijnt, is tenslotte tot verheerlijking van Zijn naam, en bovendien: 't zijn Zijn gaven, en heeft Hij niet de macht om te doen met het Zijne, wat Hij wil? Maar de verkwistende mens is "royaal" van Gods goederen, en snijdt riemen van Gods leer. Het is, zegt de Catechismus, verkwisting Zijner, d.i. Gods gaven! En hoe zuinig de Here Jezus was op de schatten van Zijn Vader, blijkt wel

uit het feit, dat Hij de overgeschoten brokken van het royaal vermenigvuldigde brood nauwkeurig het verzamelen. Alles wat niet besteed wordt tot eer van God en tot welzijn van de naaste, is verkwisting in Gods oog!

Wal God gebiedt.

We wezen er al enige malen op, dat we met het *verbod* niet klaar zijn. Er komt ook nog een *gebod*. Nalaten wat God geboden heeft, is even grote zonde als doen wat God verboden heeft. Het is best mogelijk, dat dat hele rijtje van el, gewicht, maat, munt, woeker enzovoort mij niets te zeggen had, om de eenvoudige reden, dat ik er niets mee te maken kreeg. Maar als ik dan zeg: het achtste gebod doet mij niets, dan moet dat toch een vergissing wezen, zal tenminste de belijdenis, dat wij tegen *alle* geboden Gods *zwaarlijk* gezondigd hebben, geen fraze zijn. Nu, het achtste gebod doet mij wel wat, als ik het gebod bekijk, en mij dan herinner, dat elke nalatigheid daarin overtreding was van het gebod: ge zult niet stelen!

Dat gebod luidt: "Dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere; met hem zo handele, als ik wilde, dat men met mij handelde; daarenboven ook, dat ik getrouw arbeide, opdat ik de nooddrufte helpen moge".

Als ik dit alles niet deed: mijn eigen nut bevorderde, maar mij om dat van mijn naaste niet bekommerde, hem niet behandelde zoals ikzelf behandeld zou willen worden, nu ja, dan ontbreekt mij de liefde, die de eigenlijke vervulling der wet is. Iemand kan dan politie-agent geweest zijn, die heel wat prijsopdrijvers bekeurd heeft, of officier van justitie, die ze heeft veroordeeld, en toch het oordeel van Christus over zichzelf horen: Ik heb u nooit gekend, want gij hebt Mij in Mijn broeders en zusters, de nooddrufte en armen, niet liefgehad.

Laten we nu dit *gebod* nog eens nader bekijken.

Allereerst, dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere.

Ik moet dus zoveel mogelijk op het voordeel van mijn naaste bedacht zijn. Niet: wat kan ik ervan halen en plukken, maar: hoe kan ik hem van dienst zijn. Mijns *naasten* nut, dat is dus ook mijn concurrent, mijn arbeider, zelfs mijn vijand — zegent ze, die u vervloeken. U voelt, hoe dit helemaal en radicaal tegen de wereldwijsheid ingaat, en ook tegen de neiging van ons eigen hart. Zo te leven, is het leven der *bekering* leiden, dat dwars tegen de stroom ingaat! Er staat evenwel bij — en laten we dat ook nuchter lezen — "waar ik kan en mag". Ik *kan* het niet altijd, maar ik *mag* het ook niet altijd. Soms komt het tot mij als een goddelijk gebod: gij *zult* uws naasten nut bevorderen. Maar een andere keer: gij *moogt* het niet. Dit komt niet, omdat God ja en neen tegelijk zegt, maar omdat in sommige gevallen het bevoordelen van anderen onrecht en verraad kan wezen. En ook kan het voorkomen, dat het zoeken van het "nut" van deze naaste feitelijk zijn ondergang betekent, en ook dan *mag* het niet! — men geeft toch een dronkaard geen geld voor de drank!

In de tweede plaats: niet hem handele als ik wilde, dat men met mij handelde! Dit is de gouden regel der wederkerigheid! De zuiverste maatstaf van mijn doen en laten tegenover mijn naaste is altijd, dat ik mijzelf de vraag stel: hoe zou *ik* nu graag zelf in dit geval behandeld willen worden? Dan behoeven we ons niet lang meer te bedenken. Dan ligt de weg wel duidelijk en klaar voor ons.

En eindelijk: dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik de nooddrufte helpen moge!

Niet de arbeid is een vloek, maar de moeitevolle arbeid. Werkloosheid is een vloek, maar de arbeid een zegen. En ze is door Jezus, "de timmerman" geheiligd. God werkt altijd, en dus behoort ook de arbeid bij de mens als beeld Gods. Werkloosheid is een schending van het beeld Gods. Slavernij, ook de moderne slavernij, is het eveneens, zinloze staking niet minder.

Wij moeten de juiste verhoudingen zien. De arbeid op zichzelf verdient geen verheerlijking, maar wel het arbeidsdoel: en dat doel is niet de "cultuur", of het gemak en het plezier van de arbeidende mens. Nu, de Catechismus zet dat doel op schone wijze uiteen: "opdat ik de nooddruftige helpen moge". Dat is het christelijk arbeidsdoel. Ik werk niet in de eerste plaats om zelf vooruit te komen, of om mijn kinderen een goede positie te geven, of om de staat groot te maken, maar om mee te mogen helpen de schreiende ellende te lenigen van het leger der nooddruftigen. De arbeid is een trek van het beeld Gods, en het doel van de arbeid laat een andere trek van datzelfde beeld Gods dien: helpen!

God is de grote Helper in de nood. Hij ontfermt Zich over de ellendigen. En Jezus Christus, Die het uitgedrukte beeld Zijns Vaders is, ging het land door, goeddoende. Heel Zijn leven was één geweldige arbeid. Rusteloos werkte Hij door. Maar Zijn grote doel was altijd: opdat Ik de nooddruftige helpen moge.

O, Zoon, maak ons Uw beeld gelijk.

ZONDAG 43

Vraag 112.

Wat wil het negende gebod?

Antwoord:

Dat ik tegen niemand valse getuigenis geve^a, niemand zijn woorden verdraaie^b, geen achterklapper of lasteraar zij^c, niemand lichtelijk en onverhoord oordele of helpe veroordelen^d; maar allerlei liegen en bedriegen, als eigen werken des duivels^e, vermijde, tenzij dat ik den zwaren toorn Gods op mij laden wil^f; insgelijks, dat ik in het gericht en alle andere handelingen de waarheid liefhebbe, oprechtelijk spreke en belijde^g; ook mijns naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorsta en bevordere^h.

^a Spr 19:5,9; Spr 21:28,

^b Ps 15:3; Ps 50:19,20,

^c Ro 1:30,

^d Mt 7:1; Lu 6:37,

^e Joh 8:44,

^f Spr 12:22; Spr 13:5,

^g 1Co 13:6; Eph 4:25,

^h 1Pe 4:8.

Het liegt.

Zondag 43 vraagt, wat het negende gebod wil. Nu, het wil kort en goed, dat ik tegen niemand valse getuigenis geve. Tegen *niemand*, hoort u! Tegen vriend noch vijand, tegen de mens niet en tegen God niet. De letter van de wet noemt alleen de *naaste*, tegen wie ik geen valse getuigenis mag spreken, maar de Catechismus breidt de grenzen nog wat uit — uw gebod is zeer wijd! — en sluit met z'n "tegen niemand" ook God in. Het is namelijk óók mogelijk tegen de Here te liegen — we moeten daar in de uitlegging van dit gebod nader op terugkomen. Alleen maar: God is niet te bedriegen en de mens wèl. Wie tegen zijn naaste liegt, doet zichzelf en die naaste kwaad; wie tegen God liegt, doet alleen zichzelf kwaad — dat is het verschil.

Het gebod: Gij zult geen valse getuigenis spreken, of eenvoudiger en duidelijker: gij zult niet liegen, is *altijd* actueel geweest, want er is van het paradijs af aan gelogen. Stilstand is er evenwel nergens. Er zit groei, niet in het minst in het kwade. Zonder overdrijving kan daarom worden gezegd, dat de leugen thans een tijdperk van hoogconjunctuur beleeft. Het werkwoord liegen kan in alle tijden worden vervoegd: ik lieg, gij liegt, hij liegt en zij liegen. Alles liegt. Hèt liegt. Het liegt in de kranten en in de aether. het liegt officieel en officieus. Het liegt schaamteloos en geraffineerd, brutaal en geniaal. Het liegt door hetgeen men zegt, en door hetgeen verzwegen wordt. Het liegt in berichtgeving en voorlichting, in boek en blad, neutraal of "christelijk". Er zijn weinig dingen, waarvan men zich niet moet afvragen: zou het wel waar zijn? Het liegt in de afgedwongen bekentenissen onder de dictatuur, en het liegt democratisch. De leugen heeft haar grote kans gekregen en die kans ook met duivelse handen

gegrepen.

Het zou onvruchtbaar zijn deze feiten alleen te constateren, zonder de achtergrond te zien. Achter heel deze leugen- en schijnwereld, waarin wij leven, opereert en wroet de duivel. Schrift en belijdenis leggen zeer bijzonder verband tussen de leugen en de satan. De Catechismus spreekt van alle liegen en bedriegen als "eigen werk des duivels", en de Schrift noemt hem de vader der leugenen, die "uit zijn eigen" spreekt, wanneer hij de leugen spreekt. Hij is de grote opper-leugen-propagandaminister. In de toenemende leugenpropaganda is dan ook een sterkere ontplooiing van de macht van satan te zien, of zoals de Openbaring van Johannes het noemt: De satan wordt ontbonden, nadat hij een lange tijd gebonden is geweest, door de teugels der "gemene gratie" namelijk. Waar deze satanische machtsopenbaring in het *laatste der dagen* zal plaatsvinden, brengt ons dit alles vanzelf naar het einde. Dan zal God een kracht der dwaling zenden, dat zij de leugen zullen geloven.

De grote leugen- en schijnwereld, waarin wij verkeren, het reusachtige comediespel, dat de waarheid en de werkelijkheid op alle fronten camoufleert, en het leven op één grote filmvoorstelling doet gelijken, is dus niet maar een benauwend verschijnsel, maar een *teken des tijds*. Evengoed een teken des tijds als oorlogen, geruchten van oorlogen, aardbevingen, enz. Precies zoals die oorlogen en dergelijke er altijd geweest zijn, maar in het laatste der dagen zulk een massaal en monsterachtig karakter gaan aannemen, dat ieder, die niet horende doof is, er de naderende voetstappen van de komende Christus in beluistert, zó heeft de leugen in alle tijden wel haar duivels spel gespeeld, maar aan de avondstond der wereld komt héél de menselijke samenleving in het teken van de leugen te staan. De leugen heeft er zijn stempel op gezet. Hèt liegt. En zoals de vis in het water en de vogel in de lucht z'n element vindt, zo voelt de antichrist zich pas goed thuis in die leugenatmosfeer. En hieraan zullen wij kennen, dat wij uit God geboren zijn (gelijk de Catechismus opmerkt), zo wij de waarheid *liefhebben*, en dus van heel dat leugenbrouwsel walgen, dan wel of wij er rustig in ademen kunnen en rustig de krant lezen — *die* zijn uit de vader der leugenen en willen de begeerte huns vaders doen.

Dit is het punt waar het nu op aan komt.

We kunnen wel het hoofd schudden over de leugenstroom, die de wereld vergiftigt, maar we zijn daarmee niet klaar. We behoren onszelf te toetsen, hoe *wij* tegenover de waarheid staan. Het liegt wel in het groot, maar ook in het klein. Wij leven allen in een betrekkelijk kleine wereld, en aan dit omgangsleven met elkaar wijdt de Catechismus bijzondere aandacht. Juist daarvoor geldt het bevel: waakt! Want wie zou in het grote getrouw zijn, die het niet in het kleine is?

Levensvernieuwing en de tong.

Het negende gebod wil dan, dat ik alle liegen en bedriegen "vermijde". Tussen de karakterisering van de leugen als "eigen werk des duivels" en de vermaning: tenzij ik de zware toorn Gods op mij laden wil, doet het woordje "vermijden" wat zwak aan. De opstellers van de Catechismus zouden ons er niet boos om aanzien, als we daarvoor in de plaats zetten: haten!

Dat "allerlei liegen en bedriegen" is dan de korte samenvatting van allerlei gluiperige zonden, die met naam en toenaam genoemd worden:

"Dat ik tegen niemand valse getuigenis geve, niemands woorden verdraaije, geen achterklapper of lasteraar zij, niemand lichtelijk of onverhoord oordele of helpe veroordelen".

Dit zijn allemaal zonden van het woord of van de tong, en daar wijdt de Catechismus een hele

afdeling aan. De Schrift wijdt zelfs een heel hoofdstuk eraan in Jacobus 3, en als de Heilige Geest dat de moeite waard heeft geacht, dan zijn er rondom deze zonden van het woord toch zeker belangrijker dingen aan de orde dan wij vermoeden, gezien de lichtvaardigheid, waarmee we er overheen plegen te lopen. Dat is ook zo! Niet alleen omdat wie de leugen spreekt en doet, de "eigen werken des duivels" doet, en dus met de duivel in contact staat, maar ook om de eenvoudige reden, dat onze godsdienst ijdel is, zolang we van de zonden der tong niet bekeerd zijn. De Schrift vraagt van ons niet slechts een verantwoordelijke geloofsovertuiging, maar *levensvernieuwing*. Deze vernieuwing raakt niet alleen het hart, maar ook alle uitgangen daarvan — dus óók de tong. Wij bidden terecht in één van de psalmen: laat U mijn *tong* en *mond* en 's *harten diepste grond* toch welbehaaglijk wezen. De waarachtige bekering omvat de *ganse mens*: de voeten zijn bekeerd, want zij lopen een andere weg; het smalle pad; de ogen zijn bekeerd: zij zien de dingen anders; ook de mond is bekeerd en spréékt anders. Wij moeten hier vooral niet in de ruimte blijven zweven. De Schrift doet dat ook niet, maar zegt onomwonden, dat ware bekering o.a. insluit: z'n tong in toom houden, en Jacobus verklaart heel nuchter, dat een bekeerd christen evenmin een kwaadspreker of leugenaar kan zijn als een vijgeboom olijven kan voortbrengen. Op deze lijn beweegt zich ook de Catechismus.

We zijn hier, bij de behandeling der tien geboden, in het stuk der dankbaarheid, d.i. van het nieuwe leven der dagelijkse bekering; die levensvernieuwing hebben we op verschillende punten te toetsen. Niet het minst op dat van de tong: niemands woorden verdraai, geen achterklapper of lasteraar zij, niemand lichtelijk of onverhoord oordele! Een preek over het negende gebod is dus geen zedepreek. Hier valt in de gelovigen de glans van het nieuwe leven van Hem, Die zeide: Ik ben de Waarheid!

Levensverwoesting door de boze tong.

Alvorens in het tweede deel van dit antwoord, beginnende met "insgelijks" de lijn uit te stippelen, waarlangs het nieuwe leven naar de regel van het negende gebod zich moet bewegen, gaat de Catechismus eerst waarschuwen tegen de vele voetangels en klemmen, waarin we in deze leugenwereld vast kunnen raken. Er zijn er heel wat, ik heb de lugubere rij nu al een paar maal opgesomd. Het onkruid der zonde schiet hier ook zo welig op, dat de Catechismus de tel kwijtraakt, en om niets te vergeten alles maar samenvat in "allerlei liegen en bedriegen".

Waarom dit volgen van de leugens op hun vele kronkelpaden?

Wel, in de eerste plaats natuurlijk, omdat het eerste doel van elke wetsprediking is: dat ik mijn zondige aard hoe langer hoe meer lere kennen. Wij kunnen Christus niet om vergeving vragen en ook niet om verlossing uit de boeien van de leugen, als we niet eerst met de vinger zijn aangewezen: gij zijt die man. Daarom worden de verschillende zonden hier heel concreet en duidelijk bij de naam genoemd. Alle verbindingslijnen worden ons afgesneden, en we zitten totaal ingesloten. Niemand komt hier onbeschadigd uit te voorschijn. "Indien we zeggen, dat we niet gezondigd hebben, zo maken we Hem tot een leugenaar en Zijn Woord is niet in ons".

Maar omgekeerd "indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid".

Maar zijdelings wil de Catechismus ons ook waarschuwen tegen de ernstige gevaren, die ons bedreigen in deze lugubere opsomming. Valse getuigenis, achterklap, laster, verdraaien van woorden, lichtvaardig oordelen, het zijn stuk voor stuk van die verschrikkelijke mijnen, die ontzettende verwoestingen teweegbrengen in eigen en anderer leven; granaatsplinters zo

scherp als scheermessen! Wees op uw hoede, schreeuwt de Catechismus uit, levensgevaarlijk! *Dit* zijn nu de "eigen werken des duivels". En de zware toorn Gods staat er dreigend achter.

We zijn niet half overtuigd van de verwoestende macht van het leugenwoord, hetzij dat het achteloos daarheen geworpen wordt, en haken blijft in de ziel, hetzij dat het gesproken of geschreven wordt met autoriteit. Het woord oefent zulk een geestelijke macht, dat men zonder overdrijving kan zeggen, dat de gang van het wereldgebeuren meer beheerst wordt door het woord dan door het zwaard.

Jacobus, die we zoëven reeds noemden, is daarvan ook diep onder de indruk geweest. Hij vergelijkt de tong, die het woord spreekt, met een toom in de bek van een paard, en met het roer van een schip. Beide, toom en roer, zijn ook maar klein, voor een groot deel nog aan het gezicht onttrokken, maar zowel het vurige paard als de grote zeestomer worden door de nietige instrumenten *beheerst*, gedwongen tot gehoorzaamheid, precies zoals de begeerte des stuurders het wil; de stuurman op de brug en de voerman op de bok oefenen heerschappij door één ruk, of één wending — zó is het het kleine lid van de tong, dat vluchtige, schijnbaar niets betekenende woord, dat het hele leven stuur en richting geeft. . . .

voorzichtig stuurman, of uw schip stoot op een klip!

Deze macht van het woord kan natuurlijk evengoed ten goede als ten kwade zijn. ... de uitvinding van de boekdrukkunst, de grote luidspreker van die tijd, waardoor het woord opeens verduizendvoudigd werd, heette terecht een reuzenstap ten hemel en... . ter hel. Het is een reuzenstap ten hemel als het evangeliewoord onder de aandacht komt van de zondaar, en hier een op hol geslagen leven door één ruk aan de teugel tot stilstand wordt gebracht, of daar een leven, dat schipbreuk dreigt te lijden, door een forse omhaal van het roer in veilige haven glijdt — dit alles om in het beeld van Jacobus te blijven. Maar een reuzenstap ter hel, als de zielen van vele jongens en meisjes vergiftigd worden door het woord, dat ze lezen in gemene boeken. De radio is een reuzenstap ten hemel, zolang zieken door het woord des Heren worden verkwikt of afgedoolden gelokt. Maar ze is een reuzenstap ter hel geworden, als de leugenaar achter de microfoon plaatsnam en òf door flemende taal òf door brallende woorden de geest beïnvloedde. Een stap ten hemel, als het woord met 'n: God wil het, bezielt tot de heilige strijd, maar een stap naar de hel, als de volksmenner de massa opzweept tot hartstochtelijke haat.

Er is iets van de hemel in, als een zacht woord de grimmigheid afkeert, maar de hel lacht als de laster en de leugen sluipend het leven ruïneren. Het woord is tot onnoemelijke zegen, zolang in boek en blad en tijdschrift ons volk wordt voorgelicht op kerkelijk en staatkundig terrein, maar het wordt een vloek, zodra de leugen er zich meester van maakt, en een dubbele vloek als de goede spijs met gif wordt gemengd.

De Catechismus zegt, dat we dus al deze lectuur uit onze huizen bannen en "vermijden" moeten: we kunnen dat woord toch wel goed gebruiken !

De macht van het woord!

Zou iemand het in zijn hoofd halen, radio-uitzendingen te verbieden en op krant en tijdschrift censuur te oefenen, zou men een propaganda-ministerie instellen of beslag leggen op alles, wat de publieke mening beïnvloeden kon, als het woord zo dood-onschuldig was als wij menen, gezien de grote onvoorzichtigheid, waarmee wij er vaak mee omgaan?

Wie ook de invloed van het woord mag onderschatten, de duivel zeker *niet*!

Om zijn wereldverwoestend werk te doen, is hij reeds in het *paradijs* begonnen met de fascinerende macht van het woord. Het woord, dat eerst *twijfel* wilde wekken aan Gods

woord: is het ook, dat God gezegd heeft, en daarna, toen de bodem bereid was, tot een leugenwoord aanzwol: gij zult de dood niet sterven!

Dat was het *begin*.

En het is merkwaardig genoeg, dat ook aan het *einde* der wereld, als de satan nog éénmaal gelegenheid krijgen zal, zijn macht te ontplooiën, hij het meeste succes verwacht van het woord van de leugen.

Het Beest — zoals de Openbaring van Johannes de antichrist noemt — zal minder schade aanrichten met zijn klauwen dan wel met zijn grote mond: "hetzelfde werd een mond gegeven, om grote dingen en godslasteringen te spreken". En dat bijna de hele wereld het Beest aanbidt, en bewonderend naloopt, is niet het minst te danken aan het "Beest uit de aarde", waarvan Johannes in Openbaring 13 vertelt, en die men de *profeet* van de antichrist zou kunnen noemen, omdat hij *sprak* als de draak, en *maakte* dat de mensen het Beest aanbaden.

En tussen dit begin en het einde ligt heel dat verwoestende werk van het leugenwoord, dat het mensenleven zowel in het groot als in het klein in vuur en vlam heeft gezet.

In vuur en vlam!

Dat beeld is niet van mij, maar aan de Schrift ontleend. Het is alweer Jacobus, die er maar niet over uit kan, wat verwoestingen er niet al door de tong teweeggebracht kunnen worden, als deze in dienst van satan wordt gesteld. Het wordt een laaiende vuurzee! "Ziet, een klein vuur" zo roept hij uit, "hoe grote hoop houts het aansteekt. De tong is ook een vuur, een wereld der ongerechtigheid!" Wat doet niet een enkele vonk! Er zijn geen brandbommen voor nodig om een stad in brand te zetten. Een achteloos weggeworpen sigaret, één vonk uit de locomotief, en woud en heide, steden en huizen gaan in de vlammen op.

De tong is ook een vuur! Geen vuurwerk, maar vuur. En wat een verwoesting is er al niet door aangebracht. Zopas zei ik: die leugenzonden, die de Catechismus één voor één opnoemt, zijn even zoveel mijnen en granaatsplinters. Ik moet dit nu min of meer rectificeren, en zeggen: het zijn allemaal van die vonken, och, heel kleine vonkjes maar! En ze zien er zo onschuldig uit ook nog!

Men kan hier nog zwijgen van de propaganda der beginselen, die niet uit de waarheid, maar uit de leugen, niet uit het evangelie, doch uit de revolutie stammen. Eveneens van de misleidende voorstellingen van zaken, verdraaiing van de feiten of opzettelijke verzwijging daarvan, die vaak wel kunstig bedacht zijn — de duivel is ook een genie — maar die men over 't algemeen nog wel door heeft, en die door iedereen als leugen worden gezien en verfoeid. Maar *niet* gezwezen mag worden van die leugenwereld, waarin wijzelf toeven, en die in wezen dezelfde en dus even satanisch is als die, welke wij zo hartgrondig verfoeien. Ik bedoel, dat lichtelijk of onverhoord oordelen — zodat men zómaar lichtvaardig zijn oordeel klaar heeft — dat zelden gunstig is — en vrijmoedig uitspreekt, zonder van de feiten en beweegredenen voldoende op de hoogte te zijn. Al dat verdenken en verdachtmaken van een ander, en dat ondergronds gewroet en gepraat, waarmee men zijn gezelschap aangenaam bezig houdt, wat de Catechismus achterklap noemt — praatjes, die honderdmaal waar kunnen zijn maar niettemin zonde — eigen werk des duivels — omdat ze *de wet der liefde* torpederen, die eist, dat ik mijns naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorsta en bevordere. Zonde óók, dat ongestoord laten praten zonder protest — sommigen hebben een duiveltje op de tong, maar anderen in het oor, dat al te graag en gretig luistert! — En vervolgens de laster, tienmaal erger, omdat wat de laster spreekt, *altijd* gelogen is, en waardoor men geestelijk een graf delft voor een ander, en bij welk duivels spel bij onderzoek de zegsman óók altijd op het kerkhof ligt. En het verdraaien van iemands woorden, waarin sommigen een schier acrobatische vaardigheid verworven hebben. Kortom, al die leugens en

leugentjes en bedriegerijen, waarin wij onszelf en anderen trachten te verstikken, kinderen hun ouders en onderwijzers, en ouderen elkander. Omgang sleugens en zakenleugens en advertentieleugens.

Nu, al dat praten en schrijven zonder geloof en zonder dat men bij elk woord dat gesproken of geschreven wordt, zich afvraagt: is het tot ere van God en werd het gedoopt in het vuur van de Heilige Geest — dat zijn de eigen werken des duivels, en dat zijn die kleine vonkjes, die men zo op zijn weg door het leven en in de omgang met elkaar, achteloos laat vallen hier en daar en ginds, van de morgen tot de avond. Dat zijn de vonkjes, die de samenleving, ook de gereformeerde samenleving, in gevaar brengen, en straks alles in lichte laaie zetten.... de tong is ook een vuur! Maar we letten daar niet op. De zonden, die anderen dan gedaan hebben, en die we elkaar influisteren — hebt u dit al gehoord? O nee? — nu, 't is anders wel ontzettend! Die zonde zeg ik, vinden we erg, maar de zonde, die we op 't zelfde ogenblik bezig zijn te bedrijven, door wèl over de zonden en de zondaar, maar niet mèt de zondaar te spreken, dat vinden we helemaal niet erg. Dat zijn onze "nette" zonden. Daar draaien we de hand niet voor om. Dat zijn maar. ... ja wat? eigen werken des duivels!

Het wordt dus wel tijd, dat we tot bezinning komen, en uit de leugen, dat de leugen zó erg niet is, verlost worden. Dat is, dat we ons bekeren.

De noodzakelijkheid van de bekering van deze zonde van het woord, wordt overduidelijk, als we letten op twee eenvoudige dingen: de *gevolgen* van deze zonde en de *aard* dezer zonde.

De gevolgen!

Het duidelijkst zijn die gevolgen te constateren in het groot.

Hoe de opperste levensverwoester alles geruïneerd heeft, door één vonkje in het paradijs te laten vallen, is duidelijk te zien. Even duidelijk is, hoe velen geboeid en verstrikt zijn door de leugenbeschouwing en ongeloofstheorieën van de vader der leugenen, en welke verwoestingen deze valse ideologieën aanbrachten in het volkerenleven aan geweld en onzedelijkheid en goddeloosheid. Het is nog niet te zeggen, hoe dit zal doorwerken, maar de gestadige druppel holt de steen uit, en het is benauwend te vernemen, dat eens de hele wereld, dus de mensheid in grote meerderheid, het Beest zal nalopen. We moeten onszelf niet immuun verklaren, maar bidden: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze. De leugen is sterk. En de huidige tijdsomstandigheden brengen wel een zuivere schifting teweeg, maar met grote droefheid denken we aan hen, die de leugen geloven, en een eeuwige verwoesting over zich brengen, zo zij zich niet bekeren.

De verwoestende gevolgen zijn er echter ook in het klein.

Wie zal de verwoesting beschrijven door de vonk van valse getuigenis, lichtvaardig oordeel, achterklap en leugen, aangericht in de samenleving en in eigen ziel? En wie zal zeggen hoeveel levensgeluk er door is verwoest, hoeveel vriendschapsbanden verbroken, maar wat het ergste is: hoe het woord der prediking krachteloos is gemaakt, omdat het geweten door de leugen was geschroeid.

Er is misschien evenveel in de as gelegd door de tong als door granaat-vuur. Want niet alleen anderer geluk, maar ook eigen zieleleven wordt er door verwoest. Jacobus noemt het woord der tong het rad der geboorte, en als dit rad ontstoken is door de hel, d.w.z. zich aan de leugen gewent, dan loopt alles warm en wordt het gehele zieleleven uit z'n voegen gerukt. De ene leugen roept om de andere, en het verkeerde *woord* leidt tot de verkeerde *daad*. Wie de leugen gemakkelijk hanteert, krijgt er langzamerhand een zekere bedrevenheid in, en verliest de grenzen tussen waarheid en leugen uit het oog. Wie tegenover de mensen niet eerlijk en

open is, kan het tegenover God ook niet zijn. Zo worden de gebeden verhinderd, en het geloofsleven kwijnt. De leugenachtige omgang met de mensen drukt en *verknoeit* de verborgen omgang met God. Wie de leugen spreekt wordt zelf tot een leugen voor God; dit is het wat de Schrift bedoelt, dat in het nieuwe Jeruzalem niet zal ingaan wie de leugen spreekt.

Dit zijn allemaal verwoestingen als de tong ontstoken is van de hel inplaats van door het vuur van de Heilige Geest. Het brenge een heilzame schrik over ons, en doe ons, die zo gemakkelijk het woord nemen, zwijgen en luisteren naar het woord der waarheid.

En dit temeer als we, behalve op de gevolgen, ook letten op de *aard* van de zonde van de leugen. De vonkjes, die van onze lichtvaardige- en leugenwoorden afspringen, zijn, zegt Jacobus, hetzelfde vuur als de vlammen van de hel. En de Catechismus spreekt onomwonden van "eigen werken des duivels". Dat deze zonden nog zo veelvuldig voorkomen kunnen in het leven der gemeente, die toch van alle heerschappij des satans verlost is, en niet uit alle kracht bestreden worden, kan alleen verklaard worden uit het feit, dat we de smeulende brandlucht der hel er niet aan ruiken. Wie er mèt deze wetenschap toch nog gewoon mee doorgaat, ligt nog in de boeien des satans. Hij moet dat dan maar doen, indien hij, zoals de Catechismus ernstig waarschuwt, de zware toorn Gods op zich laden wil. Dante, die behalve over de hemel, ook over de hel geschreven heeft, zag de kwaadsprekers en leugenaars, die zich niet bekeerden, verteerd door hetzelfde vuur, dat zij door hun woorden ontstoken hadden. Als we zó de betekenis en de zwaarte van onze woorden begrepen hebben, verwonderen we ons niet meer, als we Jezus horen zeggen, dat wij niet alleen naar onze werken geoordeeld zullen worden, maar ook over elk ijdel gesproken woord.

Zo gaat het eerste deel van de Catechismus, dat de zonde tegen het negende gebod ontdekt, met een dreunende slag op slot: tenzij ik de zware toorn Gods op mij laden wil. Daarmee heeft hij tegelijk zijn doel bereikt: de zondaar, weet u wel, u en ik, is opgesloten, gevangen. Er is geen uitweg meer. Hij heeft nu rustig de tijd om na te denken, en zijn zondige aard te leren kennen. Om daarna des te begeriger te worden om de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken.

Christus en het negende gebod.

Deze verlossing ligt in Christus gereed!

Hij, Die de waarheid Zelf is, is als leugenaar en misleider uitgekreten. En daarom is Hij ook naar het kruis verwezen. De zware toorn Gods, waar de Catechismus van spreekt, heeft Hij op Zich genomen, opdat Hij ons met Zijn zegening vervullen zou. De straf, die ons de vrede aanbrengt, was op Hem, en door *Zijn* striemen is *ons* genezing geworden. Meer zelfs dan genezing. Want ons, die niet ophouden door laster en achterklap de mensen een slechte naam te bezorgen, heeft Hij zulk een *goede* naam bij Zijn Vader gegeven, dat wij *kinderen Gods* genaamd mogen worden. Wij, levensverwoesters, kinderen Gods! Als we dit alles bedenken, zullen we niet alleen elke avond onze zonden van het lichtvaardige woord opsporen en belijden, maar ook — en dat is de laatste bedoeling van deze wetsprediking: God bidden om de genade des Heiligen Geestes, opdat wij hoe langer hoe meer naar het evenbeeld Gods vernieuwd worden.

Dit is de levensvernieuwing, waarover in het begin gesproken werd.

Deze vernieuwing is evengoed als de vergeving der zonden aan Christus te danken. Hij is niet alleen onze rechtvaardigmaking, maar ook onze heiligmaking, en dezelfde Christus, Die vóór ons gestorven is, brengt ook in ons die verandering en vernieuwing tot stand, die de Catechismus aldus omschrijft: "insgelijks, dat ik in het gericht en alle andere handelingen de waarheid liefhebbe, oprechtelijk spreke en belijde, ook mijns naasten eer en goed gerucht

naar mijn vermogen voorsta en bevordere".

De christen en het negende gebod.

Deze vernieuwing is zowel gave als eis. Zonder Hem kunnen wij niets doen, maar zonder ons kan Hij evenmin iets doen. Deze menselijke zijde van de heiligmaking is de bekering, en alle roemen in de vergeving der zonden is ijdel, als ze niet gepaard gaat met dagelijkse bekering,, inclusief de bekering van de boze tong. Op de Pinksterdag werden ook allereerst de tongen aangeraakt. Die tongen waren ook een vuur, maar niet ontstoken van de hel, doch door de Heilige Geest, sprekende de grote werken Gods. *Natuurlijk* sluit de bekering ook de vernieuwing van de tong in zich. Dacht iemand, dat God bij de bekering van de mens z'n tong oversloeg? Dat moet een grote vergissing zijn. De bekering grijpt *de ganse mens aan*, in de lengte, breedte en diepte. De tong, dat kleine lid, dat nochtans zulke grote dingen roemt, kan dus niet gepasseerd worden en ongemoeid gelaten. Het is niet mogelijk een bekeerd mens te zijn, terwijl de tong maar blijft liegen en klappen en lasteren en lichtvaardig oordelen. Wel zullen wij, zegt de Catechismus, tot de voorgestelde volkomenheid *na* dit leven geraken, en er is niemand, die in woorden niet struikelt. Maar struikelen is iets anders dan *in* de zonde te *leven*. Wiens tong nog ongebreideld en ongetemd is, mag zich wel ernstig de vraag stellen, of hij die psalm, waarvan we in 't begin spraken, oprecht zingen kan: Laat U mijn tong en mond en 's harten diepste grond, toch weibehaaglijk wezen.

Ik sprak van een ongetemde en ongebreidelde tong en dacht daarbij weer aan die ontdekkende woorden uit Jacobus 3: "Want alle soorten van wilde dieren en vogels, van kruipende dieren en zeedieren worden bedwongen en zijn bedwongen door de menselijke natuur, maar de tong kan geen mens bedwingen. Zij is een onberekenbaar kwaad, vol dodelijk venijn" (Jac. 3:7, 8).

Dit is wel zeer beschamend voor de mens der twintigste eeuw!

De vernuftige mens, die heel de natuur beheerst, en aan zich dienstbaar maakt, kan de kleine tong niet bedwingen. Hij onderwerpt de aarde, de zee en de lucht — de ene overwinning volgt op de andere. En als eens de wereld op het toppunt der cultuur zal staan, en de "Uebermensch" niets meer heeft dat hij niet bedwingen kan, dan zal juist de zonde der tong door leugen en laster over de mens der zonde op de meest ongebreidelde wijze triumferen. Ja, tot in de hel toe zal de mens God lasteren — een onbedwingelijk kwaad.

Van dit onbedwingelijk kwaad zijn wij dan nu verlost door Christus.

Jezus Christus is geopenbaard om het ontembare te temmen, en de werken des duivels te verbreken. Wat wij niet uit eigen kracht kunnen, wordt ons vergund door Christus' kracht, om die te doen uit dankbaarheid. Weet u hoe het dan wordt? Zó: "insgelijks dat ik in het gericht en alle andere handelingen de waarheid liefhebde, oprechtelijk spreke en belijde, ook mijns naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorsta en bevordere".

Dit is het positieve gébod.

De wet des Heren zegt ons niet alleen wat we laten, maar ook wat we doen moeten.

De eis van de tweede wetstafel is: mijn naaste liefhebben als mijzelf. Van die liefde — het zwaarste der wet — heb ik nog geen bewijs gegeven, als ik hem niet belaster of bedrieg. De liefde komt steeds uit de daad. Met hem handele als ik wilde, dat men met mij handelde. Zó waken voor *zijn* goede naam, als ik het doe voor mijn eigen naam — dit is de triumpf der liefde.

Zoals de Catechismus de eis der liefde positief uiteenzet, is het mooi gezegd.

Het nieuwe leven wordt er zowel in de *diepte* als in de *breedte* in beschreven.

In de diepte door te zeggen: de waarheid *liefhebben*. Dit gaat terecht aan het *spreken* van de waarheid vooraf. Men kan de waarheid spreken, zonder die lief te hebben, maar het omgekeerde kan niet. Het komt dus op de *gezindheid des harten aan*. Bekering is lust en liefde om naar alle geboden Gods te leven. Lust en liefde. Daar begint het mee. Wie ernst maakt met de bekering heeft de waarheid lief, omdat hij Christus liefheeft, terwijl hij omgekeerd de leugen haat, omdat hij de duivel haat.

Deze vernieuwing der gezindheid openbaart zich vanzelf in de vernieuwing van de tong — op de bekering in de diepte volgt die in de breedte, waarom de Catechismus dan ook voortgaat te zeggen: de waarheid liefhebbe, maar ook oprechtelijk *spreke*.

In het gericht en in *alle andere* handelingen.

Dit is dus een zeer breed terrein. Men kan feitelijk geen gebied aanwijzen, waar de waarheid *niet* oprecht gesproken hoeft te worden. Nergens wordt daar ontheffing van verleend, en onder geen enkele voorwaarde. Men moet overal en te allen tijde waar zijn. Waar en eerlijk. Waar in de omgang, in zaken, bij het invullen van z'n belastingbiljet en z'n bijdrage voor de kerk. Bij het sterfbed en op de begrafenis — er wordt misschien nergens meer gelogen dan daar, in het gezicht van de dood! En waar de Catechismus behalve van oprechtelijk *spreken* ook van *belijden* rept, zal ook wel bedoeld zijn het waar zijn tegenover God en mensen bij het afleggen van belijdenis des geloofs. Waar in bidden en zingen, want de onwaarheid kan overal binnendringen, zelfs in de heilige verrichtingen.

Deze eis van de waarheid spreken wil intussen niet zeggen, dat men de waarheid onder alle omstandigheden klakkeloos moet zeggen. Het is een zot, die z'n ganse geest openbaart, en wie de waarheid echt *liefheeft*, zal haar ook wel eens moeten beveiligen of voorzichtig verbergen als een kostbare schat — de liefde handelt niet lichtvaardiglijk. Er is een tijd van oprechtelijk te *spreken*, en een tijd om oprechtelijk te zwijgen. Zelfs kan er een tijd komen, dat wij oprechtelijk behoren te *liegen*. Wij hebben in de jaren die voorbijgingen ook een en ander geleerd ten aanzien van de "noodleugen", en we zijn niet meer geneigd die zo prompt te veroordelen als vroeger. Het is maar de vraag, wat die noodleugen bedoelt. Bedoel ik mijzelf er mee uit te redden, of bedoel ik een ander er mee te redden? In het laatste geval kunnen er omstandigheden zijn dat de liefde tot de naaste praevaleren moet boven de letter van het gebod. Sifra en Pua hebben gelovig gelogen, omdat het ging om het bestaan van het volk des Heren, en in zekere zin om de Christus. Dergelijke situaties hebben zich meer voorgedaan, en kunnen zich weer voordoen.

Nóg breder wordt het terrein als de Catechismus voortgaat: "Ook mijns naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voorsta en bevordere". Dat wil zeggen: als er in mijn omgeving kwaad gesproken wordt, dan heb ik als christen te protesteren. De Heilige Geest heet in de Schrift Trooster, Paracleet of, wat ongeveer hetzelfde is: Advocaat. Zo wordt ieder, die dooide Geest Gods geleid wordt, in zekere zin advocaat, d.w.z. iemand, die de lichtzijde weet aan te wijzen van de beklaagde en de ene verzachtende omstandigheid na de andere opsomt. Hier krijgt nu de liefde een taak. Zij komt helemaal in actie: zij verblijdt zich niet in de ongerechtigheid, maar zij verblijdt zich in de waarheid. Zij bedekt alle dingen, zij hoopt alle dingen. Wie zó de liefde nooit heeft geactiveerd, heeft dit gebod zelfs met de vinger niet aangeraakt. En ons bedenkelijk hoofdschudden over de leugen van tegenwoordig, wordt dan zelf hoogst bedenkelijk.

Zó, in dit voorspreken van de naaste, richt het leven der bekering zich ook naar de *hoogte*. Die hoogte komt thans na de diepte en de breedte aan de orde. De tong, van nature een onbedwingelijk kwaad, wordt nu een *zegen*, waardoor het leven triumfantelijk wordt

opgeheven naar boven.

Hoe staat het nu met ons nieuwe leven?

Er zijn geveinsden, die niet maar leugen *spreken*, maar wat veel erger is: een leugen *zijn*. Alles is schijn, omdat zich 't hart niet met hun daden paart.

En wij? Zijn wij helemaal van die tweeheid verlost?

Nog eens, en nu voor de laatste maal, denk ik aan Jacobus.

Hij schrijft: uit dezelfde mond komt voort zegening en vervloeking.

Dezelfde mond, die in de kerk zo hartelijk bidden en prachtig zingen kan, doet straks mee aan het roddelen en bekladden en liegen en lichtvaardig oordelen als de kerkdeuren achter ons gesloten zijn. Dat is ook een schrikkelijke tweeheid. Wat moeten we daarmee? Zeggen: och, 'n mens is maar 'n mens? Nee, zó niet! "Dit moet", vermaant Jacobus, "mijne broeders, niet zo zijn". Dat is te zeggen: dit mag niet voorkomen. "Doet soms een bron uit dezelfde ader zoet en bitter water opwellen?" Dit is ongerijmd! En wie dit verstaat, gaat bidden en worstelen om verlossing van die ongerijmdheid en tweeslachtigheid, en smeken om levens-eenheid: o God, maak mijn leven uit één stuk, een leven uit het geloof. Diens begeerte strekt zich vooral nu, waar wij leven en ademen moeten in een verpeste leugenatmosfeer, waar haast niet te ademen valt, uit naar de nieuwe aarde en de nieuwe hemel, waar geen leugen het leven meer in stukken breekt en verwoest. Goed verstaan, voert dit gebod tot het gebed: Maranatha, kom spoedig, Here Jezus.

ZONDAG 44

Vraag 113.

Wat eist van ons het tiende gebod?

Antwoord:

Dat ook de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in ons hart nimmermeer kome, maar dat wij te allen tijde van ganser harte aller zonden vijand zijn en lust tot alle gerechtigheid hebben^a.

^a Ro 7:7.

Vraag 114.

Maar kunnen degenen, die tot God bekeerd zijn, deze geboden volkomenlijk houden?

Antwoord:

Neen zij; maar ook de allerheiligsten, zolang als zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel dezer gehoorzaamheid^a; doch alzo, dat zij met een ernstig voornemen niet alleen naar sommige, maar naar al de geboden Gods beginnen te leven^b.

^a 1Jo 1:8; Ro 7:14,15; Pre 7:20; 1Co 13:9,

^b Ro 7:22; Ps 1:2.

Vraag 115.

Waarom laat ons dan God alzo scherpelijk de tien geboden prediken, zo ze toch niemand in dit leven houden kan?

Antwoord:

Eerstelijk opdat wij ons leven lang onzen zondigen aard hoe langer hoe meer leren kennen^a, en des te begeriger zijn, om de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken^b. Daarna, opdat wij zonder ophouden ons benaastigen, en God bidden om de genade des Heiligen Geestes, opdat wij hoe langer hoe meer naar het evenbeeld Gods vernieuwd worden, totdat wij tot deze voorgestelde volkomenheid na dit leven geraken^c.

^a Ro 3:20; 1Jo 1:9; Ps 32:5,

^b Mt 5:6; Ro 7:24,25,

^c 1Co 9:24; Php 3:12-14.

De letter en de geest.

Naar de letter der wet schijnt het tiende gebod ons voor te houden, wat de Schrift noemt: vergenoegd te zijn, met hetgeen ik ben. Noch het huis, noch de vrouw, noch de os, noch de

ezel, of *iets* wat mijns naasten is, mag mij begeerlijker toeschijnen dan het mijne. Zijn huis en zijn os lijken altijd wel veel beter en mooier, en het is vaak vet in andermans schotel, want ik heb nu eenmaal betere ogen voor hetgeen mij onthouden wordt, dan voor wat ik ontving aan onverdiende zegeningen, maar nu komt God de mens *verbieden* begerige blikken te slaan op zijns naasten bezittingen, zijn koeien en schapen, zijn oliebronnen en steenkolenmijnen — het geldt in het groot natuurlijk evengoed als in het klein!

Zó staat het er naar de *letter*.

De Catechismus verstaat dit gebod naar de *geest*, door eenvoudig al die huizen en akkers van de naaste buiten beschouwing te laten, en uit te leggen: "dat ook de minste lust of begeerte tegen enig *gebod Gods* in mijn hart nimmermeer kome". Zelfs van die *naaste* wordt dus niet meer gerept, maar het zwaartepunt wordt verlegd *van de begeerte tot des naasten goed* naar de begeerte *tegen des Heren geboden*.

Deze uitlegging is niet willekeurig of gezocht. Ze gaat naar de regel van Psalm 119: Uw gebod is zeer wijd. We hebben telkens bij de tien geboden kunnen opmerken, dat ze een veel breder terrein besloegen, dan wij aanvankelijk vermoedden. Zo is bij het zesde gebod naar de diepte gegraven, en behalve doodslag ook de wortel daarvan in haat, nijd, toorn en wraakgierigheid blootgelegd. Bij het vijfde gebod werd het gezag van vader en moeder verbreed tot "allen, die over mij gesteld zijn", en het ligt thans in dezelfde lijn, om het gebod van de begeerte van des naasten goed te verlengen tot het verbieden van alle begeren tegen enig gebod Gods. De klemtoon valt niet zozeer op die os of die ezel, dan wel op het begeren. In de negen geboden, die vooraf gingen, werd betuigd: *gij zult dit en dat niet doen*. Nu wordt er in het tiende gebod aan toe gevoegd: *gij zult het zelfs niet begeren te doen*. In de negen voorafgaande geboden legde God de Here souverein beslag op onze gedragingen en handelingen. Thans requireert Hij ook de dieper liggende roerselen des harten, die aan de daden ten grondslag liggen: de lusten, gedachten en begeerten: dat ook de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in ons hart nimmermeer kome. Zo staat het tiende gebod niet los naast de andere, maar het komt de negen voorafgaande ongemeen verdiepen en verzwaren.

Wij zouden eens kunnen menen, dat we met ons uiterlijk gedrag klaar waren: als we dit maar gedaan, en dat maar nagelaten hadden.

Maar nu komt het tiende gebod ons van de stukken slaan, door in zijn felle bundels zoeklichten te vangen, wat beneden de oppervlakte ligt, wat de mens niet ziet, maar wat God wel ziet, Die de harten en nieren proeft: de verborgenste schuilhoeken van ons hart, de wereld van onze gedachten, opwellingen en lusten komen hier in het oordeel. Ook al werden ze nooit omgezet in de *daad*. Alles wordt hier omgewoeld en naar boven gehaald, gedachten en begeerten, die wij zelfs voor onze intiemsten geen woord durven hebben. En wij worden daarvoor verantwoordelijk gesteld ook, want we kunnen ons niet verontschuldigen met te zeggen, dat we die slechte begeerten niet altijd onder controle hebben. Deze donkere achtergrond van ons leven, die troebele bron, waaruit die lusten opkomen, die zondige aard, waaruit de zondige begeerten groeien als onkruid op een slechte akker, vermindert niet, maar vermeerdert onze schuld. Dat we zonden doen is erg, dat we zonde *zijn* in het diepst van ons wezen is erger.

Nu, over die donkere nachtzijde van uw bestaan, die niemand kent dan God en gij, die wereld van onheilge overleggingen en gedachten, gaat nu Gods heilig gebod. De hemelse Wetgever laat daar ook aanspraak op gelden. De aardse wetgever niet. Die is allang tevreden als ge u maar behoorlijk *gedraagt*. Ge moogt uw naaste haten, als ge uw handen maar thuishoudt. Maar God ziet dieper. Zelfs wie een vrouw aanziet, om haar te *begeren*, heeft overspel in zijn

hart met haar gedaan. En het bleef maar bij een blik, een begeerte. Voor de mensen ben ik dan een deugdzame broeder, en voor mijn vrouw een trouw echtgenoot. Voor God, Die de harten kent, een vuile overspeler. Hier komt geen rijke jongeling zelfs onbeschadigd onder vandaan. Al deze dingen heb ik onderhouden, van mijn jeugd aan, wat ontbreekt mij nog? Wel, eenvoudig dit, dat de zichtbare voorkant van het leven er wel aardig uitziet, maar de onzichtbare achterkant, hoe staat het daarmee? Kan ik het lezen zonder te blozen: dat ook de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in mijn hart nimmermeer kome? Bij het licht van het tiende gebod groeit onze schuld onrustbarend, en verstaan we pas goed, dat we die elke dag meerder maken. Zij die er over klagen, dat hun schuldbesef te ondiep is, moeten zich eens bezien in de spiegel van het tiende gebod. Van hun daden afdalen tot hun gedachten, en van de gedachten tot de nog weer dieper liggende begeerten en lusten. Sommigen komen hoogstens tot het: beproef me of ik iets onbehoorlijks gedaan heb. De psalmist zei: beproef me en zie of mijn *gemoed* iets kwaads, iets onbehoorlijks *voedt*. Dit leidt tot het gebed: reinig mij van mijn *verborgen zonden*.

De negatieve en de positieve eis.

Evenals alle andere geboden heeft ook het tiende gebod een negatieve en een positieve eis, of wil men: een *verbod* en een *gebod*.

Het eerste wordt aldus omschreven, dat zelfs de minste lust of gedachte tegen enig gebod Gods in ons hart nimmermeer komen mag. De Catechismus neemt radicale, om niet te zeggen drastische maatregelen tegen de vijfde colonne van de boze begeerten. Hun wordt eenvoudig de toegang belet. Zij mogen er niet komen, vandaag niet, morgen niet, en de volgende week niet. Nimmermeer! Ook niet die er zo onschuldig uitzien, zelfs niet de *minste* lust of gedachte. De grenzen blijven hermetisch gesloten, en de controle zij uitermate streng. Want bij de geringste verslapping der waakzaamheid is het spel verloren. Het is toch iedereen volkomen duidelijk, waarom de Catechismus zo streng de wacht betrekken laat bij het hart. Het is, omdat de zondige daad altijd de rijpe vrucht is van de begeerte, die wortel schoot in het hart. De zonde sloop bij Eva al uit het hart naar de ogen en van de ogen naar de handen. Zij zag, dat de boom begeerlijk was tot spijs. Toen nam zij en at. Zo groeit het. En zij gaf ook haar man en hij at. Toe maar! Het is dus wijs gezien van de Catechismus, om zelfs de minste lust of gedachte de toegang te verbieden. De grote geestelijke worsteling tegen het kwaad moet totaal worden gevoerd. Al wie de verkeerde lusten en gedachten vrij laat rondwaren, heeft de spionnen en verraders zelf binnengehaald, en hééft de strijd al verloren.

Met deze bewakingsdienst zijn we niet klaar.

De Catechismus wil ook, "dat wij te allen tijde, van ganser harte aller zonde vijand zijn".

Hier wordt dus weer een *positieve* houding tegenover de zonde gevraagd, en deze moet welbewust *vijandig* zijn. Geen welwillende en zelfs geen neutrale houding, maar "aller zonde *vijand*". Verre van haar te begunstigen, te koesteren, te strelen of een gemakkelijke stoel te geven, hebben we haar te haten als de dood, en op alle manieren te saboteren. Dit geldt, zo wordt er uitdrukkelijk bij gezegd, "*alle zonden*". De verborgen zonden en boezemzonden zo goed als de openbare, de net geklede zonden evenzeer als de naakte en gemene. We zijn nogal eens geneigd onderscheid te maken. De boom, die geen vrucht draagt, is even schadelijk voor Gods wijngaard als die giftige vruchten draagt!

God eist: aller zonden vijand: de zonde, die mij voordeel schijnt aan te brengen, evengoed als de zonden, die kennelijk slecht en nadelig zijn.

En dit "te allen tijde". Wat zonde is, is altijd en onder alle omstandigheden zonde. Gods eisen wisselen niet met de tijdsomstandigheden. Te allen tijde, of er op ons gelet wordt of niet,

hetzij we in de kerk of op de markt zijn, om 't even waar en in welke kring we ons bevinden. Te allen tijde — op rijpere leeftijd en in de jeugd — niemand stelt de strijd tegen de zonde zonder grote schade voor zichzelf tot later uit.

En eindelijk — de Catechismus laat ons niet zo gauw los — "van ganser harte". Nee, niet zo flauwtjes en aarzelend, en futloos, maar zó, dat het ons bloedige ernst is, omdat die zonden alle onze doodsvijanden zijn; het is een strijd op leven en dood, waarbij alle spieren gespannen dienen te zijn, en de waakzaamheid geen moment kan verslappen.... van ganser harte!

En om dit alles te bekronen wordt de vraag wat het tiende gebod wil, besloten met de vordering, dat wij "lust tot alle gerechtigheid hebben". Dus toch lusten! Natuurlijk! Een mens zonder lusten en begeerten en idealen is lusteloos en futloos en zonder pit. God heeft de mens geschapen om te begeren, en heeft in zijn hart een droom gelegd. Alleen maar: de wensen en begeerten en idealen gaan in ons verzondigde leven de verkeerde kant uit. Nu wil God ze weer voor Zich annexeren en in de rechte bedding stuwen. Hij ontnemt ons de lusten en begeerten niet, maar heiligt ze. Hij komt beslag leggen op de ganse mens met al zijn begeerten en verlangens. Het gebod: gij zult *niet* begeren, kan ook zo gelezen worden: gij zult begeren. Gij zult begeren, zeer sterk en hevig, om naar de wil Gods in alle goede werken te leven. Niet de minste lust *tegen* enig gebod Gods. Maar laten alle lusten en zielskrachten en hartstochten gemobiliseerd worden voor het koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid. Lust aan alle gerechtigheid, dat is precies hetzelfde als haat jegens alle ongerechtigheid, de ongerechtigheid in het groot in de wereld, en de ongerechtigheid in de kleine wereld van eigen hart en huis en kerk.

Dit wil dan het tiende gebod.

Het komt neer op de eis van volstreckte heiligheid; want wie niet de minste lust tegen enig gebod Gods in zijn hart toegang verleende, en te allen tijde van ganser harte lust tot alle gerechtigheid heeft, is een volmaakt mens. Toch kan de Here niet minder vragen. Indien Hij ook maar één jota liet vallen, zou Hij ophouden God te zijn! Daarom blijft onwrikbaar staan: weest heilig, want Ik, de Here uw God, ben heilig! Door die eis te omschrijven als een *lust* hebben aan alle gerechtigheid, worden de geboden des Heren enerzijds verzaamd. We hebben nu één voor één die tien geboden gehoord, maar nu wordt aan het eind gezegd, dat het *doen* van alle gerechtigheid nog weinig betekent als het niet wortelt in de *lust* aan alle gerechtigheid. De Here wil geen knechtendienst, maar kinderlijke liefde. Geen gebod op gebod met een strak gezicht en een harde plooi om de mond en een diepe zucht, maar Zijn geboden doen met *lust*. Geboden mogen geen zware lasten zijn, maar vrolijke gezangen. God de Here wil niet gedwongen, maar vrijwillig gediend zijn door kinderen, die geleerd hebben: hoe *lief* heb ik Uw wet, zij is mij een vermaking de ganse dag. Zo worden onze daden niet alleen van de buitenkant, maar ook van de binnenkant bekeken. Het is niet slechts de vraag *wat* we doen, maar ook *hoe* wij het doen.... *lust* tot alle gerechtigheid hebben.

Anderzijds is deze omschrijving zeer bemoedigend voor alle gelovigen, die slag op slag falen in het *doen* van alle gerechtigheid, maar bij wie de lust en liefde tot Gods geboden door de Heilige Geest is ontwaakt. Petrus kon toch naar waarheid zeggen, dat hij de Here liefhad, hoewel zijn daden daar falikant mee in strijd waren. En hoe dat nu staat enerzijds met het falen in het doen van Gods geboden en anderzijds met het begeren van het hart naar Gods geboden in degenen, die tot God bekeerd zijn, daar gaan nu de tweede vraag en antwoord van deze Zondag onderwijzend over spreken.

De onheilige allerheiligsten.

Na de eis van Gods wet in de breedte en de diepte te hebben blootgelegd, gaat de Catechismus er toe over te onderzoeken, hoe de mens tegenover die wet staat. Of eigenlijk is dat zo niet helemaal juist gezegd. Niet over de mensen in 't algemeen wordt gesproken, maar over de tot God bekeerde mensen. Er wordt dus een strenge selectie toegepast: uit heel de mensheid wordt de groep van bekeerden uitgehaald, en van hen wordt onderzocht, of zij deze geboden volkomen kunnen onderhouden. Van de anderen is dat bij voorbaat al uitgesloten. Daar is geen speciaal onderzoek voor nodig. Wat de wet Gods eist? Gij zult liefhebben, en de natuurlijke mens haat. Het zwaarste van de wet, de liefde tot God, laat hij dus liggen. Het lichtere tilt hij wel op in humanistische pralerij over menslievendheid en gerechtigheid, maar hij vergeet, dat ook dit hem slechts mogelijk is, omdat en zolang God door allerlei remmende factoren de vlammende haat tegen God en mensen beteugelt.

Met wetsonderhouding heeft dit alles dus niets te maken.

De natuurlijke mens is ten enenmale uitgeschakeld. Hij kan het niet, en wil het ook niet. Onwil en onmacht gaan hand in hand.

Maar als we uit deze massa nu eens de elitegroep uithalen van "degenen die tot God bekeerd zijn?" Hoe staat het dan? Bekeerde mensen immers zijn mensen, die zich van de overigen niet maar onderscheiden, dat ze ook naar de kerk gaan, en een andere overtuiging hebben, waarbij voor de rest alles bij het oude blijft, maar bekeerde mensen zijn nieuwe, andere mensen. Ze hebben een nieuw hart ontvangen, en leiden dus ook een nieuw leven. Ze denken niet alleen anders, maar spreken en doen ook anders dan de anderen. Hun oude mens sterft dagelijks af, en hun nieuwe mens groeit dagelijks. Ze hebben een hartelijk leedwezen, niet alleen dat ze God door hun zonden vertoornd hebben, maar willen deze zonde ook hoe langer hoe meer haten en vlieden.

Ze hebben een hartelijke vreugde in God door Christus, en lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven. Zó immers heeft de Catechismus vroeger zelf het leven der bekering beschreven. Is dat nu alleen maar theorie of ook praktijk? Zijn het verre en schemerende idealen, of is het werkelijkheid? Komt naar voren, bekeerden, laat nu eens zien, hoever dat nieuwe leven in u gevorderd is, en hoe het staat met uw kunnen, de wet Gods volkomen te houden.

Het antwoord is besamend, zo niet ontnuchterend!

"Neen zij, maar ook de allerheiligsten, zolang zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel dezer gehoorzaamheid". Er is ook in de kring der gelovigen nog weer veel onderscheid. Er zijn gewone heiligen, meergevorderden en meestgevorderden: allerheiligsten. Er zijn gewone soldaten en keurtroepen, miliciens in het leger van Christus en generaals. De Catechismus past andermaal een selectie toe. Laat uit de gehele mensheid eerst de tot God bekeerden naar voren komen, en uit hen nu weer de allerheiligsten. Het zijn werkelijk geen stumperds in het koninkrijk Gods. Die zijn er ook. Mensen, die zomaar wat meehinken. Je zegt: sieraden van de kerk zijn het niet. Je hebt er voortdurend last mee. Tot doorbraak van het nieuwe leven schijnt het maar niet te willen komen. Maar ik geloof toch, dat ze met al hun zwakheden en gebreken, met al hun struikelen en vallen en weer opstaan, oprechte kinderen Gods zijn. Ze lopen heel achteraan in de achterhoede, Lot en dergelijken, maar ze komen toch mee. Met horten en stoten, maar ze kómen er, als een brandhout uit het vuur gerukt! Maar nu de stormtroepen! De banierdragers! De reuzen en de helden in het koninkrijk Gods: Abraham en Amos, Paulus en Johannes. Mannen en ook vrouwen, die wat betekenen en iets tot stand brengen door hun geloof en gebed. Wat zien we tegen hen op! Wat een mensen! Als die steunpilaren ons ontvallen, kunnen we er op de begrafenis niet over uit, wat ze al niet

betekend hebben. Zó zien wij ze!

En hoe ziet God ze? Heel nietig! Een *klein beginsel* dezer gehoorzaamheid! 't Is nog zo echt stuntelig en onbeholpen! Een klein beginsel, zoals er in 't voorjaar iets heel schuchter begint te groenen aan de bomen. Je kunt het nauwelijks zien. Van blad of bloem is nog niets te merken; een knopje als een speldeknoop. Meer niet. En dit geldt: zolang zij in dit leven zijn. Na dit leven, ja, dan springt alles open, en in de hemel staan ze in volle bloei. Maar zolang de koude, gure winden van dit zondeleven er over gaan, wil het maar niet. Zover het bottende zaadje van de volle oogst af is, zover zijn degenen, die tot God bekeerd zijn er van af, dat zij de wet Gods *volkomen* zouden houden!

Zó ziet en beoordeelt God niet de strompelaars in de achterhoede, maar de voorgangers, de ambtsdragers, ook de apostelen en profeten! Zij! de allerheiligsten! onheilige allerheiligsten! Niemand van ons zal zich wellicht onder de allerheiligsten rekenen. Dat vinden we te hoogmoedig, en dat zijn heiligen nooit. Anders moesten ze hun mond maar eens open doen. Ze zouden dit ten volle beamen. Laten zij, die *wij* onder de allerheiligsten rekenen, maar eens spreken. Paulus, die zichzelf noemt de grootste van alle zondaren, aan wie barmhartigheid is geschied. Petrus, die zegt: ga uit van mij, Here, want ik ben een zondig mens. De geweldige Job, die de Here maar liet geven en nemen, en zó eindigde: daarom verfoei ik mijzelf, en ik heb berouw in stof en as. Zo kunt ge doorgaan. Niemand die het anders ziet of het anders zegt. Allen zijn ze het met dat kleine beginsel roerend eens.

De heiligen en de onheiligen.

Er zijn sommigen, die hier liefst willen stoppen. Ze zijn het met deze beschrijving van de allerheiligsten roerend eens. Ze denken: mooi zo, daar hebt ge nu de mens in al zijn naaktheid tentoongesteld. En ze zijn er tevreden mee. Het komt hun eigen leven bijzonder in 't gevele. Maar ze vergeten één voornaam ding: dat degenen die tot God bekeerd zijn, met deze beschamende beschrijving allerminst tevreden zijn. Ze zijn er zeer ontevreden en bedroefd over. Ze schikken zich er niet met een zeker welbehagen in, maar één van hen roept uit: ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam deze doods! En dat niet alleen. Maar ze jagen er ook naar, opdat zij het volmaakte grijpen mochten. Ze houden dus niet midden in dit antwoord halt. Maar ze worstelen voort, de spanning van die geloofsworsteling is te voelen in wat volgt: "doch alzo, dat zij met een ernstig voornemen niet naar sommige, maar naar alle geboden Gods beginnen te leven". Daar is dus geen stilstand, maar voortgang.

Het leven dergenen, die tot God bekeerd zijn, is geen stilstaande poel, maar een stromende rivier. De bekende zegswijze, dat een mens maar een mens blijft, is door de duivel uitgevonden, en wordt gaarne overgenomen door hen, die maar liefst bij het eerste deel van dit antwoord blijven staan, en in dat ernstig voornemen om naar alle geboden Gods te gaan leven, geen zin hebben. Maar die tot God bekeerd is, wordt een *nieuw* mens. Hij heeft deel aan het nieuwe leven, en dat leven bot en kiemt aan alle kanten uit. Wat dood is, staat stil, maar al wat leeft, beweegt zich en groeit. Als er dus iemand is, die nu nog even gierig, haatdragend, hoogmoedig, egoïstisch, onrein is als zeg tien jaren geleden, die kan zich niet met een gerust geweten scharen bij "degenen, die tot God bekeerd zijn". Dat nieuwe, bekeerde leven staat geen moment stil, doch kent de stuwkracht van het "doch alzo, dat zij met een ernstig voornemen niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods beginnen te leven".

Hiermede is tegelijk het verschil aangegeven tussen degenen, die tot God bekeerd zijn, en die het niet zijn. Toen we eerst al die beschamende dingen hoorden van die allerheiligsten, dachten we: nu, dat onderscheid is ook al niet bijster groot! We mogen dan ook wel goed oppassen, dat we ons daar geen verkeerde voorstelling van maken. Het verschil is niet, dat

degenen, die niet tot God bekeerd zijn, zondigen, en de anderen niet. Het zijn allemaal zondaren. En grote zondaren ook. Maar dat onderscheid zit 'm in twee dingen. In de eerste plaats in de *houding* tegenover de zonde. Zij die tot God bekeerd zijn, hebben last van de zonde, die ze toch telkens weer doen. Er is dus *innerlijk* iets veranderd. Zij zeggen: het goede, dat ik *wil*, doe ik niet; het kwade, dat ik *niet wil*, doe ik. Dit is bij al het beschamende en verontrustende toch ook weer bemoedigend. Het is erg, als ik moet zeggen: het goede, dat ik niet wil, doe ik ook niet, en het kwade, dat ik wil, doe ik toch. Dat is de mens met de ongebogen wil en het ongebroken hart. De onbekeerde. Het is óók erg, als ik moet zeggen: het goede, dat ik wil, doe ik niet. Maar dat is de mens met de gebogen wil en het gebroken hart. Dat is de bekeerde mens. Dat is Petrus: Here, Gij weet, dat ik U toch liefheb.

Dat is het eerste onderscheid.

En het tweede zit in dat woordje: *beginsel* (der gehoorzaamheid).

Een beginsel is geen dood ding, maar iets dat *leeft*. Die niet tot God bekeerd is, kan hoogstens in eigen kracht een begin maken met wat hij noemt: een nieuw leven, maar dit is geen beginsel. Wie zó een begin maakt, blijft op zekere dag steken. Maar de gelovige heeft een nieuw levensbeginsel, zoals er leven zit in de zaadkorrel. En omdat dit leven door God gewekt is, houdt het ook stand. Het blijft niet steken, maar het ontplooit zich.

Het nieuwe leven. Hoe dit leven zich ontplooit, was al enigmatische gezegd in de woorden: beginsel dezer gehoorzaamheid. Geloven is gehoorzamen. Het is een *nieuwe* gehoorzaamheid, wel te verstaan, niet tegen wil en dank of plichtmatig, maar deze gehoorzaamheid is gelijk aan liefde, zoals het Doopsformulier gehoorzamen en liefhebben op één lijn stelt: wij worden verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid, *namelijk* dat wij deze God, Vader, Zoon en Heilige Geest, aanhangen, betrouwen en liefhebben.

Nader wordt de ontplooiing van dit nieuwe leven nu aldus omschreven: "alzo, dat zij met een ernstig voornemen, niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods beginnen te leven". Deze omschrijving is even ontdekkend als vertroostend.

Het ontdekkende element is, dat herinnerd wordt, dat het leven der bekering steeds, elke morgen, met een ernstig voornemen beziel moet zijn. Geen luchtige voornemens, waarmee de weg naar de hel geplaveid is, maar een *ernstig*, d.i. een biddend voornemen. We lopen er vaak zomaar wat overheen, en beginnen de nieuwe dag zonder gebed, dat is dan een dag met de ene mislukking na de andere. En de tweede terechtwijzing die we krijgen, is, dat dit voornemen zich niet heeft te richten naar sommige, maar naar *alle* geboden Gods. Het uit God geboren leven haat niet maar sommige schandelijke of schadelijke zonden, maar *alle* zonden, en het strekt zich niet uit naar enkele, maar naar *alle* geboden Gods, in de eerste plaats die, waar ik mij het moeilijkst onder schikken kan, en die zoveel tranen kosten.

Het vertroostende in deze beschrijving van het nieuwe leven is, dat gesproken wordt van een "*beginnen*" te leven. De Catechismus doet het langzaam en voorzichtig aan. De wonderboom van Jona groeit hier niet. De aard van het nieuwe leven is, dat het zich geleidelijk ontwikkelt. Van vooruitgang met sprongen is geen sprake. Men make zich geen valse illusies, maar niemand rake ook gedesillusioneerd. Het is niet ons, maar Gods begin, en Hij verlaat niet, wat Zijn hand begon.

Geen verspilde moeite.

De laatste vraag gaat uit van de juiste veronderstelling, dat *God* ons de tien geboden laat prediken. Dat Zijn ordinantiën ons worden voorgehouden, is óók Gods ordinantie, en geen liefhebberij van mensen. Ze worden *ons* gepredikt, d.w.z. niet alleen aan de kerk, maar aan

alle mensen. En dat "scherpelijk". Er moet precies gezegd worden waar het op staat, en man en paard genoemd. God wil zeer beslist, dat de prediking *scherp* is, zodat er wonden worden gemaakt, en de mensen "au" roepen. Scherp en belijnd en op de man af. Anders doet ge meer kwaad dan goed. Wie klaagt over te scherpe prediking moet eens gaan luisteren naar de profeten, en naar onze hoogste Profeet, Christus Zelf. En Zijn voorloper laat ook geen onzeker geluid horen, als hij zijn "Het is u niet geoorloofd", zelfs aan koningen doet verstaan. Zó moet het. Zonder aanzien des persoons! Alleen maar, de Catechismus is even bevréésd, dat dit allemaal verspilde moeite is, daar "ze toch niemand in dit leven houden kan".

Als dit de resultaten zijn, dat de heiligen niet verder komen dan tot een klein beginsel, en de onheiligen er nog onheiliger door worden, wel, of men het dan heel fors zegt of heel zwak, het is toch allemaal eender! Nee, zegt de Catechismus, dat is niet zo. Als met name de tien geboden *scherpelijk* en *getrouwelijk* en zonder iemand te sparen gepredikt worden, dan vliegen er misschien wel de stukken af, maar dan wordt door deze afbraak de kerk des Heren toch gebouwd.

Gesticht, wilde ik eerst zeggen, maar de woorden stichting en stichtelijk hebben zo'n bijsmaakje gekregen. Men denkt er bij aan iets gemoedelijks en zalvends. Maar de oorspronkelijke en niet gedevalueerde betekenis van stichten is bouwen. We worden het meest "gesticht", als we heel *scherp* door het woord ontdekt, ontkleed en aan de kaak gesteld worden. Dan zien we hoe jammerlijk en naakt en blind we zijn, en gaan we tot Hem, Die ons kleden en genezen wil. Deze kant wil de Catechismus ook uit, en hij laat het vruchtdragende van een scherpe wetsprediking van drie kanten zien, waarvan het eerste is: "opdat wij ons leven lang onze zondige aard hoe langer hoe meer leren kennen" — dat is kennis onzer ellende; het tweede: "en des te begeriger zijn de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken" — dat is de kennis onzer verlossing; en het derde: "daarna, dat wij zonder ophouden ons benaarstigen en God bidden om de genade des Heiligen Geestes, opdat wij hoe langer hoe meer naar het evenbeeld Gods vernieuwd worden" — dat is de kennis der dankbaarheid. We komen met deze drie stukken nu niet voor het eerst in aanraking, maar zijn er feitelijk heel de Catechismus door mee bezig geweest. We raken er echter nooit in uitgeleerd, en met name door de wetsprediking worden ze verdiept en verinnigd.

Zelfkennis

Het eerst komt dan aan de orde de verdieping van de ellendekennis. Terecht zegt de Catechismus dat we deze *ons leven lang* hoe langer hoe meer moeten leren kennen. Men moet er feitelijk een heel leven over doen, om zichzelf te leren kennen en z'n zondige aard. Hoe ouder we worden, en hoe verder we komen in de genade, des te verfoeilijker worden we in onze eigen ogen. We worden niet al slechter — dat zou achteruitgang zijn — maar we *zien* al meer zonden, en die zonden, die we vroeger als gering en verschoonbaar aanzagen, krijgen een afzichtelijke gestalte. Zo leren we ook onze zondige *aard* kennen, en dat is de verdieping van het geestelijk leven, dat we niet meer met afzonderlijke *zonden* rekenen, die we gedaan hebben, maar dat we die alle zien opspuiten uit de zondige *aard*. De akker is slecht, en niet maar de enkele onkruidplantjes, die er op groeien. De bron zelf is bedorven en troebel. Als we dit gezicht op onszelf gekregen hebben, is er geen reden om te zeggen: nu ben ik zeker te slecht voor God, om dan aan Zijn genade te wanhopen, maar er is nu alle reden om aan die genade ons te meer vast te klemmen. Immers, die zelfontdekking door Gods Geest was geen wreed spel, maar *genade* van God, en God bewijst de mens niet eerst genade, om hem daarna van Zich te stoten, maar integendeel, om hem des te inniger aan Zich te verbinden. Toen wij onszelf nog maar half of zeer oppervlakkig kenden, was onze behoefte aan de Heiland nog niet zó groot, maar nu worden wij des te begeriger om de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken.

De geboden begeerte.

Wij hebben in deze Zondag vernomen, welke begeerte verboden was, maar nu wordt zeer duidelijk gezegd, welke begeerte g boden is. Het is dit, dat wij zeer begerig zullen zijn, de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken. Hoe meer de zonde ons schrikkelijke realiteit is geworden, des te nader komt ons de blijde boodschap der verlossing. Als we deze woorden nauwkeurig lezen, is hier ook een voortgang, een verdieping in de kennis der verlossing. Aanvankelijk menen we Christus niet te kunnen missen bij het sterven, maar langzamerhand leren we, dat Christus even onmisbaar is voor ons leven. Zonder Mij kunt gij *niets* doen, zei Jezus, evenmin als de rank vrucht kan dragen, zo ze niet in de wijnstok blijft. Losgemaakt daarvan, verdort ze. Zo zullen wij geestelijk verdorren, als we niet dagelijks met Christus in gemeenschap treden en elke dag met Hem beginnen. Het is daarom ook, dat de Catechismus er op wijst, dat we niet alleen de vergeving der zonden, maar ook de gerechtigheid in Christus hebben te zoeken. Die twee: vergeving der zonden en gerechtigheid, zijn niet hetzelfde. Met die gerechtigheid is hier hetzelfde bedoeld als het lust hebben in alle gerechtigheid, waar de eerste vraag van sprak; dus: het kiezen van de rechte paden. Ook dat gaan we nu hoe langer hoe meer *in Christus* zoeken. We leren verstaan, dat we dat niet uit eigen krachten, maar alleen in Christus' krachten kunnen doen.

Zo wordt Christus ons onmisbaar. Ik zeg met opzet: Christus. De begerigheid naar de *schatten* van Christus, die hier opgesomd worden, zou ons de *persoon* van Christus eens voorbij kunnen doen zien. Wij kunnen zonder de vergeving van Christus niet. We kunnen zonder de gerechtigheid van Christus niet. We kunnen voor alle dingen zonder de levende Christus niet.

Gebod en gebed.

Als we nu de slotwoorden lezen, dan blijkt het, dat het *gebod* voert naar het *gebed*, dat wij zonder ophouden bidden om de genade des Heiligen Geestes. De wetsprediking maakt ons niet tot werkhelike knutselaars, maar tot biddende worstelaars voor Gods troon. Zo komen we in het stuk der dankbaarheid, waarvan het gebed het voornaamste stuk is. Wij bidden om veel dingen, maar, waar we allereerst en zonder ophouden — niet af en toe — om te bidden hebben, is de vernieuwing van ons leven naar het evenbeeld Gods. Daarin vindt de verlossing haar bekroning. God verlost ons niet om ons in de hemel te brengen, maar om Zijn werk weer te herstellen, d.i. ons te vernieuwen naar Zijn beeld. Dit herstel zal na dit leven *volkomen* worden bereikt, zegt de Catechismus, maar in dit leven reeds in beginsel, doordat we de kindertrekken gaan vertonen, en dat is nu het leven der dankbaarheid. Dankbaarheid is geen gemoedsstemming, maar levensvernieuwing. Hoe meer de wetsprediking ingang vindt in ons hart, de wetsprediking, die het diepbedorvene van ons leven ontdekt, hoe meer we gaan verlangen naar het nieuwe, de nieuwe staat van zaken, de voorgestelde volkomenheid na dit leven. We kunnen hier niet goed meer ademen. Het gebed om vernieuwing van ons eigen leven mondt uit in het gebed om een nieuwe aarde en een nieuwe hemel, de voorgestelde volkomenheid, waar wij te allen tijde en van ganser harte lust tot alle gerechtigheid hebben. Maranatha!

ZONDAG 45

Vraag 116.

Waarom is het gebed den Christenen van node?

Antwoord:

Daarom dat het het voornaamste stuk der dankbaarheid is, welke God van ons vordert^a, en dat God Zijn genade en den Heiligen Geest alleen aan diegenen geven wil, die Hem met hartelijke zuchten zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken^b.

^a Ps 50:14,

^b Mt 7:7; Lu 11:9,13; 1Th 5:17 .

Vraag 117.

Wat behoort tot zulk een gebed, dat Gode aangenaam is en van Hem verhoord wordt?

Antwoord:

Eerstelijk dat wij alleen den enigen waren God, Die Zich in Zijn Woord ons geopenbaard heeft^a, om al hetgeen dat Hij ons geboden heeft te bidden^b, van harte aanroepen^c. Ten andere dat wij onzen nood en ellendigheid recht en grondig kennen^d, opdat wij ons voor het aangezicht Zijner majesteit verootmoedigen^e. Ten derde dat wij dezen vasten grond hebben^f dat Hij ons gebed, niettegenstaande wij zulks onwaardig zijn, om des Heeren Christus' wil zekerlijk wil verhoren^g, gelijk Hij ons in Zijn Woord beloofd heeft^h.

^a Opb 19:10; Joh 4:22-24,

^b Ro 8:26; 1Jo 5:14; Jak 1:5,

^c Joh 4:24; Ps 145:18,

^d 2Kr 20:12,

^e Ps 2:11; Ps 34:18; Jes 66:2; (* Ps 34:18 AV = Ps 34:19 SV);

^f Ro 10:14; Jak 1:6,

^g Joh 14:13; Joh 16:23; Da 9:18,

^h Mt 7:8; Ps 27:8.

Vraag 118.

Wat heeft ons God bevolen van Hem te bidden?

Antwoord:

Alle geestelijke en lichamelijke nooddruf^a, welke de Heere Christus begrepen heeft in het gebed dat Hij ons Zelf geleerd heeft.

^a Jak 1:17; Mt 6:33.

Vraag 119.

Hoe luidt dat gebed?

Antwoord: ^a

Onze Vader, Die in de hemelen zijt. 1. Uw Naam worde geheiligd. 2. Uw Koninkrijk kome. 3. Uw wil geschiede, gelijk in den hemel also ook op de aarde. 4. Geef ons heden ons dagelijks brood. 5. En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren. 6. En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boze. Want Uw is het Koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid, in der eeuwigheid. Amen.

^a Mt 6:9-13; Lu 11:2-4.

Het gebed tot gebed.

De twee "stukken" van de dankbaarheid zijn gebod en gebed. Indien wij de Here bewijzen willen, hoe dankbaar wij Hem zijn voor de ontvangen verlossing, dan kunnen we dat niet beter doen, dan door te leven naar Zijn gebod en door de beoefening van het gebed. De dankbaarheid is geen kwestie van stemmingen, ook niet van guldens en rijksdaalders, maar van gehoorzaamheid. Simpele gehoorzaamheid. Daarin kan ik alles samenvatten, omdat ook het gebed een gebod is, waaraan wij te gehoorzamen hebben, gelijk zo dadelijk blijken zal. Na het gebod hebben wij ons nu dus bezig te houden met het gebed, dat het tweede, en tegelijk het voornaamste stuk der dankbaarheid is.

Het eerste wat ons hierbij direct opvalt is, dat de Catechismus *begint* met te wijzen op de *noodzakelijkheid* van het gebed, door de vraag te stellen: "Waarom is het gebed de christen van node?" Dat is nu wat je noemt: met de deur in huis vallen. Zonder enige inleiding! Geen woord over de vraag, wat bidden eigenlijk *is*, niets over de teerheid van het onderwerp of de heiligheid van de plek, die wij nu betreden. De noodzaak, kort en goed! Het klinkt op het eerste horen wat vreemd, dat daarmee het onderwijs in de gebedsschool wordt ingezet. Temeer, omdat de vraag luidt, waarom het gebed de *christenen* van node is. We zouden ons er desnoods nog in kunnen vinden, als met klem van redenen de noodzaak van het gebed werd aangetoond voor hen, die het bidden verleerd of nooit geleerd hebben! We zouden ze willen toeroepen: mensen, bidt toch, want zonder God kunt ge niet leven. Gevoelt toch uw afhankelijkheid van uw Schepper; loopt Hem toch niet voorbij, alsof ge uzelf zoudt kunnen redden! Maar dat het gebed de *christenen van node is*, moet dat nu zo nadrukkelijk beklemtoond, en zelfs voorop gaan? Is dat eigenlijk geen water naar de zee dragen? Is er iets, wat voor een christen meer *vanzelf spreekt* dan het gebed? Het gebed is wel eens genoemd de ademhaling van de ziel. Nu, het hoeft ons toch ook niet nadrukkelijk gezegd, dat we moeten ademen? Dat doen we toch vanzelf wel?

Het tweede wat ons opvalt is, dat niet éénmaal, maar herhaaldelijk betoogd wordt, dat het gebed een gebod is. In deze Zondagsafdeling zelfs tot driemaal toe. Het gebed is het voornaamste stuk der dankbaarheid, dat God van ons *vordert*. . . . het is een eis, een vordering, die God op ons heeft! We moeten God, om al hetgeen Hij ons *geboden* heeft te bidden, van harte aanroepen. En dan nog eens in de derde vraag: Wat heeft ons God *bevolen* van Hem te bidden. Het schijnt of de Catechismus de strakke toon van de tien geboden, waarover hij in de vorige Zondagen gesproken heeft, maar moeilijk kan laten varen. Voor ons besef past die hier minder goed. De gebedstoon verdraagt zich maar moeilijk met de bevelstoon. Het gebed, zo overleggen wij, *laat* zich niet bevelen of dringen. Het gebed is de

spontane uiting der ziel. Zomin als de rivier, die van de hoge bergen klatert, zich laat kanaliseren, laat het gebed zich reglementeren. Zo dit gebeurt, heeft het zijn heerlijkheid verloren. Gebed is geen dressuur, maar behoefte des harten, en wie zó niet bidt, zou het beter kunnen nalaten!

Deze beschouwing laat zich wel horen! Er schuilt ook een belangrijk element van waarheid in. Een gebed, dat uitsluitend op het gebod berust, is maakwerk, confectiegebed. Het wordt gedaan omdat het *moet*, en niet omdat men niet anders kan. Het mist de warmte en de innigheid, die juist bij het gebed zo noodzakelijk zijn. En toch is deze redenering eenzijdig, en in haar eenzijdigheid noodlottig. Zij vergeet, dat *elke* religieuze handeling *twee* elementen moet bevatten: gewilligheid en gehoorzaamheid. Mogen en moeten. Behoefte en onderwerping.

Ik denk aan de liefde tussen ouders en kinderen, tussen man en vrouw. Wat is er natuurlijker en vrijwilliger dan deze liefde, en toch gebiedt de Schrift met nadruk: gij mannen, hebt uwe vrouwen lief, en wordt aan de kinderen geboden, vader en moeder lief te hebben. Ik denk aan het Sabbatsgebod. Hoe branden mijn genegenheiden om 's Heren voorhof in te treen, en niettemin wordt de kerkgang niet aan eigen believen overgelaten, maar klinkt het: gij zult! Aan de gehoorzaamheid moet zich altijd de gewilligheid paren, en aan de gewilligheid de gehoorzaamheid.

Alleen naar de kerk gaan, Avondmaal vieren, bidden, als ge er behoefte aan hebt, en uw hart er u toe dringt, is uit de duivel. Het is een moordaanslag op het geestelijk leven. Wie het gebedsleven vermoorden wil, moet luisteren naar de influistering van satan: ge moet alleen maar bidden als het gebed spontaan uit uw hart opwelt. Het resultaat zal zijn, dat ik nooit meer bid. God kent mijn arglistige, zondige en dorre hart beter dan ik. Daarom heeft Hij ook dit meest vanzelfsprekende *geboden*. Ik mag bidden — heerlijk privilege. Ik moet bidden — om mijns levens wil. Tegenover het *gébod* om te bidden, heeft satan eens zijn *vérbod* geplaatst. Het was, gelijk Daniël ons meldt, toen er geen verzoek aan enig mens of god gedaan mocht worden, dan aan de koning alleen. De laatste band, die Israël in ballingschap nog aan God verbond, moest daarmee doorgeknipt worden, de laatste kool op het gebedsaltaar gedoofd, de laatste hoop voor het volksherstel uitgeroeid. Deze methode volgt de duivel nog altijd. Niets hindert hem meer dan het gebed. Hij is nergens banger voor. Daarom komt hij met die schijnvrome redenering.

Het wordt ons nu, dunkt mij, langzamerhand wel duidelijk, waarom de Catechismus als nummer één op het program plaatste de *noodzakelijkheid* van het gebed. Het is een kwestie van te zijn of niet te zijn, er op of er onder. Daarom ook dat driemaal herhaalde: God vordert het, God beveelt het, God gebiedt het! Wij moeten daar vooral in onze tijd goed naar luisteren. Het zijn met name de *christenen*, die er blijkbaar niet van doordrongen zijn, dat het gebed *van node* is. Laten we 't maar eerlijk zeggen: er is een pijnlijk en benauwend gemis aan gebed. En dat terwijl de nood al hoger klimt en de antichrist steeds heviger opdringt. Er wordt veel geklaagd, gepraat, geredeneerd, maar nauwelijks gebeden. Dit is iets ontzettends! Onze enige kracht ligt in het gebed, en als dit wapen ongebruikt blijft, is er geen toekomst meer. Dit geslacht, zei Jezus, d.w.z. het geslacht van boze geesten en machten, wordt alleen uitgeroeid door bidden en vasten. Hij heeft ook eens gevraagd, of Hij nog geloof zou vinden op de aarde, als Hij wederkwam. Die vraag volgt direct op de gelijkenis van de weduwe en de onrechtvaardige rechter, "daartoe strekkende, dat men altijd bidden en niet vertragen moet". Bedoeld is dus dat geloof, dat zich uit in het volhardend gebed. Met name het gebed: Kom, Here Jezus! Wij buigen hier beschaamd het hoofd. En vóór wij vragen: Here, leer ons bidden, willen wij smeken: Here, leer ons de noodzaak van het bidden. Laat ons het gebed een gebod zijn. En het gebod een gebed!

Het gebed en Gods deugden.

De noodzakelijkheid van het gebed kan min of meer aan het wankelen gebracht worden, als we nadenken over de deugden Gods. Ik denk in de eerste plaats aan Gods *alwetendheid*. God weet alle dingen. Hij is met onze noden volledig op de hoogte. Nog vóór wij een woord op de lippen nemen, kent Hij onze verborgene verlangens. Hij antwoordt eer wij roepen. Nu, als dat allemaal zo is, dan is het gebed toch eigenlijk overbodig geworden! Ja, zo kan iemand mij gemakkelijk vastpraten. Ik kan er geen speld tussenkrijgen. De logische redenering sluit als een bus. Dus maar niet meer bidden? Ja, toch bidden. Iemand heeft eens gezegd: ik geloof, omdat het zo ongerijmd is. Men kan ook zeggen: ik bid, omdat het zo ongerijmd is. Het biddende hart laat zich nu eenmaal niet door redenering tot zwijgen brengen. Al is het honderd maal onlogisch, ik kan het bidden toch niet laten. Al weet God precies mijn behoeften, ik *moet* ze Hem toch zeggen. De bidder is in zekere zin als het kind, dat overtuigd is, dat vader best weet wat het graag wil hebben, maar toch niet kan nalaten om er telkens weer aan te herinneren.

Maar afgezien hiervan is het beroep op Gods alwetendheid nog niet zo afdoende als het wel lijkt. Er worden enkele dingen in over het hoofd gezien.

Het eerste is, dat bidden niet gelijk staat met vragen. Er zijn gebeden, waarin *niets* gevraagd wordt. Ik zou haast zeggen: hoe hoger het gebed staat, hoe minder er in gevraagd wordt. De meeste psalmen zijn gebeden. Wat zou het prachtig wezen, als de meeste gebeden psalmen waren. Dat wil zeggen: lofliederen! Er zijn tal van gebeden, waarin God enkel maar geprezen wordt. Zo is er in de hemel geen enkele onvervulde behoefte meer, en toch is de hemel vol van gebeden. Er zijn ook gebeden, waarin enkel maar gedankt wordt. Of schuld beleden. Dit is de deur der gebeden. God wordt niets afgebeden, maar Hij wordt alleen toegebeden. De ere Gods wordt er door verhoogd en de alwetendheid Gods heft ze niet op.

Het tweede dat over het hoofd gezien wordt is, dat het gebed heel iets anders is dan een soort inlichtingendienst. Nemen we nu het gebed in de engste zin van "verzoek", dan betekent dat helemaal niet, dat we Hem iets vertellen wat Hij nog niet weet. Nee, Hij is volledig bekend met alles wat we Hem bekend *maken*. Is dat dan niet tegenstrijdig? Nee, dat is het niet, want in de bekendmaking onzer noden wil de Here dat wij Hem onze afhankelijkheid zullen belijden. Zonder het gebed zouden wij onszelf onafhankelijk gaan wanen, en zou Gods eer worden verduisterd. Daarom "wil God er om gebeden zijn".

De andere deugd Gods, die het gebed overbodig schijnt te maken, is Gods *onveranderlijkheid*. Alles geschiedt naar Gods onveranderlijk raadsplan en daar is geen wrikken of buigen aan. Er is niets of niemand ter wereld, die daar enige verandering in aanbrengen kan, want geen ding geschiedt er ooit gewisser dan 't hoog bevel van 's Heren mond. En daar sta ik dan weer met mijn gebed. Wat vermeet ik mij, met mijn armzalige woorden ook maar enige wijziging te kunnen aanbrengen in hetgeen God tóch reeds besloten heeft te zullen doen? Zal ik nu maar niet liever zwijgen? Nee, dat zal ik niet doen. Want ten eerste *weet* ik er niets van, wat God besloten heeft, en is niet het onbekende maatstaf voor mijn doen en laten, maar het bekende, niet Gods verborgen, maar Gods geopenbaarde wil, en *die* zegt tot mij: bidt en gij zult ontvangen. Maar in de tweede plaats wordt het gebed door Gods onveranderlijke raadsbesluiten niet opgeheven, maar juist vereist. In de onverbreekelijke keten van Gods raadsbesluiten is het gebed een onmisbare schakel.

God bepaalt niet alleen, wat er gebeuren zal, maar ook de middelen waardoor en de wegen waarlangs. Toen God besloten had, dat het in de dagen van Achab zo lang niet zou regenen, en dat daarna de sluizen des hemels weer zouden geopend worden, nam Hij in dit besluit ook op, dat het geschieden zou *door het gebed van Elia*. Als ik het eens heel menselijk mag zeggen: God kan ons gebed niet missen. En *wij* kunnen het ook niet missen. Evenmin als de

medicijnen, als we ziek zijn. Die gebruiken we toch ook, al weten we dat de dood onvermijdelijk komen zal als Gods wil zo heeft besloten.

Ik sprak zoëven menselijk van God. De Schrift doet dat ook. Zegt, dat God Zich laat verbidden, dat Hij berouw kreeg, dat Hij niet deed, wat Hij eerst van plan was wel te doen, omdat Hij het berouwvolle gebed van Zijn volk hoorde. Daar weet ik met mijn dogmatiek geen weg mee. Hoeft ook niet! Prachtige veranderlijkheid van de onveranderlijke God, Die Zich laat verbidden door de smeking van Zijn volk, Die de teugels van het wereldbestuur legt in onze gevouwen handen, Die een inwerking op Zijn goddelijk wezen door onmachtige zondaren toelaat, Die ons vergunt bergen te verzetten, muren te doen vallen, hemelen te openen en te sluiten, duivelen en boze machten te overwinnen, het onmogelijke mogelijk te maken alleen door.... een gebed!

Het voornaamste stuk der dankbaarheid.

We hebben nu al een hele tijd vertoefd bij de *vraag*: waarom is het gebed de christenen van node? en het wordt dus nodig tijd, dat we tot een *antwoord* komen. In dat antwoord worden er twee redenen opgegeven. De eerste is: "Daarom, dat het het voornaamste stuk der dankbaarheid is, dat God van ons vordert". En de tweede reden is: "en dat God Zijn genade en Heilige Geest alleen aan diegenen geven wil, die Hem met hartelijk zuchten zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken".

De voornaamste reden is dus, dat het gebed het *voornaamste stuk der dankbaarheid* is. We herinneren ons, dat het eerste stuk der dankbaarheid was het houden van Gods gebod. Dat is al heel voornaam. Gehoorzaamheid is beter dan offerande. God lief te hebben boven alles en onze naaste als onszelf, dat zijn de hoogste geboden, en daarin tonen we God onze dankbaarheid. Maar nòg voorname, nòg belangrijker zegt de Catechismus, is het gebed. Het is het *voornaamste* stuk der dankbaarheid.

Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat het gebod als minder belangrijk verwaarloosd kan worden. Als ik zeg, dat mijn hart voorname is dan mijn hoofd, betekent dat niet, dat ik mijn hoofd wel kan missen. En als de ziel voorname is dan het lichaam, maakt dat het lichaam niet overbodig. Als ik nu het gebod het lichaam noem, dan is het gebed de ziel. Het gebed is de ziel van het gebod. Niemand kan Gods geboden nakomen zonder het gebed. Wij moeten steeds weer vragen: leer mij naar Uw wil te handelen. Daarom is het gebod zonder het gebed een lijk. En het gebed zonder het gebod een spook.

Wanneer we ons hier herinneren, dat bidden niet alleen en zelfs niet allereerst is iets van God vragen, maar veel meer een roemen en prijzen van Zijn naam, dan blijkt ook daaruit, dat het gebed het voornaamste stuk der dankbaarheid is. Er gaat God niets boven Zijn naam. Door ons gebed wordt die naam geheiligd en geprezen. Met dat doel heeft God ons mond en tong gegeven. Wij gebruiken onze mond vaak voor heel veel, behalve voor het enig goede doel: Hem prijzen. Het is zelfs in veel christelijke kringen gewoonte om als men bidden gaat voor het eten, te zeggen: we zullen even stil wezen. Nee, we zullen niet stil wezen, maar we zullen Zijn naam op hoge toon prijzen, en de vader zal als aller mond die lof vertolken voor het oor des Heren.

Alleen aan diegenen. . . .

Als tweede reden voor de noodzakelijkheid van het gebed geeft de Catechismus op, "dat God Zijn genade en de Heilige Geest alleen aan diegenen geven wil, die Hem met hartelijke zuchten zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken".

We horen daar eerst even vreemd van op!

De dagelijkse ervaring schijnt dit "alleen aan diegenen" te logenstraffen.

We zien immers, dat God Zijn genade ook geeft aan hen, die niet bidden, en er zelfs niet aan denken om dat te doen. Het kan zelfs gebeuren, dat God aan mijn buurman, die niet bidt, geeft, wat hij mij, die er voortdurend om vraag, onthoudt.

Dat is inderdaad niet tegen te spreken. God geeft brood in monden, die Hem lasteren, en schatten in handen, die Hem slaan. Zó goed is God. Hij doet Zijn zon opgaan over bozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Zó barmhartig is God. Hij doet op aard' aan alle mensen wel. Zullen we ons daarover beklagen? We zullen het maar niet doen, want dan zouden we van Hem te horen krijgen: is uw oog boos, omdat Ik goed ben?

Maar waar blijft nu de Catechismus met z'n "alleen aan diegenen"? Klopt dat wel?

Ik wil er in de eerste plaats op wijzen, dat er niet staat, dat God Zijn genade alleen aan de bidders geven *kan*, maar dat Hij het *wil*. God kan veel meer dan wij denken, maar de gebruikelijke en geordende weg is het gebed. Maar afgezien daarvan is er nog iets anders. God schenkt in Zijn algemene genade Zijn goedheid ook weg aan biddelozen en goddelozen. Zijn doel is hen daarmee tot bekering te leiden, zoals de stralen der zon de slapenden wakker willen kussen. Blijft niettemin hun hart verhard, dan zullen al die weldaden tegen hen getuigen. De "genade" wordt dan verkeerd in een vloek. Bij alles wat zij ontvangen hebben, staan zij in de dag der dagen met lege handen. Nee, niet eens met lege handen. Zij hebben zich Gods toorn vergaderd als een schat in de dag des oordeels!

Zo blijft het dus waar, dat God Zijn *genade* alleen geven wil aan die er om bidden. God geeft misschien brood en gezondheid en geluk en nog veel meer ook aan degenen, die Hem voorbijlopen, maar datgene wat echt "genade" mag heten, verleent Hij alleen Zijn kinderen. En de genade Gods bestaat heus niet alleen in voorspoed en geluk. Die bestaat in wat de Catechismus er in één adem aan toevoegt, *de Heilige Geest!*

Iemand, die waarachtig bidt, *bezit* reeds de Heilige Geest. Is het dan nodig te bidden om wat wij reeds hebben? Ja, want het is duidelijk, dat hiermee bedoeld wordt niet de *komst*, maar de doorwerking van de Heilige Geest. Zijn vernieuwende kracht. Zijn licht en waarheid. Zijn vertroosting. Zijn ontdekking. Zijn toepassing van alle weldaden van Christus. Dat is genade. Dat is de hoogst denkbare genade. Dat is meer waard dan alle schatten op aarde. En het is wel zeer beschamend voor ons, dat de Catechismus de Heilige Geest hier direct al noemt als de genade waarom wij allereerst en allermeeft moeten smeken. Psalm 43 is hier zo leerzaam. De dichter heeft geklaagd over het geweld van hen, "die vol arglistigheden, gerechtigheid en trouw vertreden". Hij gaat steeds in het zwart vanwege des vijands onderdrukking. En dan komt het gebed. Waarom vraagt hij? Om uitredding in de nood? Nee! Om de Heilige Geest: "Zend Uw licht en Uw waarheid, mogen die mij geleiden, mij brengen naar Uw heilige berg en naar Uw woningen". Ik vermoed, dat er heel wat gebeden wordt, zonder dat om de Heilige Geest is gevraagd. Dat is te zeggen, dat wij verzuimd hebben om te bidden om wat we allermeeft en 't dringendst nodig hebben. We bidden, om iets te noemen, om persoonlijke vrijheid, maar wat betekent die als we niet bezitten de hoogste vrijheid, waarmee de Heilige Geest ons vrijmaakt, vrijmaakt van de zonde en van de satan?

Maar al is de Heilige Geest de kostelijkste gave Gods, dit is niet Zijn enige gave. De Catechismus spreekt van genade en Heilige Geest. En die genade bestaat niet uitsluitend uit geestelijke, maar ook uit stoffelijke gaven, al is het "Onze Vader" daar maar heel sober mee: geef ons heden ons dagelijks brood. Maar toch. . . dat ook! Met Christus wil God ons *alle* dingen schenken, en de weg waarlangs Hij ons die goede gaven doet toekomen is dus de weg van het gebed.

Het is een heerlijke en troostrijke belijdenis, die we hier samen afleggen, dat God Zijn genade

en de Heilige Geest schenken wil aan diegenen, die Hem daarom bidden. Want als God dat *wil* doen, dan sluit dat in, dat Hij het ook *kan* en *zal* doen. In dit licht beschouwd, zijn er feitelijk dus geen onverhoorde gebeden. Die zijn er wèl, in zoverre God ons niet alles geeft, wat wij begeren. Maar die afwijzing wil niet zeggen, dat God mijn gebed niet verhoord heeft. Er ligt misschien nog veel meer genade in het onthouden dan in het schenken van wat ik zo graag wilde. Dat kan God veel beter beoordelen, dan ik het beoordelen kan. Ook in kastijding en beproeving ligt genade. Een andere genade dan ik begeerde, maar toch genade, en wellicht veel meer dan ik vroeg. Zijn genade schenkt God *altijd*, maar in de vorm, die Hij 't verkieselijkst acht. Een genade, die mij dichterbij God brengt, is beter dan een vervulde hartewens, die mij dichterbij mijn geliefden brengt. En zo blijft het dus waar, dat God Zijn genade en de Heilige Geest alleen, maar ook altijd, aan diegenen schenken wil, die Hem met hartelijke zuchten zonder ophouden daarom bidden en daarvoor danken. Op die laatste omschrijving moeten we ook wel letten.

In de tweede plaats: zonder ophouden! Wij moeten bidden zonder te vertragen. Niet er mee ophouden, als de verhoring niet op onze tijd komt. Niet het gebed staken, als 't ons te lang duurt en niet gaan denken: 't geeft tòch niet. God laat ons soms lang wachten, maar wij hebben Hem toch altijd nog duizendmaal langer laten wachten. Wij kunnen niet verwachten, dat Hij ons bij de eerste klopping opendoet, als Hij gedurig moest kloppen aan de deur van ons leven, en we de grendels gesloten hielden. In Zijn toeven wil Hij ons geloof op de proef stellen. De weduwe in de gelijkenis kwam elke dag terug, en eindelijk gaf de onrechtvaardige rechter toe. Zal de rechtvaardige God geen recht doen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij lankmoedig is over hen, dat wil zeggen: hoewel Hij de verhoring wel eens lang uitstelt?

En in de derde plaats herinnert de Catechismus er aan, dat het bidden altijd met danken gepaard moet gaan. Een gebed, dat alléén vraagt, zonder één danktoon, kan nooit een stuk der dankbaarheid zijn. Zo'n gebed is zelfzucht. Zo donker kan de nacht nooit zijn, of er is altijd nog te danken. En hoe meer we over God en ons leven nadenken, hoe meer er valt te danken. Tenslotte weten we niet meer waar we beginnen moeten en waar we eindigen moeten om God te danken. Als we Gods weldaden maar opmerken. Als we maar ogen hebben om te zien. Ja, als mijn ogen alleen zien, wat anderen hebben, en ik niet, dan heb ik niets te danken, maar als ik naga, wat ik heb, en anderen missen, dan kan ik de hele dag wel danken.

Vergeet nooit één van Gods weldadigheden, zingen we zo graag, maar we vergeten er tientallen. Omdat we ze niet meer zien en waarderen kunnen. Als ik in de gevangenis zit, kan ik God danken voor mijn Bijbel, waar ik anders misschien wat nonchalant mee omging. Als ik m'n vrijheid mis, kan ik God danken voor de vrijheid, waarmee de Zoon ons heeft vrijgemaakt, en die *niemand* mij ontroven kan. Het schijnt wat wonderlijk, maar: hoe meer we in de druk komen, hoe meer we echt leren danken. Want we gaan dan de verrassingen Gods zien, waar we anders aan voorbijgingen, kleinigheden soms, maar die we nu voelen als de druk van Zijn Vaderhand, de glimlach van Zijn Vaderoog.

Het aangenaam gebed.

Na de noodzakelijkheid van het gebed komen nu de hoedanigheden ervan ter sprake. In het slot van de vraag, die we zojuist besproken hebben, is al een soort overgang gemaakt, maar nu wordt opzettelijk de kwestie aan de orde gesteld, aan welke hoedanigheden een goed gebed moet voldoen, blijkens de vraag: "Wat behoort tot zulk een gebed, dat Gode aangenaam is en van Hem verhoord wordt". De volgorde is ook hier weer treffend juist: het eerste wat ons in alle doen en laten en dus ook in het gebed moet bezig houden is, of het "Gode aangenaam" is. Hem welbehaaglijk te zijn, en daarin Zijn eer te verbreiden, is steeds

nummer één van het levensprogram van de christen. Pas in de tweede plaats komt, wat ons meestal het hoogst zit. . . . "en van Hem verhoord wordt". Als de verhoring van ons gebed uitblijft, dienen we dus allereerst de vraag bij onszelf te stellen, of het met dat "Gode aangenaam" wel in orde is.

Er zijn dus ook gebeden, die niet verhoord worden, omdat ze Gode blijkbaar *niet* aangenaam zijn. Nu, daar wist Amos bijvoorbeeld van mee te praten. In zijn dagen was er veel uiterlijk godsdienstig vertoon, maar het leven was voos en bedorven. Daarom laat God bij monde van deze profeet zeggen, dat Hij aan hun offeranden geen welbehagen heeft, hun verbodsdagen haat en versmaadt, en dat ze hun getier moeten staken; de Here stopt Zijn oren er voor toe, om het maar niet te horen! Zo zijn er dus gebeden, eenzame en publieke gebeden, waar God bepaald van walgt.

Waarlijk niet alleen in Amos' tijd. Als het hart zich niet meer met de daden paart, en de juiste gezindheid des harten ontbreekt, wordt het gebed een vloek. En ook Jacobus weet te vertellen van gebeden, die niet verhoord worden: gij bidt wel, maar ontvangt niet, doordat gij verkeerd bidt, en met dat "verkeerd" bidden bedoelde hij speciaal het bidden zonder vertrouwen. De wijze, waarop wij bidden is dus lang niet onverschillig. God schrijft niet alleen voor, *dat* we bidden moeten, maar ook *hoe* we bidden moeten. Het luistert alles heel nauwkeurig in de dienst des Heren, en er blijft niets aan onze willekeur overgelaten. En als wij het antwoord op deze vraag nauwkeurig lezen, dan blijkt dat het gebed aan *drie* voorwaarden moet voldoen, zal het Gode aangenaam zijn, en van Hem verhoord worden. De eerste voorwaarde is, dat het *waar* moet zijn, de tweede dat het *ootmoedig* behoort te zijn, en de derde, dat het dient te worden opgezonden in volledig *vertrouwen*, m.a.w. het moet een gelovig gebed wezen.

Laten we nu het antwoord eens wat nauwkeuriger bekijken.

"Eerstelijk, dat wij alleen de enige ware God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, om al hetgeen Hij ons geboden heeft te bidden, van harte aanroepen."

Deze zin schijnt nogal wat overbelast. Vooral de herinnering, dat wij alleen de enige ware God moeten aanbidden, lijkt min of meer overbodig. Stel je voor! De Catechismus denkt toch zeker niet, dat we heidenen zijn, die de afgoden aanbidden. Of dat wij gelijk de Atheners een altaar gebouwd hebben voor de "onbekende God", zoals men haast afleiden moet uit de toevoeging "Die Zich in Zijn Woord ons geopenbaard heeft"? Nu, ik ben daar nog niet zo zeker van. Er zijn veel gebeden, die de indruk wekken, tot een' grote Onbekende gericht te zijn. Gebeden, die doen denken aan een sprong in 't onzekere, aan een groot avontuur. Men weet niet wat het resultaat zal wezen: 't kan meevallen, maar 't kan ook tegenvallen. 't Is in elk geval te wagen, en een *kans* op verhoring is er in elk geval. Men stelt zich God dan voor als een soort Ahasveros, tot wie Esther kwam met de beklemmende gedachte: kom ik om, dan kom ik om! Een Oosters despoot, de beslist naar luim en gril en willekeur. Zeg eens eerlijk, bidden we niet vaak zo? En als we zo bidden, dan roepen we niet de enige ware God aan, maar een beeld van eigen fantasie. Dan aanbidden we niet die God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, want God heeft Zichzelf heel anders geopenbaard. Hij handelt niet willekeurig, maar laat Zich leiden door het Verbond.

Het valt niet zoals het valt, maar de Here is recht in al Zijn weg en werk. Het kan nooit tegenvallen, want Hij schenkt boven bidden en denken. Het gebed is geen lot uit de loterij, geen kansspel, want Hij is getrouw, Die het ook doen zal. Roept Mij aan in de dag der benauwdheid, Ik zal er u uithelpen en gij zult Mij eren. Opent uw mond, eist van Mij vrijmoedig, op Mijn trouwverbond; al wat u ontbreekt, schenk Ik, zo gij het smeekt, mild en overvloedig. Al wat gij de Vader bidden zult in Mijn naam, dat zal Hij u geven. Gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen, ontfermt Zich de Here over degenen, die Hem vrezen.

Ik houd waarlijk niet van een aaneenrijging van teksten, maar deze waren in mijn hart, en stonden op papier, vóór ik er aan dacht. Zó heeft God in Zijn Woord Zich geopenbaard. Hij is geen Onbekende, maar de bekende Hoorder der gebeden. En zó moeten wij Hem aanroepen.

Voor mijn gevoel valt echter in deze zin de nadruk op het "van harte". God wil allereerst, dat wij Hem *van harte* zullen aanroepen, en dat ons gebed dus waar en echt zal zijn. Het moet uit het hart opwellen; de mond spreekt niet altijd de taal van het hart. Zulke gebeden zijn leugens. Lippen-werk of geheugenwerk, of een aangeleerd lesje. Gewoonte of sleurwerk. Het komt zelfs wel voor dat we er zo weinig met ons hart bij zijn, dat we niet eens weten, wat we gebeden hebben. Men gevoelt, hoe waardeloos zulke gebeden zijn. Het zijn vooral de openbare gebeden, die aan dit euvel lijden. Men krijgt voortdurend de indruk: woorden, woorden! dat kan niet echt wezen, niet doorleefd, niet doorvoeld, daar is het veel te gezwollen en hoogdravend voor. Zo kan men comédie spelen in het heiligdom, toneelopvoeringen geven in de kerk! God ziet het *hart* aan. Van alle andere gebeden zegt Hij: Ik haat en versmaad ze. Doe het getier uwer liederen van Mij weg. Gebeden, die niet van harte worden opgezonden zijn als zeepbellen, met prachtige kleuren soms, maar die uiteenspatten, voordat ze de hemel bereikt hebben.

Onze nood en ellendigheid.

Als tweede vereiste van het Gode aangename gebed noemt de Catechismus: "Dat wij onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen, opdat wij ons voor het aangezicht Zijner majesteit verootmoedigen".

Onze nood en ellendigheid!

Eerst een enkel woord over de *nood*.

Men zou de indruk krijgen, dat de Catechismus alleen weet van bidden als er nood is. In zekere zin is dat ook zo, want er is *altijd* nood, zolang wij in deze zondige wereld leven, tot de jongste dag toe. Nood, niet alleen in oorlogs-, maar ook in vreedstijd. Ook in tijden van voorspoed en welvaart. Dan is de nood misschien wel het hoogst. Als we er maar oog voor krijgen, en onze nood recht en grondig leren kennen. We zouden zo zeggen, dat er niets was, dat we grondiger kenden dan onze nood. Niets is er verder vandaan! We zijn zulke stumperds, dat we in nood zitten, uit onze nood om hulp roepen, en nog niet eens weten hoe diep de nood is, waarin we zijn geraakt. Want, om te beginnen, menen we, dat het de *stoffelijke* noden zijn, die het meest kwellen. Daar praten we over, en daar klagen we over tegen God en de mensen.

Wij, hier in Zeeland, weten wat *nóód* is, menen dat althans te weten. Zelfs het buitenland was met ons begaan! 't Is dan ook geen kleinigheid. Ontluisterde akkers, steden en dorpen. Gekraakte woningen en boerderijen. Een vlakte zonder boom of struik. Het land zonder schaduwen. Het domein van de grijnzende armoede. Het is meer luctor dan emergo. Ik worstel, maar kom ik ooit weer boven?

Maar tegelijk zeg ik: dat is niet *de* nood! Die ligt veel dieper. Wij moeten onze nood *grondig* kennen, dat is: tot de grond toe peilen, en als we dat doen, stoten we op de *geestelijke* nood. De geestelijke nood der kerk is ook in één woord te noemen: onbewogenheid! Een stroom van goddeloosheid gaat over deze wereld, waardoor Gods naam wordt ontheiligd, en het beroert de kerk nauwelijks. De buitenkerkelijkheid en onkerkelijkheid nemen dagelijks toe, en het schijnt maar weinigen te benauwen.

Het koninkrijk Gods wordt aan alle kanten belaagd, en er is geen drang om samen te komen in bidstonden om de 74e Psalm uit te klagen voor Gods oor. Men kan nog wel ruzie maken en

twisten over kleinigheden, en verdeeldheid zaaien in eigen kring, terwijl eenheid en saambinding van alle gelovigen uit alle kerken nu meer dan ooit geboden is. Dat is iets van onze werkelijke nood.

Er is nog iets anders. De Catechismus spreekt hier in het meervoud: *onze* nood. Ik denk in de regel aan mijn eigen nood. Ieder mens is van nature egocentrisch. Maar er is ook de nood van anderen. Hoe meer ik daar aan denk, hoe geringer mijn eigen nood wordt. En daar *moet* ik aan denken, want als ik de nood van anderen niet ken, en er niet in meeleef, kan ik voor hen (wat mijn priesterlijke taak is) ook niet bidden. En ik moet ook de nood van Gods kerk en koninkrijk recht en grondig leren kennen. Wat ons voor alles interesseren *moest*, is de stand van de fronten in de strijd tussen het koninkrijk Gods en het rijk van satan. Wie daar niet van weet, kan er ook niet voor bidden. Het gebed: Uw koninkrijk kome, wordt dan een holle klank. Helaas *zijn* er weinigen van op de hoogte. Velen stellen er geen belang in. Hoe het b.v. met de zending gaat nu, en met de evangelisatie, laat ze koud. Men krijgt ook de indruk bij voorgangers der gemeente, dat ze de eigenlijke noden niet kennen. Er wordt nauwelijks voor gebeden. Hoe hoog is dan wel de nood gestegen!

En dan onze *ellendigheid*. Deze ligt eigenlijk vlak naast onze nood, of liever: ze ligt er even onder; ze is er de grondslag en de oorzaak van. Op de bodem aller vragen ligt der wereld zondeschuld. Onze ellendigheid is, dat al die nood het gevolg is van onze *zonde*. En dat wij de kastijdingen ten volle verdiend hebben, hoewel wij in onze opstandigheid God er soms een verwijt van maken.

Dit hebben de psalmisten en profeten steeds goed verstaan. Dat moesten wij ook leren. Wij houden almaal de hand op: Here, geef ons dit en geef ons dat. Als wij onze nood en ellendigheid recht leren kennen, hebben wij maar één gebed meer: Here, vergeef! Dat is de rechte ootmoed, die voorwaarde is voor het gebed, en waarvan de Catechismus gewaagt: opdat wij ons voor het aangezicht Zijner majesteit verootmoedigen. Verootmoedigen wij ons? Voelen we pijn, als we geslagen worden? Hebben we leren inzien, dat het met ons en met de kerk helemaal niet goed gaat? Dat we leven in een hoera-stemming? Dat we de gedaante der godzaligheid hebben, maar dat de kracht ervan ontbreekt? Zijn we in de smeltkroes gelouterd, en belijden we voor de Here, dat we 't over heel de linie verkeerd gedaan hebben, dat er *niets* van deugde, en begeren we voor alle dingen nieuwe mensen te worden, die geheel voor de Here willen leven? Dit is tenminste iets van de ware verootmoediging.

Ik hoor nogal eens zeggen: er is nog zo weinig verootmoediging. Ja, dat laat zich zo stichtelijk zeggen, en met dat zeggen ben ik rakelings langs me zelf heengelopen. Ik moet daarom belijden: er is bij mijzelf zo weinig verootmoediging. Dan bots ik tegen mezelf aan. En dan loop ik tenminste kans om tot stilstand en tot nadenken te komen. Als ik in de Bijbel de gebeden der heiligen lees, dan vind ik ook altijd de rechte toon der verootmoediging. Abraham in zijn voorbede voor Sodom en Gomorra stelt zichzelf niet torenhoog boven die goddeloze steden, maar "heeft zich onderwonden te spreken tot de Here, hoewel hij stof en as is". En de ootmoed van Daniël: "O Here, bij ons is de beschaamdheid der aangezichten, bij onze koningen, bij onze vorsten en bij onze vaders, omdat wij tegen U gezondigd hebben. Bij de Here onze God zijn de barmhartigheden en de vergevingen, hoewel wij tegen Hem gerebelleerd hebben, en wij hebben de stem des Heren onzes Gods niet gehoorzaamd".

Het gelovig gebed.

De derde voorwaarde, waaraan het Gode aangename gebed voldoen moet, omschrijft de Catechismus als volgt: "Ten derde, dat wij deze vaste grond hebben, dat Hij ons gebed, niettegenstaande wij zulks onwaardig zijn, om des Heren Christus' wil zekerlijk wil verhooren, gelijk Hij ons in Zijn Woord beloofd heeft".

Dit wil dus zeggen, dat wij de Here moeten vertrouwen. We moeten Hem op Zijn Woord geloven. We mogen niet bidden, en heimelijk denken: God hoort het toch niet. Daarmee beledigen we de Here. Natuurlijk hoort God het toch wel, ook als wij buiten de maat bidden. We moeten bidden, zoals ons zopas herinnerd is, *om al hetgeen Hij ons geboden heeft te bidden*. Meer niet. Dat is om alle geestelijke en lichamelijke nooddrift, zoals in de volgende vraag staat. Het gebed mag de grenzen van Gods gebod niet overschrijden. We kunnen niet rekenen op iets, waar we geen belofte voor hebben. God wil het misschien wel geven, want Hij is oneindig goed. Maar als Hij het niet doet, kunnen we nooit zeggen, dat Hij Zijn beloften niet heeft gehouden. De grens van het gebod is dus Gods belofte. En dat is geen nauwe of enge grens. Ze is zeer wijd, want Gods beloften zijn zeer wijd — *alle* geestelijke en lichamelijke nooddrift! Als we daarom bidden, kunnen we stellig op de verhoring aan. Ik mag daar geen ogenblik aan twijfelen. Wat God beloofd heeft, doet Hij. Hij is geen man, dat Hij liegen zou. God heeft het gezegd! Dat is mij genoeg. Wanneer Hij mijn gebed hoort, op welke wijze Hij precies de verhoring schenkt, of in welke vorm, dat weet ik niet, dat laat ik rustig aan de Here over, maar één ding weet ik vast en zeker: al wat Hij belooft, doet Hij. En in dat vaste vertrouwen moet ik bidden. Ontbreekt dat vertrouwen, dan is het gebed waardeloos. Het is "verkeerd" bidden, zou Jacobus zeggen.

Wij moeten in ons gebed staan op een vaste grond, om met de Catechismus te spreken, en die vaste grond vinden wij in Gods beloften. Niet in onszelf. Wij zijn het onwaardig, verklaart de Catechismus. Wij hebben niets om op te pleiten. De enige pleitgrond is Gods barmhartigheid in Christus. "Om des Heren Christus' wil." Om Jezus wil — amen. Beseffen we, wat dat zeggen wil? Ik moet mijzelf afvragen: Zou God dit weigeren als Jezus, Zijn eigen Zoon, er Hem om bad? En als ik dan tot de conclusie kom: nee, dat zou Zijn Vader Hem niet weigeren, dan ga ik een stap verder, en besluit: dan zal de Vader het *mij* ook niet weigeren. Want om Christus' wil, behandelt Hij mij als Zijn eigen zoon.

Jezus heeft dat eens heel sterk gezegd. Ik lees dat in het evangelie van Markus, hoofdstuk 11:23, 24: "Hebt geloof in God. Voorwaar, Ik zeg u, wie tot deze berg zou zeggen, hef u op en werp u in de zee, en in zijn hart niet zou twijfelen, maar geloven dat hetgeen hij zegt, geschiedt, het zal hem geschieden. Daarom zeg Ik u, alwat gij bidt en begeert, gelooft, dat gij het hebt ontvangen, en het zal u geschieden.

Men kan over zo'n tekst gaan theologiseren, en dan het absolute er uit weg theologiseren. Maar als ik dit heel eenvoudig en kinderlijk lees, dan staat er niets anders, dan dat het onmogelijke mij mogelijk wordt door het gebed, *als ik maar geloof*. Dat ik veel en veel meer zou ontvangen, en veel rijker zou wezen, als ik maar geloofde, simpelweg geloofde, en dat ik nu vaak zo arm ben, omdat ik niet geloof, of zo kleingelovig ben. O, wat zouden er wonderen gedaan kunnen worden door een gelovig gebed. Hoe zouden de hemelen scheuren, de duivelen vluchten, de prediking vrucht dragen, en het leed verdwijnen, *als* er maar geloof was. We lezen nogal eens, dat Jezus zegt: u geschiede naar uw geloof. En ook staat ergens: Hij kon aldaar niet veel krachten doen, vanwege hun ongeloof. Zo is het precies. We krijgen precies zoveel als we geloven. Er kan veel in een groot vat, maar waar geen vaten zijn, kan ook niets worden gevuld.

De inhoud van het gebed.

Eindelijk wordt de vraag gesteld: "Wat heeft God ons bevolen van Hem te bidden?" Daarin gaat het dus om de *inhoud* van het gebed. Niet alleen het dat en het hóe, maar ook het wat is ons door God voorgeschreven. Heel ons gebedsleven dient te beantwoorden aan goddelijke wetten. In het gebed, dat is in hetgeen wij tot God zeggen, hebben wij toch feitelijk niets te zeggen, maar heeft God alles te zeggen. Hij heeft ons *bevolen* wàt wij bidden moeten. Hij

heeft ons ook toegestaan, dat wij het bidden mogen. Wij voelen het veel meer als een voorrecht, dan als een plicht. Maar een plicht blijft het niettemin. We mogen geen ogenblik wanen dat wij zelf onze weg wel banen, of onszelf wel helpen kunnen. We moeten in alles, ook in de allerkleinste dingen, onze afhankelijkheid verstaan. Dat wij zonder Hem niets kunnen. En dat we dus alles te vragen hebben, dat we alles met Hem behoren te bespreken, al onze plannen Hem dienen voor te leggen, Zijn goedkeuring voor dat alles nodig hebben, Zijn hulp in alles nodig hebben, omdat in Zijn hand onze adem, ons leven en onze paden zijn. Wij kunnen niet ademen, geen stap verzetten, geen arbeid verrichten zonder Hem. We kunnen ook niet geloven, niet bidden, niet strijden, en niet lijden zonder Hem. En God wil, dat we dit zullen verstaan, opdat we alles biddende doen, de grote en de kleine beslissingen van ons leven biddende nemen, zodat heel ons leven één gebed is, zoals ook David in één van zijn psalmen zegt: ik was één en al gebed. Het spreekt wel vanzelf, dat het bidden het werken niet uitsluit. Deze twee gaan samen, en elk van die heeft z'n bestemde tijd. Wie niet biddend de dag begint, kan rekenen op tal van teleurstellingen, mislukkingen en nederlagen op die dag, maar wie bidt als de arbeid roept, of neerknielt, als de handen uit de mouwen moeten gestoken worden, komt er evenmin. We moeten de verhouding van het "bidt en werkt" goed zien. Ze heffen elkaar niet op, maar vullen elkaar aan.

Er staat in Psalm 127: "Als de Here het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen de bouwlieden daaraan". Er wordt dus verondersteld, dat die •bouwlieden arbeiden, zelfs zwoegen; er staat niet, dat zij werkeloos moeten zijn, en de bouw aan de Here moeten overlaten. In het Zuiden van ons land ging een bidprocessie rond, om zegen voor het gewas af te smeken. Deze processie kwam ook langs een slecht verzorgde akker. Een boer, in zijn openhartigheid, zeide tot de geestelijke: "Mijnheer pastoor, hier geeft het bidden niet, hier moet mest op". Wij moeten werken, plannen beramen, zwoegen, maar altijd in het besef: het is alles tevergeefs, als de Here het niet zegent. Ik moet mijn plannen beramen met de Here: kent de Here in al uwe wegen. Ik mag Hem niet voor mijn wagen spannen. Ik mag evenmin de architect wezen, die alles al klaar heeft, en de Here gebruiken als aannemer en uitvoerder van mijn plannen, om daarna heel verwonderd te doen, als de Here Zich daarvoor niet laat gebruiken.

Dit over de vraag: "Wat heeft God ons bevolen van Hem te bidden".

Het antwoord luidt: "Alle lichamelijke en geestelijke nooddrift, welke de Here Christus begrepen heeft in het gebed, dat Hij ons Zelf geleerd heeft". Waarna dan in de laatste vraag en het antwoord dat gebed volgt: "Onze Vader, Die in de hemelen zijt. ..".

Hierin treffen ons vier dingen, nl. hoe ontzaglijk *breed* het gebedsterrein is; waardoor het *begrensd* wordt; welke de *volgorde* in het gebed behoort te wezen; en welk *voorbeeld* Christus ons heeft nagelaten.

Het terrein is zeer breed en uitgestrekt, het is niet zo spoedig afgewandeld: alle geestelijke en lichamelijke nooddrift! Dat bestrijkt dus heel ons leven, en niet alleen dat van mij, maar ook van mijn gezin, mijn vijanden, de wereld, de kerk, het koninkrijk Gods — alles! We bidden in de regel veel te weinig. We hebben altijd weer iets vergeten. We moeten tot onze schande steeds weer erkennen: daar heb ik niet voor gebeden. We denken soms, dat de dingen te nietig en te klein zijn om ze God voor te leggen. Toch is dat niet zo. Wij weten immers zo weinig wat groot en wat klein, wat belangrijk is of niet. De kleinste gebeurtenissen zijn vaak beslissend voor heel ons leven! Soms denken we ook, dat er tal van dingen zijn, die we zelf wel kunnen opknappen. Ik moet in alles, wat ik doe en laat, denk of mij voorneem, eerst vragen: heb ik er al voor gebeden? En ook: *kan* ik er voor bidden.

Toch is het terrein van het gebed niet onbegrensd. We mogen maar niet van alles vragen. De grens ligt in de nooddrift. Alle geestelijke en lichamelijke *nooddrift*. Dat betekent letterlijk:

wat we *nodig* hebben, maar niettemin *derven* of ontberen. Al wat u ontbreekt, schenk Ik, zo gij 't smeekt. We mogen niet om overvloed vragen. God geeft vanzelf wel mild en overvloedig. Hij is nooit karig. Wie dat *ziet*, heeft altijd overvloed. Hij zegt ook in de behoeftigste omstandigheden: Here, wat zijt Gij goed en wat geeft Ge veel. Maar nog eens: men moet dat zien! We mogen ons ook geen behoefte *scheppen*, en God om de vervulling daarvan vragen. Het blijkt altijd weer, dat we met minder toekunnen, dan we ooit gedacht hadden. Het is niet in de overvloed gelegen! Niet het vele, maar de *zegen* Gods maakt rijk.

De *volgorde* van het ware gebed is, dat het *geestelijke* voorop gaat. De geestelijke nooddrift is meer dan de lichamelijke, de ziel is van hoger waarde dan het lichaam, de kerk is belangrijker dan mijn huis. In het "Onze Vader", dat ons als *voorbeeld* gegeven is, staat dan ook het geestelijke voorop. Het bevat tweemaal drie gebeden, waarvan het eerste drietal tot inhoud heeft alles wat God aangaat: de heiliging van Zijn naam, de komst van Zijn rijk, de gehoorzaamheid aan Zijn wil. Dat gaat voorop. En pas daarna komen wijzelf aan de beurt. In het tweede deel gaat het om *onze* nooddrift, maar in die drie is er maar één gewijd aan de lichamelijke nooddrift: geef ons heden ons dagelijks brood. De beide andere vragen om de voorziening in geestelijke nooddrift: de vergeving der zonden, en de verlossing van de Boze. In dat "Onze Vader" buigen wij ons voor de Drieënige God: wij smeken om de heiliging van de naam des Vaders, om de komst van het rijk van de Zoon, en het ombuigen van onze wil naar Zijn wil door de kracht van de Heilige Geest. Ons dagelijks brood krijgen we uit de hand des Vaders — de vergeving der zonden werd mogelijk gemaakt door de Zoon, en de macht des Bozen wordt gebroken door de Heilige Geest. Het is niet minderwaardig, dit "Onze Vader" te bidden. Integendeel, wie het bidt met heel z'n ziel, heeft nooit beter gebeden. Wij gaan met de Catechismus dit "Onze Vader" nu nader bezien.

ZONDAG 46

Vraag 120.

Waarom heeft ons Christus geboden God alzo aan te spreken: Onze Vader?

Antwoord:

Opdat Hij van stonden aan, in het begin onzes gebeds, in ons de kinderlijke vreze en toevorrecht tot God verwekke, welke beide de grond onzes gebeds zijn, namelijk, dat God onze Vader door Christus geworden is, en dat Hij ons veel minder afslaan zal hetgeen dat wij Hem met een recht geloof bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen^a.

^a Mt 7:9-11; Lu 11:11-13.

Vraag 121.

Waarom wordt hierbij gevoegd: Die in de hemelen zijt?

Antwoord:

Opdat wij van de hemelse majesteit Gods niet aards gedenken^a, en van Zijn almachtigheid alle nooddrift des lichaams en der ziel verwachten^b.

^a Jer 23:23,24 ; Han 17:24,25,27

^b Ro 10:12.

Het gesprek.

Het gebed, dat Christus ons Zelf geleerd heeft, begint met een aanspraak: "Onze Vader, Die in de hemelen zijt"; het bevat vervolgens *tweemaal drie gebeden*, waarbij in het eerste drietal het "Uw" overheerst, dus God op de voorgrond staat, terwijl in het tweede drietal "ons" en "onze" weerklinkt, dus onze belangen aan de orde komen. En dit geheel wordt besloten met een *lofverheffing*: "want Uw is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen".

Dit is dus een schoon geheel. Er zit systeem en orde in. Niet alleen aan de inhoud, maar ook aan de vorm heeft Christus alle aandacht besteed, innerlijk en uiterlijk is het een kunstwerk van volmaakte schoonheid. Ook op de vorm hebben wij dus wel acht te geven. Dat is wel niet het voornaamste, maar mag evenmin worden verwaarloosd. Paulus zegt ons, dat wij óók met het verstand moeten bidden. Slordigheid in het gebed is ook zonde. Als iemand een toespraak tot mensen wil houden, tracht hij dat ook in een behoorlijke vorm te doen; hoeveel te meer is dit eis, als wij de Allerhoogste toespreken in het gebed. De gebeden, die we in de Schrift, met name in de psalmen vinden, munten meestentijds uit door literaire schoonheid. Gebeden zijn gedichten. Met name publieke gebeden mogen niet geïmproviseerd, en zodoende tot wijdlopijge frasen of stuntelige zinnen uitdijen. Zij, die in het openbaar moeten voorgaan in het gebed, moeten zich eerst bezinnen, wat ze tot God zullen zeggen, en hoe ze dat zullen doen. We kunnen niet allen in schone zinnen bidden, met name niet in ons persoonlijk en stil gebed in de binnenkamer. Dit hoeft ook niet. God hoort ook het onuitgesproken zuchten. Maar het hart maakt welsprekend. En als dan het verstand vertolkt wat het hart ingeeft, dan wordt elk gebed door zijn inhoud schoon. Dan wordt toch elk gebed

weer een gedicht.

Zo leert ons alleen reeds de uitwendige vorm van het "Onze Vader", dat God de schoonheid in het heilige zeer bemint. De schoonheid van de eenvoud. Wat is het "Onze Vader" beschamend eenvoudig. Kinderlijk eenvoudig haast, en toch zo, dat in elk woord een wereld van gedachten ligt. Alleen reeds de aanspraak: "Onze Vader, die in de hemelen zijt" zegt meer dan honderd fraaie gebeden van ons. Ach ja, die gebeden van ons! Wat zijn ze vaak voos, leeg, hol! Men hoort langdradige gebeden en gezwollen gebeden, op effect berekende gebeden, hetzij door abrupte korthed of bombastische stijl. Gebeden, waarvan men zeggen kan: is het u niet genoeg, dat gij de mensen moede maakt, dat ge ook uw God moede maakt!

Hoe is het mogelijk, dat men zelfs nog de verwachting koesteren kan, dat God er naar luisteren zal. Ik denk, dat de meeste van zulke "bidders" die verwachting ook niet eens meer hebben. Ze hebben er niet eens aan gedacht, dat ze tot God spraken!

Dit brengt mij vanzelf op het eigenlijke *karakter* van het gebed. De eerste vraag van Zondag 46 luidt: "Waarom heeft ons Christus geboden God alzo *aan te spreken*: onze Vader?" Daarmee is tegelijk het gebed gekarakteriseerd als een: *spreken met God*. Het is moeilijk een betere definitie te vinden! Elk "gebed", dat geen spreken met God is, heeft het recht op de naam "gebed" verbeurd. Het kan van alles wezen, maar het is geen gebed meer. Men weet wel, hoe dat dan gaat. Sommigen spreken in hun gebed heel veel *over God*, maar niet *tot God* — 't wordt soms een complete dogmatiek. Anderen misbruiken het gebed om een toespraak te houden tot degenen, die meebidden. Een enkele maal wordt het openbare gebed in de kerk een geheime inlichtingendienst. Af en toe is het nog een korte samenvatting van de gehouden preek, met punten en al. Deze en dergelijke rethorieën zijn geen gebeden. Bidden is ook geen galmen. Het is eenvoudig spreken met God. Tot de Vader gaan, en Hem eenvoudig zeggen, wat mij op het hart ligt. En Hem zeggen de noden van anderen, in wier naam ik bid. Ik weet met al mijn moeilijkheden geen weg meer, maar nu spreek ik er met mijn Vader over. Die weet raad. Ik zie in de duisternis geen licht meer, en ik vraag Hem, of Hij mij dat licht wil geven. Zo simpel mogelijk. We zijn gewoon in onze moeilijkheden met onze vrienden en vertrouwden te gaan spreken. Zij moeten ons van advies dienen. Ik zeg niet, dat dit niet mag. Maar we moeten allereerst naar onze Vader in de hemel gaan. Als we Hem er over spreken, komt het vast en zeker in orde.

Als het gebed is een spreken met God, een gesprek voeren met Hem, dan zijn we dus niet alleen aan het woord. Ik voer nooit een gesprek alleen. Het onderstelt altijd vraag en antwoord. Bidden is niet maar: hoor Here, uw knecht spreekt, maar ook: spreek Here, Uw knecht hoort. Wij moeten pok kunnen luisteren, vooral luisteren! Voor het waarachtig gebed is maar niet nodig wel ter tale te zijn, maar wij moeten vóór alle dingen stil kunnen zijn. In die stilte horen wij het antwoord, dat God geeft in Zijn Woord. Daarom moet het gebed altijd geschieden met de handen gevouwen op de opengeslagen Bijbel. Gods antwoord, Zijn verhoring, ligt niet steeds in de veranderde omstandigheden. Het ligt meestal in Zijn Woord. Zo is het ware gebed: ik spreek met God, en Hij antwoordt mij. Ik kan het ook omkeren, en dan zeg ik het waarschijnlijk nog beter: het ware gebed is: God spreekt tot mij, en ik antwoord Hem. Bidden is altijd de reactie, de echo op het Woord Gods. Wij zouden tot God en met God niet kunnen spreken, als Hij niet eerst tot ons gesproken had. Als wij zeer innig bidden, zullen we dat onwillekeurig doen met woorden, aan de Schrift ontleend. Zo worden Gods Woord tot mij en mijn woorden tot God dan met elkaar verenigd. Beide, vraag en antwoord, vloeien als 't ware ineen.

Zijn geboden zijn niet zwaar.

Johannes zegt in zijn eerste brief: "dit is de liefde Gods, dat wij Zijn geboden bewaren, en

Zijn geboden zijn niet zwaar". Daar moet ik direct aan denken, als ik die eerste vraag nog eens lees: waarom heeft ons Christus *geboden* God also aan te spreken: Onze Vader. We horen hier alweer 'n *gebod*. Er werd ons reeds vroeger, in Zondag 45, met nadruk aan herinnerd, dat het gebed een gebod was. Een gebod van de Vader: gij zult bidden. Nu vernemen we van een gebod van de Zoon: gij zult *also* bidden, dat ge tot God zegt: Onze Vader. De Vader beveelt: roept Mij aan in de dag der benauwdheid. De Zoon gebiedt: roept Hem als uw Vader aan.

Dat woordje "geboden" doet ons vooral hier wat vreemd aan. We zijn geneigd aan een vergissing te denken. We zouden het liever doorschrijven, en er 'n ander voor in de plaats stellen. Bijvoorbeeld: waarom heeft ons Christus *vergund*, of: waarom heeft ons Christus *toegestaan* God also aan te spreken: onze Vader. Want dat is toch wel een grote gunst. Heerlijker privilege is nauwelijks denkbaar, dan dat wij de Allerhoogste, de Schepper van hemel en aarde, de God boven alle goden, "Vader" mogen noemen. En dat wij met Hem als Vader mogen spreken elk uur van de dag. Dat wij zijn geducht paleis mogen binnentreden zonder eerst audiëntie aan te vragen. En dat Hij altijd bereid is om naar ons te luisteren. Dit is een voorrecht, dat ons stelt boven de engelen, want zij zijn maar knechten. Zij mogen tot God niet Vader zeggen. Wij, mensen, zondige mensen, mogen het wel. Zelfs Christus, Gods geliefde Zoon, heeft van dat recht eens afstand moeten doen; toen Hij aan het kruis van God verlaten was, mocht Hij niet meer "Vader" zeggen, maar kon slechts klagen: mijn God, mijn God! Hij heeft Zich de Vadergunst onttrokken, opdat Hij ons de Vadersnaam op de lippen leggen zou, en ons kon gebieden God also aan te spreken: Onze Vader! Wonderlijk gebod! Inderdaad — Zijn geboden zijn niet zwaar!

Toch moeten we dat gebod niet wijzigen in vergunning of iets dergelijks, want al is het een gunst, het is toch ook wel degelijk een gebod. Als ik zeg: die naam Vader ligt mij veel te hoog, dat is mij te veel, ik ben het niet waard, laat mij maar een dorpelwachter wezen, dan klinkt dat wel heel nederig, maar we doen daarmee het werk van Christus te niet. Als ik, om welke reden dan ook, weiger "Vader" te zeggen tot God, dan zou Christus tevergeefs in de hel van Godverlatenheid gezonken zijn. Dan sla ik Hem Zijn weldaden uit de hand. En dan beledig ik ook de Vader. En omdat Christus dit alles niet verdragen kan, *gebiedt* Hij mij, God also aan te spreken: Vader!

Hier komt nog iets anders bij. Achter dit *g*ebod schuilt eigenlijk een *v*erbod! Dat verbod is niet, dat wij God nooit anders dan Vader mogen noemen. God heeft vele namen, en we mogen Hem aanspreken als de Barmhartige, de Eeuwige, de Hoorder der gebeden, de Getrouwe, al naar de omstandigheden zijn, waarin we ons bevinden. Maar wat Christus niet wil is, dat we Zijn Vader zouden beledigen door een opeenstapeling van titels. Christus wil, dat we *vóór* alle dingen waar zullen zijn! Als ik iemand God hoor aanspreken als de Eeuwige, Volzalige God, Die de hemel heeft tot Zijn troon, en de aarde als een voetbank Zijner voeten, Die trouwe houdt — enzovoort, dan denk ik: man, hou op, je voelt er niets van wat je zegt — bombast! Vandaar deze aanspraak vol eenvoud: Vader! Dit is meteen de hoogste naam, waarmee we Hem noemen kunnen. Hierin heeft de openbaring van Gods liefde haar toppunt bereikt. In die naam ligt ook alles besloten. Alle andere namen van God worden er door overkoepeld.

Maar Christus heeft niet slechts bevolen God als Vader aan te spreken, doch als "Onze" Vader. Dit meervoud dient niet om de intimiteit, het persoonlijke van het gebed af te brokkelen, want in dit "onze" ligt het *mijn* Vader besloten. Maar het dient, om mij er aan te herinneren, dat ik priesterlijk te bidden heb voor anderen. Ik ben niet alleen op de wereld. Naast mij staan de vele duizenden kinderen Gods, met hun zorgen, hun vragen, hun noden. Daaraan moet ik ook denken in mijn gebed. En Christus, Die Zelf de hogepriester bij

uitnemendheid was, en altijd voor de Zijnen gebeden heeft, en dat nog doet, wil, dat ik hierin ook Zijn beeld vertoon, dat ik priesterlijk mijn biddende handen ophef voor allen, die met mij eenzelfde geloof deelachtig zijn, en met mij God als hun Vader kinderlijk liefhebben.

De grond van het gebed.

Van het antwoord op de eerste vraag schrijf ik hier de eerste helft even uit: "Opdat Hij van stonde aan, in het begin onzes gebeds, in ons de kinderlijke vreze en toevorzicht tot God verwekke, welke beide de grond onzes gebeds zijn".

Wat ons hierin allereerst opvalt, is de hoge waarde, die de Catechismus blijkbaar toekent aan de gezindheid des harten bij het gebed. Wij moeten komen in de rechte gestalte der ziel, en wel van stonde aan, van het begin onzes gebeds af. Wij mogen er niet langzamerhand *in* komen, zoals een musicus in z'n spel. We kunnen niet eerst maar wat woorden prevelen, terwijl onze gedachten nog bij heel andere dingen zijn. Nee, van stonde aan moeten we ons bewust zijn van de tegenwoordigheid Gods, dat we Zijn aangezicht gezocht hebben, en met de Heilige spreken. Van moment tot moment moet onze aandacht daarop gespannen zijn, en geen ogenblik mogen we uit het oog verliezen, dat de plaats waarop we staan of knielen, heilig land is. Daarom is een voorbereiding voor het gebed, de concentratie der gedachten vóór we de ogen sluiten en de handen vouwen, noodzakelijk, en dit kan niet beter geschieden dan door het lezen van de Bijbel. Dat bewaart er ons voor, dat we maar gaan bidden, zonder dat we er helemaal *bij* zijn. Dan is er van stonde aan, in het begin onzes gebeds de rechte eerbied, de kinderlijke vreze en toevorzicht, waarvan de Catechismus spreekt, zonder een ledige ruimte. Aan die rechte ziels-gestalte is de Catechismus dus alles gelegen. Over de lichaamsgestalte bij het bidden spreekt de Catechismus niet. Niet, omdat dat van minder belang is, maar omdat het vanzelfsprekend is, dat deze aan de gestalte des harten beantwoordt. Ook daarin moet de vreze en eerbied voor de Here uitkomen. Zij, die een oneerbiedige houding aannemen onder het bidden, bewijzen daarmee, dat hun hart er ook niet bij is. Ze zijn zich niet bewust, dat ze met God spreken.

Wanneer wij met een meerdere spreken, nemen wij vanzelf een eerbiedige houding aan, hoeveel te meer als wij ons onderwinden te spreken tot de Allerhoogste Majesteit. Ik ben jaloers op de roomse kerken met haar knielbanken, want dit knielen is niet rooms, maar "katholiek", algemeen christelijk! Nu we dit niet kunnen in de kerk (in de binnenkamer kan 't altijd) gaan we op z'n minst staan. . . . wie zou er op z'n stoel durven blijven zitten, als hij tot de koningin spreekt?

De gezindheid des harten, die voor het gebed vereist wordt, omschrijft de Catechismus als "kinderlijke vreze en toevorzicht" (of vertrouwen), en die moeten in ons hart *verwekt* worden. Ze zijn er dus van nature niet, en als ze er zijn, sluimeren ze vaak, en daarom wil Christus ze verwekken, door ons de Vadersnaam te doen uitspreken. Want zodra ik Vader zeg, en dat zeg met verstand en hart, dan word ik mij terstond bewust, dat ik *kind* ben, *Zijn* kind. En bij het kind behoren onafscheidelijk twee dingen: eerbied en vertrouwen. Dat is, om zo te zeggen, de twee-eenheid van het kind. Het kind heeft eerbied voor zijn vader, het ziet tegen vader op, het bewaart de afstand. Dat is de ene zijde. Maar de andere zijde, de keerzijde, is het vertrouwen. Er is niet alleen afstand, maar ook gemeenschap, vertrouwelijkheid. De afstand is niet zo, dat die beklemmt en benauwt. Het kind durft tegen vader ook alles vrijuit zeggen. Wat het tegen anderen voor geen geld van de wereld zou willen zeggen. De kinderlijke (geen slaafse) vreze, de eerbied, doet het kind overleggen: vader beslist; het vertrouwen doet het weten: vader heeft mij lief, en beslist zo, als het voor mij het beste is. De eerbied, het gevoel van afstand overweegt: vader is sterk, en hij *kan* o zoveel. Het vertrouwen, het gevoel van nabijheid, weet: vader staat vlak naast me, en hij wil mij ook

helpen, want hij houdt van mij. Ik weet niet, of veel kinderen nog zoveel eerbied hebben voor hun vader, en of ze zo vertrouwelijk met hun vader omgaan. De zonde heeft helaas aan de verhouding tussen ouders en kinderen veel deuken toegebracht. Maar al zijn dan ook veel verhoudingen scheef getrokken in onze tijd, ieder zal toch toestemmen, dat dit het normale en gezonde is, dat er bij het kind is: kinderlijke vreze en vertrouwen. En zó wil Christus, dat wij tegenover God zullen staan. Dat wij steeds weten zullen: God is heel hoog, maar ook zeer nabij. Hij spreekt het beslissende Woord, maar dat Woord vertolkt steeds de liefde van Zijn Vaderhart. Kinderlijke vreze en toevorzicht. . . . !

Deze twee noemt nu de Catechismus heel eigenaardig *de grond onzes gebeds*. Niet de grond der *verhoring* — die ligt nooit in iets van ons, en ik kom daar straks op terug — maar de grond van het gebed zelf. Ze vormen er dus om zo te zeggen de bodem van: het gebed zonder kinderlijke vreze en toevorzicht is een bodemloos vat, dat geen inhoud heeft. Eerbied en vertrouwen zijn de grondslagen, het fundament van het gebed. Het zijn wankelende gebeden, die dit fundament missen; ze storten als een kaartenhuis ineen. Een gebed zonder eerbied, waarin het ontzag voor de hoge God wordt gemist, wordt eigenlijk een bevel, een commando. Een gebed op bestelling. God moet mij dit en dat op die en die tijd leveren. Caricatuur van het gebed. Het kind, dat niet meer weet: Vader beslist, gaat dwingen. Dit "gebed" heeft zijn aroma verloren. En wat is een gebed zonder vertrouwen? Het is een slag in de lucht. We zullen eens een kans wagen. We draaien aan het grote rad van avontuur. Niet God, maar het lot brengt de beslissing. Alweer een gebed zonder fundament. Men ziet dus, hoe scherp de Catechismus zag, toen hij zei, dat van stonde aan het fundament van vreze en vertrouwen in ons gebed gelegd moet worden, zal het niet geheel waardeloos zijn.

De grond van de verhoring.

Ik herinnerde er reeds aan, dat de twee genoemde eigenschappen van het kind wel de grond van het gebed zijn, maar niet de grond der verhoring. God hoort ons gebed niet, omdat wij zulke liefhebbende en gehoorzame kinderen zijn. We menen soms wel, dat we daar een grond aan ontleen kunnen, maar dat is een noodlottige vergissing. Er zijn mensen, die denken, dat God het met hen wel buitengewoon getroffen heeft. Zoiets als de oppassende oudste zoon in de gelijkenis. Met hem kan vader voor de dag komen! Hij was geen nagel aan z'n doodkist, zoals z'n losbandige broer. De arme jongen vergat slechts één ding. . . . dat hij helemaal geen kind was. Hij was knecht in huis. Hij was nooit "vrolijk" geweest. Hij zwoegde als een huurling. Indien er nog vreze was, dan was het slaafse, maar geen kinderlijke vreze! We moeten dus oppassen. Zodra we gaan denken, dat ons kindschap de grond der verhoring is, hebben we daarmee ons kindschap zelf ingeboet. Nee, de grond der verhoring ligt niet in ons kindschap, maar in Gods *Vaderschap*. Zoals de Catechismus dat nu ook verder aldus uitdrukt: "namelijk, dat God onze Vader door Christus geworden is, en dat Hij ons veel minder afslaan zal, hetgeen wij Hem met een recht geloof bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen".

Het eerste is dus, dat God onze Vader door Christus geworden is. Hij was het eerst niet. Wij zijn van nature kinderen des toorns. Dat wij nu kinderen Zijner liefde zijn, is niet aan ons te danken, maar aan Christus. Door Zijn liefde en gehoorzaamheid zijn de verhoudingen omgekeerd, en dat ging helemaal buiten ons om. Door het geloof in Christus worden wij nu ook tot Gods kinderen gerekend. God staat nu tot ons in dezelfde verhouding als tot Zijn eniggeboren Zoon, in Welke Hij een welbehagen heeft. Alles wat de Vader aan Zijn Zoon Christus schenken zou, schenkt Hij ons ook, om Christus' wil.

Het tweede, wat daaruit vanzelf voortvloeit, is Gods *Vaderliefde*. Wij kunnen nergens anders op pleiten, dan op Zijn grote barmhartigheid. Denk aan 't vaderlijk meedogen, Heer, waarop

ik biddend pleit. De Schrift is daar vol van. Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, ontfermt Zich de Here over degenen, die Hem vrezen. Indien gij dan, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal uw Vader, Die in de hemelen is, goede gaven geven dengen, die ze van Hem bidden. God is Vader en Moeder tegelijk. Zou ook een vrouw haar zuigeling vergeten? Hij wist als een moeder alle tranen uit de ogen van zijn schreiende kinderen. Het is op grond van deze en dergelijke uitspraken, dat de Catechismus mag verklaren: "dat Hij ons veel minder afslaan zal, hetgeen dat wij Hem met een recht geloof bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen". Er staat niet, dat Hij ons *niets* afslaan zal. Ook 'n aardse vader slaat wel eens een verzoek van zijn kind af. Moet dat wel doen, als het voor het kind verkeerd zou zijn. Deed hij dat niet, dan zou hij geen goed vader zijn. Zwakke vaders willigen alle verzoeken in, en bederven hun kinderen er mee. God is een volkomen vader. Hij weet precies, wat het beste voor ons is. Slaat Hij iets af, dan kunnen wij er volkomen zeker van zijn, dat het tot ons bestwil is. In de afwijzing ligt dan veel groter genade, dan in het voldoen aan ons verzoek. Wij zijn vaak zulke domme kinderen. We bidden om wat ons schade zou doen. We moeten daarom ook nog leren verstandig te bidden. Gelukkig, dat vader verstandiger is dan het kind. En we moeten ook leren bidden, dat Hij ons toch afslaan zal, hetgeen wij niet met een recht geloof bidden. Toen Bileam maar bleef aanhouden, of hij asjeblieft met de vorsten van Moab meegaan mocht, gaf God hem tenslotte z'n zin. Maar dat was z'n dood. God zegt niet ja en nee tegelijk. Maar Bileam wist, dat God het niet wilde. Hij hoefde de tweede keer dus niet weer te vragen. Toen hij het toch deed, zei God: ga je gang! Het is vreselijk, als God ons onze gang maar laat gaan!

Maar verder kunnen we er op aan, dat God ons veel minder afslaan zal, hetgeen wij met een recht geloof bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen. Iemand, die dit leest en vader is, of moeder, weet hoe graag ze hun kinderen een genoeg doen. Och, ze zouden nog wel veel meer voor hen willen doen, als ze maar konden. Ze zouden hun hartebloed willen geven voor hun kinderen. De restrictie: als ze maar konden, geldt voor God niet. Hij kan ook alles, wat Hij wil. En Hij heeft ook Zijn eigen Zoon voor ons overgegeven. Dat is de schoonste en onuitsprekelijkste gave. Alleen al het feit, dat wij om Christus' wil Gods kinderen mogen zijn, is bewijs van Zijn grote liefde. Alles wat God ons er nu nog bijgeeft, is toegift.

Die in de hemelen zijt.

Door de toevoeging: "Die in de hemelen zijt", schijnt met de andere hand weer teruggenomen te worden, wat met de ene is gegeven. Onze Vader — dat was zo vertrouwd en dichtbij, maar de hemelen zijn zo ver weg! Wij kunnen God niet zien. Hij is in de hemelen, maar Hij *ontdekt Zich niet*. Als wij denken: nu moet God toch ingrijpen, houdt Hij Zich verborgen. Zó, dat de psalmisten schreeuwden: o God ontwaak, houd U niet doof. God is in de hemelen, en wij zijn op de aarde, en voelen ons zo eenzaam en verweesd.

Wat hebben wij aan "Onze Vader", als het "Die in de hemelen zijt" dat alles weer schijnt op te heffen, en ongedaan schijnt te maken? *Schijnt!* In werkelijkheid is dat natuurlijk niet zo. De Catechismus verklaart de bijvoeging aldus: "Opdat wij van de hemelse majesteit Gods niet aardselijk denken, maar van Zijn almachtigheid alle nooddrift des lichaams en der ziel verwachten". De nadruk valt op die "almachtigheid". Wat met het Vaderschap Gods gegeven is, wordt door de bijvoeging niet ongedaan gemaakt, maar zij stelt het juist in nog schoner licht. Het Vaderzijn poneert Gods goedheid, "Die in de hemelen zijt" Gods almacht. Als Vader *wil* Hij ons helpen, als de Verhevene, Die in de hemelen is, *kan* Hij ook helpen. Onze Vader is niet machteloos, maar Hij heeft de hemel tot Zijn troon! Zulk een Vader hebben wij nu. Hij is machtig. Hij is almachtig. Dat is te zeggen: alle machten zijn aan Hem onderworpen, en aan Hem ondergeschikt. 't Moet alles naar Zijn wenken horen. Hij heeft

maar te *bevelen*, en 't geschiedt. Eén woord van *Hem is voldoende*, en zelfs de vijanden Gods moeten Hem gehoorzamen, of ze willen of niet. De vijand beeft voor Zijn gerucht. De gevangenisdeuren vliegen open op Zijn wenk. Voor Zijn almacht is niets te groot en niets te wonderlijk! Nooit kan 't geloof te veel verwachten van Zijn almachtigheid.

Ik weet wel, we verwachten het ook van Zijn goedheid, Zijn barmhartigheid, Zijn genade. We moeten altijd weer zeggen, dat Zijn barmhartigheid het laatste steunpunt is, waarop wij terugvallen. Maar de aanspraak "Die in de hemelen zijt", zoekt speciaal steun in Zijn almacht. En het is een rustgevende gedachte: God is machtig te doen, alles wat ik van Hem vraag. De machten op de aarde benauwen ons wel eens. We staan er machteloos tegenover. Onze rechten worden gekweld door hun geweld. Hoe zal er uitkomst komen? En zie, dan nodigt de aanspraak van het gebed ons uit, ons standpunt in de hemelen te nemen. Van boven af ziet men de dingen heel anders. Als we op de begane grond staan, zijn de muren zo hoog, maar vanaf de torentrens bezien, lijken de hechtste vestingen molshopen. Van ons standpunt uit bekeken, zeggen we allicht met de tien verspieders: de vijanden zijn als reuzen. Vanuit de hemelen bezien, zijn ze als mieren. Die in de hemel zit, zegt Psalm 2, lacht om de woedende volken en de razende natiën. Paulus voegt er aan toe, dat wij met Christus in de hemel gezet zijn. Daar moeten we dus ons standpunt nemen, en van daaruit alles bekijken. Dan worden de mensen zo klein, en is God zo groot. Dan kunnen wij ook met God lachen. Lachen door de tranen heen.

Uitzien naar verhoring.

Laten we er niet overheen lezen, als de Catechismus ons uitnodigt van Zijn almachtigheid alle nooddrift des lichaams en der ziel te *verwachten*. Met het bidden is het niet afgelopen. We moeten daarna wachten en uitzien tot de verhoring komt. Zoals Elia zijn jongen tot zevenmaal uitzond om te zien of er al wat kwam. Er is niets, zei de jongen. De hemel is nog even strak en onbewogen als altijd. Dat zei hij niet éénmaal, maar zes maal. 't Was om moedeloos te worden. Maar Elia werd niet moedeloos. Hij zette door. Hij kon wachten, tot eindelijk de zevende maal er een wolkje verscheen als eens mans hand. Dit wachten is een moeilijke taak. Er is bijna niets zo vermoeiend als wachten. Al maar wachten! Alle dingen blijven precies zo, als ze altijd geweest zijn, God hoort u niet! Al uw bidden is vruchteloos! Zo zegt de duivel dan. De verzoeking wordt dan zo zwaar. En toch blijven wachten. God laat ons vaak wachten, om ons geduld en lijdzaamheid te leren. Hij liet Maria en Martha wachten. Wachten op Gods tijd. Een van de noodzakelijkste gebeden die we leren moeten, is: Here, leer mij wachten. Leer mij blijven wachten.

Ik blijf den Heer verwachten,
mijn ziel wacht ongestoord.
Ik hoop in al mijn klachten
op Zijn onfeilbaar Woord.

Dit wachten veronderstelt ook uitzien. Er worden vele gebeden opgezonden zonder dat men uitziet naar de verhoring. Zo kan het gebeuren dat de verhoring soms allang gekomen is, zonder dat ik er op gelet heb. Door de gemeente in Jeruzalem werd een gedurig gebed voor Petrus gedaan. De Here hoorde het gebed, en maakte de gevangenisdeuren open. En Petrus klopt aan de voorpoort. Die kloppende Petrus is de vleesgeworden gebedsverhoring. Maar de bidders zeiden: dat kan niet! Het is zijn geest! De Here doet de deuren open op ons gebed, en wij vergeten onze deur open te doen, om de verhoring binnen te laten. Zo gaat het dikwijls!

Niet aardse denken.

De Catechismus verklaart tenslotte, dat de woorden „Die in de hemelen zijt”, aan de aanspraak „Onze Vader” toegevoegd zijn „opdat wij van de hemelse majesteit Gods niet aardse zouden denken”. Dat aards denken van God zit ons inderdaad in het bloed. We staan altijd weer klaar, om God met onze menselijke maatstaf te meten. Zoals wij onszelf en anderen beoordelen, beoordelen wij God ook. God is partijdig! Hij trekt de een voor boven de ander, en schenkt de een wat Hij de ander onthoudt. Of we vinden Gods doen onbillijk, hard, onrechtvaardig. Zo willen wij notabene, wij, kleine mensen, God becritiseren. Maar de gedachte „Die in de hemelen zijt” moet aan dat alles radicaal een eind maken. De hemelen zijn zuiver en klaar. Zo zuiver en strikt rechtvaardig is God in al Zijn doen en laten. De hemelen zijn zeer hoog — zoveel hoger zijn Gods wegen dan onze wegen en Zijn gedachten dan onze gedachten. Wij begrijpen vaak Gods wegen niet. We verstaan Zijn gedachten niet. Maar het zijn niettemin gedachten. Al wat God doet vertolkt een gedachte en heeft zin. Het is geen onzin. Het is niet ongerijmd. Al zien wij de zin niet, die zin is er toch, en als wij er eenmaal achter staan, dan zullen wij eeuwig Gods wijsheid prijzen, dat Hij juist deze en geen andere wegen met ons gehouden heeft! Weg dus met die aardse gedachten over God, en het overbrengen van onze aardse verhoudingen op God. In God is niets aards, niets klein, niets benepen. Bij Hem is alles groot, verheven, hemels, volmaakt en schoon! Het is niet waar, dat God te zwak is om te helpen, dat Hij te groot is om Zich met ons te bemoeien, of wat er verder niet allemaal aan dwaze, aardse gedachten in ons zondige hart opkomen. Weg daarmee! God is groot, — Die in de hemelen zijt!

Zo is de aanspraak van het gebed alleen al rijk en schoon. Het is een gebed op zichzelf. Deze aanspraak, met de ziel gesproken, moet Gods hart vermurwen, en ons onrustige hart stil maken. Dit geeft de moede kracht. Het vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft. We kunnen nu weer vooruit. We heffen 't hoofd omhoog. Mijn ziel is als een gespeend kind in mij. Want zij fluistert: Onze Vader, Die in de hemelen zijt!

ZONDAG 47

Vraag 122.

Welke is de eerste bede?

Antwoord:

Uw Naam worde geheiligd. Dat is: Geef ons eerstelijk dat wij U recht kennen^a, en U in al Uw werken, in welke Uw almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid klaarlijk schijnt, heiligen, roemen en prijzen^b; daarna ook dat wij al ons leven, gedachten, woorden en werken, also schikken en richten, dat Uw Naam om onzentwil niet gelasterd, maar geëerd en geprezen worde^c.

^a Joh 17:3;; Jer 9:24; Jer 31:33,34; Mt 16:17; Jak 1:5; Ps 119:105,

^b Ps 119:137; Lu 1:46,47,68,69; Ro 11:33,

^c Ps 71:8; Ps 115:1.

Eerstelijk.

Welke is de eerste bede?

"Uw naam worde geheiligd!"

Hiermee wordt niet alleen een begin gemaakt met het gebedsonderwijs, maar de klemtoon valt er ook op, dat het de *eerste* bede is. Zij gaat voorop. Onder alle begeerten en verlangens, die wij koesteren, neemt de smeking: Vader, dat Uw naam geheiligd worde, de voornaamste plaats in. Dienovereenkomstig verklaart de Catechismus: "Geef ons *eerstelijk*, dat wij U recht kennen, en U in al Uw werken, in welke Uw almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid klaarlijk schijnt, heiligen, roemen en prijzen". Dat dus eerst! Er is niets wat ons hoger ligt, noch wat wij vuriger wensen. Daar branden heel wat vurige begeerten in onze ziel. Wij lopen rond met een hart vol onvervulde verwachtingen. We zullen ze de Here een voor een voorleggen; wat wij graag zouden willen voor onszelf, voor ons gezin, voor ons land en volk.

En nu vraagt God: wat wilt ge het allerliefst? Wat zal Ik u het eerst geven? Waarmee kan Ik u de grootste vreugde verschaffen? En het antwoord luidt: geef ons eerstelijk en vóór alle dingen, dat wij Uw naam heiligen, roemen en prijzen! *Is dat zo?* Zou er veel zó gebeden worden? Nee, zo wil ik de vraag niet stellen, want dan matig ik mij een oordeel aan over het gebedsleven van anderen. Dus: bid *ik* zo? Als ik zeg ja, dan lieg ik. Er zijn tal van dingen, die mij veel zwaarder liggen dan het heiligen van Gods naam! Ik bid eerstelijk om mijn dagelijks brood, en de bewaring voor onheilen. Ik bid voor mijn vrouw en kinderen, en om vreugde en bestendiging van het leven, en om genezing als zij ziek zijn, en om uitredding als er nood is! Dat zijn de dingen, die ik vooropschuif in mijn gebeden, en daar helemaal achteraan slingert soms ook nog een matte en plichtmatige vraag om de heiliging van Zijn naam.

Het kan ook wel gebeuren, dat ik "amen" gezegd heb, en wat "eerstelijk" moest komen, wat voorop moest gaan, helemaal heb vergeten! Zo keer ik de orde om. Ik laat achteraan komen, wat voorop moest gaan, of laat het helemaal weg. En *als* ik in mijn gebed nog eens het "Uw naam worde geheiligd" laat vooropgaan, dan krijg ik het gevoel, voor God wat te willen poseren. Of ik verwacht heimelijk een goedkeuring. Heb ik dat nu niet mooi gedaan, Here?

Ik heb het eerst aan U gedacht! Jawel, en ik deed het zo, dat alle andere begeerten die ik had, al stonden te dringen en te trappelen van ongeduld om aan de beurt te komen.

Zó is meestal de praktijk van mijn gebedsleven. Ik hoop, dat het bij anderen beter is. Dit alles is meer dan een kwestie van volgorde. Men moet zich melden aan het loket voor dit of dat, te beginnen bij letter A. Enzovoort. Kwestie van administratie. De orde in het "Onze Vader" is een kwestie van levenshouding. Och ja, de volgorde in mijn uitgesproken gebed kan nog keurig in orde wezen, maar hoe staat het nu heel concreet in mijn leven?

Laat mij, om te verduidelijken wat ik bedoel, een voorbeeld geven uit die benauwde tijd, die ons allemaal nog zo goed heugt, toen iedereen werd opgejaagd. Iemand zat in de gevangenis. . . . Hij wist niet, wat er verder met hem gebeuren zou. Misschien wachtte hem nog erger, een concentratiekamp, of de dood. En dan zou hij zijn lieve vrouw en kinderen niet weer zien. Kunt u zich de gemoedstoestand indenken van zo'n eenzame tussen vier muren in de cel, met als enige afwisseling het gerinkel der sleutels van de cipier? Hoor, hij bidt: "Barmhartige Vader, Gij zijt zo goed en zo machtig, och verlos mij uit mijn nood, spreek slechts één woord, en het zal geschieden". Maar als deze gevangene een kind Gods was, die de bede "Uw naam worde geheiligd" heeft geleerd, dan liet hij het daar niet bij. Hij voegde er aan toe: Indien Uw naam meer verheerlijkt wordt door mijn gevangenschap dan door mijn vrijheid, laat mij dan maar hier in mijn eenzame cel blijven, waar Gij toch ook zijt. En indien het meer tot Uw eer is, dat ik om de getuigenis van Uw naam in de dood ga, geef mij dan de genade om trouw te blijven, en voor U te sterven Here, Gij moet voorgaan, Gij moet altijd voorgaan, en ik moet volgen. Wat er met mij gebeurt is niet van zoveel belang, maar het is van het hoogste belang, wat er met Uw naam gebeurt".

Ik noemde maar één voorbeeld. Men kan het naar believen vermenigvuldigen, maar zo ongeveer is de consequentie van de bede "geef ons eerstelijk!". ... Zó heeft Paulus ook zijn leven verstaan, toen hij de Philippenzen verklaarde, dat zijn ernstige verwachting en hoop was, dat "Christus zal groot gemaakt worden, in mijn lichaam, hetzij door het leven, hetzij door de dood". Het is niet altijd zo ernstig, dat je leven er bij op het spel staat. Het is ook tot eer Gods, als ik de minste wil zijn, mijzelf verloochenen, mijn schuldenaar wil vergeven, mijzelf niet wil handhaven. Laat *ik* dan maar vernederd worden, als de Here maar groot wordt. Here, ga Gij voor. Geef ons *eerstelijk*, dat wij U in alles heiligen, roemen en prijzen!

Waar het om gaat.

Als de eer van Gods naam de eerste plaats heeft in ons hart en leven, dan heeft ze die ook in ons gebed. Dat dit noodzakelijk is, zal ons duidelijk worden, als we helder hebben leren inzien, waar het eigenlijk om gaat, en waarom Christus toch gewild heeft, dat de heiliging van Gods naam zo'n belangrijke plaats zou innemen in ons leven, in ons bidden en denken. Daartoe moeten we eerst tot klaarheid komen over de vraag: wat met de heiliging van Gods naam bedoeld wordt, en wat er het tegendeel van is. Het "heiligen" van Gods naam betekent natuurlijk niet, die nog heiliger te maken dan hij al is. Dat kan niet. Gods naam *is* heilig en geducht, en geen mens kan daar iets bijdoen, of iets afdoen. Wij kunnen de temperatuur van de zon niet regelen, noch haar lichtsterkte bepalen. Zo min kunnen wij ook aan de heiligheid van Gods naam iets veranderen. Zijn naam zal heerlijk pralen, zo duurzaam als de zon, zo glansrijk als haar stralen. Maar dit "heiligen" betekent wel: als heilig erkennen, die naam eren, of zoals de Catechismus er verklarend aan toevoegt: roemen en prijzen. Ieder weet, dat de zon even majestueus blijft schijnen, ook al schuiven zich donkere wolken voor de zon. Maar door dampen en nevelen kunnen het licht en de warmte van de zon wel onderschept worden, en haar glans verduisterd.

Zo stijgen er uit deze zondige wereld voortdurend kwade dampen omhoog, die de glorie van

Zijn naam verdonkeren. Zo wordt God in deze wereld ontheilgd. Zijn naam wordt op deze wereld misduid, gelasterd, verguisd, gevloekt, onteerd, doodgezwegen, genegeerd. Vooral dat laatste: men loopt Hem zonder groeten voorbij. Alsof men aan onderwijs, politiek, sociale actie kan doen zonder met God rekening te houden. Dit rekening houden is natuurlijk veel te zwak uitgedrukt. God en Zijn Woord en Zijn naam moeten er het dragend beginsel van zijn. Hij is overal in. Zonder Hem kunnen wij niets doen. Het neutraliteitsbeginsel is eigenlijk allang weer ouderwets. Het heeft plaats moeten maken voor een ander, dat alle terreinen overkoepelen en gelijkschakelen wil, en dat in wezen niet neutraal, maar vijandig staat tegenover God en Zijn openbaring. In zulk een samenleving is voor de kerk nog plaats, als ze op krukken lopen wil, en zich tevreden wil stellen met een prediking, die meer lijkt op een ruiende vogel, dan zoals psalm 63 zegt op een duif, die in het licht der zonnestralen ver boven andere vogels pronkt. Zodra zij ernst maakt met het beginsel van "Uw naam worde geheiligd", dat Gods grootheid uitroept in *heel* de wereld en al Zijn werken, en Zijn souvereiniteit proclameert over heel het leven, moet zij zwijgen.

Zo ziet men dus wat voor vuile dampen trekken voor de zon, en hoe op allerlei wijs Gods naam wordt ontheilgd. Ook zó, dat allerlei menselijke namen veel meer de aandacht trekken dan Gods naam. De lucht is vol van het gerucht van allerlei menselijke namen en titels en prestaties, en van de naam van God, in Wiens hand de adem en alle paden van deze nietige mensen zijn, wordt nauwelijks gerept. Hoogstens wordt Hij nog een enkele maal ten tonele gevoerd als een "Voorzienigheid", een god van eigen maaksel, die gespannen wordt voor de zegekar, omdat hij immers hen zegent, "die dat het meest verdienen".

Ik zou nog veel meer kunnen noemen, waardoor Gods naam in kerk en wereld wordt ontheilgd, maar het is zo al mooi, of liever, lelijk genoeg. En nu wil Christus dat wij daar een dam tegen opwerpen, dat wij die nevels verdrijven, opdat de glans van 's Heren naam weer helder uitschijne. Hoe? Door te strijden! Door onze actie? Zeker, dat ook, maar allereerst door te bidden. Wij moeten heel die stroom van vuil wegbidden, er tegenin bidden. Hoe zouden wij er trouwens tegenop kunnen zonder gebed? Dat is eigenlijk wel heel opmerkelijk. God is machtig genoeg, om aan al die ontheiliging van Zijn naam zo maar een eind te maken. Maar nu wil Hij gediend worden door onze gebeden. Wij moeten Zijn naam als het ware beschermen door de muren onzer gebeden.

We zijn zo gewend aan de gedachte, dat Hij *ons* beschermt. En dat wij op Zijn naam vertrouwen. Die naam is een sterke toren. Rondom Jeruzalem zijn bergen, also is de Here rondom Zijn volk. Maar nu keert deze eerste bede dat om, en moeten wij met onze gebeden voor de Here gaan staan. En de ontheiliging afweren. Zijn naam omringen met onze smekingen. Waarom? Omdat Hij ons nodig heeft? Och, natuurlijk niet. Hij heeft niets en niemand nodig. Maar omdat Hij Zich verlustigen wil in de liefde Zijner kinderen. Het klinkt toch zo schoon in Zijn oren, dat Zijn kinderen smeken: Vader, het smart ons zo, dat de mensen Uw naam bekladden, en verdachtmaken, en doodzwijgen en lasteren. Wij kunnen dat niet hebben. Ons hart is er bedroefd om. Laat dat toch ophouden. . . . Uw naam worde geheiligd!

Het gaat hier dus om de eer van God, om de glorie van onze Vader in de hemelen. Men heeft wel eens gezegd, dat wij in de eerste bede niet naar onszelf toebidden, maar van onszelf afbidden. In zekere zin is dat juist. We denken niet zozeer aan onze eigen belangen, dan wel aan Gods grootheid en eer, en willen zelfs onze eigen belangen daaraan ondergeschikt maken. Want er gaat God niets boven Zijn naam. In Zijn naam is Hijzelf. Wie die naam aantast, beledigt Hem in Zijn diepste wezen. Voor de heiligheid van Zijn naam waakt Hij dan ook met bijzondere zorg. Behalve dat Hij die door de gebeden van Zijn volk liet omringen, gaf Hij ook Zijn gebod: Gij zult de naam des Heren uws Gods niet ijdelijk gebruiken! Wie

een beroep doet op de eer Zijns naams, beschikt over een zeer sterk wapen.

Men kan daar om zo te zeggen alles mee doen. Wat zult Gij met Uw heilige naam doen? Zult Gij U die smaad Uwer vijanden laten welgevallen? Nu, daar moet de Here voor bezwijken. Als wij geen enkele grond meer hebben in onszelf, en dat hebben we nooit, is ons laatste bolwerk: Gods naam! Doe het om Uws naams wil! Hij leidt mij in het spoor der gerechtigheid om Zijns naams wil.

Hierdoor is het duidelijk, dat het in de bede om Gods naam wel in de eerste plaats gaat om God Zelf, maar dat *wij* er toch ook belang bij hebben. Het is niet helemaal en uitsluitend een van onszelf afbidden. Natuurlijk niet, om van die naam een soort mascotte te maken, die ons beschermt tegen allerlei onheilen.

Nee, de zaak staat heel anders. Wij hebben er belang bij, omdat wij Zijn *kinderen* zijn. Daarom zijn wij er ten nauwste bij betrokken. Het is een kind toch niet onverschillig, hoe men over zijn ouders praat en denkt. Het springt verontwaardigd op, als men maar één vinger naar hen uitsteekt: je zult van de goede naam van mijn vader afblijven! Zo gaat de eerste bede waarlijk niet buiten ons om.

In de hartelijke bede: Uw naam worde geheiligt, springt ons kindschap naar voren. We zijn bedroefd, als Zijn naam ontheiligt wordt; we zijn blij, als de mensen wèl van Hem spreken, en Zijn naam ootmoedig eren. Met de naam van de Vader staan en vallen ook de kinderen!

Het kennen van God.

Als wij nu de uitlegging van de eerste bede in bijzonderheden nagaan,, dan valt het ons op, dat ook de Catechismus van oordeel is, dat de heiliging van Gods naam ons persoonlijk raakt, en dat het geen proces is, dat zich buiten ons om voltrekt. Wij worden niet uitgeschakeld, maar ingeschakeld. We zijn niet passief, maar actief. Het min of meer passief schijnende "worde" geheiligt, mogen wij niet zo verstaan, dat wij onze handen vouwen, en verder toekijken, wat er van wordt. God vraagt geen toeschouwers, maar medespelers, en de Catechismus leert in deze bede ons allerlei dingen vragen, die wij *doen* mogen, opdat de eer van Gods naam worde bevorderd. Geef dat *wij* U recht kennen. Geef dat *wij* U in al Uw werken heiligen, roemen, prijzen. Geef, dat *wij* ons leven zo schikken en richten, dat Uw naam om onzentwil niet gelasterd worde. Het is *wij* en nog eens *wij*! Niet afwachten hoe het komt. We worden door de Catechismus voor het voetlicht geschoven. Dit spreekt ook vanzelf. Het enige doel van ons leven ligt in de verheerlijking Gods. We zijn door Hem gesteld tot een lof op aarde, en om de Here groot te maken. In deze eerste bede vragen wij nu om de genade en de kracht, dat wij aan die levensbestemming mogen beantwoorden.

Daarvoor is allereerst nodig, dat wij God recht *kennen*. Het moet ons niet verwonderen, dat de Catechismus daarmee begint, en als eerste voorwaarde voor de heiliging van Gods naam noemt het rechte kennen van die naam. Uit de rechte kennis Gods vloeit de heiliging van Zijn naam voort, gelijk omgekeerd de slechte kennis Gods de ontheiliging van Zijn naam ten gevolge heeft. Dat gaat onder mensen ook al zo. Als we iemand weinig of maar oppervlakkig kennen, koesteren we vaak heel verkeerde denkbeelden omtrent zijn persoon en karakter. Bij nadere kennismaking wordt dat wel anders. Het valt heel wat mee, soms valt het ook tegen. Als de mensen God slecht en oppervlakkig kennen, praten ze maar wat over Hem. En ze brengen allerlei kwaad gerucht over Hem voort. En schrijven God allerlei ongerijmde dingen toe. Zo wordt Gods naam ontheiligt. De meeste ontheiliging van Gods naam komt voort uit gemis aan kennis. Men weet niet beter. Ik zeg: de meeste ontheiliging! Niet alle! Er zijn er ook, die Gods naam bekladden tegen beter weten in. Dat is duivels! Het is zonde tegen de Heilige Geest. Het ware die mensen beter, zo ze nooit geboren waren geweest.

Maar als we God recht leren kennen, gaan we Hem al meer bewonderen, en al meer van Hem houden. Nadere kennismaking met God valt nooit tegen, maar altijd mee. Hoe meer we met Hem omgaan, en hoe beter we Hem leren kennen, des te dierbaarder wordt ons Zijn naam. Wij gaan ons in die naam al de dag verblijden. Onze ziel weidt met een verwonderd oog, als ze in Gods Verbondsgeheimen indringt, en hoe dieper ze daar inblijkt, des te klaterender stijgt de fontein van Gods lof omhoog. Met het toenemen van onze kennis Gods worden de vergezichten op Zijn schone deugden steeds verrassender. Zullen wij Hem in al Zijn werken heiligen, roemen en prijzen, dan moeten we *beginnen* met de vraag: geef, dat wij U recht kennen!

Geef dat wij *U* recht kennen. En straks ook weer: geef, dat wij *U* in Uw werken heiligen, roemen en prijzen. Dat wordt dus alles heel persoonlijk op God betrokken. Er staat niet: geef, dat wij Uw werken prijzen, maar *U* in Uw werken (we komen daar nader op terug). Er staat ook niet: geef, dat wij Uw Woord recht kennen, maar *Uzelf*! Het is wel heel belangrijk en noodzakelijk Gods Woord te kennen, want daarin heeft Hij Zich kenbaar gemaakt, maar het is toch lang niet hetzelfde, Hem te kennen of Zijn Woord te kennen. Sommigen kennen de Bijbel wel, maar de Here niet. Ze hebben nooit gehuiverd voor Zijn majesteit. Ze hebben God nimmer in de ogen gezien en niet bemerkt, dat Hij vriendelijke ogen heeft. Het omgekeerde: God te kennen, en Zijn Woord niet, is ondenkbaar.

Sommigen kennen God in het geheel niet. God is hun een vreemdeling. Hij staat buiten hun leven en gedachtenwereld. Aan God ligt dat niet. Hij klopt aan iedere deur. Hij heeft het "zaad der religie" in elk mensenhart gelegd. Een kind vindt het heel niet vreemd, maar vanzelfsprekend, tot God te bidden. Het vraagt niet: wie is God? Maar men kan dit "zaad der religie" verstikken. Men kan de kennismaking met God weigeren. Deze hemelse Gast is veel te lastig! Zij sluiten hun deur voor Hem, en hebben de duisternis liever gehad dan het licht! Wij bidden ook voor hen: open hun ogen, dat zij zien mogen. Geef, dat zij U recht kennen.

Het is een groot voorrecht, als wij God wèl kennen. Het is verkiezing. Het is een *gave*. Daarom bidden wij ook: *geef*, dat wij U recht kennen. Hieruit blijkt, dat dit rechte kennen nog iets anders is dan het hebben van een zuivere dogmatiek. Deze laatste kan men zich door studie verwerven, het eerste niet. Ik weet niet goed, hoe ik dat "recht kennen" moet omschrijven. Het is niet hetzelfde als, maar nadert heel dicht het begrip "liefhebben". Zoals twee geliefden "kennis" gemaakt hebben. Zoals Henoch wandelde met God. Zoals Abraham sprak met God gelijk een vriend spreekt met zijn vriend. Deze kennis berust op kennismaking en persoonlijke ontmoeting. Ze gaat niet buiten Gods Woord om. Integendeel, God laat Zich alleen kennen *door* Zijn Woord. Maar wij kunnen een hele tijd Gods Woord gehoord en gelezen hebben, zonder de Here daarin Zelf ontmoet te hebben. Tot zolang zijn we dan nog vreemdelingen voor God en ons hart. Zoals Manasse de Here wel verstandelijk kende, totdat na zeer diepe wegen, die de Here met hem hield, er een moment kwam, waarvan de Schrift zegt: toen *kende* Manasse dat de Here God was. Of dat bij Manasse *die* kennis was, waarvan de Heiland zegt: dit is het *eeuwige leven*, dat zij U kennen, de enige, waarachtige God, en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt, kan hier buiten beschouwing blijven. In elk geval moet het bij ons zover komen, dat wij de Here Zelf ontmoeten in Zijn Woord. Hij ons onszelf en Zichzelf doet kennen. Zelfkennis en Godskennis gaan meestal hand in hand. Dan horen wij de Here Zelf spreken. De Here spreekt mij toe in Zijn Woord. Hij roept mij bij name. Ik weet het zeker: Hij bedoelt mij! Dan zitten we niet meer gebogen over Gods Boek, en we luisteren niet meer naar een preek, maar we hebben de Here van aangezicht tot aangezicht ontmoet.

Dat was de eerste kennismaking. Maar daarbij wil noch de Here, noch ik het laten. Deze kennismaking wordt voortgezet en verdiept door het steeds nauwkeuriger kennisnemen van

Zijn Woord. En ook door de verborgen omgang, en de dagelijkse omgang met de Here. Zoals mensen elkaar al beter leren kennen in de omgang, zo leren wij God recht kennen in de omgang met Hem. Zo leren wij God ook kennen uit de levenservaringen, en de wegen, die Hij met ons houdt, uit de verrassingen, die Hij geeft en de teleurstellingen, die we moeten ondervinden. En dan blijkt telkens, dat wat wij van God ondervinden precies klopt met wat wij van Hem hebben vernomen uit Zijn Woord. Dat schrijnt en botst niet tegen elkaar in, maar het correspondeert met elkaar. We moeten elke dag weer toestemmen: God is precies zo trouw, zo lankmoedig, zo rechtvaardig, als Hij in de Bijbel getekend wordt. En Hij is een Hoorder der gebeden, een Vader van wezen, en een Man van weduwen. En Hij geeft de moeden kracht, en denkt aan de eenzamen en gevangenen.

En hoe meer onze kennis van God door Zijn Woord verrijkt wordt, en in de levenservaring bevestigd, hoe meer wij God gaan liefhebben, en in Hem gaan roemen en Zijn naam gaan prijzen. Zijn goddelijk hart ontsluit zich al wijder. We zien telkens weer nieuwe schoonheden in God. Zijn goedheid wordt overweldigend. Zijn verdraagzaamheid met ons zondige mensen al onbegrijpelijker, Zijn liefde en trouw steeds bewonderenswaardiger. Zo begeren wij al dieper in te dringen in de wondere geheimen van Gods Verbond en in de rijkdom van Zijn naam. Geef, dat wij U recht kennen. Nee, een *volmaakt* kennen wordt dit nooit. Ik durf niet te bidden, dat God mij *al* Zijn goedheid laat zien, want die kan ik onmogelijk verwerken. Wij kunnen God alleen kennen in zoverre Hij Zich kenbaar gemaakt heeft, en voorzover Hij Zich aan ons heeft geopenbaard. Maar reeds dat is overweldigend. Alle heiligen samen kunnen de diepte en hoogte er niet van peilen. Wij kunnen slechts bekennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat. Nu ken ik ten dele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben.

God prijzen in Zijn werken.

God heeft Zich ook geopenbaard in Zijn *werken*. Behalve uit het boek der Heilige Schrift kunnen wij God ook kennen uit het boek der natuur. Onze Ned. Geloofsbelijdenis zegt, dat wij God kennen door twee middelen, óók "door de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld; overmits deze voor onze ogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, grote en kleine, als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk Zijn eeuwige kracht en goddelijkheid".

Wij hebben, zoals Calvijn opmerkt, de bril van de Heilige Schrift nodig, om dit boek goed te kunnen lezen, maar aldus geopend, zien wij dan ook Zijn "almachtigheid, wijsheid, goedheid, klaarlijk schijnen" om met de Catechismus te spreken. Zijn goedheid ligt verspreid op al Zijn werken. Zijn wijsheid in de dieren- en plantenwereld wekt tot aanbiddende bewondering. Zijn grootheid en almacht in de schepping en onderhouding der planeten, der oerwouden, der diepe oceanen, en bliksem en onweder, en licht en duisternis, wekt verbazing. De gangen onzes Gods door de historie heen, Zijn oordelen over de volken, en Zijn wegen met Zijn kerk, vervullen met diep ontzag. Wie ogen heeft om te zien, en oren om te horen, ontwaart overal God, Die niet ver is van een iegelijk van ons.

De Catechismus somt een zestal deugden Gods op, die in Zijn werken op te merken zijn: almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid. Dit is natuurlijk geen volledige opsomming. Het is een "keur uit Zijn werken". Maar er zit een zekere symmetrie in. Het eerste drietal brengt ons naar het terrein der schepping: we zien en horen Gods almachtigheid in het ratelen van de donder en het flitsen van de bliksem; Zijn wijsheid in het leven der mieren, Zijn goedheid in het doen schijnen van Zijn zon over bozen en goeden. Ik noem maar *iets*. Het tweede drietal ligt meer op het terrein der *genade*: Gods gerechtigheid in het verdedigen van de zaak Zijns volks, Zijn barmhartigheid in het ver-

dragen en vergeven van zonden, Zijn waarheid in het vervullen Zijner beloften. Ik noem maar weer *iets*. 't Is maar een enkele greep. Maar dat al die deugden in al Zijn werken *klaarlijk* schijnen, is geen ogenblik te ontkennen. Iemand kan, als de zon helder schijnt, z'n ogen dicht knijpen, en dan beweren dat de zon niet schijnt, maar dat is natuurlijk gekkenpraat!

Nu moeten wij er wel op letten, dat de Catechismus zegt: geef, dat wij *U* in al Uw werken prijzen. Er bestaan boeken en tijdschriften over de wonderen van de natuur en de wonderen in het heelal — de werken Gods — maar waarin de naam van God niet eenmaal genoemd wordt. Het is zelfs mogelijk, dat men de *mens* gaat verheerlijken in de werken van God; dat de mens de eer krijgt voor de gaven van cultuur en techniek, die God verleende; dat men dat alles zo maar annexeert, en de roem, die de Schepper toekomt, laadt op het schepsel. Dat is erg, zal men zeggen, maar wij christenen doen er vaak even hard aan mee. Alles wat ik werk is Gods werk in mij: mijn geloven en bidden, mijn gave en mijn offer, maar vaak denk ik: zie, dat doe *ik* nu allemaal, en wij gaan elkander *eren en vereren*, in wat God alleen toekomt.

Wij kunnen hier een beschamend lesje nemen aan de natuur: de hemelen vertellen niet hun, maar Gods eer. En het "schrijverke" van Guido Gezelle schrijft niet zijn eigen naam op het water, maar "den heiligen name van God". Zo blijft er nog heel wat te doen over. Wij prijzen God misschien in *enkele* van Zijn werken, maar nog lang niet in *al* Zijn werken. Nog veel te veel wordt de eer Hem onthouden, die Hem toekomt. Wij moeten dagelijks meer leren de gangen Gods na te gaan, en de werken Gods na te speuren in natuur en historie. Zijn werken in de grote dingen, en in de kleine dingen van ons eigen leven. Hoe meer we zoeken, des te meer zullen we vinden. De werken der mensen worden dan al geringer, de werken Gods al groter en menigvuldiger. Maar we moeten daar biddend naar zoeken. We moeten vragen: *geef*, dat wij *U* in *al* Uw werken mogen leren heiligen, roemen en prijzen.

Geef....!

De Catechismus gaat uit van de veronderstelling, dat Gods deugden "klaarlijk" d.i. helder schijnen in *al* Zijn werken. Dat is natuurlijk wel zo, maar men moet daar een geloofsoog voor hebben. Als wij altijd heel sterk stonden in het geloof, zouden we daar nimmer aan twijfelen. Maar zo gelovig *zijn* we niet altijd. Want zie eens aan: *al* Gods werken, dat zijn niet alleen die werken Gods, die ons aangenaam, maar ook die ons zeer smartelijk kunnen zijn. Er is geen kwaad in de stad, dat de Here niet doet, en geen beproeving in ons leven, die de Here niet werkt. Leed en rouw, tegenspoed en eenzaamheid behoren ook tot *al* Zijn werken.

Het kost ons niet weinig moeite, daarin Gods goedheid, barmhartigheid of waarheid *klaarlijk* te zien schijnen. Veeleer schijnt het tegendeel het geval te zijn. Maar ook dan: God heiligen, roemen en prijzen! Als in mijn hart zich gedachten naar voren dringen, die Gode iets ongerijmds toeschrijven, moet ik zeggen: zwijg stil, en zeg van Hem geen kwaad. Wat men ook zeggen moge. ... de Here is toch goed en barmhartig. Ook in de diepste wegen. Zoals Job zeide: de Here heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heren zij geloofd! Zo heiligen wij Gods naam, ook in de beproevingen, en weren al het onheilige ervan af. Nee, niet alleen maar stil zijn dan, en zwijgend berusten onder ons kruis, maar ook dan Zijn naam roemen en prijzen. Roemen, dat is Hem met roem overladen. Prijzen, ook! Als ik een van mijn kinderen prijs, dan zeg ik: je hebt het uitnemend gedaan. Zo gezien, lijkt het een beetje verwaand om God te prijzen. Alsof God onze goedkeuringen nodig heeft! En toch: God prijzen, dat is zeggen: Hij heeft alles wel gemaakt. "Het is al wel, al goed, wat God bepaalt en werkt." Dit in *al* Gods wegen te zeggen, gaat boven menselijke kracht. Daarom bidden wij: *geef*, dat wij *U* in *al* Uw werken heiligen mogen, èn roemen, èn prijzen!

Schikken en richten.

Wij moeten Gods naam niet alleen prijzen met ons woord, maar ook met ons *leven*. Dat leven moet op muziek gezet worden, en een hymne zijn ter ere Gods. Dat kunnen wij zelf niet, en daarom bidden wij vervolgens: "daarna ook, opdat wij al ons leven, gedachten, woorden en werken, also schikken en richten, dat Uw naam om onzentwille niet gelasterd, maar geëerd en geprezen worde". De schepping is een boek, waarin verteld wordt van de Vader, de Bijbel is een boek, waarin verteld wordt van de Zoon, Jezus Christus. De gelovige is een boek, niet geschreven met inkt, maar door de Heilige Geest, kenbaar en leesbaar voor alle mensen (2 Cor. 3:3). Met name dit boek wordt druk gelezen. In de beide eerste boeken staat niets verkeerd, maar ons levensboek telt tal van zwarte bladzijden. En daar genieten de mensen van. Ze gnuiven erin. De wereld verwacht nu eenmaal iets van ons. En terecht. Zij eert daarin onbewust het werk van Gods genade, die ons tot *andere* mensen maakt. Jezus zei herhaaldelijk tot de genezen melaatsen, dat ze niets moesten zeggen, maar zich alleen maar moesten *tonen* aan de hogepriester. Die moest hen dan keuren.

Zo neemt de wereld ons nauwkeurig in observatie. Wij wonen in een glazen huis. En als wij nu de Heilige Geest in ons niet laten doorwerken, als ons leven in flagrante strijd komt met onze belijdenis, als wij onszelf handhaven, en ons oude leven willen voortzetten, dan vindt de wereld daarin aanleiding om Gods naam te lasteren. Zij zegt: dat zijn nu die christenen! Ze lopen elke Zondag naar de kerk. Ze menen dat ze beter zijn dan wij, maar ze knippen de kat in 't donker. Nee, van de christenen en de kerk moet je het ook al niet hebben. Heel dat christendom is niets waard! Zo vervreemden wij anderen van de kerk en staan wij Christus in de weg. Inplaats van hen jaloers te maken, en te lokken tot de Heiland, stoten wij ze af. Dat is heel erg, want het is precies het tegenovergestelde van wat onze roeping is. Gij zijt het zout der aarde, zegt Christus, een licht op de kandelaar, een stad op de berg gelegen. Als het zout smakeloos wordt, het licht duisternis, de stad op de berg tot een rovershol, dan is dat het bederf van het beste, dat het slechtste werd.

Als wij precies even egoïstisch zijn als de natuurlijke mensen, op eigen voordeel bedacht, hatelijk, onverzoenlijk; als wij even hard klagen en jammeren over de dagelijkse moeilijkheden, dan vindt de wereld niet de minste aanleiding om *in* ons God te prijzen. Veeleer is het soms nog zo, dat de "natuurlijke mens" de christen beschaamd maakt! Men hoort soms zeggen: dat is een kerel, daar heb ik respect voor, want die belijdt zijn geloof! Daar ligt dan in opgesloten, dat zulke mensen uitzonderingen zijn, ze lopen er uit, zij zijn uit de grote massa dadelijk te herkennen! Dat is inderdaad de jammerlijke toestand, waarin de christenheid gekomen is. Dit moet ons zeer bedroeven. En we mogen niet rusten voordat dit geheel anders geworden is, en wat nu uitzondering is, regel wordt: dat wij allen ons leven zó schikken, dat Gods naam door en in ons geprezen wordt. Niet onze eigen naam! Wij zijn er nogal graag op uit, dat de mensen van ons zullen spreken. Dat is nog eens een vent! Daar kun je naar kijken! Nee, niet wij, maar God! Dat wij wegwijzer worden naar de levende God toe. Dat de mensen jaloers worden. Dat ze zeggen: wat is toch dat geheim, dat die christenen altijd en onder alle omstandigheden zo rustig en gelukkig en zo blij zijn!

Met dat "schikken en richten" denkt de Catechismus aan de boogschutter, die zijn pijl eerst nauwkeurig schikt op de boog, daarna richt op het doel, en er op bedacht is, het doel te raken. Dat doel, het grote levensdoel van de christen, is de ere Gods. Een ander doel kent hij niet. Elke gedachte, elk woord, elke daad is daarop gericht. Wij moeten er niet vóór alles op bedacht zijn, dat wij er zelf zonder kleerscheuren afkomen, en dat wij de mooie rol spelen, maar of God geëerd wordt, ja of neen. Als ik een plan onderneem, een brief schrijf, een bezoek afleg, of wat ook, dan moet ik mij altijd eerst afvragen: zou dit Gods goedkeuring wegdragen. Zou er om de een of andere reden een smet door geworpen kunnen worden op

Gods naam, dan moet ik het nalaten. Dit vraagt voor elke dag in alle kleinigheden de grootste voorzichtigheid en wijsheid. Er liggen overal voetangels en klemmen. We moeten dus elke dag beginnen met dit gebed: Leer mij naar Uw wil te handelen. Laat mij steeds het grote doel in 't oog mogen houden: Uw eer! Laten de mensen om mij Uw naam toch niet smaden, want dat zou ik niet kunnen verdragen. Welgelukzalig is de man, die zijn pijlkoker met deze pijlen gevuld heeft, die alle gericht zijn op het levensdoel van de heiliging van Gods naam. Hij zal niet beschaamd worden, wanneer hij met de vijanden spreken zal in de poort.

ZONDAG 48

Vraag 123.

Welke is de tweede bede?

Antwoord:

Uw Koninkrijk kome. Dat is: Regeer ons alzo door Uw Woord en Uw Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen^a; bewaar en vermeerder Uw Kerk^b; verstoor de werken des duivels en alle heerschappij, welke zich tegen U verheft, mitsgaders alle boze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden^c; totdat de volkomenheid Uws Rijks kome^d, waarin Gij alles zult zijn in allen^e.

^a Ps 143:10; Ps 119:5; Mt 6:33,

^b Ps 51:18; Ps 122:6; (* Ps 51:18 AV = Ps 51:20 SV),

^c 1Jo 3:8; Ro 16:20,

^d Opb 22:20; Ro 8:22,23,

^e 1Co 15:28.

Kinderen en soldaten.

De tweede bede van het "Onze Vader" luidt: "Uw koninkrijk kome".

Tot nog toe vertoefden we nog min of meer in de sfeer van het huisgezin. Wij hoorden de kinderen hun vader toespreken: "Onze Vader, Die in de hemelen zijt". Zij maakten zich heilig bezorgd over de eer en goede naam van hun hemelse Vader, en smeekten, dat hun gedrag toch nooit aanleiding mocht worden, dat Zijn naam gelasterd werd: "Uw naam worde geheiligd". Maar nu worden we ineens uit deze intimiteit van het gezin weggehaald. De eeuwige wanden wijken terug — het huis des Vaders wordt het koninkrijk Gods. Alle grenzen verliezen zich in dat brede en uitgestrekte terrein van het koninkrijk der hemelen, dat geen grenzen kent. De Vader wordt Koning, de kinderen soldaten, frontstrijders, stoottroepen van dat rijk, dat niet van deze aarde is, en zich toch op deze aarde verwerkelijken moet. De rust maakt plaats voor beweging, de stilte voor strijdrumoor, de haardsteden worden verlaten, omdat het mobilisatie-bevel is afgekondigd en de oproep uitging de oorlogen des Heren te voeren.

Door deze vrij plotselinge overgang wil Christus ons leren, dat wij ons niet mogen terugtrekken in de veilige beslotenheid van het Vaderhuis. Het is ons niet geoorloofd met een boekje in een hoekje te blijven zitten of ons over te geven aan stil gemijmer. Daar, in de rust bij Vader thuis, in ons kindschap Gods, ligt wel de bron onzer kracht, maar die kracht moet nu gebruikt voor de strijd. De rust van het kindschap en de strijd voor het koningschap Gods horen bijeen, en vullen elkaar aan. Zo komt Christus behalve voor de naam Zijns Vaders ook belangstelling vragen voor Zijn koninkrijk. En dan vooral biddende belangstelling. Want wel moet voor dit koninkrijk gestreden worden, en al onze krachten, gaven en offers worden daarvoor gevraagd, maar het belangrijkste wapen juist in deze geestelijke strijd is het gebed. In dat gebed ligt het geheim der overwinning. De bede: Uw koninkrijk kome, is niet slechts "gebed vóór de slag", maar ook de voortdurend-noodzakelijke ravitaillering van het strijdende leger, en waarborg voor de eindelijke zege.

Wat er is en wat komen moet.

Het doet eerst even wonderlijk aan, dat Christus ons laat bidden: Uw koninkrijk kome. Immers, het rijk Gods *is* er, en wat er reeds is, behoeft toch niet meer te *komen*. Johannes de Doper verkondigde reeds: het koninkrijk Gods is *nabij* gekomen, en Jezus zeide: het is midden onder en binnen u. Maar we kunnen nog veel verder teruggaan. Het rijk Gods is er altijd geweest, zolang deze schepping bestaat. God heerst als Opperheer; Zijn troon staat onwankelbaar in de hemelen, en aller volkeren macht is niets bij Hem geacht. Alle koninkrijken der aarde zijn Hem onderworpen, en alles moet Hem dienen. De ganse Schrift is er vol van om ons er van te overtuigen, dat niets, maar dan ook niets aan Zijn gezag onttrokken is, en dat alle schepselen, bezield of onbezield, zich voor Zijn heerschappij moeten buigen. Het terrein, waarover God Zijn scepter zwaait, kan niet verder uitgebreid worden, want Hij heerst van de zee tot aan de zee, en van de rivier tot aan de einden der aarde. Gods rijksgebied kan met geen centimeter meer uitgebreid worden, want Zijn koninkrijk heerst reeds over alles. En *zo gezien, vragen we ons even* verwonderd af, wat er dan nog *komen* moet, en wat de zin is van dit "Uw koninkrijk kome", als de Here reeds onbeperkt heerschappij *voert* in de hemel en op de aarde.

Wij moeten dit goed zien.

Het is volkomen waar, dat aan Gods koningschap alles en allen onderworpen zijn. Niet alleen Gods kinderen, maar ook Zijn vijanden, niet slechts de engelen, maar ook de duivelen — 't moet alles naar Zijn wenken horen. Maar Gods hoogste doel is niet daarop gericht, dat allen zich voor Zijn *macht* bukken, doch Hij zoekt Zijn ere hierin, dat men *gewillig* zich voor Hem buigt. God is geen dictator en Zijn rijk berust niet op dwang en geweld. De dictatuur eist gehoorzaamheid zonder meer, maar God vraagt een nieuwe gehoorzaamheid, die vrijwillig is, en op de liefde is gebaseerd. Het rijk Gods is geen ijzeren keizerrijk, maar een koninkrijk. De Koning is. . . Vader, Vader des vaderlands! En Hij vraagt een volk, dat zeer gewillig is ten dage Zijner heirkracht. Zó is het eenmaal geweest op de aarde, in het paradijs, maar zodra de zonde haar intocht deed hier, heeft dat koninkrijk Gods zich teruggetrokken in de hemelen. Het héét daarom ook: koninkrijk der hemelen.

Van Gods *macht* is niets afgebrokkeld, en die doet zich nog altijd even onbeperkt gelden, maar Gods *genade*heerschappij bleef tot de hemelen beperkt, waar de engelen vaardig passen op het Woord van Zijn mond. Van de twee provinciën, die tot dit koninkrijk Gods behoren, de hemel en de aarde, is de aarde wingewest van de hel geworden, en de satan is de overste dezer wereld. Maar van ditzelfde ogenblik van de zondeval af dateert ook de strijd tussen het koninkrijk Gods en het rijk der duisternis, dat is te zeggen: God maakt Zich op, die verloren provincie weer terug te winnen. En Hij heeft Christus van eeuwigheid af gezalfd over Sion, met de opdracht, de genadeheerschappij Zijns Vaders weer tot geldigheid te brengen onder de mensen. Dat komt niet op éénmaal tot stand. Het moet *komen*. Het moet langzamerhand groeien. Ze komen reeds aan, door goddelijk licht geleid, onder de oude dag, die Christus begroeten als Koning, door Wie de Vader alle dingen regeert. Met Christus' komst op aarde is het zeer nabij gekomen. Sinds Zijn hemelvaart en troonsbestijging heeft het zich geweldig uitgebreid, en met Zijn wederkomst zal het voltooid zijn, en zal God weer wezen alles in allen. Zolang dit nog niet geschied is, heeft het koninkrijk Gods zijn volkomenheid nog niet bereikt, en is het tot zijn volle ontplooiing nog niet gekomen. En tot zolang blijft er dus nog plaats voor de bede:

Uw koninkrijk koom' toch, o Heer,
Ai, werp de troon des satans neer.
Regeer ons door Uw Geest en Woord,
Uw lof word' eens alom gehoord,

En d' aarde met Uw vrees vervuld,
Totdat G' Uw rijk volmaken zult.

Bij onszelf beginnen.

Als ik een uitlegging had moeten geven van de tweede bede, dan had ik waarschijnlijk geschreven: Uw koninkrijk kome, dat is: Regeer de heidenen, die dichtbij ons wonen en veraf zó, door Uw Woord en Geest, dat zij zich tot U bekeren. Maar de Catechismus zet heel anders in: regeer *ons* *alzo* door Uw Woord en Geest, dat *wij* ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen. Dit is een zeer beschamende terechtwijzing, die we intussen dringend nodig hebben. We kennen allen de gelijkenis van de balk en de splinter, is 't niet? Er is een Frans spreekwoord, dat zegt, dat een goed gerichte liefdadigheid *bij zichzelf* begint. Dit is helaas maar al te vaak waar. De mens is van nature egoïst, en denkt, als het om stoffelijke goederen gaat, het eerst aan zichzelf. Maar als het om de geestelijke dingen gaat, zeg maar om de noodzakelijkheid van bekering, dan denken we het eerste aan anderen. Die en die en die. . . u kent dat wel, dat maken van toepassingen op de preek voor uw buurman!

De Catechismus komt er ons nu aan herinneren, dat dit fout is, en dat, om dat spreekwoord van zoëven eens te gebruiken, het goed-gerichte *gebed* bij zichzelf beginnen moet. Er is wel zóveel in ons eigen tuintje te wieden, dat we niet direct naar dat van anderen behoeven te kijken! Regeer *ons* door Uw Woord en Geest! Geef, dat *wij* ons hoe langer hoe meer onderwerpen. De Catechismus gaat er van uit, dat wij reeds burgers van het koninkrijk Gods *zijn*, en onderdanen van Koning Jezus. Maar och, het zijn nog zulke *slechte* onderdanen! Er mankeert nog van alles aan! Burgers van het koninkrijk der hemelen, maar met echt-revolutionaire gezindheid vaak, al noemen we ons in de politiek anti-revolutionair. Met onze onderwerping, d.i. volkomen overgave en gehoorzaamheid aan onze Koning staat het maar droevig geschapen. Over de bereidvaardigheid om voor Hem te leven en te strijden, en als het moet te sterven, zal ik maar niet teveel zeggen. En wat onze vaderlandsliefde betreft als burgers en soldaten van het koninkrijk der hemelen, een vaderlandsliefde, die ge dus ook hemelsgezindheid zoudt kunnen noemen, het zoeken van de dingen, die boven zijn, nu, daar hapert ook wel het een en ander aan.

Er is dus alle reden voor, om zó te beginnen: "Regeer ons *alzo* door Uw Woord en Geest, dat *wij* ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen! Vader in de hemel, voor ik U vraag, dat Gij nieuwe onderdanen aan Uw rijk toevoegt, wil ik U ootmoedig vragen of Gij van mij een beter onderdaan wilt maken, een bruikbaar mens, een die zich zonder reserve aan U onderwerpt". Ik moet daar dadelijk iets meer van zeggen, maar kom eerst nog even terug op de veronderstelling van de Catechismus, dat wij reeds burgers van het koninkrijk Gods *zijn*. Deze veronderstelling is natuurlijk juist. De Catechismus is onderwijs aan het gedoopte zaad der kerk, van wie het Doopsformulier zegt, "dat zij in het rijk Gods niet kunnen komen, tenzij zij van nieuws geboren worden", hetgeen positief zeggen wil, dat zij door de wedergeboorte in het koninkrijk Gods ingingen. Ik beweer daarmee niet, dat *alle* gedoopten wedergeboren zijn, en burgers van het koninkrijk der hemelen. Er zijn er ook, die zich geveinsdelijk onderwerpen, en zelfs, die openlijk uitspreken: wij willen niet, dat deze Koning over ons zij! De taal der wedergeboorte is anders. Zij is de smeking: regeer Gij ons! Wees onze Koning, en laten wij Uw gewillige onderdanen zijn. Wij zullen moeilijk kunnen zeggen, wanneer wij wedergeboren worden, en ook daarin de grens passeren van het koninkrijk Gods. Doet er ook weinig toe. De voornaamste vraag is niet, *wanneer* ik er binnenkwam, maar *òf* ik er binnen bèn! De burgers van het koninkrijk Gods wéten, dat ze tot dit rijk behoren, omdat ze een andere taal spreken dan de wereld, andere gewoonten hebben, en een andere Koning dienen.

Als ik dit dogmatisch wil uitdrukken, dan staat het zó, dat wij door de *wedergeboorte*

toegang krijgen tot het koninkrijk Gods, en in de *bekering* ons *openbaren* als en *ontwikkelen* tot burgers van dat rijk. De wedergeboorte is het begin, de wortel, de bekering is de groeiende vrucht. Ieder weet, dat dit groeien langzaam gaat. De vrucht is niet op één dag klaar. Het is een proces, dat tijd moet hebben. En zo verstaan wij nu ook de woorden van de Catechismus, "dat wij ons *hoe langer hoe meer* aan U onderwerpen". Wat we *zijn*, moeten we elke dag meer *worden*. De burgers van het rijk Gods zijn geen "bourgeois satisfaits". Ze worden zich in tegendeel van hun onvolmaaktheid dagelijks meer bewust. Het kost de Here heel wat moeite, ons gehoorzaamheid te leren. Zich aan de wil des Konings te onderwerpen, geheel te onderwerpen, zonder reserve te onderwerpen, niet alleen gewillig en met vreugde aan Zijn geboden te gehoorzamen, maar ook altijd en met hart en ziel zich ter beschikking stellen, vrede te hebben met al Zijn wegen, niet in opstand te komen, kortom overgave, algehele overgave, dat is het! Geheel voor Hem! Doe Here, met mij, wat Gij wilt, gebruik mij voor hetgeen Gij mij gebruiken kunt.

We zullen het er wel met elkaar over eens zijn, dat we meestal aan deze volstreckte en onvoorwaardelijke overgave niet toe zijn. We willen wel voor de Here leven, maar toch ook graag nog een beetje voor onszelf. We willen wel gehoorzamen, maar toch ook graag af en toe onze eigen wil doen. Het koninkrijk Gods telt helaas maar zo weinig mensen van de volkomen overgave, maar zij zijn daarin juist ook zo groot geweest, en God heeft door hen zoveel kunnen doen. Kagawa, William Booth, Willem van den Berg, ik noem maar enkele namen.

Om tot deze volkomen overgave en onderwerping te komen, moeten wij niet met allerlei goede voornemens bezield zijn, maar moeten we *bidden*: regeer ons door Uw Woord en Geest. We moeten niet langer zelf een stem in het kapittel willen hebben, maar *geregeerd* willen worden door Hem. Beheerst door God. Bezeten door Zijn wil. Door *Uw Woord en Geest* staat er in de Catechismus. Uit het Woord, d.i. uit de Bijbel, kunnen wij te weten komen, welke de *wil* is van onze Koning. Anders nergens uit. En die wil moet onze wet zijn. Wij hebben niet alleen te luisteren naar de prediking van dat Woord, maar ons te stellen onder de tucht ervan.

De Catechismus waakt echter zorgvuldig tegen alle eenzijdigheden. Wie uitsluitend en alleen door het Woord geregeerd wordt, kan gehoorzaam zijn, maar het is slechts uiterlijke plichtmatigheid. Zijn hart is er niet bij. Hij doet zijn werk nauwkeurig als een automaat, hij is een arbeider aan de lopende band. Vandaar, dat er aan toegevoegd wordt: regeer ons ook. . . . door *Uw Geest*! Het Woord geeft ons van onze plicht een klaar bericht: de Geest maakt ons hart gewillig. We gehoorzamen nu onze Koning, niet omdat we niet anders kunnen, of niet anders durven, maar omdat we niet anders willen. De Geest maakt onze wil, die stug en hard was, zo week als was. De gehoorzaamheid wordt een *nieuwe* gehoorzaamheid: "namelijk, dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest aanhangen, betrouwen en liefhebben van ganser harte, van ganser ziele, van gansen gemoede en met alle krachten, de wereld verzaken, onze oude natuur doden, en in een godzalig leven wandelen". Dit is, zoals ieder weet, een aanhaling uit het Doopsformulier, en ik citeerde juist deze woorden, omdat daarin zo fijn uitkomt, dat gehoorzaamheid in het koninkrijk Gods *gelijk staat met* (namelijk!) aanhangen, betrouwen en liefhebben.

Om zulke gewillige onderdanen te worden, moeten wij ook voortdurend door Gods Geest geregeerd worden. Die Geest moet ons doordringen, bezielen, alle oproerige elementen in ons hart verdrijven. En nu zijn er ook weer, die naar de andere eenzijdigheid overhellen, en alleen maar willen weten van geregeerd te worden door de Geest. Ze noemen dat liever "leiding" dan regering. Ze verwachten van de Heilige Geest dagelijks een opdracht. Buiten het Woord om. Dit is een begrijpelijke reactie tegen een Woord-gehoorzaamheid, die

sommige "christenen" tot automaten maakt. Maar ze is niettemin te verwerpen. Ze leidt tot minachting van het Woord. Ze vergeet, dat de Geest geen opdracht geeft buiten het Woord om, maar slechts door het Woord heen. Hoe zou de Heilige Geest Zich kunnen losmaken van de Bijbel, die Zijn eigen werk is? En daarom heeft de Catechismus het juiste standpunt gekozen: regeer ons door Uw Woord en Uw Geest! De burgers van het koninkrijk Gods worden innerlijk en uiterlijk vernieuwd; de innerlijke gezindheid correspondeert met de uiterlijke daad. Het koninkrijk Gods is geen staat, waar de stramme houding en het commando het een en al is. Het is ook niet gelegen in woorden, maar in kracht.

Bewaar en vermeerder Uw kerk.

Als we eerlijk met onszelf begonnen zijn, mogen we de kring wijder trekken, en komen tot de kerk in haar geheel. De Catechismus doet dat ook, en zegt, dat deze bede niet slechts *persoonlijk* gericht is, maar ook de *gemeenschap* er in betreft: de gemeenschap der heiligen, de kerk: bewaar en vermeerder Uw kerk!

De bede voor het *koninkrijk* Gods lost zich nu dus op in een bede voor de *kerk* Gods. Niemand zal wel zo naïef zijn om te menen, dat de Catechismus het koninkrijk Gods *vereenzelvigt* met de kerk. Deze twee zijn niet gelijk en gelijkvormig. De grenzen van het koninkrijk Gods zijn ruimer dan die van de kerk.

Men leze wat daarvan in Zondag 31 gezegd is.

De Koning van dit rijk is God de Vader, die evenwel door Christus alle dingen regeert. Dit koningschap van Christus werd reeds in het O.T. afgeschaduwd door de theocratische koning. Met name David. Allen, die *tegen* David positie kiezen zijn vijanden van Christus, die zich aan zijn zijde scharen, buigen voor het koninkrijk Gods. Nabal, die minachtend vraagt: wie is David, er zijn er zoveel tegenwoordig, die zich afscheuren van hun heer, behoort tot het rijk van de antichrist. Zijn vrouw Abigaël, die belijdt, dat David "de oorlogen des Heren voert", behoort bij het rijk van Christus. Zo wordt hier al openbaar, dat twee op één bed zullen zijn, waarvan de één aangenomen, en de andere verworpen wordt.

Dit koninkrijk Gods is als een mosterdzaad, klein in de aanvang, maar straks geweldig om zich heen grijpend. Het is als een zuurdesem, dat alles doordringt. En allen, die, waar ter wereld ook, Christus belijden als hun Heiland en Koning, zijn van dit rijk de onderdanen.

Dit is dan het koninkrijk der hemelen.

Ieder voelt dus terstond, dat dit koninkrijk Gods veel meer omvat dan de kerk. Ook als men de kerk neemt in de ruimste zin van: het lichaam van Christus, het ganse getal der uitverkorenen, dan nog, want tot de kerk behoren alleen gelovige mensen, bij Gods koninkrijk ook de engelen. Het rijk Gods is dus vanzelfsprekend uitgebreider dan de kerk als instituut, want tot een kerkelijk instituut, b.v. de gereformeerde kerk, behoort slechts een *deel* der gelovigen. Er zijn er ook in andere kerken. En in dat verband is het misschien niet overbodig op te merken, dat de Catechismus ons niet leert bidden: bewaar en vermeerder *mijn* kerk, maar *Uw* kerk. Gods kerk is groter dan mijn kerk. Gods kerk is de "Una Sancta". Mijn kerk is daar maar een klein stukje van. Dus asjeblijft geen kerkisme bij de bede: Uw koninkrijk kome. Ik bid daarmee niet alleen om het welzijn van de kerk waartoe ik behoor, hoewel ik die uiteraard het meeste liefheb, maar ook om het welzijn van en de reformatie van andere kerken. Het meest nog om de eenheid aller gelovigen.

De vraag klemmt nu des te meer, waarom de Catechismus nu zomaar de bede "Uw koninkrijk kome" uitlegt als: bewaar en vermeerder Uw kerk, en daarbij de schijn op zich laadt, dat hij beide met elkaar vereenzelvigt, terwijl we gezien hebben, dat ze elkander niet dekken. Ik

bewonder hier de wijsheid van de Catechismus en ben dankbaar, dat hij het zó zegt. Hij doet dat *niet*, omdat hij koninkrijk Gods en kerk niet van elkaar weet te onderscheiden, maar omdat hij niet wil, dat ze van elkaar worden gescheiden. Het gevaar bestaat namelijk ook, dat men koninkrijk Gods en kerk tegen elkaar gaat uitspelen, dat men met het koninkrijk Gods gaat dwepen, en de kerk gaat minachten. Dat men dus het nauwe verband tussen deze twee niet meer ziet. Op dat verband kom ik zo meteen terug. Maar eerst een woord voor hen, die het "koninkrijk" alles, de "kerk" niets achten.

Met name in onze tijd staan de papieren van de kerk niet bijster hoog. Bij "kerk" denken velen aan formalisme en verstening, in elk geval niet aan een levende werkgemeenschap. Of dit ook mee de schuld der kerk zelf is, blijve hier onbesproken. Maar bij deze afkeer van de kerk wordt toch schromelijk vergeten, dat *alle* leven, dus ook het geloofsleven, zijn vormen kiest: de stroom wil een bedding, de ziel een lichaam. Het geloofsleven heeft niet alleen de drang om te zoeken naar de meest passende vorm, maar deze is ook door God Zelf gewild. Natuurlijk kan men de vorm overschatten. We raken dan in extase over ons kerkelijk systeem, en alles sluit als een bus: een pracht-organisatie, de meest ideale kerkvorm, waarin we offeren per giro en barmhartigheid oefenen per diaconie. Maar men kan de vorm ook onderschatten: de geest zonder lichaam is een spook, en God is geen God van schimmen. De profeet Ezechiël dringt met kracht aan op een nieuw hart en een nieuwe geest, maar daarna ontwerpt hij in de laatste hoofdstukken een *tempel*, waarvan hij in gedachten de muren kust en de altaren streelt: De nieuwe *geest* (het reveil) moet *gestalte* nemen in de *reformatie* der kerk. En als de Heilige Geest Zelf wordt uitgestort, kiest Hij niet het ruime sop, maar Hij heeft Zichzelf gestuurd in de bedding der kerk en in Handelingen 1 is de kerk bijeen, waar Petrus opstaat om ambtelijk het Woord te bedienen.

We kunnen en mogen de kerk dus niet negeren. Wij mogen het koningschap Gods niet prijzen ten koste van de kerk.

Tegen dit streven waarschuwt de Catechismus, als hij de bede: Uw *koninkrijk* kome, vertolkt als: bewaar en vermeerder Uw kerk, en daarmee dus wijst op het zeer nauwe verband, dat er tussen koninkrijk en kerk bestaat. Dit verband is makkelijk genoeg uit te leggen.

De kerk is niet het koninkrijk zelf, maar ze is er het strijdende leger van. Zeg nu zelf, wat is een rijk zonder leger. In de "nieuwe" wereld bestaanbaar, maar op deze zondige aarde niet. Met zijn leger staat of valt elk rijk. Met de kerk, de strijdende kerk, de militia Christi, staat of valt het koninkrijk Gods. Natuurlijk ook: in deze bedeling. Want er is een tegenstander. Er is het rijk des satans. Daartegen moet de strijd aangebonden. Het is een strijd op leven en dood. De kerk is het leger van het Godsrijk. Een leger, dat niet alleen een defensieve taak heeft, maar ook een offensieve. Door de strijdende kerk moet de wereld voor Christus worden veroverd. Via de kerk doordringt het koninkrijk Gods de wereld. Het Woord, in de kerk gepredikt, dient niet alleen de gelovigen de weg naar de hemel te wijzen. Maar het is het Woord des Konings, dat door de gelovigen wordt medegedragen op "alle terreinen des levens". In de politiek en in het sociale leven, op school en in de krant, ja overal moet het Woord des Konings gelden met macht. Dat is de roeping der *kerk*. Zo komt het koninkrijk Gods. En nu vindt niemand het, dunkt mij, vreemd meer of disputabel, maar heel vanzelfsprekend, dat de bede: Uw koninkrijk kome, aldus wordt geëxegeseerd: bewaar en vermeerder Uw kerk.

Omdat de kerk dagelijks temidden van allerlei gevaren leeft, moet ze in de eerste plaats worden *bewaard*. Het is onmogelijk, hier al die gevaren op te sommen, maar ze zijn er *altijd*, en dreigen niet alleen van buiten, maar ook van binnen. In donkere dagen is er het gevaar van vervolging, in de dagen van voorspoed dat van wereldgelijkvormigheid. Met name in onze na-oorlogse tijd van vervlakking en revolutie heffen wij biddende handen op en smeken:

bewaar, Here, Uw kerk. Bewaar haar ook voor ontrouw, opdat zij zich in haar prediking en getuigenis niet laat kortwieken. Bewaar haar voor innerlijke verscheuring en verdeeldheid, waar nú, meer dan ooit, de eenheid moet worden beleefd. Bewaar er haar voor, dat de kerkleden zelf niet meehelpen de kerkmuren af te breken, want die leden zelf kunnen ook kerkverwoesters zijn. Bewaar Uw kerk voor inzinking, voor dwaling, voor moedeloosheid, voor ongeloof, voor eigengerechtigheid. Bewaar haar ervoor, dat ze alleen 's Zondags te zien is, maar in de week nergens te vinden is. Bewaar de jeugd Uwer kerk, die nieuwe wegen zoekt en in de cultuurcrisis dezer dagen de grens tussen kerk en wereld gemakkelijk uit het oog verliest. Geef ook, dat er steeds wachters mogen zijn, die de gevaren in de verte zien, en tijdig waarschuwen. En welke gevaren er ook maar mogen zijn, groot en dreigend, of onzichtbaar en onhoorbaar aansluitend, o Koning der eeuwen, bewaar Uw kerk.

Doch de kerk dient niet alleen bewaard, maar ook *vermeerderd* te worden. De kerk kan en mag nimmer stationair zijn. Stilstand is haar dood. Wij bidden daarom ook om vermeerdering der kerk. Voor groei in de diepte en groei in de breedte. Wij bidden in de eerste plaats, dat de God des Verbonds in de lijn der geslachten Zijn werk voortzette, opdat onze kinderen de kruisbanier kunnen voortdragen, als wij die moeten loslaten. Wij bidden, dat door het werk der zending niet maar enkele individuen, maar gehele volken overwonnen mogen worden door het kruis. Wij bidden, dat zij, die van het Verbond zijn losgeweekt, door het werk der evangelisatie mogen gewonnen worden, en dat wij dat met name ook mogen doen door onze godzalige wandel.

Met dankbaarheid mag geconstateerd, dat deze roeping tot evangelisatie meer en meer wordt gevoeld. Dat is niet altijd zo geweest. Wij stemden geredelijk toe, dat de kerk de roeping had om zending te drijven onder de heidenen, maar dat dit evangelie evengoed moest worden gebracht aan het "heidendom" vlak om ons heen, vond, wonderlijk genoeg, weinig instemming. De kerkdeuren stonden wel open, vond men. Maar toch zijn er nog genoeg, die van evangelisatie niets moeten hebben, en die blijkbaar nog nooit gelezen hebben in hun belijdenis: bewaar en vermeerder Uw kerk. Die twee staan hier als volkomen gelijkwaardig naast elkaar. Sommigen gevoelen alleen maar iets voor het "bewaren", het conserveren, en vinden, dat "vermeerdering" de kerk maar bederft. Er is bovendien in eigen kring nog zoveel recht te zetten! En het is waar, men kan vermeerderen ten koste van de bewaring, maar als de zorg voor de bewaring de vermeerdering stop zet, is dit de dood voor de kerk. Wij moeten degenen, die "buiten zijn", zien als het ontbrekende deel, zonder welke de kerk zelf niet volmaakt is. De kerk van Christus is te vergelijken met een huisgezin, waaraan nog enkele leden ontbreken. Een of meer kinderen zijn nog niet thuis — we blijven dan niet rustig zitten wachten, maar gaan ze *zoeken*. Voor en aler de laatste uitverkorene niet is toegebracht, is de kerk niet compleet, en kan Christus niet wederkomen!

Verstoort de werken des duivels.

Het rijk Gods is een koninkrijk, dus niet maar een rustige maatschappij, maar een staat, die zich laat gelden, desnoods tot elke prijs. Vandaar, dat de Catechismus voortgaat: "verstoort de werken des duivels". Tegenover het koninkrijk Gods staat het rijk van satan. Tussen deze twee rijken bestaat een volstrekte antithese, en heerst onverzoenlijke vijandschap. Als reeds democratisch-humanistische en bolsjewistische staten, die beiden *van* deze wereld zijn, tegen elkaar inbotsen, hoezeer moet het dan het geval zijn met het boven-werelds rijk van Christus en de wereld! Zij zijn in wezen verschillend, en *moeten* elkaar wederkerig haten. Wederkerig, want zomin het vuur en het water, het licht en de duisternis elkaar verdragen, is er een verdrag tussen het rijk des lichts en dat der duisternis mogelijk. Er is geen samenstemming tussen Christus en Belial. Omgekeerd haat de wereld, waarvan satan de overste is, Christus, want haten is wèg willen hebben; zij weet zich in haar bestaan door Christus bedreigd, en

onderneemt daarom een stormaanval op het koninkrijk Gods. . . . eerst op de Christus, voor Wie zij slechts een kruis had, daarna op de kerk. Zij hebben Mij gehaat, zij zullen ook u haten.

Er is natuurlijk een confectie-christendom, dat te goedkoop, of wil men, een salon-christendom, dat te onbenullig is om gehaat te worden. Men "doet" dan wat aan zijn geloof, en men liefhebbert zo'n beetje, maar innerlijk blijft men tot de wereld behoren. Deze lieden ondervinden geen haat, niet omdat de wereld van houding veranderd is, maar omdat niemand en ook de wereld niet, ooit zijn eigen vlees heeft gehaat. Overigens is het altijd en overal dezelfde haat tegen Christus, die Abel versloeg, Jozef naar Egypte deporteerde, Daniël in de leeuwenkuil deed zinken. Deze haat dicteerde de bloedplakkaten, ruïneerde de kerken en bevolkte de concentratiekampen. De oorlog tussen Christus en satan dateert niet van vandaag of gisteren. Hij is bijna zo oud als de wereld. Het doen verdrinken van de Jodenjongetjes in de Nijl, de aanslag van Haman op het volk Israël, de kindermoord te Bethlehem, de vervolging onder Nero, en vele na hem, en die nog te komen staat (of bezig is te komen) onder de antichrist, zijn slechts verschillende fasen in deze grote oorlog. Ook nú zijn de aanvallen van de duivel op het koninkrijk Gods vele en velerlei, met geweld, maar ook met list, openlijk en soms nauwelijks zichtbaar, aanslagen op de jeugd, op onze christelijke actie, op het geweten. En van dat alles en nog veel meer, smeken wij met de Catechismus: verstoor de werken des duivels!

Alle heerschappij, welke zich tegen U verheft.

Als de duivel een geweten had, zou men kunnen zeggen, dat hij veel op zijn geweten heeft. Maar we moeten niet *alle* boosheid op rekening van de duivel schrijven. De mensen zijn er ook nog, die zonde op eigen risico bedrijven. Dit bedoelt de Catechismus, als hij behalve aan de "werken des duivels" ook nog denkt aan: "alle heerschappij, welke zich tegen U verheft". Dit is: alle menselijke hoogmoed, en toren-van-Babel-bouwerij van vroeger tot nu toe; alle roepen van: laat ons Zijn banden breken en Zijn touwen van ons werpen. In één woord, alles wat in de wereld heerschappij wil voeren, zonder rekening te houden met Gods heerschappij. Ook alle "neutraliteit" dus, die God de heerschappij op meer dan één levensterrein ontzegt. Dit wroeten van mensen om God de heerschappij te ontwringen, komt vaak op de ruggen der christenen neer, maar we moeten hier niet klagen, dat *wij* altijd in de hoek staan waar de slagen vallen! De Catechismus spreekt van de "heerschappij, welke zich tegen U verheft" en wat ons dus vóór alles moet smarten, is, dat men God de Here zelfs naar de kroon wil steken.

En voorts moeten we ook maar altijd ootmoedig bedenken, dat er in ons eigen hart en leven nog zoveel is, dat zich tegen God verheft — ook daarom bidden we (tegen onszelf in!), dat dit verstoord moge worden. In deze machtige worsteling tussen rijk Gods en rijk des Bozen hebben wij allen positie te kiezen. Het bidden moet met werken gepaard gaan. Het gebed: "Uw koninkrijk kome" roept ons tot de strijd, en tot activiteit. We moeten goed weten, aan welke kant we staan. En de geesten beproeven — juist op de "kleinigheden" — of ze uit God zijn.

De hoofdaanval.

De Catechismus voegt hier nog aan toe: "mitsgaders alle boze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden". We kunnen dit gerust de hoofdaanval noemen, die tegen het koninkrijk Gods wordt georganiseerd, want het *Woord Gods* is het fundament der kerk. Mocht het de vijand gelukken, dat fundament te ondergraven, dan zou dit de ondergang der kerk betekenen. Want de kerk, die de grondslag van het Woord verlaat, is de verdwijning nabij. De satan weet dit opperbest, en daarom doet hij alle mogelijke pogingen, om die Bijbel

te doen verdwijnen, of om het Woord op z'n minst krachteloos te maken. Er zijn decreten uitgevaardigd om alle Bijbels te verbranden, maar ondanks dat, is de Bijbel van heden het meest vertaalde en het meest gelezen boek. Er was wel een raadslag *bedacht* tegen Gods heilig Woord, maar men heeft het niet ten uitvoer kunnen brengen. Door het wonder Gods. Stellig ook, dank zij het gebed aller eeuwen. Maar ook op andere, laat mij zeggen: meer geraffineerde wijze, zijn en worden allerlei boze raadslagen tegen Gods Woord bedacht.

De Schriftcritiek heeft vele bladzijden uit de Bijbel gescheurd en voor waardeloos verklaard. Daar zijn wij, gereformeerden, immuun voor, zou men zeggen, maar dat is toch een vergissing. Menig gereformeerd mens legt ook hele stukken uit de Bijbel eenvoudig naast zich neer. Mattheüs 18 bijvoorbeeld is al een zeer ongewild hoofdstuk. En dat van 70 X 7 X vergeven. En van de ander uitnemender achten dan zichzelf! Ja zeker, altijd de minste wezen! Zulke dingen zinnen ons niet. We slaan het maar over. Even erg als Schriftcritiek. 't Zijn ook boze raadslagen, tegen Gods heilig Woord bedacht. Elke Zondag onder de preek bedenkt de duivel zulke aanslagen. Hij zegt: niet bukken, vooral niet buigen! Zeg maar, dat 't een mooie preek was, en voor de rest geen nieuws.

Voorts is de satan een uitnemend schriftgeleerde. Hij is bijbelvast als niemand anders. Zodoende verstaat hij ook de kunst om met teksten te goochelen, en ons door halve waarheden in de luren te leggen. Hij tracht mij tot zondigen te bewegen, door mij te wijzen op allerlei uitspraken in de Schrift, dat God zeer gaarne vergeeft, en als ik gezondigd heb, tracht hij mij wijs te maken, dat 't een hopeloos geval met mij is, omdat God een verterend vuur is. Als ik mijn boezemzonde aan de hand wil houden, en daardoor gevaar loop geestelijk zelfmoord te plegen, heeft hij daar ook wel weer een tekst voor om mijn geweten te sussen. Zo verminkt de duivel dagelijks de Schrift en vermoordt er vele zielen door. Het is om er angstig van te worden. . . . Here, verstoor toch alle boze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden!

De voltooiing.

De uitlegging van de bede: „Uw koninkrijk kome" eindigt met de woorden: "totdat de volkomenheid Uws rijks kome, waarin Gij alles zult zijn in allen". Vooral dat woordje "totdat" is opmerkelijk. Het is niet maar opmerkelijk, maar triumfantelijk. Wij bidden niet: *opdat* de volkomenheid Uws rijks kome, maar: *totdat*. U voelt het verschil. "Opdat" laat de *mogelijkheid* open, dat het *niet* komt; *totdat* sluit die gedachte volkomen uit. Het staat voor de Catechismus muurvast, dat het koninkrijk Gods eens z'n voltooiing zal bereiken. Dat is te zeggen, dat heel het rijk der duisternis beschaamd zal worden, dat alle knie zich voor Hem zal buigen, en aller tong Zijn lof getuigen, dat de kennis Gods de aarde bedekken zal, gelijk de wateren de bodem der zee, dat de aarde weer in harmonie met de hemel zal zijn, de eeuwige vrede door geen wanklank der zonde meer wordt verstoord, dat alle goddelozen van de aarde verdaan zijn, en ieder volkomen door Gods Woord en Geest wordt geregeerd, kortom dat, zoals de Catechismus het zegt: God zal zijn alles in allen. Dit is geloofstaal. Dit klinkt haast ongelooflijk. Er is wel bijzondere geloofsmoed voor nodig om dit zo rustig vast te stellen, dat er een tijd komt, dat er maar één koninkrijk in de wereld zal zijn: het koninkrijk Gods, en dat, terwijl dat koninkrijk Gods al meer in een hoek schijnt gedrongen te worden, en de heerschappij die zich tegen God verheft, de wereldheerschappij dreigt te zullen worden.

En toch is dit ongelooflijke waar. Dit is onze rust. Door dit geloof zijn wij: "saevis tranquillius in undis". Het komt! Het komt niet als resultaat van onze christelijke arbeid. Het is niet de vrucht van wat op deze aarde aan geloof en liefde onder de christenen leeft en werkt. Was het daarvan afhankelijk, dan kwam het nooit. Mede daardoor ontwikkelt het zich

wel, maar tenslotte zal het koninkrijk Gods toch catastrophaal doorbreken.

Johannes ziet het nieuwe Jeruzalem niet door onze handen gebouwd, van beneden af, maar van boven afdalen uit de hemel. Na de geweldige eindstrijd met de antichrist, waarin de kerk finaal schijnt uitgeroeid te zijn. Dan, als de noodkreet weerklinkt: geef 't wild gediert, dat niets in 't woen ontziet, de ziele van Uw tortelduif niet over, dan horen deze bidders de hemelen kraken, en ontwaren Jezus, Die tot hen Zich boog.

Zo wordt de bede "Uw koninkrijk kome", die een bede voor elke dag is, aan het slot eschatologisch, een gebed om de wederkomst van Christus. Eerst dan wordt alles goed. Eerder niet. Wij mogen in onze tijd wel meer dan ooit bidden om Zijn wederkomst, opdat alle dingen *nieuw* worden. Dat is pas de nieuwe orde, waarmee wij accoord kunnen gaan, en waarin ons hart zich zal verheugen. Hoe heerlijk wordt het dan, als Christus Zelt de scepter weer overdragen zal aan de Vader, en God alles zal zijn in allen. God niet maar in enkelen, en de duivel in velen, maar God alles in allen. Alle mensen met God geheel vervuld. Zodat God niet meer is een vluchtige gedachte, of een stukje van ons leven, maar zó, dat God *alles* is. Deze heerlijkheid is niet af te meten. Dat is een vreugd', die alle smart verbant. De tabernakel Gods is bij de mensen, en Hij zal bij hen wonen, en zij zullen Zijn volk zijn, en God zal bij hen en hun God zijn. En God zal alle tranen van hun ogen afwissen, en de dood zal niet meer zijn, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer zijn, want de eerste dingen zijn weggegaan.

ZONDAG 49

Vraag 124.

Welke is de derde bede?

Antwoord:

Uw wil geschiede gelijk in den hemel, also ook op de aarde. Dat is: Geef dat wij en alle mensen onzen eigen wil verzaken^a, en Uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn^b; opdat also een iegelijk zijn ambt en beroep zo gewilliglijk en getrouwelijk moge bedienen en uitvoeren^c, als de engelen in den hemel doen^d.

^a Mt 16:24; Tit 2:11,12,

^b Lu 22:42; Eph 5:10; Ro 12:2,

^c 1Co 7:24,

^d Ps 103:20,21.

Gebed om gehoorzaamheid.

In de derde bede: "Uw wil geschiede", vragen Gods kinderen hun hemelse Vader of ze gehoorzaam mogen zijn; of zij hun leven mogen richten naar Zijn wil. Men zou dit gebed dus ook zó kunnen lezen: Uw bevel worde uitgevoerd, uw gebod gehoorzaamd. Dat dit de bedoeling is, blijkt uit de toevoeging: gelijk in de hemel, also ook op de aarde. Dat wil zeggen, dat God op de *aarde* even gewillig moge worden gediend door de mensen, als dat in de *hemel* gebeurt door de engelen. Volkomen juist legt de Catechismus de derde bede dan ook aldus uit: geef, dat wij Uw-wil zonder tegenspreken gehoorzaam zijn. God heeft ons Zijn wil geopenbaard, bekend gemaakt, in de Bijbel, en naar die wil *hebben wij dus te handelen*. Er is aan Gods wil ook nog wel een andere kant. Zoals wij slechts dat deel van de zon kunnen zien, dat naar ons toegekeerd is, terwijl een groot deel van dat hemellichaam voor ons verborgen blijft, zo is ons ook veel van Gods wil *verborgen*; wij weten de inhoud niet, en behoeven die ook niet te weten. Dat zijn, wat Mozes noemt, de verborgen dingen, die voor de Here onze God zijn, terwijl de geopenbaarde dingen zijn voor ons en onze kinderen, om hun die bekend te maken.

Men zou die "geopenbaarde dingen" Gods bevelen kunnen noemen, en die "verborgen dingen" Gods besluiten. Ik mag niet zeggen, dat ik met dat voor mij verborgen besluit niets te maken heb, doch alleen maar met de mij bekendgemaakte bevelen. Met *beide* heb ik te maken. Aan Gods bevel (Zijn geopenbaarde wil) heb ik te *gehoorzamen*; in Gods besluit (Zijn verborgen wil) heb ik te *berusten*. Als ik langs diepe wegen moet gaan, ernstig ziek word, zware verliezen lijd, mij wond aan doornen en distelen, dan is dat allemaal geen toeval, en geen spel van het noodlot, maar *Gods wil*. Daartegen mag ik niet opstaan. Ik mag niet aan mijn ketenen rammelen. Ik weet niet, wat God hierin en ook voor de toekomst met mij voor heeft, maar ik moet in elk geval Gods wegen met mij goedkeuren, leren te willen en niet te willen wat God wil en niet wil. En ook dan is het gebed: "Uw wil geschiede", noodzakelijk. Dat is dan een vraag om berusting, om passiviteit, om overgave. Doch hoe noodzakelijk dat gebed in ons leven is, dat is hier niet aan de orde. Daarvan mag ik dus bij de behandeling van de derde bede van het "Onze Vader" niet spreken. Als in de berijming van het gebed des Heren staat: "'t is majesteit al wat Gij doet, dat ieder stil daarin berust' ", dan is

dat op zichzelf wel een waarheid, maar het geeft de bedoeling van de derde bede niet weer.

De berijming is daar even 't spoor bijster. In de slotregel van diezelfde berijming komen we weer waar we wezen moeten: "en Uw bevelen doe met lust". Daar gaat het hier om. Om activiteit. Om een rappe hand en een vaardige voet. In de derde bede wil Christus ons niet leren *stil te zijn* (dat leert Hij ons elders in de Schrift), maar om *bezig te zijn*: "geef, dat wij en alle mensen Uw wil zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn".

De bede vraagt ook niet om bekendmaking van, maar om gehoorzaamheid aan Gods wil. Zijn wil wordt als bekend verondersteld. Aan licht daaromtrent behoeft het ons nooit te ontbreken. God spreekt in Zijn Woord duidelijk en ondubbelzinnig. Niemand behoeft er naar te raden wat God van hem wil. We doen wel eens of Zijn wil ons niet bekend is, maar dat is alleen maar, om onze eigen wil te camoufleren. Nee, waar het ons aan ontbreekt, is niet de kennis van Gods wil, maar aan de onderwerping aan Gods wil. Daar bidden we dus om.

Er kunnen zich wel momenten voordoen in ons leven, dat het ons niet precies duidelijk is, welke weg wij nu moeten kiezen, of welke beslissing we moeten nemen. In 't algemeen is ons 't gebod duidelijk, maar voor de toepassing in dat en dat bepaalde geval ontbreekt ons het juiste licht. Vooral wanneer we plotseling en dikwijls voor moeilijke beslissingen komen te staan, kunnen de gewetensconflicten talrijk worden. Maar ook dan handelt Gods kind niet roekeloos. Hij weet, dat hij alleen in Gods weg vrede zal hebben. Dan mag hij ook vragen: leer mij, o Heer, de weg door U bepaald. En dan geeft God ook wel antwoord. Als wij de Here kennen in al onze wegen, krijgen we vanzelf licht. We gaan dan niet onze wil en onze begeerte op de voorgrond stellen, om dan met allerlei arglistigheden onszelf wijs te maken, dat het ook Gods wil is. Dan gaan we Gods wil ombuigen naar onze wil, en vinden daar dan soms ook wel teksten voor. Dat is vroom bedrog. We moeten juist omgekeerd onze wil om laten buigen naar Gods wil.

Als iemand — om een voorbeeld te noemen, dat in *alle* tijden actueel is, een verloving of huwelijk wil aangaan met een ongelovige, dan praat hij soms zichzelf en anderen voor: wie weet waar het goed voor is, 't zou hem of haar misschien tot Jezus kunnen brengen. En dan kan hij soms zó lang praten, dat zo'n verbintenis een Gode welgevallige daad is. Maar Gods *geopenbaarde* wil is: trek geen ander juk aan met een ongelovige! Uit! Niet waar Gods verborgen raad goed voor zou kunnen zijn, mag maatstaf zijn voor mijn handelen, maar wat Gods bevel ons zegt.

Het zou vanzelfsprekend moeten zijn, dat Gods wil door ons geëerbiedigd werd, want Hij is onze God en wij zijn 't volk van Zijne heerschappij. Maar zo vanzelfsprekend als Gods wil in de hemel geschiedt, zo vanzelfsprekend wordt hij op de aarde, door ons, zondige mensen, genegeerd. Wij beschikken over het schrikkelijke vermogen, ons tegen Gods wil te verzetten, die tegen te staan, te ontduiken, te miskennen. En omdat de vanzelfsprekendheid om Gods wil te doen, bij ons ontbreekt, moeten wij bidden en smeken om gehoorzaamheid. Dit is een van de meest beschamende gebeden. Er wordt in verondersteld, dat wij uit onszelf Gods wil niet kunnen uitvoeren, en wat nog erger is: ook niet willen. De onmacht is te herleiden tot onwil. En nu bidden wij zowel om het een als om het ander: de macht en de wil, om te doen wat God van ons wil.

Dat moet ons ook al weer *gegeven* worden: ook hier begint de Catechismus weer met het woordje: geef! Het wordt ons alleen gegeven in de gemeenschap met Christus. Als wij door het geloof één plant met Hem geworden zijn, leeft hetzelfde gevoelen in ons, hetwelk ook in Christus Jezus was. Zoals het Zijn spijze was, de wil des Vaders te doen, leren wij ook "Zijn geboden te doen met lust". Inderdaad... . met lust!

Het is namelijk nog helemaal niet om 't even, *hoe* we Gods wil volbrengen. God neemt niet

met elke gehoorzaamheid genoeg. Hij vraagt geen slaafse gehoorzaamheid, noch knechtelijke dienst. Wij bidden hier als kinderen tot onze Vader, en bedoeld is dus een kinderlijke gehoorzaamheid. De Catechismus qualificeert die nader als een "zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn". Niet eerst allerlei tegenwerpingen maken, om dan eindelijk met lome schreden te gaan, maar we vliegen op Zijn wenken. Later wordt in de Catechismus nog van "gewillig en getrouw" gesproken. Dit is de rechte gehoorzaamheid. In psalm 119 wordt gesproken van geboden, die gezongen zijn. Gods geboden zijn z'n "hoogst vermaak en zielsgenoegen". Daarin klinkt het lied van de arbeid: niet de strakke plicht, maar de vreugde van de arbeid, dat wij Gods wil ook *mogen* doen — ziedaar de gehoorzaamheid, die in de derde bede wordt afgesmeekt. Vader, maak mij zo gehoorzaam! Ik ben er nog lang niet, maar werk Gij door Uw Geest zo op mij in, dat ik het leren mag!

De consequentie van dit gebed.

Wij moeten altijd de consequentie van ons gebed aandurven. Als ik, om nog even op de vorige bede van het "Onze Vader" terug te komen, bid. Uw koninkrijk kome, en God verhoort dit gebed door allerlei mogelijkheden op het terrein der zending en evangelisatie, dan kost dat arbeidskrachten en geld. Bidden is dus altijd duur werk, en als ik geen offer wil brengen, was mijn gebed een frase, en niet eens 'n vrome frase. Zo brengt deze derde bede ook z'n consequenties mee. Als ik bid dat Gods wil geschiede, bid ik tegelijk dat *mijn* wil niet geschiede. U weet wel, wat ik toch o zo graag doorzetten wou, omdat het mij zo prachtig en voordelig lijkt! De Catechismus heeft deze consequenties ook eerlijk onder ogen gezien, door aanstonds te zeggen: geef, dat wij onze eigen wil verzaken! En als ik bid: Uw wil geschiede, en daarna toch doorga mijn eigen wil door te zetten, en mijn zondige begeerten aan de hand te houden, dan is zo'n gebed niet meer dan een vloek! We moeten dus goed weten wat we doen, als we gaan bidden: Uw wil geschiede! Wij bidden er mee tegen onszelf in. Wij vragen er mee, dat we niet meer onszelf handhaven. Als God dit gebed hoort, dan betekent dat mijn afbraak, mijn ondergang. Ik berust er maar niet in, maar ik smeeik er om, dat God de brand steekt in heel dat gebouw van mijn onheilige en boze begeerten, van mijn zelfzucht en egoïsme, dat God met wortel en tak uitroeit alle onwilligheid en eigenwilligheid. Want het is niet zo, dat er naast Gods wil ook nog plaats is voor mijn wil. Nee, het is het één of het ander. Het doorgaan van Gods wil betekent de doodsteek voor mijn wil.

Dit "verzaken" van onze eigen wil is niet zo eenvoudig. Er is feitelijk niets, wat wij meer koesteren en vertroetelen. Och, we willen onze eigen wil toch zo graag doorzetten. Het kost heel wat tranen en heel wat strijd om zover te komen, dat we inzien, dat onze eigen wil er onder moet. Dat dit moet, vindt z'n oorzaak daarin, dat onze wil *verkeerd* is. Als de Catechismus belijdt, dat Gods wil alleen goed is, volgt daar vanzelf uit, dat onze wil verkeerd is. Door de zonde is ons de wil niet ontnomen, zijn we geen willoze schepselen geworden, maar onze wil is bedorven. Het gaat nu precies de verkeerde richting uit. En volgen we onze eigen wil, dan worden wij ook de verkeerde richting ingesleept. Het brengt dood en verderf, hoe mooi het ook *lijkt*, onze eigen wil te volgen. Alleen in de weg van Gods geboden is leven en vrede. Als we dat eenmaal goed gezien hebben, dan kunnen wij ook bidden, dat wij onze eigen wil mogen verzaken. En zo gezien is het toch niet helemaal een bidden tegen onszelf in. Niemand is tenslotte meer vóór zichzelf dan die tégen zichzelf is. Want wie zichzelf wil verloochenen, loopt in het gevolg van Jezus, dat is met 't gezicht naar de hemel.

Gods wil is dus alleen goed. Ook al lijkt het soms zeer schadelijk en zelfs dwaas, om die wil op te volgen. Alles is goed en gaat goed als en zolang Gods wil maar geschiedt, alles loopt verkeerd, als Gods wil *niet* geschiedt — de disharmonie en de ellende in onze tegenwoordige wereld is er het beste bewijs van! Gods wil *alleen* is goed. Dit is zo exclusief mogelijk. We moeten niet proberen of we niet wat transigeren kunnen, of het op een accoordje gooien.

Bileam wilde Gods wil en z'n eigen wil met elkaar combineren, en we weten waar dat op uitgelopen is. Zolang we nog zoiets proberen, missen we de rechte vrede. Het betekent niet minder dan een *bevrijding*, als wij resoluut met ons eigen ik, met onze berekeningen en zelfhandhavingen *breken*, en de Here ootmoedig vragen of Hij alles in ons wil wegnemen en afbreken, wat niet met Zijn wil overeenstemt. Als ik zo alles uit handen heb gegeven, denk ik soms: wat zal er nu van me worden? Maar 't is juist omgekeerd: wat vree heeft elk, die Uwe wet bemint, *zij* zullen aan geen hinderpaal zich stoten.

Gelijk in de hemel, alzo ook op de aarde.

Sommigen lezen deze bede, alsof er stond: Uw wil geschiede, *zowel* in de hemel, als op de aarde. Maar dit staat er niet, en kan er ook niet staan, omdat wij niet behoeven te bidden, dat Gods wil in de hernel geschiedt. Dat gebeurt al. Elke dag, elk uur, elke minuut. Maar wij moeten wel bidden, dat Gods wil op de aarde gebeurt, en wel *gelijk* in de hemel. Christus wil dus, dat de aarde in dat opzicht gelijk op de hemel. Dat de mensenwereld een afdruk, een copie worde van de engelenwereld. Zo legt het ook de Catechismus uit: "opdat alzo een iegelijk zijn ambt en beroep zo gewilliglijk en getrouwelijk moge bedienen en uitvoeren, als de engelen in de hemel doen". Daarmee wordt tegelijk dat "op de aarde" nog nader gespecificeerd. De aarde is zo uitgestrekt, en we zouden gevaar lopen, in de ruimte te blijven zweven en aan iedereen, behalve aan onszelf te denken. Daarom gaat de Catechismus het terrein wat nader begrenzen, en verwijst ons naar ons ambt en beroep, dus naar ons dagelijks leven. En ook dat wordt weer zo concreet mogelijk gedaan, er weerklinkt geen massale oproep, maar: een iegelijk; dus ook ik persoonlijk word hier met de vinger aangewezen. Daar kan ik dus niet onderuit komen.

Met dit noemen van "ambt en beroep" wijst de Catechismus ons dus de plaats aan, waar Gods wil moet worden volbracht. Dit is van het hoogste belang, maar we willen toch eerst even onderzoeken, hoe de Catechismus daar zo op komt. Dit is namelijk niet zo maar een willekeurige greep of een gelukkige vondst. Nee, het staat in 't nauwste verband met die engelen, die ons in de derde bede ten voorbeeld gesteld worden. In de engelenwereld heerst namelijk de grootst mogelijke orde. Het is een welgeorganiseerde maatschappij, waarin ieder zijn taak heeft. Er zijn verschillende hogere en lagere "ambten". Er zijn aartsengelen, cherubijnen, serafijnen enzovoort. En elk van die engelen heeft een beroep. Sommigen moeten strijden, anderen dienen om Gods oordelen uit te voeren, zoals bijvoorbeeld de wraakengel in Egypte, weer anderen hebben eenvoudig een boodschap over te brengen, zoals de engelen op de Paasmorgen. Het zijn soms maar zeer nederige diensten, waarvoor ze gebruikt worden, maar één hartstocht kennen zij allen: zij willen dienen. Ze heten daarnaar ook *gedienstige* geesten. Het is hun lust op 's Heren wenk te staren. Zij vervullen elke opdracht zonder tegenspreken, en met grote blijdschap. Ze zijn trouw en stipt tot in het allerkleinste. De een is niet jaloers op de ander, omdat de opdracht van die ander zoveel mooier is. Er zijn engelen die bij 's Heren hemelvaart misschien graag bij Zijn glorieuze intocht aanwezig geweest waren, doch ze gaan gehoorzaam naar de aarde om de "Galilese mannen" terecht te wijzen. En omdat zo aller wil geheel en zuiver afgestemd is op 's Heren wil, heerst er in de hemel volmaakte harmonie. Er wordt geen enkele wanklank vernomen.

Zo gewillig en getrouw hebben wij nu ook ons ambt te bedienen en uit te voeren. Ik wees er reeds op, dat de Catechismus ons hiermee verwijst naar ons dagelijks leven. Dit is heel nuchter en praktisch, haast een beetje al te prozaïsch, zou men zeggen. Maar de rechte poëzie komt pas in ons leven, als wij ons in 't meest alledaagse werk dienstknechten en dienstmaagden Gods weten, en daarin een goddelijk beroep zien, dienende niet de mensen, maar de Here. Wij denken soms, als wij opgeroepen worden de Here te dienen, aan allerlei buitengewone dingen. Maar wij worden niet tot het buitengewone, maar tot het heel gewone

geroepen. Schrift en belijdenis komen er ons op wijzen, in het kleine getrouw te zijn, om over veel te worden gezet. In "ambt en beroep" ziet men de kerk in de week. In haar daagse kleren. We zien helaas gewoonlijk de kerk alleen maar op z'n Zondags! En dan lijkt het heel wat. Doch men vraagt zich wel eens af, waar de kerk in de week toch is. Waarin dan haar geloofsleven zich openbaart, welke invloed ze oefent, waarin ze zich onderscheidt van de wereld. Hier is het antwoord: in ambt en beroep! Geloofsleven bestaat niet alleen in Zondagse godsdienstoefeningen, en dan verder in de week niets meer, een soort luchtledig, maar geloofsleven is ook, dat ik in mijn dagelijks werk trouw, nauwgezet, eerlijk ben.

Dat is: in alle voorkomende dingen mij openbaar als een christen, en niet mijn wil doe, mijn voordeel zoek, maar Gods wil uitvoer. De Here Jezus neemt ons hier mee naar ons huis, naar 't kantoor, naar de fabriek, op de straat, naar de school en de beurs, en zegt: daar, daar moet Ik zien, dat gij *andere* mensen zijt, bekeerde mensen, die elke dag, voor zij naar hun werk gaan, de knieën buigen en vragen: Here, leer mij vandaag naar Uw wil te handelen. Laat me niet boos zijn of bars, niet lui of nalatig, niet zelfzuchtig en eigenwillig. Laat mij U dienen mogen op de markt van het leven.

Ambt en beroep zijn geen woorden van gelijke draagwijdte. Ambt berust op aanstelling, terwijl een beroep gewoonlijk door onszelf gekozen wordt. Daar zijn in de kerk de ambten van dienaar des Woords, ouderling en diaken. In de derde bede vragen zij met name ook om *trouw* te mogen zijn. Er is helaas in de ambtelijke bediening ook zoveel ontrouw, nalatigheid en vleselijkheid. Ieder ambtsdrager die zichzelf kent, zal dit aanstonds bevestigen, en hij heeft het er benauwd genoeg onder. Maar wie tot een ambt niet geroepen is, moet nu niet denken: hier sta ik buiten, of hier dreigt *mij* geen gevaar. Want als christenen hebben wij *allen* een ambt: het ambt der gelovigen. In Zondag 12 is daar reeds uitvoerig over gesproken, en ik behoef daar nu niet op terug te komen. Ik vraag alleen maar: zijn wij gewillige en trouwe profeten om Gods naam te belijden? Zijn wij gewillige en trouwe priesters, om onszelf de Here te wijden? Zijn wij gewillige en trouwe koningen, om ten bloede toe tegen de zonde te strijden? Of is er soms nog plaats voor het gebed: geef, dat ik mijn ambt als gelovige zo getrouw en gewillig mag bedienen als de engelen in de hemel doen.

En dan is er verder ons beroep. Het doet er verder weinig toe, wat beroep wij uitoefenen. Elk beroep is een goddelijk beroep. Wij werken daarin aan de achterkant van het leven. Er is vaak geen eer of roem mee te behalen. Maar wij moeten daarin zo getrouw en gewillig zijn, dat men zegt: je kunt zien, dat het christenen zijn, daar is wat mee te beginnen. En dat de Here eens kan zeggen van die eenvoudige kantoorbedienden en winkeliers en naaisters of wat dan ook: wel gij goede en getrouwe dienstknecht. Dit berust niet enkel op inspanning. Het berust voornamelijk op het gebed vóór de dagtaak begint: geef, dat ik mijn beroep zo trouw en gewillig mag uitvoeren, als de engelen in de hemel doen. Wij zullen er rekenschap en verantwoording van moeten afleggen, hoe de ons geschonken talenten zijn besteed. Niet alleen de man met de tien talenten. Ook die met het ene talent!

De verhoring van de derde bede.

Er is nog één uitdrukking in dit antwoord van de Catechismus, waar nog geen aandacht aan geschonken werd, maar wat toch noodzakelijk moet gebeuren. Ik bedoel dit: "wij en alle mensen". Deze woorden zijn om meer dan één reden opmerkelijk. In de eerste plaats, omdat wij er voor de zoveelste maal aan herinnerd worden, dat we van huis uit moeten beginnen. Niet eerst omkijken, of *andere* mensen wel aan Gods wil gehoorzaam zijn. Niet, omdat mij dat niet aangaat, dat gaat mij heel veel aan, zoals straks wel blijken zal. Maar omdat ik in de eerste plaats voor mijzelf verantwoordelijk ben. Daarom eerst: wij. Daarna: alle mensen. Men heeft de Catechismus wel eens verweten, dat die voorbede voor "alle mensen" hier

willekeurig zou zijn ingevoegd, en eigenlijk ook niet juist was, omdat nooit alle mensen aan God gehoorzaam zullen worden. Dit is natuurlijk onzin. Jezus heeft ook aan Zijn Vader vergeving gevraagd voor Zijn moordenaars, terwijl het dubieus mag heten, of al die mensen op Golgotha gelovig zijn geworden. De opvatting, dat het "Vader vergeef het hun", moet worden uitgelegd als: stel het oordeel nog uit, berust op geen enkele goede exegetische grond. Maar daar nu niet over. Als er in de derde bede staat: Uw wil geschiede op aarde — dan is dat gezichtsveld ontzaglijk ruim, en dat heeft de Catechismus goed begrepen door het te vertolken als een voorbede voor alle mensen.

Vader, laat Uw wil geschieden, overal. Zover de aarde reikt en waar er ook maar mensen wonen! Hierdoor krijgt de derde bede evenals de tweede een eschatologisch karakter. Zoals het gebed: Uw koninkrijk kome, tenslotte uitloopt op de voleinding, als er maar één koninkrijk in de wereld meer zijn zal: het koninkrijk Gods, zó ziet ook de derde bede uit naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Als alle mensen Gods wil doen, en Hem gehoorzaam zijn, dan betekent dit de hemel op aarde. Dan zijn alle dingen nieuw geworden. Dan zullen de goddelozen van de aarde verdwenen zijn, en de zondaren zullen er niet meer zijn. Alle mensen die dan de nieuwe aarde bevolken, zijn *nieuwe* mensen. Wij vragen dus in de derde bede uiteindelijk er om, dat God alle mensen en alle dingen nieuw wil maken. Dan is er geen disharmonie meer. geen wanorde, geen oorlog, geen honger, geen ellende!

God geve, zo bidden wij hier, dat de aarde er precies zo moge uitzien als de hemel. Dat dezelfde rust hier beneden moge heersen, en dezelfde harmonie, als in de hemel moge aanwezig zijn. En dit kan alleen dan, als de zonde weg is, en alle mensen aan God gehoorzaam zijn. "Tot de wet en tot de getuigenis, zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben". Alle middelen, door mensen bedacht, om een heilsstaat op aarde te scheppen, moeten falen. Het enige middel daartoe wordt door de derde bede aangegeven.

De aarde is geen hel. De hel is de plaats, waar Gods wil in de meest volstreckte zin wordt genegeerd en zelfs gehaat en bespot. De hemel daarentegen is de plaats, waar Gods wil in de meest volstreckte zin wordt gehoorzaamd en geëerbiedigd. En nu moet door ons gebed de aarde worden bewaard voor een nederdaling ter helle, en opgevoerd worden naar de hoogte van de hemel. En dit zal eenmaal gebeuren, niet doordat alle mensen langzamerhand verstandiger zullen worden, maar door het ingrijpen Gods, door de wedergeboorte van hemel en aarde.

Zoëven werd gezegd: de hemel is de plaats, waar Gods wil in de meest volstreckte zin wordt gehoorzaamd en geëerbiedigd. Dat is het inderdaad wat de hemel tot hemel maakt, dat Gods wil er geschiedt. En daarmee ontvangen wij meteen een antwoord op de vraag, of wij ons in de hemel zullen thuisvoelen, ja of neen. Dat lijkt een vreemde vraag. Natuurlijk, waarom zou ik mij in de hemel niet thuisvoelen? Nu, dat is nog niet zo zeker! Als ik altijd mijn eigen zin gedaan heb, en mijzelf gehandhaafd en uitgeleefd, dan stellig niet. Dan zou de hemel een mij volstrekt vreemde sfeer zijn. Ik zou er niet willen zijn, gesteld al, dat ik er zou mógen zijn. Het *mag* natuurlijk ook niet. Zo staat de derde bede ook in nauw verband met onze zaligheid. In de hemel kunnen alleen zijn, die de weg erheen willen bewandelen. En die weg erheen is de weg van Gods geboden. En de gehoorzaamheid aan Gods wil. Niet, dat wij er door onze gehoorzaamheid komen. Dat hoeft natuurlijk niet meer met nadruk te worden gezegd. Maar de grote vraag is, of wij zo één plant met Christus geworden zijn, dat het ook onze spijze is geworden, de wil des Vaders te doen. Daarin zal het wedergeboren leven zich openbaren, en wij herinneren ons, dat wij in het rijk Gods niet kunnen komen, tenzij wij van nieuws geboren worden!

ZONDAG 50

Vraag 125.

Welke is de vierde bede?

Antwoord:

Geef ons heden ons dagelijks brood. Dat is: Wil ons met alle nooddrift des lichaams verzorgen^a, opdat wij daardoor erkennen dat Gij de enige Oorsprong alles goeds zijt^b, en dat noch onze zorg en arbeid, noch Uw gaven, zonder Uw zegen ons gedijen^c, en dat wij derhalve ons vertrouwen van alle schepselen aftrekken en op U alleen stellen^d.

^a Ps 145:15; Ps 104:27; Mt 6:26,

^b Jak 1:17; Han 14:17; Han 17:27,

^c 1Co 15:58; De 8:3; Ps 37:16; Ps 127:1,2,

^d Ps 55:22; Ps 62:10; Ps 146:3; Jer 17:5,7; (* Ps 55:22 AV = Ps 55:23 SV, Ps 62:10 AV = Ps 62:11 AV).

De beurt aan ons.

In het "Onze Vader" krijgt de mens ook een beurt. Natuurlijk, anders zou het geen volmaakt gebed zijn. Het zou een leemte betekenen, als de mens daarin ook niet zijn noden mocht bekend maken. Maar dat gaat niet voorop. Het volmaakte van het "Onze Vader" bestaat daarin, dat God voorop gaat. Daarom heeft Christus ons eerst aan God doen denken: aan de heiliging van Zijn naam, de komst van Zijn rijk, de gehoorzaamheid aan Zijn wil. Als wij hierin hebben kunnen meekomen, en bewust aan de dingen, die God aangaan de voorrang hebben gegeven in ons bidden en denken, dan zijn we andere mensen geworden, bekeerde mensen. Want de natuurlijke mens denkt in de eerste plaats aan zichzelf, en ook in de laatste plaats. De vernieuwde mens laat God voorgaan. Maar dat wil niet zeggen, dat we nu helemaal niet aan onszelf mogen denken. Bekeerde mensen zijn wel andere mensen geworden, maar toch mensen gebleven, mensen van vlees en bloed, mensen met allerlei behoeften en noden, precies als ieder ander mens. Ze zijn niet een soort bovenaardse wezens geworden, voor wie elke band met het natuurlijke leven is doorgesneden. Ze staan met beide voeten in de werkelijkheid van het volle leven.

Jezus heeft wel gezegd, dat wij *eerst* het koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid te zoeken hebben, maar nooit, dat de "andere dingen" in 't geheel geen waarde of betekenis meer hebben. Ze hebben dat wel. Zelfs zoveel, dat de Heiland er een plaats aan geeft in het gebed. En zelfs de eerste plaats, want in het tweede drietal gebeden van het "Onze Vader", waarin het *ons* overheerst, en waarin nu gevraagd wordt om de vervulling van *onze* nooddrift, staat het gebed om de "stoffelijke dingen" vóóran. Eerst de vraag om ons dagelijks brood en pas daarna: vergeef ons onze schulden, en leidt ons niet in verzoeking. Dit gebeurt niet omdat ons dagelijks brood van meer betekenis en van hoger waarde is dan bijvoorbeeld de vergeving der zonden. Maar wèl, omdat de bede om ons dagelijks brood noodzakelijk op de drie voorgaande gebeden moet volgen.

Tussen het gebed om ons dagelijks brood en wat voorafging, schijnt een kloof zonder brug te liggen, maar in werkelijkheid ligt deze vierde bede in het verlengde van de drie vorige.

Bidden om ons dagelijks brood is bidden om de bestendiging van het mensenleven, *opdat* Gods naam kan worden geheiligd, Zijn koninkrijk kome, Zijn wil geschiede. Gods koninkrijk met name kan niet komen, als er geen mensen zijn, en die mensen kunnen er niet zijn, als er geen brood is. Zo gezien is het brood-vraagstuk niet het eerste en het hoogste, maar wordt het ondergeschikt aan de vervulling van Gods raadsplan. Zo wordt aan het "dagelijks brood" wel heel realistisch en simpel een plaats geruimd in het gebed, krijgen ook wij een beurt met onze dagelijkse zorgen en noden, mogen we ook *naar ons toe* bidden, maar gezien in het licht van de voorafgaande gebeden, wordt het toch weer een gebed *van ons af*: Houdt Gij, o Vader in de hemelen, het mensenleven en de wereld in stand tot aan de voleinding der wereld, opdat Gij Uw heilsplan voltooien kunt en Uw rijk kome!

De woorden van de vierde bede.

De Catechismus vraagt: Welke is de vierde bede? En antwoordt: "Geef ons heden ons dagelijks brood". Met een "dat is" wordt van die bede dan een korte verklaring gegeven, maar alvorens daarvan iets te zeggen, willen we eerst eens even die vierde bede woord voor woord bekijken. Het eerste wat ons opvalt, is de grote soberheid. Wat is er over het broodvraagstuk al niet te doen geweest. Er zijn en worden niet alleen oorlogen om gevoerd, buiten- en binnenlandse; er zijn niet slechts dikke boeken en lange artikelen over geschreven, maar feitelijk cirkelt het mensenleven dáár om heen, en onze dagelijkse gesprekken en gedachten zijn er grotendeels mee gevuld. En daar wijdt Christus in het "Onze Vader" nu zes hele woorden aan: geef-ons-heden-ons-dagelijks-brood. Dat is al. Het is wel heel erg beschamend. Maar ik durf gerust zeggen, dat de broodkwestie geen *kwestie* zou wezen, als de wereld nooit anders gedaan had, dan deze zes woorden gelovig over te nemen. In dit zestal woorden heeft de Heiland ons meer wijsheid geleerd, dan alle geschriften en redevoeringen der economen samen. Laat ons maar opletten.

Het eerste woordje is: *geef!*

Dit is een heel ander "geef", dan dat, waarvan de spreukendichter spreekt, als hij zegt: de bloedzuiger heeft twee dochters: geef! geef! De ene heet dus: geef, en de andere heet ook: geef. Haar naam is geen gebed, maar een eis. Als ge het niet geeft, dan zullen we het nemen. Zij worden nooit verzadigd. Dit is al heel lang geleden, dat de spreukendichter dit zei: die twee dochteren zijn allang getrouwd, en sindsdien is de wereld vol van kleine en grotere bloedzuigertjes. En zo is het gekomen, dat sommigen alles hebben, en anderen niets, hoewel God voldoende brood laat groeien voor allen. En dat men elkaar naar de keel vliegt, en er oorlogen om voert, en elkanders "brood" vernietigt. Dit komt er dan van, als God wordt uitgeschakeld. Want wie rekent er nog met God, als: "de enige Oorsprong alles goeds"? Dat is allang uit de mode. Men verwacht het van zijn leiders, en van de Arbeid (met een hoofdletter) en iedereen schreeuwt: geef! geef! Brood en spelen. Maar de toon is vals. Het gebed maakt plaats voor de eis! En nu leert Jezus ons dat woord ook, maar anders. Als een gebed. Een gebed tot "Onze Vader, Die in de hemelen zijt". Om ons te leren, dat wij allen uit Gods hand moeten willen leven. Van gegeven goed, van genadebrood willen leven. Allen. Zowel de man, die "zijn brood heeft", als de bedelaar, die van de hand in de tand moet leven, de millionair en de dagloner, ze moeten allemaal leren de handen op te houden naar de hemel, en ootmoedig te vragen: Vader, geef ons heden ons dagelijks brood.

Het tweede woordje is: *ons*.

Dit moet er noodzakelijk bij, want anders zou het nòg een egoïstische wereld zijn, waarin een ieder alleen maar aan zichzelf dacht. Daarom niet: geef *mij* mijn dagelijks brood, maar: geef het *ons*. Hierin bidt de arbeider voor zijn patroon en omgekeerd, en de fabrikant en winkelier voor zijn concurrent, en de rijke voor de arme. Door dat "ons", waarin de een als voorbidder

voor de ander optreedt, wordt deze vierde bede toch wel de sociale bede bij uitnemendheid. De sociale kwestie moet wel haar scherpste verliezen, als dit gebed de ondergrond wordt voor ieders denken en handelen. Want het spreekt toch wel vanzelf: als we dit ernstig bidden, dan moeten we er ook naar handelen. We zullen dan verstaan, dat we elkander nodig hebben, en de samenleving wordt dan niet op de been gehouden door een stel sociale wetten, hoe uitnemend en noodzakelijk die ook mogen zijn, maar gedragen door het beginsel der liefde. Het gebed, ook het gebed om het dagelijks brood, is een spreken met God, en verbindt mij dus *aan God*. Maar de band aan God is ook altijd een band aan de mensen. Wie zich aan God geeft, geeft zich ook aan de naaste. Vandaar, dat de vierde bede, ernstig genomen — en wie durft een gebed *niet ernstig* nemen — een wat men noemt "menswaardig bestaan" *moet* scheppen voor ieder, omdat wij daardoor elkander gaan helpen en dienen om Christus' wil.

Het derde woordje is: *heden*.

Wij bidden dus om brood voor vandaag, en niet voor morgen en overmorgen. En niet om een goed gevulde provisiekast, en voorraden opgelegd voor vele jaren, waarmee ik mijzelf te goed kan doen, en waar de anderen, die minder bevoorrecht zijn, naar kunnen kijken. De vierde bede is zo helemaal geen gebed voor hamsteraars. Ze zitten met dat woordje "heden", dunkt mij, danig verlegen.

O nee, dat wil helemaal niet zeggen, dat wij Gods water nu maar over Gods akker moeten laten lopen. Of dat wij in 't geheel geen maatregelen mogen nemen, en niet zorgen voor de oude dag. Alle zieltjes zonder zorg worden door de Schrift naar de mieren verwezen, die in de zomer hun spijs bereiden voor de winter. De "*zorg en arbeid*" wordt door de Catechismus ook niet uitgeschakeld, zoals we straks nog zullen zien. Waar de Here ons alleen maar voor waarschuwen wil is, dat wij niet gaan leven van het vaste inkomen, of het veilige pensioen, of van de gevulde brandkast of de volle schuren. Maar enkel en alleen uit Gods hand. Elke dag.

We hebben inderdaad bij de dag te leven, en er voor te zorgen, dat "onze harten niet in deze aardse en vergankelijke dingen *geworteld* zijn", zoals het formuliergebed na het eten dat zo goed zegt. Als wij onze schatten hebben opgelegd voor vele jaren, kan God onze ziel deze nacht van ons wegnemen, en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn? En ons geld kan zomaar waardeloos worden, en onze berekeningen falen, en onze steunpunten ons ontvallen. Er zijn allerlei mogelijkheden in dit wisselvallige leven. We hebben dat in de laatste jaren al te goed ondervonden. Maar. . . wees niet bezorgd voor de dag van morgen. De Here is er morgen ook weer. Als ik "heden" mijn dagelijks brood heb, heb ik genoeg. Hoe zal het morgen komen, en de volgende week en later? Ik weet het niet. Ik weet maar één ding. Ik heb een Vader in de hemel, Die beter voor mij zorgt dan ik met al mijn zorgen en veiligstellingen doen kan, en Die van mij vraagt: geloof, dat Ik voor u zorg. Israël kreeg in de woestijn manna voor één dag. Wie voor twee dagen verzamelde, zag tot zijn verbazing en beschaming, dat het bedierf: de wormen wiesen er in. Ze moesten maar *geloven*, dat de Here morgen de hemelschuren wéér opendeed, en dat Hij dan weer voor een dag manna liet regenen. . . geef ons heden ons dagelijks brood!

Het vierde woordje is weer: *ons*.

Het is wel heel opmerkelijk, dat Christus ons leert bidden om *ons* brood, en niet om *Gods* brood. We weten immers allemaal wel, dat *alles* van de Here is. Zijns is het vee op duizend bergen. Hij is de enige Eigenaar van alles wat bestaat. Elke graankorrel die er groeit, is van Hem. Ik mag niet spreken van *mijn* brood, *mijn* geld, *mijn* bezit, maar 't is alles het eigendom des Heren. Het zou daarom veel natuurlijker zijn, zouden we zeggen, als de vierde bede luidde: niet *ons*, maar geef ons heden van *Uw* brood. Als ik tegen iemand zeg: geef mij *mijn*

geld, dan spreek ik daarmee uit, dat ik er *recht* op heb. Maar als ik vraag: geef mij van *uw* geld, dan kom ik een *gunst* verzoeken. Is het dan geen gunst, als wij brood krijgen uit Gods hand? Mogen wij *recht* laten gelden, en vragen om *ons* brood, dus dat brood, waar we feitelijk aanspraak op kunnen maken?

We moeten dit goed zien.

Alle gaven Gods zijn genadegaven. Ook ons dagelijks brood is een gunst. En tòch komen wij met het gebed om ons dagelijks brood bij God niet als bedelaars, die om een aalmoes vragen; niet als vreemden, maar als kinderen bij onze Vader. En die kinderen hebben *rechten*: kinderrechten. Kinderen komen thuis ook niet als bedelaars. Ze aanvaarden het als vanzelfsprekend, dat elke dag de tafel weer voor hen gedekt is. Het komt niet in hen op, dat dit *niet* het geval zou zijn. Zo is het ook met de kinderen Gods. Wij hebben rechten. Geschonken rechten, maar dan toch: rechten. Als kinderen. In de Doop heeft de Vader ons beloofd en toegezegd, dat Hij ons van alle goed zou verzorgen. In onze Doop ligt ons dagelijks brood dus feitelijk al gewaarborgd. En daar rekenen we nu op. We gaan niet bij onszelf denken: zou dat wel zo zijn? Zou Vader op mij wel rekenen vandaag aan tafel? Natuurlijk rekent Vader op mij, en ik reken op Hem. Dat zijn vanzelfsprekende dingen. Dat zijn de rechten der kinderen. Niet als bedelaars, die zouden kunnen worden afgewezen, maar als kinderen vragen wij: geef ons heden *ons* dagelijks brood.

Het vijfde woordje is: *dagelijks*.

Ogenschijnlijk is dit woordje van dezelfde draagwijdte als "heden", maar dat kan niet, omdat het volmaakte gebed geen herhaling duldt. De bedoeling ervan is, ons onze *afhankelijkheid* te doen verstaan. Wij hebben *dagelijks* weer voedsel nodig en zelfs enige malen per dag. We kunnen niet vooruit eten voor enkele dagen of weken. De honger van vandaag kan niet leven van de verzadiging van gisteren. De kracht wordt gedurig verteerd, en moet telkens weer worden aangevuld. Datzelfde proces herhaalt zich op de akker. Er is nooit genoeg voor altijd. Heel de schepping is jaar op jaar en seizoen op seizoen, ja dag aan dag afhankelijk van God. Geen mens kan zich onafhankelijk van God maken, hoe graag hij ook zou willen. Daarom bidden wij in diepe afhankelijkheid: geef ons heden ons *dagelijks* brood.

Het zesde en laatste woordje is: *brood*.

Aan de ene kant is dit woordje van de uiterste soberheid. De Here Jezus heeft gewild dat wij bescheiden zouden zijn in ons bidden, en om niets meer zouden vragen dan om brood. Brood zonder wat er op. De noodzakelijkste levensbehoefte en geen weelde. Wij mogen niet bidden om overvloed, en als wij ons dagelijks brood hebben, en leven kunnen, zullen wij daarmee vergenoegd zijn, en heeft de Here daarmee Zijn belofte aan ons vervuld.

De Catechismus schijnt wat minder bescheiden te wezen, want hij verklaart dat dagelijks brood aldus: "dat is, wil ons *met alle nooddrift des lichaams* verzorgen". Met die woorden wordt aan de sobere vraag om brood een wat ongewone en we zouden haast zeggen ongeoorloofde uitbreiding gegeven. En toch heeft de Catechismus gelijk. Er schuilt achter de vraag om brood toch ook een zekere weelde en overvloed.

Iemand heeft eens terecht opgemerkt, dat wij niet vragen om graankorrels, maar om het tot meel verwerkte en in gebakken vorm gebrachte koren. Er is dus een heel proces voor nodig, voor het zover is dat de graankorrels brood geworden zijn. Daar komen landbouw, handel en industrie bij te pas. Er moeten werkkrachten voor zijn om het land te bebouwen, en gunstige weersomstandigheden om de producten te doen groeien. We komen in aanraking met kwesties van in- en uitvoer, van voorraad en gebruik van distributie, regeling der prijzen enzovoort. Wij denken daar zo niet aan, maar er zit heel wat aan vast, vóór het brood op onze tafel komt. Heel het economische leven staat er mee in verband. Verder moet ik ook gezond

zijn, wil ik het brood genieten. Met brood alleen zijn we er nog niet: we moeten ook werk hebben om het geld te verdienen, waar we brood voor kunnen kopen. En een huis om in te wonen, en kleding om ons te warmen, dan de huishuur, en het benodigde voor de opvoeding van onze kinderen. Het is een hele lange lijst.

De Catechismus breidt het dus volkomen terecht uit tot "alle nooddrift des lichaams". Alles wat noodzakelijk; is voor het bestaan en voortbestaan van mij en mijn gezin, valt er onder. Om ons te kunnen ontplooiën als schepselen naar Gods beeld. En in de plaats en de positie, waarin God ons gesteld heeft. Om al die dingen mogen wij vragen en moeten wij vragen. Er is niets te gering om voor Gods aangezicht gebracht te worden. Het is niet moeilijk te bepalen, waar precies de grens ligt van het noodzakelijke en toereikende, als wij bidden: armoede of rijkdom geef mij niet; geef mij het brood mijns bescheiden deels, dat is het deel, dat voor mij bescheiden of weggelegd is. .

Doet het alles ter ere Gods.

Sommigen vragen, of het niet wat vreemd, en zelfs niet overbodig is, om te bidden om het dagelijks brood bij een welvoorzien dis en een gevulde provisiekast. Zij kunnen zich dat voorstellen bijvoorbeeld in het geval van de weduwe, die tot Elisa kwam, en nietmetal in huis had dan een kruikje olie, en bovendien nog schulden. En zo wordt dit gebed dan gereserveerd voor berooiden en paupers. Maar als ik mijn brood heb, behoef ik er toch niet meer om te vragen! De Catechismus helpt ons uit de droom. Hij zegt, dat dit gebed precies even noodzakelijk is voor rijken als voor armen, want het dient niet uitsluitend, en zelfs niet in de eerste plaats, om te ontvangen wat we nog niet bezitten, maar: "opdat wij daardoor erkennen, dat Gij de enige Oorsprong alles goeds zijt". Ieder tafelgebed is dus een erkentenis, een belijdenisacte. Velen hebben het allang afgeschaft. Zij rekenen met God niet meer. Zij hebben zich geconformeerd aan de rijke boer uit de gelijkenis, wie het "ik" voor in de mond lag. Waar zal *ik* vergaderen al dit *mijn* gewas. Anderen houden het nog aan uit sleur en gewoonte. Maar goed verstaan, geeft het gebed voor en na het eten aan de eenvoudigste maaltijd de hoogste wijding. God is de Gastheer, meer nog: de Vader aan onze tafel. En wij belijden, dat alles wat wij nuttigen, niet is het resultaat van onze arbeid en inspanning, maar van Zijn goedheid.

Zo kunnen wij verstaan wat Paulus zegt: hetzij dat gijlieden eet, hetzij dat gijlieden drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het alles ter ere Gods. Wij verheerlijken hem dan in de meest natuurlijke verrichtingen. We behoeven daarvoor niet in de kerk te zijn. De huiskamer wordt een tempel. Wij eren onze God, als de Oorsprong, als de *enige* Oorsprong alles goeds. Van ons alles te geven wordt de Heer nimmer moe. Als wij daarbij bedenken, dat de Here brood geeft in de handen die weigeren voor Hem te werken, en in de monden die nalaten Hem te prijzen, dan wordt Gods goedheid nog verbazingwekkender. En zo blijft er elke dag weer, in gebrek en overvloed, voor arm en rijk, plaats voor de bede: geef ons heden ons dagelijks brood.

Aan Gods zegen is alles gelegen.

Met de belijdenis, dat God de enige Oorsprong alles goeds is, is de vierde bede nog niet uitgeput. De Catechismus voegt er nog aan toe: „en dat noch onze zorg en arbeid, noch Uw gaven zonder Uw zegen ons gedijen". Er wordt *niet* beweerd, dat die zorg en arbeid evengoed achterwege kunnen blijven. Wij worden niet uit-, maar ingeschakeld. Een ieder weet, wat een zorg er gepaard gaat met de verkrijging van het dagelijks brood. Maar nu moeten wij niet menen, dat wij onafhankelijk zijn, en het met onze zorg en arbeid alleen af kunnen. Integendeel, als God dat niet zegent, staan wij machteloos. Als de vloek er op ligt,

stort alles ineen, en worden wij in al onze plannen en verwachtingen teleurgesteld. Het breekt gedurig bij de handen af.

Vergeefs van 's morgens vroeg geslaafd
Tot 's avonds, en het brood der smart
Gegeten met een angstig hart.
Vergeefs de ganse dag gedraafd.
God geeft het, hoe een ander schraap,
Dien Hij bemint als in de slaap.

Aan Gods zegen is alles gelegen.

En niet alleen onze zorg en arbeid zijn zonder Gods zegen tot mislukking gedoemd, maar ook *Gods gaven* kunnen ons, zonder die zegen, niet baten. De zegen moet er in zitten; dan wordt het kleinste en geringste voldoende. Zonder die zegen is het beste niets.

Als ik gezondheid en eetlust mis, vergaan mijn krachten ook aan de rijkst voorziene dis. Daarom staat er in de Bijbel: de mens zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord, dat uit Zijn mond uitgaat. Dat wil niet zeggen, dat wij behalve brood voor het lichaam ook nog het Woord, de geestelijke spijs voor onze ziel, nodig hebben. Dat is natuurlijk ook wel zo, maar dat wordt *hier* niet bedoeld. De bedoeling is, dat het brood geen nut doet, als God het woord van Zijn zegen daar niet over gesproken heeft. En die zegen is er alleen door Christus, Die het Woord Zelf is. Ons dagelijks brood is ons verworven door Christus' bloed, want daardoor is God onze Vader geworden. Hij heeft voor ons brood geleden, voor ons water is Hij van dorst versmacht, en om ons de kinderrechten te verlenen, heeft Hij daar Zelf van moeten afzien in het uur der Godverlatenheid.

Ons vertrouwen.

"En dat wij derhalve ons vertrouwen van alle schepselen aftrekken en op U alleen stellen", dat zijn de woorden, waarmee de Catechismus de verklaring van de vierde bede besluit. Er is in onze tijd alle reden voor deze opwekking tot vertrouwen op God. Hoewel God in de schepping de mogelijkheden gelegd heeft, dat er voor al die vele miljoenen schepselen brood is, heeft de mens het in z'n dwaasheid zo gemaakt, dat de honger er velen velt. Wij beleven zorgvolle tijden. Het wereldvoedselvraagstuk is angstiger dan ooit. De ruiter op 't zwarte paard van de hongersnood rijdt over de aarde met een weegschaal in de hand, om alles zorgvuldig te distribueren. Het is de dure tijd, waarin een maatje tarwe een penning kost, en drie maatjes gerst een penning, alles tien a twaalf maal zo duur als gewoon. Onwillekeurig stellen wij ons vertrouwen op schepselen. Dat ligt zo in onze aard. Wij verwachten de voorspoed van zon en regen, en betere tijden. Mis, zegt de Catechismus. Daar moet ge uw vertrouwen volledig van aftrekken. Die stellen alle teleur. Vertrouw op God. Hij stelt nooit teleur. Hij is een Vader van weduwen en wezen. Hij is de Helper in de nood.

God zij altoos op 't hoogst geprezen,
Lof zij Gods goedertierenheid,
Die nimmer mij heeft afgewezen,
Noch mijn gebed gehoor ontzeid.

Hij heeft Zijn belofte gegeven, dat ons brood en ons water gewis zouden zijn, en daar kunnen we op aan. Hij stelt dat geloof wel eens op de proef. Als de weduwe bij Elisa, van wie ik al eerder sprak, het woord van Elisa niet geloofd had, en bij zichzelf gedacht: dat is toch al te dwaas om al die lege vaten in huis te halen, waar ik niet heb om ze te vullen, dan was ze omgekomen met haar kinderen. Haar *geloof* heeft die ledige vaten gevuld. Haar *geloof* heeft haar behouden. Onze vaders hebben ons geleerd ons gebed om het dagelijks brood

eschatologisch te maken. In het formuliergebed na het eten schrijven zij: „maar dat wij altijd mogen opwaarts zien naar de hemel, verwachtende onze Zaligmaker Jezus Christus, totdat Hij op de wolken verschijnen zal tot onze verlossing". Dat is niet om het gebed na het eten wat geestelijk te maken, maar het staat met ons dagelijks brood in 't nauwste verband. Dat brood brengt ons elke dag weer in aanraking met het werk en de moeite onzer handen. Maar Deze zal ons troosten van het werk onzer handen. Reeds Noachs vader zag daar naar uit. En wij zien er naar uit, naar de tijd, dat de vloek volledig zal zijn opgeheven van het zweet des aanschijns en de tranen der ogen. En waar de buik en de spijs zullen teniet gedaan zijn.

ZONDAG 51

Vraag 126.

Welke is de vijfde bede?

Antwoord:

Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Dat is: Wil ons, armen zondaren, al onze misdaden, en ook de boosheid, die ons altijd aanhangt, om des bloeds van Christus wil niet toerekenen^a, gelijk wij ook dit getuigenis Uwer genade in ons bevinden, dat ons ganse voornemen is onzen naaste van harte te vergeven^b.

^a Ps 51:1; Ps 143:2; 1Jo 2:1; Ro 8:1; (* Ps 51:1 AV = Ps 51:3 SV),

^b Mt 6:14.

Onze schulden.

Welke is de vijfde bede?

"Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren."

Dit gebed is nog nodiger dan het brood, waarom de vorige bede heeft gesmeekt. Want de ziel is meer dan het lichaam. Brood is nodig voor de welstand van het lichaam, maar schuld, zonde, is iets, dat de welstand van de ziel bedreigt. Als wij ons dagelijks brood kwijt raken, sterft het lichaam, maar als we onze schuld *niet* kwijtraken, sterft de ziel, en dat is veel erger! Er staan hier dus veel hogere dingen op 't spel, en het is ons geraten veel hartstochtelijker te smeken: vergeef ons onze schulden, dan: *geef* ons brood. Dit gebeurt wel niet altijd, en de praktijk van het leven laat meestal juist het omgekeerde zien, maar dat bewijst alleen maar, dat de zonde ons niet maar slecht, doch ook dom maakt en blind.

Het gebed: vergeef ons onze schulden, heeft tot achtergrond een belijdenis. Als ik God vraag, of Hij mijn schulden vergéven wil, dan heb ik daarmee erkend en beleden dat ik schulden heb. Niet maar schuld, maar schulden. Meervoud. En hoe meer wij onszelf kennen, hoe meer we in dat meervoud gaan denken. Onze schulden worden steeds talrijker, dat wil zeggen: we *zien* ze steeds beter, en wat we vroeger als bagatel zagen, of helemaal niet zagen, gaat ons zwaar drukken als schuld. We belijden dus voor God dat we schuldig zijn. 't Zou ook dwaasheid wezen, dat te ontkennen voor Hem, Die de nieren proeft, en Die ons hele bestaan kent van haver tot klaver. We kunnen ons voor de mensen nog wel eens groot houden, maar voor God is dat onmogelijk. Het is trouwens een wonderbaarlijk verschijnsel, dat de belijdenis voor God, dat wij schuldige mensen zijn, ons nogal vlot afgaat, terwijl we in het verkeer met de mensen er altijd op uit zijn onze lei schoon te vegen. De vraag komt dan onwillekeurig op, of die schuldbelijdenis voor God dan wel zo diep wegkomt, en ernstig gemeend is. Ik zou zeggen: wie zijn schulden eerlijk voor God belijdt, moet ook eerlijk tegenover de mensen zijn, ongelijk durven bekennen. En als wij God om vergeving vragen, moeten wij mensen ook om vergeving vragen.,

Er wordt in het slot van deze bede gesproken van vergeving *schenken* aan onze schuldenaren, en we zullen daar straks nog op terug moeten komen. Dat is erg moeilijk. Maar vergeving *vragen*, aan wie wij misdaden, hoort er óók bij, en dat is in veel gevallen nòg moeilijker. Wie vergeeft, kan soms nog rechtop blijven staan, wie om vergiffenis smeekt, moet altijd op de

kníeën. Dit even tussen haakjes. Om dus de draad weer op te vatten: de bede om schuldvergeving onderstelt schuldbelijdenis. We erkennen daarmee niet slechts, dat er iets is tussen God en ons, dat het hapert tussen het kind en de Vader, maar dat de juiste verhouding is verzwollen tot een wanverhouding, dat wij niet recht staan tegenover de Here, dat wij strafbaar zijn, omdat wij niet wilden wat God wilde.

De Heiland spreekt met opzet niet van zonden, maar van schulden. Hij dwingt ons daarmee, de zonde met de zwaarste naam te noemen, en niet wit te heten wat zwart is. De Catechismus heeft dat goed begrepen, door te spreken van *misdaden*: wil ons, arme zondaren, onze misdaden niet toerekenen. We zijn inderdaad misdadigers.

Het lijkt heel wat, zoals wij 's Zondags naar de kerk stappen met de Bijbel onder de arm, maar voor God zijn we niet meer dan misdadigers, die op zijn minst in de gevangenis horen, feitelijk dus doodschuldig. We moeten maar eens nagaan wat voor verwoestingen wij hebben aangericht. We willen dat liever niet zien, en trachten onze schuld op alle manieren te verbloemen; spreken hoogstens van tekortkomingen. Maar de Catechismus houdt vol: misdaden! En als de Heilige Geest ons oog er voor opent, stemmen we dat ook wel toe. Niet eerder! Maar dan ook ten volle. We staan voor ons hart als voor een afgrond. We wisten niet, dat we zó slecht waren. Als we ons leven overzien, is het verknoeid van het begin af aan. Ik moet me zelf maar niets wijs maken. Ik heb voor mijzelf geleefd en mijzelf gezocht, en door mijn egoïsme de mensen tekort gedaan, bestolen, bedrogen, zelfs mijn vrouw en kinderen verdriet gedaan. Nee, ik deed die misdaden niet in ergerlijke vorm; ik was een geacht en geëerd man, maar daarom was het des te erger, omdat ik mijn misdadigheid zo goed wist te camoufleren. Zelfs als ik zei, dat het om de ere Gods ging, speelde mijn vleselijke hoogmoed mij parten, en hoe harder ik riep, hoe meer vlees en wereld er bij kwam. Het is mijn levenstaak om God te verheerlijken, maar wat is daar van terecht gekomen? Wat was er voor God in mijn leven? Niet zo erg, zegt iemand? Hij had bij "misdaden" op z'n minst aan moord en doodslag gedacht! Nu, laat mij dit zeggen, dat als mijn leven gewoon aards, werelds is, zonder uitpattingen, maar in niets verschillend van de natuurlijke mens, dan heb ik heel wat geestelijke moorden op mijn geweten, want ik heb mijn naaste niet voor Christus gewonnen! Nebukadnezar werd door God veroordeeld om het simpele feit, dat hij "God niet had verheerlijkt, in Wiens hand zijn adem was". En de vijgeboom werd uitgeroeid, omdat ze onvruchtbaar was; er groeiden geen onvruchtbare vruchten aan, hij was alleen maar... onvruchtbaar!

O, wat is de zonde erg! Wat het leven verscheurt, en de mensheid doet lijden, is niet het kruis en het leed, ziekte en gebrek, maar de zonde. Deze richt overal verwoestingen aan, in het klein en in het groot. Egoïsme en liefdeloosheid vernielen de huwelijken, scheuren de gezinnen uiteen, zetten de wereld in oorlogsbrand.

En dan noemde ik nog maar een enkele vorm van zonde; daar is ons gebrek aan vertrouwen in de Here — afgoderij, het eerste gebod. Daar is eigenwillige godsdienst, beeldendienst — het tweede gebod. Daar is ons stilzwijgen, als wij spreken moeten van de naam des Heren — vloeken: het derde gebod. Daar is onze Sabbatsschennis op Maandag, als we dan de Here door Zijn Geest niet in ons werken laten — het vierde gebod. Daar is onze zinnelust, ons haten inplaats van liefhebben, ons kwaadspreken inplaats dat de liefde alle dingen bedekt, leugen, laster, doodslag met woorden en gedachten, misdaden, niets dan misdaden!

Dat zijn de schulden waarvan we ons bewust zijn, als ons geweten nog niet afgesleten is, en daarbij komen dan nog de zonden van slecht humeur en kleingeloof en hoogmoed, en allerlei "kleinigheden", zonden waarvan de psalmist bidden moet: zie of bij mij een heilloze weg is, en leid mij op de eeuwige weg. En daarbij noemt de Catechismus dan nog "de boosheid, die ons altijd aanhangt", dat verkeerde karakter, die boze natuur die niet geldt als

verontschuldiging van de zonde — ik ben nu eenmaal zo — maar die het kwaad verdubbelt, en waarvoor de Catechismus ons vergeving leert vragen: Here, dat ik slechte dingen doe, is erg, maar dat ik slecht *ben* tot in mijn levenswortel — dat is het ergste. En dan nog daarbij te bedenken, dat we nooit voor ons alleen zondigen. We staan in levensverband met anderen. We zien onze zonden levensgroot in onze kinderen terug. We zien de gevolgen van ons kwaad tot in verre geslachten. Vaak is de ellende der kinderen terug te brengen tot de zonden der ouders! En andere mensen zien ons voorbeeld. We oefenen bewust of onbewust invloed uit op onze omgeving, ten goede, maar meestal ten kwade!

En zo kom ik van de persoonlijke schuld, waarvan Gods Woord mij zegt: gij zijt die man, op de gemeenschappelijke schuld. Ik kan niet zeggen, dat de schuld van mijn gezin, mijn kerk, mijn geslacht, mij niet aangaat, want ik ben een deel van dat geheel, en leverde mijn bijdrage ervoor. Het is heel gemakkelijk om de kerk, de christenheid, de maatschappij, allerlei dingen te verwijten, maar ik moet nooit vergeten, dat *ik* een lid ben van die kerk, die maatschappij, en dat die beschuldiging altijd op mijzelf terugvalt. Als er in vroegere en tegenwoordige tijden een gouden beeld hoogopgericht staat in de wereld, waaraan iedereen goddelijke eer moet bewijzen, dan is dat beeld daar niet vanzelf gekomen, maar heeft ieder daarvoor zijn bijdrage geleverd. Zo is er dus solidariteit ook in de schuld. Wij torsen, behalve onze eigen schuld, ook nog de gemeenschappelijke schuld van onze kerk, van ons volk, van de wereld, mee op onze schouders.

Ziedaar, onze schulden, onze misdaden! Ik kon er maar iets van zeggen. De werkelijkheid is altijd nog weer even afgrijselijker. Geen wonder, dat de Catechismus gewaagt van "arme zondaren". Wil ons, *arme* zondaren, onze misdaden niet toerekenen. We zijn inderdaad arme, beklagenswaardige schepselen. Arm vooral in die zin, dat onze schulden onnoemelijk groot zijn, en wij geen penning hebben om te betalen. Zo is er schuld en geen betalingsmogelijkheid. Alle wegen zijn afgesloten. Alleen de weg naar boven staat nog open: Vader, vergeef!

De vergeving.

Wanneer wij niet langer proberen onze schuld te verdoezelen, te vergeten, er overheen te leven, of wat dan ook, maar er ernst mee maken, kan ze ons met grote schrik en ontzetting vervullen. We zouden dan wel ons leven over willen doen, herstellen wat we verwoest hebben, maar dit kan niet, want wat gebeurd is, is onherroepelijk en onherstelbaar. We kunnen nu eenmaal niets ongedaan maken. Nee, wat de zonde geruïneerd heeft, is onherstelbaar. Door *ons* tenminste. Maar als wij nu van God bidden om vergeving, dan vragen we toch eigenlijk, dat het onherstelbare hersteld worde, want wij smeken om uitwissing, uitdelging, tenietdoen van onze schuld. God kan dit doen en Hij wil dat doen, want het onmogelijke is mogelijk bij God, maar we moeten dan toch goed weten, dat we om niets minder vragen dan om het *wonder*, als we bidden: vergeef ons onze schulden. Vergeving is een even groot wonder als de schepping. Scheppen is: iets wat er niet is, tot stand brengen; vergeven is, iets wat er is, en onherstelbaar is, te niet doen. Het gebed om vergeving is de vraag of God weer goed wil maken, wat wij hopeloos bedorven hebben. Als het ons niet geopenbaard was, dat God dit wonder kon en wilde tot stand brengen, zouden wij er zelfs niet aan mogen denken, en zouden we met onze schuld reddeloos verloren zijn. Daarom moeten we in de vergeving der zonden steeds met huiverende bewondering en verwondering het wonder Gods zien. Dit wonder komt tot stand door Christus.

De Catechismus belijdt daarom ook nadrukkelijk: "wil ons, arme zondaren, onze misdaden *om des bloeds van Christus* wil niet toerekenen". God wordt niet bewogen tot schuldvergeven door onze schuldbelijdenis, noch door onze hartstochtelijke of lange

gebeden. Wij zijn niet vanwege de waardigheid onzes gebeds Gode aangenaam: Hij vergeeft wel *op*, maar niet *om* het gebed. De biddende mens komt hier helemaal op de achtergrond, en Christus op de voorgrond. God neemt, zoals de ouden zeiden, "redenen uit Zichzelfen" om Zijn genade te bewijzen en die reden ligt alleen in het offer van Jezus Christus. Omdat God aan Zijn eigen lieve Zoon de schuld heeft toegerekend, wordt ze ons *niet* toegerekend. In dat "niet toerekenen" Wordt meteen gezegd, *hoe* God onze schulden vergeeft. Hij rekent ze ons niet meer toe. Hij straft er ons niet voor. Hij wil ze nimmermeer gedenken, zoals de Catechismus elders zegt. Hij delgt ze uit, werpt ze achter Zijn rug. Hij vergeeft, en dat vergeven is vergeten. Hij komt er niet weer op terug, de schuld is voorgoed weg.

In onze geloofsbelijdenis roemen wij: ik geloof in de vergeving der zonden. Daarmee spreken we uit, dat God *al* onze zonden vergeven heeft, van verleden, heden en toekomst. De vraag kan opkomen, of dit geloofsartikel niet met de vijfde bede in strijd komt, want als ik geloof dat mijn schuld vergeven *is*, behoeft ik er toch dagelijks niet meer om te bidden. Het gaat hiermede echter precies als met het dagelijks brood, dat al op tafel staat — we spraken daar reeds over in de vorige Zondag: dat gebed is een belijdenis, dat God de enige Oorsprong alles goeds is. Zo is het dagelijks gebed om vergeving van schuld een dagelijkse belijdenis, dat het wonder der vergeving uit Zijn hand ons toekomt. Het was vandaag weer helemaal mis. Ik maakte de lijst van mijn schulden weer heel wat langer. Vader, vergeef het mij, want ik geloof de vergeving der zonden. Ik erken U als de Bron van alle goed en barmhartigheid, en daarom zult Gij mij ook de schulden van vandaag vergeven. Dit vraag ik voor mijzelf, maar ook voor anderen! Vergeef ons *onze* schulden. Wij brengen ook de schulden van ons gezin, van onze kerk, van ons volk, van de wereld voor Gods troon. Ja, wij vragen ook vergiffenis voor onze vijanden. Zoals Stefanus bad voor zijn beulen. Here, reken hun deze zonde niet toe. Hoeveel onrecht ze ons ook doen, 't zijn toch mensen, en als die schuld onverzoend blijft, zijn ze voor eeuwig verloren. Als we ons dit indenken, kunnen we bidden voor hen, die ons geweld aandoen, naar Jezus' gebod.

Natuurlijk vergeeft God onze schulden *niet*, om het pad voor een volgende te effenen, en het zondigen gemakkelijker te maken. Elke vergeven zonde maakt de volgende juist moeilijker, als we denken aan het *bloed* van Christus, dat Hij er voor gestort heeft. Die veel vergeven is, heeft veel lief, en wie liefheeft, bewaart Zijn geboden. Elke genade, ook die der schuldvergiftenis, heeft tot doel ons leven te heiligen. Als wij de brieven der apostelen lezen, stuiten we herhaaldelijk op het woordje "opdat". God heeft dit of dat gedaan voor ons, *opdat* wij zouden zijn heilig, onberispelijk in de liefde, enz. Dat is dus Gods doel. Ook met de vergeving der schulden. Hij vergeeft ons ook om ons vergevensgezind te maken. Want "indien gij niet vergeeft, zo zal uw Vader, die in de hemelen is, ook uw misdaden niet vergeven". En dit brengt ons nu vanzelf op het slot van de vijfde bede: gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren!

Gelijk ook wij vergeven.

Dit "gelijk ook wij vergeven" wil niet zeggen natuurlijk, dat we ons vergeven aan God ten voorbeeld stellen — dat God ons doe, gelijk wij aan anderen doen. Dat zou niet alleen al te vermetel wezen, maar dan zou het er met ons maar bedroefd uitzien. Laten we maar eens nagaan hoe ons vergeven van elkaar er meestal uitziet. Nu ja, we hebben wel vergeven, maar we zijn zo diep gegriefd door wat er gebeurd is, dat het "nooit weer als vroeger" kan worden. Er blijft dus iets zitten: de gebroken gemeenschap wordt niet ten volle hersteld. Stel eens voor, dat God *zó* vergaf! Dan bleef de hel voor ons open, en de hemel gesloten. Omdat de gebroken gemeenschap niet was hersteld. Nee, als God vergeeft, dan wordt het weer zoals vroeger. De verloren zoon wordt weer helemaal als kind in huis opgenomen; hij krijgt de ring weer aan de vinger, en het beste kleed aan!

Dit "gelijk ook wij vergeven" wil evenmin zeggen, dat God eerst de *voorwaarde* stelt, dat wij vergevingsgezind moeten zijn. Want God vergeeft onvoorwaardelijk. En ook is ons vergeven van anderen niet de *grond*, waarop wij pleiten. De woorden zouden tot die gedachte enige aanleiding kunnen geven, temeer als we het bij Lukas nóg krasser aldus lezen: "vergeef ons onze zonden, *want* ook wij vergeven aan een iegelijk, die ons schuldig is". Niettemin kan het nooit de grond zijn. Die grond is alleen in God gelegen. Alle roem is uitgesloten, onverdiende zaligheên heb ik van mijn God genoten, 'k roem in *vrije gunst* alleen! Dat wij leren vergeven, is alleen *vrucht* van het feit, dat God *ons* heeft vergeven. De Catechismus heeft dit goed begrepen, door dit *gelijk* aldus uit te leggen: gelijk ook wij dit *getuigenis Uwer genade* in ons bevinden, dat ons ganse voornemen is, onze naasten van harte te vergeven". Dat komt dus hierop neer: zou God minder genadig zijn dan ik? Als God aan mij, zondig menskind, die *genade* gegeven heeft, dat ik over mijzelf heen kan stappen, dat ik vergeven kan (van nature kan ik dat niet) zou Hij Zelf dan niet die genade tonen, dat Hij *mij* vergeven wil. Dat is ongerijmd!

De vijfde bede bevat dus twee delen: de verhoring van het eerste deel herstelt de verstoorde gemeenschap tussen God en ons, terwijl het tweede deel de verbroken gemeenschap tussen ons en onze naaste herstelt. En deze twee delen worden nu door het woordje "gelijk" met elkaar verbonden. Dat wil dus zeggen, dat er een zekere *gelijkheid* is en zijn moet tussen wat God doet, en wat wij doen, dat het leven Gods en dat van de verlost mens in één stroom samenvloeit. Dit is een zeer vanzelfsprekende en veel voorkomende gedachte in de Schrift, waar we niettemin nog veel te weinig op letten. Telkens lezen wij: gelijkerwijs Christus, alzo ook gij! Na de voetwassing zei Jezus: "opdat gelijkerwijs Ik u gedaan heb, gij-lieden ook doet". Dat kan ook niet anders, want als wij ranken van de wijnstok Christus zijn, vloeit Zijn leven in ons over, en gaan wij door Christus het leven Gods leven. Wij worden naar Zijn beeld vernieuwd, en zullen dus niet kunnen nalaten te vergeven, waar wijzelf elke dag van vergeving moeten leven.

Niettemin wordt dit leven uit God maar zelden aangetroffen, gezien het feit, dat het velen blijkbaar zo moeilijk vak, zijn naaste van harte te vergeven, en men er niet gemakkelijk toe komt, de minste te wezen. Dit kan óf zijn oorzaak vinden in wat de Catechismus noemt "de boosheid, die ons altijd aanhangt" of, wat erger is, het kan er op wijzen, dat wijzelf nooit ervaren hebben wat het zeggen wil, het voorwerp te zijn van Gods vergevende liefde. Het is wel voorgekomen, dat iemand van de vijfde bede alleen het eerste bad, maar het "gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren" wegliet, omdat hij in onverzoenlijke betrekking leefde met zijn naaste. Dat was eerlijk en consequent, maar niettemin zelfbedrog, omdat wie het slot weglaat, ook het begin moet weglaten. Wat God samengevoegd heeft, scheidde de mens niet. Jezus laat met deze bede alleen in Gods heiligdom toe hen, die geen slaaf meer zijn van zichzelf en hun onverzoenlijkheid: "en wanneer gij staat te bidden, vergeeft wat gij tegen iemand mocht hebben, *opdat* ook uw Vader in de hemelen uw overtredingen vergeve" (Markus 11:25).

Wanneer ons onrecht is aangedaan, wij beledigd, benadeeld, belasterd zijn, dan zijn we niet zo direct geneigd te vergeven. We behoeven toch niet alles over onze kant te laten gaan, en over ons te laten heenlopen, zo redeneren we dan. En daar is dan vaak ook geen speld tussen te krijgen, we hébben gelijk, honderdmaal gelijk misschien. Niettemin zijn we in zulke redeneringen meestal erg vleselijk. We denken alleen maar aan onszelf. Dat *wij* verongelijkt zijn, vinden we vreselijk. Maar er is ook nog een andere kant aan. Stel, dat het waar is, dat iemand tegen mij gezondigd heeft, dan heeft hij daarin toch het allermeeest tegen de *Here* gezondigd. Dan is het tussen hem en God niet in orde, zolang hij op die verkeerde weg doorgaat, en zolang de band der gemeenschap met mij niet hersteld is, kan die met God ook niet hersteld zijn. Heb ik daar wel aan gedacht? Maak ik mij wel bezorgd over het zieleheil

van die zondaar? En bedroeft het mij, dat niet maar mijn recht gekrenkt is, maar dat Gòds eer geschonden is? Niet *mijn* zaak is het belangrijkste, maar *Gods* zaak. En zolang ik alleen maar denk aan mijn eigen twistzaak, en *ik* de beledigde partij ben, en ik God er buiten laat, sta ik zeker even schuldig als de broeder, die mij gekrenkt heeft.

Dit alles komt dus hierop neer, dat wij leren moeten, dat onze schuldenaars veeleer het voorwerp van ons gebed en medelijden moeten zijn dan van onze gegriefdheid. We zien hen dan niet in de eerste plaats als mensen, die *ons* misdeden, maar die *God* vertoornden. En als we dat zó zien, dan begaan we ook niet weer de dwaasheid om te zeggen, dat we wel verzoenen willen, als onze schuldenaar eerst maar bij ons komt; waarom moet *ik* altijd de minste wezen? Wie zo spreekt, heeft blijkbaar helemaal vergeten, dat hij ook niet eerst naar God gegaan is, maar dat God het eerst naar hem gekomen is. De Here was altijd de eerste in opzoekende liefde, en heeft ons zelfs liefgehad, terwijl wij nog vijanden waren. Als wij dus ernst willen maken met het "gelijk" van de vijfde bede, en luisteren willen naar de Schrift, die zegt: "vergevende de een de ander, zo iemand enige klacht heeft, *gelijkerwijs* als Christus u vergeven heeft, doet gij alzo", dan zullen wij ook altijd de eersten willen zijn om onze schuldenaars op te zoeken. Dat wil zeggen: dan zullen wij altijd de minsten willen wezen. Wie dàt wil, is juist de meeste en de sterkste. De groten dezer wereld, die er op uit zijn hun "recht" te zoeken, schijnen de sterke mannen te zijn, en zij zijn het, die de wereld ruïneren.

Hier komt nog bij, dat mijn naaste ook altijd *rechten* heeft tegenover mij. Ook die naaste, die mij dan zoveel *onrecht* heeft aangedaan. Wij zijn *schuldig* elkander lief te hebben, zo houdt de Schrift ons voor. Deze eis kan mijn naaste mij altijd voorhouden in de naam des Heren. En zolang ik die rekening niet betaald heb, sta ik zelfs bij hem in de schuld. Wat spreek ik dan van onrecht en van schuldenaars. Hoe beter ik mijzelf leer kennen, hoe meer *ik* de *enige* schuldenaar op de wereld ben. Alle schuld van anderen wordt klein en gering tegenover de onbetaalde schuld, die ik tegenover God en mijn naaste heb. Ik sprak zoëven van mensen, die het tweede deel van deze vijfde bede weglieten, omdat ze niet vergeven konden. Ik kan mij nú voorstellen, hoe iemand het weglaat, omdat hij eigenlijk geen schuldenaar heeft. Dat woord is hem te fors. Er is maar één schuldige, en dat is hijzelf!

Wij willen nu aan het slot van deze overwegingen luisteren naar die beschamende gelijkenis van die onbarmhartige dienstknecht. Het verhaal is bekend genoeg, nietwaar, misschien wel zó bekend, dat het ons niet meer aangrijpt. Een koning scheldt zijn dienstknecht de geweldige som van tienduizend talenten kwijt. Dat bedrag liep naar onze munt in de miljoenen. En dat wordt hem nu zomaar kwijtgescholden, door de koning — dat was inderdaad wel zeer koninklijk! De koning was echter met innerlijke barmhartigheid bewogen over die man en zijn gezin. Maar nu komt deze beweldadigde op weg naar zijn huis een mededienstknecht tegen, die hem honderd penningen schuldig was. Dat was in vergelijking met die tienduizend talenten maar een luttel bedrag. Het verzoek van zijn collega om kwijschelding is als het ware een echo van zijn eigen verzoek, zopas tot de koning gericht. Maar zijn handelwijze is geen echo van die des konings. Van een "*gelijk* ook wij" weet hij niets. Hij is niet met innerlijke ontferming bewogen. De ontvangen weldaad heeft hem innerlijk niets gedaan. Hij is wreed en hard. Hij grijpt zijn mededienstknecht naar de *keel*, en *eist betaling*. *Zo niet, dan zal hij hem in de gevangenis laten* opsluiten.

Als we deze gelijkenis horen, dan moeten ons twee dingen met name opvallen.

Het eerste is, dat onze roeping om te vergeven, *gelijk* ook ons vergeven is, toch eigenlijk niet voor de volle honderd procent doorgaat. Daarvoor staan de zaken te ongelijk! Die koning is natuurlijk beeld van God, Die ons de schuld kwijscheldt, welke zo groot is, dat ze niet in getallen is uit te drukken. En wat de ene dienstknecht de andere schuldig is, daarmee wordt getekend de onderlinge verhouding tussen de mensen. Wat wij elkaar schuldig zijn, heeft

niets te betekenen, vergeleken bij wat wij God schuldig zijn. Als wij goed bedenken, wat wij God schuldig zijn, en hoeveel God ons elke dag vergeven moet, dan wordt het haast belachelijk om nog over schuldenaren te spreken. Die schuld valt helemaal in 't niet, zoals die honderd penningen niets waren vergeleken bij die tienduizend talenten.

Maar dan is er nog een tweede.

Als wij deze gelijkenis horen, zijn we geneigd, ons boos te maken op die onbarmhartige dienstknecht. Dat was toch ongehoord ondankbaar en brutaal! Nu, dat was het ook, en wij mogen ons ook wel boos maken, als we maar goed bedenken, dat we dan boos moeten worden op onszelf! Want die onbarmhartige dienstknecht is nu mijn sprekend evenbeeld, als ik blijf mokken in onverzoenlijkheid, en er maar niet toe komen kan, de hand der vergeving te reiken. Maar er is nog iets beters dan boos te worden. Van de dienaren des konings staat ia deze gelijkenis, dat ze *bedroefd* werden. We kunnen beter bedroefd worden over onszelf, dat de grote genade der schuldvergiftenis ons nog zo weinig doet. Dat we zo weinig hebben van die innerlijke bewogenheid Gods. Zelfs moeten we ons dan afvragen, of wij zelf wel de genade der schuldvergeving ontvangen hebben. Want het is een slecht teken, als genade geen genade werkt, en de ontvangen vergeving ons er niet toe dringt, vergeving te schenken. Als dat ons werkelijk bedroeft, dan is dat de droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering werkt, en die ons ook gedurig doet smeken: O Zoon, maak ons Uw beeld *gelijk*!

ZONDAG 52

Vraag 127.

Welke is de zesde bede?

Antwoord:

Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boze. Dat is: Dewijl wij van onszelfen zo zwak zijn, dat wij niet een ogenblik zouden kunnen bestaan^a, en daartoe onze doodsvijanden, de duivel^b, de wereld^c en ons eigen vlees^d, niet ophouden ons aan te vechten; zo wil ons toch behouden en sterken door de kracht Uws Heiligen Geestes, opdat wij in dezen geestelijken strijd niet onderliggen^e, maar altijd sterken wederstand doen, totdat wij eindelijk ten enenmale de overhand behouden^f.

^a Joh 15:5; Ps 103:14,

^b 1Pe 5:8; Eph 6:12,

^c Joh 15:19,

^d Ro 7:23; Ga 5:17,

^e Mt 26:41; Mr 13:33,

^f 1Th 3:13; 1Th 5:23.

Vraag 128.

Hoe besluit gij uw gebed?

Antwoord:

Want Uw is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in der eeuwigheid. Dat is: Zulks alles bidden wij van U, daarom, dat Gij, als onze Koning en aller dingen machtig, ons alles goeds te geven den wil en het vermogen hebt^a, en dat alles, opdat daardoor niet wij, maar Uw heilige Naam eeuwiglijk geprezen worde^b.

^a Ro 10:12; 2Pe 2:9,

^b Joh 14:13; Jer 33:8,9; Ps 115:1.

Vraag 129.

Wat beduidt het wordeken: Amen?

Antwoord:

Amen wil zeggen: Het zal waar en zeker zijn. Want mijn gebed is veel zekerder van God verhoord, dan ik in mijn hart gevoel dat ik zulks van Hem begeer^a.

^a 2Co 1:20; 2Ti 2:13.

De macht der zonde.

De zonde is een schuld, die vergeven moet worden, maar ook een *macht*, waartegen we hebben te strijden. Zo vult de zesde bede: "leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze", de vijlde aan. Eerst hadden we gebeden om verlossing van de zondeschuld, nú smeken we om verlossing van de zondemacht. Als de zonden ons vergeven zijn, dan zijn we er nog niet mee klaar, en de gevaren zijn nog niet voorbij. Integendeel, het gevaar dreigt van alle kanten, de verzoeking sluipt op ons aan. De zonde ligt voor de deur, en wij zijn allerm minst geneigd, die deur hermetisch gesloten te houden. De zonde lacht ons van buiten af toe, en woont tegelijk binnen in ons eigen hart. Welgelukzalig is de man, wiens overtreding bedekt is, ja, maar die welgelukzalige man moet nu heus niet denken, dat hij nu finaal met de zonde heeft afgerekend, en dat deze geen vat meer op hem heeft; ze vertegenwoordigt nog een ontzettende macht, waarmee we elke dag en elk uur te rekenen hebben, en waarvoor we op onze hoede hebben te zijn.

In principe is de macht der zonde in de verlost en wel gebroken. Ze behéérst hun leven niet meer; ze voert geen heerschappij meer in hun leven. De kinderen Gods zijn geen slaven meer van de zonde, die hen als willozen zou kunnen tiranniseren. Zij zijn het eigendom van Christus geworden, en Zijn wil is hun wet. Maar dat de zonde geen heerschappij meer voert in ons leven, betekent niet, dat ze nu ook helemaal weg is. En dat de satan z'n prooi heeft moeten loslaten, wil niet zeggen, dat hij geen enkele poging meer onderneemt, om het verlorene terug te winnen en evenmin, dat hij zijn verzoeking zou staken. Wij zijn door de verlossing van Christus geen complete heiligen geworden, maar dragen nog een zondig hart met ons mee; we zijn ook uit de zondige wereld niet weggenomen, maar we wonen nog daar, waar de troon des satans is. Als de hoofdmacht van een leger geslagen is, kunnen partisanen en guerilla-benden het de voortrukkende troepen nog geducht lastig maken, en zo staat het hier nu ook. Satan en zondemacht *zijn* overwonnen, maar niettemin sluipt onze doodsvijand: de satan, de wereld en ons eigen vlees als partisanen om ons heen, en houden niet op ons aan te vallen en aan te vechten, zoals de Catechismus zegt. Daar hebben we dus wel terdege rekening mee te houden.

Welk een macht de zonde nog heeft, en welke verwoestingen ze nog kan aanrichten in het leven der gelovigen, weten we allen zeer wel. Ik zou kunnen zeggen: denkt u maar eens aan David! Ik zeg liever, denkt u maar eens aan uzelf! We staan voor ons hart als voor een afgrond. Het is vreselijk en huiveringwekkend, wat de zonde niet allemaal ontreddert en naar beneden haalt in ons, en kapot maakt in de kring der gelovigen. De zonde kan ons zo blind maken, dat we een tijdlang menen alles goed te doen, terwijl achteraf blijkt, dat 't over de hele linie mis was, omdat alleen het "vlees" aan het woord geweest is. We zetten dus achter de bede: vergeef ons onze schulden, geen punt. We voegen er aan toe: verlos ons ook van de macht der zonde, verlos ons uit des Bozen macht, en leid ons niet in verzoeking!

Wie deze zesde bede oprecht bidt, heeft daarmee zijn houding bepaald tegenover de Boze, en de zonde, waartoe hij verleiden wil. Het is de houding van *vijandschap*. Wie met de zonde heult, coquetteert, ze heimelijk aan de hand houdt, kan dit niet oprecht *bidden*. Van Augustinus wordt verhaald, dat hij in z'n jeugd op de zesde bede stilletjes liet volgen: maar nu nog niet! En zo zijn er meer. Dat is natuurlijk maar wat spelen met het gebed, om geen erger woord te gebruiken. Maar de ware bidder leeft met de zonde op voet van oorlog. Dat is genade. Adam had vriendschap met de duivel gesloten, maar God zeide, dat Hij die vriendschapsband verbreken en *vijandschap* zetten zou.

Het is dus Gods werk als die vijandschap er is, en dat kan ons voor de verdere strijd bemoedigen, want God voltooit wat Hij eens begonnen is. Maar dit gebed is niet alleen een oorlogsverklaring, — er spreekt ook een zekere *vrees* uit voor de zonde. Er klinkt een

bewogen angst in door, als aan God twee dingen tegelijk gevraagd worden: leid ons *niet* in verzoeking; verlos ons van de Boze. Het laatste klinkt zelfs als een noodkreet; het Griekse woord betekent zoveel als uitrukken. Hierin schreeuwt een ziel naar God, die de hete adem van de vijand in z'n nek voelt, en de vreselijke klauwen naar zich uitgestrekt ziet.

Er valt met de Boze en z'n macht niet te spotten. De macht der zonde is een vreselijke macht, en we behoeven ons niet te schamen als we er bang voor zijn. De Catechismus zegt ergens, dat wij de zonde hebben te vlieden, en dat vluchten van de zonde is geen bewijs van lafheid, doch van moed. Er is in de oorlog niets zo fataal, als het onderschatten van de vijand, en wat dat in de geestelijke strijd betekent, heeft Petrus ondervonden. Hij was *niet* bang, en ieder weet waar dat op uitgelopen is. Wie waarlijk geworsteld heeft om *vergeving* der zonden, heeft alle bravour verloren, want hij weet hoe erg de zonde is, erger dan alle rampen bij elkaar. Het ergste van de zonde is niet, dat ze zulke ontzettende gevolgen met zich meesleept, maar dat ze ons berooft van de gemeenschap met God.

We zullen dus wel oppassen, het leven luchtig te nemen, want we zijn elk ogenblik in nood. Wie de dag niet begint met de bede: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze, kan zich op ettelijke nederlagen voorbereiden. Dus dringen we elke morgen aan op Hem, Die ons ten schild is in het strijdperk van dit leven, en smeken:

Leid ons in geen verzoeking ooit,
Verberg voor ons Uw aanschijn nooit!
Gij weet het, onze kracht is klein,
De driften veel, het hart onrein.
Wat wordt er van ons in die staat,
O Vader, zo Gij ons verlaat.

Verlos ons uit des Bozen macht,
Bescherm en sterk ons door Uw kracht:
Wij zijn toch zwak, zijn sterkt' is groot,
Dus zijn wij elk ogenblik in nood.
Hier komt nog vlees en wereld bij,
Ai, sterk ons dan, en maak ons vrij.

De macht van God.

Wij bidden niet, dat God ons niet verzoeken zal, maar dat Hij ons niet leide in verzoeking. Dat is een groot verschil. God verzoekt niet. Hij beproeft alleen. Verzoeken heeft altijd een ongunstige klank, want het bedoelt tot *zonde* te verlokken. De beproeving dient om voor de zonde te bewaren. De verzoeking wil ons slechter, de beproeving beter maken. De verzoeking wil verderven en de beproeving behouden. Daarom beproeft God, maar de duivel verzoekt.

Wij bidden echter wel, dat God ons niet *leide* in verzoeking, want Hij heeft de macht om dit te doen, of niet te doen. Jezus werd ook door de Geest *geleid* in de woestijn, *om* verzocht te worden van de duivel. Als wij dus dit gebed opzenden, spreken wij daarmee ons geloof uit, dat ook de wereld der verzoeking staat onder Gods bestuur. De duivelen kunnen maar niet doen wat ze willen, maar zij zijn ook aan Gods wil onderworpen. Alle willekeur is dus uitgesloten. Ze mogen zelfs degene, die God voor de verzoeking sparen wil, niet aanraken, en bovendien moeten nog alle dingen, dus ook de verzoeking, medewerken ten goede degenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn. Het is niet *zó*, dat onze doodsvijanden machtig zijn, maar dat God nog machtiger is. Maar God is almachtig, en de macht van satan, wereld en vlees, heeft in de macht van God haar grens; zij kunnen geen stap verder gaan dan

God hun toelaat; zij beschikken niet over zelfstandige macht, maar kunnen alleen werken met de macht, die God hun verleent.

Daarom staan wij met dit gebed zo ontzaglijk sterk, omdat wij in onze zwakheid roepen tot Hem, die heel die ontzaglijke wereld van het kwaad in toom houdt, en haar perken stelt, die zij niet overgaan kan. Wij staan nog sterker, omdat dit gebed zo geheel is naar Gods wil. Wij bidden immers om bewaard te mogen blijven voor de zonde, waarvoor wij bang zijn, en er is niets wat God Zelf meer haat dan de zonde. Hij wil niet dat wij zondigen, en wil niet, dat wij door het kwade worden verrast. Daarom gaat onze bede op tot Hem, Die alles in de hand heeft, en alles weet: onze zwakheid en de kracht der verzoeking. Hij weet precies wat wij aankunnen.

Zo kunnen wij vrijmoedig bidden: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze, dat is, spaar ons, o God, dat de verleiding ons niet te sterk worde. Wees Gij ons tot een oog, opdat wij de verzoeken, in welke schone gedaanten zij zich ook voordoen, mogen onderkennen. Wees Gij ons tot een hand en een voet, opdat wij handelen mogen en gaan in die wegen, die ons voeren op de eeuwige weg, en dat wij bewaard mogen blijven voor de zonde, die U mishaaft, en die ons bederft. En omdat God almachtig is en de macht des Bozen aan Hem is onderworpen, is hij in wezen machteloos, en leven we in de zekerheid, dat *niets* ons kan scheiden van de liefde Gods.

Eén of drie?

Behalve om bewaring voor de verzoeking, heeft de Heiland ons ook geleerd te bidden om verlost te worden van de Boze, dat is gerukt te worden uit de klauwen van het monster, dat duivel, satan en Boze heet. Jezus noemt hier kortweg: de Boze, en met die naam is hij het beste gekarakteriseerd, en weten we meteen wat we aan hem hebben: hij is enkel hoos, slecht, gemeen, het volmaakte tegendeel van goed. Er is aan hem of in hem absoluut niets goeds. De mens is ook diep gevallen, maar hij is nog geen duivel geworden; zelfs de grootste booswicht heeft nog wel ergens een zwak plekje, dat hem vatbaar maakt voor hogere dingen. Bij de Boze is dit niet het geval. Hij is radicaal boos; hij kan en wil niet anders dan het slechte. Hij liegt altoos, ook al schijnt hij de waarheid te spreken, hij is mensenmoorder van den beginne, ook al verschijnt hij als een engel des licht.... de Boze!

Nu valt het ons op, dat de Catechismus in de uitlegging van deze bede niet, zoals Jezus deed, één vijand noemt, maar *drie*: "dewijl wij van onszelf also zwak zijn, dat wij niet één ogenblik zouden kunnen bestaan, en daartoe onze doodsvijanden: de duivel, de wereld en ons eigen vlees, niet ophouden ons aan te vechten".

Volgens de Catechismus hebben we dus op drie fronten te strijden inplaats van op één. De gedachte zelfs zou ongeoorloofd zijn, alsof de bazuin van de Catechismus een zekerder geluid deed horen, en trouwer zou waarschuwen, terwijl men evenmin moet denken, dat de Catechismus aan de zin van Jezus' woorden een eigenwillige uitbreiding zou hebben gegeven. In elk woord van de Heiland ligt steeds een wereld van gedachten. Hij heeft met de Boze stellig ook de "wereld" bedoeld, waarvan de Boze immers de "overste" is, en een willig instrument in zijn hand; en ook "ons eigen vlees", dat zo graag bereid is met de Boze onder één hoedje te spelen. ... ze zijn er door de Catechismus dus zomaar niet bij-gefantaseerd! De Heiland heeft, als ik het zo eens zeggen mag, ons de vijandelijke macht aangewezen in de opperbevelhebber, de Boze, terwijl de Catechismus ons opmerkzaam maakt op de verschillende onderdelen van het vijandelijk leger, die ons kunnen komen besluipen. Er is dus geen tegenstrijdigheid. We mogen zelfs de Catechismus dankbaar zijn voor deze nadere specificatie. Vooral voor de waarschuwing tegen "ons eigen vlees". Als we alleen en uitsluitend aan de Boze denken, zijn we wel eens geneigd, onze eigen zonden op rekening

van de duivel te zetten, en daar komt de Catechismus tegen op. Maar anderzijds mogen we de Heiland dankbaar zijn, dat Hij kortweg en zonder meer de Boze noemde. *De Boze*, en niet *het boze*, zoals sommigen vertalen. De Boze dus als een *persoon*.

Daarmee heeft Jezus als het ware de sluier weggenomen, die de onzichtbare wereld aan ons oog onttrekt; achter heel die wereld van verzoeken heeft Hij de duivel zien staan, en Hij wil, dat wij hem ook steeds zullen zien, en rekening zullen houden met zijn bedwelmende macht. Achter de wereld, en achter mijn eigen vlees zit de duivel. Als ik dat niet weet, loop ik gevaar het niet zo ernstig te nemen. Maar als ik bedenken dat er niet maar alleen kwade beginselen heersen in de wereld, en allerlei boze hartstochten woeden in mijn vlees, en niet enkel bestaat een neutrale macht van *het* kwaad, maar in dit alles werkt *de* Boze, een persoonlijke sterke macht, die tegen God ingaat, en die voortdurend poogt mij van God af te trekken, dan huiver ik, en kan ik niet anders doen, dan in mijn grote nood te bidden, dat dit Beest, dit wilde dier, dat niets in 't woën ontziet, zijn klauwen niet naar mij uitslaat, om mijn ziel in zijn macht te krijgen.

Als Jezus dus alleen *de* Boze noemt, wil Hij waarlijk niet de beide bondgenoten van de duivel, wereld en vlees, als ongevaarlijk aan kant schuiven, maar juist omgekeerd ons te meer op onze hoede doen zijn; dat wij namelijk in de wereld vlak om ons heen en in de diepte van ons eigen hart steeds ontdekken zullen de lelijke tronie, gemaskerd of ongemaskerd, van de duivel zelf. Daarom luidt de bede ook niet: *en* verlos ons van de Boze, doch: *maar* verlos ons van de Boze; in elke verzoeking werkt *de* Boze. De duivel *is* er, en hij *is* waarlijk geen product van middeleeuwse fantasie. We hebben al veel te lang net gedaan, of hij er *niet* was, en dat wij in onze strijd slechts met derderangs machten te doen hadden. Daaraan zijn wellicht heel wat nederlagen te wijten. Een van de gevaarlijkste krijgsliden van de satan is, zich op de achtergrond te houden, en de mensen wijs te maken, dat hij er niet is, zelfs helemaal niet bestaat. Maar hij is er wel. Hij is zelfs niet alleen, maar beschikt behalve over de reeds genoemde bondgenoten, over een talloos heir van boze geesten, geestelijke boosheden in de lucht, die ons omzwermen. Maar daar hebben we 't straks nog over.

De ongelijke strijd.

Het is een zeer ongelijke strijd, waarin wij gewikkeld zijn. De Catechismus laat de stand van de partijen duidelijk zien: "terwijl *wij* van onszelf alzo zwak zijn, dat we niet een ogenblik zouden kunnen bestaan en daartoe onze doodsvijanden: de duivel, de wereld en ons eigen vlees, niet ophouden ons aan te vechten". De berijming zegt het aldus:

wij zijn toch zwak, zijn sterkt' is groot,
dus zijn w' elk ogenblik in nood.

Wij worden van moment tot moment bestookt door een overmacht, die niet alleen in getalsterkte superieur is — drie tegen een — maar die ook over dusdanige wapens van geweld en list beschikt, dat onze kracht daarbij vergeleken nihil is: wij zijn van onszelf alzo zwak, dat wij geen ogenblik kunnen bestaan. O zeker, als God *vóór* ons is, wie zal tegen ons zijn. Als de Here opstaat tot de strijd, zal Hij Zijn haters, wijd en zijd, verjaagd, verstrooid doen zuchten; in Hem zijn wij meer dan overwinnaars, en zo kan ik een hele rij teksten en psalmen opnoemen, maar de Catechismus wil ons nu eens even duidelijk laten zien, hoe zwak wij *van onszelf* zijn, om ons te waarschuwen, dat wij nooit of te nimmer de strijd gaan aanbinden *ein eigen kracht*. Als we dit doen, zullen we ervaren, dat er al drie nederlagen te boeken zijn voor de haan gekraaid heeft.... onze kracht is louter zwakheid. Daar moeten we dus eerst goed van overtuigd zijn, van *eigen* zwakheid, en van de holheid, ook van onze beste voornemens. Zelfoverschatting is fataal! Zijn we 't daar dus goed over eens, dat wij *van onszelf* alzo zwak zijn, dat wij niet een ogenblik zouden kunnen bestaan? Dan is het gevaar

van overschatting van eigen kracht minstens van de lucht. Blijft nog het gevaar van onderschatting van de vijand, en daartegen waarschuwt de Catechismus, door ons te zeggen, dat "daartoe onze doodsvijanden: de duivel, de wereld en ons eigen vlees, niet ophouden ons aan te vechten". Elk woord is een S.O.S.-bericht!

Vooreerst de mededeling, dat de vijanden, waarmee we te maken hebben, onze *doodsvijanden* zijn. Ze begeren tot elke prijs onze dood, niet lichamelijk, maar geestelijk. Dat laatste is veel erger. "Weest niet bevreesd", zeide Jezus, "voor hen, die wèl het lichaam doden, maar de ziel niet kunnen doden; vreest veeleer voor Hem, die beide, ziel en lichaam, kan verderven in de hel" (Matth. 10:28). Wij hebben het leven lief, en doen alles om het te behouden, terwijl we intussen rustig onze ziel laten beschadigen voor de eeuwigheid. Onze doodsvijanden! Och nee, ze zien er helemaal niet naar uit! Ze doen zich integendeel vaak als onze vrienden voor. De duivel vertoont zich niet als een sater met bokspoten, maar als engel des lichts.... hij heeft het zo goed met u voor! De wereld verbergt haar haat onder een glimlach en zet u haar rijke schotels voor. En uw eigen vlees — daar zoude ge toch zeker in 't geheel niet van denken, dat het uw doodsvijand was! En toch, als het "vlees", het "eigen ik" regeert, betekent dat de geestelijke dood.

We willen er in de tweede plaats niet overheen lezen, dat deze doodsvijanden *niet ophouden ons aan te vechten*. Ononderbroken en zonder ook maar de geringste adempauze, zetten zij hun zware aanvallen voort. Als wij ook maar één ogenblik in waakzaamheid verslappen, maken zij er gretig gebruik van. De vijand is er als wij hem verre wanen, en hij sluipt binnen als wij dromen van vrede en geen gevaar. Wij worden door de zonde vaker verrast en overrompeld, dan verslagen met open vizier in eerlijke strijd. Wij worden wel eens moe van de strijd, maar deze doodsvijanden worden het nooit moe. Ze zijn nooit van zins een wapenstilstand te sluiten, van vrede willen ze niet horen. Ze hebben het op onze volkomen vernietiging toegelegd.

Wij moeten, in de derde plaats, onze doodsvijanden onderkennen in de duivel, de wereld en ons eigen vlees. Dat is al meermalen opgemerkt. We willen ze nu afzonderlijk even in de ogen zien.

De duivel wordt het eerst genoemd; hij is de oudste vijand. Zijn wapenen zijn geweld en list. Als het met geweld niet lukt, gebruikt hij listen.

Als de eerste christengemeente door de vervolging niet uitgeroeid wordt, tracht hij haar innerlijke kracht te breken door het optreden van Ananias en Saffira. In Daniëls tijd dreigt niet alleen de leeuwenkuil, maar veel erger is de verleiding van de stukken van de spijs des konings. Daar in de salons van het paleis gaat de duivel rond als een briesende leeuw om de jongelingen te verslinden, en die onzichtbare leeuw is veel gevaarlijker dan alle leeuwen in de kuil bij elkaar. Hij is listiger dan al het gedierte des velds. Niemand heeft hem ooit gezien, maar hij is er toch.

Zijn listen zijn ons niet onbekend, schrijft Paulus aan zijn tijdgenoten, maar ik weet niet, of wij zijn listen allemaal wel doorzien. Er zijn tegenwoordig allerlei satanische machten aan het werk, die de kerk met de ondergang bedreigen, en zelfs een kind kan dat zien. Maar het gevaar is groot, dat wij die satanische machten over 't hoofd zien, die *binnen* de kerk verwoestingen aanrichten willen door twist en tweedracht, wereldgelijkvormigheid en gemis aan ootmoed. Er zijn er zelfs die deze onheilige geesten aanzien als werkingen van de Geest Gods!

Een van de zwaarste verzoeken van de duivel is niet de bewering, dat hij er zelf niet is, maar dat *God er niet is*. Het is best mogelijk, dat velen die dit lezen de verzoeking nooit hebben doorgemaakt, maar ik ken ook gelovigen, die er door in grote angst geraakt zijn. Ze

hadden altijd de ongelovige en brute ontkenning van het Godsbestaan met verontwaardiging afgewezen, en zie, daar komt plotseling en onverhoeds de gedachte op, soms midden onder het gebed: zou God er wel wezen? Leef ik niet in een grote waan? Als God er is, waarom dat dit en dat? O, wat wordt er dan aan de fundamenten geschud! En wat kan dan alles duister worden. Er is maar één troost in deze verzoeking: de satan heeft u zeer begeerd te ziften als de tarwe, maar Ik (Jezus) heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.

Op een andere keer gaat de duivel allerlei kwaads van God vertellen. Hij is niet zo goed, zo barmhartig, zo rechtvaardig, als we altijd gezongen en beleden hebben. We merken dat toch zeker zelf wel in ons eigen leven! O nee, 't begint dan niet met een brutale ontkenning van Gods deugden. Maar met het groeien van *twijfel* in ons hart. Precies als in het paradijs. Niet direct de leugen. Eerst de twijfel: is het ook, dat God zo en zo gezegd heeft? O Vader, leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze!

De duivel is niet overal tegenwoordig, want hij is 'n schepsel, hij kan maar op één plaats tegelijk wezen. Hij kan ons dus niet allen gelijktijdig verzoeken. Toch moeten alle christenen over heel de wereld elke dag bidden: leid ons niet in verzoeking. Want er zijn *vele* duivelen. De satan heeft velen meegesleept in zijn val. We lezen in de Schrift van mensen, die door *vele* duivelen bezeten waren. Er was een, wiens naam was Legio, een legioen, "want wij zijn velen". Die bezetenheid (dit hiernevens terloops) was geen soort krankzinnigheid. In de tijd van Jezus' omwandeling op aarde, kwamen ook de duivel en zijn trawanten met grote hevigheid opzetten, want het was voor de duivel een critieke tijd: de Koning van het koninkrijk der hemelen was Zelf verschenen! Vandaar zijn heftige aanvallen in de vele bezetenen. Tegen de voleinding der eeuwen, als Jezus wederkomt, zal hij nog eens, en dan voor de laatste maal, al zijn troepen inzetten, en al zijn macht openbaren. In de antichrist zal hij als het ware zelf vleselijk op de aarde komen. Maar, zoals gezegd, dit terloops.

Er zijn dus vele duivelen. Zelf zal hij wel de grootsten in het koninkrijk Gods aanvallen. Het is de satan zelf geweest, die Jezus verzocht in de woestijn. Maar verder heeft hij zijn trawanten en medeplichtigen. Er is grote variatie. Er zijn duivelen, die zich nestelen op de tong, om de mensen te leren kwaad te spreken, en ook die zich verbergen in het oor, om de mensen te bewegen naar die laster gretig te luisteren. Er kan een duivel zitten in uw portemonnaie, in uw woonkamer, in uw slaapkamer, ja waar al niet? 't Hangt er maar van af, waar onze zwakke plekken zitten. Wat voor de een 'n verzoeking is, zal 't voor de ander in 't geheel niet wezen. Dat hangt ook al weer samen met karakter en leeftijd: de een zal gemakkelijker bezwijken voor de verleiding tot zonde van hoogmoed, een tweede van gierigheid, een derde van zinnelust. Enzovoort. Er is kwaad in allerlei vorm: kwaad, dat direct als kwaad herkenbaar is, maar er is ook kwaad, dat het voorkomen heeft van goed. Het kwaad neemt voor ieder persoonlijk een eigen vorm aan met eigen bekoring. En temidden van heel die wereld van verzoeken en verleidingen kunnen wij niets anders doen dan maar bidden: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze. Zagen wij steeds het lelijke, gemene, het verderfelijke van de zonde, deze bede zou misschien overbodig zijn. Maar nu schier elke verzoeking tot ons komt met een bekoorlijk gelaat, is dit gebed dubbel nodig.

De tweede vijand is de wereld.

Hiermee wordt niet bedoeld de wereld als schepping Gods, waarvan de Schrift zegt, dat God haar *liefheeft* (Joh. 3:16), maar de Gode-vijandige wereld, waarvan de satan de overste is. De verhouding tussen duivel en wereld geeft Johannes in één van zijn brieven (1 Joh. 5:19) duidelijk aan, door te zeggen, dat deze wereld in het boze ligt. Men kan ook en zelfs beter vertalen: in *de* Boze ligt. Waar de kerk van Christus staat, daar ligt de wereld in de Boze, en is met hem solidair. En ook omgekeerd: gelijk Christus *in* de gelovige is, zo is de Boze *in* de

wereld, waarop Jezus doelt, als Hij zegt: Die in u is, is meerder dan die in de wereld is (1 Joh. 4:4). Zo gezien, kan men de wereld de gepersonifieerde Boze noemen. Vandaar dat de wereld Christus *haat*. Zij wist zich door Christus en Zijn Woord in haar bestaan bedreigd, en daarom had ze voor Christus niets anders dan een kruis. Ik moet niet zeggen: had, maar: *heeft!* Want onze "beschaafde" wereld is nog niets veranderd, evenmin als Christus veranderd is.

Deze haat tegen Christus bepaalt ook òns lot in de wereld.

Zij hebben Mij gehaat, zij zullen ook u haten.... we verwonderen ons natuurlijk niet over de telkens terugkerende explosies van deze haat.

De wereld is ons dus vijandig.

En wij verwonderen ons niet, dat de Schrift zegt, dat de kerk zich in deze wereld niet thuis kan voelen. De Schrift is m.a.w. vol pelgrims-gedachten. Paulus voelt zich als aller uitvaagsel; de Hebreënbrieff ziet de rij der gelovigen als een lange stoet van zwervers en ballingen, die een beter vaderland zoeken. Bunyan had gelijk: het leven der gelovigen is een *christenreis* naar de eeuwigheid. Men moet deze pelgrimsreis niet tot een plezierreis maken, en van de wereld meer lust dan last verwachten, en evenmin is het goed, dat die pelgrimsreizigers tot handelsreizigers worden, die trachten er zoveel mogelijk aan te verdienen.

Onze positie in de vijandige wereld is echter niet alleen een lot, maar ook een daad.

Als de wereld onze doodsvijand is, hebben we *die* te *haten*. Niet de wereldmèns, maar zijn beginsel. Niet omdat ze ons zoveel leed berokkent, maar omdat zij God onteert.

Dit is het glorieuze der Vloekpsalmen. Het is een verontrustend verschijnsel, dat deze Vloekpsalmen in de gemeente zo weinig weerklank vinden. Ik zou wel eens willen weten, hoeveel, of liever, hoe weinig in de kerk gezongen wordt:

O Babylon, wij zien eerlang u straffen.
Gelukkig hij, die u zal loon verschaffen,
Die u vergeldt al wat g' ons hebt misdaan.
Gelukkig hij, die u terneer zal slaan,
Uw kinderkens zal grijpen, o gij trotsen,
En wredelijk verplett'ren aan de rotsen.

Dit is geen wraaklied van de vertrapte Jood, maar het lied van het geloof, dat haat wat God haat. Het is een tekort aan liefde, als we niet meer zo hartstochtelijk kunnen haten. Of behoort de wereld soms niet meer tot de doodsvijanden, die geen andere dood dan de kruisdood waard is, gelijk zij op haar beurt voor ons een kruis in reserve houdt? Dit kruisigen is geen halve maatregel, de wereld haat en vervloekt mij, maar ik haat en vervloek de wereld met al haar doen en laten uit het diepst van mijn hart. Ik probeer niet zover mogelijk met de wereld mee te gaan, want zij is voor mij een gekruisigd misdadiger, die alle aantrekkingskracht mist.

En toch. ... de wereld wil mij achterna, al waar ik ga of sta!

Zó verachtelijk is de wereld ons blijkbaar nog niet geworden, dat Paulus de vermaning wel in de pen kan houden: "En wordt deze wereld niet gelijkvormig".

Een van de ernstigste verzoeken van de zijde der wereld is haar verzoek: wordt gelijkvormig!

Het woord "wereldgelijkvormigheid" wekke geen misverstand.

Het doet denken aan gelijkheid van *vorm*, en schijnt alleen de buitenkant te bedoelen. En metterdaad schijnen velen het zo op te vatten. Wereld-gelijkvormig is de vrouw, die haar nagels lakt en de jongeman, die 's Zondags naar het voetbalveld gaat.

Ik noem maar enkele dingen. Ze zijn natuurlijk af te keuren. Wie Christus geheel toebehoort, zal er zich wel voor wachten, de wereld in kleding en gedragingen na te apen. Maar wie menen mocht, dat de wereldgelijkvormigheid daarin alleen schuilt, begaat een tragische vergissing. Niet het uiterlijke, maar het innerlijke is het voornaamste, en men kan een puritein in 't kwadraat wezen en niettemin dezer wereld gelijkvormig. Paulus laat immers op de *negatieve* waarschuwing "de wereld niet gelijkvormig te worden" dit *positieve* vermaan volgen: "*maar wordt hervormd door de vernieuwing van uw denken*". De christen, wil Paulus zeggen, herkent men niet in de eerste plaats aan zijn kleding, maar aan de vernieuwing van zijn denken. Z'n *innerlijk* is 'n heel ander dan dat van de wereld. Voor het werelds ideaal: ieder is zichzelf het naast, komt het gebod van Christus: hebt uw naaste lief als uzelf. Inste van met gelijke munt te betalen, wil het vernieuwde denken de mantel geven als de rok wordt gevraagd, twee mijlen gaan als men één dwingt te gaan; het wil zegenen die vervloekt en bidden voor die geweld aandoen.

Men kan de wereld òf Christus gelijkvormig worden.

Niet op de wereld 'lijken, betekent: wel op Christus lijken. Het "wordt dezer wereld niet gelijkvormig" komt neer op de eis: wordt Christus gelijkvormig. Dat zit niet in uiterlijke dingen, maar hierin:

Ik draag uw heil'ge wet,
die gij den sterv'ling zet,
in 't binnenst ingewand.

Wereldgelijkvormig zijn is dus precies zo doen en laten als de wereld, haar methode, beginselen en strijdwijze overnemen. Nu, deze wereld vertoont haar aanwezigheid in onze huiskamers en vergaderingen, in gesprekken en polemieken, in handel en wandel. Het lijkt haast, dat we de wereld gaan vertroetelen inplaats van haar te zien als een doodsvijandin, die we te haten hebben. En dit gaat de Boze zo best naar de zin. Welk een prachtig instrument heeft hij in de wereld, om de kerk van haar voetstuk af te stoten, en der wereld gelijkvormig te maken! Als we eerst maar weer de Boze gezien hebben achter al dat gedoe, dan zullen we leren ook tegen de wereld in te bidden: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze!

De derde en laatste vijand is "ons eigen vlees".

Deze kan tegelijk de gevaarlijkste genoemd worden, want het is de verrader binnen de vesting; hij doet de deuren open om de vijanden van buiten, de duivel *en* de wereld, toegang te verlenen. Ons eigen vlees! We zouden stellig verkeerd doen, hier enkel en alleen te denken aan de zonden van vleselijke lusten en zingenot. Paulus noemt de Corinthiërs, die in twist en tweedracht leefden, ook "vleselijk". Ons eigen vlees, dat is ons eigen ik. Dat is de zonde van egoïsme en hoogmoed, kortom elke manier om zichzelf uit te leven en zichzelf te willen handhaven. Dat is alles vlees! En omdat het zo uiterst moeilijk is dat vlees te kruisigen, en onszelf te verloochenen, en zo heel verleidelijk om te luisteren naar de stem van het "vlees", daarom is de verzoeking, die van deze kant komt, zo uitermate gevaarlijk. En we gaan dus ook tegen onszelf in bidden, als we smeken: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de Boze!

Ziedaar onze drie doodsvijanden.

De strijd is wel zeer ongelijk.

We zijn tegen hen niet opgewassen.

Wat wordt er van ons in die staat,
o Vader, zo Gij ons verlaat?

Het gebed.

Eerst hebben we voor het aangezicht des Heren de situatie blootgelegd. Nu komt het eigenlijke gebed: "Wil ons toch staande houden en sterken door de kracht Uws Heiligen Geestes, opdat wij in deze geestelijke strijd niet onderliggen, maar altijd sterke weerstand doen, totdat wij eindelijk ten enenmale de overhand behouden".

Er zijn hierin enkele dingen die onze bijzondere aandacht vragen.

In de eerste plaats, dat er een strijd is, een geestelijke strijd, en dat wij die te aanvaarden hebben. Door het gebed: verlos ons van de Boze, worden wij niet uitgeschakeld, maar juist ingeschakeld. Het gaat niet buiten ons om. Zoals wie niet werkt, ook niet zal eten, zal niet gekroond worden, wie niet heeft gestreden. De overwinning is wel des Heren, maar de strijd is de onze. Voor de nederlagen zijn wij zelf verantwoordelijk. De kerk heet dan ook *ecclesia militans*, strijdende kerk.

Zo héét ze — *is* ze dat ook? Er zijn sommigen, die van deze strijd verbazend weinig afweten. Ze hebben bet druk met hun strijd om bet bestaan, maar in de geestelijke wapenhandel hebben ze zich nimmer geoefend. Ze leven op voet van vrede met. . . hun vijanden! Soms lijkt het er op, dat de strijdende kerk haar strijd zo opvat, dat ze een burgeroorlog moet voeren. Men vliegt *elkaar* in de haren, inplaats van de gemeenschappelijke vijand eensgezind te bestrijden! Wij beminnen de vrede, maar wie met de duivel, wereld en vlees vrede gesloten heeft, is een verloren man. Het *moet* oorlog zijn! Dit is wel zwaar en inspannend, maar de strijd te kennen is in elk geval bewijs, dat men bij Christus hoort. Bovendien is de afloop van deze strijd niet twijfelachtig. Men kan meestal in de oorlog tussen de volken niet met zekerheid zeggen wie de overwinning behalen zal. Grote woorden zeggen natuurlijk niets. Maar de Catechismus bezigt geen grote woorden, als hij belijdt: "*totdat* wij eindelijk ten enenmale de overhand behouden". Dat "*totdat*" is kostelijk. We moeten dat niet verzwakken tot een "*opdat*". "*Opdat*" spreekt een wens uit, "*totdat*" een zekerheid. Dat wij de eindoverwinning behalen, is zeker; wat alleen nog onzeker is, is *wanneer* dat zal geschieden. Er moet nog veel strijd gestreden zijn, en zeer veel leed geleden zijn. Maar wacht op de Here, getrouwe schare, houd moed! Het komt!

Het tweede waar we op te letten hebben, is, dat deze strijd *eerlijk* moet worden gestreden, en dat we dus ook het voornaamste wapen in deze strijd, het gebed, met oprechtheid hebben te hanteren. Het is namelijk mogelijk te bidden tegen de verzoeking, en intussen heimelijk aan de verzoeking toe te geven. Wij kunnen vragen om verlossing van de Boze en hem toch de vrije hand laten. Het is een leugen, te vragen verlost te mogen worden van ons eigen ik en tegelijkertijd ons eigen ik tot elke prijs te handhaven. Wij kunnen uit deze wereld niet uitgaan, en daarom liggen de verzoeken overal, maar als we de verzoeken moedwillig oprapen, is het de Here *verzoeken* te bidden: *leid ons* niet in verzoeking!

In de derde plaats ligt onze kracht in deze strijd alleen in Christus. Wij moeten sterke weerstand doen, maar kunnen dat alleen door de kracht des Heiligen Geestes. Het is de Heilige Geest, Die contact legt tussen Christus en ons. Zodra wij onderliggen — en hoe dikwijls liggen we niet smadelijk onder — hebben we dit contact bewust verbroken. We moeten ons over dat "contact" of de gemeenschap met Christus geen geheimzinnige voorstellingen maken. Christus heeft de duivel op de vlucht gedreven met Bijbelwoorden, met teksten! Dat is dus heel nuchter. Luther zei, dat de Boze op de vlucht ging voor een

psalmvers en een gebed. Zo is het. Daar schroeit hij dus zijn vleugels aan. Alleen bij het onheilige voelt hij zich thuis; slechts in een zondige dampkring kan hij ademen. Maar als wij bij het Woord Gods en het gebed leven, houdt hij het in onze omgeving niet lang uit. Dan is het onderliggen uitgesloten. Dan zullen wij altijd "sterke tegenstand doen".

We willen er eindelijk in de laatste plaats op letten, dat wij ook in deze zesde bede voorbidders hebben te zijn. Leid *ons* niet in verzoeking; verlos ons van de Boze. We kunnen vaak zo heerlijk roddelen. We kunnen ons hoofd er over schudden, dat de wereld in het boze ligt en dat anderen nog zo de slaven zijn van zichzelf. Maar daar ben ik niet mee klaar. Heb ik ooit iets gedaan om hen uit de greep van satan en de zonde te bevrijden? Heb ik voor hen gebeden? Och, het zou kunnen zijn, dat ik zelf hun tot een verzoeking ben, dat ik ze in de weg sta, en ze erger, dat is tot zonde verleid. En dat "ergeren" zou wel het ergste wezen!

Het pleidooi.

Het "Onze Vader" eindigt met wat men gewoonlijk pleegt te noemen: een lofverheffing: "Want Uw is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in der eeuwigheid". Het gebed, dat "in de hemelen" begonnen was, en daarna afgedaald tot onze nood en strijd, eindigt ook weer in de eeuwigheid. Het gebed wordt aanbidding. Men kan daar moeilijk mee beginnen, maar er wel al biddend in eindigen. Hier zijn we op de bergtop der aanbidding, waar we niets anders meer zien dan de grootheid en absoluutheid Gods. Het is de vraag, of we deze hoge vlucht bij kunnen houden, of we er zelf nog bij zijn, of we deze woorden niet gedachteloos naspreken. De Catechismus wil ons daarvoor waarschuwen, door de vraag te stellen: "Hoe besluit gij uw gebed?" Zopas zei ik: het "Onze Vader" eindigt met een lofverheffing. Bij nader inzien zegt de Catechismus het veel beter: hoe besluit gij uw gebed? Met die persoonlijke vraag worden we er zelf weer bijgehaald. De Catechismus wil weten, of we er nog zijn, of we mee kunnen komen, of we niet maar wat prevelen, en veel te vast aan de aarde zitten, maar met de vleugelen des gebeds ook zelf mee opgestegen zijn naar deze hoogte van aanbidding, waar de hemel altijd vol van is: Uw is het koninkrijk, de kracht, de heerlijkheid in der eeuwigheid! Hier is de mens niet meer met z'n nood, maar schittert alleen God in Zijn koningschap, in Zijn kracht, en in Zijn heerlijkheid in alle eeuwigheid!

Dit gezichtspunt van aanbidding moeten we niet uit het oog verliezen. Het is evenwel niet het enige. Er is ook nog een ander gezichtspunt, namelijk dat van het pleidooi, en het is daarop, dat de Catechismus alle nadruk legt, door deze slotwoorden aldus te verklaren: "Dat is: zulks alles bidden wij van U, daarom, dat Gij, als onze Koning, en aller dingen machtig, de wil en het vermogen hebt om ons alles goeds te geven, en dat alles, opdat daardoor niet wij, maar Uw heilige naam eeuwiglijk geprezen worde".

Deze uitlegging is niet willekeurig.

Het geheel begint immers met een "want".

Alles wat wij in het "Onze Vader" gebeden hebben, begeren wij.... omdat! Waarom? Omdat wij daarbij een beroep mogen doen op Gods eigen deugden: Zijn koningschap, Zijn kracht, en Zijn eer of heerlijkheid.

Zulks alles bidden wij van U, omdat Gij als onze *Koning* daartoe de *wil* hebt.

Zulks alles bidden wij van U, omdat Uwe is de *kracht*, en Gij dus ook de *macht* of het *vermogen* hebt, ons alles goeds te schenken.

En tenslotte doen wij een beroep op Uw eigen eer: Uw is de heerlijkheid: opdat daardoor niet wij, maar Uw naam verheerlijkt worde.

Dit is een machtige, drievoudige pleitgrond. Wij hebben zelf niets om op te pleiten. Wij kunnen uit onszelf niets, maar dan ook niets aanvoeren, waarom God ons gebed zou moeten verhoren. Maar dit behoeft ook niet. Het mag zelfs niet. De deugden Gods zijn voldoende pleitgrond.

Voorop gaat dan: *want Uw is het koninkrijk!*

Door dit uit te spreken, beroepen wij ons niet op Gods almacht, maar op Zijn gezindheid om ons te helpen. Of, zoals de Catechismus zegt: omdat Gij als onze Koning ons alles goeds te geven de *wil* hebt. De Koning zoekt het beste voor Zijn onderdanen. Zijn hart gaat uit naar Zijn volk. Hij is de "Vader" des Vaderlands. Hij is niet onwillig, maar steeds bereid om hulp te verlenen. Deze bereidheid is het allervoornaamste. Aan een *macht*, die niet tegelijk genegen is ons ter wille te zijn, hebben wij niets. En dit weten wij door het geloof aan onze God: Hij wil. Uw is het koninkrijk !

Vervolgens: *Uw is de kracht!*

Wil zonder kracht baat even weinig als kracht zonder wil! Zijns is echter ook de kracht. De Catechismus verklaart dit aldus: dat Gij als aller dingen machtig, ons alles goeds te geven ook het *vermogen* hebt. Zijns is niet slechts kracht, maar *de* kracht. Dit klinkt zo absoluut mogelijk. Dat was trouwens ook al zo met het vorige: Uw is *het* koninkrijk. Er is maar één koninkrijk, nl. het koninkrijk Gods. Alle andere rijken zijn aards, tijdelijk, bestemd om te verdwijnen. Alleen Gods koninkrijk is het eeuwige koninkrijk. Zo is het ook met de kracht. Er zijn allerlei machten en krachten in de wereld, en die lijken soms zó sterk, dat Gods kracht er bij in 't niet valt. Het omgekeerde is het geval. Alle kracht van mensen en duivelen is van God ontvangen kracht. Zij kan niet verder gaan dan God het wil. Van Hem is alle kracht in hemel en op de aarde. Hij spreekt en het is er; Hij gebiedt, en het staat er! Wij kunnen van Hem niets vragen, dat Zijn kracht te boven gaat. Hij wil niet alleen helpen. Hij kan het ook. En Hij alleen.

Tenslotte: *Uw is de heerlijkheid!*

De heerlijkheid Gods is hetzelfde als Zijn eer, en door daarop een beroep te doen, heeft de Heiland het sterkste argument tot het laatste bewaard. Wij vragen namelijk, of de Here ons "alles goeds" wil geven, niet om het maar te hebben, maar opdat daardoor niet wij, maar Zijn naam eeuwiglijk geprezen worde. Dit moet ons geen frase worden. We moeten bedenken, wat daarvan de consequentie is. Ze is deze, dat wij vragen of de Here ons alles wil *onthouden* wat *niet* is tot bevordering van Zijn eer. Vader in de hemel, schenk mij niet, wat ik zo vurig begeer, als Uw naam er niet groot door wordt. Laat mij liever in mijn nood en zorg, dan dat op enige wijze Uw naam smaadheid wordt aangedaan. Ja, we moeten wel weten wat we doen, als we deze geweldige woorden op onze lippen nemen: want Uw is de heerlijkheid.

Maar anderzijds is dit beroep op de verheerlijking van Gods naam een sterk pleidooi voor de gebedsverhoring. De Here heeft immers voor alles wat wij in het "Onze Vader" bidden, *Zijn beloften* gegeven. Het zou Zijn naam ontteren, indien Hij Zijn beloften niet hield. Wij mogen het ons dan onwaardig gemaakt hebben, we mogen het verdiend hebben, dat de Here niet meer naar ons luisteren wilde, maar.... Here, wat zult Gij dan met Uw heilige naam doen? Uw is de heerlijkheid!

In der eeuwigheid! Hiermee worden alle grenzen van de tijd gepasseerd. God staat boven de tijd. Hij is de Eeuwige en Volmaakte! En de eeuwigheid zal ook eens openbaren, dat al onze gebeden in 't geloof opgezonden, verhoord zijn, ook die, waarvan wij het allerminst verwachten!

Amen.

"Wat beduidt dat wordeke Amen?"

"Amen wil zeggen: Het zal waar en zeker zijn. Want mijn gebed is veel zekerder van God verhoord, dan ik in mijn hart gevoel, dat ik zulks van Hem begeer."

Deze laatste vraag en antwoord vormen in zekere zin een verrassing. Wij dachten altijd, laten we het maar eerlijk zeggen, deden tenminste steeds *alsof* het woordje amen *geen* betekenis had. Als dominee amen gezegd heeft, kunnen we weer kuchen en de neus snuiten. *Als* het enige betekenis had voor ons, dan was het zoveel als een bevrijding, een verademing, nu is het uit! Amen en uit!

Maar nu komt de Catechismus ons zeggen, dat amen niet zoveel betekent als een punt achter de zin, maar dat het een belijdenis is, een geloofsbelijdenis. Het is een handslag op het Verbond. Amen wil zeggen: het zal waar en zeker zijn! Amen is hetzelfde als voorwaar. Als Jezus zo plechtig zeide: Voorwaar, zeg Ik u, dan gebruikte Hij ook dit woord amen. Amen, amen, zeg Ik u. Als ik amen zeg na het gebed, dan zeg ik daarmee niet aan de mensen, die met mij gebeden hebben, dat het nu uit is, en dat ik niets meer te zeggen heb. Mijn gebed was immers van begin tot eind een spreken met God. Dat amen heb ik *tot God* gezegd. Ik heb daarin aan God te kennen gegeven, dat ik Hem geloofde op Zijn Woord: het zal waar en zeker zijn. Sterker nog: ik heb daarmee niet mijn geloof beleden, dat mijn gebed in de toekomst verhoring zou vinden, maar mijn gebed *is* van God verhoord. Verhoring dus op het tijdstip van het gebed, mogelijk al vóór dat tijdstip — eer zij roepen, zal Ik antwoorden. En hoe zeker kan de bidder zijn van de verhoring? Zó zeker, nee, nog veel zekerder, dan ik in mijn hart gevoel, dat ik zulks van Hem begeer. De begeerte des harten, dat God het gebed verhoren zal, kan heel sterk wezen. Nu, nòg sterker en vaster is de zekerheid der verhoring!

Men voelt dus het gewicht van dit kleine woordje amen.

We moeten het niet zomaar gedachteloos uitspreken.

Het past niet achter een gebed, dat meer een sprong in het onzekere was dan. een gesprek met de hemelse Vader. Het woordje amen veroordeelt al onze vluchtige sleurgeden. Alleen als ik echt gelovig gebeden heb, kan ik ook amen zeggen. Anders nooit. En als ik dan opsta van mijn gebed, dan is het in mij heel anders geworden. Zo rustig en zo stil. Mijn gebed begon misschien in grote angst en bewogenheid, maar hoe meer ik mij bewust werd, dat ik met mijn Vader in de hemelen sprak, hoe meer mijn ziel rustig in mij werd, gelijk een gespeend kind bij zijn moeder. En als ik aan het eind gekomen ben, en amen heb gezegd, dan weet ik: mijn gebed *is* verhoord. Ik zie de verhoring misschien nog niet. Wie weet hoe lang ik nog moet wachten, voor en aler de verhoring voor mij tastbaar wordt. Mogelijk komt die verhoring ook op heel andere wijze dan ik mij dat voorgesteld heb. Maar dit weet ik vast en zeker: mijn gebed *is* verhoord. Wist ik dat niet, dan had ik geen amen gezegd, en ik heb dat mogen doen, omdat ik God ken als de Waarachtige en Getrouwe.

God zij altoos op 't hoogst geprezen;
Lof zij Gods goedertierenheid,
Die nimmer mij heeft afgewezen,
Noch mijn gebed gehoor ontzeid.